

BUTTYKAY P. ANTAL
O. F. M.

BESZÉDEK ÉS ÍRÁSOK

IV. KÖTET

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK
KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

BUTTYKAY P. ANTAL

O. F. M.

ALKALMI BESZÉDEK ÍRÁSOK

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

BURKA P. KELEMEN dr.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK
KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

Nihil obstat. Fr. Pelbartus Szalóczi, censor dep. Imprimi potest. 225/1942.
Budapest, die 19. Április 1942. Fr. Victor Hársligethy-Vinkovits, Min. Pro-
vincialis.

Nihil obstat. P. Pelbartus Szalóczi O. F. M., censor dioecesanus ad hoc. Nr.
3140/1942. Imprimatur. Strigonii, die 25. Április 1942. Dr. Joannes Drahos,
vicarius generalis.

Stephaneum nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 28.
Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ.

P. Buttykay *Beszédek és írások* című sorozatának ez a negyedik kötete valóban beszédeket és írásokat foglal magában.

Első sorban *Szentségtani megbeszélések* címen legutolsó beszédsorozatát adjuk közre, mely azért maradt csonkán, mert a kérlelhetetlen halál az 1940 máj. 26-án elhangzott beszéddel (a vérkeresztségről) fagyasztotta ajkára a templomi igehirdetést.

Az utána következő fejezetben *alkalmi szónoklatainak* csupán, egynéhánya csoportosult színes és az ihlet illatát árasztó bokrétába.

Szónoki működésének és hatásának nagyszerű fejezetét jelenti az, amelyben mint *sajtóapostol* tömegeket mozgatott meg, ajzott fel és szegődtetett a keresztény szellemű újság, folyóirat és könyv hívévé. Ösztönösen és öntudatosan egész terjedelmében és minden vonatkozásában fölértette a sajtó kimondhatatlan fontosságát. Látva-látta, hogy a sajtó a szellemi befolyás legfőbb és legegyetemesebb varázshatalma. Szószék is, iskola is. Kultúrdespota és közvéleménygyár. Az élet-szemlélet és világnézet legáltalánosabb érvényű formálója és irányítója. Állandóan fülébe csengtek b. e. X. Pius pápának mindenha időszerű és érvényes megállapításának szavai: — Hiába építünk templomokat, tartunk missziókat, alapítunk iskolákat, ha e mellett elhanyagoljuk a sajtót! . . . Lelke mélyéig meggyőződve

vallotta a «scriptis scripta opponenda» elvének igazságát, azt, hogy a sajtót csak sajtóval lehet ellensúlyozni. . .

Mindennek tudatában érezte a próféta ösztönző sarkalását: — Clama, ne cesses! Kiálts, meg ne szűnj, mint a harsona emeld fel szódat! (Iz. 58, 1.) S az eszme hevíti, áttüzesedik tőle és minden erejével szolgálatába áll. Rengeteg sajtóbeszédet, konferenciát mondott és éveken keresztül lelke, mozzatója, szellemi izgatója volt a katolikus sajtógondolatnak, melynek reneszánsza jórészt az ő nevéhez is hozzáfűződik elválaszthatatlanul.

Sajtóapostolságának remekbe készült, veretes, szellemes és klasszikus, de csak *néhány megnyilatkozását* van ugyan módunkban a nyilvánosság elé juttatni, mindazonáltal ezek alapján is szellemileg magunk elé idézhetjük őt.

Úgyancsak sikerült fényképei szónoki arcélének és lelkének a közölt *emlékbeszéd*ek is. *Geregy József emlékezetében* az osztó igazság és a hálás kegyelet jut formás kifejezésre az iránt, akinek annyit köszönhet a magyar katolikus sajtóügy. A *magyar kín* című beszéd a ránk-erőszakolt trianoni békediktátum aláírásának hatásos templomi visszhangjaként zengett és vibrált a fülekbe, s azokon keresztül a magyar lelkek legrejtettebb zugaiba is épűgy, mint a szabadságtéri irredenta-szobrok leplezésének ötletéből született szónoklata. A politika-mentes, felemelő templomi eszmeszolgálat kikristályosodott példája a *Magyarok imádsága, engesztelést, hálaadása, könyörgése* c. beszédének fenkölt retorikája. Rövid, mindössze «két versnyi», mégis *ünnepi hangszóval* dicsőíti mint pártfogolt égi pártfogóját, a jubiláló világszentet, Pádovai Antalt halálának hetedik századfordulóján. Nemes tónusú hangoló szózatként sugárzó-dott szerte a rádió hullámain az a *Szent István-évet*

bevezető előadás, melynek nyomába következően annyi felejtethetlen élményt mondhatott átélten magáénak a magyar katolicizmus az 1938. esztendő során. Mint bajtársnak lelkéből lelkedzett az a méltatás, mellyel elhunyt jóbarátját, az örök emlékű *Bangha Béla S. JA ünnepelte*, s ezzel mint hattyúdallal vett maga is búcsút a szónoklástól, mert utána egy hónapon belül követte az ünnepeltet az örökkévalóságba . . .

Nem kevésbé jelentős szónoki megnyilatkozások a között *vegyes beszédek*, melyek alkalom szerint mind más és más keretkezésben láttatják meg az olvasóval az ötletből soha ki nem fogyó «legszónokiabb szónokok egyikét».¹

A kötet anyagának másik részét bizonyos rendszerező szempontok figyelembevételével P. Buttykay elszórtan, itt-ott megjelent *írásai* teszik ki.

Mind a közfelfogás, mind a való igazság szerint P. Buttykay elsősorban a beszéd, az élőszóbeli előadás népszerűségtől övezett mestere volt. Fiatal korában tényleg csak elvétve nyúlt a toll után. Életének vége felé azonban szinte passziózva forgatta azt, különösen mikor nekiélően, odaadóan gondos szerkesztője lett a saját alapítású *Keddi posta* c. kéthetenként megjelenő hitbuzgalmi folyóiratnak. A lap vezércikkeit kevés kivétellel mind maga írta egészen egyéni stílusban, választékosan és emelkedett hangnemben. Ilyenmű írásai valóban mélyenszántó, élményt jelentő, tömör elmélkedések. Egyéb leírt gondolatai, melyek különféle tárgykörű cikkekben sorakoznak fel, bár műfajilag sokszor nehezen rekeszelhetek, de mert mindig lelkéből törnek elő, megtalálják az utat a lelkekhez is. Megfogják az olvasót ezek az *elmélkedésszerű és eszméltető cikkek*, melyek egyrészt felvilágosításul, másrészt ösz-

tönzésül szolgálnak. Mindenkor időszerű témát boncolgat bennük és a gondolat fajsúlyos búzaszeme kivétel nélkül mindegyikben előtetszik a burkoló szavak hüvelyéből. Hatásosságukat biztosítja az a körülmény, hogy nagyrészt gyakorlati jelentőségű kérdéseket, dolgokat, jelenségeket, vagy eseményekkel és élethelekkel kapcsolatos eszmei szempontokat bogozgat irányító céltal, lelkeket befolyásolóan. Használni akart velük. Használt is 1 Meggyőződésünk, hogy olvasásuk ezután sem lesz haszonnélküli.

Esztergom, 1942 április 7-én.

Burka P. Kelemen dr.

ELSŐ RÉSZ:
ALKALMI BESZÉDEK

A) Szentségtani megbeszélések.

1. A szentségek célja.

Hosszú hónapok szünete után újból találkozunk itt egymással: hallgatóság és beszélő. Nem szpíker, aki csak közöl pénzért és fizetésért. Az én igénytelen szavaimon keresztül a római katolikus Anyaszentegyház beszél hozzátok tanító szándékkal. Ismétlem, tanító szándékkal. És ha ezen küldetés igénytelen kis eszközének vallom magamat, akkor ez nem büszkélkedés, hanem alázatos szolgálata annak a Krisztusnak, akinek mi mindannyian testvérei vagyunk és ha a testvér szól a testvérhez, — az Úr Jézus az első testvér, a legidősebb, a legokosabb, a legszentebb, az emberi lelkekhez a leghozzáértőbb, akkor az ifjabb testvérek, akik igyekeznek melléje állani, mi sem természetesebb, hogy az idősebb testvérnek tanulni és utánozni kész lelkülettel illik a nyomába szegődni. És erre kérek én fel titeket most, amikor Isten kegyelméből ezen a vasárnapon elindítok egy beszédsorozatot, nem önkényes elgondolásból, nem a magam tetszésére, nem a magam gyönyörűségére, hanem azért, hogy az én testvéreimet egy picikét, egy lépésnyivel közelebb hozzam Krisztushoz és Egyházához és ezen keresztül mindnyájunk közös kincséhez, a krisztusi tanhoz, és annak egyik részéhez és pedig az annyira fontos szentségtanhoz.

Ma, ezen a vasárnapon, amely pünkösd után a 19-ik, az Egyház a szentleckében, amely mindig tanításul van szánva, Szent Pálnak az efezusiakhoz írt levele 4. fejezetéből idéz és pedig a következőképen: Atyámfiak, újítsátok meg lelketeket és öltsetek magatokra az új embert, aki az Isten képére teremtett igaznak és szentnek (23-24). Nem tudok találni ennek

az én beszédorozatomnak megfelelőbb vezérgondolatot, mint éppen ezt a kiötlő tanítást, amikor lélekújulás van, amikor élet újításra hív fel bennünket az apostol és használja azt az egészen köznapi hasonlatot, mikor t. i. az ember magára ölti a gúnyját, mikor a vízben történt felfrissülés után megmosakodva, a napi programra felkészülődve köntöst vesz magára egyézszt azért, hogy elfedezze a test meztelenségét, másrészt azért, hogy felővezzé magát a mindennapi munkára, az időjárásnak hol melege, hol forrón égető hevétől pedig hidege ellen. Ezt a képet használja az apostol mikor azt mondja: «Öltsétek fel magatokra az új embert», a friss embert, a felébredt embert, az életrekelő embert, a munkába induló embert, az élni vágyó és akaró embert, a tettekész embert, a cselekvések emberét, az akaratok emberét, a gondolatok emberét, azt az új embert, aki Isten képére teremtett. És itt kiemel két minősítést, amelyet óhajtunk, igénylünk, követelünk a magunk számára, csak éppen, hogy nagyon nehezen csináljuk meg; — öltsétek magatokra az új embert, aki Isten képére teremtett igaznak és szentnek. Nem triviálisnak, nem közönségesnek, nem ellaposodottnak, nem elkallódottnak, nem megviseltnek, nem szennyesnek, nem trágyában meghempergetettnek, — hanem szentnek. És álszentség előtt járó, az ember számára utat készítő, az erkölcsi embert minden vonatkozásban minősítő jellegével: az igazságban; embert, aki áll az igazságban; aki él az igazságból; aki harcol az igazságért a két kezével, minden akaratával. És ha ezzel él és ezzel bukik és ha ezzel tölti magát és ezt adja cselekedeteiben, szavaiban, önmagából, az emberből az igazság kívánkozik ki minden vonatkozásban, ha az ember éli az igazságot, akkor nincs messze tőlünk a szent minősítés sem, mert az igaz embert viszi az igazság ereje, emeli az igazságnak kereke a szentség felé, ott, ahol ember és Isten találkozik. Hát Testvéreim, ha nekünk az igazság és szentség az életkeretünk — éljünk egy ma használatos szóval? —, a mi Lebensraumunk, életelemünk, akkor nekünk nézni kell, kutatni kell, akarni kell ebben az élettérben, ebben

a lélektérben azt az erőtenyezőt, amelyik az átélést, a lehetséülést, a valósulást ebben a tekintetben minden kétséget kizárólag eszközlí. Ez a szentesülést eszközló, belekésztető, benne cselekvővé és életképeessé alkotó erő az a szó, az a fogalom, amelyik a mi ajkunkról — nem, nem az enyémról, nem a tietekéről, nemcsak másokéről! — gondtalanul annyiszor elhangzik: a szakramentum, a szentség. De nem mint minőség, nem mint erkölcsi kialakultság, nem mint egyéni munkával, Isten jóakaratóból felruházottság, tehát előfeltétel, egy nagyon kedvező körülmény, amelybe valaki belejutván, hozza magával mint rátapadt tulajdonságot, nem, hanem ami idő jártában lesz benne azzal, hogy valamit tett, hogy ezt és így cselekedett; ezzel a Krisztus adta leckét gyakorolja, az Egyház számára odakinálta leckét sajátjává tette, kézcsókolva, alázatos köszönettel elfogadta, magára öltötte. Hopp, itt vagyunk az öltözetnél, a megújuló emberek gúnyájánál, amelyik a hét szentség, az Egyház hét szentsége, külön-külön.

Az Egyház hét szentségének egyike az a bizonyos könyörületi rendszer és módszer, amelyet Krisztus akaratára a mi számunkra leejtett a mennyek országából a földre és pedig az Ő Egyházának a kebelébe, az ölébe, hogy fogd fel, vedd fel és kínáld oda az emberiségnek. Először az öntudatlan jövevénynek, akit elindított előre. És a mindjebben és egyre öntudatosabbakká válóknak. És azoknak is, akikben utolsót pislákol az életnek mécse. A lélekből élni akaró és a lelkekben megújulni akaró embereknek, kezdetet és véget, földi kezdetet és földi véget és közte mindent, ami az igazságot és ami a szenttélevést az emberben művelni alkalmas, az emberben eszközölni biztató és biztos.

Így jutunk el mi az Egyház szentségtanához, amelyet általánosságban kívánok veletek egynéhány előadás keretén belül megtárgyalni azért, hogy azután rátérhesünk és tudatosan térjünk rá a mi beszédsorozataink tulajdonképeni tárgyára, a keresztség szentségére.

Szentség! Tudjátok, hogy van keresztség, bérmálás, oltáriszentség, penitencia szentsége, egyházirend szent-

sége, házasság, utolsó kenet vagy szentkenet, — mondjuk így, hogy szentkenet, ha jobban tetszik, mert ettől borsódzik az embereknek a háta, de azért, mikor gyászlapot kapnak, nézik rajta, hogy vajjon a szentségek felvételével halt meg vagy sem és ha nincs ott, jön a jó katolikus, hogy na, ez sem az utolsókenet szentségével következett át a másvilágra.

Szóval szentségek.

Tudjátok, hogy vannak az Egyházban, de keressük meg, hogy vajjon mi ezeknek a tulajdonképeni célja? Ugyan miért állította be Krisztus a keresztény hithez, a krisztusi hithez és e rendszerhez ezt a hét szentséget?

A felelet egyszerű és közvetlen: erőt a léleknek! Természetfeletti gondolatot, természetfeletti akarást a léleknek, vagyis Krisztus szándékával, akaratával, jóakarásával, könyörülő jóságával, embert gyámolító kegyességével módszereket, eszközt nyújtani ahhoz, hogy a lélek, amely a maga esendő voltában, a maga bűnöző hajlandóságában nem egyszer naponta, hanem az Úr szava szerint hétszer és hetvenhétszer elbukhat, amelyik az embernek a jellemző tulajdonsága a bukda-csolás, az állhatatlanság, a gondolat, a nézetváltoztatás, az elveknél és törvényeknél az asztal alá való rúgása, benzinnel és egyéb marófolyadékkal magamról való lemaratása, az az örület, mikor az ember az Isten kegyelmével packázik, mikor elrúgja magától úgy, mint egy rothadt paradicsomot vagy körtét szokás elrúgni az utamból. Mikor az embert menteni jött Krisztus, akkor ennek a támolygónak, ennek az ügyefogyottnak, ennek az örök áhítózonak, óhajtozonak: az embernek, de a megtestesült tékozlónak, a tájékozatlanság örök képviselőjének a kezébe adja az eszközt, nem egyet, hanem hetet, — a szentségeket a mindennapi életben, a szántóföldön, a hivatalban, a műhelyben és a különféle foglalkozási ágak eszközén túl a kezükbe adja a lélektisztítást, a magát istenülésre minősítő lehetőségeknek eszközét: a szentségeket.

Mi a szentség? Mik ezek a szentségek? Mi teljesül

ebben a hét szentségben, amelyet Krisztus akaratából bírunk, mi történik ennek alkalmazása révén?

Kegyelmes urak és kegyelmes asszonyok leszünk!

Ej ha, de jó lesz!

Igen ám, de nem abban az értelemben, ahogy nálunk szokás dobálódzni vele, hanem az a kegyelmes volta az embernek, a kegyelemtől eltöltött volta, a kegyelemben élő és a kegyelemtől dolgozóképes volta, az a belső minőség, amivel mi nem szólíthatjuk egymást, de amelynek illata kiárad az ilyen emberből. Ez a kegyelmes volta az embernek ott rejtőzik a lelke mélyén és talán nincs senki ember, csak az örök ítélő Bíró, aki tudja azt, hogy kegyelmes vagyok, malasztból és malasztban élek, természetfeletti módon akarok, ihletett vagyok, a jövőre nevelt és, képesített ember vagyok, akit vonz az én Uram szeretete, a melege, a jósága, a tökéletessége és ezt megkívánom újra és újra és akarok, igen akarok ezekben a kegyelmekben több és elsőbb lenni. . .

Mik a szentségek?

Krisztus akaratából az emberi léleknek isteni kegyelmet közvetítő eszköze. De hát mi még? Mi történik a szentségeken keresztül? A szentségeken keresztül valósul meg Krisztusnak és a Hozzá hasonlító, az Ő másává vált Anyaszentegyháznak a papi munkássága. Hogyan, Krisztus pap? Hiszen mi azt mondjuk, hogy Krisztus Fejedelem, hogy Krisztus Király, hogy Krisztus Úr, hát hogyan lett Krisztus pappá, hogy fokozza le maga, ember ott fenn a szószéken a Krisztust pappá? Hogyan mondhatja, hogy az Egyházban papi működést fejt ki, hogyan?

Mi a papi működés? Embert vezetni Istenhez. Először, hogy elismerje és hódoljon előtte, azután, hogy megnevelje, azután, hogy az embert megmentse. Mert az ember az áteredő bűn után is kallódik. Mi az ember? Azt mondanám, legjobban a magam lelkiismeretébe nézve és az én saját legszemélyesebb könyvemből olvasva, hogy kallódó, holott szentesülésre és üdvözülésre van meghíva . . . Nem meghíva, mert az embert nem invitálja az Isten, az ember nem vendég, az ember

szolga. Teremtette és üdvözülésre hívta, odamutatott eléje egy nagyszerű hivatást, egy páratlan felemelkedő lehetőséget és azt mondta: — jöjj! Ebben a szóban benne van az invitálás, benne van a parancsolás, de van benne egyszersmind egy atyai késztetés is. És a meghívással, a parancsszóval és az atyai késztetéssel ellentétben az ember kallódik, — ezt ma Pesten úgy mondják, hogy pendlizik.

Hát tagadom, hogy az embernek ez lenne az élet sora és útja. Az út egyenes és ezen az úton oltár áll és ehhez Krisztus vezeti és hívja és készteni a lelkeket, hol elismerten, hol lenézetten, hol nekünk kedves hangon, avagy néha bennünket megijesztő és magunktól elrettentő hangon.

Igen, az Egyházban, a szentségeken belül és általuk valósul Krisztus folytatólagos, az Ő eltávozása után is fennálló és az Egyházban megörökített papi működésé és munkássága.

De még valami!

A szentségekben lüktet, csodálatos, soha el nem apadó hullámverésben, az embereket paskoló, a hullámhegy tetejére emelő őserővel az Egyház révén, az Egyház munkássága révén Krisztusnak, magának az Ősforrásnak a természetfeletti ereje és ezáltal Egyházának természetfeletti élete.

Akarod megismerni, hogy van-e az Egyházban természetfelettség? Keresd meg! És ahol a szentségek, ezek az emberen könyörülő, emberjavító, de természetfeletti valamik léteznek, ott én elkezdem keresni ijedten, riadtan, kétségbeesetten, önmagamba omlottan Krisztusnak örök papi könyörületet a lélek körül és annál kevésbé találok, minél kevesebb szentséget mutat ez az Egyház. Mert az természetfelettség, hogy «Én vagyok az Út, az Igazság és az Élet» (Ján. 14, 6), ó, az ott van meg, ahol Krisztus örökké dolgozó lelke él. «Az én atyám amíg munkálkodik, Én is munkálkodom» (Ján. 5, 17). Kicsoda én? Micsoda én? A Megváltó, a Lélekhalász és nyomdokaiban mind a lelkek halászhálói; ahol fogytán van a lélek, az örök halfogásra szól a misszió, a korholás,

a becsületreébresztés, — a fejeknek éppen úgy, mint a tagoknak . . .

A szentségekben lüktet az Úrnak ez a természetfeletti ereje és el nem hervad.

Még valamit; három szót csak! A szentségekből, ezeknek erejéből, ezeknek a közvetítésével gyarapszik, el nem múlik, fennmarad — Krisztus mondta — a világ végezetéig, mint termő sejtekből gyarapszik maga a Krisztus titokzatos teste: az Egyház. Testvérek, ha többet nem keresztelünk, ha többet nem bérálunk, ha megtérő bűnöst, meg nem hallgatunk, ha nincs hova leomolnia, ha nem halljuk, hogy «jöjjetek hozzám mindannyian, kik fáradtak és terhelve vagytok és én megnyihítlek titeket» (Mt. 11, 28), ha nincs áldozás és ha az embereket az élet közösségébe, az életnek ebben a vonatkozásában nem köti össze a házasság szentsége és hogyha az embereket a csalódásokon, a magáramaradásokon nem segíti át az imádkozó és cselekvő Egyház, amely az utolsókenettel azt mondja a léleknek, most már mehatsz a nagy útra, ha mindezekhez nem tudunk odaállítani hivatásszerű, ennek a szent kötelességnek gyakorlásának átérzésében felszentelt, egyházi-rendbeli embereket, akkor itt a második vízözön és nem lesz többet Ararat hegye, amelyen fennakadjon az emberiség bárkája, hanem lesz az a szörnyű szétesés, amelyről szól a pünkösöd után való 24-ik vasárnapi evangélium; összeomlik minden.

Krisztus pedig azt akarta, hogy álljunk. Amen.

(Aki megjegyzi, többet tud, mint eddig tudott és akiknek jólesett, azokat mához egy hétre meghívom.)

2. A szentségek meghatározása.

A mai szentmisében a Filippiekhez írt levélből olvassuk Szent Pál apostol tollából eredő következő szöveget: «Bízom abban, hogy aki bennetek megkezdte a jó művet, teljessé teszi azt Krisztus Jézus napjáig». (1, 6.)

Testvéreim! Immár egynéhány vasárnapja fesze-

getünk, bogozgatunk egy kérdést vagy inkább kérdéstömeget, amelyikkel ne gondoljuk, hogy egyhamar készen leszünk. Lépésről-lépésre tudunk csak haladni, hogy az Egyháznak, a keresztény hitnek a szentségekről szóló tanát akár felfrissítsük magunkban, akár érdemlegesen magunkévá tegyük, akár pedig csak amennyiben úgy botladoztunk, kódorogtunk volna körülötte eddig, lehetőleg értelmes és kimerítő fogalmakat alkossunk magunknak felőle. Ma megint egy lépéssel tovább kell menni. Feltesszük magunknak a kérdést, *mi* is hát voltaképpen *az újszövetségi szentség*, amelyik az üdv újszövetségi történetével indult el Krisztus akaratából századokon keresztül mindmáig, és lesz Krisztus akaratából tényező az emberiség megszentelődésében mindaddig, amíg lesz Egyház, tehát: a világ végezetéig.

Mi az újszövetségi szentség?

Látható jel, amely láthatatlan malasztot közöl. Nemcsak jelent és jelez, hanem közöl is. Nemcsak azt mutatja, hogy itt valami történik, hanem a történés végbe is megy. Nem a kulisszák mögött; nem mondják, hogy itt valami történik; nem bevezetője annak a történésnek, mint az a mi nyelvünkön jól ismert «állítólag» szócska, hanem itt valósággal, foghatóan, eredményesen, átváltoztatóan, átmínősítően, megnevelően, felmagasztosítóan, megerősítően történik valami. Történik pedig valami nem egy épülettel, nem egy emberi kezek által összerótt alkotmánnyal, nem *valamivel*, hanem *valakivel*. A valaki pedig csak az ember, úgyis mint egyed, úgyis mint emberiség, úgyis mint beláthatatlan sora azoknak, akiknek vezére a ma ünnepelt Krisztus Király. Úgyis, mint ahogy az Üdvözítő maga mondja: az elesettek, az elernyedtek, a vakok, a sánták, az inaszakadtak, megviselt emberek, egyszóval, a megviseltség különböző fokozatai, kiindulások a mélységekből fel egy bizonyos magassáig, amely magasságtól a mennyek kapuja már csak kevés távolságnyira van, szóval mindaz, amit jelent az ember számára az idő egészen az örökkévalóságig, amelynek a portáján átlép az ember akkor, amikor lépő lábai megdermednek,

amikor a látásra hivatott szemei lecsukódnak, mikor az ajkain elhal az utolsó sóhaj, amely pillanat és perc döntő: — ma és holnap — dehogy holnap! — ma és mindig.

Az újszövetségi szentség tehát jel, amely jelez is, de amely közvetít is; amely figyelmet kelt, vigyázz-ra szólít fel, de ugyanakkor, amikor ezt a felhívást eszközli, belekiáltja a történések sorozatába, ugyanakkor az emberi lélekben megindít egy termelési folyamatot, amelyik gazdagodást jelent, a többemberhez képest, amelyik a lekonyult lelkű ember helyett a felemelt tekintetű, a bízó, a magabízó, az Istenben bízó embert eszközli; az embert, akit legjobban Szmirnai Szent Ignác jellemzett, mikor az Eucharisztia asztalától visszavonultában úgy jellemzi a Krisztus vendégasztalánál eltöltöztetett embereket, mintha tüzet lehelő oroszlánként mennének el ettől az asztaltól.

Jel az újszövetségi szentség, amely Krisztus rendeléséből természetfeletti javakat közvetít. Eszköz a szentségi jel, amelyet Krisztus arra használ fel, hogy az ő megváltói tevékenységének a hatékony voltát kibővítse az emberre és az emberen keresztül mindenre, amihez az ember hozzányúl. Mert állítom és fennhangon kiáltom, hogy amit az újszövetségi szentség Krisztus-rendelte hatékonyságában átjárt, áthatott ember a kezébe fog, amihez hozzáér, amihez hozzáférközik, amivel foglalkozik, amit dolgozik, amit megvalósít, az szükségképen magán viseli ennek a jobbulásnak a kétségbevonhatatlan jeleit. Mert mindaddig és mindenkor, míg az ember a szentség felvétele elé a maga részéről akadályt nem gördít, míg egy előkészített, míg egy megdolgozott lélekkel, egy előkészített, felszántott, beboronált, bevetett lélekkel — használom a földművelésből vett hasonlatot! — áll az ember az újszövetségi szentségek használatának a színterén, addig minden, amihez az így felmagasztosult ember hozzányúl, mindennek, minden lépésének, minden érintésének, minden szavának, minden bátorításának, minden felvilágosításának, minden gondolatközlésnek, minden

érzelmi megnyilatkozásnak a nyomán áldás fakad. Sőt: élet fakad! Ha az anyaméhben megtermékenyített és új élet fejlődésére és létrehozására szánt petesejt életképes indítást vesz fel magába, akkor megindul az a nagyszerű és csodálatos folyamat, amelyiknek végét Krisztus úgy jellemzi, hogy senki sem sír, sem nem szomorkodik, legkevésbé egy vajúdó, mert ember született a világra. És mindenütt, ahol a szentségi kegyelem, az Isten indító erejével dolgozó malaszt megfog, felemel, meglök, elindít egy embert, aki előbb még nem mert, aki előbb még kételkedett, sem magában, sem másban nem bízott, akinek egész lénye egy óriási kérdőjel volt, akit körültajtékoztak, körülgyűrűztek a kételynek a szörnyű árnyai — az az ember megindul az élet felé, amelyiknek minden egyes vonatkozását megtanulja érteni, kízó voltukban is megtanulja szeretni. Az az ember, az a lélek már tud, megtanult, a tanulás már tudássá és akarássá vált benne, tud ölelni, tudja élvezni az életet, tudja értékelni a mátt, a mostant, a következő percet minden eljövendővel, minden lehetőségével, áldott vagy sújtott elkövetkezendőségével; az meg tudja fogni önmagát; az meg tudja fogni a másikat; a jövőt; az életet magát minden adottságával; minden lehetőségével; minden megsejtett, elgondolt, elképzelt várandóságaival. Az az ember a jobb, a többember, akárcsak annak a kafarnaumi századosnak a szolgája, akinek Krisztus azt mondta, hogy szolgája él. (Mt. 8, 13.) Élsz te magad is abban a tudatban, hogy ami a tied, ami hozzád közel van, megéledt és ha még nem, a te megéledt lelked adja át rá az életet, az felébreszti a többet jelentő életet.

Ez a szentség, Testvérek. Abból a mozdulatlanságból, abból a bágyadtságból, ahogy én nekitámasztom magamat egy oszlopnak, abból a révedező tekintetből, abból a reményvesztettségből, hogy lesz-e belőlem még valami, énbelőlem, aki nem hiszek és nem bízok magamban, aki annyi csúfságot, szégyent, hajótörést, eszmei elszegényedést éltem már keresztül, lesz-e belőlem valami — és téged ember, megéleszt a Krisztus, akár

a halottak szentségével, akár az elevenekével. Értem a halottak szentsége alatt azokat, amelyek a megszentelő malaszt nélkül szűkölködő lelkekbe öntik bele a megtisztult, a büntől való megtisztulásnak az életét. Az elevenek szentsége alatt értem az Egyház tanítása szerint a malaszt többülését — elsősorban értem azt a malasztot, azt a kegyelmet, azt a természetfeletti akaratot, gondolatot, érzést, ismeretet, amelyet a szentségek használata folytán kiépít bennem Krisztus. Mert álljunk meg, azért hangsúlyoztuk ki annyira a szentség meghatározásánál a Krisztus rendelését, a Krisztus nevét, mert itt nem a világ nagyjai, sem a pápa úr, sem az érsek bácsi, sem a püspök úr, sem a tisztelendő kolléga, sem semmiféle más egyéni hierarchiája Krisztus egyházának nem állít be szentséget az emberek életébe, hanem csak maga az Úr, aki a maga megváltói tevékenységének és tevékenysége hatékonyságának az eszközeit illeszti oda eléd, helyezi rád, veteti fel veled és elindítja benned a büntől, az áteredő bűn átkától, azután pedig a személyes bűnök átkától való mentesülésnek a lehetőségét. Ez a nagy tisztulási menet, ez a fejlődés, átmenet, átalakulás, kibontakozás, átmásulás az emberben és az emberen keresztül az emberiségben, hogy lehullnak a szemekről — nem a halpikkelyek! — mint Szent Pál apostol tekintetéről azok a sötétségek, amelyek ennek a bizonyos «nem szolgálók» féle gögös kijelentésnek és az utána mormogott és fitymálóan odadobott hasonló szófoszlányoknak voltak a következményei. . .

És mikor ezen keresztülmentem és lelkileg kezdek egy fejlődésnek induló lélek és ember lenni, akkor szinte percenkint érzem magamban azt, hogy növök, hogy szélesülök, hogy izmosodom, hogy tollasodom, hogy az öklöm csapni tud, a szemem villámokat tud szórni, hogy a hangom a tengerek riogásával versenyt kiált, hogy ember vagyok és nem töredék és nem polyva és nem szétesett és szétszórt, veszendőnek indult pozdorjája ennek a földi mindenségnek . . .

Úgy van Testvéreim, a szentség jel, Krisztus rendeletéből és olyan jel, amelyik gyógyít. Mit gyógyít?

Hát az egész életet. Hát az embert, a lelket, ezt az élni hivatott mindenséget, mert ez a mindenség, természet és technika, mind annyiban jelent valamit, amennyiben odalép mellém és az ujja hegyével meglök kegyelmével a természetfeletti gondolkodás, az Istenhez való hozzávágódás és odatartozás a házanépe lelkétől átítatott és megnemesített ember keze által. Minden csak ennyiben érték 1 Amint a szentség kivonul az életből, amint a szentségek visszakozót mutatnak az életből, abban a pillanatban összeomlik az ember és vele minden . . .

Hát most nézzük meg, hogy ez a szentség jel az ő jeli mivoltában mit jelent? Jel, mondom. Mi az a jel? Az ember tudatához közelálló dolog, amely utal valami másra, ami tőlem messze van. Ismétlem: — mi a jel? Logikai meghatározásában a tudatomhoz közelebbálló valamely dolog, amely egy tőlem messzebbállóra mutat, illetve utal, emlékeztet. Ezek az ilyen természetű dolgok leginkább az érzékelhetők sorában észlelhetők. Például: kalaplevétel, főhajtás a tiszteletadásnak a jele; a karlendítés az üdvözlésnek a jele; a betű a hangnak a jele; a füst a tűznek a jele; valami, ami hozzám közelebb áll, amit hamarabb észlelek, amit észreveszek, amit felfogok és ami valami távoli dologra utal.

A kalaplevétel utal az érzélem lelki és akaratí folyamatára, amely bennem végbemegy akkor, amikor valaki megjelenik előttem. A karlendítés utalás arra, hogy bennem valami bajtársi, szövetségi, együvértartozási lelki folyamat teljesül ki akkor, amikor én azt az embert látom, aki ugyanígy közeledik felém. És így a füst és betű és ezernyi más.

De vigyázzunk, az érzékefelettiék vagy érzésmögöttiek között is találunk ilyen jelt, ami valamire mutat, Például valaki nem eszik, nem iszik, de nem azért, mert haragszik (mint a haszontalan kölyök, aki elé hiába tálalja oda az édesanyja a tányér ételt és imádkozik neki, hogy így drága és miegymás, s a helyett, hogy elrántaná a nótáját, még hízeleg neki. Bezzeg velem máskép bántak! Nem imádkoztak, nekem, mint

a mostani kölyköknek, az elkényeztetett egyke porontyoknak!) —, hanem koplal nem dacolva, hanem tudatosan. Vajjon mi húzódik meg emögött? A rjeniten-ciázásnak akarata? Az elegettevésnek az Uristent engesztelő önmegtagadásnak lelkülete? Valami bűnbánati készség? Valami érzékfeletti van ennek a bizonyos nehezen vagy csak megközelítőleg megállapítható viselkedésnek mögötte! . . .

Jel a szentség! A vízzel való leöntés, az olajjal való megkenés, a kézbetétel a házasságban, a nyilatkozat: szeretem, ígérem, hozzámegek, jel, amely mögött a szentség valósul. És így végigmehetek valamennyin, jelt látok és mögötte csurran, csöppen, dehogya is csöppen, ömlik, árad a kegyelem.

Ki árasztja?

Krisztus. Krisztus osztja a kegyelmet, adja a malasztot. Te a Krisztus adta jelhez hozzáadod a magad cselekvőkészségét, de a malaszt nem ettől lesz. A kegyelmet Krisztus adja, az egyetlen, a páratlan, a meghaladhatatlan akarátú, gazdagságú Úr, a Krisztus Király, akinek a gazdagsága úgy-e látod, hogy kifogyhatatlan, hogy meg nem szüntethető, mert még ha elfordulnak is tízezrek és százezrek tőle, akik csinálnak maguknak más egyházakat, nem olyanokat, amelyekben a szentség árad és terjed, ahol a szentségek dolgoznak, dübörögnek. Akármennyi szekta készül, akármennyi leszakadás lesz is, az Úr ezekkel a jelekkel, ezeken keresztül bevezeti, mint a tú fokába a cérnát — a lelkekbe az Ő akarátát, az Ő szellemét. Ez a Krisztus úr és uralkodik! . . .

Mára elég, ha Isten segít és ha hallgatni akarjátok, mához egy hétre folytatom.

3. A szentség gyakorlati értékű jel.

Keresztény Testvéreim! Ott maradtunk el ma egy hete, hogy a szentség, az újszövetség hét szentsége egyenként és összesen, természetfeletti, láthatatlan malasztot közvetítő látható jel. Elemeztük ezt a fogalmat, hogy jel. Megállapítottuk, hogy a jel, minden jel,

a tudattól messzefekvőbb dolgokra utaló "közelebbi dolog, tehát a mi tudatunkhoz közelebb fekszik, ezzel utal az én tudatomtól messzebb fekvő, talán igen távolfekvő dologra. És ebben a megállapításban sorjában mondtuk azt, hogy vannak természetes jelek, mint pl. a füst jele a tűznek, mint a köszöntés jele a köszöntöttel szemben vagy iránt bennem élő tiszteletnek. Utaltam arra, hogy a természetes jelekkel ellentétben, a természetfeletti jel, mint pl. egy-egy bűnbánati cselekedet, böjtölés, tudatos böjtölés, jele az illető egyénben lévő bűnbánati készségnek, szóval, hogy az a jel, akár természetes legyen, akár természetfeletti legyen, az valamire utal, mindenképpen közelebb hozza a tudatomhoz a tudatomtól távolabb álló valóságot.

Ma szeretnék még egynéhány ilyen, a jelek között fennálló különbséget szóvátenni, csak azért, hogy mindegyikben kimélyítsük magunkban az értelmes tudást az Egyház újszövetségi szentségei felé, hogy ez a szó és ez a fogalom: szentség, bennünk hiánytalan, teljes, tökéletes hittani tudássá épüljön ki; mondanám: maródjék belénk, amit belőlünk kimosni semmi néven nevezendő, kívülről jövő, okoskodó behatás, sem pedig esetleg a lelkünkben adódó lanyhulás ne legyen képes. Mert vigyázzunk, az emberi lélek kettős hatásnak van kitéve, egy belülről jövő ellenséges mozgalomnak és egy kívülről jövő még ellenségesebb mozgalomnak! Nekünk a kincset őriznünk kell. Ostoba ember az, aki a maga vagyonát, legyen az lelki érték vagy pedig aprópénzre váltható kincs, aki azt odateszi a tolvaj elé.

Tehát egy új különböztetés jel és jel között, az ú. n. teoretikus, tehát elméleti és a praktikus, tehát gyakorlati jel szempontja. Mert vannak jelek, amelyek tudatomtól messzebb álló dolgokat tudatomhoz közelebb hoznak, de csak elméletben. Ilyen pl. a múltkor is említettem hangjegy, amely a vonalak között lépcsőzetesen elhelyezve, fokozatosan vagy nem fokozatosan emelkedve vagy esve, jelenti a hangot, amely hang az én ismeretemben van meg és ismeretemen és akaratomon keresztül az én előidéző, az én valósító tehetségemen

keresztül mint kifejezett hangok fognak megszólalni akkor, ha az az emlékeztetés bennem akarattá válik azért, hogy egy bizonyos, a hangjegy által megjelölt hangot én magamból, hangszálaimon keresztül kiemeljek, amely lehetek én magam, ha magamnak nótázok és lehet széleskörű, ha tömeggel állok zenélő összeköttetésben. Ez tehát a merőben elméleti jel. De az elméleti jelekkel, amelyek csak jeleznek és nem maguktól, a maguk erejéből hozzák létre a hangot, ehhez nekik valami más is kell, az én torkom és ezentúl, amelyben ugyan kincsek lehetnek a hangszálakban elásva, ha nincs hozzávaló tudásom, amellyel én az elméleti jelek között különböztetve, akaratom erejénél fogva hangot vagy hangokat nem dobok ki magamból, akkor az a jel, — mondanám — csak az elmélet számára van meg azért, hogy valaki elolvassa, de szó nélkül és akarás nélkül, produktív akarás nélkül azt a hangjegyet vagy hangsorozatot vagy pedig egyik-másik otlevő hangjegy közé még maga is ragasszon oda, amennyit belőle az ihlet vagy pedig néha a mesterség kitermel. Mert az emberben nem mindig az ihlet dolgozik, hanem vajmi sokszor a mesterség, amelyről valaki megírta, hogy úgy születnek a versek, hogy az ember az asztal alatt levő űrben váltogatja a lábait, hol jobbra, hol balra ...

Ezen elméleti jelen túl perdöntőleg áll a krisztusi lel, amely mutat, amely láttat, amely kétségbevonhatatlan jel, ámde a jelzésen túl eredményez, valósít. Eredményezi azt az érdeemes, hatni képes, alkotni tudó és maradandó, változtató és kivitelező hatást, amelyeknek a jótékony eredményeit, sikereit, egyes emberek és az egyes embereken túl széles tömegek élvezik és érzik.

Iparkodom egy hozzánk lehetőleg közelálló fogalommal megmagyarázni ennek a gyakorlati jelnek a hatását, nemcsak a mibenlétét, a jelző hatását, hanem ezen túl az eredményező hatását. Sajnos, és tízszer, ezerszer sajnós, hogy ez a jel, effektív, valóságos keresztülvitelében nálunk ma valahol porlad, telik-múlik felette az idő, elmennek generációk egymás mellett és Magyarországon nem látnak királykoronázást. A leg-

szemléltetőbb gyakorlati jel, ellentétben minden elméletiséggel, pontosan a magyar királykoronázás. Mert ezzel a lényel, hogy Szent István koronáját valakinek a fejére teszik, átmegy vele mindaz a hatalom, az a szellemi és jogi és létesítő és végrehajtó erő, amelyet hiába próbál valaki magának egyébként megszerezni, nincs. Az az elgörbített kereszt a királyi koronán, a drága kincsként őrzött koronán, minden jogok forrását, amely a magyar palládiumnak, alkotmánynak, amely fenntartó és létesítő ereje ezerszázados érdekeinek, amelyek vannak, amelyek átvakodnak századról századra és egyre kitelítődnek a századok folyamán, ennek az egy krisztusi jelnek az érvényesülése révén következnek be. Akinek fejét a Szent István koronája érinti, azt a nemzet önmagából emeli ki és termeli ki, mint a saját-maga erejének, hatalmának, élni akarásának országvédő és országépítő erejének és öntudatának a megtestesítőjévé.

Ha keresek az újszövetség szentségein kívül és mondjuk mellettük vagy alattuk egy fokkal egy másik igazán gyakorlati értékű jelet, amely jel is és amely valósít is, hát ennek az egyszerű magyar népnek, ennek van egy ilyen jele. Ezt a jelet, amely jelez, mutat, tanít és felemel és boldogít, ezt a jelet ő úgy nézi és ennek a jelnek árnyékában úgy húzódik meg, mint ennek a jelnek boldog haszonélvezője, mert a királyi koronának haszonélvezője nem az az ember, aki megbillent fején szegény kénytelen viselni azt, hanem az a nép, amelyik ezt a koronát valakinek a fejére teszi. Elméleti és gyakorlati jel. Iparkodtam és akartam, becsvágyamat képezte, hogy ezt a különbséget elméleti és gyakorlati jel között olyan példával mutassam meg az én hallgatóimnak, amelyik legközelebb áll az ő szívükhöz és amelyiknek tudata bennünk öntudattá válik és ezen öntudaton keresztül nemzetfenntartó erővé válik.

Az újszövetség szentségei pontosan ilyen gyakorlati jelek. Mi ezeket nem sétáltatjuk mint jelvényeket, nem akasztjuk ki kirakatokba mint jelképeket, az új-, szövetségi szentségekhez az emberek járulnak. Tudják,

mi ez a fogalom, hogy: járulni? Elébe esni, a fejemet meghajtani, hogy a keresztvíz rácsurogjon, a bérálás szentségéhez járulni, lelket kérni, ihletet esdeni, akarral felruházkodni, Krisztus katonájává lenni. Mit jelent járulni a penitenciatartás szentségéhez? Vinni önmagunkat, legénebb éneket, vinni mindazt, ami bennem volt, ami bennem dolgozott rontólag, ami valamilyen módon a legszemélyesebb cselekményemet adta; vinni azt azzal a tudattal, hogy nekem erről beszélnem kell; vinni azt azzal a belátással, hogy az erre vonatkozó ítéleteket — nekem tetszik, nem tetszik — el kell fogadnom. Járulni a penitenciatartás szentségéhez annyit jelent, mint kijönni onnan magabízóan és felemelt fejjel.

A szentségekhez, az újszövetség, az Egyház szentségeihez, az Oltárszentséghez, amely nem teoretikus, nem elméleti valami, hanem gyakorlati, hanem az embert átformáló erő, ehhez járulni, odamenni, ebből részt kérni, ennél a lakománál otthonosan, értsd meg ember, otthonosan letelepedni, ettől lelkileg jóllakottan eljönni, értsd meg mit jelent ezt elméletekkel, elgondolásokkal, jelképekkel egybevetve, gyakorlatban magadban átélni.

Járulni a szent kenet szentségéhez azért, hogy felemelje azt a te roszakag lelkedet az Istenig. Megértettük? Felemelje az Istenig és előkészítse azt a sírba készülő testet arra a tusára, amely rángatózás, amely tusakodás, magát ideig-óráig megerősíteni, nézd ez a valami, ellentétben minden poézissal, képzelettel, elgondolással, fantáziával ellentétben, egy ilyen gyakorlati jel, amely téged búcsúztodban is még feldíszít.

És a házasság szentsége! Egy nyilatkozat és azután valami, ami nem tartozik a templomi nyilvánosság elé, de amelyet a keresztyén katolikus hittan úgy tanít, hogy jog és hatalom, odaadás, egymás iránt teljesen és osztatlanul és mindenkorra két ember között lelkileg és fizikailag. Hát ez, igen, a házasság szentsége is egy olyan csodálatos jel, amelyiket csak egy Krisztus tudott arra a magaslatra felemelni, amelyikről az emberek

egyebet nem csinálnak, mint ezt a szentséget lerángatják. Aki pedig minden vihar közepette és minden harc és küzdelem sodrában is ezt a szentségi jelet eredményessé és viharállóvá tudja tenni önmagában, az tudja csak, hogy mit kapott, mikor az Isten kimondta, hogy nyilatkozatot tegyen a másíknak.

A szentség ilyen gyakorlati. De ezen túl még valami: emlékeztet, a mennyek országára rámutat és a jövőre utal azzal, amit a szentségekről szóló keresztény tan megértet és megmagyaráz nekünk, hogy minden, ami a szentségeken keresztül és általuk velünk történik, az Krisztus keserves kínszenvedésének és halálának az eredménye. Szükség van arra, hogy éljen benned az a tudat, hogy nem egyesek ráholták elő a szentségeket, hanem Krisztusnak minden érdemet meghaladó, érdem szerző halála, értsd meg, ember, ez ennek a forrása.

Ha te valamikor abban a kedvező helyzetben voltál, hogy örököltél anyád vagy apád után valamit és eszedbe jut az a szegény, aki ahelyett, hogy költekezett volna, ahelyett, hogy elherdálta volna, hát takarékoskodott rád s azonkívül, amit élete során adott neked, juttatott neked, van még valami, amit hagyott neked, hát akkor valamennyire megközelítem, de csak valamennyire azt, amit Krisztus szenvedéséről, az újszövetség szentségeinek jeli mivoltáról tudnod kell. Minden Általa, az ő révén, minden belőle. Tudod mit jelent ez? Ez annyit jelent, hogy neked mindenekfelett kell becsülnöd — erről sokszor esett szó! — és hálás léleknek melegségével kell mellette kitartanod. És kedves hitfelem, erősítsd meg kicsit a szívedet, mozgasd ki magadból kissé azt a leroskadt józan ítéletedet és elemezd meg magadban azt, mit jelent, hogy neked Krisztus érdemeiből van valamid, amit senki tőled el nem vehet, mert a keresztesség révén, amellyel az Egyház tagja lettél, te jogot kapsz arra, hogy járulj ezekhez a szentségekhez. Bele vagyok nagyon szeretve ebbe a szóba, hogy: járulj, mert ebben annyi színezés, kifejezésbeli árnyalat van, hogy az ember járul a szentségekhez. Nem botlik, nem

ficánkol, nem odatáncol, nem rohan, nem viharzik, hanem járul az öntudatos, a hálás embernek a felmagasztosult lelkiségével. . .

Emlékeztet minden szentség Krisztus halálára és még valamire. Arra a malasztra, arra a kegyelmi többletre, amit Krisztus halála révén, érdemszerző halála révén a szentség tehozzád közvetít. Gyermeke, nem tudok neked csomagolni vagy mérni boltos- vagy patikamérleggel, avagy röffel abból a kegyelemből, ami Krisztus malasztja, az a más, csak annyit tudok mondani, hogy az a más, mint ami eddig volt, az a több, mint ami ennek a kevésnek a helyébe lép, mint a valóság, amit érzesz magadban az előbbi kevéssel szemben, öntudat és önérzet, amely él benned az előbbi odaomlottsággal szemben, nézd, ez Krisztus kegyelme, malasztja, az a több, az a más, az az egyéb, ami te eddig voltál és aztán ezen a rámutatáson túl ott van még a nagyszerű utalás, a csodálatos utalás, amely Szent Pálnak a rómaiakhoz írt levele 6. fejezetében és az első korintusi levél 11. fejezetében mindegyre odateszi pecsétnek és nyomatéknak a megdicsőülést, a Krisztus dicsőségében való részese-dést, a vele egy örök létet.

Itt most egyik-másik hallgatóm azt mondja: No, a páter megint beesett azon a kapun, amellyel a papok ijesztgetik az embereket. Hát értsd meg, hogy eljutsz ahhoz a kapuhoz te is, be fogsz utánam kerülni ugyanoda, mert elvégre nem mindegy, hogy merre mégy, nem mindegy, hogy mint tájékozott valaki mégy vagy mint örök botladozó. Nem mindegy, hogy a végén és mindennek a végén te csak egyvalakitől kérsz jószágot, elnézést, szeretetet és egy segítő hónod alá nyúlást Krisztustól, vagy pedig mindenkitől, aki az utadba jön, hogy: ember, ha tudsz, segíts! Krisztus, ha akarsz és tudsz, emelj fel, tégy velem valamit, mert én tehetetlen vagyok! Igenis, a szentségek a jövőre utaló jelek arra és oda, amit az ember ugyan teljes, ki nem bontakozott voltában csak sejdít és sejdítenek atyámfiai, nem elég, üsse meg a kő azokat a sejdítéseket, a mennydörgős Isten nyila csapjon bele mindenféle sejdítésbe, mert ellentétben van a

bizonyossággal, amit Szent Pál így fejez ki: Tudom, hogy kinek hittem! . . .

Hát igen, gyermekeim, tudjátok, hogy kinek hittek és kinek adtátok oda az életeteket végső megoldásra. Ennek nem szabad másképen végződnie, csak így: Hiszek a Jézus Krisztusban! Amen.!

4. A szentségek használata és alkalmazása.

Szent Pál (Efez. 6, 10. s köv.) ezzel a biztatással: «Övezzétek fel derekatokat az igazsággal s rajtatok legyen az igazság vértje» tanít és egyben bátorít: Atyámfiai, erősödjete meg az Úrban, az 6 erejének hatalmában. Öltsetek fel az Isten fegyverzetét, hogy megállhassatok az ördög cselvetései ellen.

Oktatás ez Testvérek, de egyben felhívás is. Felhívás azokhoz az emberekhez, akik tűnődve, bukdácsolva, bizalmatlankodva, fölényesen, felületesen állnak az isteni fegyverzet előtt, meg-megpróbálják a mutatóujjúkkal, hozzányúlnak a cipőjük orrával, mintha az az isteni fegyverzet, amely a lélek számára készen áll, olyan idegen, olyan ósdi, olyan nemkívánatos, olyan felesleges, olyan az útszélen hagyható, elmellőzhető valami lenne. Pedig Szent Pál szerint nem mellőzhető.

Nem mellőzhető pedig azért, mert az embernek nehézségei vannak, az embernek helytálló kötelességei vannak és mert az embernek valamiféle becsületbeli elintézni és elrendeznivalói vannak. És ha ilyen elintézni-valóm van, ahhoz nem lagymatagon, nem idéetlenül, budapesti beidegzett szólás-mondás szerint nem hülyén, hanem teljes felkészültséggel, értelmi és érzelmi, önátadó lélekkel kell hozzáfognom. Van egy régi deák mondás, ifjúkoromban verték a fejembe: «Aki jól kezd el valamit, annak a félsiker máris a kezében van». Igaz, hogy a mai kor emberei inkább az úgynevezett happy and, a szerencsés végzésre, a végén csattan az ostorféle befejezésre vannak beállítva, de a régi emberek azt mondták, hogy kezdeni is jó. Kezdeni is észszerűen kell, nem hebehurgyán, nem sült-galamb

varasra beállítottan, hanem rajta gyerek, fogj hozzá szívvel és lélekkel, nem rongyosan, nem szennyesen, nem elhanyagoltan, hanem magadat kellőképen — hogy Szent Pál szavaival szóljak — az Isten fegyverzetével felövezve és akkor van rá reményed, hogy a dolog annak rendje-módja szerint indul, folytatódik és be is fejeződik. Hogy az a sokszor hallott amen, amivel az Egyházon belül annyiszor találkozunk a gondolatközlés, a tanítás során, mint végszóval, hogy az a sikerbe-ömlés, hogy az a sikerbe-bontakozás legyen, és nem valami reménybeli és elképzelésben fantom, hanem mintegy saját előretörő lépteink hangzása, amely biztosít bennünket arról, hogy megyünk és ha megyünk, akkor le nem maradunk, akkor a célvonalba befutunk.

Miért mondom mindezt? Mire akar ez emlékeztető és előkészítő lenni?

Annak a múlt vasárnapról abbamaradt pontnak az értelmezése és kifejtése céljából, amelyik pont, gondolatcsóva, vagy ha úgy tetszik tétel, átszármazott ide a mai beszédre és amelyiknek kifejtésével kívánok most foglalkozni.

Egy röpké pillantás vissza. Miként a szentségek kezelése az Egyház embert szentelő munkájának a legjelentősebb része — ezért az Egyház az ő megszentelendő, üdvözülésre vezetendő híveit oktatja és tanítja, néha elárvult szószékekről, néha túlságosan körülállott tribünökről, de tanítja és tanítani meg nem szűnik! — Miként tehát az Egyház emberszentelő tevékenységének legjelentősebb része a szentségeknek a kezelése, hasonlóan — és ez a mai tétel! — a *szentségek használata és azok hatékonyságának egyéni életünkre történő alkalmazása a katolikus hitélet tartalmának a legjava.*

Ismételtem: mi a katolikus hitélet tartalmának a veleje? A Krisztus alapította szentségeknek a használata és a szentségek hatékonyságának egyéni kihasználása. Tehát, ha benne van a Szentírásban — és benne van! —, hogy az igaz ember hitből él, még ki kell egészítenem ezt a szentírási tételt azzal a másikkal, hogy a megkeresztelt ember pedig, az Egyház hívő alanya pedig

igenis, tetszik-nem tetszik — a szentségekből is él. Tehát a hite mellé odaszegődik elengedhetlenül és lerázhatatlanul társul, kísérőül, sőt ennek a hitnek, gazdagításául, odaszegődik a szentségek használata.

De még ez sem elég!

Ezeken túl a szentségek hatékonyságának egyéni kiaknázása munka, dolog, az elmerülés, tanulmányozás, lelkesülés, törekedés, kérdés, felelet, amelyeket magamhoz intézek, mikor egy-egy Krisztus alapította szentséget, egyiket a másik után, az Egyház közvetítésével és Krisztus jószágából felveszem, benne részesülök és a felvétel és részesülés révén magamévá teszem, úgy, mint ahogy az emberi test a táplálékot, az anyagcsere révén magáévá teszi a feldolgozás révén, az ő sejtjei részére. Ennek révén egészséges, az életet, annak terhét, gondját, feladatát elbíró lesz. Mert ha az ember csak áll a szentségek előtt, de nem gyakorolja azt, ha az ember az Egyház kirakatába elhelyezett szentségeket, a keresztségét, mint apa és anya nézegeti csak, de közelebb ahhoz nem lép, ebből a reá háramlott hasznokat, előnyöket nem öntudatosítja magában, ha eszmei tartalmát a keresztség fogalmával kapcsolatban nem építi ki magában és mindezt a kiépítettséget nem vonatkoztatja arra, aki mellett áll, — ezt nem lehet a takaréka betett 100 pengővel, 1 arany darabbal, egy ékszerrel, egy órával vagy hasonlókcal elintézni! — ha azt csak a kirakatból nézi, akkor ezt a szentséget nem éli át egyénileg, akkor az csak olyan egyháztalan keresztény, aki keresi a Krisztust, akinek tetszik a tanítása, csak éppen egy bizonyos distanciába állítja magát az Egyháztól, mint az, aki ezt a szentséget felvette és aki a felvételkor asszisztált, odaállt, fogadalmat tett, hogy gondozni fogja azt a kegyelembe beindított lelket és nincs kötelességérzete arra nézve, hogy ezzel a szentséggel kapcsolatban valami történjék. És mikor valaki odaáll és ráteszi a bérmálandó vállára a kezét, mintha bizonykodnék amellett, hogy részesült a Szentlélek, kiadásában, a Szentléleknek erejében és tanúsítja, hogy gondozottjának egész életén keresztül őrzője lesz

és hivatkozni fog rá, hogy: Testvér, emlékezzél, te valamikor a Szentlélekkel töltekeztél. Ezt nem lehet lépten-nyomon lealkudni, engedni, eszmélj magadra, te felkenettél nagyra és lettél önmagad lealacsonyító, önmagadat mindenből, ami krisztusi elem, kivetkőztető nyomorékká!

Aki csak nézi a szentségeket az Egyház kirakatai között, de nem úgy mint átélt dolgot, az ismétlem: egyháztalan keresztény. És ha benn is jár és kel az Úr templomaiban és ha egyik-másik gyakorlatot talán mint tradíciót, mint testéhez alkalmazott, öltönyt viseli is valamiképen, de saját öntudatosítása nélkül cselekszi mindezt és nem éli az egyháztalan keresztény.

Ez egy tipikus embertípus, amelyik sajnos volt és van és bár adná Isten, hogy ne legyen. Önmagukat kirekesztő lelkek, akik nem tudják azt, hogy szentségek nélkül nincsen krisztusi kereszténység. Ismétlem! Krisztus Egyháza és vele a krisztusi szentség — csak ez a kettő együtt képzelhető el. Ha az egyiket kihagyom, sorvad a másik.

És ha csak nézem, hogy ni, egy, kettő, három, négy gyóntatószék áll ebben a templomban, ezek az ú. n. lelki kínzókamrák, ahová betérni, ahol megállni, ahol letérdelni, ahol megnyilatkozni, ahol utasításokat elfogadni, ahonnan megtépett, de mégis felemelkedett lélekkel kijönni a legmagasztosabb emberi cselekedet, mert áttérni a rosszról a jóra, elfogadni nemesebb és felmagasztosultabb életirányokat, kivallani és elvállalni a hibákat, elsősorban a korrigálást, a helyreigazítást, az egyensúlyozást, ha segítő kézzel is és nem magamból kitermelve, de feltétlenül a másik ítélete alá bocsátva eszközölni és végrehajtani reámnézve lelki kiképzés. Ha te ezt mind csak mint kirakatbeli dolgot szemléled, mint ahogy az utcán szoktunk megállni a kirakatok előtt, Testvérem, akkor te megengedem, hogy tehetséges ember vagy, csak okos ember nem vagy. Mert a kettő között: lángész, tehetség és okosság között rengeteg nagy ám a különbség! . . . És ezért az okosságért be kell — nem ballagnia, nem térülnie, nem betalálnia,

be kell mennie, be kell lépnie az ajtón belül az Egyházba, be a szentségek oszlopcsarnokába és aszerint, amint a lelked igénye megkívánja, be kell lépned abba a bűnbocsánatot osztó gyóntatószékbe is.

És ha te csak messziről nézed azt az asztalt, azt a vendégasztalt, amelyet megterítenek a te számodra is, amelyiknél ott a hitvesed, de nélküled, ott vagy te, a hitvesed nélkül, amelyhez odajárulnak a gyerekeid, akikkel te dicsekedni szoktál, hogy az Angolkisasszonyok intézetében nevelkedtek, hogy a fiad a katolikus cserkészcsoporthoz tartozik, hogy a fiad a katolikus cserkészcsoporthoz tartozik, akiről elszoktad mondani, hogy áldott jó kis lány és kellemes fiatalember, akik azonban a jóneveltséget pontosan ennél a vendégasztalnál szívják magukba. És ha te valami tömegmozgalomnak a hatása alatt a múlt esztendei Eucharisztikus Kongresszuson ott voltál, tudod az éjtszakai szentségimádáson, és ott voltál a szentáldozáson és röptibe, ott, valahol az Andrásy-úton elintézted a te úgynevezett szentgyónásodat, de azóta is te csak visszanevezesz arra mint valami öreg fringióra, mely ott függ az ágyad felett, de azóta, épúgy mint annak előtte csak nézed a vendégasztalt, — tudod mi vagy? Egyháztalan keresztény vagy.

Mert az Egyházat szentségek nélkül elképzelni nem lehet és odatartozni, az Egyházzal élni, Krisztus Egyházának lüktető életében résztvenni, szentségek nélkül, nem lehet! ..

És mehetek tovább: ha te az egyházirend szentségét is úgy nézed, hogy itt történt most valami a templomban, jöttek-mentek, egy szegény ember végigfeküdt a szőnyegen, aztán akkor valami nagyhangú imádságot mondtak fölötte; jöttek öten, hatan és jól a fejére nyomták a kezüket... Mi történt hát? Az történt, hogy hívták a Szentleket, könyörögtek azért alázatosan, verítéktől gyöngyöző homlokkal. Mert elnyúlt az a szegény, de nem azért, hanem az alatt a kötelesség alatt, hogy amikor innen felkel, ebből a helyzetből, és mikor innen kimegy, kimegy úgy, mint akinek a szentségeket kell osztania. Ha te csak a külsőségeket látod és

nézed atyámfia, szülőanyámtól szülött édestestvérem, oltár előtt esküdt hitvesem, anyám, gyermekem, akiben minden reményemet helyeztem, tisztos ösöm, ha te ezt mind csak nézed, — egyháztalan keresztény vagy. Valod a kereszténységet, mint amit rád tettek, de nem éled azt, mint amelynek révén Krisztus titokzatos testébe mindegyre jobban bele tudod ágyazni magadat és életében meg tudod találni a magad szerepét, kötelességét.

Házasságkötés: merőben nemzetiszínű szalag alatt. Aztán nemzetiszínű szalagon túl, anyakönyvvezetői ténykedésen túl, az oltár előtt. De ha a házasságkötésnek a hatása elő nem készített és az Egyház áldásával, szentjeivel meg nem munkált, csak annyi, hogy azt a nőt vagy férfit rövidebb, hosszabb időre, néhány hónapra vagy esztendőre magadévá teszed, hát akkor testvérem, szülőanyám, szívemből szívedzett édestestvérem és távolabbi vonatkozásokban hitfeleim, — egyháztalan keresztények vagytok.

Mert az Egyházon belül lüktet Krisztus embereket megszentelő akarata és ezt a megszentelő akaratot az Egyház a szentségekben közvetíti hozzád. És a magadba vett szentség tartalmának, alakító erejének az átdolgozása, sőt a fizikumod által is felvett lüktető ereje nélkül csak sorvadó ág vagy a Krisztus misztikus testén, amelyik ág még egy kis kopott kis veréb súlya alatt is leszakadna, ha ráülne. Nincs eleven ellenálló erőd a szentségek híján és jössz és mész, úgy mint a világjáró, mint az idegen földet bámuló és külföldet járó ember jársz itt a belföldön is. Hiába állsz ott komoran a sarokban és ha százszor és ezerszer lekívánsz is engem innen, hogy bár forrna a torkán a szó ennek a keményfejű embernek, akkor is mondom: — egyháztalan vagy!

És mennyire egyháztalan az a keresztény, aki egy élet útján, egy rövidebbre vagy hosszabbra nyúlt életnek esztendei alatt meg nem tanul meghalni! És ez először a doktor uraknak szól, akik mennyi embernek az életére mondják rá, hogy kialvóban van, — és az övé nincs kialvóban? — s a következő félórában, amikor esetleg jóízűen falatozik és egyszerre csak belebukik a

feje a tányérjába és kidönti a levest. És szól azoknak, akik nem ilyen képesítéssel, de nyitott szemmel járnak az életben; akik nézik, hogy hogyan kopik a hajuk, hogy a szívük, amelyről eddig nem is tudták jóformán, hogy van, kezdik észrevenni, hogy van, mert vagy megszalad, vagy lelassúdik. Kérdek mindenkit, aki nem tanul meghalni, ha nem tanítja magát erre az elmellőzhetetlen keresztüllépésre a másik életbe, aki azt, hogy van egy segítő, könyörülő asszisztens, értem az Egyházat, aki a kenet szentségével jön és megerősíti a lelket arra a mondhatatlan küzdelemre, amelyik eltorzítja az embernek a képét, amelyik küzdelemben a legszebb arc is torzulttá válik; mikor az ember elharapná a saját nyelvét a nagy küzdelemben és hadakozásban, aki ezt a szentséget is csak a kirakatból nézi, csak az üvegen keresztül bámulja és irtózik tőle. És hogy valamiképen ne ijesszék meg az embert, akinek nem szabad megijedni a haláltól, erre egy hosszú életen keresztül kell előkészülnie. Minden más elöl felmentheti az élet az embert, lehetnek kitérők és hurokvágányok, próbálkozások, hogy az ember életét meghosszabbítsák, de megtartani még sem lehet és ezért erre fel kell készülnie. Ma a világ, Magyarország is lázban van, légvédelmi lázban, itt mindenki óvóhelyekről beszél s az emberek, akik mindent komikusan és nevetéssel szeretnek felfogni, sertésfej alakú maszkot vesznek a fejükre és megragadnak mindent, ami az ő kis drága életüknek az esetleges védelmét jelenti. Ezek nem tanulnak meg meghalni, ezt sajátjukká tenni, ezt a kénytelen-kelletlen bevárását, jelentkezést, hogy: itt vagyok, Uram! Ezt a szentírási mondatot, amely egyszer mindenki előtt álló valóság lesz: Most bocsásd el, Uram, a te szolgádat békességben, aki kívülről nézi, a kirakaton kívülről, az egyháztalan keresztény.

Nézzétek Testvéreim, ezt az igazságot akarja az Egyház a lelkileg megműveletlen föld hátán tovább elvinni addig a szegény testvérig, aki vagy a pogányság tévedésében él, vagy pedig torzult hit és erkölcsi fogalmaktól megviselten tengeti a maga életét. Sokan kérdezik, minek elmenni ezért a feketékhez, van elég kemény-

fejű, kiszáradt szívű lélek idehaza is. Az Úr mondta: És elmenvén az egész világra, tanítsatok minden nemzetedet és kereszteljétek meg őket stb. Ez Krisztus szava, aki a keresztségét az Ő Egyházára bízta. Idegen vagy ettől a missziós gondolattól? Egyháztalan keresztény vagy. Ez a krisztusi jelige idegen tőled, neked messze fekszik? Ezért áldozatot hozni: egyik-másik az életét, a harmadik-negyedik a gyerekét, filléreket, 20 filléreket, pengőket áldozatul hozni, — olyan nehezen indul. . . Hát legyünk cselekvőbbek! . . .

5. A szentségek megszentelik az embert.

A mai szentmise szövegéből a communiót, mégpedig a 118. zsolnárból e célra kiemelt részt veszem indítékául mai beszédemnek: «Emlékezzél meg, Uram, szolgádnak tett ígéretedről, mert ebben adtál nekem reményt és lealáztatásban ez vigasztal engem». (49-50.)

Az Úr szólt! Szólt pedig nem elpergő, nem elhulló szavakkal, szólt nem merőben tetszést keltő és a lelkeket időlegesen magasra emelő, valamiképpen elhanyagolható szavakkal, hanem tettekkel. És ezekre a tettekhez vonatkozóan mondja a Szentírás: Járj, kelj, jót cselekedj. De a jó, amit az Üdvözítő az Ő kortársaival cselekedett, mikor az egyiknek hozzányúlt a sebéhez, a másikkal felnyitotta a szemeit, a harmadiknak a fülébe engedte a szó meghallásának kegyelmét, mikor megettette őket éhezők között és felemelte őket bánattól keshedt lelkiségükben, az mégis csak az Ő kortársaihoz szólt és én minden tiszteletlenségtől távol, a valamiféle kevésbevésésnek még csak az árnyékától is távol, merem azt mondani, hogy a mi isteni Üdvözítőnknek a személyéről mintegy lekaptarta volna, lemarta volna az ő isteni nagyságának a sugárzását az a kizárólagosság, hogy Krisztus csak korának embereihez szólt legyen, Krisztus csak velük tett legyen jót, csak a szemei előtt kínlódó ember nyomorúságán akart volna segíteni és Krisztustól távol állott volna az igazi távolba ható cselekedeteinek maradandósága és tetteinek, minden idők embereinek lelkében

magasra szökő, eleven ereje, az a nagyság, amelyik a lekonyult embert — hogy is mondtam a múlt vasárnap? —, a kallódó embert, egy biztonsági érzetbe, az önmagára eszmélés, az öntudatosítás és a céltudatosítás útjára ne segítette volna . . .

Hát igen, mikor szentségekről beszélünk, mikor a Krisztus akaratából természetfeletti elemet közvetítő és az ember lelkébe, értelmébe, akaratába, a földi méreteket, a mának és a holnapnak méreteit meghaladó lelki emelkedettséget hirdetünk, ennek a lelki felemelkedésnek a lehetőségét, a bizonyosságát hangsúlyozzuk, ó igen, akkor meghajtjuk lejünket Krisztus előtt, az Üdvözítő nagysága előtt, aki nemcsak az Ő testvéreit, nemcsak az ő kortársait, az akkori idők lelkileg megoszlott, testileg meggyötört, tehát szenvedő embereit emelte fel, hanem belenyúlt az időtlen időnek téréibe, az élet színpadán hol nyugodtan, hol békétlenül, hol elesetten, hol felfelé irányulólag, hol kérőn álló embereknek a legbensőbb belsejébe, elindítván őket az Ő Egyházának a kézvezetése mellett, a hívogatása, a biztatgatása, az ösztönzése, a noszogatása, a megnyugtatása mellett a messze távol felé, amerre mindannyian megyünk kivétel nélkül és ezért ülnek le egyesek Illés próféta módjára vagy fekszenek le a borókabokor árnyékába, megsóhajtva a halált és hívogatva a maguk számára az elmúlást.

Ebből a bizonytalanságból, ebből a magavesztettségéből fel kell ébredni és Krisztus ezt az ébresztgetést nem az utolsó ítélet harsonáira bízva, amikor a nagy ébresztő keltegetés mindenki számára meg fog szólalni, ezt Krisztus elintézi a szentségek révén az időben, az idők jártában, minden egyes embernek külön-külön az életében és pedig az Egyháznak szentségekkel dolgozó, közvetítő munkássága révén.

Két dolgot akarok ma előttem kifejtetni. Az egyik az, hogy a keresztény Egyháznak, szűkebben meghatározva a katolikus Egyháznak emberszentelő tevékenysége főként a szentségek kiszolgáltatásában nyilvánul meg. Értsünk szót! Ebbe az egy mondatba belesűrít-

tettem mindent és ezt mindnyájunknak jól meg kell jegyeznie. Az Egyház embereket szentelő tevékenysége a szentségek kezelésében, az embereket megközelítő tevékenységében nyilvánul meg főképen.

Az Egyház nem Mátyás király lustája, nem alszik, nem ünnepelteti magát, az Egyház nem áll, mint egy bálvány, az Egyház tevékeny. Tevékenysége nem divat, nem hangulat, nem holmiféle korszellemszülte időleges kedvtelés, avagy munkásság, az Egyház tevékenysége: az emberszentelés. Értettük? Nem embersimogatás, nem emberkedveskedés, nem embernek szóló tiszteletadás, az Egyház nem ülteti az embereket az élet bankettjének asztala mellé, nem rendez mérkőzéseket, nem halmoz ünnepeket, mikor tevékenykedik. Érts szót testvér: — téged akar megszentelni. És akármennyire buzog is benned az önérzet és akármennyire kinőtt embernek vallod is magadat, akármennyire is duzzaszt téged a tudás és ismeret, bármennyire megnyugtat téged, hogy hébe-hóba, avagy nagyon sokszor belenyúlsz a kabátod zsebébe avagy a retikulódbé és megnyitod az előtt, aki éhezik, és az előtt, aki rongyos és ruhátlan és szennyes és elnyűtt, értsd meg, hogy ez nem minden, értsd meg, hogy az Egyház megáll melletted és nem mér végig, hanem belenéz a lelkedbe, hanem hivatott és avatott kézzel szétnyitja a lelked felett összeszorult páncéltárat és azt mondja: Ember, testvér, fiam, leányom, nyisd meg a szívedet, a szíveden keresztül nyisd meg az elmédet az Isten előtt és magad előtt! Ne elégedj meg azzal, amilyen vagy, amilyen eddig lettél. Magasabbra, nagyobbakra születted! Elfelejtetted, ködbe borult előtet, elvetetted magadtól a nagyobbra hivatottság öntudatát? Nézd, jövök visszaadni neked, meg akarlak szentelni, a közönségességből, a megszokottból ki akarlak emelni és el akarlak vezetni, el akarlak kötni saját-magadtól, régi énedtől, jöjj!

Tiszteletet érdemel az Egyháznak ez a tevékenysége és annál nagyobb tiszteletet érdemel, mert az Egyház küldetészerűen űzi. Mert ezt az Egyházat Krisztustól nyertük küldetés jogán. Cselekszik ezzel a küldetéssel,

amely elhangzott az Üdvözítő ajkán: «Elmenvén az egész világra, tanítsatok minden nemzedéket». (Mt. 28, 19.) Mire tanítsa? Önmagukbadülésre? Nagydob és cintányérverésre, passziózásra, örömökre, gyönyörökre, kedvtelésre? Mire? Játékra, önmagukkal való szórakozásra? Komolyabb dologra, testvér, komolyabb dologra! Tanítsátok meg az embereket élni, tanítsátok meg őket meghalni és mindarra, ami e kettő között, e két határkő között — születés és halál — adódik, az embereket az önmagukkal való bánásra — vagy ahogy a zsol-tár mondja: tenyerén hordozott bennünket —, hogy hogyan kell nagyra, magasba emelni azon a tenyéren, az Isten felé emelni és hogyan kell a szemetekkel, a tekintetekkel kísélni, és hogyan maradjon a szívetek és hogyan maradjon melléjük kapcsolva az értelmek és akaratok, mindaz, ami ti vagytok.

Tanítsatok! És az Egyház tanít. Tanít, tanít ezekről a szószékekről. De mit ér a szószékekről való tanítás, mit ér az iskolákban elhangzott hitoktatás, mikor az utóbbi elől talán nem, de a szószékek elől elfutnak, az nem kell, az nem kívánatos, mikor az túlterhelt, nem kellemes, nem derűs és nem ékesszóló.

Ó, az Egyház tevékenysége meddő volna ebben a pusztá szóváarak és szótörvények építésében. Nagyszerű, csodálatos krisztusi meglátás, csodálatos Isten-tervezés, amelyik sem az Egyház merő tanító személye, sem pedig az Egyház kérő és rimázkodó imádságához nem kötötte hozzá az emberi sorsok boldogulását, tudva azt, hogy ha az imádság esője hull is az emberiségre az Egyház ajkáról, mint ahogy hull, mint ahogy imádkozik esőért, jóidőért, földrengés elmaradásáért, éhínségnek távolmaradásáért, háború megszűnéséért, járványok be nem következéséért, a gonosz lelkület, az aljas szándékok elmúlásáért, jegyesekért, hitvesekért, papjaiért, az újonnan megkereszteltekért, a pogányokért, a meg nem kereszteltekért, a tőle elszakadtakért, a megvetettekért, a szenvedőkért, a halottakért, a másvilágra elköltözőitekért, mindenért imádkozik és sokkal többet imádkozik, mint amennyit tanít és még sem elég.

Az emberekhez közelebb kell lépni akkor, mikor az ő megszentelésüknek a művét, a munkáját akarja végezni, mindig krisztusi küldetésben. És odaáll az újszülött mellé a keresztség szentségében. És odaáll a kórágyon fekvő, levegő után kapkodó szegény, nyomorult emberhez a kenet szentségével. Az életbe alig beleindult embernek, az életben verekedő embernek, a bizalmatlankodó embernek, a megviselt embernek az életébe, oda áll mellé és megerősíti őt a bérálás szentségében. És mivel a megerősítés nem időlegesre van tervezve, de az emberi lélek rákerül arra a csúszdára, amelyiken minden jóindulatú akarás, gondolat valamiképen leesik arról a magaslatról, amelyre Isten segítségével és a magam iparkodásával felküzdöttem magamat, oda áll az Egyház a bünbocsátás szentségével. Megnyitja azokat a titokzatos műhelyeket, amelyeket csak az tudja, hogy mit jelentenek, aki esztendő-szám benn ül és próbál szólni és hallgat nagyokat, ahol emberi lelkek ömlenek ki és találnak magukra és emberi lekonyultságok emelkednek fél annak a kimondott akaratnak az erejében, hogy: többet nem teszem, többet nem akarom tenni és a «többet nem teszem» a krisztusi feloldozás eszközi bennök.

Megint ismétlem, hogy minden emberi nekiindulás — nem mondom, hogy meddő! — de való, hogy rajta van a bizonytalanságnak és állhatatlanságnak örökös jegye. Az Egyház emberszentelő munkájával odavezet valamennyiünket, a rokkant lépésű aggokat és a virgonc szökellésű gyermekeket és mindenkit, aki eközé esik, odavezet az Úr asztalához megnyugodni, megpihenni, megerősödni. És szóljak erről, hogy egymásra talált lelkeket a kegyelmi vonzás erősségével egyesít egy életre, egy halálra? És mondjam, hogy oltárok mellé, amelyek egyébként üresek és kihaltak lennének és amelyeken, ha tövig égnek is a gyertyák, semmit sem jelentenek, mert a meddőségnek, a ki nem elégítettségnek volnának szemléltető példái, hát odaállítja az egyházirend szentségében az ilyen hitvány, gyarló, sokszor szennyes embert — mint amilyen magam is vagyok — szolgálatra, embert szentelő munkára: hogy legyen valaki hinteni

a szenteltvizet? Áh! Hinteni Krisztus vérének az embereknek nem a fejére, nem, nem a fejére, hiszen ez vérvád volna, a legszörnyűbb vád volna, ha nem hogy átömlessze beléjük az örök Felkínálkozónak, az Üdvözítőnek vérének és odaadja nekik az ő szentsége vérének.

Elmehetünk, tiszteletlenül elbokázzhatunk minden néven nevezendő jóézés nélkül az Egyház mellett? Hát hiszen lehet, embere válogatja. Van mindenféle ember-típus. Legtöbb van az értetlen emberből és legtöbb van a hálátlan emberből. Ez a kettő, az örök emberi bedesz-kázottság és a hálatlanság tud elvezetni, elbokáztatni, lendülni, igen, szélmalomféle gesztusokkal (mint ahogy az emberek ma járnak, azt sem tudják, hogyan hadonásszanak a két karjukkal, pfúj!). Elmennek mellette, pedig ez az Egyház szent, embert szentel, szívet szentel, — nemcsak pászkát nagyszombat estéjén vagy húsvét reggel, nemcsak keresztek, feszületek, Szent Antalszobrocskákat szentel, ezek csekélységek, az embereknek szól, olyan kis apróságok, mondanám kis figyelmeztetők, olyan kis kegyes dolgok. Mennyivel több ennél, mikor az Egyház a szentségek révén megszenteli az agyat, hogy tudjak természetfeletten gondolkodni; mikor megszenteli a szívemet a szentségei révén, hogy embernél emberebb legyek; mikor megszenteli a kezeimet, a lépéseimet, minden emberi tényemet, magasra emel, kvalifikál, minősít engem a mennyek országára.

És ezzel be is fejeztem. Csak egy ponttal végeztem. Volna még egy gondolatszilvánom, de az időm lejárt. Ha Isten segít, mához egy hétre folytatom.

6. Hét szentség van!

A Példabeszédek könyvében (9, 1) olvasom: «A bölcsesség házat épített magának, kifaragta annak hét oszlopát». Ezt a szentírási mondatot illeszttem homlokára ama érvelés ismertetésének, amellyel a múlt vasárnap beharangoztam mai tételmet és iparkodom a rendelkezéseimre álló rövid idő alatt valamennyire megvilágítani.

A trienti szent zsinat határozottan kimondja, hogy kiközösíti önmagát az Egyházból az olyan ember aki állítja, hogy hétnél több vagy hétnél kevesebb újszövetségi szentség van, vagy pedig, hogy az Egyház által vallott hét szentség valamelyike, egyike vagy másika nem formális, nem valódi szentség.

E körül a tétel körül, Testvéreim, a századok múltában nagy kavarodás viharzott. A középkor hitújítói egyszerűen minden néven nevezendő szentséget kisöpörték a keresztény hit területéről. A későbbiek (Húsz, Wiclif) egyiket-másikat már kegyesen megengedik. Voltaképen a frontális támadás az újszövetségi szentségek ellen a XVI. század hitújítóinak a munkája, a törekvése, mondanám szenvedélyes harca.

Tudjuk, hogy Kálvin és Zwingli két szentséget engedtek meg: a keresztségét és az Oltáriszentséget. Luther eleinte a töredelem szentségét is elfogadta, később, pontosan, történelmi időmeghatározás szerint, 1523-ban már indokoltnak látta az előbb vallott három szentségből a töredelem szentségét kiiktatni az ő hitrendszeréből. Ellentétben velük Melancthon úgy a feloldozást, mint a papszentelést, vagyis az egyházirendet igenis beiktatta a szentségről szóló keresztény tan kereteibe. A legújabb angolországi, ú. n. ritualisták már vallják a hét szentséget, ellenben kettőt: a keresztségét és az Oltáriszentséget elsőrendű szentséggé léptetik elő, a többi ötre pedig ráütik a másodrendűség bélyegét.

Ez a röviden vázoltam történelmi háttér kiadósan rávilágít arra a mondanám összevisszaságra, amellyel a keresztény felekezetek ezt a kérdést, ezt a katolikus hit-tételt, a hét újszövetségi szentségről szóló tant megnyirbálták.

Vannak tévelygők, akik a múlt század végén és a jelen századnak elején annyi zavart iparkodtak okozni és annyi lelki veszedelemnek magvát elhinteni az ő különleges szentségfelfogási elméletükkel, szintén ugyan-ezen az úton haladnak és állítják, hogy történelmileg mindössze két szentség bizonyítható: a keresztség és az Oltáriszentség. Azután hozzáteszik, hogy mert az Egy-

ház szertartásaiban és hitelméleti szempontból egy nagyon mozgékony és a lelkek szükségletét túlságosan megértő intézmény, ki tudja hol fognak még megállni a szentségeknek újabb és újabb bevezetése körül. Hát megnyugtatom őket, ne fájjon emiatt a fejük. Az Egyháznak kezdettől fogva megvolt a hét szentsége és ez neki a lelkek szempontjából tökéletesen elég, többre szükségünk nincsen és legyenek nyugodtak, hogy az Egyház újabb szentségek bevezetésén egyáltalán nem fáradozik.

Most következnek természetyszerűleg, hogy bizonyítsak. Bizonyítsam, hogy a katolikus hittétel, mely szerint hét újszövetségi szentség van, a legszokványosabb két bizonyítási forrásból, értsd a Szentírásból és a keresztény hagyományból milyen formában és mekkora erővel bizonyítható. Mekkora lökőerővel lehet a Szentírásból és az egyházatyákból merített hagyományból érvelni a hét szentség mellett? És most jön a hideg zuhany: — ugyanaz az ember, aki ma egy hete kijelentette, hogy hét újszövetségi szentség van, — mondja itt a szószéken, hogy ezt formálisan sem a Szentírásból, sem pedig a hagyományból bizonyítani nem lehet. . .

Leesik az állunk és szinte hajlandók vagyunk felkiáltani ide hozzám: Hát ember, akkor mit kiabál? Miért hirdeti ezt a tételt? Mi a célja ennek a levegőverdesésnek, ha nem tudja előhozni azt az erőt, amelyre szükségünk van? . . .

Hát igenis nem bizonyíthatók olyan szentírási szöveggel, amellyel teljesen a szeg fejére találok. Hogy hét szentség van, ezt a Szentírásban meg nem találom, mert mindazok a szövegek, amelyek megtalálhatók, csak jelképi utalással terjeszkednek ki a hét újszövetségi szentségre. Viszont egészen bizonyos, hogy a vallástörténeti kutatónak nem kell a kabalák országútjára tévedni akkor, amikor hét szentségről beszélünk. Szentírásilag mégis elő vannak készítve utalással és szimbolikusan, tehát jelképezéssel akkor, mikor — pontosan azt az egyik szöveget idézem a Példabeszédek könyvéből, amelyekkel ma beindítottam beszédemet, mikor azt

mondom: — A bölcsesség nem az enyém, nem is a tied, nem is a mienk, nem is a szellemóriásoké, hanem a bölcsesség, — érted ember, hogy mi az? —, a bölcsesség az egyetlen, az örök, az isteni bölcsesség hajlékot, házat épített magának, egy házat és hét oszlopot faragott ki magának ebben a házban, hogy az a ház álljon, hogy az el ne düljön, hogy abban mindenki, akit meghívnak, aki beigyekszik, megtalálja a maga helyét és biztonságát. Ez utóbbira már az újszövetség hajnalán megfelel a Jelenések könyvében János, az Úr kebelén melengedett apostol és azt mondja, hogy hét szövetnek, hét gyertya és hét csillag világol Jeruzsálem felé. Hét csillag, amelyik az úton vezet és irányt mutat; hét gyertya, amelyik világít abban a sötétségben, amely a lelkek éjszakája. Igenis odamutat az örökkévalóság felé, ahol mindnyájunk útjának vége van és amelyik felé a lélek sodra, a szívnek kívánsága és az akaratnak lendülete viszi az embert. Az értelem világossága, a szívnek a kívánsága mind olyan valami csak, ami törekeny, porló. Több kell ide! Gyertya kell ide, csillag kell ide, ebbe a csillagatlan éjszakába — nem egy, nem kettő, hanem hét! —, amelyikbe a szentírási előkészítés máris megmutatja az utat, hogy az ember ne önkényesen, ne gondolomformán és az Egyház ne hangulatok szerint, hanem a teremtés történetének, hét napjának megfelelően, a természetfeletti világ hét nagy lelki művének megfelelően állítsa be a Krisztus rendeléséből kialakult hét szentséget a lélek életébe.

Ennyit mond az írás és a hagyomány és az ősatyák, akik az ősegyház nevében beszélnek. Vajjon melyik közülük az, aki az ő nyilatkozataiban, szellemi termékeiben kifejezetten leírja azt a tételt, hogy hét újszövetségi szentség van? Hát egyik se! És vajjon miért nem? Miért hallgatnak és miben lehet ennek az oka?

Három főök van erre vonatkozólag. Az első az, hogy az őskeresztény Egyházban megfelelően a szentségek természetfeletti életre sarkalló természetének, azokat a szentségeket emelték ki, amelyeket így neveznek el: avató szentségek. Mikor az Egyház és élén a nagy tekin-

télyek azt a lélekvetést, azt a szántást, boronálási munkát végezték, amelyiket úgy nevezek, hogy Krisztus kincseinek kitérása az éhes és szomjas emberiség előtt. Hát igen, akkor természetesen ezekkel a begubózott, ezekben a sötétben tántorgó lelkekkel szemben az avatószentségeket állították az első sorba: a keresztségét, a bérnialást és az Oltárizenséget.

Ha elgondolom azt, hogy az Egyház összességében, amikor a keresztyének úgy tudtak keresztyének lenni és olyan keresztyének akartak lenni, akikben az élő Krisztus ereje dolgozzék tovább, azután, hogy az Ő lelkét megkapták, hát ezek a keresztyének, hogy a mi nyelvünkön szóljak, a lelkük nyilvántartásának nagy munkáját végezték. Ezek előtt az volt a probléma, hogyan lettem és hogyan maradok krisztusi lélek. Aki az Úr kegyelméből tegnap lettem, aki a hitemben tegnap megerősödtem, hogyan fogom ezt az én kincsemet megtartani és megőrizni.

Világos, hogy a keresztség után vagy vele együtt szertartásilag, az ősegyházban együvékötött Oltárizenségek az a krisztusi vendégasztal, az a fáradt, a megtorpant, a megijedt, az eldőlt vagy szédelgő embereket a megerősödés asztalához hívogató szózat, amelyik az első szerepet játssza az emberek életében. Csak aztán, mikor ebben a nagyszerű lelki összességben, amelyiket úgy nevezek, hogy őskeresztyénség, hogy hű keresztyénség, — mikor ebben, miért minnek sem, az örök ember elkezdett egy oszlopot, megdöntött egy érvet, valamiféleképpen becsúszta a bizonytalanság érzésének a fullánkját, hát akkor a lelkét avató Egyház mellé odaállt a gyógyító, az orvosló Egyház, a segítő Egyház, odaléptek az orvosló szentségek az avatás nyomába. Utóbb valamiféle lelki krízisnek hatása alatt látjuk, hogy az Egyház felhúzza a kárpitot, látjuk, hogy odaengedi a meggyötört ember mellé az orvosló szentségeket, a töredelem, az utolsó kenet szentségét és a házasságot, amelyek mind emberi gyöngeségeket, emberi tökéletlenségeket, a krisztusi fenséggel valamiféleképpen nem egészen egy gyékényen megférő emberi gyöngeségeket

vannak hivatva orvosolni, amelyeknek a segítség, a felsegélés, a talpraállítás a tulajdonképeni lendülete.

Ez a második akadály vagy mondjuk úgy, hogy a második szempont, amelyik miatt nem tudunk, formálisan ki- és beöltöztetett érvet a keresztény hagyományból úgy levezetni, hogy ez vagy az az egyházi író azt mondja, hogy hét újszövetségi szentség van . . .

A másik vezetőm a «titok-fegyelem» címen ismert őskereszténységi gyakorlat, amely a Caligula és hasonló Egyház- és Krisztus-üldöző tényezőknek akkori garázdálkodása miatt valamiképen elrejtette a természetfeietti értékeket a szaglászók elől, elrejtette a spionok elől, a mindenkor árulásra hajlamos embertípusok elől, a 30 ezüstpénzes Júdások elől, a kellő szellemi viláosságra még fel nem emelkedett tapogatózók elől, akik ma még csak beszimatolnak valahová, emberfelettinek látszó nehézséget találnak, akik látják, hogy a kereszténység és egy átélt kereszténység nem gyerekjáték, azzal nem lehet futballozni, rúgni egyik kapuból a másikba, hanem magamba felvéve át kell élnem. Hogy ez a katasztrófa be ne következék, az ősegyházban érvényben volt a titokfegyelem, melynél fogva csak bizonyos idő múlva és csak bizonyos lelki be- és megérettség után adtak oda neki mindent, ami Krisztusé.

Fordítsam le? Hát ne dobjátok a szent dolgokat a kutyák elé és ne a malacok elé a gyöngyöket I E mögött a «titokfegyelem» mögött húzódnak meg az Egyház szentségei.

Jeruzsálemi Szent Cirill, aki nagy hitoktató lélek volt, egyenesen ezt a nyilatkozatot teszi: Amit én most beszéltem, ne adjátok a hit jelöltek elé, ha pedig ti ezeket leírjátok, az Isten szerelmére kérlek titeket, azt ne adjátok eléjük.

És még egy harmadik érvet hozhatok, mely az, hogy az ősegyházban a szentségekről szóló tannak a fogalmi köre nem volt eléggé még tisztázott és valaminek leadni a tartalmát mindaddig, amíg az körülhatárolva nincsen, míg az eszmeileg nem biztos, míg azt

mindenki fel nem szívta magába, mi sem természetesebb, hogy erre idő kell.

Jöjjenek egy közönséges hasonlattal? Az embriónak 9 hónap kell, hogy embrenyi ember legyen belőle; élet, amelyet óvni kell, amelyik ezer vonatkozásban követeli magának a leggondosabb veleváló törődést; élet, amelyet eltagadni nem lehet, csak megölni. Ez is rmratja azt, hogy mint az életnek, az igazságnak is egy bizonyos fejlődési folyamatra van szüksége addig, amíg beleérlelődik az igazságot felvenni hivatott és felvenni kész lelkeknek szellemi világoosságába.

1150-ben Lombardus írásában már megjelenik ez a tétel, így ni: Hét szentség van az újszövetségi üdv történetében.

A szentmise későn kezdődne, kénytelen vagyok tehát anyagomat megszakítani.

7. A hét szentség megokolása. I.

Újból a Példabeszédek könyvének (9, 1) már ismert szövegéhez igazítom mai mondókámat: A bölcsesség hajlékot épít magának, kifaragta annak hét oszlopát. A hét oszlopról tudjuk már előző ismeret-szerzéseink alapján, hogy az Újszövetség hét szentségét jelenti. Dolgozunk immár több vasárnapja azon, hogy megokoltan lássuk az Egyház újszövetségi szentségeinek megindokolt voltát és azt, hogy a trienti zsinat végzése szerint a keresztyén katolikus hívőnek vallania, körömszakadtáig, hitbeli hajótörés veszélye alatt vallania kell, hogy igenis hét szentségünk van.

Az eddigiek során eljutunk a Szent Ágoston-féle, ú. n. elévülés érvéig, amely amellet bizonyít, hogy igenis a szentségeink száma sem több, sem kevesebb, mint hét. Ez az elévülési érv azon épül fel, hogy az, ami egész az Egyházban és ami nem zsinattól származik, a jogosan apostoli hagyománynak tartható, és mint ilyen maradt fenn mai napig az Egyházban a hét szentségbe vetett hit, amelyet a hit újítók fellépéséig megelőzőleg is az Egyház már évszázadokon keresztil

vallott, a nyugati Egyháztól elszakadt keleti egyház lelkes, tüzes, hithű asszisztenciája mellett.

De nekünk még egyéb érvek is kell, hogy rendelkezésünkre álljanak, hogy az újszövetség hét szentségebe vetett hitünk még erősebb, még viharállóbb, minden tűzpróbát kiálló, érdemleges, beidegzett hit legyen. Hát keressünk ehhez újabb érveket, ú. n. észérveket, amelyek egyébként is nagyon jelentőségteljesek szoktak az emberek szemében lenni.

Az egyik ilyen észérvet szolgáltatja nekünk az az ú. n. hittani megfontolás, amelyik felvet egy kérdést azért, hogy azután érdemlegesen és értelmesen megfeleljen rá. A kérdés, amit az értelmünk felvet, így hangzik: Vajjon mi oka lehetett, mi szükség lehetett arra, hogy az Úristen az üdvösség újszövetségi rendszerébe szentségeket állítson be? Itt közbeszúrok egy másik kérdést. Mi is a szentség? Már tudunk rá felelni: — láthatatlan kegyelmet, természetfeletti malasztot közvetítő látható, természetes jel. Mi szüksége lehetett a mindenható Istennek arra, aki semmiből tud világot teremteni, akinek minden néven nevezendő erő rendelkezésére áll, mi szüksége volt annak az örök Istennek arra, hogy az embermegszentelés, az üdvözítés munkájához ilyenféle eszközöket rendeljen, mint a láthatatlan kegyelmet közvetítő látható jel? Kellott neki természetfeletti eredményhez természetes eszközhöz nyúlnia? Szinte azt képzelné az ember, hogy valamiképpen korlátozva van az isteni tevékenység, az az isteni kihatás, amely minden felett áll, legalább így állítjuk tételbe, mintha körül lenne határolva, meg lenne nyirbálva akkor, amikor látható eszközöket alkalmaz.

A felelet egyszerűbb, mint gondolnánk. A szentség eszméje az, hogy az anyagi a szellemnek, a természetes a természetfelettinak, a látható a láthatatlannak szekerévé lesz.

Próbáljak magyarázni?

Akik valamennyire egy picikét súrolták az ő értelmükkel az orvostudományt, akik mondjuk a gyógyszerkészítéséről és a hatóerejéről valamennyire tudó-

mással bírnak, ápolók és bizonyos műveltségű emberek, tudják azt, hogy a gyógyszerek készítésénél vannak olyan tényezők, amelyek a hatóerőt, a gyógyító erőt képviselik és van valami járulék, valami hozzávaló ahhoz a gyógyszerhez, amit úgy nevezünk, hogy a hatóerőt magábafooglaló, kisebb adagolású gyógyszernek, talán méregnek, talán nem méregnek, szóval annak a bizonyos hatóerejű gyógyanyagnak, amelyet az emberi természet igényel, annak — így mondom ni, hogy szekere, a vivő anyaga, amibe belepakolom, amire rá rakom azt az anyagot, amelyeknek a szervezetbe bejutva, ott gyógyító hatást kell eredményeznie, mert centigrammokban és milligrammokban adagolt hatóerejű gyógyanyagot természetesen nagyobbra adagolt egyéb anyagok útján kell a szervezetbe bevinnie. Tehát a gyógyító anyagoknak a hordozója, az értéknek a tartója, az ékszernek, a kincsnek, a pénznek a bugyellárisa, ha az nincs, akkor a zsebem, amelyekben hordozom, ha az sincs, a tenyerem, amelyekben tartom, szóval az a valami, amibe a tulajdonképeni hatóerőt képviselő értéket elhelyezem.

Próbálok az emberi gondolkodás számára valami megközelítő eszközt és fogalmat nyújtani, hogy értsük meg, miért akar az Úristen felhasználni a láthatatlan kegyelem eszközlésére hozzánk közelebbhözására, emberek számára megközelíthető látható, anyagi eszközöket használni. A szentségeknél a víz, az olaj, a kenyér, a bor, mindez ilyen vivő anyag, szekér, medikumum, amelyekre rárakja, ráfekteti Ő, az Isten, az emberek számára, rövidlátó, kurtaeszű emberek számára, örökösen tapogató emberek számára elhelyezi a láthatatlan malasztot, azt a természetfeletti erőt, amelyik belőle, az örök Istenből, az Ő akaratából árad ki és amelyiknek a kihatása és célja az, hogy az embert, aki azt igényli, aki azt kívánja, aki az után áhítozik, azt ilyen módon meggyógyítsa, — nem fizikailag, hanem lelkileg. És minthogy ez az ember és ilyen ember gyógyítására, felsegítésére, nagykorúsítására, ennek állandósítására szoruló ember ennek a mai erkölcsi

világrendnek a központja, annak az erkölcsi világrendnek, amelyet Isten keze és akarata tart fenn, — a tengelye az ember, a gyújtópontjába ezt az embert állította bele központul az Isten, — hát ennek az embernek számára, megsegítésére, felemelésére, gazdagítására ilyen módon tálalja fel, mondanám: kínálja, a számunkra rendezi meg és rendezi be a szentségek révén közvetített láthatatlan természetfeletti erőt, isteni kegyelmet. Ez az egyik. Egészen világos.

Egy másik gondolat vagy egy másik érv, ha tetszik, a gondolkozó ész számára, amely keresi a szentségek isteni berendezésének az indokát, az az örök isteni tervben, ebben a felségesen gondolkodó örök isteni eszmében keresi ennek a szentségféle berendezésnek indokát.

Emlékezzünk csak, gyerünk vissza a jó öreg katekizmushoz, a jó öreg bibliához és emlékezzünk meg arról az emberi élet és lélek számára legkeservesebb tételről, amelyik valamennyiünknek a múltjában ott settenkedik, ott árnyékosodik, értem az ösbűnt, az áteredő bűnt, amely áteredő bűn elkövetésekor, megszületésekor, létrejöttékor, természet, elemek és emberi szó egyformán kiesett a teremtő Isten céljának és akarásának rendjéből. Az első nagy romboláskor, az első nagy zuhanáskor, amikor összedűlni látszott minden, amit igazán nagynak és fenségesnek teremtett az Isten, értem a saját képére alkotott embert és mindazt, ami ennek az embernek a hatókörébe esett, ami valamiféleképpen abba a körbe esett bele, ameddig az emberi akarat és teljesítőképesség juthatott, mikor összeomlani látszott minden, akkor következett be az az előregondolása, a sajátmaga világát szuverén akarattal fenntartani szándékolt Istennek, hogy ezt a megbomlott rendet helyreállítja és pedig úgy, hogy mindaz, ami ennek a rendnek, ami ennek a tökéletes összhangnak a megbontásán akkor közvetlenül, vagy közvetve lázadást jelentett az isteni akarat ellen, mindaz az újjászületés rendjében, a megbomlott világrend helyreállításának rendjében kapjon valamelyes ténykedést.

Azt mondanám, funkcióképessé tette az Úristen a szentségi berendezkedés révén magát az emberi szót, amelyeknek ennél szerepe van. A vizet, a kenyeret és az olajat és az emberi szót, amelyik vétkezett, beleállította a talpraállásnak rendjébe.

Kinek nem tetszik ez? Hát álljon ide elém! Ki az, aki ezt kifogásolja? Ki az, akinek nem az a gondolatmenete, hogy ami elromlott és ahogyan elromlott, úgy térjen vissza és oda térjen vissza, arra az állomásra, ahonnan elindult, ahol megbomlott, ahol kiesett a maga céljának rendjéből, ahol meghomályosodott az értelme, térjen vissza oda?

Testvérek! Nem ez a nemes, nem ez az igazi, nem ez a valódi korrektúrája a megbántásnak és a szétesésnek? Én a magam részéről nem fogadom el az olyan emberi elégtételt, amelyiknek nincs erkölcsi bátorsága és nincsen annyi lelki ereje, hogy ott, azon a ponton és azokkal az eszközökkel adjon elégtételt, ahol a gyalázatot elkövette. Mit érnek a messziről írt háromsoros bocsánatkérő levelek, mit ér a tenyérdörzsölésnek az oktalan és idétlen munkája közben elmakogott két-három szó? Nem radírgumival dolgozunk, hanem akarattal, ésszel — és ha van bennünk! —, teremtő erővel, mindent visszaadó, mindent restituiáló készséggel, hatóerővel, becsületos, lelkes, nemes elgondolással!

Az ember erre képtelen, — megtette helyette az Isten. Beállította az elbukott ember rendjébe a jóttevő, a kiegyenlítő, a megszentelő elemeket, a természetet és az emberi szót.

Nekem tetszik, nekem guszтусom szerint való ez az isteni munka. Élvezem, tudom felszívni magamba ennek a cselekedetnek az erkölcsi súlyát és olyan nagyon nagyvá nő meg az én szemem előtt az én Istenem, amikor egy elbukott világ felett látom az Ő akarátát végiglejtteni azzal, hogy: Jöjjetek ti megbomlott elemek, jöj te szétesett természet, jöj te gyalázatba merült emberi szó, jöj és szenteld meg magadat újra!

Ezt a kérdést elintéztük. Aki még többet tud,

adja hozzá a magáét és akkor még erősebb lesz, még kifejezőbb lesz, még színesebb lesz a hét jóvátévő szentségről való hite.

De egy másik kérdés is van, mert az ember mindig fúr, örökösen okoskodik, nem áll meg, az «ámde», a «hanem», a «mégis» és «talán» és «csak»-féle bevezető szókkal kivetíti magából az örök spekulánst, az örök kíváncsit, az örök szemtelent, az örök arcátlant, azt, akinek a pont nem elég, hanem a pont elé leül ő és kör-mével kezdi a pontot kaparni, hogy kiiktassa ennek a mondatnak a befejezettségét és a maga örök, frivol vigyorával odaálljon mellé és azt mondja, már nincs pont, tehát folytatása kell, hogy legyen. Van még egy másik kérdés és ezt olyan emberi módon fogalmazom meg, ahogy bennünk meg szokott születni. Igen, szentségek vannak, mert hát az Isten így akarta. Egy Úr, egy nagyon nagy Úr, világos, ha egyszer akar, hát akar, de miért éppen hetet?

Miért éppen hetet? Ez pontosan ugyanaz a kérdés, mint amikor a Masseo testvér üldözte Szent Ferencet, hogy miért éppen téged, miért éppen utánad, miért te vagy az a kiválasztott valaki, aki után bomlanak az emberek, aki után mennek, miért éppen te, aki se szép nem vagy, se okos nem vagy, te, aki kicsi kis senki vagy, hát mondd meg, miért éppen utánad mennek az emberek? . . .

Pontosan így sántikál az ember nem egy Szent Ferenc körül, hanem az örök Isten körül, akinek méltóztatott szentségeket bevezetni a létbe, az újszövetségi történelem rendszerébe. Miért hetet?! Isten, odafönt az égben, miért nem volt elég egy, miért nem kettő, miért nem öt, kilenc, miért éppen hét? Akarom tudni én, Piros Pista, akarom tudni, én 1 . . .

Erre is van felelet, különb legénytől, mint Piros Pista, Aquinói Szent Tamásnak hívják. Nagy, boltozatos, egészséges, meg nem romlott, tiszta koponya. Ez a Szent Tamás mondja, hogy az üdv újszövetségi rendszerében nemcsak egyedek, hanem tömegek is kell hogy meggyógyuljanak. Egyedekből áll az emberiség, a fel-

tápáskodó, a talpra kívánczó emberiség, amelyik aztán nagy családdá, nemzetté, emberiséggé, társadalommá szélesül, ezeknek a nyomorodottságát, ezeknek az ürességét, azt a nullát, ami ezekben az egyedekben tátong, ezeket akarja a megsegítés, a felemelés során egyedileg ellátni. És mit cselekszik a keresztség szentségében? Amit a többi szentségben sorozatosan. Tehát a keresztségben megadja neki a természetfeletti életet, a küszöbre teszi, a küszöbön túl, az ajtón belül helyezi a gyereket, a nem korban, talán csak lélek szerint gyereket, hogy azután a bérálásban nagykorúsítsa, előléptesse őt, felszabadítsa őt a kiskorúságnak, a lelki élet kiskorúságának viselői közül a hitvallói megnyilvánulásoknak, cselekedeteknek és szavaknak tisztjévé. A bérálás: avatás, felszabadítás, az a bizonyos előléptetés, mikor az ember, a lelki ember kezdi érezni és kell, hogy érezze, hogy ő valaki. Buzog benne, kidomborodik benne az élet, lüktetni kezd benne a természetfelettségre felmagasztosított gondolkodás és akarás, amely, hogy állandósulni tudjon, hogy el ne kopjék bennünk, hát megtáplálja az Isten az embert az Oltári-szentség kegyelmével.

De ez az ember, aki maga jóllakott, aki másokat laktatott jól, ugyanakkor maga is telítődött fent az oltár kövén, félórán belül meghempereg abban a sárban, amelyik folyton környez bennünket és amelyiknek freccsenése nem hull vissza ettől a gúnyától sem és arról sem, amelyet a magunkfajta emberek hurcolnak. De annak is, aki még épeszű, még gondolkodóképes, szellemi tehetségének teljes birtokában van, csak egy lendület kell — ez a lendület ni, amelyik a tékozló fiú történetében így jut kifejezésre: — felkelek és atyámhoz megyek! Ép tagjai birtokában levő, megrokkant embert a penitenciatartás szentségében beindítja az Úristen újult életre.

Ha pedig kidermedőfélben van, ha összeroskadt testileg, ha latorságának következményei gyanánt rothad benne az élet, hát még egyszer odaáll mellé és még egy mentő cselekedettel felemeli ezt az em-

bért addig a magaslatig, ahová a keresztség révén eljutott.

Ezek a szentségei az Egyháznak emberek számára, egyedek számára, akik mindenféle ajjal-bajjal, szégyennel, gyalázzal, örömmel élik a maguk életét, az áteredő bűn szégyenfájától már elszabadultán és elköttöm Csak a Péterek, a Jánosok, Máriák és mit tudom én mi egyebek, akik elkülönülten élik a maguk életét, társadalmat alkotnak, emberiséget alkotnak, ezeket ejtse el, hagyja számításon az Úr, az Atya? Nem hagyja ezeket sem és kettős beállításban, a természetes és a természetfeletti számszerű csoportosulásának rendjébe beállítja őket a házasság, illetve az egyházirend szentségének a keretei közé.

Kíváncsi atyámfia, velem együtt örökösen kutató, fészkelődő, nézd, erre kellett az Úrnak a hetes szám, a hét szentség, amely felemeli az emberiséget, amely a mi látókörünket a hittitkok tekintetében kitágítja, hogy ami mellett mi a szúnak a vakságával állunk és ami mellett mi az örökösen ki-behúzó csigának a nyálás ügyetlenkedésével tétlenkedünk vagy neki-indulunk, hát azt bennünk felemelje azokra a magaslatokra, amely csak átélésben, csak az -^Egyház szentségeinek tudatos és hasznos, — aláhúzom, hasznos magunkra-alkalmazásában és felhasználásában válik azzá a kinccsé mindnyájunk számára külön-külön és együttesen, aminek azt az Isten kitervezte és aminek azt nem a magunk berkeiből való ember is — csak a Goethét idézem, a *Dichtung und Wahrheit* című könyvét, annak valamelyik fejezetét —, amelyet a mi berkeinken kívül álló emberek is elismernek, mint az embert felmagasztosító, mindennél hatékonyabb erőtenyezőt.

8. A hét szentség megokolása. II.

A múlt vasárnapon megtárgyaltakból tudjuk, hogy a Szentírás jelkép, illetve utalás az újszövetségi hét szentségre. A mi már bevezetett tételünk ugyanis, amit nem tudtunk letárgyalni, így hangzott, hogy Krisztus

Egyházában hét újszövetségi szentség van. A tárgyalás során talán egyesek számára megdöbbenően, egyesek számára talán már előkészítetten kihangsúlyoztam, hogy ezt a tételt, amelyet a trienti szent zsinat szerint keresztény katolikus hitünkben való hajótörésnek a kötelezettsége alatt hinnünk és vallanunk kell, — így, ahogy kimondtam a tételt, a Szentírásban meg nem találjuk. Tehát merő szentírási érvekkel bizonyítani nem tudom ezt a tételt, hogy Krisztus Egyházában az Újszövetség hét szentség létezését tanítja. Más kérdés, hogy külön-külön mit találunk rájuk vonatkozóan, de így, ahogy szokták mondani, első blickre nem találok. Azt is kimondtam nyíltan, hogy az egyházatyákból sem tudom bizonyítani — első blickre! — a hét újszövetségi szentség taxatív felsorolását. Kitértem arra, hogy ennek magyarázata részben abban fekszik, hogy az ősegyházban a századok legelején egy sokkal fejlettebb, magasabb erkölcsi és hitbeli nívón álltak az új keresztények, akik, mondhatnám így — az avató szentségeknek a fennsíkján helyezkedtek el és csak később a Krisztushoz törekvő egyéb nemzedékek számára, a megromlott, az elesett, a szennyben és erkölcsi mocsokban meghempergett emberek számára adta az Egyház a Krisztustól rendelt úgynevezett gyógyító szentségeket. Azután arra is kitértem, hogy a «titokfegyelem» rendszere az volt, hogy nem mindent dobtak egyszerre oda a hinni és a hitben megnyilatkozni vágyó lélek elé, hanem fokozottan, bizonyos rendszerek szerint engedték őket egyre beljebb és beljebb abba a szentélybe, amelyik a hét szentség felett nyitotta fel, helyesebben zárta össze azt az ívet, amelyben a Krisztushívó lélek megtalálta a lelke számára azt, amire szüksége van.

Már most eddig elértünk a merőben nemleges kijelentésekkel megtűzdelt pillanatig, mondanám a merő negatívumokig. Hogyan csinálunk most ebből konstruktív módon egy épületet, egy szellemi, egy a mi értelmi világunk számára megalapozott szent templomot, amelyben mi a mi hitünknek gyakorlatilag leg-

nagyobb és legértékesebb vagyontömegét a magunk számára feltaláljuk és meg is őrizzük?

Amit nem tudok bizonyítani egészen rendszeresen, szórul-szóra kiemeli idézetekkel a Szentírásból, ami mellett keményen, súlyosan nem szólal meg az öskereszténység nyilatkozatokban, azt még mindig bizonyítani tudom dogmatikailag, vagyis hittanilag, a józan észből vett érvekkel. Tehető ez annyival is inkább, mert velem együtt az összes mélyen tisztelt emberiség, annak minden néven nevezendő, hol lángeszű, hol nagyeszű, hol kiseszű egyéniségei szeretettel és előszeretettel, melldöngető önérzettel szeretnek hivatkozni az észbeli érvekre, arra, amit a józan ész világánál tudnak ők maguk vagy tudnak többen, vagy sokan vagy tömegben következtetni. Lássuk tehát ezt az ú. n. dogmatikai érvet, észből merített érvet a krisztusi hét szentség mellett. Mi bizonykodik amellet, hogy igenis az újszövetségi Egyházban hét szentség van?

Emellet bizonykodik elsősorban a mi katolikus Egyházunk fogyatkozathatatlansága. Nem abban, hogy vagyunk tízen, százan vagy többen egy tömegben és most ebből 50 el nem eshet, 50 levonásba nem jöhet, nem ezt jelenti. Krisztus Egyházának fogyatkozathatatlansága jelenti a hitbeli értékek Krisztustól rábizott, hit körül való ingadozástól mentességet, jelenti azt, hogy az Egyház nem vájkál a zsákban, hogy innen vadkörtét, amonnan burgonyát vegyen ki, kinek-kinek a gusztusa szerint. A krisztusi tanítás a katekizmuson belül egy, egy nem változó, nem mozduló, nem gusztusok szerint alakuló, hanem az Úr szavával és tanításával bevezetett és azóta mindmáig változatlan komolysággal, aláhúzom ezt a szót jóegynéhányszor, változatlan komolysággal fennálló lelki kincs, amelyet az Egyház őriz a maga élete árán, a vértanúk, a hitvallók komolyságával, őriz a temérdek szenvedésen és meghurcoltatáson, meggyanúsításon és fintorokkal és lemosolygásokkal megtűzdelt megvetési rendszereken keresztül. Krisztus Egyháza tanilag, tanban, amit tanít fogyatkozhatatlan. És ez, ez áll őrt a hét szentség mellett.

A hét szentség mellett. Mert történelmi tény, hogy mielőtt a hét újszövetségi szentség ellen megindult az emberi spekuláció, a roham velük szemben különféle ízlések szerint és ízlések miatt kibontakozó ellenszenv, az Egyház évszázadokon keresztül állt őrt a hét szentség mellett. Már pedig fel nem tehető a Krisztus alapította Egyházzól, hogy ami mellett ő léte szempontjából, fennmaradása szempontjából, boldogulása szempontjából is, a statisztikai élete szempontjából is minden félelmet félretéve mozdulatlanul áll, amire az Egyház azt mondja, hogy ez a hitnek, a katolikus hitnek a tartalma, ennek összhangban kell állnia a kinyilatkoztatott hitigazságokkal.

Az Egyház nem «jó reggelt», «van szerencsém», nem «mély tisztelettel», «alázatos tisztelettel»-féle variációkban éli az ő életét, nem játszik az embereknek a lelkével, véres és mélységes komolysággal, megint aláhúzom ezt, — komolysággal szolgálja a lelkeknek — szabad ezt mondanom? — üdvét és áll mellettük és gyámolítja őket. Mivel? Ma, 1939-ben ugyanazzal, amivel gyámolította őket 500 esztendővel előbb és 800-zal ezelőtt. Az Egyház a maga életében, a krisztusi kinyilatkoztatást ápoló életében megfoghatatlan. Nem lesz csapottvállú, bicegő, csonka, vesztett-szigorú. Az Egyház egységes, őrtálló, hivatalos és tanító szerv, a kinyilatkoztatott igazságok mellett, és ennek van egy nagyszerű önkéntes segédcsapata — micsoda? Így mondom ni: Petőfi-tér, Tabán, Veres Pálné-utca. Hát ez miféle szalmázás már megint? Gyakorlati rámutítás ezúton a görögkeleti egyházakra, rámutatás arra, amit mi keleti egyháznak nevezünk. Ez ugyanis pontosan épúgy áll a hét szentség rendelkezésén, akár csak mi, római vagy görögszertartású katolikusok.

A keleti Egyház, amely elszakadt a nyugati Egyháztól és amelyről tudjuk, hogy valóságos őrzőjéssel tiltakozik minden ellen, ami nyugatról jön, egy szinte a veszettségig tomboló ellenkezés érzése van ebben a keleti egyházban minden ellen, ami nyugatról jön, — s a hét szentség kérdésében nincs különbség köztünk.

Az ú. n. uniós zsinatokon, ahol megpróbálták valahogy közös tető alá hozni a szétesettséget és elszakadást, — a keleti egyház jóelőre kijelentette, hogy a szentségek tekintetében semmiféle kifogása nincsen, ők is a hét szentség alapján állnak. És még érdekesebb, hogy amikor 1546-ban a hitújítók és 1874-ben a Döllinger-féle szekta megpróbálta a keleti egyházat felszívni akarni magához, vagy pedig önmagát belediszponálni a keleti egyház gondolkodásába, valahogy a hitbéli tételeket együvé terelni, a keleti egyház a kezdet kezdetén rögtön óvást emelt és kimondta: minden tárgyalásunknak bázisa veletek, akik hol egy, hol kettő vagy maximálisan három szentséget engedélyeztek, az alapja az, hogy hét újszövetségi szentség van. Amíg erről nem esik megegyezés, Isten veletek!

Eszembe jut, hogy ezek is olyan alaposan és olyan keményen és határozottan intézték el ezt a kérdést, akár csak a jászok közé az új evangéliumi ígét hirdetni ment jó embert elintézte egy kajlabajuszú magyar. «Mind szép, amit mond kend, hanem tud-e kend misézni, mert ha nem tud, elmehet kend!» Ezzel vége volt a Jászságban mindenféle vallási mozgalomnak.

A keleti egyház pontosan így intézte ezt el, vagy van hét újszövetségi szentség és akkor egyek vagyunk a keresztségben krisztusi alapon, vagy ha szerintetek nincs, akkor maradjatok magatoknak. És magukban maradtak emezek és magukban maradtak ők. Az 1654-ben «Az ortodox hitnek tartalma és vallása» című keleti megnyilatkozás is a hét szentség mellett tesz vallomást és ezt adja át manapság is az ő híveinek a keleti egyház.

Számos eretnecség is a hét szentség alapján állt bizonyos vonatkozásban, ellenben a hét szentséget aszerint határozta meg, ahogy neki jól esett, majd ezt hagyta ki, majd azt hagyta ki, de igyekezett valamiféle szertartást a kihagyott helyébe tenni, mert a kereszteny hagyomány, amelyet kikezdett, — állt, őrt állt, de nem kabbalából, mint ahogy azt manap egyik-másik ember csinálja, állt a hét szentség hagyománya alap-

ján, a keresztény apáról fiúra átöröklött hagyomány alapján.

Hét természetfeletti erővel siet az Úristen az imbolygó, a bizonytalan lépésű emberiség segítségére. Tertulian mondja: Ez a jobbról-balról, keletről, nyugatról és mindenfelől való megnyilatkozás, ragaszkodás ehhez a hét szentségi számhoz, mert amire sokan hivatkoznak és amit sokan elfogadnak, amiben sokan benne élnek, nem tévely — mondja —, hanem keresztény hagyomány.

Ebből az idéztem történelmi esetsorozatból, hogy a keleti egyházban hogyan állt a krisztusi szentségek mellett megnyilatkozó lelkület, ebből lehet Szent Ágoston nyomán az úgynevezett elévülési érvet felállítani az újszövetségi hét szentség létezése mellett. Szent Ágoston érve ez: Ami az egész Egyházban el van terjedve, amit nem zsinat hozott be, az jogosan apostoli hagyománynak számít. És tényleg úgy van — fűzöm tovább —, a katolikus keresztény Egyházban évszázadokon keresztül élt a hét szentségbe vetett, mondanám így, hogy abszolút és feltétlen bizalom, a hitnek az a melegsége, élő és kapaszkodó, gyökeret eresztő ereje, amelynél fogva majd ehhez, majd ahhoz, sorjában valamennyihez hozzáfordult a híveknek tömege és merítették belőle a maguk számára természetfeletti erőt, amelyik nélkül az emberben hit és erkölcs elömlik, megbomlik.

Nem találunk a történelem folyamán egyetlen zsinatot, nem találkozunk a pápák, tehát az Egyház fejeinek sorában egyetlen-eggyel sem, de még laikus tömegmozgalommal sem, amelyik az Egyház életébe szentséget akart volna bevezetni, amelyik a hitújítók felfogása szerint az egy, kettő, három szentség mellé odaragasztott volna még négyet vagy ötöt, aszerint, amint éppen az Egyháznak kedvére, vagy ahogy szokták mondani, az emberekkel való bánás tekintetében hasznára vált volna. Az opportunitás elvét, amely annyira él az emberiségben és dolgozik, ide felsorakoztatni nem lehet. Dogmatikailag, hittanilag eszmei viszonyban áll

meg ma is a trienti zsinat hivatkozása a hét szentségre, tehát a keresztény hitigazságra, mert ez jogos, méltányos és kibillenthetetlen igazság és aki leveti magáról ezt a keresztény gondolkodást, az önmagát zárja ki az Egyházból, rekeszti ki magát, kívülálló egyénné válik, egyháztalan egyénné válik, mint ahogy azt már felvettem ezeknek a beszédeknek során.

Ezt a teológiai érvet adom mára és ez elég is.

9. A holtak és élők szentségei.

Olvasom a mai szentmise szövegében: «Elküldte szavát az Úr és meggyógyította őket és kimentette őket a sírveremből».

A 106-ik zsoltárnak idéztem szavai rámutatnak arra a természetfeletti erőre, amelyik gyógyít, amelyik az embert a veszedelemtől megmenti és amelyek — mondanám — megtestesülnek az újszövetségi szentségekben, alakot öltenek, valósulnak úgy, ahogy az Isten igéje, — amely gondolat, az örök gondolat és öröktől fogva élő gondolat, jótékonyan, gyógyítólag, felsegítőleg avatkozik bele az emberi életbe és megszabadítja őt azoktól a veszedelmektől, amelyek a lelkeket környékezik, amelyek leleskelnek a lelkekre. Immár jó egynéhány vasárnapja mélyítjük, tökéletesítjük hittani tudásunkat a katolikus keresztény Egyház szentségtanát illetőleg. Ma megint beljebb megyünk, szélesebb látókört igyekszünk magunknak szerezni, hogy az ösztövé, vékonypénzű hittani tudás, amelyik, sajnos, annyira jellemez bennünket, valamennyire kiteljesedjék.

Tudjuk már a tridenti szent zsinat tanításából, hogy a szentségek saját erejükből valósítják az ember megigazulását, vagyis közlik a szentség felvétele elé akadályokat nem vető emberi lélekkel a malasztot, amely malasztra azt hiszem mindannyiunk mélységesen átérzi, kinek-kinek a legnagyobb bőségben és nagyon égető szüksége van. A szentségek tehát, és ezt jól be kell az emlékezetünkbe és az értelmünkbe vésni, a malaszt kegyelemközlő külső jelei a belső, láthatatlan, felfogha-

tatlan, megközelíthetetlen isteni hatalomnak. Már most az a kérdés, az a sokszor vagy nagyon sokszor, vagy talán csak valamikor az iskolában, katekizmustanulás közben hallott megkülönböztetés, hogy *holtak szentsége és elevenek szentsége*, ha ezt a megkülönböztetést közelebb hozzuk, hogy erre vonatkozólag egy érdemleges tisztánlátást merítsünk magunknak és pedig annak a valóságnak az alapján, hogy a szentségek elsődlegesen közölnek malasztot, vagy pedig második malasztot közölnek az emberrel.

Az első malaszt, az első kegyelem a megigazulás, a megszentelő malaszt állapota az, amelyik nélkül az ember az üdvözülésre alkalmatlan: amelyiknek híján az ember hiába rugaszkodik, hiába kapaszkodik, hiába gyártja mázsaszámra az ő ájtatossági gyakorlatait; hiába tesz-vesz az ő lelki ügye körül és iparkodik Istentől reábízott halhatatlan lelke ügyében sáfárkodni. Az ú. n. első malaszt nélkül, amely a lelkekben a megigazulást eredményezi, a nagy munka kárba vesztettnek tekinthető. *És azokat a szentségeket, amelyek ezt az első malasztot közlik, ezeket nevezzük holtak szentségeinek.*

Álljunk itt meg egy pillanatra és zárójel között tisztazzunk egy kérdést. Még pedig azoknak a fekete keretű papírlapoknak a kérdését, amelyeket partícéduláknak neveznek, amelyeken mindenféle más, csak nem katolikus fogalmazásban olvassuk, hogy a halotti szentségekkel ellátva elhunyt X. Y. Ez minden, csak nem jó. Ez egy torz meghatározás. A világ minden kincséért se zavarjuk össze ezzel a fogalommal, hogy: holtak szentsége. Akikre így ezek a gyászlap-szerkesztő atyafiak ráhúzzák a sémát, hogy a halotti szentségekkel ellátva múlt el, azok a szegény lelkek teljesen messze állnak attól a fogalomtól, hogy halottak szentségei. Halottak szentsége a katolikus hittanítás szerint kettő van és pontosan nem az, amivel ezek a gyászcedulagyártók az embert a másvilágra akarják áttenni rangosan és előkelően. Ők a halottak szentségének elkeresztelik az utolsókenet szentségét, holott *a halottak szentsége első-sorban a keresztség szentsége*, majd másodsorban a törede-

lem szentsége. Ha tehát csak a töredelem szentségére értenék, hogy valaki az utolsó óráján meggyónt, de ők az Oltáriszentségben való részesülést és a kenet szentségében való részesülést is ez alá az egy kalap alá hozzák ügyetlenül és hozzá nem értően. Itt bezárjuk a zárójelet és visszamegyünk arra a hittani kifejezésre, hogy halottak szentsége. Ketten vannak: a keresztség és a töredelem szentsége, vagyis a gyónás.

Micsoda címen halottak szentségei ezek? Hát azon a címen, hogy a keresztség egy a világba belépett, egy az áteredő bűn állapotában levő kicsi gyermeket emel ki abból a halott állapotból, abból a lelkileg halott állapotból, amely pontosan messze van ugyan a fizikai halál állapotától, hiszen az élet küszöbének az ajtajában áll, de lelkileg halottnak tekinthető az az újszülött ember, mert magával hozza az áteredő bűnnek az átkát, a lelki érdemtelenséget, a lelkileg halott állapotát és a keresztség által felemelt ember az első kegyelemben, a megigazulás malasztjában részesül. A keresztség felvétele juttatja neki az első kegyelmet, az első malasztot. Hasonlóképen, habár megkeresztelt, habár keresztény életet él, de egyéni érdemtelensége következtében lelke zavartalan életét, a megigazulásban folytatott életét, a megszentelő malaszt állapotában folytatott életét saját bűnös cselekedetei által elvesztett, tehát lelkileg halottá vált embernek a tudatosan, megfontoltan, ép ésszel és akarattal, lehetőleg megfelelő lelki előkészültséggel, tehát lelki bánattal és töredelemmel magára felvevő ember részesül az első kegyelemben, vagyis a penitenciatartás szentsége újból képessé teszi őt a természetfeletti életre; arra, amelyekkel szemben előbb cselekedetei, bűnei következtében holtnak volt tekinthető. Ez a két szentség, tehát a keresztség és a töredelem szentsége adja meg az úgynevezett első malasztot, a megigazulást.

Mi az, hogy megigazulás? Isten kritikus tekintete előtt, az áteredő bűn szennyétől a keresztség szentsége által kiemelt gyermek vagy felnőtt és a saját vétkes cselekedetei révén a természetfeletti rendből kiesett, elbukott ember, aki elbukott ezen-azon, amazon és nem

állta ki a próbát, hanem összerogyott annak a súlya alatt, és ezáltal eldobta magától a természetfeletti kegyelmi állapotot, ennek révén ezt az első — mondjam? — kegyelmi köntöst, élőhelyet, trónt, otthont, azt mondom, hogy állapotot visszaszerzi magának olyan tárgyi cselekmény, olyan dologi teljesítmény révén, amely minden szentség, és ezáltal visszanyeri az első kegyelmi állapotot. Ez vonatkozik a holtak szentségeire. De van még öt másik szentség. Hát ezek miféle szentségek? Ezek az *élők szentségei*. Azoké, akik lelkileg élnek, akik a megigazultság állapotában vannak, — gyakorlatilag magunkhoz közelebb hozva: — a súlyos bűn állapotán kívül vannak. Pl. egy ember, aki házasságtörésben él, akinek három felesége van, akinek négy férje van, imádkozik, koptatja az oltárok kövét, ad a Szent Antalnak alamizsnára, megveszi a Kis Terézkenek a szobrát, ennek a koldusnak bőséges pénzt osztogat, annak ruhát, szóval ő élő ember, úgy gondolja, hogy jó ember, mások is azt mondják, jó ember, de lelkileg nincsen élő állapotban, tekintettel arra, hogy a megszentelő malasztból kibillentette őt a kettes, hármas, négyes nagy szerelem. Most mit csináljunk vele? Élő lélek ez, kegyelmi szempontból, a természetfeletti élet mértékét reá alkalmazva? Nem! Ez a lélek holt.

Dehát ki az, aki él, aki az élők szentségeiben részesülhet? Ezért mondtam előbb, aki nincsen a súlyos bűn állapotában.

De nem kell ilyen szélsőséges példát felhozni, dehogy, vannak itt közelfekvőbbek is. Mondjuk, aki jó kacskaringósan szokott káromkodni; akinek, ha az asztalfiók nem jól megy be, az Isten ellen való harag ott van az ajkán és más hasonló, az Úristent meglehetősen parasztosan elintéző kifejezés és minden más egyéb, ami az embert olyan nagyon jellemzi. Azok a jó csipős viccek, amelyek az embernek a szájából úgy gyöngyöznek, akárcsak a pezsgő. Erre az emberre is azt mondjuk, hogy élő ember, de lelkileg nem mondható élő embernek, következésképpen nem az élők szentségére alkalmas, ez is halott.

Ki tehát az élő lélek?

Az élő lélek az, aki a kegyelem állapotában van, feltételezhető róla, hogy a kegyelem állapotában van; ő maga is úgy érzi, hogy van. Ezek számára valók a többi szentségek, amelyek tehát közlik a második kegyelmet.

Miért második kegyelem ez? Mert sorrendben az első után, a megigazulás után következik mindenegyes malaszttöbbség, amelyet az illető felvesz magába egy méltó áldozás révén, a házasság méltó állapotban való felvétele révén, teszem azt az utolsókenet szentségének méltó felvétele révén, mert élő ember és feltételezhető, hogy a kegyelem állapotában lévőnek érzi magát. Ezek azok a sorban másodiknak nevezhető malasztok. Miért? Mert az élők szentsége révén közvetíttetnek az ember lelkéhez.

Most az a kérdés, hogy ez az élők szentsége, ez a második malaszt nem válthat-e ki bizonyos körülmények között egyik vagy másik emberre nézve az ő sajátos lelki adottságainál fogva mégis első kegyelmet. Igen! Például pontosan a végső kenet szentsége, amelyik egy bűnben lévő emberre nézve, aki azonban jóhiszeműen a nem súlyos bűn állapotában lévőnek érzi magát, vagy ha abban van is, de teljes lelki előkészültséggel veszi fel a kenet szentségét, magát teljesen méltóvá téve, habár tökéletlen bánat által, ez a szentség reánézve eszközölheti és bizonyos körülmények között eszközlheti is az első malasztot, vagyis a megigazulás állapotába juttathatja ezt a lelket, Nem mondom, hogy mindenegyes, a kenet szentségével sebtiben és a lelkével már az ajkán, gyónás és áldozás nélkül valahogyan a másvilágra átlendült ember meg is kapja azt az első malasztot, de nem lehetetlen és így vélik a hittani érvelés spekulánsai, hogy a második kegyelmet juttató szentség bizonyos körülmények között egy valakinek lelki adottságánál fogva az első kegyelmet, tehát a megigazulást biztosíthatja az illető részére.

Most még egy kérdés! Mekkora tömegét az Isten malasztjának juttatja a szentség az ember számára? Mekkora birtokállománya lesz az embernek, milyen gaz-

dag lesz az ember malasztokban, ha a szentségekben részesül? Hát egészen világos, hogy ezt a kérdést nem bírálhatjuk el a felvett táplálék arányának megfelelően, a felvett kalóriák arányában, amely az ember fizikai felépítését eredményezi, ilyenféle mértékegységekkel a szentségek körül eljárni nem lehet. Egészen bizonyos, hogy a szentségek felvételénél a léleknek előkészített volta és a közreműködése befolyásolja azt a kegyelmi többletet vagy kevesebbedését a nagyobb vagy kisebb malasztnak, amelyet a szentségek felvétele által magamévá teszek, amennyiben előkészítem a lelkemet a szentség felvételéhez és amennyiben a szentséget, illetőleg a belőle reám áramló malasztot közreműködésemmel, beleadott egyéni erőmmel, egyéni iparkodással jobban kiaknázom, mint egy valaki, aki kevesebb előkészülettel és kevesebb közreműködő készséggel veszi fel magára a szentséget. Itt nem akarok rámutatni azokra, akik az utcáról szaladnak be és mikor az áldoztató papot a rácsnál megfordulni látják, akkor jó hosszú lépésekkel igyekeznek oda, hogy még ők is elkapjanak egy Szentostyát. Nem látom a léleknek előkészületét, a kibélelését, megfelelő és méltó kiművelését akkor sem, ha azután a szentáldozás után loholok jól adott tempóban valamerre, mit tudom én hova. Ez az, amire céloztam, az előkészítés arra, hogy ezzel a szentséggel valamit csináljak és közreműködni tudjak a felvett malaszttal. Gyakorlati példa. Valakiben egy nagy szenvedély dül, amelyikre ő azt mondja: Én ezzel nem bírok! De jó akarat van benne, legalább annyi, hogy azt mondja: Uram, Te segíts! És felveszi a szentséget, megkapja a malasztot, csak az a hiba, hogy nem működik vele közre, a közös wirtschaftba nem tesz bele semmit. Ő az a jóakarátú haszonélvező, aki mert azt mondta, hogy az Úristen tisztítsa meg, emelje fel, lódítsa meg, azt akarná, hogy a megtisztulás, láburaállás már eredményt is hozzon, de ő maga édeskevéssel járul hozzá, ő nem karol bele teljes erővel az isteni malasztba, amelyik neki adatott. És ez lesz a különbség két ember között, akiknek az egyike a szentségekhez való odajárulásban méltó elő-

készületet eszközöl és utána teljes lelki készséggel való közreműködést ad hozzá. És ez lesz a különbség egy és ugyanannál az embernél, két, három, tíz különböző alkalomkor eszközölt szentség felvételei között.

Íme, megint tovább mentünk egy-két gondolattal a szentségtant illetőleg. Tudjuk, mik a holtak szentségei és tudjuk, mik, az élők szentségei. Tudjuk, hogy az előbbiek első malasztot adnak, és hogy az utóbbiak a második malasztot adják, azt a malasztöbbltetet, amelynek révén az ember iparkodik, lelkileg kitelik, egészségesebb lesz. És tudjuk, hogy az embernek a malasztokkal való elteltődése a szentségek révén függ attól, hogy mit vitt bele az előkészületbe és mit adott hozzá teljes értékű közreműködéssel. Ezeknek a szentségeknek, használatai által hovatovább felemelkedik addig a lelki szintig, amelyik egyre a több és nagyobb hasonlóságot eszközli oennünk a mi Urunkhoz, Példaképünkhöz és Mesterünkhöz.

10. A szentségek szükségessége.

Menjünk tovább egy lépéssel a katolikus Anyaszentegyház szentségtanának ismeretében. Mert ne felejtjük el, ezek a fogalmak elkerülhetetlenül szükségesek az embernek, ha azt akarja mondani magáról, hogy az ő hitbeli tudása halad napjainak, esztendeinek számával és hogy az ember, mire elérkezik az utolsó napig, hát egyre jobban ki van képezve abban, aminek át kell őt segíteni a Rubikonon, azon a földet az örökkévalóságtól, az időt a jövődőtől elhatároló mesgyén. Hát a mai lépéssel, mondjuk, hogy három vagy négy lépés lesz, három vagy négy kérdést akarunk feldolgozni, hogy a szentségtanról mint ilyenről kiadósabb gondolataink, fogalmaink legyenek.

Az első kérdés, amit felvetek és amire felelnünk kell, így hangzik: minden kegyelem, minden malaszt szentségi hatásnak a következménye? Vagyis, csak akkor remélhetek kegyelmet, malasztot az Istentől, csak akkor részesülhetek benne, ha valamelyik szentséget a hét

közül, vagy kettőt, hármat, vagy mind a hetet sorjában felveszem?

A feleletet, amit erre adok, a trienti szent zsinat idevágó döntésével kezdem. A megigazulásnak, tehát az üdvözülésre való képesülésnek vagy kezdete, vagy amennyiben már megszereztetett, szaporulata, avagy ha a megszentelő malaszt elveszett volna, akkor visszaszerzésének biztosítéka, helyesebben lehetősége a szentségekben való részesülés. A mostani üdvrendben — mi az, hogy mostani üdvrend? Krisztus eljövetele után a megváltás tényének bekövetkezése után isteni akaratból felépített üdvrend! — üdvözülésünk mostani lehetőségi formája, mondanám menetrendje az, hogy az ember a szentségek felvétele által képesül a megigazulásra. Miként? Az Üdvözítő megváltói ténykedésének szerepe, tehát a megváltás eredményének munkálására, emberi lelkekre való alkalmazására közvetítő szerve az Egyház, éppen így az Egyházban a megigazulást eszközöző szerv vagy szervek a szentségek. Amilyen mértékben részesül valaki a szentségekben, annál jobban van biztosítva az ő megigazulása, sőt, hogy visszatérjünk a trienti szent zsinat határozatára, amennyiben a megigazulás lehetősége valamely szentség felvétele által biztosítva lett a lélekben, ezt a biztosított, ezt a valósult állapotot a gyarapodás irányába, a kegyelmi gyarapodás irányába beilleszteni, több malasztnak részesévé lenni, lelkileg felhízni, igenis a szentségekben való részesülésnek következménye.

De jegyezzünk meg jól két dolgot. A megigazulástói, tehát a kegyelmi állapot megszerzésétől és a kegyelmi állapotban való gazdagulástól vagy az elvesztett kegyelmi állapotnak visszaszerzésétől függetlenül a szentségek még egyéb malasztot is közvetítenek: a segítő malasztot, amelyet a maguk torzonborz kegyetlenségében az emberi lelket — mondanám — inkább gyilkoló, semmint megszentelő felfogásában, azok a túlszigorú janzenisták (ez egy téves vallási eretnecség, amelyet az Egyház kényszerült kárhóztatni) szinte elzárták az ember elől, a lelkek elől,

Ez elől a tévtanítás elől óvja az Egyház az ő gyermekeit és azt mondja, hogy ne hallgassatok ezekre az önmaguk szentségébe, önmaguk elképzelt életszentségébe belebódult és beleőrült túlzókra. Igenis, az Egyház szentségtana azt magyarázza, hogy függetlenül a szentségek felvételétől is, adhat az Úristen a lelkeknek bizonyos segítő kegyelmet. Teszem egy pogánynak, egy zsidónak az Úristen gondoskodhatik egy olyan kegyelmi motívumról, amelyik őt az isten szeretetében, az Istenhez eljutó vágy erősségében igenis felemelheti abból a hitbéli és erkölcsi humuszból, amelyben van, abból az intézménytelenségből, amelyben ő ide-oda hányattatik. Intézménytelenség alatt értem azt, mikor nincs kezeügyében a korlát, amelyet megfog, a lelki táplálék, amelyből fogyasszon, a lelki ital, amelyből az ő lelkének szomjúságát kielégítse. Igenis, az ilyen számára az Úristen a szentségi kegyelem helyett, amelynek még nem részese és nem lehet még egyelőre részese, megadja a segítő malasztot; például az igazság utáni vágyat, az igazság valamelyik tételének megismerését, meggyújtja életében azt a fényt, amelyiknek imbolygó lángocskája mellett ő eljut a helyes útra. A janzenizmus a maga torzonborz voltában azt mondja, hogy ezek elől minden út el van zárva a megigazulásra. Ha valaki zsidó, pusztulnia kell a lélek tönkremenésében; ha valaki pogány, el kell vesznie, ahhoz az Isten kegyelme el nem ér.

Hát ez nem igaz! Ez egy eltorzult, ez egy eldurvult, ez egy elfajult lelkiatlenség. Kietlenség és lelkiatlenség. Az ilyenhez a lélek értékének a felismerése, az örök isteni gondolatnak, amely a lelket magához akarja emelni és emeli is, a teljes eldobása, a teljes elvetése áll a legközelebb. Mi mondjuk, hogy igenis, a megigazuláson kívül, amelyet a szentségek közvetítenek, lehet kegyelmi hatás, amely nem szentségek által okozott hatás. Lehet segítő malaszt, kegyelem, amelyik az embert felemeli, egy bizonyos szintre emeli, amely szintről a tájékozódás, az elindulás, a felröppenés valamiképpen lehetségessé válik. Ha modern foga-

lommal akarom ezt megmagyarázni, azt mondom, hogy mint az az aszfalt, mint a betonpálya, amelyikre ráállítják a repülőgépet, mikor kihozzák a hangárból, hogy azon a síkon futva tudjon magának lendületet venni, hogy felemelkedhesse a magasba...

De legjobban rámutat ennek a felfogásnak, ennek a durvaságnak, ennek a mindenkit gúzsba kötni akaró otromba szigornak a tarthatatlanságára az a gondolat is, hogy hiszen Isten egy embernek, aki mondjuk, hogy megkeresztelkedett, de bűnbeesése folytán ebben a pillanatban a megigazolástól vajmi messze van a kegyelmi állapottól, mégis lehetséges az Isten iránt való tökéletes szeretetnek egyetlen gondolatszikrája által is az üdvözülésre és annak útjára és pedig a biztos útjára rájutni, — természetesen valamelyes vágyával, óhajtsával a szentségekhez való járulás lehetőségének, ha az reánézve fennforog.

Próbáljuk ezt gyakorlati módon felállítani. Autóbuszserencsétlenség. Ez a nagy, az utcáinkon futó tömeg, beleszalad egy másik járműbe, avagy nekiszalad egy embernek, akit elüt, akit halálra sebez, a lelke ott van az ajkán, pap nincs, a súlyos bűn állapotában van, — erre az emberre nézve ki van-e zárva a megigazulás lehetősége? Nincs! Miért nincs? Ha ő keresztény katolikus hittanilag meg van nevelve, akkor tudnia kell neki, hogy az Isten iránt való szeretetének és a legnagyobb fokú szeretetének, úgy nevezzük, hogy tökéletes szeretetnek, amely kizár minden más egyebet, egy gondolata, egy gondolatvillanása viszi, löki, fel-emeli a megigazulás lehetőségének állapotába. Ennek az embernek nem kell elvesznie, ha az Úristen megadja neki azt a kegyelmet, hogy «Istenem, szeretlek Tégedet mindenekfölött»), ezt a gondolatot képes még az ő megnyomorított állapotában az ő lelkéből kicsiholni.

Mi tehát ennek az első kérdésnek és az erre adott feleletnek az összefoglalása? Ez ni! Már tudjuk, hogy a szentségek közvetítik a megigazulás állapotát, de a szentségek felvételén kívül is lehetséges, hogy a lélek malasztban részesülhessen. Nem ugyan a megigazulás

állapotában való eljutás malasztjában, ekkor, akkor, amakkor, egymásután sorjában, hanem ha az Isten neki ezt a világosságot megadja. Segítő malaszt: egy pogánynak elméjében kigyúló fény, amellyel az igazságot keresi és továbbá a megigazulásra való eljutás lehetősége is, hogy ebben a lélekben a szentség használatának vágyától, amelyik állandó egy keresztény katolikus lélekben, még ha messze is jár az Istentől, de bizonyos esetekben feléledő vágy az Istent szerető és hozzájutni akaró vágyának a teljességével, igenis nyújtja a léleknek még a megigazulási lehetőséget is. Ezzel azonban játszani nem lehet, erre azonban támaszkodni nem lehet! Nagy kegyelem az, ha nekem egy pillanatban, amikor a szívem akar megbénulni, amikor keresztülmegy rajtam 10 vagy 30 és 40 mázsás tömeg, és még van annyi gondolatnyi erőm, hogy arra tudok gondolni, hogy: «Istenem, mindenekfölött szeretlek». Mondom, ilyen esetben még a megigazulás lehetősége is fennforog, ezzel felszerelni, ezt a zsebemben készen tartani mindig, ezt a bizonyos tökéletes szeretet felébresztésének a lehetőségét csak úgy előkapni, elméletben eszközölni balfogás lenne, erre számítani nagy kockázat lenne, ilyen reszkírt csak egy bolond ember engedhet meg magának. Aki elfelejti azt a magyar közmondást, hogy jobb ma egy veréb, mint holnap egy tüzök, hogy az embernek lehetőleg biztos ösvényen kell járnia, aki szem elől téveszti azt a gyakorlati tételt, hogy aki gödörbefordulás, árokbalépés nélkül akar közlekedni egy úton, hát az ne kösse be a szemét, be se hunyja, hanem nyitott szemmel, jól felszerelt lélekkel menjen azon az úton, amelyet neki az Isten kijelölt.

Nem minden kegyelem szentségi hatás!

De van egy *másik kérdésünk* is és ez így hangzik: hát *szükséges-e az ember számára, a lélek számára, az üdvözülni akaró lélek számára a kegyelem?*

Megint a trienti szent zsinat felel és pedig azzal a jól ismert kemény szóval, amelyik így hangzik: «Ki van közösítve az Egyházból, az Egyházban levő hívek és az

Egyházban élő hívek lelki és szellemi közösségétől távol áll és egyedül vagy többedmagával, esetleg ezredmagával a helytelen úton jár az, aki azt mondja, hogy a szentségek használata az üdvösségre nem szükséges. Annyira nem szükséges, hogy felesleges és hogy egyedül a hit indításától mozdítva az emberi lélek elnyerheti a megigazulás kegyelmét, s egyedül hívő adottságában üdvözülni. Ez az egyik része a tételnek. Tehát, hogy a szentségek nem szükségesek, tehát feleslegesek, elégséges a hit. A másik rész pedig az, hogy nem mindegy és nem valamennyi szentség szükséges az embernek, hanem vannak szentségek, amelyek természetszerű szükségességből nélkülözhetetlenek, amelyek a parancsszerűség szükségességével köteleznek bennünket.

Mi az a természetszerű, eszközszerű szükségesség? És mi a parancsszerű szükségesség? Mikor jól szemügyre veszem ezt a két kifejezést, akkor látom es ra kell jönnöm, hogy a parancsszerű szükségesség nem kötelezhet mást, csak ép esze birtokában levő és ú. n. diskrecionális határt elért eszes lényt, tehát azt, aki már tud különböztetni, aki a parancsnak szükségességét, indokolt voltát fel tudja ismerni. Aki ennek a parancsnak teljesítése elől nem kényekedvére zárkózik el, hanem maga jóhiszeműen úgy gondolja, hogy az őt nem köti, nem rosszhiszeműen feltételezi, hogy ő most nincs abban a helyzetben, lelki determinált elhatároltságban, amelynél fogva a parancsszerű szükségességnek magát alá kell vetnie.

Az eszközszerű szükségesség alól azonban nincs kivétel. Nincsen magyarázat. Hol találunk egyet a mi evangéliumi tanításunkban, egy olyan kijelentést, egy olyan Krisztus ajkáról fakadt rá világítást arra, hogy ez alól nincs mentesülés? «Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni.» Krisztus szava. íme tehát a keresztség szentsége a hét közül egyik, amelyiknek természetszerű, eszközszerű szükségessége nyilvánvaló és pedig nem úgy, hogy egy bizonyos kort elérve, mikor a parancsszerű szükségességet méltányolom vagy nem, magamra nézve alkalmasnak tartom és indokoltnak ítélem

vagy nem ítélem, hanem egyszerűen, minden magyarázat nélkül, minden majd nélkül (amit az emberek annyira szeretnek és emögött meghúzódva mondogatják, majd holnap, majd máskor!). Nem, a természet-szerű szükségesség az eszköz szükségességével engemet kötelező szentségi részesülés és ez el nem odázható. Ezért mondjuk, hogy a keresztség szükséges a természet-szerű eszköz szükségességével.

A másik, amit megpendítettünk, a parancsszerű szükségesség. Lássunk egyet ezek közül. Például a penitenciatartás szentsége szükséges minden léleknek, amelyik a súlyos bűn állapotában van. Azért mondja az Egyház is az ő parancsainak egyikében, így ni: Bűneidet minden esztendőben az arra rendelt törvényes áldozópap előtt meggyónjad és legalább húsvét táján az Oltáriszentséget magadhoz vedd. Parancs a lélek számára. Igenis, a penitenciatartás szükséges. Miért parancs? Mert öntudatára kell hoznia a léleknek azt, hogy ő lehet, sőt a súlyos bűn állapotában van, amelyeknek kivizsgálására mint mód és eszköz itt van az eszköz. Szükségszerűséggel fellépő és őt kötelelességteljesítésre sürgető a penitenciatartás szentsége, amely parancsszerű is, eszközszerű is, kötelelességszerű is. Nélküle én, a megkeresztelt ember, a kegyelem állapotába visszajutott, de elbukott, de szennyessé vált, de lélekben megrokkant ember, nem tudok szintre jutni. De ugyanakkor állítom róla, hogy parancsszerű is, mert hiszen kötelezni is kell az embert arra, hogy a bűnbánat szentségéhez járuljon, mert nem minden ember elég értelmes ahhoz és nem *elég* értelmes vallásilag, nem elég megkülönböztetni tudó ember ahhoz, hogy meg tudja ítélni, vajjon súlyos vagy nem súlyos bűn állapotában van-e. Elégszer szoktak traktálni engem azzal, hogy «nekem súlyos bűnöm nincsen». Nincsen? Azt majd elbíráljuk, megítéljük, hogy súlyos-e vagy sem. Ne zárjuk ki jóelőre a lehetőségét annak, hogy helyesen ítéltessék meg a lelki állapotunk . . .

Igenis, az Egyház kötelez, hogy ezen szentségben részesülj és mert van bizonyos körülmények között a

lelkedre nézve — amely meghempergett mindenféle hibában, bűnben, szennyben, — egy szentség és ez szükségességgel kötelez, ennek felvétele a te érdeked, mert nélküle nincs megigazulási lehetőség számodra.

Megint tanultunk valamit. Tudjuk tehát, hogy nem ötletszerű dolog, nem csak egy ájtatos szokás, hogy az ember elmenjen gyónogatni, lélektisztulni a töredelem szentségében. Az engem kötelező, a lelkem gondjának vállalásában igenis terhelő parancsszerűség, amelyiket ha én át nem látok, amelyiket ha én nem alkalmazok magamra, hát akkor úgy lehet, hogy reámnézve az a természetszerűség és szükségszerűség kötelezettségével csak egy rám nehezedő teher.

Ez a mai lecke, amelyet jól elraktározni, lelkileg beleélni magunkat, egyre magasabb lelki szintre fel-emelni, boldogító erőszerzés, megnyugtató biztonsági érzet s a végén Isten kegyelméből lelki előmenetelünkre felhasználható segítség onnan felülről. Amen.

11. A szentségek kiszolgáltatói.

Mai folytatólagos megbeszélésünkben tisztázni akarunk egynémely kérdést a szentségek kiszolgáltatásának módját illetően. A kérdés az, hogy vajjon bárki, bármilyen szentséget, bármikor, amikor ő éppen kívánja, érvényesen kiszolgáltathat-e. A szentségek kiszolgáltatásának kérdése taglalásakor három gondolat merülhet fel. Vajjon törvényesen működik-e a szentségek kiszolgáltatója? Vajjon méltóan szolgáltatja-e ki a szentséget és vajjon a szentségek kiszolgáltatása érvényesen történik-e?

Tekintettel arra, hogy bennünket valamennyiünket főképpen az a kérdés érdekel jogosan, helyesen, okosan, hogy a szentségek kiszolgáltatása érvényesen történik-e, mert hiszen ha nem történnék érvényesen, akkor az, aki valamely szentséget felvesz, voltaképpen csalásnak lenne a zsákmánya, mondom így: kárvallottja, bárha a maga részéről minden néven nevezendő formai ok és lényegi ok megvolna is benne a szentség felvételére. Engem ez a

kérdés érdekel. Illetve azok a feleletek, amelyeket erre a kérdésre adunk, illetőleg adhatunk.

Mik a szentségekben való érvényes részesülésnek feltételei? Világos, hogy a szentségek nem kész dolgok. Ha egy nagyon brutális kifejezéssel élnék, s a mindennapi életből venném a megállapítást, akkor ezt a különbséget használom fel: készített áru és készáru. Amint azt a boltokban felírva találjuk, hogy ez és ez készáru. Tehát ehhez nem szükséges semmi néven nevezendő mesterségbeli tudás, mert az ilyen árucikkek a vevő számára már készen állnak, darabáruk, készáruk.

Na most visszatérünk oda, ahonnan kiindultunk és állítjuk és mondjuk, és érezzük is sajátmagunk, hogy igenis az Egyház szentségei nem kész dolgok. A szentségek folyamatos tevékenység, munkálkodás, cselekvés révén készülnek. Készíti pedig a szentséget Krisztus megbízásából, Krisztus adta hatalomból, Krisztus nyújtotta küldetésből az Egyház, az erre kiválasztott, az erre képesített és alkalmas felhatalmazott egyének útján.

Ennek a megértéséhez nem kell valami különösen magas értelmiség. Mert hiszen mindent, amit valaki megbízás és felhatalmazás révén cselekszik, szükségképpen előfeltételez valamiféle érettséget, valamiféle alkalmasságot, valamiféle begyakoroltságot, valamely felhatalmazást ahhoz, hogy az a megbízás teljesíthető legyen, hogy az a mesterség, amelyik elvben, jogilag, fogalmilag teljesen és tökéletesen körül van határolva, gyakorolható legyen. Egy közönséges kifejezéssel élve, azt be keli indítani és azt végre kell hajtani, folyamatos fejlődés, kidolgozás, részletekben való hozzájárulás útján azt tető alá kell hozni, hogy tökéletes legyen az, amire valaki felhatalmaztatott. Már most nem kétséges, hanem egészen világos, hogy az Egyház igenis eszközök gyanánt, megbízottak gyanánt, felhatalmazottak gyanánt embereket alkalmaz, mert Krisztus sem akarta azt és nem azt tervezte, hogy az Egyház egy ú. n. merő elgondolási ténnyel létesítsen eredményeket, ez önmagában való képtelenség volna.

Akarati, pusztá ténnyel egyedül az örök Isten dol-

gozott akkor, amikor a semmiből a világot létrehozta. Mindenki más, aki eredményt akar, az látható dolgokat' jeleket foglal össze, rendez, intéz, mozgósít azért, hogy egy eredmény létesíthető legyen. Krisztus, amikor a szentségeket beindította, látható jelhez láthatatlan malasztot kötött, a látható jelet láthatóan kell gyakorolni s ez eszközt tételez fel. Ez az eszköz pedig az adott esetben az erre kiválasztott ember.

Három szempont toluul itt a szemeink elé. Az első az, hogy *a szentségek érvényes kiszolgáltatásához papi hatalommal bíró ember kell.* Miért? Annál az egyszerű oknál fogva, hogy az Egyház Krisztustól vett papi hatalom erejéből szolgáltatja ki a szentséget. Az Egyházra van bízva, az ő papi ténykedésénél fogva, hogy az emberek lelki megszentelését gyakorolja. Az Egyház Krisztustól nem okmányt, nem írást, nem pénzváltást, nem egyéb mesterségbeli felhatalmazásokat kapott, hanem hogy Krisztus papi tisztségét, amelyet a lelkek megszentelése és megmentése céljából gyakorol, hogy ezt közvetítse az emberekhez. Emberekhez csak arra kiválasztott ember közvetítheti az Egyháznak Krisztus alapította megszentelő munkásságát, amint Szent Pálnak a zsidókhöz írt leveléből idéztem, nem önmaga vállalta ember, hanem meghatalmazott, kiválasztott, meghívott ember: a papság. Elhivatás, elhívás kérdése, végső okul az Úrtól nyert lelki beindítás és az Egyházon keresztül nyert felhatalmazás az, amely a papot odaállítja» mint a szentségek munkását, az Egyház szolgáját. Ebben a kifejezésben benne van az, hogy igenis nem valamiféle és akármiféle cselekményt teljesít, végez az az ember a szentségek kiszolgáltatásakor, hanem szolgája az Egyháznak, amely Krisztus adta hatalmánál és megbízásánál fogva a kegyelmet a szentségek révén közvetíti az emberekhez,

Atyámfiai, ez hittétel ám, vagyis ezt az embernek lelki hajótörés nélkül hinnie kell, ellentétben azokkal a hitújítókkal, akik azt hangoztatták, hogy bármely ember, bármikor, bárkinek kiszolgáltathatja a szentségeket. A nagy ágyút belötte itt Luther úgy, hogy még az ördög is sajátmaga személyében alkalmas arra, hogy a

Krisztus alapította szentségeket kiszolgáltassa. Pedig világos, hogy Krisztus az Egyházra bízta az Ő szentségeit. A sátán úr pedig szakadásba, ellentétbe kerül Istennel és mindenkivel. A legfelszegebb gondolat azt állítani, hogy még az ördög is képes arra, hogy a szentségeket érvényesen kiszolgáltassa, nemcsak az, aki erre megbízást, küldetést kap.

Itt következik most egy természetszerűleg adódó megkülönböztetés: vajjon minden szentségre vagy a hét szentség valamelyikére vonatkozik ez a megállapítás, hogy csak az Egyháztól felhatalmazott és küldött egyén alkalmas arra, hogy a szentségeket érvényesen kiszolgáltassa? Vigyázzunk! Van ú. n. egyetemes papság és van külön meghatalmazott papság. E kettő (ismét a második) ismét kétfelé oszlik, van egy részleges és van, ahol a papi méltóságnak teljessége nyilvánul meg a szentségek kiosztásakor.

Az első, vagyis minden keresztény ember érvényesen kiszolgáltathatja bizonyos körülmények között a keresztség szentségét és minden megkeresztelt ember, aki szabad akaratának elhatározásával bír, kiszolgáltathatja a házasság szentségét, mivel a keresztény tanítás szerint a házasság szentségének kiszolgáltatói a házasságot kötő felek, a férfi és a nő, akik a házasságot szabad akaratból, Isten és az Egyház színe előtt megkötik. Ennél a két szentségnél, tehát a keresztség és a házasság szentségénél az egyedüli minősítés, ami ehhez szükséges, az, hogy az ember megkeresztelt alany legyen és hogy szabad akaratának teljes elhatározásából cselekedje.

Az Oltáriszentség, a töredelem szentsége, a kenet szentsége megkívánja az ú. n. papi renchez való tartozást, hogy valaki azt érvényesen kiszolgáltathassa. Tehát Oltáriszentséget más nem készíthet, csak pap. Csak felszentelt pap. Feloldozást a gyóntatószékben nem adhat más, csak felszentelt pap. A kenet szentségét más ki nem szolgáltatathatja, csak az Egyház papja. A bérálás szentségéhez és az egyházi rend szentségének érvényes kiszolgáltatásához szükséges, hogy azt a papi hatalom csúcspontján, teljességében, beteljesülésén

álló egyén szolgáltatassa ki az Egyház megbízásából. Vagyis az egyházirendet és a bérmlást csak a püspök szolgáltatathatja ki érvényesen.

Ez e tekintetben a szükséges tudnivaló. Hittani kavarodások és téves fogalmak elkerülése végett az első szükséges tudnivaló, hogy igenis *a szentségek kiszolgáltatásához törvényes papi hatalom kell*. Itt betolakszik nekünk egy ötlet, mert hiszen az emberi ész soha nem nyugszik és azt mondja, hogy hiszen senki a szentséget magamagának ki nem szolgáltatathatja. Ez egy tétel. A kiszolgáltatáshoz az egyetemes papsághoz tartozó, megkeresztelt egyén szükséges, vagy az Egyház által felhatalmazott pap, a püspök, következésképpen az ember magamagának szentséget ki nem szolgáltatathat. Mit cselekszik tehát a pap a szentmisében? Kiszolgáltatja magának a szentséget, következésképpen önmagának alkot, juttat szentséget.

Vigyázn! Az Oltáriszentség Krisztus teste és vére a szentmisében már elkészített szentség. Nem készül akkor, amikor a pap önmagát megáldoztatja, hanem amivel akár magát, akár a híveket áldoztatja, az már készen van, az átváltoztatás szavainak erejénél fogva a szentség már készen ott van az oltáron. Tehát amikor önmagát megáldoztatja, nem egy készülőben lévő szentséget szolgáltat ki önmagának, de a kész szentségben, Krisztus testében és vérében részesíti önmagát, épúgy, mint részesít minden más hívőt. A szentség elkészítése, az Oltáriszentségben Krisztus testének és vérének valóulása a kenyér és bor színe alatt, az átváltoztató szavak erejével. Íme tehát a szentség érvényes kiszolgáltatásához szükséges felszentelt papi küldetés.

Egy második szempont, aminek van és lehet gyakorlati alkalmazása — és ebben ezért nekünk is tisztán kell látnunk! — az a tétel, hogy *bizonyos szentséget bárki kiszolgáltatathat*, ha él benne az a szándék, amely szándék az Egyházban van meg akkor, mikor x, y szentséget kiszolgáltatni akarja. *A keresztségét nem keresztény ember, pogány is kiszolgáltatathatja* valakinek, aki a keresztségben részesülni óhajt, ha az a pogány ember ennek az ember-

nek kívánságától vezetettve a keresztelés tényét úgy viszi végbe, mint ahogy az Egyház viszi végbe, azzal a szándékkal, amellyel az Egyház a keresztelendőt a szentség kiosztása által Krisztus Egyházába be akarja vezetni. Nem keresztény, tehát pogány ember, nem katolikus, hanem másfelekezetű ember egy katolikus módon megkeresztelkedni óhajtó egyént érvényesen részesíthet a keresztségben, ha ő az Atya, Fiú és Szentlélek nevében az Egyház szándékainak megfelelően megkeresztelni akarja.

Ez is hittétel, ezt is lelki hajótörés nélkül hinni kell, ellentétben a III. és XIII. század újrakeresztelőivel, akik azt a tévtant hirdették, hogy nem keresztény ember, helyesebben nem az Egyház tagjaként szereplő egyén által megkereszteltet újra meg kell keresztelni. Ugyanezt a tévtant a waldi és albiai tévhitben bujkáló eltévedt keresztények is hirdetik. Pedig az Egyház tanítása szerint, főképen a trienti zsinatnak végzéséből, határozott tétel, hogy semmi egyéb nem szükséges bizonyos körülmények között a keresztség szentségének érvényes kiszolgáltatásához, mint az, hogy a nem keresztény ember ugyanazt akarja, mint az Egyház.

De van harmadik szempont is, amivel tisztába kell jönnünk, és ez az, hogy *a szentségek kiszolgáltatásának érvényessége egyáltalán nem függ a szentséget kiszolgáltató egyén erkölcsi, természetfeletti szentségétől vagy tökéletlenségétől*. Ezt így fejezem ki: akármelyik himpellér pap is (jól aláhúzom) —« magyarul megmondtam? — bármennyire eltévedt legyen is arról az erkölcsi magaslatról, amelyen az Egyház szolgájának állnia kell, állnia illik, amíg Krisztus Egyházával közösségben van, a szentséget érvényesen szolgáltatja ki. Mi ennek a magyarázata? Nagyon egyszerű: a szentségek kiszolgáltatásával járó kegyelem onnan felülről van, nem ember osztogatja, akármilyen szent és jámbor ember legyen is, a malaszt, a kegyelem, az emberi lélek megszentelése, annak a bekövetkezése Istentől függ. Következésképen akármilyen gyarló, erkölcsileg akármilyen hajótörött legyen is, amíg Krisztus Egyházának megbízásából és

vele lelki közösségben a szentséget ki akarja szolgáltatni és kiszolgáltatja, aki ebben részesül, érvényesen részesül. Más kérdés, hogy vajjon különösebb lelki gyönyörűség-e nekem, a szentségben részesülni óhajtó embernek, hogy tudom, hogy én egy konyult, egy hajótörött, egy megviselt, egy megkopasztott emberrel állok szemben, aki éppen csak hogy áll valahogyan a lábán. Más kérdés az ízlés kérdése és a valóság kérdése, más az érvényesség kérdése és más az, hogy szép-e és különösebb gyönyörűséget vagy megnyugvást okoz-e az a körülmény, hogy egy megviselt, szegény botorkáló lélek részesít engem Krisztus nevében és felhatalmazásából a szentségeknek áldásaiban.

Egy példa talán jobban magyaráz. Két szál deszka, meg két, három szög. Ezt a két szöveget nekem ebbe a két szál deszkába bele kellene eresztenem, hogy azt megerősítem. Nem vitás, hogy minden egyes ember, jómagam éppen úgy, mint ti is, inkább nyúlunk egy gusztusosán tiszta, rendes, használható kalapács után, mint valamiféle megpókhálósodott, rozsdás, göcsörtösnyelű, csak olyan tessék-lássékféle eszköz után, avagy ennek híjában az ember felkap egy követ és azzal veri be azt a szöveget abba a két szál deszkába, amelyet össze akar erősíteni. Természetes, ami jobban áll az ember kezéügyében, amit nem kell némi tisztogatás után megfogni, hogy az ember ne undorral vegye a kezébe, mindenesetre azzal több kedvvel csinálja meg. De a kérdés nem ez, hanem az, hogy az a két szál deszka így is egymásba kapaszkodik-e a szegnek erejénél és tartó hatásánál fogva? És minden ember így felel rá: igen! Tehát az eredmény nem függ az eredményt valósító egyénnek az életszentségétől. Óriási erő és megnyugvás és tökéletes isteni Gondviselésből fakadó szerencsés tény ez, hogy emberek el nem ronthatják a maguk silányságával azt, amit az Isten létesíteni akar. Ember, akitől a kegyelem nem függ, a kegyelmet, a malasztot el nem torzíthatja a malasztéhes másik testvérlélek elől.

A mai lecke az, hogy min fordul meg a szentségek érvényes kiszolgáltatása. Először azon, hogy ahhoz

hivatalos papi hatalom szükséges. Másodszor érvényesen szolgáltat ki a szentség akkor is, ha azt pogány, nem keresztény ember szolgáltatja ki azzal a szándékkal, hogy azt akarja cselekedni, amit az Egyház cselekszik ilyenkor. Harmadszor a szentség kiszolgáltatásának érvénye nem azon fordul meg, hogy az az öreg pap szerény, tisztességes és becsületes sáfára-e az isteni titkoknak vagy pedig himpellér, hanem azon, van-e neki ehhez Istentől nyert hatalma és megadja-e ő a szentség kiszolgáltatási cselekményében mindazokat a feltételeket, amelyek lényegileg a szentség kiszolgáltatásához szükségesek. Tehát a kereszttség szentségének kiszolgáltatásakor a vízzel való leöntéskor én azt a gyermeket vagy felnőttet az Atya, Fiú és Szentlélek nevében meg akarom keresztelni, Krisztus Egyházának tagjává akarom avatni, a többi mellékes. Vigyázni a szentség kiszolgáltatásának érvényessége felől alkotott fogalmakkal! Kérdezek most valamit. Egy beteg doktor nem gyógyíthat? Aki beteg, nem gyógyíthat? Dehogyan nem. Miért ne? Megvan hozzá a képessége, megvan hozzá a tudása. Az, hogy szegényt kiveri a láz, hogy a benne lévő kórral viaskodik, nem változtat azon, hogy ő az ő tudásából kifolyólag a segítséget igénylő emberen valójában ne segíthessen. Megértettük? Felelni! Igen?

12. A szentségi kegyelem és az eltörülhetetlen bélyeg.

A mai szentmisében a 16. zsoltárból vett következő szöveget olvasom: «Add, hogy ösvényeiden szilárd léptekkel járjak és meg ne inogjon lábam: hajtsd hozzám füledet, hallgasd meg szavamat: mutasd meg csodás irgalmadat, hisz megmented a Benned bízókat, Uram!»

Ebben a szent szövegben tökéletes módon bennfoglaltatnak azok a titkok, mélységes, értékes, kegyelmi erők, amelyeket az Egyházban az újszövetség szentségei néven ismerünk. Bennfoglaltatnak azok a titkos lelki tényezők, amelyek az ember megsegítésére

vannak. Megsegítésére olyan értelemben, hogy elsőbbit megadják számára a megigazulás lehetőségét, azután pedig, mikor az ember ennek az erőnek, ennek a lelki épségnek immár birtokába jutott, a lelki továbbfejlődés útjára adják meg neki a képességet.

Ezt mi, hál' Istennek, eddigi fejtegetéseinkből már tudjuk. Mégis egy szempontot tisztáznunk kell ma előljáróban mindjárt, és pedig azért, hogy a szentségi kegyelemről, amelyik más, mint a megszentelő kegyelem, szintén megfelelő fogalmat alkothassunk magunknak.

Minden szentségről tudjuk, hogy szentségi kegyelmet nyújtanak, azt a bizonyos többletet, azt a lelki, szellemi, erkölcsi, értelmi, akarati pluszt, amelyik az egyetemes megszentelő malaszt állapotán túl jut az embernek osztályrészül *a)* vagy *b)* vagy *c)* szentség felvétele által. Természetesen, itt most nem szólok azokról a szentségekről, helyesebben arról a szentségről — értem a keresztség szentségét! —, amely alapvetően adja meg az embernek a szentség felvétele révén a megszentelő malasztot, hanem szólok a többi szentségekről, abban az értelemben, amikor az ember már a megigazulás állapotában van, tehát birtokolja a megszentelő malasztot, tehát tud természetfelettien gondolkozni és akarni, mégis bizonyos szentségekhez újból és sokszor, és sorozatosan, egymásután járul. Vajjon miért? Hiszen a megszentelő malaszt állapotának birtokában van, tehát miért repetálja, miért újrzza meg a szentségek felvételét? Mert a szentség az egyetemes megszentelő malaszt állapotán túl még juttat neki szentségi malasztot, azt a külön többletet, azt a segítséget, azt az erőt, malasztot, azt a külön többletet, képesítést, amely őt életében, állapotában, helyzetében, lelki körülményeiben, feladataiban ill. feladataival kapcsolatban igényessé teszi egy bizonyos nagyobb erőbeli állapotra.

Ha valahogyan akarnám ezt közelhozni, érthetővé tenni, akkor úgy mondanám, hogy van valami, amit az elengedhetetlen táplálékból felvett erőbeli állapoton túl

jut az embernek azért, hogy nagyobb munkateljesítést, hogy keményebb feladatot, hogy az életben adódó nagyobb megpróbáltatásokat edzettebb lelki állapottal tudja elviselni. Sőt ez a szentségi kegyelem bizonyos állapotot hoz, újabb külön isteni segítségre jogcímet ad. Például a házasság szentségében az élet, a család terheinek, feladatainak elviselésére különleges malasztokban való részesedést biztosít a szentség felvívője számára. De nehogy valaki abban a félszeg fel fogásban ringassa magát úgynevezett jól megnevelt katolikus létére is, hogy a házasság az a bizonyos jótékony áldás csupán, amelyet szentség formájában is megkaphat az ember az Egyház részéről. A házasság szentség, amelynek kiszolgáltatói a házaspárok, akik egymás iránt hűségre kötelezik magukat azzal, hogy mindazt, amit az élet nyújt, jót és rosszat, kettesben, de a szentpáli meghatározás szerint, már mint egy test, mint egy egység akarják viselni. Nos, a felvett házasság szentsége a két házaspár állapotával járó helyzetekhez Isten előtt külön jogcímet biztosít arra, hogy adandó alkalommal ezt a külön segítséget az Istentől megkapja. Miért járulok a gyónáshoz, holott hála Istennek nem vagyok súlyos bűn állapotában? Mert a f eloldozás révén szentségi kegyelmet várok és kapok, amely az alapvető megszentelő állapoton túl, amelyben benne élek, nekem bizonyos lelki küzdelmekhez, bizonyos ügyeim, problémáim, nehézségeim elrendezésére, a magam jobb egyéniségének kifejlesztésében külön szentségi malasztot nyújt.

Miért járulok az Oltáriszentséghez? Mert az Oltáriszentség külön szentségi malasztot nyújt, megerősít, úgy szoktuk mondani: megvigasztal, felemel, szintre hoz, nivellál engemet, az embert az alapvető, az általános, az egyetemes megszentelő malaszt állapotán túl arra, amire nekem egyénileg szükségem van.

Ez tehát az ú. n. szentségi kegyelem, szentségi malaszt. Ez a magyarázata annak barátaim, hogy nemcsak húsvét táján vannak körülállva a gyóntatószékek, hanem vannak ú. n. gyakori gyónók, gyakori

szentáldozók, mindennaposak. Miért mennek ezek az Úr asztalához? Ennek a szentségi kegyelemnek, a megszentelő malaszt állapotán túl elnyerhető többletnek, ennek az ajándéktöbbletnek, ennek az erkölcsi többletnek a megszerzése és bírása céljából.

Látjuk tehát, hogy az Egyház szentségei, az újszövetség szentségei tényleg egy olyan kimeríthetetlen forrása a lelki talpraállásnak, amelyeket éppen ezért a lehető legöntudatosabban kell az embernek megbecsülnie, amelyre vonatkozó fogalmainkat elsorvadni, elhasználdni hagyni igen, de igen sajnálatos rövidlátás lenne.

Látva már most ezt a szentségi tanra vonatkozó részletfelvilágosítást is, megkérdezzük magunktól, a mi régi, gyermekkori visszaemlékezésünk homályából, hogy a között a hét szentség között, amelyekről az Egyház bennünket tanít és amelynek jótéteményeiben részesít, vannak-e olyanok, amelyeknek különös, az emberi lélekkel sajátos egységet teremtő hatásai vannak? És ha felébred a mi emlékezetünkben az a jó öreg katekizmusi tanulmány, amelyik azt mondja és lengeti meg előttünk, hogy igen, van három szentség, amely különleges módon ivakodik bele az ember lelkébe, eltörülhetetlen jegyet hagy az ember lelkében és ha már eltörülhetetlen nyomot hagy, következésképpen ezt a három szentséget — megismételni nem lehet. Miért? Mert már ott ül az ember lelkében a három felvett, vagy felveendő, vagy felvehető szentségnek a nyoma, aszerint, amint közülük egyben, kettőben vagy már mind a háiomban részesültünk. És melyik az, amelyik eltörülhetetlen jegyet hagy az ember lelkében és éppen ezért meg nem ismételtető? Talán tudjuk még, talán bennünk él a valamikori lecke, hogy *a keresztség, a bér-málás és az egyházirend szentsége nem ismételtető.*

Vagyis, aki megkeresztelkedett és akit érvényesen megkereszteltek, annak a lelkében Krisztus jegye benne ég és a keresztség szentségét sem újból felvennie nem kell, sem érvényesen fel nem veheti. Még ha Krisztust megtagadta légyen is, ha kövel próbálta is az ő lelki

aposztáziájának, hittagadásának a nehéz óráiban kivakarni lelkéből az eltörülhetetlen jelet, a keresztet, a Krisztushoz való tartozást.

És aki ha hitét állhatatosan vallja, tehát megerősítve a Szentlélek kegyelmétől, a bérmálás szentségében részesült, ha utóbb bármiféle összeütközésbe kerül is magával az Egyházzal, illetőleg a katolikus tannak összefoglalatával vagy annak valamely részletével — ha öklét rázza, ha nyelvét öltögeti, ha tüzet okád, ha fegyveres kézzel támad is akár élete végéig mindarra, amit valamikor magára nézve szentnek vallott és aminek birtokosa gyanánt járt-kelt az Egyház életében! —, mondom, ha mindent le akar tépni magáról, ami katolikus és ami krisztusi és keresztény, ha körülmetélteti magát (már nagyobb gyalázatot nem mondhatok egy Krisztussal felszentelt keresztényre!), ha gyűrűt akaszt az orrába, hogy pogánynak lássék, ha tetováltatja magát, hogy indiánnak tűnjön fel, ha pogányságba meríti meg a lelkét és istentelen úton járnak is a lábai, — a megbérmált léleknek, a hitében megerősített és a megerősítéssel felmagasztosodott léleknek krisztusi jegyét ki nem tudja égetni magából.

És ha valaki felmegy az oltárra és az oltártól elrúgja magát és ha azt képzei, hogy a «kilépéssel» — amint szokták mondani — kiemeli magát abból az erkölcsi rendből is, amelyik Krisztus, ha kiemelte magát abból a lelki egységből, amely az Üdvözítővel, mint a legtitokteljesebb testtel az örökkévalóságra bennünket beemelő és átsegítő örök erővel való szövetkezés, ha gondolja, hogy meg tud szabadulni mindattól, amit az Úr a tenyerére égetett és amit a felszentelés olajával és a Szentlélek kegyelmének vételével magába beleiktatott, hát — botorul gondolkozik. *A pap pap marad mindig, akármekkora bajuszt növevessen magának és akármilyen tánclépéssel bokázza is végig a világot, nem tudja lemosni magáról az eltörülhetetlen jelt, amelyet Krisztus égetett a lelkébe,*

Három szentség van, amelyek eltörülhetetlen jegyet nyomnak az ember lelkébe és ezt a hármatot megismételni

nem lehet. Honnan merítjük ezt a felállítást, mivel bizonyítjuk be azt a tételt, hogy igenis ez a három szentség tényleg megpecsételi az embert? Mivel bizonyítjuk be, hogy olyan Krisztus-hasonlóságot eredményez az ember lelkében, amellyel szemben minden Péter apostol receptje szerint való okoskodás és tagadás, hogy «nem ismerem őt», hogy sohasem voltam semmiféle közösségben ezzel a krisztusi Egyházzal és szentségeivel, hiábavaló, — mivel bizonyítjuk, hogy ez a botor tiltakozás, ez a félszeg önítélkezés, hogy ez megállja a helyét?

Bizonyítjuk, ha nem is formailag és ha nem is a, b, c, tehát betűszerinti értelemben vett szentírási idézettel, de bizonyítjuk a keresztény hagyomány segítségével révén a Szentírás bizonyos szövegeiből kiemelhető érveléssel és érvekkel, amelynek elsajátítását a beszédes hagyomány szava, nehéz, gazdag, erős, acélos írói stílussal dolgozó Szent Pál apostol rója az ő leveleiben, amely levelek nem a késői furcsaságba tévedt epigon írásai, hanem magának Krisztus kegyelméből megihletett és az Úr szent Lelke felvételének boldog birtokába beiktatott apostolnak a szavai, aki azért szól, azért ír és akinek a szavaiban azért lüktet az erő, hogy amiként ő szemrehányólag mondja, azt a Krisztust, akit olyan élettellenesen elénk állított nemcsak ő, de elénk állít a mi Egyházunk is az ő egyre ismétlődő tanításaiban, — hát igen, azt a Krisztust el ne feledjük egyhamar, vagy ha megfeledkeztünk, térjen vissza a mi gondolatunkba és éljen benne a mi hitünkbe ennek a Krisztusnak a tevékenysége. Nos hát az a Szent Pál dolgozik, ír, tanít, szól, fárad Krisztus szellemének ismertetésében és így ír az efezusiakhoz: «Az Isten meghívott és megerősített bennünket Krisztusban, akiben ti is hittetek és aki belétek verte a lélek pecsétjét». (V. ö. 1, 13.) Majd ismét: «Meg ne szomorítsátok az Isten Szentlelkét, amellyel Isten megpecsételt benneteket a megváltás napjára». (4, 30.)

Értettük ezt a két szöveget? Pecsétről van szó, amelyiket az Isten Szentlelke ütött az emberi lélekre

és amelyik pecsétet az Isten megszorítása nélkül, az Úr Szentlelkének megszorítása nélkül megsérteni nem lehet. Nem azt mondtam az apostollal, hogy kitörülni, hogy a pecsétet eltüntetni, hogy annak a helyét megszüntetni próbáljátok, az úgyis hiábavaló volna, de nem lehet ebből egy darabkát letördelni, megsérteni próbálni sem lehet az Úr Szentlelkének sérelme nélkül. Hát hiszen mindig voltak garabonciás diákok, szemtelen emberek, arcátlanok és lesznek arcátlanok, akiknek az egész egyénisége a piszkolódás, a más tyúkszemén való járkálás, az öklözés, a lökdösés, a könyökkel való oldalbavágás, - - emberek, ripőkök, akiknek mindig az volt a módszerük, hogy nevetlenséggel próbáltak feltűnést kelteni, azzal, hogy belekössenek valakibe. Az én boldogult ifjúkoromban ezeket stenkereknek hívták Budapesten. Olyanok, akiknek egész fiatalsága, életeleme a másikba való belekötés volt. Hát az ilyenekkel szemben és ezért mondja az apostol: «Meg nem szomorítsátok az Isten Szentlelkét!», ne legyen közöttetek valaki, ilyen szertelen, kötekedő, piszkolódó alak, aki felveti a fejét, egy nyegle kifejezést ölt az arcára és kibabrál az Isten Szentlelkével, aki a maga hevenyészett, túlfűtött egyéniségével, — ahogy ő képzelem! — valamiféleképpen merészséget és bátorságot szerez magának az Isten Szentlelkével szembeállással. Meg ne szomorítsátok az Isten Szentlelkét mondja az apostol —, aki Krisztusban megpecsételt titeket.

Mi az a megváltás napja? Az a nap, a haragnak az ítéletnapja, a végső leszámolás napja, amikor harsonnák zengik: «Jöjjetek atyám áldottjai és távozzatok tőlem átkozottak!» (Mt. 25, 34-41.) Az a pillanat, az a csodálatos, egyáltalán nem várt, ama remegve félt határnap, amelyik a világot porba ontja, amikor nem az ember gondol, nem az ember okoskodik, hanem amikor az Isten int és mérlegel; a nagy ítékezésnek a napja, amikor mindannyi szív kinyílik; mikor minden gondolkodó elme megáll; mikor megfagy az élet úgy, ahogy megállt most a közlekedés; az ember tehetetlenné válik, se jobbra, se balra, se le, se fel. Ez a meg-

váltás napja, mikor Krisztus megváltói működésének, áldozatának a gyümölcsei megérnek vagy kizöldülnek, vagy rothadtan földre hullanak. Vigyázzatok, meg ne szomorítsátok az Isten Szentlelkét, amely megpecsételt titeket a megváltás napjára!

Tehát meg vagyok jelezve, valami jegy nyomatott a lelkembe, az én egész egyéniségemre, úgy mint ahogy Szent Ignác, az egyik ősatyja mondja, a pénzre is rányomatik vagy egy írás, vagy egy ábra és az írás és az ábra az az ismertetőjele annak az éremnek, megkülönböztető jele egy másik éremtől. És aztán folytatja: mint ahogyan a vitézknél a jelszó, a tábori jelszó megmutatja azt és igazolja azt, hogy ez az illető ehhez és nem más csapathoz tartozik, hát igen, a lélekben is van egy isteni erővel beleégetett jel, az a jel, amelyik őt minden mástól megkülönbözteti. . .

Mit cselekedett Szent Ágoston, mikor a donatisták tévelyével ellentétben mindenképen és az ő nagy talentumának egész latbavetésével védelmezte a keresztségét a tévellyel szemben, amely azt állította, hogy csak az a keresztelés érvényes, amelyet az Egyház papjai szolgáltathatnak ki és ha valakit eretnek ember kereszttel meg az Atya, Fiú és Szentlélek nevében, akkor ez érvénytelen, meg lehet ismételni? Nem, nem — mondja Ágoston, az Egyháznak ez az oszlopa szemben az eretnek tanítással I — a keresztség egyszeri, és ha eretnek kézből vetted is fel, olyantól, aki Krisztus Egyházával ellentétes utakon jár is, akkor ez a keresztség érvényes még akkor is, ha olyan tájakról tévedt hozzád, amely az Egyházzal szemben áll. Az eretnekséggel az Egyház nem áll egy gyékényen, eltávolítja magától, helyteleníti, de azt a tényt, amely a Krisztus elrendeléséből eszközölt keresztségnek feladása, azt valóságnak, létezőnek, a te lelkedbe nyomott szentségnek ismeri el.

Van-e ennél és kell-e ennél hathatósabb és erőteljesebb érv a katolikus Egyház ama tanítása mellett, hogy igenis a keresztség eltörülhetetlen jegyet nyom a lélekbe és az meg nem ismételhető és nem szabad megismételni, — mikor az Egyház pontosan olyannal,

akivel egyébként ellentétes, ellenlábás, nem azonosak az elvei, ezen a ponton teljesen megegyező álláspontot vall, mert érvényes, még ha eretnek kézből is vetted fel és lelkedben benne van Krisztus bélyege, amelyet az Isten Szentlelke nyomott beléd?!...

De a bértálás és az egyházirend szentsége is ilyen eltörülhetetlen jellel jár, az is éppen így el nem lícitálható, el nem árulható eredményeket létesít az ember lelkében. Az Egyházban szokásos és ismert szövegekből, az Apostolok cselekedeteiből és Szent Pálnak a Timoteushoz intézett II. leveléből olvashatjuk. Ezek rámutatnak a másik szentségekre vonatkozólag arra a következményre, hogy igenis az eltörülhetetlen jel, amely az Úr Lelkében való részesedés által eszközöltetik és valósul meg az ember lelkében. Ebben a másik két szentségben is megvan. És hogy miért van csak három szentségben ez az eltörülhetetlen jel, megfelel rá Szent Bonaventura: «Mert három állapot van az emberi lélekben: mikor a lélekben a hit megszületik, azután mikor a lélekben a hit megerősödik és mikor a lélekben a hit és a hit hordozására mód és eszköz létesül, hogy az emberekben a lélek el ne aludjon». A Ferenc-rendnek egy kiváló hittudósa azt mondja szintén: «Csak három az eltörülhetetlen jel, mert az Isten háznépének hármas tagozódása van. Az első a hozzátartozó, ezeknek szentsége a keresztség; a második a védelmező, akik az Egyház rendjét védelmezik, akik az épségéért dolgoznak és ezek a bértálás szentségében részesülnek; a harmadik tagozat az Egyház tisztviselői, cselédjei, akik ennek a menetét, fennmaradását, az ő üzemét gondozzák, akik abban fáradoznak, értsd az egyházi rend szentsége által megszentelt embert.

Íme, nem nehéz az Egyház életében a múltból levezetni azt, hogy igenis ezek a szentségek az idők jártában olyanok maradtak, amelyeket cserélgetni nem lehet és amelyeket éppen azért kell különösképpen a mi hitünk nagy értékei gyanánt megbecsülni, mert ezek által a lelkekbe eltörülhetetlen jelt nyomot Krisztus,, lefoglalt magának bennünket,

Tudom nagyon jól, hogy akárhányunkban a kísértés nehéz óráiban megfordult a gondolat, hogy elkötöm magam Krisztustól, ellódítom magam a sziklától és megyek a szabad utakon, ahogy nekem jól esik. Kárba-vesztett törekvés, nincsen marólúg, igyekezet arra nézve, hogy akár a keresztségnek, akár a bérválásnak, akár az egyházi rend szentségének a nyomát magamból kitöröljem. Szent Pállal zárom; Meg ne szomorítsátok az Isten Szentlelkét, amelyikkel Isten megpecsételi benneteket a megváltás napjára!

13. Az eltörülhetetlen jelet adó szentségek.

A mai 50-edvasárnapi szentírási szöveggel, a 30. zsoltárból vett idézettel kezdem: «Légy nekem oltalmazó Istenem és menedékhelyem . . . mert erősségem és oltalmam vagy te; és a te nevedért vezérlni és táplálni fogsz engem. (3-4.)

A Szentírásnak ezen szavaival vissza térek immár hosszú vasárnap délelőttökön keresztül folytatott és bonyolított beszédanyagomra, amelyeknek ma megint egy újabb részletével kívánunk foglalkozni. Valóban az oltalmazó és nekünk menedéket nyújtó Isten az, aki a lelket vezérli és táplálja. Igazi hibamentes, tévedéstől mentes vezetéssel és egészséges, bennünket valóban a természetfeletti élet becsülésére képesítő és nevelő táplálékban aligha, sőt egészen bizonyos, hogy egyáltalán nem tudnánk részesülni, ha az Isten, Krisztus mindenél jótékonyabb, embermentő, megszentelő tevékenysége révén be nem vezette volna az üdv újszövetségi történetébe a hét szentséget, amelyeknek mindegyike vagy az egész szerencsétlen és elvesztett sorsát gazdagítja meg az emberfajtának — mint teszi azt a keresztség! —, vagy a különféle lelki állapotoknak megfelelően majd itt, majd ott adja a segítséget, hogy megtanuljunk újra egyenesen, a célnak a rendjében járni. Mára tehát megint van egy porciónk, amit szellemileg el kell fogyasztanunk, amit lelki értelemben magunkba, szellemi szervezetünkbe fel kel) szívunk.

Lássuk csak mi lesz ez?

Érintettük az előzőekben, hogy az Egyház szentségei közül három: a keresztség, a bérálás és az egyházi rend az azt felvevőknek a lelkében eltörülhetetlen jegyet nyomnak. Ügy nevezzük ezt a három szentséget, hogy jegyadó szentségek. Akit egyszer megkereszteltek, az keresztyény; aki a bérálás szentségét felvette, az Krisztus hitvallójává van felavatva; aki az egyházi rend szentségének a magasztosságába öltözteti a leikét, le nem vakarhatja semmiféle aposztázia, semmiféle hittagadás által a lelkéről az egyházi szolgálatra meghívott és képesített voltát. íme tehát a három jegyadó szentség.

Most, minekután azt is tudjuk már ezekről, hogy ezek a jegyek kiégethetetlenül égnek, benne égnek az ember lelkében, és azt is tudjuk, hogy ezek valami megkülönböztető sajátsággal ruházzák fel az illetőt, aki a szentséget felvette, kínálkozik nekünk itt még egy kérdés, vajjon ez a három szentség — a keresztség, a bérálás és az egyházi rend — valami fokozati vonatkozásban vannak-e egymással, vagy sem. Olyan-e a természetük a sorrend folyamán és sorjában, ahogy felvételnek, valami olyan természetük van-e abból kifolyólag, hogy az előző képesít az utóbbinak a felvételére? Erre a felelet az, hogy: — nem! A közöttük fennálló kapcsolat vagy rokonság nem fokozati rokonság? Nem azt jelenti, hogy a jel, az eltörülhetetlen jegy az utóbbi szentség felvételével valahogyan mélyebben, kidomborítóbban hatol bele a szentséget felvevő embernek a lelkébe? Azt válaszoljuk, hogy: — nem! Ez a három szentség a minősítés révén, a minősülés révén áll egymástól elkülönözötten, mert mind a három szentség másfajta típust, Krisztusból lelkileg keletkezett embert állít elénk. A keresztség szentségében való részesedés és az az eltörülhetetlen jegy, amelyet az én keresztyény voltom a keresztelés révén felvett, Krisztus-hívő voltom üt, éget nyom bele az én lelkembe, ez az általános, mindenkire vonatkozó Krisztus-típust mutatja emberi formákr_a öntve, emberekre vonatkoztatva, emberekre beindítv_a cselekvésekben, megnyilatkozásokban, mindnyájunkra

kiterjeszkedő, mindnyájunkat, akik e réven akarunk üdvözülni, egyformán, — minden mástól megkülönböztető jegy. Szentségi jegyet nyújt nekünk, ad nekünk, üt ránk, éget bele a lelkünkbe.

A bérmálás szentsége megint egy más embertípust, Krisztusból élő embertípust mutat. Az előző — így mondom — uniformizál bennünket, felöltöztet bennünket Krisztus katonáivá, — ha keresem valamiképen a hasonlatot, hát azt mondom, a bérmálás rekrutál bennünket Krisztus zászlaja alá. A megbérmált ember az emberszenlelési és a világszemelési és az örök Isten tervét valószínű akaratra felavatottja. Ez még nem jelenti azt, hogy abszolút biztonsággal, egy magasabbfokú megneveltséggel többet, több reményt nyújtó, több erőt és öntudatot nyújtó beedzett lelkiséggel fogja az ember azokat a harcokat állni, amelyeket jelent egy lélek számára az élet. Sok embernek nem tetszik ez a szó: harc. Sok ember előtt idegen ez a szó: küzdelem. Nincs megelégedve azzal, hogy az Isten egyáltalán úgy állította be az embert a világba, hogy annak nem kényelmi, hanem munkás élete van; hogy az ember nem egy elkényeztetett teremtmény csak; hogy az ember adózásra szánt isteni gondolatlejtés; hogy az embernek nem a párna a bútor és nem a pehelypaplan a takarója, hanem az embernek önmagában és másokban az isteni szándékoknak a természetfeletti élet meghívásra való napszám a teendője és abban jól, lélekkel, nagy készséggel, verejtékkal, vérrel, velő, gerinc áldozatára is készséges egyéniséggel illik és kell magát elszánna. Pedig ezt mutatja a mi számunkra a bérmálás I

íme tehát igen, egy minőségileg más embertípus, egészen bizonyos, hogy egy magasabb felhívásra rekrutáló, minden tekintetben készséget jelentő emberforma az, aki a bérmálás által úgy mondjuk, hogy bajnoka lesz Krisztusnak, vagyis sportkifejezéssel szólva championja, akinek akkor van értéke, ha azt nem egyszer nyeri csak el, hanem ezt meg kell védenie, ezért meg kell küzdenie, a megtisztelő címért, hogy champion, helyt kell állnia, mert az olyan bajnokok, akik egyszer bedobják magu-

kat a célba, s aztán többet helyt nem állnak, akik abba-hagyják a munkát, akik egy címért mindössze egy kockázatot és egy erőpróbát állnak ki, silány legények, nem érdemlik meg a bajnok címet. Nos hát, lelki értelemben, természetfeletti vonatkozásban, Isten gondolatának megvalósításában a bérálás adja meg az embernek ezt az erőt és akasztja nyakába a bajnoki láncot és teszi az embert öntudatos küzdővé azon az úton, amelyre elindította őt a keresztség, a krisztusi rokonság vállalása.

Úgy-e, hogy új embertípus az, aki úgy látszik, hogy felfelé igyekszik az Úrnak hegyére; aki merészeli magára azt a bizonyos minősítést vállalni is, de kikaparni is, hogy tiszta kézzel és megtisztult gondolatokkal és egy egészen átszellemesített, magas vállalozási törekvéssel emelkedik ki az emberek közül; aki ki akarja magát emelni, mert úgy érzi, hogy az Isten is ki akarja őt emelni. Hát annak az embernek, aki az egyházirend szentségével magára veszi, a szívébe edzi ennek a szentségnek a lényegét, annak a megkülönböztető jellegét, magasra felemelő hatásait, hát édes jó Istenem, hogyne volna annak a szentségnek egyéb szentségektől megkülönböztető, az ember lelkébe jegyet, eltörülhetetlenül nyomot hagyó ereje? 1 . . .

Az emberiség néha nagyszerűen megtalálja a kifejezést, amelyikkel egy-egy valósulást, valóságot, arra szánt törekvést jellemez. Igaz, hogy sokszor nem találja meg a kellő kifejezést és válogat a kifejezésekben, de itt, az egyházirend szentsége körül felemelkedik a felmagasztosodott, új embertípusok felé figyelmeztetőleg is, biztatólag is és egy nagyszerű fogalmazást alkalmaz: — tisztelendő úr. Érzik, hogy maga is tartozik ennek elismerésével, hogy az az ember valaki más és ugyancsak akkor arra az emberre is rákiált, hogy neked másnak *kell* lenned, de hogy neked mássá lenned örök iparkodást jelent és ha az a tisztelendő reám nézve annyit jelent, hogy a lelkébe nyomott jelet felismerjem rajta, hát el ne felejtse tisztelendő, hogy neked is tisztelendővé kell feldolgoznod magadat; olyanná, akit lehet tisztelni, aki nek az embertípus volta jelenti a Krisztus Urunkkal

való teljes — így mondom ni: — lelki amalgamozódást, jelenti azt az összevegyülést, azt az elvegyülést Krisztussal, amellyel te hivatottan is, kiemeltén is, de kiemelkedőleg is, a te állandó küzdelmed és munkád révén azzá teszed magadat, amivé Isten szánt, amire az emberek is szánnak téged.

Íme, a három minőségileg, tehát nem fokozatilag, hanem minőségileg, az embert megkülönböztető jegyek, a három eltörülhetetlen jegyet lelkünkbe nyomó szentségek. Mind a háromnak eziránt való mivolta tisztán áll előttünk és mindaz a következmény, ami ebből a megkülönböztető minőségből származik.

Már most szedjük elő, de nagyon hamar, a jelentőségét ezeknek. Hát mi lesz az első?

Az első az, hogy az embert a keresztség szentsége is, a bérmlás szentsége is, az egyházirend szentsége is ennél a jegyi mivoltánál fogva, jegyosztó, jegyükető mivoltánál fogva egy természetfeletti tevékenységbe emeli fel. A megkeresztelt embernek ad belépést a krisztusi közösségbe. A megbérmlt embernek ad egy méltóságot. Az egyházirendet felvevő embernek elhivatottságot ad arra, hogy az Istennek természetfeletti gondolatait itt ebben a világban szolgálja és amennyire lehet, megvalósítsa. Nem én mondom, Péter apostol írja az ő első levelében: «Ti választott nemzetiség vagytok, ti királyi papság vagytok, ti szent nemzet vagytok, ti szerzett nemzetiség vagytok, hogy bebizonyítsátok annak erejét, aki a sötétségből előhívott benneteket az Ő csodálatos világosságára.» (1. Pét. 2, 9).

Pajtás! Tartod-e magadat szent nemzetiségnek, királyi papságnak, nem közönséges és nem mindennapi embernek a te megkeresztelt emberi mivoltodban, Krisztus vére árán szerzett, megváltott nemzetiségnek, amelyiknek az a dolga, hogy ráébredjen és ráébresszen másokat is annak a csodálatos erőnek ismeretére, amelyik abból a sötétségből, amelyik az emberiségnek embrionális állapota, az a merő tapogatódzás, össze-visszaváló kóválygás, hogy bizonytalan és révedező léptek, hogy szuszogás, hogy levegőszívás, próbálkozó élet-

jeleknek egymás után adó sodra, egy erő, amelyiket te nem ismersz, csak hatásaiban érzel, hogy benned dolgozik; egy erő, amelyik nem egyet, tized, százat, ezreket és milliókat emel ki azért, hogy abból az elmaradottságból, abból a sötétségből, amelyik nem ismeri önmagát, nem tudja mihez kezdjen magával, mert nem mer magához nyúlni, önmagát boncolgatni, hogy ebből kivezessen téged arra a csodálatos világosságra, amelyet úgy nevezek, hogy emberi öntudat, bátorság, mennyek országáért való bátorság?

Nézd, ilyen nép vagy te! Hát kérdezem, mennyi ebből bennünk az öntudatos megismerése ennek az elhivatottságnak és kiválasztottságnak? Mennyire érzem a magam lelki fennkölségét? Mennyire érzem a magam kiválasztott voltát? Mennyi bennem az emberi és ezen túli mennyi bennem a krisztusi öntudat? Ez az, amit a szentségi jegy jelent reám nézve. Nem kidobni való, nem szemétre való, nem elmellőzni való, hanem vele szembe nézni való, feléje lépni való, feléje kezet nyújtani való, akaratban, gondolatmenetben, vállalkozó és az isteni célért öntudatosan dolgozó lelki egységet nyújtó szentségi közösség mindazokkal, akiknek lelkébe ez a szentség beleégette az eltörülhetetlen jegyet.

Micsoda nagy kár és szégyen, azt is mondhatom, hogy gyalázat az emberre nézve, hogy ezzel az öntudattal, belátással, de közelebb hozom magunkhoz, ezzel a hittani ismerettel nem rendelkezünk! — Hogy mondta? Bánt ezzel és sért ezzel, egyesem volt a hittanból. Igen, a négy elemiben, meg aztán a nyolc gimnáziumban is, az érettségi bizonyítványba is belevéttetett, hogy vallástanból jeles! — Régmúlt idők, amikor te azt a hittankönyvet bedobtad a sarokba és azóta soha elő nem vetted! — Tisztelendő úr, ne sértegessen! — De bizony sértegetlek, de bizony vájkálok a lelkiismeretemben, de bizony neki szeretném ugratni egyik-másiknak a lelkét, a szívét, az elméjét annak a nagyon is köteles lelki munkálkodásnak, amelyik elégedetlen azért, hogy azon a művelődési fokon áll, amint az iskolában abbamaradt, vagy még ennél is alacsonyabban, mert elfelejtette a

leckét, mint a hanyag, rossz diák. Értik-e már, hogy miért van szüksége az embernek, hogy eljőjön egyszer-egyszer ide a szűszékek alá, hogy miért kellene az úgynevezett vallásilag jól megnevelt keresztény embernek néha-néha utánaalapozni, hogy mi is van reánézve erre vagy arra vonatkozólag kötelezőleg megírva, amit nem emberek írtak, atyámfiai, hanem a Krisztus a sajátmaga vérével írt meg. Azt pedig szokás megbecsülni, amit valaki a vérével írt. Ha te találnál a levelesládában valamelyik ősdnek, az apádnak a véréből vett betűvel megírva egy szöveget, valamiféle hagyományt, törvényt, azt mondod-e, hogy az a vén bolond nem sajnálta a tolat, a kalamárist a saját véérébe mártani? Mondanád? — Hát a Krisztus ezt mind megírta az Ő vérével. És akkor ez neked nem hagyomány, nem tudnivaló szent törvény? . . .

Lásd ezt be, okulj, tanulj és gyere el ide, mához egy hétre folytatom! . . .

14. A szentséget felvevő kellékei.

Hozzád emelem fel szemeimet, ki a mennyekben lakol, — olvasom a 122-ik zsoltárban. Arrafelé irányítják a zsoltárosnak szavai a mi gondolatainkat, hogy felemeljük szemeinket ahhoz, ki a mennyekben van. Kifejezésre akarja juttatni ez a szent szöveg azt a mi számunkra fontos és a mi sorozatos előadásaink során el nem mellőzhető körülményt, hogy aki az újszövetség szentségeinek valamelyikét magára felveszi, annak magának is, tehát mint felvevőnek is, valamelyes lelki alkalmatossággal, mondanám, hogy képességgel, valami olyan meglévő tulajdonsággal kell bírnia, amelyik a szentség felvételét nemcsak érvényessé, de egyben gyümölcsözővé is teszi.

A legutolsó alkalommal azt a tételt bogozgattuk, hogy mik kívántatnak meg ahhoz, hogy valaki az újszövetség szentségeit érvényesen kiszolgáltathassa. Ma az éremnek a másik oldala kínálkozik természet-szerűleg, mert hisz amit kiszolgáltattak, azt valakinek

adják és minthogy nem közömbös, ki az és milyen diszpozícióban van az, aki a szentség felvételéhez közelít, — a szentségtanról szóló általános tudnivalók zárókövéül ma még ezt is meg kell beszélnünk.

A szentség érvényes felvétele, és méltó felvétele alkalmas alanyt kíván. Ha egy közönséges hasonlattal magyarázom, hamar megértjük. Krisztus szentségei sem nem köpeny, sem nem kalap, amelyet ráakasztunk egy fogásra; sem nem bot, sem nem esernyő, amelyet beleállítunk ennek a fogasnak a kétkarú fogójába, hogy azt megragadja, tartsa, hogy el nem düljön. A Krisztus rendelte szentségek az emberek számára adattak és pedig ez a szó, amit most mondani fogok, jellemzi azt, hogy ki a szentség felvételének érvényes és méltó felvételének alkalmas alanya: a szentségek zarándok-emberek számára adattak. Emberek számára, akik útban vannak, akik beköszöntöttek az életbe, akik Isten kegyelméből a földi életnek az útját járják, de járják, ha talán bénán is, ha talán már ettől az élettől elkövetkezésben is, de még mindig útban vannak az örökkévalóság felé. A szentségeket Krisztus a küzdő Egyháznak hagyományozta. Az Egyház, a boldog jövőért küzdő Egyház, tehát nem verekedő, nem érvényesülni akaró Egyház, nem politikus Egyház, hanem az embereket az örök üdvösségre átsegítő krisztusi mű, az a tökéletes szervezet és szerkezet, amelyik a zarándok útján lévő embert hét szentség segítségével, kinek ezt, kinek azt, kinek amazt juttatva, átsegíti azon a hídon, amelyiket úgy nevezek, hogy összeköti a földet az örökkévalósággal.

A tétel tehát ez: *a szentségek érvényes és gyümölcsöző felvételének alkalmas alanya az élő ember.* Következésképpen elhunyt, meghalt embernek, jó magyarul mondva, kidermedt embernek szentséget nem adunk fel. Az ősegyház idejéből, amikor hol itt, hol ott verte fel magát egy eretnecség, tudjuk, hogy több szekta hívei bizony megkeresztelték a halottaikat. Ebből azután valahogyan Leszüremkedett az ősegyházba is, nem ugyan ilyen természetű visszaélés, hanem egy

másféle, amiről Szent Pálnak az!.. korinthusi levelében is olvassuk, hogy a túlbuzgó keresztények egyik-másika kedves halottjáért, aki elkövetkezett volt a másvilágra, önmagát keresztelte meg újra, vélvén, hogy az ilyen helyettesi cselekmény átszarmaztatható az elhunytira is. Csakhogy az Egyház, amely rendesen kegyetlenül odavág a visszaéléseknek és ez soha semmiféle embernek nem tetszett sem 1940-ben, sem száz esztendővel ezelőtt, sem 1600 esztendővel ezelőtt, amint azt Ar. Szent Jánosnál az ő 40-ik homíliájában olvassuk, vagy amint Tertuliánál olvassuk, határozottan felszólal ez ellen a tévedésből beszivárogható visszaélés ellen. A tétel: a szentségeket érvényesen csak élő ember veheti fel, csak zarándokállapotban lévő ember számára vannak szentségek, és a keresztségen keresztül a szentségek küszöbéig eljutott emberek lehetnek részesei a többi hat szentségnek.

A szentségek királyi útjának kapuja a keresztség szentsége. A hét szentség közül a keresztség, a bérmálás és az Oltáriszentség minden ember számára adva van. Itt nincs különösebb feltétel. Kivéve az, hogy ha valaki eljutott a disztingválásnak a küszöbéig, ha valaki tudja már a rossz és jó között a különbséget megtenni, akkor az ilyen ember számára ez a három szentség kivétel nélkül bárkinek nyitva áll. A többi négyhez megkövetelteinek bizonyos vagy fizikai, tehát testi vagy pedig erkölcsi feltételek. Ilyen pl. az, hogy a szentkenet szentsége egy makkegészséges valakinek, aki teszem föl azt forgatja fejében, hogy ő holnap lepuffantja magát, mert minden néven nevezendő vagyont és becsületét eltékozolta és félszeg felfogásából folyólag ő minden szentséggel meg akarja magát erősíteni, tehát teljesen épen és egészségesen megpróbálkoznék az utolsókenet szentségének felvételével, — nem alkalmas alany reá. Miért? Mert ide megkívántatik a fizikailag beteg, leromlott haldokló állapot. Ezt a haldokló szót ne értse félre senki! Nem akarja azt jelenteni, hogy hát már csak nyikorog az illető az ágyon és nem tud semmit a körülötte lévő dolgokról; hogy az utolsó-

kenet szentségének felvételétől csak éppen feltételezhetem, hogy talán valamit használ neki, de azt mondom, a fizikai feltétel, amelyik alkalmas alannyá teszi a kenet felvételéhez az embert, a beteg állapot. Aminthogy megkívántatik teszem a házasság szentségéhez fizikailag két személy, egy férfi és egy nő a közös megegyezés alapján, hogy egymással házasságra akarnak lépni. Aminthogy az egyházi rend szentségének is csak a férfi alkalmas alany. Nőt nem szoktunk pappá szentelni, pedig hánynak titkos vágya volna a gyóntatószékben üldögelni! . . . — A gyónáshoz, hogy valaki alkalmas alannyá legyen, megkívántatik egy erkölcsi feltétel és pedig a bűnbánat. Nem elég az, hogy valaki úgy megy oda, mint egy bizonyos főhadnagy úr, aki kiválasztott magának a házassággötés előtt egy jó süket páttert és azzal ment be, hogy tra, tra, gondolván, hogy úgy se hall már, és ad neki feloldozást. Tehát ahhoz, hogy valaki erre alkalmas legyen, kell a lelkébe az a diszpozíció, hogy őt a töredelem, a javulás szándéka viszi oda a gyóntatószékhez.

Íme tehát, az alkalmas alanyban, aki a szentség felvételéhez ép eszének használatával odajárul, ezek a kellékek szükségesek.

Most még röptiben valamit az úgynevezett szándékok felől. Miféle szándék követeltetik meg a szentség felvételéhez, hogy az ne csak érvényesen vétessék fel, de az hatással is bírjon a lélekben, hogy annak a jótévő, embernevelő hatása eredményesen ki is alakulhasson? Meggondolást igényel. Nem szabad ugyanis szem elől téveszteni egyet. Azt, hogy a szentségek bár nagy értékek, felülhaladhatatlan kincsek, az embert igazában standardba hozó, tehát megfelelő erőállapotba, lelkileg megfelelő erőállapotba átvarázsoló, természetfeletti isteni alapítások, mégis velük bizonyos teher jár. A szentségek súlyos, de igen erős és nehéz, az embert megterhelő erkölcsi következményekkel is járnak. A frivolitás, a felszínesség, a tessék-lássék féle hatások teljes kizárásával járulhat valaki csak, teszem, a keresztség szentségéhez. Mert felvenni a szent keresztségét, ép ésszel bíró

ember számára, meggondoltan cselekvő ember számára, tehát aki teljes birtokában van az ő szellemi képességeinek, az egy hosszú életen végig jelenti Istennel szemben a legsúlyosabb kötelességeket, amelyek alól ingyen nem lehet kibújni, de jelenti a felebaráttal szemben is és az illetővel önmagával szemben is azokat a kötelességeket, amelyeket nem lehet lerázni, amelyekről nem lehet leszállni, mint a lóról vagy a kocsiról, amelyeket az ember nem moshat le magáról, de, mint tudjuk, eltörülhetetlen jelet nyom az ember lelkébe. — Magam számára az egyházirend állapotával járó megkötöttségek, — nem gyerekjáték. — Az én hallgatóim közül soknak a házasság szentségével járó megkötöttség az, hogy egymás terhét viseljétek és akkor töltitek be Krisztus törvényét és minden, ami ezzel jár. A mézes-hetek ideig-óráig tartó kellemes ideje után következik az élet, minden néven nevezendő becsületbeli és isteni kötelességeivel.

Hát mondom, bár a szentségek nagy jóban részesítik az embert és mi sem természetesebb, minthogy az emberek futnak utána, természetes, hogy az emberek utána vannak, hogy teszem azt a bűnbánat szentségében a lelki megtisztulásnak áldásában részesüljenek, de valójában az a szó, hogy Uram Istenem, én téged engesztelni akarok, hogy fogadom életem jobbulsát, — ez kemény dió, amelyiket nem lehet gyerekésszel és motyogó ajakkal mondani, odavetni tartalom, meggondolás és elhatározás nélkül, szándék nélkül. Szándék! Mit jelent ez egy emberre nézve? Jelenti a könnyelműséget, a sportot, a játszi próbálkozást, a Szent János apostol kemény leckéjéből vett szójátékot, hogy «mindenféle szellemet próbáljatok meg», (1. Ján. 4,1.), — a szentségekben való vájkálást, vagy fiatalabb éveinknek eltékozlását, hogy aztán később, az öregkorban elkezd az a feszületet csókolgatni, amelyiket életemben valamiképen szerettél távortartani magadtól? Nem, gyerekek, a szándék az komoly kell hogy legyen! Legalább is olyan komoly, hogy az tartalmilag egyezzen annak a szándékával, aki a szentséget neked adja.

Ne legyen kettőtök között — aki közvetítette és magad között — különbség, hanem legyen tartalmilag egy és azonos a kettőtök munkája a szentség között, te is, aki odahajtod a fejedet a keresztség alá, akár pogány voltál, akár zsidó, éppen úgy, mint aki téged Krisztus Egyházába felvesz, szándékában kell lennie és cselekednie, azt, mikor az Egyház azt mondja: én megkeresztellek téged az Atya, Fiú és Szentlélek nevében.

Mit kíván a szentségekben való részesülés a felvevőtől? Kívánja az állapotszerű határozottságot és szándékot, azt, amely bennem valamikor egy szentség felvétele iránt keletkezett és én azt sem magamtól el nem dobtam, azt megértettem és eszerint próbáltam ennek a szellemében a szentséget felvenni.

Íme, ezeket kell tudnunk afelől, mi az, ami a szentségben részesülő embert annak felvétele szempontjából alkalmas alannyá teszi. Ezt meg kell jegyezni és eszerint a fogalmainkat, ha talán tökéletlenek voltak, helyesbíteni!

15. Keresztség, a lelki élet kapuja.

Sorozatos előadásaink, amelyek a szentségtan általános ismertetését célozták, a mai vasárnapkal érkeztek a keresztség szentségének magyarázatához.

Mindenekelőtt emlékeztetni kívánok az október havától márciusig húzódott előadások tulajdonképeni tengelyigazságára, amelyet egyetlen mondatban foglalok össze. Mi az újszövetségi szentség? Láthatatlan kegyelmet, malasztot közvetítő látható jel.

A keresztség sem más. Az újszövetségi szentsége, a hét közül sorrendben az első, amelyről keresztény hitünk teljes súlyú megállapítása szerint azt mondjuk magunknak oktatásul beidegzendő ezt az igazságot teljesen a lelkünk mélyére, hogy a keresztség kapuja, bevezetője minden érdemleges lelki megnyilvánulásunknak az örök élet tekintetében. Az Úristen elindított bennünket ebbe az életbe. Elindított egyetlen nagy és mindenekelőtt érvényesítendő küldetéssel, és ez az, hogy az ember az ő

drága lelkét, amelyikért Krisztus életével és vérével fizetett, ezt a lelket megmentse, biztosítsa az időkön túlra. Ebbe a küldetésbe, ebbe az életprogramba való öntudatos belépése az embernek a keresztség révén történik még akkor is, ha a keresztségét mint öntudatlan gyermek vesszük magunkra.

A keresztségi fogadalom és annak egész erkölcsi tartalma, az első szentáldozásra való előkészítés során és magában az első szentáldozásban a jó és rossz között immár különböztetni tudó gyermeki élemben kibontja a szárnyait, felveszi a szárnyára ezt a lelket és igazítja az Egyház tanításán keresztül az átélt erkölcsi feladatok és megoldások során, előkészíti és megneveli őt az Úristen előtt való lehetőleg tökéletes megjelenésre.

A keresztségét tehát jólelkű keresztény ember nem tekintheti csupán az öröm szertartásának, egy ú. n. merő cicomának, amely egy a világra újonnan bekövetkezett emberkének megjelenésekor valami ünnepi keretet és formát ad annak, hogy azt a kis nyivákoló jószágot Péternek vagy Julisnak fogják ezentúl hívni, hogy azt a kis igénytelen emberi teremtményt az emberi társadalomba magunk közé felvesszük azzal, hogy nevet kap és hogy ott gyámolító keresztszülőket kap. Aki előtt a keresztség *csak* ennyi, kétszer aláhúzom, *csak* ennyi, annak, sajnos, a keresztségről fogalma, megfelelő és illő tárgyyszerű fogalma nincsen.

Éppen ezért nagyon is helyénvaló, hogy annak a régi tapasztalati megállapításnak a nyomán elindulva, amely szerint régi és talán már feledésbe ment igazságot jó az embernek újból előszedni, átmenni rajta, hogy — ismétlem — ne üres családi szertartás legyen a keresztség a szemünkben, hanem az újszövetség sorrendben első szentsége, amint mondtuk és még igen sokszor fogjuk hallani, — *a lelki élet kapuja*. Ezen keresztül lép be az ember Krisztus titokzatos testébe, ezáltal lesz az ember annak a nagy közösségnek tartozéka, amely közösséget Egyháznak, Anyaszentegyháznak nevezünk, amelyben tehát mindannyian az otthonosság érzetével, a hozzá-

tartozásnak meggyőződésével és az Egyházhoz fűzött bizalomnak és reménységnek teljes tudatával élünk.

Mi az Egyházba azért léptünk be, azért vagyunk és leszünk és akarunk tagjai maradni, mert Krisztus Egyházától, annak a mi sokszor elősztökélt lelkünknek kéri és remélni való ja van. De mit ér a kérés és reménylés, ha a kérés kilátástalan és kapni nem lehet semmit sem? Krisztus minden kegyelmet az Ő Egyházára bízott azoknak a számára, akik ebből részesülni kívánnak. Részesülni kíván minden olyan alany, minden olyan egyén, aki a keresztségét a lelki újjászületésnek a vágyával, a szándékával veszi fel, aki a keresztségből közvetített és beindított malasztokból a lelki újjászületésnek, a lelki kiteljesedésnek az öntudatával él.

Ez a magyarázata annak Testvéreim, hogy már az ősegyházban a keresztség szentségét mind elméletileg, mind pedig gyakorlatilag egy nagy, életteljes mozgalom kormányozta. Elméletileg annyiban, hogy akik a hit-tudományokat művelték, — az ősegyház atyái, mondjuk így jobb megértés céljából: a szent írók, mindannyian foglalkoznak és pedig sorrendileg elsődlegesen a keresztséggel, mint amelyikről állítják és tanítják, hogy ez viszi az embert és állítja bele az embert a lelkileg öntudatos életnek homlokterébe. De ezen az akadémikus, elméleti foglalkozáson túl látunk az ősegyházban mi valami nagyon gyakorlatit, megfogható is a keresztség szentségét illetőleg. Látunk egy nagyszerű szellemi mozgalmat, az elmék megvilágosodását és az akaratok megacélosodását. Az elmék megvilágosodását az emberekben, mert a keresztség egy teljes lelki átalakulást jelentett az emberekben, aminthogy ma is kell jelentenie 1940-ben. A keresztség egy teljes elidegenedést, elszakadást jelentett akkor és kell jelentsen az idők során mindmáig attól, ami nem krisztusi elv és erkölcs. Aki tehát a keresztség szentségét felveszi magára, és felveszi minél élemedettebb korban, minél nyíltabb ésszel, minél inkább következtetni tudó elmével és értelemmel, annál inkább köteles lelkileg egy teljes ellenfrontot csinálni, egy egész elkülönülést a tegnaptól, egy teljes átmásulást,

a hit és erkölcsi elvek és felfogások szerint. A keresztség felvétele nagy munka, a keresztség felvételében tett első, második, tizedik, századik, ezredik és tízezedik lépés nem tánc lépés, nem amolyan ödöngés, támolygásféle. Aki a keresztséggel, annak kegyelmével lelkileg átitatódott ember, az lép azon az úton kemény lépésekkel, amelyikről Krisztus megmondotta, hogy meredek, amelyikről az a megállapítás, hogy szűk és keskeny, mert az életre viszen.

Az őskereszténységben Is látjuk azokat a teljes lelki átalakulásokat, azoknak a köteleéseknek magukra vétele révén. Mikor ott egy ember arra jutott magával, hogy kereszténnyé lett, akkor bekövetkezett lelkében egy nagy magasodás, egy teljes leszámolás mindazokkal az elméletekkel és gyakorlati megoldásokkal és elindításokkal, amit egy fogalommal megmagyarázva, így nevezek: pogányság. A pogánysággal szemben áll a krisztusi tanítás. Aki ezt vállalta, az elfelejtette Senecát, annak nem kellett többé Platon és nem kellett senki az ókori filozofálás mesterei közül, az vállalta és élte Krisztust, hiánytalanul és hézagtalanul.

Ez volt az első az őskeresztényeknél a keresztségre nézve, amelyikről mondtam, hogy kapu, amelyiken ha átlép az ember, bezárul számára a múlt; — vállalta az összes krisztusi erkölcsi törvényeket, kifejezetten az ószövetségből az újszövetségbe átvett tízparancsolatnak minden pozitívumát és minden negatívumát; vállalta az utasításokat és tilalmakat és se egyikből, se másikból el nem alkudott egy szemernyit sem. Miért? Mert keresztény lett; és a keresztény Krisztus-hívő, Krisztus testvére, Krisztus titokzatos testének tagja, aki az Egyházhoz tartozik, s nem játszhat kettős játékot; nincsen egy nappali és egy éjjeli erkölce, nincsen hegymenete és nincsen völgymenete, amelyet aszerint tesz magáévá, amint kedves az neki, vagy sem.

Egy út van: «Én vagyok az út, az igazság és az élet.» A meggyógyult ember, az öntudatosodott ember megy ezzel a Krisztussal és tudatában van annak, hogyha nem megy vele gyakorlatilag minden egyes esetben, —

megtagadja Őt. A renegátoknak sohasem volt becsületük, a Krisztus-tagadóknak mégkevésbé. Aki tehát a keresztségben beidegződött az Úr útjaira, az igenis vállalja az egész keresztény tant még akkor is, ha az néha egy kicsit mindnyájunknak kiállhatatlan, ha annak az átélése megbirizgálja az embernek a kötelességérzetét, amelyik bizony akárhányszor szunnyad, sőt alszik és horkol is.

A keresztség- felvétele az ősidőkben gyakorlatilag nemcsak kötelezettségekkel, hanem nagyon gyakran következményekkel is járt. Császári házból származó emberek, ifjak, leányok, gyermekek, társadalmi helyzetüket hányszor tették kockára a Krisztus nevének vállalásával és a társadalmi polcon és magaslaton állás elvesztésén kívül vállalták a vértanúságra való kilátást is!

Hej, de megfordított világot élünk ma! Nem hiába mondják, hogy bolond világ, csodálatosképen társadalmi előnyt, valamiféle különösebb elbánást, érvényesülést számítanak ki maguknak ceruzával, papiroson az emberek, akik hol innen, hol onnan, az ajtón, a kapun keresztül befelé igyekeznek, befelé tolakodnak Krisztus titokzatos testébe és felavatják szinte önmagukat, szinte — aláhúzom — ők avatják fel önmagukat Krisztus titokzatos testének tartozékaivá. Hát nem teljes ellentét múlt és jelen között? Nem kiáltó rácáfolás ez gyakran arra a régi igazságra, hogy aki Krisztusra esküszik, annak a Krisztus keresztségét fel kell a vállaira venni, jobb lelkülettel, tisztább önátadással, mint amilyennel a Cirenei Simon cipelte az Úr keresztségét az első Nagypénteken a Kálvária-hegyére fel. . .

Értsünk szót! A keresztség szentsége nem kényszerhelyzetben magamra öltött külső formai látszatosság. A keresztség bizonyágtétel amellet, amit az Üdvözítő mondott, hogy mikor felmegyek a mennybe, felmagasztalok mindeneket és magamhoz vonzók mindeneket. Vonzás kell, hogy legyen, ami bennünket a keresztség révén Krisztus titokzatos testének tagjaivá avat. Vonzás, amely meg nem szakad, egyre erősödik, amelyből

az ember a maga lelki életének egyre és folytonosabb tökéletesedését munkálhatja és időnkint felnéz arra a Krisztusra, aki magához ölelte őt és szívébe zárta őt és látja azon a Krisztus-arcon, hogy nincs vele megelégedve, hogy nem telik kedve benne . . . Miért? Mert hiányzik a komor következmények esetleges eljövetelekor is a Krisztust vállaló lelkület, a meggyőződés szűkségérzete, a lelki meghatottság és megindíttóság, amelyekkel egyedül és kizárólag méltó az ember, a felnőtt ember a keresztségi fogadalmat letenni, a keresztségi fogadalmat megújítani szóval, de méginkább cselekedettel.

Mára többet nem mondhatok, folytatom legközelebb azzal, hogy a keresztség szentsége krisztusi alapítás, amelyiknek kivetítődése már az ószövetségből villog felénk. Felvesszük magunkba, amit ma hallottunk. A keresztség a krisztusi életelvekkel való átítatódott meggyőződés kell hogy legyen. Bár úgy lenne! Amen.

16. A keresztség krisztusi alapítása.

Ma felveszem ismét a vasárnapi fonalat. «Elmenvén tanítatok minden nemzedéket, megkeresztelvén őket az Atya, Fiú és Szentlélek nevében» — olvasom Szent Máté evangéliumában. (28, 19.)

Miért van nekünk szükségünk ismételten erre a tiszteletreméltó szent szövegre? Egyszerűen azért, mert rá kell mutatnunk arra a hittani tételre, hogy a keresztség újszövetségi szentség, amely a vízzel való lemosás és a Szentlélek hívása nyomán közli a lelki újjászületés kegyelmét. Ismétlem mégegyszer. Öreg gyerekek sem tudják ezt a leckét! A keresztség újszövetségi szentség, melyben a vízzel való lemosás és a Szentlélek Úristen hívása nyomán a lélekkel közöltetik a lelki újjászületés kegyelme. Magyarul mondva: *a keresztség szentsége az azt méltóan felvevőre nézve lelki megújulást jelent.*

A keresztségét a régi, őskeresztény hagyomány különféle meghatározó fogalom jelzőkkel, a szentségi közlés révén adódó történést mindjobban meghatározó

fogalomjelzőkkel ruházta fel. így nevezték pl. régen a keresztség szentségét az újjászületés szentségének, neveztek szent forrásnak, szent kútnak, szülő hullámnak, pecsétnek, megvilágosításnak. Az elmondtam meghatározások közül mindegyik rámutat arra, ami a keresztség révén a lélekkel történik s ami a lélekben végbemegy.

Valóban pecsét a keresztség, amelyet ha valaki egyszer felvett, bármilyen személyes vonatkozású, bármilyen egyéni, Krisztussal homlokegyenest ellentétben álló ténykedéssel és viselkedéssel sem mossa le róla, hogy ő. keresztény, hogy krisztusi lélek. Még ha magát a mózesi szertartásnak egy felnőtt ember alá is vetné, — mint ahogy női szerelemért, asszonyért, akadt férfi, aki erre vállalkozott! — még ez sem mossa le róla azt, hogy Krisztusba felavattatott, hogy Krisztus titokzatos testében az Egyházba felvételt nyert. Nincs az a smirglipapír, nincs az a horzskő és nincs az a pucolkodás, amelyekkel valakinek sikerülne magát a krisztusi egységből kiiktatni, ha abba felvételt nyert.

Az a kérdés, hogyan találjuk meg a keresztség szentségénél a krisztusi alapítást, mivelhogy a láthatatlan malasztot közlő láthatatlan jelnek isteni alapításúnak kell lennie? Keressük tehát meg ezt a krisztusi alapítást a keresztség szentségével kapcsolatban!

Tudjuk, akármennyire nem tetszik is manapság bizonyos, különösen gondolkozó, ú. n. sajátos világnézeti alapon álló és erre mindenképen elhelyezkedni akaró embereknek, — hogy az ószövetség igenis az újszövetségnek előkészítője. Tehát az egész ószövetség, az a több ezredéves, tiszteletreméltó múlt, amelyben, mint mindenütt, ahol emberek vannak és ahol emberi fogalmak léteznek, be van ékelődve sok mindenféle furcsaság, szélsőség és amely ószövetséget a rabbinikus, farizeusi és talmudista túlzásokkal éppen eléggé eltorzítottak, ez az ószövetség igenis előhírnöke, igenis hogy útmestere, ekevasa a krisztusi újszövetségnek. És annak a szent írói, nevezetesen a prófétáknak megnyilatkozásai nagyon is kivetítik előre a fényt az elkövetkező újszö-

vetség felé, annak is egyik felavató szentsége, a keresztség felé.

Olvasom Ezekiel prófétánál: «Tiszta vizet öntök ki rátok és megtisztítlak titeket minden szennytől és minden bálványozástól és új szívet adok nektek.» (36, 25-26.) Mire való utalás ez a lélekújulás, amely láthatólag a vízzel való megszentelődés révén megy végbe a lélekben? Az ószövetség a messiási időszak előkészítője és ha ott azt mondják, hogy lélekújulás következik majd be, amelynek külső látható jele a vízzel való leöntés, belső lelki eredménye a lélek mocskától és a bálványozástól megtisztult szív, tehát a jóban acélosodott akarat, akkor megértem a prófétának szavát. Mire céloz? Arra, amit az ő kezéből mintegy kivész, átvesz az idők teljességébe bekövetkezett Keresztelő Szent János, aki a Jordán környékén kezdi osztani a keresztségét a bűnök bocsánatára, mivel hogy fellépését, működését így okolja meg: — közelít az Isten országa,

Ki az Isten országának a közvetítője, a hirdetője, az emberekhez elvezető tényezője? Jézus Krisztus, az Istennek egyszülött Fia, az örök Isten második személye, aki felveszi az emberi alakot. Folytatja tovább Keresztelő Szent János a maga igazolására; Én ugyan vízzel keresztelek, de aki utánam jó, az erősebb, és nem vagyok méltó a saruját megoldani, ő majd lélekkel és tüsszel keresztel benneteket. (ML, 3, 11.) És az Üdvözítő, aki mindenütt a törvényt jött beteljesíteni, nem felbontani, hiába akarják ráfogni, minden időkből, hogy forradalmár volt, hogy a törvényeket jött szétbontani, nem, nem! Az Üdvözítő megmondta: «Nem felbontani jöttem a törvényt és az igazságot, hanem beteljesíteni (Mt. 5, 17.), ez az Üdvözítő leereszkedik előzetesen a Jordán vizébe és elfogadja Keresztelő Szent János kezéből az őt körülálló sokaság előtt a vizet, a Szent János-féle keresztségét. Vajjon miért?

Lám az Üdvözítő, — aki elfogadta a Szent János karesztségét, amely ránézve csak jelképes cselekmény volt, ez az Üdvözítő Nikodémusnak, — aki kereste ugyan az igazságot, aki szomjúhozta ugyan az igazságot,

de csak a homályban kereste, úgy hogy nem ment utána, hanem várta annak az igazságnak a reávaló kiáradását; aki azok közé tartozott, akik mindig két nyitott tenyérrel járnak és azt hangoztatják, hogy add meg Uram Isten, de mindjárt, nem valamikor később, amikor az időhaladék veszteséget vagy kárt jelent; — ennek a Nikodémusnak, az igazságot és az Isten szándékát így keresőknek azt mondja: «Bizony mondom nektek, aki meg nem keresztelkedik vízből és Szentlélekből, nem megy be Isten országába. (Ján. 3, 8.)

Félreérthetetlen, nyílt szavakkal való utalása ez az Üdvözítőnek, hogy mi az a ténye az embernek, amelyik közte és az örök Isten között a közvetítést megvalósítja, A vízből és Szentlélekből való megkeresztelem, a lelki újjászületés, az átállítás lélekben, gondolkodásban való sítja azt, hogy az ember ma már nem az az ember, aki tegnap volt, hanem más ember. A jelképes, külső megtisztulás után belső, lelki, kegyelmi átalakuláson megy át az ember. És a történelmi Jézus, aki szólt Nikodémushoz, feltámadása után és mennybemenetele előtt így szólt az apostolokhoz: «Adatott nekem minden hatalom mennyben és földön. Elmenvén tehát tanítások minden nemzedéket, megkeresztelvén őket az Atya, Fiú és Szentlélek nevében. (Mt. 28, 18.)

Ez az utasítás úgy belerögződött, úgy beleékelődött az Ő tizenkét apostolának a lelkébe, hogy mennybemenetelétől, tehát Krisztus földről való eltávozásától az első pünkösdig, — rövid tíz napnak a hatása alatt már kialakult bennük a teljes készség ennek az apostoli küldetésnek teljesítésére. Hallom a Pétert, a Cselekedetek könyvének tanúsága szerint Jeruzsálemben megszólalni: «Tartsatok bűnbánatot!» (3, 19.) Ez határozott felelet volt arra a kérdésre, ami ezeknek az embereknek ajkán a Krisztust hirdető apostollal szemben elhangzott; — Hát mit tegyünk, mi az az első lépés, amit cselekednünk kell, hogy azzal a Krisztussal szellemi kapcsolatba lépjünk, hogy az előttünk ne csak mint egy bájos, kedves, de már a feledés ködébe vesző, nagyszerű történelmi egyéniség szerepeljen, hanem köztünk beteljesítse, hogy

ő az út, az igazság és az élet? Utat és életet az ember közel hoz magához. Az útra rálép, az úton jár; az életből meríti az igazságot és az erőt és cselekedeteinek hasonlóságát ahhoz, akinek az életét másolni akarja. Erre mondja Péter apostol: — mit cselekedjete? Hát tartások bűnbánatot!

Bűnbánatot? Hát mi ez? Oly borzasztó sokszor hangoztatják, mintha az embernek mást se kellene tenni, mint korbácsolni magát vagy a fejét a falba verni. Bűnbánat annyit jelent, hogy ránézek magamra és azt mondom: — pajtás, nem jól csináltad eddig! Ránézni magamra és lepucolni magamról azt a pihét, lesöpörni magamról azt a port, kikerülni azt a szennyet, amelyekben benne álltunk eddig! Nem jelent semmiféle túlzást, komédiát, hátgörbesztést. Lelki korrektúrát jelent. Erkölcsei átváltozást jelent. Jelenti azt a bátorságot, hogy az ember önmagának a fejére olvassa azt, hogy hibázott. Ehhez nem kell senki más, ehhez elég vagyok én is magamnak, csak meg kell tenni. Ahelyett, hogy a fejemet, azt a gondolkozó fejemet zsebrevágom, ehelyett ezt a fejet cselekvésre kell készítenem, továbbá önismeretre kell készítenem és ennek az alapján átállítom az életemet a helyes irányba. Ez a bűnbánat! Erre mondja Szent Péter apostol: Ezt cselekedjétek meg! De hogy tisztába legyetek magatokkal, s el ne felejtétek, hogy ezt meg is tettétek, hát öltözzetek Szentlélekbe, amelyet az őskeresztény Egyház lélekszülő fürdőnek nevezett. És nézzétek Testvéreim, amit az Egyház megtett, azt az őshagyomány rögtön az első időkben, mint elodázhatatlan és az egyént a keresztségbe beiktató, nélkülözhetetlen szertartást azonnal gyakorolta megszakítatlanul egészen a mai napig.

De mert az ember mindig szereti forgatni, jobbról és balról megnézni a legbizonyítottabb történelmi tényeket is, így a keresztségét is, hát felöltik a kérdés: — vajjon Krisztus mikor alapította a keresztségét? Melyik szavához, melyik tényéhez lehet rögzíteni a keresztség alapítását?

Háromféle vélemény van. — Szabad többféle véle-

ménynek is lenni? Miért ne? Ha egyszer Krisztus szavai és tanai bőségesen bizonyítják a tény megtörténtét, hát miért ne mondhatnánk azt, hogy ez vagy az a szava közelebb áll az én érzésem szerint magának a ténynek a létrehívásához. Miért ne? Nincs ezen semmi idegenszerű és hitellenes dolog, ha egyszerre többféle bizonyíték szól mellette.

A három egyike az, hogy Krisztus a keresztségét akkor alapította, amikor a Keresztelő Szent János-féle keresztséggel szentséges testét, önmagát, teljes fizikai kontaktusba hozta. Mikor a János-féle keresztségét önmaga által megszentelte, mikor azt felavatta, mondanám, mikor konszekrálta önmaga ténye által a Keresztelő Szent János-féle keresztségét, amelyben részesült.

A másik az előbb idéztem Nikodémushoz intézett szózat, amelyik kétséget nem hagy az iránt, hogy a keresztség a vízzel való leöntés és a Szentlélek hívásában és általa valósul a lélekben. «Bizony mondom, ha valaki nem születik újra vízből és Szentlélekből, nem megy be a mennyek országába.» (Ján. 3, 5.) Ha jólesik neked, mondd nyugodtan, ez az, ami szerintem kétségbevonhatatlanul bizonyítja a keresztség krisztusi alapítását!

De mondhatod a harmadikat is, amikor az Úr feltámadása után — mondanám így — intézményesítette a keresztség szentségét általános küldetését adván az apostoloknak és formailag is körülhatárolván a keresztség szentségének kiszolgáltatását, amikor az Atya, Fiú és Szentlélek nevének említésével kapcsolatban kívánja, rendeli a keresztség végrehajtását.

Akárhogy nézzük, mindenképen él a mi lelkünkben a boldogító bizonyosság, hogy itt a történelmi Krisztus, az időben élt Isten-ember, a kegyelmet, a lélekszabadítást művelő nagy lelki Tanító, az egyetlen és páratlan Mester iktatta be az emberiség megviselt lelkületének a felszabadítására az első lépést e téren. Szent Bonaventura még hozzáfűz egy négyes rávilágítást: — tartalmilag megalapította akkor, amikor ő maga vette fel János keresztségét; formailag akkor, mikor feltámadása után a hivatkozott szavakat, tehát a szentség kiszolgál-

tatásának a formáját tette általánossá és kötelezővé; azután effektíve, valószínűleg akkor alapította Krisztus a keresztségét, amikor megszenvedett érte, mert a keresztségnek ebből a szenvedésből van az ereje és amikor rámutat a keresztség szentségének szükségességére és hasznosságára; szüksége pedig akkor tárt fel, mikor megmondja, hogy keresztség nélkül nincs bejárás Isten országába; hasznossága pedig nyilvánvalóan akkor, mikor a lélekszabadulást, az örökké áhított Isten-közelséget biztosítja mindnyájunk számára.

Jól megjegyezni ezt! Mert a keresztségét nem a szertartások szépsége, kedvessége, megszokottsága, nem a divat, nem is a tradíció, a hagyomány teszi reánk nézve szükségessé, hanem Krisztus szavai, amelyekhez nyúlni, amelyeket valamiképpen feledésbe menni hagyni, egy Krisztus-hívő részéről az elképzelhető legnagyobb kegyetlenség volna, amitől Isten óvjon meg bennünket.

17. A keresztség anyaga és formája.

Ma ismét emlékezetünkbe idézzük Ezekiel próféta szavait: «Tiszta vizet hintek reátok és megtisztultok minden szennytől.» (36, 25.) Az előzőekből tudjuk, hogy a Szentírásnak ezen szavait a keresztség szentségére lehet is és kell is vonatkoztatni. Ebből az előkészítő, Krisztus evangéliumát megelőző szövegből — mely rámutat arra, ami később az Úr akaratából volt bekövetkezendő — felszabadítólag és boldogítólag a lelkekre hárul a megtisztulás, az újjászületés lehetősége, szentségi eszközök alkalmazása révén.

Tudjuk már, hogy a keresztség az újszövetség szentsége, melyben a vízzel való leöntés és a Szentháromság nevének, hívása mellett az ember lelki kegyelmet nyer arra, hogy megtisztuljon az áteredő bűnnek minden salakjától. Most tekintettel arra, hogy mi nem elégszünk meg ilyen aránylag felszínes tudással, mert hiszen, ha egyebekben rajta van az ember, hogy elmélyítse ismereteit, hát akkor a vallási igazságok terén sem szabad és nem is illik harmad- és negyedrészből tudással megelégedni.

Ebből az elvi álláspontból folyik, hogy nekünk egy lépéssel beljebb kell mennünk és tájékozódást kell szerezniünk akörül, hogy az a vízzel való leöntés milyen fontos lényegi tulajdonságokat ölel fel; mik annak a vízzel való leöntésnek a sajátosságai és jellegzetessége; hogy teszem azt, valaki oda ne álljon parfümmel keresztelni és ne próbálkozzék csak a Szentháromság egyik vagy másik személyét emlegetni, vagy pedig egyszerűen csak a vízzel való meghintést eszközölni a Szentháromságra való hivatkozás nélkül. Tisztába kell lennünk azzal, *mi módon, hogyan, minek alkalmazása révén lehet a keresztiséget érvényesen kiszolgáltatni és felvenni.*

Mi sem természetesebb, hogy a vízzel való leöntés hangsúlyozása mellett tisztáznunk kell azt a tételt, hogy a keresztiség anyaga a természetes víz, folyó állapotban. Természetes víz!

Ha az ember felüti az Egyház történetének lapjait, jóllehet Krisztus a keresztiséget nyilvánvalóan úgy alapította, hogy a vízzel való leöntést, helyesebben a vízben való lelki újjászületést félreérthetetlen szavakkal beiktatta, — már az ősegyház első századaiban találkozzunk tévelyekkel. Mikor nem voltak tévelyek és mikor nem lesznek? És mikor nem fog az emberiség téveszmékben bolyongani? Tehát már az ősegyház, illetve őskereszténység első századaiban igenis találkozunk tévtanokkal, amely egész egyszerűen mindenféle ilyen szentségi anyagnak az alkalmazását kizárta. Azután a középkorban volt egy eretnekség, mely nem keresztelt, hanem Egyházába egyszerű kézfeltétellel avatott tagokat. Azután következnek furcsaságok, amelyiken az embernek kedve volna elmosolyodni, ha nem kellene inkább elszomorodni, hogy — lévén a bor igen kívánatos folyadék — voltak, akik borral kereszteltek. Aztán lévén egyesek felfogása szerint az olaj gyógyítóerejű folyadék, aminthogy az is, kiválóan jó természetes tulajdonságokkal rendelkezik, sebeket gyógyít, megindult tehát az emberi fantázia, és úgy gondolta, hogy helyre kell hozni, meg kell gyógyítani az elromlott, lelkileg tönkrement emberiséget, nosza gyerünk csak és menjünk az olajhoz,

ehhez a gyógyítóerejű folyadékhoz, ehhez az Isten-áldotta adományhoz és kereszteljünk olajjal. És kereszteltek olajjal. Krisztus sohasem mondta azt, hogy kereszteljetek olajjal és sohasem keresztelt Krisztus olajjal, hanem a Jordán vizében, vízzel vette fel ő maga is a bűnbánat jelül a kereshetségét, jóllehet nem volt rá szüksége, mert Ő maga bűntelen volt. De az emberi okoskodás, amely soha nem nyugszik, a borral és olajjal sem elégedett meg, hanem mondván és gondolván, hogy a tej az, amitől az ember fizikailag felerősödik, nosza gyerünk, kereszteljünk tejjel.

Ilyen furcsaságok az ősegyház idején, az itt-ott felburjánzó tévtanításokban bőven sarjadtak.

A középkorban, amikor megindult az ú. n. erőszakosan tisztítási folyamatnak hívott vallásújítás, fellépnek az egyes hittanítók és mondják, mindenféle folyadék jó, amely alkalmas arra, hogy az ember megfürödjék benne, Kálvin egy lépéssel tovább megy és nem vizet, hanem Krisztus vérét magyarázza és mondja a lelki újjászületés elemének, képletesen alkalmazva azt arra a vízre, amellyel valaki leöntetik, hogy megkeresztelkedjék.

Világos, hogy az Egyház nem zárkozhatott el és a jó tanítónak és gondos szülőnek a szigorával lépett fel akkor, amikor a trienti szent zsinatnak egyik határozmányával kimondotta, hogy kívül van az Egyházon az, aki tagadásba veszi, hogy a lelki újjászületésnek, tehát a kereshetségnek, nem a természetes víz az anyaga és hogy holmi vad értelmezéssel vonatkoztatják Krisztus vére az újjászületés anyagát akkor, amikor vízzel keresztelünk. Nem! Egészen világos, az Úrnak Nikodémushoz intézett és már a mi emlékezetünkben elraktározott szavai megmondják: «Bizony mondom nektek, ha valaki nem születik újjá vízből és Szentlélekből, nem megyén be mennyek országába». Olyan világos, nyílt beszéd ez, hogy itt se tejjre, se vajra, se olajra, se borra, se sörre sincs szükség és nem lehet mondani, hogy Krisztus szent vére vonatkoztatta a Nikodémushoz intézett szavakat. Ne keressük, ne forgassuk, csűrj ükc-savarjuk a szavakat, hanem maradjunk meg a tiszta

igazság mellett. Kezeskedik ezért az előkészítő ószövegség. Készakarva idézem Ezékiel próféta szavait annyiszor, mert nem azt akarom, hogy csak én tudjam, hanem hogy az én testvéreim agyában és értelmében is helyet foglaljon az érvelésnek felépítettsége. Tehát: «Tiszta vizet hintek reátok és ennek a révén tisztuljatok meg szennyeitekből».

Menjünk tovább. Keresztelő Szent János vízzel keresztelt. Krisztus kijelenti, hogy aki nem vízből és Szentlélekből születik újra, nem tagja az Ő Egyházának és nem lesz tagja az örökkévalóságban sem. Az apostolok, akik Krisztustól vették a hatalmat, hogy «elmenvén tanítsatok minden nemzedéket és kereszteljétek meg őket az Atya, Fiú és Szentlélek nevében», elindulván egyenkint a maguk küldetésének útjára, az újjászületés lelki fürdőjében emelték ki az emberiséget az átokból, amellyel a világra jöttek. Példa: Fülöp apostolnak esete, aki elmenvén az ő apostoli útján, találkozik Kandaces királynénak udvari főtisztjével, aki olvasgatta az ószövegségi prófétát. Kérdezi Fülöpöt, kire vonatkozik az a szöveg, mert nem érti. Nagyon okos ember volt, akinek volt önkritikája, mert de sokan vannak, akik mindenről vélik, hogy értik és feltevés alakjában elintézik magukkal azokat a tételeket, amelyekkel semmiféle szellemi összeköttetésbe nem jutottak. Ez az ember a maga önkritikájával megállítja az elsőt, akivel találkozik, — gondviselészerűen Krisztus apostolával, aki megmagyarázta neki az írásokat, így a keresztségét is. Tovább menet valamiféle vízhez értek, mondja a Szentírás és az udvari ember felkiált: Nini, víz! Mi gátol engem abban, hogy megkeresztelkedjem? És leszállván a vízbe, Fülöp apostol megkereszteli őt. (Ap. csel. 8.)

Mi szükséges tehát, hogy érvényes legyen a keresztség eszközlése? Víz, a Szentháromság nevének említése, azután pedig maga a lelki újjászületés ténye, valósága azon az alapon, ahogy azt Krisztus beindította és ahogy azt az Egyház legszentebb rendelkezésével állja. És ezt a hagyományt, amelyet az apostolok a krisztusi beindítás után sorjában eszközöltek, megtaláljuk egyéb szentírási

szövegben is. Szent Pálnál a Timoteushoz írt levelekben, az efezusiakhoz írt levélben, a zsidókhöz írt levélben megtaláljuk félreismerhetetlen kijelentését annak, hogy igenis, a lélek újjászületésének anyaga a víz, amellyel az Atya, Fiú és Szentlélek említése mellett az ember megkereszteltetik Krisztus nevében,

A *Didache*, az az ősi könyv, amely az apostolok, mondanám egész tevékenységének, működésének, a krisztusi rendelkezés végrehajtásának, kifejezhetném így; gyűjteménye, törvénykönyve, világosan mondja, hogy kereszteljétek az Atya, Fiú és Szentlélek nevében élő vízzel, ha nincs élővizetek, kereszteljétek más vízben; ha nincs hidegvíz, kereszteljétek melegvízben; ha nincs se hideg, se melegvíz, öntsétek le a keresztelendőt az Atya, Fiú és Szentlélek nevében háromszor. Kétségbevonhatatlan tehát, hogy az az apostoli működés, amely a keresztséget osztotta, szórta széjjel az emberiségre, történelmi oknyomozó pontossággal áll ebben az ő működésében a természetes vízzel való kiszolgáltatás mellett.

Azt kérdezi *Szent Ágoston*: — mi a keresztség? A víznek fürdője — felel rá — az élet igéjében. Aztán hozzáfűzi: Vedd el a vizet, nincs keresztség; vedd el az igét, nincs keresztség. A keresztség a víznek fürdője az élet igéjében. Mi az élet igéje? Az Atyára való hivatkozás; a fürdője a vízzel való leöntés. Mondhatod te az Atya nevét a felett az egyén felett, ha nem hinted meg őt élő vízzel. Mi az élő víz? Forrásvíz; ha forrás nincs, egyéb természetes víz. Ha elveszed a vizet, hívhatod az Istent, nincs megkeresztelve; ha elveszed az igét, megmerítheted, meg is buktathatod a vízben akárhányszor, leöntheted százszor és ezerszer, nincs keresztség, mondja Szent Ágoston.

Értsünk tehát szót! Akkor, amikor keresztségről beszélünk, szükségképen a természetes víz az, amelyik ennek a szentségnek az anyaga. Az nem változtat a dologon természetszerűleg semmit, hogy az Egyház a keresztséghez felhasznált víz felett előzőleg imádságokat végez, mert a víz anyaga, természete, a felette kimondott esdő és kérő imádságok által nem változik, ősidőktől tartó

keresztény szokás, hogy a keresztkút felett az Egyház imádkozik, de a keresztségét épúgy érvényesen ki lehet szolgáltatni azzal a vízzel, amelyet én a csapból hozok, amelyet a kútból merítek, amelyet a folyóvízből veszek, vagy ha megfelelő okok miatt, — hozzáteszem megfelelő okok miatt, mellőzöm ezt a formát, ezt a külső módot, ahogy ma az Egyház általában kiszolgáltatni szokta a keresztségét, akár a folyóvízben is megmenthetek valakit az Atya, Fiú és Szentlélek nevére való hivatkozással és a keresztség érvényes, mivel a keresztség anyaga a természetes víz, folyó állapotban.

A Keresztelő Szent János keresztsége megmentés volt. Az Üdvözítő maga is megmerült a Jordán vizében. Az őskeresztény századokban a gyakorlat az volt, hogy a keresztelkedni óhajtó hívőt megmerítették a keresztelő medencében, — amelyekkel a katakombákban is találkozunk. Leereszkedett a medencébe derékig, azután megmerítették őt benne és a medence forrása mellett a fejére háromszor hintettek vizet az Atya, Fiú és Szentlélek nevében. De ez a gyakorlat nem volt általános, nem is lehetett, mert hiszen kivihetetlen volt bizonyos körülmények között. Nem hozok egyebet, csak azt, mikor Péter apostol az első pünkösöd napján 3000 embert keresztelt meg. Egy ilyen tömegmozgalmat bizonyára nem lehetett lebonyolítani azzal, ami a megmentésnek módszere, következésképen még a leöntés módszerével sem, hanem a meghintés módszerével adták a keresztségét, aminthogy ilyen valaminek kellett történni annál a keresztségnél is, amelyről a Szentírás megemlékezik, hogy ama bizonyos történetben olyan nagyszámú ember megkeresztelése nyilvánvalóan nem történhetett megmentés formájában. Miért hangoztatjuk ezt? Mert a három forma mindegyike érvényes. Ma azonban mindenestre a könnyebb kivitelezés kedvéért a keresztvízzel való leöntés szerepel abban a formában, ahogy azt az Egyház gyakorolja. Mégis, mivel a keresztség szentsége a lelki újjászületés fürdője, kell, hogy bizonyos mértékű vízanyag kerüljön összeköttetésbe az illetőnek, a megkeresztelendőnek a testével Innen van az, hogy a keresz-

telő pap annak a kisdédnek fejére öntvén a vizet, utána azt a kicsi kis vizet szétdőrsöli annak a kis koponyának a területén, hogy igenis érintkezésbe kerüljön a keresztvíz azzal a gyermekfejjel, hogy necsak lecsepegjen róla, hanem lehetőleg rajta maradjon valami abból, amely a keresztiségnek anyaga: a természetes víz, folyékony állapotban.

Miért megyek ezeknek a dolgoknak taglalásába ilyen részletesen? Azt mondja rá valamelyik hallgatóm: — Felesleges; nem érdekel; nem tartozik ránk, ez szertartás! Nem így van! Tudnunk kell a dolgok lényegét. Minél vékonypénzűbb a mi hittani ismeretünk, annál könnyebben mennek feledésbe ezeknek az igazságoknak a mélységes értelmű vonatkozásai és annál inkább lép a lélek holmiféle tévtanokban megnyilvánuló utakra, amelyekről bennünket az Isten őrizzen meg.

A magunk egyházhú ragaszkodását ki kell építenünk nemcsak érzelmileg, hanem tartalmilag is. Amit az ember értelmileg a magáévá tesz, ahhoz érzelmileg dupla melegséggel ragaszkodik, de amit az ember merőben érzelmi alapon tett a magáévá és vall, azt nagyon könnyen elsöpri idők jártában holmiféle esemény. Nem utalok egyébre, csak arra a minap érkezett, egészen autentikus levélre a Lajtán túlról. Azt írja az illető: a valamikor bennünket nagyon meleg érzelmi kapcsolatban tartott egyének, ú. n. magasabbrendűek és alacsonyrendűek úgy elkerülnek, mint a rühes birkát. Mi ennek a magyarázata? Szerintem nemcsak az, amit nyúlszívnek nevezek, amit önrdeknek és hatásnak nevezek, hanem az én meggyőződésem szerint az, hogy a hittani tudásuk vékonypénzű.

Aki úgy érzi, hogy neki nincs szüksége a Krisztusra, az Ő Egyházában Krisztus által az emberek részére őrzött és hagyományozott szentségekre, hát igen, az gondolja magában, jó nekem a másik parton, az utca másik felén. De akiben ez a tudat él, akiben az értelem és érzelem egy, akiben az értelem nem jár külön úton az akarattól, az minden körülmények között meg fog ma-

radni holnap is annak, aki ma volt és aki tegnap volt és a jövőben is lesz. ...

Ez a magyarázata annak testvéreim, hogy felvettem a vállaimra, hogy az Egyház szentségtanát ismertetem veletek. Bezárjuk a mi emlékezetünkbe azt, amit egyik, másik, harmadik, hetedik szentségről tudnunk kell.

Mivel fejezem tehát ma be? A keresztség szentségének anyaga a természetes víz, folyékony állapotban, amelyet akár megmerítés, akár meghintés vagy leöntés formájában szolgáltatathatók ki az Atya, Fiú és Szentlélek nevének hívása mellett. Ismétlem Szent Ágoston szavait: — mi a keresztség? A víznek fürdője az élet igéjében. Vedd el a vizet, nincs keresztség, vedd el az ígét, nincs keresztség. Akarunk keresztségét? Következésképpen a tudott és ismert formákban kiszolgáltattott keresztséghez ragaszkodjunk.

18. A keresztség hatásai. I.

Megmaradunk ma is Ezékiel prófétának már ismert és a keresztségre vonatkoztatott szavainál: «Tiszta vizet öntök ki rátok és megszabadultok minden szennyezettől». (36, 25.)

A tételt, amelyet ma előtettek és veletek, értelmileg boncolgatni akarok, a következőképpen formulázom meg: *a keresztség eltöröl az ember lelkéről minden néven nevezendő bűnt, mentesít az elkövetett bűnért netalán járó büntetés alól és a megszentelő malasztot közli velünk.*

Ez hittétel, amelyet a kereszteni katolikus hívő embernek lelkiekben való hajótörés veszedelme nélkül el kell fogadnia. Magyarul: hinnie kell azt, hogy a keresztség a lélekből minden néven nevezendő bűnt eltöröl. Tehát elsősorban az áteredő bűnt. A kegyetlen és bosszantó örökséget. Azt, amelyet minden ember magával hoz erre a világra. Tehát az újszülött kisgyermek is a lelkén hozza ezt a nyomasztó terhet, amely nem az ő személyes cselekményének a következménye, mert hiszen személyes cselekménye erkölcsi értelemben az újszülöttnek nincsen és nem is lehet, de magával hozza a

bélyeget, a szennynek a bélyegét a lelkén, előző nemzedékekre felmenőleg egészen az őszülőkig, akiknek az Istennel szemben elkövetett egyetlen lázadó ténye elég volt ahhoz, hogy miattuk és általuk szenvedjen lelkileg az egész emberiség.

A Krisztus-rendelte keresztség ezt a bélyeget, ezt a kénytelen-kelletlen viselni kényszerült lelki szennyet kitörli minden ember lelkéből, de a felnőtt emberben még egyebet is. Eltörli a felnőttben, tehát a felnőtt ember korában a keresztségét magára felvevő lelkéből az ő eddig elkövetett személyes bűneinek a szennyét is, úgy, hogyha valaki 20, 30, 50 vagy 70 éves korában venné fel a keresztségét, a felvétel által minden személyes bűnnek a szennye is kitöröltetik az ő lelkéből.

Megpróbálom ezt jobban megmagyarázni. Ha valaki 50 esztendő korában veszi fel a keresztségét, képzelhetőleg nem egy, hanem éppen elégséges személyes, tehát meggondoltan és készakarva elkövetett, Isten törvényeit keresztülhágó tévedés, hiba, bűn terheli az illetőnek a lelkét. Mikor felveszi a keresztségét, illetve tagja lesz Krisztus Egyházának, az ilyen embernek azonnal, a keresztség felvétele után nincsen személyes bűne. Magyarul mondva: nem köteles meggyónni, mint egy másik embernek, mert nincs mit meggyónnia, mert akkor, abban a pillanatban, addig az ideig terjedőleg azt a keresztség lemosta az ő lelkéről. Következésképpen az az 50 esztendő ember, aki pogányból, héberből, felekezetnélkülüből a keresztség által abban a percben, abban a pillanatban, abban az órában lett Krisztus titokzatos testének tagja, penitenciatartás szentségéhez való járulás nélkül, mehet rögtön az Úr asztalához. Miért? Mert ami a lelkén száradt, az áteredő szégyen, a személyes bűn, azt a keresztség szentsége mind letörülte az ő lelkéről.

De nemcsak ezt, hanem az előző személyes bűnök okozta büntetésadósságot is. Nyilvánvaló, hogy sorozatosan, felelősség nélkül, elegettevő kötelesség nélkül senki fia nem élhet vissza Isten törvényeivel. Amint nem lehet büntetlenül visszaélni az emberi társadalom tör-

vényeivel sem. Mindaz, ami bűn az emberekkel szemben, annál inkább az a Legfenségesebbel szemben, az én személyes cselekedetem révén. És ez kiegyenlítődést igényel. Ezt valamikor úgy tanultam az iskolában, hogy a megsértett erkölcsi világrendet helyre kell állítani. Mivel? Azzal, hogy a bűnöző embernek szenvedni kell. Azzal, hogy az erkölcsi törvény és annál inkább az isteni törvény, Isten örök törvénye ellen vétkező embernek elégtételt kell szolgáltatnia azért, amit elkövetett.

Mikor tehát azt mondom, hogy a keresztség a büntetés adósságát is eltörli az én lelkemről, ez annyit jelent, hogy amit le kellene vezetelnem, amiért elégtételt kellene szolgáltatnom, amivel ki kellene — mondanám így — békítenem a háborgást, ami úgy támad az emberben és személyesítsük meg kissé az Istent is, Istenben, az én méltatlan viselkedésem és cselekedeteim sorozata által, az kiegyensúlyozódást igényel nem azzal, hogy sóhajtok egy nagyot és azt mondom, Uram Isten bocsáss meg, nem is azzal, hogy emberi viszonylatban beismerem X. Y.-nal szemben az én méltatlan és jogtalan viselkedésemet és cselekedeteimet, hanem amint talán legszemléltetőbben ez a példa mutatja, ha valakinek a zsebéből kiemelttem 10 pengőt, az visszakialt annak a 10 pengőnek jogos urához, következésképpen nem elég, hogy én azt mondom, hogy sajnálom és szégyenlem, hogy ezt elvettem, hanem kötelességem az okozott kárt megtéríteni. Most ezt a hasonlatot alkalmazva arra, amit az előbb mondtam, amivel iparkodtam megmagyarázni azt, hogy a büntetést, hogy az adósságot is leemelni a keresztség az ember lelkéről, világos, hogy amit Istentől reám kirovandó szenvedések, tehát a személyes bűneimért elvállalni kényszerült erkölcsi elégtételben cipelnem kellene, amit úgy mondanám, hogy az Isten keze akár mintegy Damokles kardját tart az én fejem felett, hogy azt adandó pillanatban, különféle adagolásban és helyzetekben és engemet érhető különféle próbákban reám ejtse, reám zúdítsa, — ezt a keresztség kitörli az ember lelkéből.

A keresztség egy minden tekintetben tip-top, ren-

des embert formál lelki vonatkozásban akármelyikünk-ből, aki a keresztségét netalán élemedettebb korában veszi fel. Miért mondom ezt? Visszahatólag kapcsolom a tétel elejéhez, mert hiszen a kisdedeknek személyes bűneik nincsenek, tehát semmiféle adósság azt a csöpséget nem terheli, terhelné ellenben a felnőtt embert, aki a jó és rossz közti különböztetés felismerése utáni időben veszi fel magára a keresztségét.

A tétel harmadik része az, hogy a keresztség közli a lélekkel a megszentelő kegyelmet. Mi az a megszentelő kegyelem? Hallom ezt annyit emlegetni és hajtogatni. Hallom azt a szót is, hogy kegyelem, azt is hogy megszentelő malaszt és a kettőt együvé kapcsolva, hát mi az '? Magyarul mondván, amit a keresztség az embernek nyújt, azt úgy nevezem, hogy az az Úristennek a barátsága. A megszentelő kegyelem egy lelki állapot bennem, rajtam, amelynél fogva én érdemszerző cselekedeteket tudok véghezvinni, mert az Isten azokat mind sorjában elfogadja, lévén *a)* az áteredő büntől, *b)* a személyes büntől mentes; tiszta vagyok lelkileg; az Isten velem szemben felállított várakozásának megfelelő lelkiállapotban vagyok, — mondanám: — úr vagyok, Isten familiájához tartozó, teljesjogú lény vagyok. Teljes jogú, vagyis akivel szemben semmiféle kifogás isteni minősítés szerint sem emelhető; kifogástalan valaki; lelkileg gentleman. Ezért mondtam az előbb, hogy úr, akit az Isten szeme nem néz ki az Ő mennyországából, akit a példabeszéd szerint nem löket ki az Ő házából, hogy hogy kerülsz te ide, menyegzős házamba és részesülsz ilyen lakomában condrában, nem becsülvén meg a házannak méltóságát ... A keresztség tehát minősít engem arra, hogy az Isten színe előtt megállhassak.

Minden hasonlat valamennyire közelebb hozza a dolgot. Nem szoktunk toprongyosan, össze-vissza módon magunkra dobott köntösben, piszkosan, fésületlenül, mosdatlanul odaállni egy csak magunkhoz hasonló valaki elé sem. Mennyivel inkább az elé, aki több mindnyájunknál és aki elé oda kell majd valamennyiünknek állni a mi függőségünknel fogva. A megszentelő kegyelmi

állapot eredményezi azután, hogy a cselekedeteinknek érdemszerző folytonossága van, vagyis minden, amit még emberi tényeim által, mint erkölcsi értéket szerzek magamnak, az mind egyre többül, a kamatok kamatjával egyre nagyobb lelki gazdagság lesz.

Hát gyermekeim, én erről többet mondani nem tudok. Értelmesebben, jobban közelebb hozni az ember értelmi világához ezt a kérdést nem tudom, itt én kifogyok. Lehet, hogy más tudja jobban. Tehát a keresztség által a megszentelő malaszt állapotába kerülni annyit jelent, mint tisztának lenni.

A XVI. századnak hitújítói különféle módon próbálták a keresztségnek jelentőségét alaposan víz alá nyomni, amikor hol azt vitatták el tőle, hogy a keresztség nem eszközöl a lélekben lelki újjászületést, hogy megszentelő malasztot nem közvetít, hanem valamiféle olyan előkészítése a léleknek arra, hogy az majd valamikor adandó időben rákaphasson a hitnek a paripájára, mely hitről az ő fogalmazásuk szerint az a tétel szállt világgá, hogy a hit egyedül üdvözít. Erre az egyedül és kizárólagosan, minden erkölcsi jócselekedet hozzájárulásának szüksége nélkül üdvözítő hitre, erre diszponálja szerintük az embert a keresztség. Szóval lefaragták róla főképen azt az igazságot, amelyet iparkodtam előtetek szemléltetővé tenni, hogy igenis a keresztség lelki újjászületést eredményez.

De volt egy másik felfogás is, amelyik azt mondja, hogy szent a keresztség, erő a keresztség, mindent jelentő erő, mert ha az ember netalán élete során elkanyarodott volna az isteni igazságoktól, elég, félig egy fővetéssel hátrafordulni és azt a keresztségre való hívást a lélekben eszközölni, mintha így tenne az ember: érzem, hogy szennyes vagyok, érzem, hogy nyomorult vagyok, hogy rokkant vagyok, érzem, hogy az Isten kipöcköíhetne engem az ő világából, még inkább az engem hívó örökkévalóságból, de van ám szent keresztség, amelyet annakidején az én osztályrészemé tettek emberek, vagy amelyet mondjuk felnőtt koromban sajátmagam akviráltam magamnak, elég nekem erre visszanézni, hogy

ennek a tisztítóereje által most is, ezekután a keveredések után is, az én szégyenfoltos életidőközeim, idényeim, szezonjaim után egy rá való utalással, egy sóhajtással egyszerűen újjá konstruáljam magamat, munka nélkül. Egyszerűen egy olyan szippantásfélén sóhajtok egyet, hogy ó, szent keresztség és akkor rögtön megigazultam és kiegyenesedtem, elég rendben vagyok megint,

Hát nem! Az igazság ezekben a szélsőségekben nem található meg, hanem megtalálható abban a keresztyén tanban, amely se így, se úgy, se a kényelem útján, sem pedig a radikalizmus útján nem hagyta ott a keresztséget, amelyről az Úr a már többször idéztem Nikodémushoz intézett szavaival mondja: Bizony mondom, ha valaki nem születik újra vízből és Szentlélekből, nem megy be a mennyek országába. (Ján. 3, 5.)

Tehát formai és anyagi részesedéssel egyképen a keresztségből magamravéve mindazt, amit nyújtani tud és nyújt, értem a Szentlélek erejében való megújulást, amelyet igen találóan fejeznek ki az Egyháznak a keresztség felvételét kísérő szertartásai is. Az őskeresztyén egyházban szokás volt a megmentés, amely jelképezi a Krisztussal való kapcsolat baj utast és a kiemelkedés a medencéből, jelképezi a megújulást Krisztusban. A keresztség felvételekor az immár megkeresztelt gyermekeket bevezetik a templomba magába, ez a bevezetés, belépés, a tegnappal való szakítást jelenti. Elhagyom hátam mögött a múltat és új emberré akarok lenni. Az olajjal való megkenés a keresztségben, a megkeresztelendőnek adott név, amely a természetfelettségbe beiktatott embert jelképezik, mindez rámutat arra, hogy igenis egy teljes és tökéletes szakítást jelent a keresztséget felvevő embernek lelki ténye azzal, ami előzőleg volt és aminek a vágyától, a súlyától szabadulni akar.

Íme, értsük meg jól és értékeljük a keresztségét és bármennyire unjátok is talán ezt a részletekbemenést, ahogy vasárnaponként részleteiben és eredményeiben előttetek vázolni és ismertetni akarom, mégsem hagyok békét nektek, nem pedig azért, mert az erőteljes keresztyén öntudat csak ott lehet meg, ahol az ember az ő hité-

nek mindenegyes tételével teljesen tisztában van; ahol nem holmi maradék emlékek, valamikor tanult dolgok foszlányai, hanem teljes lelki átrágást, megízlelést, megemésztést jelentő tudás van. Azért, mert ezeket a dolgokat mi nemcsak hisszük, hanem az Egyház tanításának tételesen velünk közölt részleteit a magunk tudáskincsének birtokába akarjuk tenni, hogy bennünket senki ki ne billenthessen a magunk lelki birtokállományából; hogy tudjam, ha gyermekem születik, miért kereszteltem meg; vagy ha netalán nem vagyok az Egyház tagja, tudjam, hogy miért hajtom fejemet a keresztvíz alá és ha én leéltem az Egyházban 50, 70 esztendőt és elérkeztem az életem végső határára, hát akkor tudjam, hogy Anyaszentegyház, te drága kincs, mindennél többet jelentő lelki támasz az én számomra, lélek szerint veled akarok meghalni azoknak a szentségeknek ismeretében, amelyekkel te engem egy életen keresztül és most a végén, Krisztus megbízásából üdvözíteni akartál. . .

19. A keresztség hatásai, II.

Szent Pál a galatákhöz írt levelében (3, 27.) hangsúlyozza: «Mindnyájan, akik Krisztusban megkeresztelkedtetek, Krisztusba öltöztetek». Mi egyebet jelentenek az apostol szavai, minthogy a keresztség, mint eltörülhetetlen jel, — amelyet már jó egynéhányszor emlegettünk —, lényeges, gyors változtatást eredményez az ember lelkében? Kívánlak emlékeztetni benneteket, hogy mielőtt a keresztség szentségének taglalására, részleteire áttértünk volna, az általános szentségtani igazságok ismertetésekor megjegyeztük volt, hogy bizonyos szentségek eltörülhetetlen jelet nyomnak az ember lelkébe, épp azért ezeket megismételni nem lehet. Ez az eltörülhetetlen jel, tehát a szentségi jegy, amely a szentség felvételekor a keresztyén embernek a lelkét megmásítja, kisajátítja az Úristen számára a természetfeletti rendben. A természetes rendben úgyis Istené vagyunk, mind az Ő teremő kezéből kikerült alkotásai vagyunk, jogilag az övéi vagyunk — mégis a természetfeletti rendben, tehát

a megszentelődés rendjében az a felvett szentség, amely ezt a jelet a lélekkel közli, átídomulást eredményez a lélekben. Erre céloz az apostol, mikor mondja: «Mindnyájan, akik Krisztusban megkeresztelkedtetek, Krisztusba öltöztetek».

Nem hiába emeli fel szavát a lelkeket tanító apostol, Szent Pál: «Tiétek minden, ti Krisztusé, Krisztus pedig Istené.» I. Kor. 3, 22-23.) Ezen a fokozaton keresztül, amelynek az Üdvözítő személye: a megváltói személy a központja, a közvetítője, történik a léleknek beletorkolása Istenbe, úgy amint a folyót felveszi a folyam, a folyamot a tenger és az a víz, amely valahol egy hegynék a lábainál kezdődött egy forrásból csobogni, kezdett élő víz lenni, azokon a közvetítőkön keresztül, amely itt most a keresztség szentsége, történik a léleknek beáramlása magába az Úristenbe. Ezt fejezik ki az apostol szavai. Emellett, Édeseim, elmenni gondtalanul, közömbösen, érdektelenül, hidegen, annyit jelent, mint a keresztségnek a lélekre gyakorolt hatásától messze lenni, távol lenni, annak jelentőségét magamra nézve el nem ismerni, helyesebben: nem ismerni. Pedig mire van az emberi élet beállítva? Tapasztalatokra, ismeretekre, hogy a tapasztalatból és ismeretekből merített következtetéseknek a nyomán azután vezessem, irányítsam tovább magamat.

Ha tehát a keresztségben, a lelki újjászületésre Isten által képesítve, sőt újjászületve, átformálva nekünk a Krisztus titokzatos testével legbelsőbb lelki kapcsolattunk létesül, akkor ez azt jelenti, hogy az Üdvözítő a nekünk nyújtott keresztség által bennünket egy magasabb, természetfeletti életrendbe állít be, fogékonyabbá tesz a malaszt iránt és bizonyos, el nem mellőzhető keresztény kötelességeknek a teljesítésére diszponálja a lelkünket. *A keresztség által, amely nem több, hanem csak egy és amely az Úristen rendeléséből és az Ő Egyházán keresztül jut el mihozzánk, a lélek ebbe az Egyházba, Krisztus titokzatos testébe felvételük, beleoltatik, vele egy és lelkileg benne él.* A Krisztus titokzatos testéhez való, tehát az Egyházhoz való tartozás, a vele való lelki

egység, az a bizonyos veret a lelkeken, az a bizonyos éremszerűség a lelkeken, amely nem egy egyszerű kép, amelyet elmázolhatok, amelyre felrakhatok a palettámról új színeket, mint ahogy a freskókat szokás restaurálni és akkor az előző, régebbi szín eltűnik vagy nem látható. Az érmeknél a dolog máskép van, ott azok közt a bizonyos négyszögletes vagy ovális keretek között, az éremtestbe, tehát az ércbe belevéselt alak megmarad, legfeljebb talán a szélei kissé elmosódnak, de magát az ábrát minden körülmények között ki lehet venni. Nos hát, a keresztség ezt eszközli az emberben. Ráveri, ráedzi Krisztus Urunk vérét, de nem a vérét, hanem a lelkét, ráveri azokat a tulajdonságokat, amelyeket Krisztus magából, az Ő istenemberi természetéből kíván a mi lelkünkbe átültetni. Meg akarom értetni veletek, hogy a keresztség mellett nem lehet és nem illik az embernek elsiklani, hanem annak a jelentőségét, a méltóságát, erkölcsi súlyát, sőt természetfeletti értékét kell magunkban szemlélni és mérlegelni, — legfőképpen pedig az istenfiúságot. Értsük meg jól Í Apám, anyám után, illetve előtt én elsősorban elvitathatatlanul a mindenség Urához tartozom, aki a maga teremtő munkájával engem megalkotott, mint minden egyéb művét. Ezért mondja a 94. zsoltár: «Te vagy a mi Urunk Istenünk, mi pedig a te legelődnek nyájai vagyunk». (7. vers.)

Az Isten tulajdonjoga elvitathatatlan, mert ezen túl, ennek a mondanám lelki értelemben többet jelentő és az ember belső és külső életét is rendező tulajdonságoknak, természetfeletti jellegű egyéni képességeknek, ezeknek a létesülését, az emberben való kidomborítását eszközli a keresztség. Máskép áll az Istennel és emberrel kapcsolatban az a valaki, aki tudja, hogy a keresztség révén ő a Krisztussal egy, ő a Krisztushoz hasonló, ő az Üdvözítőnek istenfiúi vonásait veszi magára, azokat a nem kitenyésztett vonásokat, amelyeket a kitenyésztett, ú. n. elegáns emberek vesznek magukra azokkal, akikkel érintkezésük van, tehát nem a jól adagolt finomságot, nem a fellépésben jólneveltséget, nem azt a fegyelmezettséget, amely a jó gyermekszobát valamikor áttapasztalt

emberek vagy a szerencsés körülmények között jó társadalmi körbe becseperedett embereknek az életére rárajzolódnak abból a körből folyólag, melyben mozognak, hanem magának a Krisztusnak felvétele által az istenfiúsági adottság, a magasabb, a szebb, a jobb gondolkodásmód, ez van beleiktatva, belefektetve az emberbe azokon a páratlan értékű kegyelmeken túl, hogy, hogy az áteredő bűn szennyétől megtisztulva, minden addigi személyes bűnnek adósságától mentesítve úgy állok az én Uram Istenem előtt, mint akiben neki kedve telik.

Azt mondja erre valaki: — Igen ám, de mit tud ebből a kised, aki a keresztségét öntudatlan állapotban vette magára? Az erről a magasabb, természetfeletti életrendbe való beiktatásról nem tud semmit, az ő tudtán kívül tettek-vettek, hozták-vitték, leöntötték, imádkoztak fölötte, hát akkor hogyan nyilvánul ebben az istenfiúságnak és a természetfeletti életrendbe való képesítésnek a módja?! A felelet sokkal egyszerűbb, mint gondolnók. Az Úristen akarata odahívta, odavitte ezt a gyermeket a keresztelő medencéhez, az Egyház szokása szerint a keresztségét feladták neki abban a tudatban, hogy majd elkövetkezik az az idő, amikor a jó és rossz között való megkülönböztetésnek idején a gyermekben felélednek, kibontakoznak azok a kegyelmi adottságok, amelyeket az Úr belefektetett. A jó mag, az életképes mag a földből idők jártában — amelyben csirához jut — kibontakozik, szétfeszíti azt a felső fedő réteget, amely alatt elzárva vannak azok az eleven-erők, melyek őt életképesé teszik. Mindaz, ami ezt az életképeséget ebben a magban melengeti, ébrentartja, alkalmassá teszi őt arra, hogy aztán erőteljes növényé fejlődhessék.

Miért tagadnók el és mi jogon, hogy a Krisztus akarata,, szentségi eredményeket létesíteni hivatott akarata, amelyet az Egyházon keresztül gyakorol, ebbe a gyermeklélekbe ne tudná belefektetni azt a természetfeletti erőt, amely a keresztség! fogadalom megújításakor, a feloldozás alkalmával, öntudatos megnyilatkozással viszi őt az Úrnak immár ahhoz a titokzatos testéhez, amelyhez ő nemcsak a múltban, öntudatlan állapotában

vele véghezvitt szentségi aktus által közeledett, de amellyel már teljes öntudatával beiktattott? Mindenkinek, aki tehát későbbi életkorban veszi is fel a keresztségét, akarnia kell az újjászületés kegyelmét, akarnia kell azokat a kegyelmeket is, amelyek ennek a szentségnek a felvételével járnak, hogy azt én ne mint egy külső szertartásos dolgot csináljam és vegyem magamra, de legmélyebb lelki értelme szerint, az Isten szándékát akarva magamon rajta keresztül és általa megvalósítani.

Mennyiszer elmegyünk mindenféle más vonatkozásban is a szentségi hatások mellett anélkül, hogy azokat kellőképpen méltányolnók. Pedig, hogy a méltánylásra van beállítva minden a szentségek használata körül, az nem felesleges és üres megállapítás. Régi deák mondás szerint aki valamit nem ismer, nem tud, nem értékkel, valaminek a jelentőségébe, a mélyére le nem ereszkedett, aki nem kutat, aki nem lát, aki nem veszi fel a nagyítóüveget, hogy apróbb dolgokat közelebb hozzon magához, annak mindenesetre nincs vágya, kívánsága, nincs érdeklődése *sem* a dolgok iránt.

Hogyan állunk mi a keresztséggel, bizonyos távlatból nézve azt, ami mostani gyakorlat szerint történik? Ügy, hogy a merő megszokás alapján, tradíció alapján vesszük és hisszük azt, ami történt? Különösebb melegség, különösebb érdeklődés nélkül, minél kevesebbet gondolva arra a Krisztusra, aki a keresztség által egy egészen meleg, intim közösséget létesített a lélek és maga között? Minél kevesebbet gondolva arra, amit ez írás (Ap. csel. 10, 38.) így fejez ki: «Körüljárt, jót cselekedve». Mi az a jóttevés az emberre nézve? A megváltás műve, végrehajtása, értünk eleget tevő szenvedése révén és ennek a folytatása, beleiktatása érdekében az emberiség életében az ebből nekünk szánt jótéteményeknek hálás elismerése.

Mi annak a tulajdonképeni jelentősége, hogy Krisztus valamikor a világban járt, hogy az Üdvözítő leereszkedett az emberiséghez, hogy felemelte, magához visszavette és a szentségek által, amelyekbe beleiktatta

a maga isteni erejét nem csak szó és mondás és írás és okmány, hanem valóság szerint és lélek szerint sajátjává tette az emberi lelket? Mi Krisztusé vagyunk, Krisztus pedig az Istené. Nem odadobottan, könnyelműen lökte ki magából Szent Pál ezt, mikor azt mondta, hogy Krisztusé vagyunk, a szerzés jogán, amellyel minket újra a saját testvéreivé tett, a kitzasztottakat magához felemelte és a bizakodás révén, a beiktatás révén, a megerősítés révén, amellyel ezt az isteni leereszkedését, magunk részéről pedig ennek elismerését a keresztségben állandósította.

Mit jelent a keresztség szentsége? Jelenti azt, hogy az ember ma már nem az, aki volt tegnap; hogy az embernek adva van mindenféle lelki lehetőség arra nézve, hogy ezt a «ma már nem az vagyok, aki tegnap voltam» állapotot egyre magasabbra emelje. A keresztség a lélek felmagasztosodását van hivatva eszközölni, ez az alapja és kapuja természetfölötti életünknek. A keresztség jelenti a hitben való megerősödést a bérmálásban, a bünbocsánatot a penitenciatartás szentségében, az Oltáriszentségben, tehát a Krisztus testében való méltó részesülést, az egyházirend méltó felvételét, egy keresztény házasságban az élet terheinek viselésére való képesítést és odaadó készséget, a végső kenet szentségében pedig az én egész életem összes hibáinak és bűneinek mentesítését eszközli velem Krisztus Egyháza. De miért? Azért, mert van képesítesem erre!

Az emberiség papírokat, okmányokat gyűjt halomra. Egy-egy pályázat alkalmával ki minél több ilyen papirost produkál, annál jobban bízik annak sikerében. Igaz, vannak ú. n. selfmademan-ek, akik nem diplomákkal, hanem egyéb ügyességekkel és élettapasztalatok alapján pályáznak és sikerrel bizonyos eredményekre, állásoknak elnyerésére, de a világ sorja az, hogy az embernek igazolnia kell azt, hogy valamihez ért, meg azt is, hogy valamihez joga van, hogy valamire méltó. Mindezt lelki vonatkozásokban, a keresztségnek a lélekre való hatása által tudjuk magunknak biztosítani és elnyerni. A keresztség által tudom kinyitni jogosan azt a kaput

magam előtt, amelyiken keresztül a többi szentséghez járulni akarok.

Támadók mindig vannak, mindig is voltak a világban. Az erőszakosság ki nem iktatható a létből, amíg emberek lesznek. Következésképpen az Egyház szentségeihez is közelíthet valaki, teljesen idegen, ezektől távolálló lélek, merénylő módjára odaléphet az Úr asztalához, vakmerő, próbálkozó módjára felveheti magára egyik szentséget a másik után. Mindent lehet merni, de kérdés az, lehet-e mindent nyerni, mert a mérés még nem jelent nyerést, nem jelent pedig természetfeletti és isteni vonatkozásokat, nem jelenti a lélek helyes és biztos irányba való vezetését, nem jelent a vakmerőség biztosabb elhelyezkedést és beiktatást, jogos és eredményes istenfiúságot a mi számunkra. Az istenfiúság a lélekben az Isten vonzóerejének és az emberi önátadásnak következménye. Ha tehát én a keresztségben egész valómat odaadom Istennek egy hívás alapján, ez mindenesetre úgy alakul ki a lélekben, olyan erővel, olyan egyenletesen fokozódó dinamikával, kitelítődő hatással, amelyikre a pecsétet az Úr adja.

Ez a keresztségnek az emberi lélekre azt a hatást gyakorló ereje, amelyiket mi úgy nevezünk, hogy el« törölhetetlen jel, hogy szentségi jegy, hogy a mi boldogító biztonságunknak az igazoló levele, hogy nincsen szentebb, megnyugvást nyújtóbb ígéret az ember számára, minthogy Krisztusnak az emberiséget boldogítani, megmenteni, megszentelni hivatott szerve, az Egyház, felszívja magához és magába mindazokat, akik a maguk lelkét értékelik.

A zsolttáros azt mondja: «Az én lelkem az én tenyeremen van szüntelen». (118, 109.) És jót és szépet és igazat mond elgondolásban, nagyon szépet elméletileg. Sajnos, gyakorlatilag ez nem mindig úgy van, hogy az ember a lelkét a tenyerén hordja, hogy lássa annak életét, lüktetését, emelkedő vagy eső irányát, hullámverését. De ha áll, hogy az embernek a lelke az ő kezében, tenyerében van, mennyivel biztonságosabb

ennek a régi tapasztalt igazságnak, telki valóságnak, Isten elgondolta helyzetnek és ténynek a rögzítése akkor, ha én ezt azzal a tudattal csinálom és belátással vallom, hogy a Krisztus titokzatos testének, az Egyháznak a keresztség által tagja lévén ez a lélek, amelyet a tenyereimre tett az Isten, hogy annak gondviselője legyek, a természetfeletti iránynak a végleges és állandó eszköz-lésére, megközelítésére? Aki a lelkét a zsebében hordja, aki elfricskázza maga elöl, mikor annak a léleknek egyik-másik gondja, sírása megszólal, aki a lelkével játszik, mint a sétatálcájával, aki a lelkét olyan botorul öltözteti, mint ahogy a divat kavargása bolondot csinál némelyik emberből, hát ez az ember aligha ismerője annak, hogy a természetfeletti életre hívta meg őt az Isten, Ezzel nem tette őt valamiféle olyan sötét barlanglakóvá, hanem öntudatos élvezőjévé és birtokosává mindannak, amit az emberre az élet jelent. Aki az Úrban újjászületett embernek az életkedvét akarja venni, azt a bizonyos vigaszt, amit az élet szépségei nyújtanak, az soha nem hallotta az apostolnak a szavát, «minden a tiétek», de hozzáfűzi, «ti pedig a Krisztusé vagytok, Krisztus pedig az Istené.» Ha tehát minden az enyém, minden a mienk lehetőség szerint, elgondolás szerint ebben az életben, én pedig mindennel, ami az enyém nem effektive, hanem értékelés szerint, együtt a Krisztusé vagyok, akkor természetes, hogy a keresztség által ahhoz a Krisztushoz igazodva nézem azt a mindent, ami az enyém, úgy élvezem annak rendje szerint.

Krisztussal együtt az Istené vagyok, tehát az Atya szerint megalapított örök világrendnek a kapujába állít engem oda a keresztség, amelyik Krisztusba öltöztetett engem. És ezt az isteni világrendet, a krisztusi evangéliumon keresztül velem megismertetett létrendet jelenti a keresztség. Akinek ez hagyomány, akinek ez nem jelenti a nagy és egy emberhez méltó kérdések lebonyolítása, kivitelezése tekintetében a tiszta látáshoz vezető utat, — sajnos, mint minden nagy igazságnak, magának a létnek, a természetnek, az isteni világrendnek is vannak hajótöröttjei, elveszettjei, vannak kár-

vallottjai, de a kárvallottak maguk alatt vágják a fát, maguk siettek a különböző életfelfogásoknak berkeiben elkalandozni S — úgy lássák hasznát. Mi, akik a szentségeknek a faiskolájában iparkodunk terebélyesedni; mi, akik az Isten kertjében akarunk hatalmas, nagy sudarúvá lenni, mi igenis érezzük azt, hogy a keresztség révén Krisztusé lettünk és Krisztussal együtt az Istené vagyunk.

20. A keresztség szükségessége.

A mai szentbeszédben folytatólagosan és az előzőkhöz kapcsolódva, a keresztség szentségének dogmatikai szükségességéről beszélünk. Ez hittétel, amelyet egy keresztény katolikus embernek hinnie kell, lelki hajótörés veszedelmének feltétele, illetőleg következménye alatt.

A keresztség szentségét régóta kikezdték már a tév-tanítások. Az elsők ezen a téren a pelagiánusok. Utóbb a XV. század hitújítói pergőtűzet indítottak a keresztség szükségessége ellen. A protestantizmusnak tartalmi elvéből folyik, hogy a keresztség az üdvösségre nem szükséges, és pedig azért, mert az egyedül üdvözítő hit elégséges az embernek, hogy Isten boldogító látására eljusson és üdvözljön. Az első hitújítók mégis valamiféleképpen megalkudtak. így Luther a keresztség szentségének szükségességét eleinte hitte és vallotta, de Zwingli annak az elvnek következetes keresztülvitelében, hogy a hit egyedül üdvözít, következetesen kikapcsolta a keresztség szükségességét és annak nélkülözhetetlen voltát. A kálvini megállapítás szerint a hívő szülő nyomán és révén a gyermek, a kisded máris megszentelődik és bár a keresztségét nem veti el, mint ilyent, tisztán azért vallja kiosztandónak, mert joga van a gyermeknek hozzá, s mert a Szentlélek ajándékaiban megerősödhet a keresztség által. A keresztség okvetlenül nem szükséges a kálvinizmus alapján az üdvösségre.

Ezekkel a katolikus tantól eltérő szempontokkal

ellentétben a trienti szent zsinat, amely ezeket a különféle szempontokat megvédeni volt hivatott, igenis hit-tétel gyanánt mondotta ki, hogy a keresztség az üdvös-ségre szükséges és aki ellenkezőt tanít és vall, az maga-magát teszi kívül az Egyházon. Továbbá mondja a trienti szent zsinat —, mivel a keresztség, tehát az újjá-születés fürdője, nem lehet a lélekre nézve hátrányos, akár tényben, akár vágyban, az evangéliumi törvények kihirdetése után világos dolog, hogy a keresztségtől hívó katolikus embernek eltekinteni nem lehet.

Ezeknek az előrebocsátása után kísérlem meg most előttetek bizonyítani a keresztség szükségességét részben szentírási érvekkel, részben a hagyományból merített adatokkal.

Ismerjük Krisztusnak Nikodémushoz intézett szavait, amelyeket mindenki megtalálhat Szent János evangéliumának 3. fejezetének 5-ik versében, ahol az Üdvözítő félreérthetetlenül a következőket mondja Nikodémusnak: «Aki nem születik újjá vízből és Szentlélekből, nem megyén be Isten országába». Se több, se kevesebb. Az Üdvözítő mennybemenetelének bekövetkezése előtt általános mandátumot, parancsot intézett apostolaihoz, mondván: «Elmenvén az egész világra, tanítsatok minden nemzeteket, megkeresztelvén őket az Atya, Fiú és Szentlélek nevében. (Mt. 28, 19.) Minden nemzetekhez szól ez a küldetés, szól pedig úgy, hogy minden nemzetek, amelyeknek az evangéliumot hirdetik, megkereszteltesenek az Atya, Fiú és Szentlélek nevében. Aki olvasni tud, aki egy mondott szövegből érteni tud, aki következtet a gondolkodás törvényei szerint, aki előtt Krisztus Isten Fia, aki előtt Krisztus az emberiséghez küldött Megváltó, akinek szemében Krisztus az Atyától az emberiség számára a megváltás művének betetőzésére és valósítására küldött nagy Tanító, az egy percig sem fogja fel ezeket a szavakat másképp, amely szavak mellett őrt áll az ősegyház a maga megszakíthatatlan hagyományával, a tradíció épségével, az első apostolok hagyományával, mint akik a legközvetlenebbül vették az ígét, hallották a szót magától az

Üdvözítőtől. *Tertullian* ezt a kijelentést teszi: Törvény, hogy a keresztség nélkül senkinek sem jár az üdvösség. Nagyon kategorikus, határozott nyilatkozat. Törvénynek mondja! A törvény tudvalevőleg kötelez, tudvalévően súlya van.

Voltak és lesznek mindenütt és mindig szankciók, mert az a törvény, amelynek következményei nincsenek, ami nem általános és mindenkire kiterjedő, az voltaképpen nem törvény, az lehet valakiknek, egy bizonyos kategóriának szóló rendelet, utasítás, de nem törvény. *Tertullian* világosan megmondja: Törvény, hogy az üdvösség senkinek sem jár a keresztség nélkül.

Szent Ágoston nagyon érdekes és lélektanilag erősen aláfestett érvet hoz a keresztség szentségének szükségessége mellett, mikor azt kérdezi: Miért futnának az emberek a kisdedekkel, az újszülött gyermekekkel a keresztelő kutakhoz? Miért a nagy sietség, a nagy iparkodás, hogy az újszülötteket vízből és Szentlélekből újjászülessenek? Miért? Bizonyára azért, mert a lelkekben benne élt *Szent János* tanítása, az embernek vízből és Szentlélekből újjá kell születnie, hogy teljesjogú polgára lehessen Isten országának.

Itt egy dolgot zárójelben említék meg. Háromhetes, négyhetes, öthetes, hathetes kisdedet is kereszteltem, nem is olyan régen az egyik klinikán. Miért, mert hát a fiatal anyának szépnek kellett lenni ama bizonyos házi keresztelő alkalmával, amelyik a születés után kerek hat hétig húzódott. Megmostam a fejét illedelmesen annak a gyakorlati keresztény életet élő házaspárnak. Megmostam alaposan, nem kíméltem őket a nagy örömben. Volt a keresztelő papnak elég erkölcsi bátorsága figyelmeztetni őket, hogy egy újszülöttel, amelyiknek testi egészsége nagyonis ingatag, hogyan lehet elvárni hat hétig a születés után a keresztség szentségében való részesítéssel akkor, amikor az egész keresztény hagyomány amellel szól, hogy minél hamarabb beiktatni azt a gyermeket a krisztusi közösségbe, beiktatni őt Isten országának várományosai közé. Nem, nem! Ez ma úgy divat, úgy szokás, hogy a gyermek három-négy hétig is pogány csak

azért, hogy a fiatal mama tip-top legyen akkorra, amikor szűkebb vagy tágabb körben a keresztelés megtörténik. Szégyen, gyalázat, hittanból ötös az ilyen szülőnek, először azért, mert magamagát távolítja el attól a keresztény közösségtől, annak igaz és életképes voltától, mikor a saját szíve alatt hordott gyermeket, amelyet nagy kínal hozott erre a világra, holmiféle emberi tekintetek miatt heteken keresztül hagy megkereszteletlenül. Ezt meg kellett bélyegezni, ezt meg kellett mondani, alá kellett húzni, mégha nem is tetszik sokaknak és ha kifogásolják is azt, hogy esetleg keményebben szólok arról a lelki, szellemi, *hitbeli* elmaradottságról, arról az újpogányságról, amely leszakítja magát a régi keresztény hagyományról, talán attól vezetettve, hogy — megfázik a gyermek. Hála Istennek, mi itt vagyunk és vagyunk jó egynéhányan, akik nem öt hét után jutottunk el a keresztkúthoz és különben vagyunk itt, mint azok, akiknek nagyobb kín és vajúdás kellett ahhoz, hogy eljusson a keresztkúthoz, minthogy sikerült neki a világra jönni.

Igen, azt mondja Szent Ágoston, hogy onnan a nagy sietség a gyermek megkeresztelésére, nyilvánvalóan azért, mert áll a tétel, a törvény, hogy a keresztség nélkül Tertullióként senkinek sem jár az üdvösség.

De tovább megyek s egy másik lélektani érvet is hozok, amely tisztán lélektani. Hittanilag nem állja meg a helyét, az Egyház el is vetette, de az emberi gondolkodás, a lelkiismeret komoly munkájára igenis rávilágít. Az az, amit már mi is érintettünk, hogy volt egy idő az ősegyházban, amikor még a halottakat is megkeresztelték. Mikor valaki friss halott volt és még nem jutott el a keresztségig, nosza gyorsan — mindenesetre egy téves felfogásból kiindulva és helytelenül — még a halottakat is megkeresztelték. (Nehogy valaki félreértsen, mert szoktak és szeretnek kicsavarni, elferdíteni 1) Miért említem ezt? Tisztán arra a lélektani adottságra való hivatkozással, hogy benne élt a lelkekben az az igazság, hogy keresztség nélkül nincs üdvösség, Annyira benne élt a lelkekben ez a tudat, hogy még

ilyen félszeg, ötletszerű dolgokat is engedtek felszínre vetődni.

Világos érv, de csak lélektanilag bizonyít. Bizonyít a kötelességtudás mellett, bizonyít a felebaráti szeretet mellett, amelyik minden ember számára akarja biztosítani a mennyek országát, nem pedig távortartani tőle, elzárni előle.

Látjuk tehát, hogy a szentírási érvek és a hagyományi érvek igenis felsorakoznak a keresztség szentségének szükségessége mellett. De tovább megyek, ugyanarra hivatkozva, illetőleg érvelésemet abból vezetve tovább, amit Krisztus szavaiból idéztem, hogy «elmenvén tanítatok minden nemzedéket, megkeresztelvén őket az Atya, Fiú és Szentlélek nevében», annak a folyománya volt, hogy az Úr ezt az utasítást intézte az apostolokhoz. *Az apostolok mindenkit megkereszteltek* — ismétlem —, mindenkit, *aki Krisztushoz óhajtott csatlakozni*. A hangsúly ezen van, *aki Krisztushoz óhajtott csatlakozni*. Nem azt, aki dugta előre a fejét; nem azt, aki két könyökkel verekedett, hogy nekem is abból a keresztvízből, de hamarosan, mit tudom én miért, miért sem, jó lesz, ki tudja mire lesz jó . . . Nem! Nem Í Hanem *aki Krisztushoz akart csatlakozni*. Három szó, mindegyiken hangsúly van.

Ki a Krisztus? Az Isten Fia. Ki a Krisztus? Az emberiség Tanítója. Ki a Krisztus? Az emberiség Megváltója. Ki a Krisztus? Krisztus annak a csodálatos evangéliumi törvénynek a szerzője. Az evangéliumnak, nem egy szónak, nem egy mondatnak: az egésznek, a teljes evangéliumnak, az emberek számára üdvözítésül adott tanításnak, annak a szerzője, a bírāja, az inspiráló, lüktető módon hirdető sugalmazója. Tehát *aki Krisztushoz akar, Testvéreim, csatlakozni, az nem próbálkozik, az nem játszik a Krisztushoz való csatlakozással, annak ez nem ügylet, nem lehetőség, nem mód és nem forma, hanem abban ez akarát és pedig arra, hogy csatlakozzzék hozzá.*

Mit jelent a csatlakozás? Uszállynak lenni valaki mögött? Valakinek az árnyékában meghúzódni? Jól

terített asztalhoz leülni, valakinek a segítségével, a pártfogásából meríteni, az alatt melegedni? Ennyit jelent a csatlakozás? Nem. Nem így tudom. Katonásan úgy tudom, hogy a csatlakozás annyit jelent: szorosan a másik ember mellé felzárkózni. És mit jelent ez a kifejezés: felzárkózni? Ez jelent egy teljesen egyenes sori-, amelyiken még egy milliméternyi eltérésnek sem szabad lennie, nem lehet kijebb vagy beljebb állni, hanem aminek a lénia egyenességével kell egyenesnek lennie. Annyit jelent, hogy váll a váll mögött, de nemcsak fizikai közösségben. Krisztushoz csatlakozni lelki egységet jelent.

Nem, nem lehetek keresztény és nem lehetek Krisztusé, a Krisztusétól, az Ő Egyházától eltérő, hacsak milliméterekkel is eltérő felfogásokkal és nézetekkel. Krisztushoz csatlakozni jelent ortodoxiát, jelent otthonvalóságot, egy családhoz való tartozást, hogy Krisztussal lelkileg, szellemileg, törvényben, igazságban, vágyban egy vagyok. Ezt jelenti a Krisztushoz való csatlakozás. Ebben az értelemben, igenis, az apostolok mindenkit megkereszteltek. Nem a besurranókat, — mert ilyenek is vannak és voltak és lesznek, elvégre az apostol emberi becsületet és szándékot feltételez mindenki részéről, feltételezi a komolyságot, az igazság birtoklásának a vágyát, azt, hogy Krisztust akarja és nem egyebet.

Ez az apostoli hagyomány tehát, amely a keresztséggel felzárkózottan csatlakozott Krisztus mellé, igenis bizonyíték amellett, hogy a lelkekben hogyan és mennyire élt a keresztség szükségessége, elodázhatatlan volta, amely, sajnos, egyik-másik embernek a szemében eltorzul, elferdül, kificamodik, pedig — hogy is mondtuk? — tudni kellene, hogy a keresztség minden további szentség felvételének az alapja és kapuja. És minthogy a krisztusi szentségek az ember üdvözülhetésének biztos szervei, minthogy azokkal van az ember, a jószándékú ember megtámogatva, világos, hogy úgy kell állnunk amellett a szentség mellett, mint akik azt mondják, hogy a keresztségen kívül nincs biztos lépés

előre, nyugodt, szerves, öntudatos, értelmes belépés Isten országába.

Az időm eljárt, aki akarja a folytatást hallani, mához egy hétre 10 órára elvárom.

21. A vágykereszttség.

Aki figyelemmel olvasta a mai Szentháromság vasárnapra rendelt evangéliumi szakaszt, Szent Máté írása szerint, annak elméjében, helyesebben emlékezetében élnek Üdvözítőnk következő szavai:

«Adatott nekem minden hatalom mennyben és földön, elmenvén tehát tanítsatok minden nemzedéket, megkeresztelvén őket az Atya, Fiú és Szentlélek nevében». (28, 18-19.)

A Mester kihirdetett törvénye. Törvény, amely egyetemes. Mindenkit egyformán kötelező. Azokat is, akikre a tanítás és a megkeresztelés tisztsége bízva van és azokra is, akikre a kereszttség felvételének a kötelezettsége vonatkozik. A törvény egyetemes szövegezése annyira világos, hogy efelett akadémikus vitakozást folytatni, huzavonázni, egyszerűen nevetséges dolog lenne.

A törvény, amely adatik, kihirdetése után válik kötelezővé. Kérdés tehát, minthogy egyetemes törvényről van szó: — vajjon mióta kötelez a kereszttség szentsége?

Erre a felelet a következő: az Üdvözítő ezt a kijelentést a földről való eltávozása, helyesebben mennybemenetele előtt tette, következésképpen a törvény, az egyetemesen kötelező törvény első kihirdetését ő maga személyesen eszközölte, aminek a következménye volt — minthogy az apostolokra volt bízva a tanítás és az első keresztelés! —, világos, hogy maguk az apostolok nem részesültek a kereszttségben. Rájuk ez a törvény nem vonatkozott, mert hiszen Krisztus közvetlen személyes jelenléte és a vele való legbensőbb érintkezés, a nyilvános tanítás három esztendeje alatt úgy megszentelte, úgy megtisztította az aposto-

lokat, hogy reájuk a keresztség hatóerejének nem kellett leszállni.

Tehát ha a törvény kihirdetése Krisztus ajkáról hangzik el, kérdés, vajjon pontosan ehhez a kihirdetéshez kössük-e a keresztség kötelező voltának egyetemeségét.

A felelet rá az, hogy nem lehet. Miért? Azért, mert hiszen még az első pünkösd sem olyan általános, kihirdetés jellegű, hogy azt mondhatnók, hogy ettől a pillanattól fogva minden embert kötelez. A keresztség kihirdetése további időszakokra tolódik ki, következésképpen a szentség felvételének kötelező volta is messzi időszakra terjed, akkorra t. i., mikor az evangéliumi tanítás bizonyos népekhez szól.

Mikor állt tehát be mégis a keresztség felvételének kötelező volta?

A nagy Suarez, az Egyház kiváló teológusa azt mondja, hogy már bekövetkezett, mert már eléggé elterjedt az evangélium *mindenfelé*. Mégis az Egyház hallgatólagosan kíséri és nem tilalmazza egy nagyon tekintélyes kisebbségnek a véleményét, mely szerint még ma is fennáll a lehetősége annak, hogy a keresztségnek kötelező volta, helyesen felvételének kötelező volta, még nem jutott el mindenhová, tehát ennek az egyetemes törvénynek kihirdetése még mindig fejlődőben van, még mindig elterjedőben van, sőt egyes tudósok azt is állítják, és ez sem teljesen kizárt dolog, hogy még olyan területünkön is, ahová az evangélium igenis eljutott, még mindig vannak olyan negatív lelkek, olyan negatív tudatlanok a hitben, a keresztségnek felvételéhez szükséges lelki diszpozícióban még mindig nemleges lelkek, akikre nem a keresztség szüksége, hanem a természet-szerűsége vonatkozik, akik üdvözülhetnek, ha Istent teljes szívvel szeretik és ha megvan bennük az akarat a teljes önátadásra az Istennel szemben.

Ezek inkább csak olyan akadémikus jellegű fejtegetések, csak éppen azért kell nekünk ezekről tudomással bírunk, hogy mindaz, amit hitünk igazságairól tudnunk kell, az egy átgondolt, mélyen magunkban meg-

érlelt tudási területre terjedjen ki és ne csak olyan hallomformán, gondolomformán éljen bennünk a keresztény hit belső értékeiről és kincseiről való tökéletlen fogalom. Minthogy tehát vannak és lehetnek egyének, akikhez a kereszttség — mondjuk így: a vízkereszttség, tehát a vízzel való megkeresztelés —, melyre az Üdvözítő az előttünk már ismert, Nikodémushoz intézett beszédben célzott — el nem jut, kérdés, vajjon van-e valami még, ami a kereszttségét, a vízkereszttséget bizonyos lelkekre nézve pótolhatja. Avagy egy végzetszerűséggel fekszik rajta az emberiség lelkén a kizártság az üdvözülésből, a megigazulásból. Ha valaki a vízkereszttségben nem részesülhetett, arra azt mondhatjuk rá, hogy Istennek hála, háromféle kereszttség van. Aki emlékszik a katekizmusban tanultakra, az tudja, hogy a vízkereszttségen kívül van vágykereszttség és vérkereszttség is.

Az elsőt, tehát a vízkereszttséget az eddigiek során megismertük éppen abból a megállapításból, amelyet a törvény kihirdetésével kapcsolatban tettünk. Eljutottunk most a második, az ú. n. vágykereszttségig, — amikor valamely lélek nem juthat olyan körülmények közé, hogy az Egyház által, Krisztus megbízásából kizsoltani rendelt vízkereszttségben részesülhet.

Mi a vágykereszttség? Úgy határozza meg a hit-tudomány, hogy ez szeretetben fogant tökéletes bánat indítéka a kereszttségben való részesülhetés vágyától és vágyában.

Elemezzük csak. Tökéletes szeretetből, bűneim bánatával együtt fakadt ama vágy, hogy vajha a kereszttségét felvehetnem. Tehát nem akármiféle vágy, hanem vágy, amelynek talaja van, amely egy egészen különleges termő humuszból, talajból fakad és ez a termő talaj, amely minden lélekre nézve oly drága és a lélek fejlődésére és üdvözülésére annyira perdöntő jellegű, ebből a talajból fakadó vágy egyesülve — felnőtt emberről lévén szó *Í* — az igaz és töredelmes bűnbánattal, eredményezi ugyanazt, mint hogyha az ember megkeresztelkedett volna, a vízkereszttségben részesülhetett volna, megfelelő kedvező körülmények között.

Azt mondtam: termő talaj, természetfeletti termő talaj, szeretet, lehetőleg tökéletes szeretet Isten iránt. Mikor én az Urat, az én Istenemet, lelkemnek tőlem telhető, legtökéletesebb indulatával szeretem. Mikor az Istenben, a legfelsőbb lényben, az én mennyei Atyámat imádom. Ebben a talajban, ebben a természetfeletti légkörben megszületett bánat indítéka, amely bánat szükségképen fel kell hogy fakadjon azzal szemben, akit legjobban kell szeretnem, de akiről tudom, hogy igen sokszor megbántottam. Enélkül a megbánás nélkül a szeretet csak egy chiméra, csak egy felhőzet, egy allegorikus valami, ami szétfoszlik egy-egy súlyosabb bűnnek, vagy azokból fakadó büntudatnak a súlya alatt, következésképen nem mondhatom, hogy szeretem és ugyanakkor gyűlölöm azt, akit szeretek, hanem ha szeretem Őt és érzem, hogy van ellenem kifogása az én lelki torzulásaim miatt, mi sem természetesebb, hogy a megbánás, az engesztelés, a kijavítás, a helyrehozás indulatával viseltetem iránta, következésképen a kettő egymástól el nem választható. A szeretetnek legmagasabb foka a lelkekben Isten iránt nem lehet megbánások nélkül, tekintettel arra, hogy a mi emberi természetünk tele van lélektorzulásokkal és ebből fakadó viselkedés, cselekvés magam ellen, emberek ellen, Isten ellen való torzulással, következésképen ha ezt a legmagasabb fokra akarom hevíteni magamban, nélkülözhetetlen, hogy hozzásimuljon, hogy ugyanabba a talajba omoljon bele a lehető legtöredelmesebb bánatomnak indítéka, az, hogy: Uram, bántottalak; Uram, szembehelyezkedtem Veled; volt idő, hogy nem figyeltem Rád; volt idő, hogy hatályn kívül próbáltam helyezni létedet itt a világon. Ez a megbánás, ez az odasimulás az Istenhez, ez nélkülözhetetlen feltétele annak, hogy az a vágy, amely az ilyen lélekben a keresztség felvétele után él és megvan, vágykeresztség is legyen.

Mégegyszer: jól megjegyezni, hogy mi a vágykeresztség! A felnőtt emberben, a jó és rossz között különböztetni tudó emberben, aki sajátos körülmények között el nem jutott még a keresztségnek felvételéhez,

tökéletes szeretettel egyesült bűnbánattal nagy, egységes vágy a keresztségben való részesülés után.

Próbáljuk azt bizonyítani, hogy ez nemcsak elgondolás, nemcsak szóbeszéd, hanem a dolgok fejlődése és fejlődésével lépést tartó, illetőleg ezeket vezető isteni Gondviselés, illetőleg annak a különféle lélekszentelő eszközei és módjai is mutatják a vágykereszttség értékálló és nemcsak az elképzelések országába tartozó voltát.

Úgy-e, úgy tudjuk, hogy a keresztség az újszövetségnek egyik szentsége? Nos, az újszövetség az ószövetségre támaszkodik, ezen épül fel Isten akaratából. Hát ebben az ószövetségben is megtaláljuk nyomát annak, hogy igenis a megigazulás az ember számára lehetséges.

Olvasom a prófétát: Ha a bűnös megbánja bűnét és megtér és megtartja a parancsaimat és a jónak és a jónak és az igazságnak az útján jár, élve él és nem hal meg. (V. ö. Ezek. 18, 21.)

Mi az, hogy nem hal meg? Testileg? Dehogy, lelkileg nem torzul el, aminek a nyomán és amiből kifolyólag él azzal, hogy fáj neki, hogy az Istennel szembe került egyszer és a jog és igazság útjára lép, több: a jog és igazság útján jár, — aki jár, az nem lépked sem vonszolva, sem táncfigurákkal menve, az kemény és nehéz lépésekkel halad, megy előre. Az ilyenről mondja a próféta: élve él és nem pusztul el.

Más helyen: Az engem szeretőket szeretem én is (Péld. 8, 17.), — mondja az Úr. Nagyon egyszerű és nagyon határozott kijelentés. Nem akármiféle elfajult teremtményemet, nem valamilyen velem szembe kerülő kezemmunkáját, nem az én gondviselésem jóságából még tönkre nem ment, de eltorzult embert zárom a szívembe, hanem az engem szeretőket szeretem; aki úgy értékeli engem, amint az én isteni voltom megkívánja; aki előtt nem leltári fogalom vagyok, hanem az élő Isten, mindennek alkotója, fenntartója, jutalmazója, de mindenek bírója is; aki ilyen Isten-fogalomba a maga lelkének a szárnyalásával és erejével a szeretet révén torkollik bele és a szeretet révén marad meg benne, úgy, mint a folyam-

nak a vize, amelyik beletorkollik a tenger öblébe, azt én is szeretem, — mondja az Úr az ószövetségben és, lám, erről a talapzatról az újszövetség sem lépett le.

Emlékezzünk csak arra a bizonyos jóindulatúnak mutakozó fiatalemberre, aki az Üdvözítőhöz azzal a kérdéssel megy: Uram, mit tegyek, hogy elnyerjem a mennyek országát? És feleli rá az Úr: Szeresd a te Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és minden erődből és élni fogsz.

Az élet itt megint az örökkévalóságra vonatkozik és nem arra a fizikai létre, amit az illető úgyis haszonélvezett előzőleg, akkor is és még addig, ameddig az ő emberi kora tart.

Élni fogsz, az tehát a megigazulás, helyesen az üdvözülés lehetősége, ami igenis az Üdvözítő Mester szavaival biztosítva van annak a számára, aki az Isten szereti és ebből a szeretetből kifolyólag megtartja Isten parancsait.

Miért hozom ezt? Bizonyítékul arra, hogy a keresztség, úgy amint azt az Egyház tanítja, nem végzetszerű, vagyis — mi az, hogy végzetszerű? — annyit jelentene, hogy ezenkívül és ezen túl és enélkül senki emberfia számára nincsen megigazulási lehetőség, újjászületési lehetőség. Igenis, van! Mi ennek a módja, most mondtam el éppen, mind a két, új- és ószövetségi idézet erejével.

A szeretet tehát, az a szeretet, amely megigazulásra viszi az embert; az a szeretet, amely kiegészítődik az üdvözülés mostani hitrendszerének berendezkedése mellett a vággyal, hogy azt a Krisztus által rendelt szentséget, amely a lelket egészen biztosan tereli a megigazulás felé, ha az ezzel egyesítve van, akkor igenis van egy másik, a keresztséggel, a vízkeresztséggel párhuzamosan haladó másik tényező: a vágykeresztség, amely az ember üdvözülésének útját egyengeti. És bár a keresztség, tehát a vízkeresztség törvénye határozott kijelentést nyert az Üdvözítő ajkán és ezért a keresztény ősegyház atyái igen erősen tiltakoztak az ellen a módszer ellen, amellyel egyesek, természetesen abban az időben,

amikor a keresztségben való részesülés nyilvános szempontból teherként jelentett az ember számára — pogány korokról beszélek, ahol teherként volt, ha valaki meghajtotta a fejét a keresztkút vize alá, mondom—, bár az Egyház ósatyái tiltakoztak az ellen, hogy valaki a keresztség felvételét elodázza, egészen az életének végéig és ezt ilyen mondatba fogalmazták meg: ha megelégedtél életedben a keresztség vágyával, akkor elégedjél meg életed vége után annak az érzésnek vágyával, amelyikbe a keresztség téged, elkészített volna.

Keményen lépnek fel és ilyen formába öntött szóval hangoztatják, nem elodázni a keresztség felvételét, ellenben természetsszerűleg minél hamarabb részesülni ebben, — mégis megengedik, hogy bizonyos körülmények között igenis van jogosultsága a vágykeresztségnek. Nem a jogosultságát engedik meg, hanem ha a lehetőség bizonyos körülmények között ki van zárva a vízkeresztség felvételére, az Egyház felfogása szerint a vágykeresztség részesíti a lelket ugyanazokban a kegyelmekben, mint amelyekben a vízkeresztség részesíti: a lelki újjászületésben,

A vágykeresztség a megigazulásra rásegít és a lelki újjászületés kegyelmében részesít, de nem részesíti a lelket a vízkeresztség egyéb tulajdonságaiban és eredményeiben, mint az addig elkövetett összes bűnök bocsánata és nem nyom az ember lelkére eltörülhetetlen jelt, mint azt a vízkeresztségről megállapítottuk, mert a vágykeresztség elvégre csak érzelmi, hangulati dolog, az érzelmi telítettségnek az állapota cselekedetek nélkül, azok nélkül a cselekmények nélkül, amelyekhez Krisztus hozzákötötte a tulajdonképeni szentségi jellegnek ki-domborulását.

Ma többet mondani nem tudok. Az idő eljárt. Mához egy hétre, ha Isten segít, áttérünk a harmadik keresztség! formára: a vérkeresztségre.

22. A vérkeresztség.

A mai szentmise graduáléjában, a 119-ik zsoltárból olvassuk a következő szavakat: «Az Úrhoz kiáltottam, mikor bajban valék és meghallgatott engem». Mikor ma egy hete elváltunk egymástól, azt az ígéretet tettem, hogy a keresztségről szóló katolikus tannak további ismertetése során, ma Isten segítségével a vérkeresztséget akarom megmagyarázni. Tekintettel arra, hogy valamikor, katekizmust tanuló gyermekkorunkban, olyasmi rögzítődött elménkbe, hogy a vízkeresztségen kívül vágy- és vérkeresztség is van, minekután az első kettőt, a víz- és vágy keresztségét már feldolgoztuk, marad a harmadik: a vérkeresztségről szóló katolikus tannak a magyarázata, ami szintén nem lehet közömbös előttünk,, épúgy, mint az előzők.

Éppen ezért ma ezzel a kérdéssel akarunk foglalkozni. Azt a tételt akarjuk közelebről megismerni, amelyik azt mondja, hogy a vérkeresztség, értsd a vértanúság, — egyenlő értékű az üdvösségre elkerülhetetlenül szükséges vízkeresztség szentségével.

Az Egyház tanítása e tekintetben nem hagy kételyt az iránt, hogy *a vérkeresztség avagy vértanúság*, amely — és most jól vigyázzni! — *halálos kínoknak Krisztusért való türelmes, tehát ellenállást nem tanúsító elviseléséből áll*, — teljesen azonos értékű a keresztség szentségével, amelyet a megszokott formák között a vízzel való leöntés és a hármاس isteni személy hívása mellett az Egyház kiszolgált.

Mégegyszer megismétlem, mert ha valamelyik ezek közül a szükséges jegyek, feltételek közül hiányzik, bár vérezhet valaki, bár a lehető legnagyobb kínokat viselheti el, ha azt nem Krisztusért, ha azt nem Krisztus iránt vallott szeretetből teszi, avagy a kínok elviselését benne türelmetlenség kíséri, tehát a támadóval szemben ellenállást mutat, ebben az esetben nem lehet vértanúságról beszélni.

Például a katonák a háborúban rettentő szenvedéseket és kínokat viselhetnek el sebesülésük előtt, éhezés,

szomjazás, fáradság, elernyedés, halandó testük vonszolása, s azután mint sebesültek elhanyagoltan, férgek-től félig felemésztetten, bűzhödten, rothadó testtel vonszolják tovább ezt a nyomorult halandó életüket, de mert ebben a borzalmas helyzetükben sem Krisztus nem szerepel, Krisztus szeretete esetleg hiányzik, kiért ezeket a kínokat viselnék, továbbá mert miközben ezekhez a kínokhoz jutottak, a maguk részéről, lelki állapotuk semmiképen sem volt türelmes, alázatos, megadó és áldozatkésznek mondható, hanem esetleg nagyon is cifrákat mondtak közbe, körülteremtéztve néha magának az Úristennek a nevét is, tehát messze Krisztustól és a türelemtől és felajzva a nyers bosszú, a szemet szemért, fogat fogért-féle elvnek a gyakorlásától, világos, hogy bár mint nemzeti hősök előtt levesszük a kalapunkat, tiszteljük bátorságukat, melyet a haza védelmében vetettek máglyára, azonban nem lehet szó vértanúságról. Következésképen ha egy ilyen katonaember meg nem keresztelt egyén lenne, mondjuk pogány lenne, a szülei meg nem kereszteltették őt, mondván, ha majd 20, 22, 24 éves lesz, akkor válasszon magának Istent, hitet — amint volt egy esetem! —, mondom, ha ilyen eset forogna fenn, nem lehet vértanúságról és a katolikus hit és tanítás értelmében vett vértanúságról szólni.

A vértanúság, amely tehát Krisztusért halálos kín türelmes, ellentmondást nem tanúsító elviselésében áll. Az, amit az Egyház nyelvén vértanúságnak nevezünk és amelyről hitünk tanítása szerint mondjuk, hogy igenis az embert épűgy, mint a vízkereszttség, újjászüli lelki-leg, megtisztítja az áteredő büntől, következképen üdvözíti.

Most próbáljuk ezt a tételt, amelyet eddig csak kijelentés formájában emlegettünk, a Szentírásból valamiképen megvilágítani és bizonyítani.

Emlékezzünk csak, Krisztusnak a nyolc boldogságot kihirdető tanításában az egyik tétel így szerepel: «Boldogok, akik üldöztetést szenvednek az igazságért, mert övék mennyeknek országa». (Mt. 5, 10.) Ha a Krisztus ajkairól hangzik el ez a megállapítás, hogy a

mennyek országa megilleti azt, aki az igazságért, üldöz-
tetést szenved, akkor ehhez szó nem férhet, aminthogy
nem férhet szó az Üdvözítő Mester szavainak a tökéletes
és kikezdetlen helytállóságáért. Természetes, hogy
nem mindenféle igazságról van itt szó és hogy nem min-
denféle üldöztetésről van itt szó. Az Igazság, amelyet az
Üdvözítő itt kiemel, Ő, az Út, az Igazság és az Élet. És
személy szerint és az Ő tanítása, az Ő evangéliuma. Aki
tehát azért szenved üldöztetést, mert az evangéliumot
éli, az ilyen számíthat arra, ha közben el nem vesztegeti,
hogy övé a mennyek országa, vagyis hogy üdvözülni.

Igen, de még valami van, amit meg kell magyarázni.
Üldöztetést szenvedni nem jelenti holmiféle apró tü-
szúrásoknak és kellemetlenségeknek, pszichológusoknak
elviselését. Nem jelenti azt, amit egyik-másik kissé boto-
rul gondolkozó ember a maga életéből szeret felidézgetni
és olyan mártírnak, vértanúnak magát odaállítani,
eléggé hiszékeny lelkeknek mesélvén, hogy hogyan szok-
tak neki egyszer-másszor a tyúkszemére lépni holmi
vallási kérdések miatt. Nem, nem! Krisztus szavait ne
húzzuk le a magunk köznapi dolgainak jelentőségébe.
Krisztus szavait «boldogok, akik üldöztetést szenvednek
az Igazságért, mert övék mennyeknek országa», ne már-
togassuk meg ezekben a jelentéktelen, semmitmondó,
emteri kellemetlenségekben és senki se legyen annyira
képzeldő, hogy magát holmiféle mártírszerepbe állítsa
a többiek elé, tetszelegvén abban, hogy ő most nagyokat
mondott magáról.

Üldöztetést szenvedni az Igazságért, ez egyebet
jelent. Ez párhuzamos azzal, amivel a mondókámat
kezdtém, hogy Krisztusért halálos kínokat türelmes
lélekkel elviselni, sem nem nyelvelni közben, sem nem
odamondogatni másoknak, hogy maga sötét, maga ilyen,
maga amolyan, szóval ú. n. védelmi állásba helyezkedve
viselni a kellemetlenkedést. Ó, az ilyen köznapi mártíro-
kat nagyon jól ismerjük! Tessék Krisztus szavait betű-
szerinti értelemben venni, megbecsülni és nem a magunk
kis játékaihoz vagy akár szenvedéseikhez lehúzni, hanem
azon az eszményi magasságon hagyni, hogy igen, aki

Krisztusért szenvedni a méltatlanságot, ezen túlmenve, a kínt, a halálos kínt és másképen, mint visszabeszéléssel és nyelveléssel, az számíthat arra, hogy övé a menyenyek országa.

Mikor az Üdvözítő azt mondja: «Aki engem megvall az emberek előtt, azt én is megvallom Atyám előtt», (Lk. 12, 8.) nem azokat az olcsó hívságokat érti, amelyeket mi egyszer-egyszer, egy-egy körmenet alkalmával, mikor valamelyik suhanc a kalapját fennhagyja, hát odalépve lefricskázzuk a fejről és megtiszteljük őket mindenféle becses címmel, — nem, nem ezt érti az Üdvözítő ez alatt, «Aki megvall engem az emberek előtt, azt én is megvallom Atyám előtt», hanem megvallani kínban, szenvedésben, vérben, nélkülözésben, gyalázásban, minden ellenállás nélkül.

«Aki életét elveszti értem — mondja az Üdvözítő —, az megtalálja azt». (Mt. 16, 25.) Hogyan? Elveszteni azt a nyomorult életet, amelyikhez olyan nagyon ragaszkodom, amelynek jobb napjaiért, kényelméért, puha fekhelyéért olyan nagyon harcolunk. Ne értsen félre engem senki, nem akarom elvitázni a másik embernek jobb, kényelmesebb sorsát, de amikor a merő szociális érvényesülés kedvéért az ember akár a lelkét is elveszteni, akár az ördögnek is odadobná, akkor ne beszéljünk arról, ' hogy «aki elveszti életét értem, megnyeri azt», — nagyon is nem veszítjük el az életünket, nagyon is annak az érvényesüléséért harcolunk. A vértanúság, a vérkeresztység az emberi lélek magaslatain születik meg, nem pedig abban a köznapi alacsonyságban, amelyekben mi olyan tehetetlenül, olyan hülyén, eszeveszetten bukácsolunk.

Mikor az Üdvözítő azt mondja: Nagyobb szeretete senkinek sincsen, mint aki életét adja az ő barátaiért (Ján. 15, 13.), akkor az Üdvözítő feltette a koronát azokra a nyilatkozatokra, amelyekkel meg akart bennünket ismertetni, a vértanúságnak, tehát a vérkeresztiségnek lelket nemesítő, megszentelő hatásával.

És az Üdvözítő szavai nyomán az ihletett szent író, János apostol, akinek pontosan a Titkos jelenések című,

titokzatos homályú könyvét olyan nagyon szeretik ma-napság előcibálni, kiolvassván belőle a közeledő világ végét és kire, kire se holmi antikrisztusi tulajdonságot ruházni, — ebben a könyvben (7, 14.) olvasom: «Ezek nagy szorongatásból jöttek és megmosták ruhájukat a Bárány vérében». A Bárány Krisztus. Akik megmosakodtak a Bárány vérében, előjönnek fehér ruhában és szolgálnak az Isten trónja előtt éjjel és nappal. Ez a jelenítése és a mondjuk színrehozása a lelkek tömegeinek, jelenti a Szent János apokaliptikus nyelvén azokat az embereket, akik vérről fizettek Krisztusért. Akik a legelső sorban ott állnak, a Heródes gyilkos tőre alatt elhalt kisdedek, akiket mi aprószentek néven ismerünk.

De tovább megyünk. Az ősegyház hagyományában ott állnak Tertulliánnak és Cipriánnak nyilatkozatai, akik szerint van egy második fürdő, amelyik pótolja az elsőt, a vízkeresztséget, — amelyikre az Üdvözítő rá-mutatott, mikor azt mondta: A keresztséggel, mellyel én megkereszteltetem, meg fogtok kereszteltetni. (Mk. 10, 39.) Utal az Üdvözítő a saját vére ontására, amellyel megpecsételte mindazt, amit mondott és tanított, az Atyához való örök, ragaszkodó szeretetét. Krisztus tehát vérét ontotta az Atyáért, az Istenért, vérét ontotta halálos kínok között, ellenállás nélkül, hiszen tudjuk, hogy szentséges teste préda volt a zsidó poroszlok és a farizeusok szolgái kezében. Tudjuk, hogy szentséges teste préda volt az Őt keresztre feszítő latrok kezében. És a hagyományból kitetsző gyakorlat hangosan bizonykodik abban a jelenségben a vérkeresztség érvénye mellett, hogy a meg nem keresztelt vértanúkat azonos tiszteletben részesítette azokkal a vértanúkkal, akik előzőleg a vízkeresztségben részesültek. Miért tette volna az ősegyház ezt, miért méltányolta volna pogány embereknek, de érzésben Krisztus hívására halálos kínokat az Úrért türelemmel elviselő áldozatát, ha nem abban a tudatban, hogy igenis ez a kiontott vér a második, a Tertullián által említett fürdő, amelyikben a lélek Krisztusban újjászületik.

De a hívő lélek megtalálja a vérkeresztségnek a

tulajdonképeni jelentőségét még egy szembeállításban is, amikor a keresztségét mint olyant, tehát a lélek újjászületését, a mi lelkünknek Krisztus keresztyéhez való kapcsolódásával magyarázza.

A vízkeresztség, a szentségi intézmény, Krisztus alapításából eredményezi dologi teljesítmény folyamánként a lelkeknek újjászületését. Ez az első lehetőség.

A második, amiről már beszéltünk, a vágykeresztség, mikor lélektani alapon az ember, az egyén, tehát az értelem használatára már eljutott egyén, a jó és rossz között különböztetni tudó egyén, a tökéletes szeretet indulatából folyólag önátadó melegséggel, készséggel kapcsolja magát Krisztushoz, felindítva magában a tökéletes szeretetnek Krisztus iránt, az Isten iránt való tökéletes szeretetnek indulatát, nem akarván semmi egyebet biztosítani magának, csak Krisztus szeretetét, Krisztus kegyelmét, — mondván, hogy ezzel éppen elég gazdag, mert a lelkét megnyeri magának.

Es a harmadik, amivel pontosan ma foglalkoztunk, a Krisztusért halálos kínokat türelmesen elviselő lelkület. Ez a három egyformán biztosítja a léleknek újjászületését. Természetesen mindig attól függőleg, van-e Falakinek lehetősége a vízkeresztségben, tehát a szentségi keresztségben részesülni. Ha nem, ott van mentségül a vágykeresztség és ha ez sem jutott valakinek az eszébe, illetőleg a lelkét ez a kegyelmi sugár sem illette volna meg és körülményei úgy alakulnak, hogy leteszi lelkét Krisztusért és visel érte mindent, — itt nincs megalkuvási lehetőség, félsikerek, harmad- és negyedbefektetések —, visel mindent, «aki elveszti lelkét énérttem, megnyeri azt» — mondja az Üdvözítő, aki ezt mind feláldozza a vérkeresztség, a vértanúság révén, igenis részese, boldog birtokosa annak az üdvözülési lehetőségnek, magának az üdvösségnek, amelyet Isten mindenki számára egyformán szánt. Mert értsük meg jól, a mai üdvrendben Isten senkit elveszíteni önhibáján kívül nem akar. Vannak módok, lehetőségi formák — mi most hármat ismerünk! —, három út és mód áll előttünk világo-

san, következképpen nyugodt lélekkel mondjuk, irgalmas és jó, kegyes és áldott a mi Istenünk, aki meg akarja nyitni a boldog jövendő kapuját egyféleképpen minden embernek.

Ha most még azt nézem, hogy hatékonyságban hogy viszonylanak egymáshoz víz-, vágy- és vérkeresztség, akkor meg kell állapítanom, hogy a vágykeresztség, az nem közöl szentségi jelet az ember lelkével, azt a bizonyos eltörülhetetlen jelt, amelyről már beszéltünk és éppen úgy nem eszközli ezt a vérkeresztség sem. Ebben tehát a kettő, a vágy- és vérkeresztség egyezik egymással. Ellenben mind a vízkeresztség, mind a vérkeresztség eszközli a lélekben a bűnnek és a büntetésnek eltörlését, az áteredő bűn, a személyes bűn és az ezekért járó örök, illetve időleges büntetések eltörlését. Aki tehát vértanúsággal lép át az életből az örök életbe, aki ezt a nagy utat a sajátmaga élete feláldozásának ilyenén formái között teszi meg, aki a nagy kapun ezzel a képesítéssel, ezzel a minősítéssel lép át, — a Krisztus kebelén találja meg az örökkévaló jutalmát.

És most, mivel még van két perc időnk, sebtiben idehozok még egy kérdést, amelyik annyi szülőnek, annyi fiatal anyának főképen, okoz keserves és nehéz gondokat néha. Értem a keresztség nélkül elhalt kisdedeknek sorsát. Mi lesz ezekkel? Vízkeresztségben nem részesültenek, vágykeresztségben lélektanilag nem részesülhetnek, hiszen nincs vágyuk, értsük az örökkévaló értékek iránt, Krisztus iránt való szeretet nincs bennük, vérkeresztségben sem részesültek, mert nem gyilkolták Krisztusért halomra őket, mint a betlehemi kisdedeket. Ott sír egyik-másik fiatal anya az egynapos, félnapos, éppen hogy a világra jött és ezután végetért életű újszülöttje felett. . .

Tény, hogy az örök üdvösségre a keresztség szentsége elkerülhetetlenül szükséges. Tény, hogy a katolikus tan szerint, akik az áteredő bűn állapotában halnak meg, a kárhozat helyére kerülnek, de mert személyes bűneik nincsenek, tehát nem a pokoli kínok szenvedésébe, hanem valamely — a teológia így magyarázza és helye-

sen teszi, hogy magyarázza —, valamely természetes boldogságnak az élvezetébe. Mert értsük meg jól: két-féle boldogság van. Egy természetes boldogság, amelyik azt mondjuk, élvezetében áll bizonyos ismert vagy eddig még ismeretlen, de majd nekünk jutó természetes jónak. Azután van egy természetfeletti boldogság, amely a kegyelem révén, a hit alapján, az Istenbe vetett remény és hozzá kapcsolódó szeretet alapján üdvözíti az embert. Tehát Isten maga az örök, a végtelen, a -főséges Alkotó, Fenntartó, Gondviselő és megszentelő Isten, akinek a látására hitünk szerint el akarunk jutni és akinek színről-színre való látása és hogy Ő van és én is vagyok, hogy örökké van és engem, az időben levőt az örökkévalóságba, a főséges létébe beenged, magához enged, — jelenti az emberre nézve az ú. n. természetfeletti boldogságot. Az a kisdéd tehát, aki az áteredő bűn állapotában, de mégis személyes bűnök nélkül ment át a másvilágra, ezt a bizonyos természetfeletti boldogságot nem élvezheti, de élvezheti azt a természetes szerencsét vagy boldogságot vagy jóérzést, amit az igaz Isten, mert jó és irgalmas juttat minden embernek annyival is inkább, mert valamiképpen Krisztusnak meg nem halt gyermekekhez, de járó-keelő, játszó, tehát értelmi életet élő kisdedekhez intézett szava az, hogy: «Engedjétek hozzám jönni a kisdedeket, mert övök a mennyek országa».

Ez hittanilag mindenesetre aggodalmas kérdés, de a hívő lélek nem vesztí szemei elől, hogy az Isten az örök jóság és nem elveszteni, hanem üdvözíteni akar és éppen ezért bízunk abban, hogy azok a kicsinyek, akiket nem torzított el Isten szemében a személyes bűnöknek a szennye, ezek nem a kárhozottak kínját szenvedik, de az isteni Gondviselés jóságának valamelyes forrásából élnek, nem mint elpusztultak, hanem mint az Isten irgalmát élvező teremtmények.

B) Sajtóbeszéd.

1. Sajtókérdés — életkérdés.²

Mélyen tisztelt Katolikus Nagygyűlés!

Lacordaire-vel kezdem. A francia katolicizmus e tüzes bajnokának nevét van-e aki nem ismeri? Lacordaire-rel mondom: «Je regarde et je m'étonne!»³ Más körülmények között ugyan, mint ő beszélt. A vádlottak padján ülve csendült fel ajkain e súlyom szó, nagy és igaz ügy védelmében. Jómagam az előadói asztaltól, a magyar katolikusság élő lelkiismeretét számonkérő közvádloi székéből visszhangzóm: «Je regarde et je m'étonne!»

A X. katolikus nagygyűlésen, mely egyéb teendői között a sorozatban megelőző kongresszusok végzéseinek eredményes vagy eredménytelen voltát is hivatva van ellenőrizni, a kiérzett ténybeli igazságok hatása alatt hordozom körül tekintetemet e díszes teremben és küldöm annak falain kívül szerte e honba, mialatt a megdöbbenés szorongó érzései vesznek erőt lelkemen. Mert nálunk még mindig nem tudják, mi még most sem értjük, hogy a sajtókérdés ma életkérdés. Sőt így mondom: az életkérdés. A letűnt évszázadok utolsó tizedei érlelték meg, hogy soha többé el ne múljék.

Jó emberek, nem is kevesen, úgy vélekedtek, hogy a nagy betűjárás csak múló jelenség. Divat, szeszély, mint sok más egyéb, s amily rohamosan öltött gigantikus formákat, úgy el is fog törpülni. És ők csalódtak. Mások már számoltak hatalmával, de mindenhatóságát nem voltak hajlandók elismerni. Kombinálóképesség hiányában rövidlátó szemmel elejtették a fonalat, ott álltak az út kezdetén, e merő tanácskozással elvesztegették az időt.

A betűsor pedig összeforrott lánczá, de sőt hóhérvé kötéllé fonódott, hogy átszorítsa, fojtogassa a világot. Ma már nem a királyok jogára kormányoz országokat, sem a császár bölcsessége nem dönti el a nagy érdekeket

és a cárok valamikor mesésnek mondott hatalmi szava sem egyensúlyozza már vagy fordítja fel a világ mérlegét. Ám, ha e nagyságok tünezőfélben vannak is, meg kell állapítanunk, hogy az eszmék napja, az Igazság sem emelkedett feljebb. Szó sincs róla. Ne képzelődjünk. A világot a vélekedések, a nézetek lendítőkereke hajtja; ezt pedig a sajtó kovácsolja. Mondjuk így: az újság, a folyóirat, a könyv. Elsősorban és főképp mégis csak az újság. Utána indul az ember, a sok ember — minden ember? — gondolkodásában; veletart ítéleteiben; szól az ő szavaival; cselekszik tanácsai szerint. A sajtó az igazságból annyit ad, amennyit ő akar. Elhiteti velünk, amit elibünk tár. Látszólag a magunk lábán enged járni, és mégis megcsal simogatásaival annyira, hogy hozzászélődünk; ha pedig akadékoskodnánk, a terror kíméletlenségével letör annyira, hogy szabadakaratumk bánja. Ha nem parancsol is, mégis mindenható, szuggesztív ereje pórázon viszi egész gondolkodásunkat.

Henry Berenger, a «Conscience nationale» írója imígy jellemzi a sajtó hatalmát: Legyen a sajtó jó vagy rossz, igazmondó vagy hazug, nevelje a jellemet vagy vigyen züllésbe: szabad nemzetben minden körülmények között mindenható. Olyan a hatása, mint egy általános és állandó népszavazásé. Belőle terem a közvélemény, kiforr belőle az erkölcsi felfogás. Iskolákat szervez, de meg is dönt; családokat emel, de el is söpör. A hír szárnyaira ültet, de el is temet. Államférfiakat kreál, de nyakukon tartja a kést; elveti a háború kockáját, s a béke fehér zászlaját is ő lengeti. A közszereplés emberei politikusok, hivatalbeli tényezők, írók, művészek mind-mind előtte állanak szolgálatkészen, bámulják csodás és sokféle hatalmát.

A sajtó erősebb mint az iskola, hatalmasabb mint a parlament. Egyikbe is, másikba is behatol, sőt oda is elér, ameddig ezek el nem hatnak. Beleivakodik az emberekbe úgy, hogy milliók lesznek egyetlen jelszavával entuziaszták, gyűrött lelkek, mindent reménylők. Itt kigyúl a hazaszeretet őrtüze, körülsuhanja az imád-

kozó nemzet áldástkérő fohásza, de csak azért, hogy egy röpke változat a káromlás mennydörgésszerű robajával zúgja: akasszátok fel a királyokat, s egy más változatban: écrassez l'infâme — irtsátok ki a gyalázatost!

Honnan a tengernyi ember hánykódása a jó és rossz e szélsőségeiben? Onnan, hogy az óriási testben, amelynek tömeg a neve, láthatatlanul, de annál valószínűsággal vibrál a lélek, a néplélek. Reszket a gondolatkeresés lázában, ott kígyózik az új eszmékhez való tapadás simulékonyágában. Túlzok-e, hogy a népeket apotheosisba is, züllésbe is a betű viszi? Ha a népleiket a jóság, az egészség, az igazság járja át: a dicsőség magasan fog felragyogni. Ha a jellemtelenség és aljasság kovásza erjeszti meg, ha Veuillot szavaival élve, a leghegyesebb tör szúrja át, a leghatékonyabb mérge, a szennyes kézzel forgatott toll mérge vesz rajta hatalmat, — évszázadok becsületes munkája dől rövidesen romba.

Nyissuk csak fel szemeinket! Az intellektuellek csődje tengernyi tévelyekben, a tudomány gögös fennhéjázása a hittel való kíméletlen mérközésben, az a sok jobbsorsot érdemelt áldozat kire hárítsa vádját, átkát, ha nem a megmérgezett sajtóra? Az erkölcsi világban melyik megtermékenyítő tényező élesztgeti az új pogányságot, szabadalmazza a léhaságot? Ki, mi súgja, zúgja: mindent szabad látni, nézni, hallani, írni, olvasni, — ha nem a gonosz sajtó? És a szociális alakulásban vallást, családot mi tesz tönkre? Hazát, tulajdont, mi szaggat foszlányokra? Nem azok a mindennapi hol. alattomos, hol nyílt támadások-e, amelyekről méltán félhetünk, hogy holnapra kelve felbomlik sorrendje a ma társadalmának? Tagadhatatlan, hogy a szemrehányás mindig a sajtót, csak a sajtót, a tisztességtelent, a megvásárolható, a többi ajánlónak azonnal szolgálatkész sajtót érheti csupán! Tehát mégsem pusztá rémlátás az a bötűjárás! Az a parányi, apró manó hány győzelemnek hőse, mennyi bukásnak végzetes eszközlője! Mekkora megszégyenülés, mennyi erkölcsi és fizikai halál az ő

műve! Ó, igen, a betű kegyetlen, kíméletlen és goromba! Nem nézi, mi szent; el nem ismeri tiszteltetelmétó hagyományok ősi jogát! A tiszta erkölcs hófehér mezejét épúgy végigrója szennyes cselvetéseivel, mint amilyen szorgalommal öröl a hit évezredes tölgyein.

Ó, a betű arcátlan, hazug, a betű öl. Van-e manap ember, aki nem érezte volna ennek a kis ólomkatonának erejét? Vak az, aki nem látja hódításait s fel nem éri ésszel pusztító garázdálkodásait! Ma, amikor minden ember olvas — és jól teszi, hogy olvas! Hisz gondolkodó esze azért vagyon, hogy saját hiányait mások szellemi többletéből pótolja, tanuljon újat, alkalmasabbat, tökéletesebbet.

De senki se esküdjék betűre, ha azt undok lélek mozgatja, amely annyiszor szolgálja a vallási indifferenzizmust, sőt egyenesen a teljes hitetlenséget; hirdeti az egyénnek korlátlan érvényesülését; hangoztatja az élvezetek zónáinak pusztulással járó kiterjesztését.

Hány keresztény ember életfelfogásába, meggyőződésébe fojtotta már bele a lelket a betű! Kísértő gyönyörök lidércfényét lebegteti előtted egyszer; lesújtó bizalmatlanság, megosztó kétségek éjtszakáját teríti reád másodszer; az igazság szövéténekének magasra törő lángját a hazugságok nehéz füstjével, a ferdítések sűrű ködével folyja körül itt is, ott is a betű!

Szennyes kézzel forgatott toll rója az egyiket a másik mellé ennek a jelszónak a szolgálatában: *Corrumpe et impera*, ó rombolj, hogy győzhess!

Mindent győz! S hogyan győz? Kívánatos naponkinti, félnaponkinti adagolásaival. Például az egyik kis bolyhos a sok közül így szellemeskedik a «Nap»-nál: Folyamodvány adassék be Jézus Krisztushoz, hogy immár eredményessé vált módszere szerint eljönne újból megváltani a . . . gázgyárat. Wilde Oszkár tollából már másként folyik a mérreg. «A jótevő» című prózai költeményben hogyan változtatja el a jó Jézus eszményi alakját! Megmutatom! Éj volt és Ő egyedül. Távolról odatetszettek egy város körvonalai. Elindult arrafelé.

Ahogy odaért, az öröm nevetése, a táncotjáró lábak zaja, a furulyák zenéje ütötte meg fülét. Rövidesen belül került a sorompón s meglátott egy házat, virágokkal ékes oszlopcsarnokzatot. Belépett, végigment az előcsarnokon s egyszerre ott állott az ünnepies teremben. Az egyik nyugágyon elterülve feküdt egy férfiú. Homlokát tüzes-piros rózsakoszorú folyta körül. Ajkait pedig bíborszínűvé tette a bor. És Ő — Jézus — annak háta mögé lépett s vállát megérintve így szólt: «Miért élek ti itt így?» Az ifjú megfordult s rátekintvén, megismerte Őt. Aztán így felelt: Amikor bélpoklos voltam, Te meggyógyítottál, hát ugyan másképp kell most élnem? «És Ő — Jézus — a házból kiment az utcára. Kevéssel utóbb látott valakit, egy nőt, festett arccal, díszes öltözetben, lábait gyöngyfüzerek ékíték s mögötte, mintegy öt hajhászva, egy fiatalembert kétszínű köpenyben, szemeiben a szenvedély tüzevel, keresve a nő bálvány szépségű arcát. Ő tehát — Jézus — gyorsan követve őket, megfogá az ifjú kezét. «Miért nézed ily szemmel ezt az asszonyt?» — kérdezé. Az ifjú megfordult, megismeré őt és így szólt:

«De hisz valamikor vak voltam; Te adtad, hogy lássak! Tán bizony egyébre nézsek?» Ő pedig — Jézus előre futott és megérinté az asszony köntösét és monda: «Nincs más ösvény, csak a bűnnek útja?» Az asszony megfordult, megismerte őt, fölnevetett és szólt: «De hisz Te megbocsátottad bűneimet és az út, amelyen járok, jóleső és kellemes.» És Ő — Jézus — kiment a városból és a nagy út szélén sírni látott egy fiatalembert. Odament és megsimogatván haját, kérdezte: «Miért sírsz?» És a fiatalember ránézett, megismerte Őt és így felelt: «Emlékezzél, tudnod kell, hogy valamikor halott voltam, de Te feltámasztottál. Tehetek-e mást, minthogy sírjak?» Eddig az író. És ennyit az író. És a többit? Elvégzi a lélek, amely egy hozzám intézett levélből így szól: «Je l'ai lu hier, et ça m'a fait un drôle d'effet! Vous savez que si je pouvais réaliser mieux notre religion, alors toutes ses lectures me feraient autant d'impression, que de l'eau sur le dos d'un canard». ⁴

Ha az emberek kiolvasnák a művészi gonoszsággal megkomponált néhány sorból a tendenciát, nem volna nagy a veszély. De legtöbbször nem gondolkozik, megemészti és inficiálódik.

Vagy rátérjek azokra a stílszerű hazugságokra, amelyeken hülyeségük miatt már nevetni sem lehet; csak legfeljebb szánhatni azt a publikumot, amelyik mindezt beveszi. És itt eszembe jut egy kupié boldogult úrfikoromból. Duette-ben megy, méltóztassanak megélni. Az egyik dúdolja: És ön hiszi? A másik feleli: Én nem; de mindjárt visszakérdezi: És ön hiszi? Az sietve mondja: Én sem; folytatják mind a ketten. Pedig az újságban volt benn, no akkor pláne hihetetlen. De persze csak a kupiéban van így, a valóságban mégis hiszik. Hiszik sokan, hiszik majdnem mind. Hogy meddig, az mellékes. Amikorra kikerülne az igazság, már készen áll légiónyi újabb hazugság.

A vonatkozta-szemelvények azonban csak krémje a sajtópizsoknak. Milyen lehet akkor a pizsok alja? Elég fekete ahhoz, hogy csak kissé finnyásabb ízlésű ember attól való félelmében, hogy beszennyezhetné magát, hozzá se merjen nyúlni, hagyja — és ez nagy baj. Elég kiadós ahhoz, hogy akire ebből valamennyi reáfreccsen, az lehetlenné tétessék, legyen az személy, vagy akár intézmény. És ugyan az ilyen támadással szemben nincsenek erős sáncaink? Ezt a harci modort visszaverni nincs elég erős fegyverünk? Volna, ha igazainkba vetett meggyőződés hatna át bennünket! Ha a tétlenség, a kislelkűség, a közönyösség kuckóiban meg nem húzódnánk! Ha megértenők azt, hogy a rövidlátás nem mentség; hogy a gondolkodási nehézkesség (Denkfaulheit) visszataszító nyavalya; hogy a türelem csak addig erény, amíg felsőbbrendű, abszolút értékű, hozzá még közös szellemi javaink nem forognak kockán. Sajtóügyben pedig a tétlenséggel kombinált közönyösség elvitázhatatlan bűn, és lássák, hogy lelkiismeretük veszélyeztetése nélkül átgázolják ezt a felelősséget az olyanok, akik látván, nem akarnak látni, és hallván, nem akarnak hallani. Az ilyenekhez süvít fel a kripta mélyéből

Lacordaire szelleme: Je regarde — látom magukat, magukat látom, — et je m'étonne — és azon amit látok és akiket látok, megdöbbenek! Azért értsük meg, hogy a sajtóügy fellendítése halaszthatatlan kötelesség. La presse ça presse! Sietni kell, míg lehet, amíg van mivel és mit mentenünk. Scriptis scripta opponenda!⁵

Az elfajult sajtóval szembe kell szegezni a becsületes sajtót és áldozatok, előreláthatólag igen nagy áldozatok árán annyira kell favorizálni ezt a mi sajtónkat, hogy necsak a dogmák mértéke és a keresztény morális törvényei szerint, hanem zsurnalisztikái szempontok alatt is megállja helyét ellenségeivel szemben, ha már fölējük emelkednie nem lenne elég ereje.

Mi a teendőnk a rossz sajtó ellen? Hátat kell neki fordítani! S ha utánunk jönne, meggyorsított léptekkel meneküljünk előle. Kérdés, nem vagyunk-e rendszeres olvasói naponként, vagy ha nem, hetenként egyszer-kétszer vásárlói egyik-másik bennünket tüskön-bokron keresztül üldöző ellenséges indulatú újságnak? Vagy tán éppen állandó támogatásunkat bírják a Leibjournaloknak kijáró hagyományos előfizetés révén? Nem jár-e házunkba olynemű folyóirat, időszaki szemle, amelyik minden egyéb elemet készségesebben respektál, mint minket? Nem húzódik-e meg könyvtárainkban, nem díszleleg-e szalonjaink asztalán olyan könyv, verskötet vagy regény, amelyiknek léhaságaitól méltán félthetjük a családot, kicsinyét-nagyját egyaránt. Az ilyesmi nem katolikus házba való, az ily olvasmányok nem lehetnek szellemi táplálék olyan légkörben élő emberek számára, akik naponta felfohászknak az Istenhez: Ne vigy minket a kísértésbe, — a kísértőt pedig ők maguk épűgy naponta bebocsátják házaikba. Ki velűk! A sajtó pénz-ből él. Ha pénz nincs, sajtó sincs. Cikk sincs.

Ebből következik, hogy aki pénzt ad, fillért vagy forintot, élni segíti, lábra állítja, nagyra növeszti a sajtót. Következik, hogy aki rossz lapra, folyóíratra, rossz könyvre költ fillért s forintot, abba a kűtba hányja a pénzt, amelyikből nem üdítű vizet, de mérget merít, Ne mérget vegyűnk, hanem kenyeret! Ne szenzációt.

de igazságot! Küzdeni kell minden képzelhető, kitalálható és életrevaló eszközzel, a legegényibb módokon! Ez a küzdelem sohasem lehet stílszerűtlen, ez a küzdelem mindig jogosult; a moderamen inculpatae tutelae⁶ határvonalát át nem lépi. Itt jut eszembe, s a mi kedves fegyvertársunk, a Katolikus Népszövetség bizonyára nem veszi rossznéven tőlem s nem fogja kellemtelenségnek minősíteni megjegyzésemet, hogy kitűnő ötletei egyikét nem volt elég múltkoriban csak az „Alkotmány» hasábjaira szegezni, hanem bizony a csuhások és bőrkabátosokkal illusztrált Magyarország térképe mellé etnográfiai hűség, no meg a ténybeli igazság érvényesülése szempontjából, a diadalmas fajt is oda kellett volna rajzolni és ezt a térképet ugyanolyan plakát alakjában sebtiben szerte kellett volna röpíteni széles hazában. Azt hiszem ez sem más, mint scriptis scripta opponenda.

És mi történjék a mi sajtónk érdekében? Minden, amire csak képesek vagyunk! Mozgassuk meg az embereket, s mindenképen való iparkodással vezessük rá a belátására, hogy a katolikus sajtó megérdemli rokonszenvünket, igazainkért ez küzd, érdekeinket ő képviseli, jogainkat védelmezi. Ép ezért fenntartása, kiépítése katolikus közügy: valamennyi megoldatlan kérdés között a legfontosabb.

E körül kell mindannyiunknak sürögnünk-forongunk. Ki ezt, ki azt tegyen; csak valamennyi tegyen. Akinek egy fillérje sincsen, hogy adhasson, — akinek jártányi ereje is hiányzik, hogy jöhessen-mehessen: még az ilyen is cselekvőképes a katolikus sajtó kereszteshadjáratában való részvétel szempontjából: imádkozzék fegyvereink győzelméért! Akinek pedig pénze van, abból adjon; míg ki tollat forgat, ezzel a fegyverzettel siessen a küzdőtérre. De akárki legyen, lelket hozzon magával!

Záradékul a katolikus sajtó körüli kötelességeink sikeres kifejtése érdekében álljon itt egy rövid rezümé.

Mást, mint határozottan katolikus, feltétlenül keresztény irányú lapot ne olvassunk. Legyünk sajtónk-

kai szemben méltányosak. Becsüljük meg a befektetett munkát. Ne vezessen bennünket soha aprólékos kritizálás, ne kákán is csomót kereső fészkelődés, ha egy-egy botlás tarkazza egyébként sok jóakarattal megszerkesztett lapjainkat, vagy ha néhanapján a kiadóhivatalban véletlenül beállott zavar az expedíció körül támaszt nehézségeket.

Ha a sajtókérdés életkérdés — és az! —, akkor, amint a régi időkben kolostoraink kapujánál kenyeret s levest osztogattak a szegényeknek, úgy kellene ma a templomok bejáratainál szétszórni a katolikus újságot. Ha a katolikus sajtókérdés életkérdés — és az! —, akkor, akik leszámolnak az étellel s halni készülnek, emlékezzenek meg az élők legnagyobb érdekéről, s ha van mi fölött rendelkezniök, juttassanak a katolikus sajtó céljaira is. Ha a sajtókérdés életkérdés — és az! —, akkor minden munkálatnál, amelyet csináltatunk, minden bevásárlásnál, amelyre pénzt költünk, jusson eszünkbe a katolikus sajtó s egy kikötés, amely a vállalkozó vagy kereskedő hasznából egy-két százalékot juttat a katolikus sajtó vergődő ügyének felsegélyezésére, a «kicsiből lesz a nagy», illetén gyakorlati megvalósítása révén tetemes anyagi erőforrást nyit meg szent ügyünk javára.

X. Pius pápa szavaival végzem: «Még mindig nem fogják fel eléggé a sajtó fontosságát, nem törődnek vele úgy, amint kellene. Pedig hiába építünk templomokat, tartunk missziókat, alapítunk iskolákat, ha emellett elhanyagoljuk a sajtót». Egyetlen mód van még az érvényesülésre: elárasztani várost, falut, országot sajtótermékekkel, amelyek az elfelejtett igazságokra újból megtanítanak.

2. Aktuális-e a sajtókérdés?⁷

Mélyen tisztelt Katolikus Nagygyűlés!

Itt vagyunk újra! A nagygyűlés résztvevőinek kelős közepében. A katolikus sajtóügy meg én, egymás Doppelgängerjei. E díszes társaság színe előtt, e ragyogó pompájú teremben mi ketten a magunk egyszerű, igény-

telén megjelenésével. Tény, egyikünk köntöse sincs puha posztóból varrva. Meleg topán helyett saruban gyúrjuk a sarat. Föl vagyunk ugyan övezve, de csak kötéllel. Bizonyosságául az evangéliumnak, hogy szegények mindenkor vannak Önökkel. Hát az én szegénységem nem baj! Ez az én utam. Erre vállalkoztam. De hogy a kenyerespajtásom sem tudta előbbre vinni, ez bántja az én ragaszkodó baráti szívemet. Róla tudom, hogy nem esküdött szegénységet. Ő erre nem vállalkozott. Ellenkezőleg. Neki ambíciói vannak. Nagy akar lenni. Erős a harcokban. Számottevő a dologban. Gazdag sikerekben! Naponta hallom tőle, amikor munkájára indul, ad majora natus! S mire visszatér, a panasz keserősége ömlik el szavaiból: *Népem*, meddig feledsz el engem egészen? Meddig tartok még fájdalmat szívemben? Meddig emelkedik fel ellenségem fölöttem? Nem visz rá a lelke, hogy áltassam. Tartozom neki az igazsággal. Addig járod — Katolikus Sajtó — a te kálváriádat, míg az emberek, akiket te keltegetsz, bódító álmukat aluszszák. Míg az emberek, akiket te ösztönösz, sürgetsz: kázmálódnak, mivelhogy Pató Pálként ráérnek még. Akikhez sok volna a mondanivalód, de fülüket sérti a te őszinte hangod. Akik úgy gondolkoznak, hogy előtted sok egyéb érdeket kell pártfogó szeretettel kezelni. Akik, ahogy is hallják Crémieux: «Regardez tout le reste comme rien, l'argent comme rien, la considération comme rien, la presse: c'est tout. Ayant la presse, nous avons tout le reste».⁸ Akik ennek az 1848-ban világgá röpített jóslatnak nyomán nem látjuk magukban és körükben a hit csökkenését, künn és benn a meggyőződés erejének hanyatlását, az erkölcsi érzék folytatólagos elsekélyesedését. Akik mindössze cicerói elszólásnak minősítik a rossz írásokról mondott tömören igaz kritikát: *Lamentantes inducunt fortissimos viros, nervos omnis virtutis elidunt.*

De hát elérkezik-e valaha az az idő, hogy fölismerik az emberek a vallásos gondolatnak, az erkölcsi alapnak ellenébe szegzett előítéletek horderejét? Észreveszik-e valamikor a szektárius sajtó útján mindig kellő időben

előcibált történelmi hazugságok durvaságait? Észreveszik-e valamikor a művészettel kicsiszolt szofizmák csalfaságait? Lesz-e kor, amidőn az elviselhetetlenségig kiélezett illoyalitás ismét felebaráti érzéssé simul? Amikor nemcsak a tombolássá fokozott szenvedélynek, hanem az erényes törekvések önfegyelmező próbálkozásainak is megnő a tábor? Lehet, sőt lesz, mert kell lennie! Ennek az időpontnak el kell jönnie! Vagy nem e mellett bizonyít-e Emil Zola, amikor így ír: «Quelle tristesse, quel soulèvement indigné de la conscience devant l'oeuvre abominable de la basse presse, dont le négoce, le trafic sur les curiosités du public est en train d'énerver, d'empoisonner la nation!»⁹

Igen, meg kell fordulnia az idők járásának, ha még Zola is az emberi lelkiismeret szomorúságáról, meg-alázódásáról beszél, mikor az alacsonyan járó sajtó és vele és általa az a merő üzlet a nemzet megmérgezésének, elerőtlenedésének okozója! Valóban, ezt a nemzet testébe, mindnyájunk lelkébe ojtott mérget, ellentétben a kalmársajtóval, a becsületes sajtónak kell eloszlatnia. Annak a sajtónak, amelyik már jó darab ideje megszületett, föl is cseperedett, de hamupipőke módjára kuckóban a helye. S ha keresem ennek a mostoha elbánásnak az okát, sehogysen tudom egyébben megtalálni, mint abban a szellemi perverzításban, abban a lelki masochismusban, amely jóformán egész katolikus, sőt keresztény társadalmunkat rabbá ejtette; amely szellemi eltévelyedésben szokványosan bűnözik kicsiny és nagy, amikor az ellenséges indulatú sajtó szutenirozása révén segít fenni a korbácsot, hogy annak ütései alatt segít élesíteni a kést, hogy annak metélései alatt kedvére kéjelegessen.

Súlyos ez a vád, érzem, de Isten és emberek előtt állom érte a felelősséget! A mi sajtónk háttérbeszorulásának okául ugyanis nem fogadhatom el azt a szemrehányást, amellyel bennünket innen is, onnan is szüntelenül illetnek. *Mert amit katolikus elfogultság és egyoldalúság címén szokás emlegetni a terhünkre, az bőségesen megtalálja cáfolatát abban a nemkatolikus, sőt katolikusellenes*

elfogultságban, és egyoldalúságban, amellyel amott forgatják a tollat. Amit pedig érdekesség és hírszolgáltatási hiányok örve alatt vetnek szemünkre még barátaink is, szintén nem ismerhetem el okul arra, hogy az ajtót elöt-tünk betegyék. Az orvosságot erre a bajra intra moenia föl tudom fedezni. Egyetlen lépést sem teszek érte a mi köreinken kívül. Az az életet adó elixír itthon van, a mi publikumunk zsebében! És kellene, hogy benne legyen a szívében is! És ne hiányozzék az eszéből sem.

Azt mondtam, a zsebében van. Igen, mert 60%-os arányszámban katolikus előfizetők és napifogyasztók és papírfogyasztók is teszik virágzóvá az ellenséges sajtót! És vajjon hirdetési átalányok révén nem hízlalja-e a katolikus emberek pénze a másik tábor csatárait? Ha az a sok százezer itthon maradna, hogyan ki lehetne építeni a katolikus lapok szerkesztőségeit! Mennyire ki lehetne építeni újságaink keretét! Mennyivel többet lehetne áldozni a jó sajtó elterjesztésére!

De keresem a megszüntethető bajok orvosságát a katolikusság szívében is! Mert az a bizonyos elmaradottság, amelyiken a mi sajtónk kebelbéli kritikusai gyakorolják a fogukat, a katolikus hírlaptudósítás önkénteseinek nehézkességét, jobban mondva nincstelenségét hívja tetemre! Wo sind die Presskapläne? Nem Hetzkáplánok! Presskáplánok! Ez egy új típus! A sajtókáplánok hol vannak? A katolikus újságírásnak hivatás szerint, de meg saját létkérdésük szempontjából is legalább segéd munkásai! Nem is szólva, akikre pedig épügy számíthatnánk, a magyar katolikus tanítói karól, a falvak mestereiről! *Akik ott a mesterek!* Ezekben keresem én a mi sajtóagítátorainkat. A mi lapjaink akvizitőrjeit. Fürgeszemű és igazmondó, ha nem is állandó, de legalább alkalmi tudósítóit. És nem találok, kevésben találok. A többinek, a soknak nincs a szívében szemernyi jóság, agyonnyomatással küzdő sajtóvállalataink iránt! *És ugyan milyen az észjárás a katolikus sajtó lángbetűkkel kiszínezett gyengeségei körül?* Ilyen ni: Amit szabad Jupiternek ... a többit elhallgatom, azaz kimagyarázom olyanformán, hogy Jupiter őisten-

sége természetesen nem a mi sajtónk. Ott fõnn az Olympuson természetszerûleg lehet gyártani erkõlesi monstruozitásokat, személytelen és kiforgatott intervjukat, fõleg katolikus hitelvi és egyházkormányzati dolgokban teljes tájékozatlanságra valló abszurdumokat. S a lap mégis fogy, sõt ilyenkor emelkedik a kereslet — katolikus oldalról. Bezzeg forduljon elõ nálunk egyetlenegy ügyetlenség, essünk bele hébe-hóba olyan tévedésekbe, amilyenek az improvizáció tüzétõl bugyborékoló újságcsinálás lázában úgyszólván elkerülhetetlenek, kész a rosszmájú kritika: íme a katolikus újságírás! Legyen az a katolikus lap olyan szerencsétlen, hogy merjen véleményt formálni, egy bizonyos felfogást forszírozni, amelyet olvasóinak egyike-másika nem oszt: elég ok arra, hogy félredobják. S ha ez a vétek meg talál ismétlõdni, faképnél hagyják. — Ez az a magyar és a jelen esetben honi katolicizmussal megfejelt virtus, amelyik ellenvéleményt nem tûr, annál kevésbbé déferai csak egy esetben is mások felfogásának, holott azok a mások az õ emberei. Idegesen nyúl a kalapja után és megy. Hova? A fálnak. Útközben pedig öltögeti a nyelvét és emlegeti a hálátlanságot. Mennyi mulasztás, mennyi bûn, mekkora következetlenség!

Úgy-e értik most már a szegénységben sorsosomnak, a katolikus sajtónak kínos feljajdulásait: Meddig tartok még fájdalmat szívemben? Meddig emelkedik föl ellenségem fölöttem?

«Si les âmes perdues par des mauvaises lectures nous apparaissaient tout à coup, nous serions effrayés de leur nombre. Si les livres pouvaient parler, ils révéleraient des choses épouvantables sur l'apostolat de per-version qu'ils ont exercé sur les âmes.»¹⁰

Ha talán de Maistre szerint a rossz olvasmányok révén tönkrement lelkek egyszerre megjelenének elõtünk, megrettentvén bennünket óriási számukkal, ha a néma könyvek beszélni tudnának és fölfednék elõtünk a szörnyû dolgokat, amelyeket az elfajzítás apostolkodása útján gyakoroltak az emberekre, akkor talán egyszerre hajnalodnék észben és szívben egyaránt!

De mivel ez aligha teljesül, maradjon-e minden a régi-ben? Olyan versenyparipa legyen-e a katolikus sajtó, amelyet varasra lovagolnak? Nem félős-e, hogy nem leszünk idejére a célvonalban? Nem látják-e, hogy mindenünnen előznek bennünket? Nincs-e az a benyomásuk, hogy máris lemaradtunk? Bizony, *bizony rossz volt a taktika, tökéletlen a tréning!*

Rossz volt a taktika, amikor nem gyűjtöttük meg lángját az 1897. év január 27-én kelt *Officiorum* kezdetű pápai konstitúciónak, amelyik hivatva volt bevilágítani a katolikusok lelkiismeretébe és megértetni velük, hogy az újságok és folyóiratok, amelyek rendszeresen támadják a vallást, vagy a jóerkölcsöt, nemcsak a természet-jog alapján, de az egyházjog rendelkezéseinél fogva is tiltott olvasmányok. Tökéletlen volt a tréning es az még ma is, értem hiányát az önmegtagadás ama fokának, amelyik vagy letéteti velünk egyszersmindenkorra eddigi mindennapi italunkat, a mi esküdt ellenségeink keverte méregpoharat; vagy legalább annyira megnevel bennünket, hogy kedvelt olvasmányainknak, leibzsurnáljainknak a katolikus hitet s a keresztény erkölcsöt bármiféle vonatkozásban érintő magatartását, alaposabb vizsgálat tárgyává tesszük. Ha nem igazat írtak, helyesbítést követelő felszólalásokkal és az ilyen felszólalást figyelmen kívül hagyó esetekben az előfizetéseknek legalább időleges elvonása által reákényszerítjük őket arra, hogy őszintébben, igazabban, becsületesebben szóljanak. És ha még ez sem használ, ha nem akarják észrevenni, hogy eszményeinket, intézményeinket, embereinket bántani nem engedjük: erkölcsi lehetetlenséggé válik visszamenni abba a nyájba, amelyikben a katolicizmust nem a vére szerint, hanem csak a gyapja után értékeli.

Tudom, hogy ezt az érvelésemet a magyar politikai viszonyok két kabalisztikus száma, a 48 és a 67 épúgy tönkreteszi, mint ahogy Franciaország katolikusainak együttérzését a royalista és ralliés különbözetek bontják meg. És éppen azért, látva és tudva azt, hogy a magyar katolikusok egy része merő politikából önmagát

zárja el a már kész és becsületesen dolgozó és minden méltánylást kiérdemlő katolikus sajtótermékekkel való táplálkozástól: hangsúlyozva egyszersmind erkölcsi lehetetlenségét annak, hogy katolikus szellemi táplálékukat a szektárius sajtó berkeiben keressék, ahol katolikum nincsen, de helyette teljes erővel dúl a fermentum massonicum, a szabadkőművesség korában: kérve kérek mindenkit, *hogy legalább disztingváljanak!* Ha már ég és föld között lebegnek, ha mentődeszka nélkül el nem lehetnek — és ezt szívem érthető keserűségével mondom —, hát kultiválják azt a sajtót, amelyik nem hirdeti ugyan a Krisztust, de nem is tör ellene. Nem sugározza ugyan az ígét, mely éltet, de legalább meg nem öli a lelket. Ez a rövid mondat Pál apostol szava.¹¹ Legalább ennyit értsen és valósítson meg a kétfelé tépett magyar katolicizmus! Ne oltsa ki a lelket! Se a keresztény lelket, se a hazafi lelket,

3. Sajtóvasárnapra.¹²

Keresztény Testvéreim!

Tudjátok, mit akarok, mi a kötelességem? Szóval, a beszéd s a hangnak erejével hirdetni az írás. a betű hatalmát, és mikor ezt a kedves, ezt a honorábilis kötelességet teljesítem, akkor úgy érzem, hogy a magam önérzete és öntudata dacára mankót ad alám az evangélium azokkal az igékkel, amelyeket éppen most olvastam fel előttetek. Azt kérdezi az Üdvözítő a tanítványoktól — Keresztelő Jánosétól —, akiknek a szemeit akarja felnyitni: — mit mentetek ki-a pusztába látni? Széltől ingatott nádszálat-e, avagy hogy a kérdés még magasabbra emelje az imígyen felfüggesztett emberi értelmet, mit mentetek ki a pusztába látni? Lágý ruhába öltözött embert-e, vagy pedig prófétát kerestetek-e a pusztában? (Mt. 11, 7-9.) A felelet mindenképen csak egy lehet. A széltől ingatott nádszálak nem vonzák az embert arra, hogy látványosságnak tartsa őket, A lágý ruhába öltözött egyének, a pulyák és puhák, a

hátgörbesztés mételtyétől inficiált típusok nem váltják ki az emberből az érdeklődésnek, a megtisztelésnek, a reverenciának, a behódolásnak adóit.

Mit mentetek tehát látni? Prófétát. De sőt annál is többet, prófétánál is nagyobbat, és hova mentetek ezt látni, és hol keresitek mindezt? Keresitek a pusztában, keresitek azokon a beláthatatlan, határoktól körül nem írt, sorompókkal el nem retesztelt, a szem, a tekintet röpte előtt szabadon álló óriási térségen? Keresitek a pusztában, és mit kerestek? Kerestek valamit, ami a prófétánál is több? Kerestek valamit, ami a prófétánál is nagyobb; talán azt, ami a prófétákat csinálja, talán azt, amiből a próféta él, elmentetek keresni az igazságot? Az ingadozó nádszállal szemben, a lány ruhákba öltözött emberekkel szemben mentetek keresni az igazságot. Ezt az igazságot megtalálták Keresztelő Jánosnak a szájában, a szívében, abban a szívből és abban a szájból, amelyiknek nem imponált a Heródes hatalma, amelyiket meg nem tudott félemlíteni, amely száj nem maradt tátva, amelyik szív nem maradt megkeményedve és megrepedve a Heródiás kaján asszonyi tekintetétől. Keresni mentetek és látni és érezni és ízlelni azt az igazságot, amelyik a Keresztelő János erős mártír-egyéniségéből akkor is kitört, mikor a Salome dobta el a hurokot, hogy az igazságot lehúzza a porba; az igazság nem engedte magát, az igazság megállott, az igazságnak a feje veszett, az igazságnak a vére folyt, de a vérével nem múlt el az élete . . .

Ez a szétszóródása az igazság vérének minden időkre kiható argumentuma annak, hogy az ember sok és mindenféle irányú keresése, kutatásai között voltképpen csak egyet keres a szó teljes értelmében, csak egy ténynek akar a mélyére hatni, és ez — az igazság.

Nem a korszerű vélemények, nem az időleges nézetek, nem a pillanatnyi érvényesülésnek a váltakozásai, nem azok a hullámgyűrűzések, amelyeket körülmények adnak és körülmények vesznek, amelyek nem a körülmények és emberek felmagasodása révén nőnek nagyra és az emberek törpülésével válnak semmivé, hanem az

az igazság, amelyik egy kemény, kopogó, elpusztíthatatlan, kiírthatatlan tényezője marad mindenha az életnek, és amely igazság körül ingának a nádszálak, és amely igazság mellől elsuhanak azok a, puha emberek, a gumie emberek, de amely igazság törhetetlenségében áll akkor is, ha az megaláztatott a porig, ha beszennyezett egészen a sárral, az az igazság akkor is él, és ennek az igazságnak, ennek a mártír-igazságnak a szemléletére a pusztákba, a puszták elhagyatott rengetegeibe mennek az emberek . . .

Keresztény Testvéreim, ennél jobb, találóbb képét nem adhatnák annak a mindnyájunk által annyira jól ismert állapotnak, amelyben az igazság, az erkölcsi igazság, és az anyagi igazság, a történeti igazság, az élet igazsága, a gyakorlati igazságok mind sorban megjárják a maguk kálváriáját; megszenvedik a maguk szégyenletes — jelenségében, külső látszatában szégyenletes! —, de eredményében és tartalmában annyira tiszteletet érdemlő kálváriáját; azokat az igazságokat, amelyek mint a keresztény katolikus életnek, a keresztény katolikus társadalmi életnek is és egyéniségi, elrejtett, hitbeli életének is a vezérelveit, már alig, vagy csak elszórtan, vagy csak időlegesen valljuk meg ebben az életben, mert csak időlegesen és részletesen ismerjük őket. . . , Pedig ez az igazság, amelyik körül már Pilátus is járta azt a kétlaki, kérdezősködő, kérdésekkel felelő, őszinteséget nélkülöző táncot! Pedig az az igazság, amelyikről a Krisztus megállapította, hogy út és élet! Pedig az az igazság, amelyikről mindannyian tudjuk, hogy jobb óráinkban, becsületes perceinkben lelkünk mélyéről kiolvasott törvény! Pedig az az igazság bennünket mindannyiunkat kötelez, valamennyiünknek bölcsőben nyert ajándéka! Az az igazság, a katolikus hit és becsületes jó erkölcsnek gyémántigazsága, végtelen kínokat szenved; az az igazság, a meggyalázott, a faképnél hagyott hitestársnak, az elvetett, a megvetett, rab-szolgasorsba süllyesztett embernek, az elhagyatott embernek kínos napjait éli . . . ,

Keresztény Testvéreim, ne tagadjuk, hogy mi, a kik

vasárnaponkint és hétköznaponkint eljárunk és eljövünk imádkozni, mi farizeusok vagyunk, mi képmutatók vagyunk, mi erkölcsi dekadens emberek vagyunk, mi — azt mondanám — bizonyos mértékben érzelmileg és értelmileg megfertőzött emberek vagyunk, mert mi azt az igazságot, amelyikről érezzük a lelkünkben, hogy gyökere az Isten, prófétája a Krisztus, katonái a mártírok, éltető kerete az Egyház, azt az igazságot gyakorlati alkalmazásaiban, ténybeli körülményeiben, életet valló faktumaiban meghamisítjuk, és mi azt az igazságot csak eljövünk megcirógatni kiengesztelésképen, de ugyanazzal az igazsággal játszunk frivol játékot ezen a templomajtón kívül. . . Pedig a következetesség, a noblesse, a lélek becsületes nemessége egészen mást kívánna tőlünk! Az bennünket az elvek embereinek, a princípiumok keresztülvivőinek, az axiómák, a keresztény hit és az erkölcsi sarkigazságok hűséges őreinek akar tudni; és ezek körül a sarkok körül mi nemcsak hogy gúlában rakott fegyverekkel őrséget nem állunk, hanem ezek mellől a keresztény katolikus hit-, és társadalmi axiómák mellől egyszerűen elfutunk. Megismétlődik az evangéliumi szó (Mk. 14, 27.): megverem a pásztort és elszéled a nyáj . . .

Verik a mi pásztorunkat, verik azt a Krisztust, ütik azt a Krisztust, vérebe forgatják az ecsetet, főleg a tollat; ütik azt a Krisztust, arculüti mindenki, azt a Krisztust lepocskondiázza mindenki, és nem veszitek észre, hogy azzal a Krisztussal hogy bukik, hogy esik minden intézménye; nem veszitek észre, hogy azzal a Krisztussal, azzal a megalázott Krisztussal, azzal az Ecce homo-val, a megalázott Egyházzal egyetemben ott vannak az esküdöző Péterek, azok, akik a Krisztusra azt mondják: sohase láttam, nem ismerem ezt az embert. (Mt. 26, 72.) És vajjon a gonosz, a Krisztus véreben gonosz lelkülettel megmártogatott toll, amelyik azt a Jézust és annak a jegyesét, tanító képviselőjét, nevelő megbízottját, embereket pedagógizáló hűséges munkatársát, az Egyházat, odaállítja ennek a megbélyegzett Ecce homo-nak képében, vajjon e körül a megalázott

hit és Egyház körül nem állanak-e ott a csúfalkodó szolgák és a fűtülő ripőkök között a Péterek is, akik úgy és olyan módon mossák és dörzsölik a kezüket, mint, mint az evangéliumi Péter, aki azt mondja, hogy nem ismerem ezt az embert és elmegy melegedni a többi közé, mert nem tartja a kezét annak az Anyaszentegyháznak a meleg pulzusán, amelyik érte ver, elmegy melegedni az ellenség közé, mert nem tartja a kezét és a szívét szívének annak a Krisztusnak és annak az Egyháznak, amelyiknek a szíve érte ver, és érte dobog? . . . Amelyik elmegy valamiféle módon az ő lelkében a kínálkozó gyötrelmet elaltatni azok közé az emberek közé, akiknek a szelleme tőlünk idegen; elmegy azok közé az emberek közé, akiknek a szava egy más világ, és akik nincsenek velünk, de mindenkoron ellenünk vannak. És ebből az idegen gondolkodásmódból, ebből az idegen érzésvilágból merít magának gondolkodást, merít magának érzést! Kicsoda? Az az ember, aki, aki egy félóra múlva eljön ide, térdet hajt itt, és imádkozik az előtt a meggyalázott Krisztus előtt, akit az előbb sárba rántani hallott, látott, sőt olvasott, . . .

Keresztény Testvéreim! Mit mentetek ki a pusztába látni? Lány ruhákba öltözött embereket, azokat mentetek ki a pusztába látni, avagy széltől ingatott nádszálakat? Igen, sajnos, nem megyünk ki nézni őket, de megyünk sajnosán és keservesen látni és tapasztalni! És miért vannak lány ruhába öltözött emberek? Miért vannak nádszálként ingó emberek? A felelet nagyon egyszerű: — annál a kétlakiságnál fogva, annál a megosztottságnál fogva, amellyel az emberek azt hiszik, hogy a morális elvek és hitbeli elvek is olyanok, mint a kabát, amelyiknek két ujja van. Pedig az elv elv marad, osztatlan; az igazság igazság marad, szét lehet törni, legfeljebb sokak számára! De az is olyan, mint a Krisztus teste, minden egyes darabja, minden egyes porcikája valóságos, minden egyes részlete osztatlan egység, minden egyes részletkéje maga, maga az igazság . . .

Keresztény Testvéreim! Aki nincs velem — mondja az Úr Jézus —, az ellenem van, (Lk. 11, 23.) Hát akkor

mit mondjon arra, aki nyíltan ellene van! Vajjon az vele van? Vagy fordítsuk így: aki hangosan és a nyilvánosság előtt mindig ellene van, vajjon mikor lesz az a Krisztussal? Vagy mondjuk így: aki azokkal van, akik a Krisztus ellen vannak, vajjon mikor lesz az a Krisztus mellett? Kérdem: — elhatározó pillanatokban ott lesz-e, döntő jelentőségű fegyvertényeknél a harctéren fog-e állni, nem fog-e elveszni ez az ember jellemével és egyéniségével abban a nagy tömegben, amelyik azt kiáltja, hogy: — feszítsd meg!?! . . .

Én gondolkodtam ezen a kérdésen: vajjon Jeruzsálemben mikor a Jézust feszíteni vitték, mikor a Pilátus ítélőszéke elé állították, mikor az a kiáltás, az a vészkiáltás, az emberiség vészkiáltása üvöltött fel: Crucifige! Feszítsd meg Őt!, vajjon akkor nem volt-e ott egy vagy öt vagy tíz vagy száz vagy még annál is több, aki ezzel az ítélettel, aki ezzel a halálrakívánással nem értett egyet? És a lelkiismeretem azt mondja, hogy egy egész nép, amelyik a Krisztus jótéteményeit érezte, amelyik nép maga mondja róla, hogy mindent jól tett, amelyik nép maga mondja, hogy körüljárt jót cselekedvén, ez a nép lelkében nem változhatott el annyira, ez a gondolkodási mód, ez az érzésvilág nem fajulhatott el teljesen; ott kellett lenniök embereknek, ott kellett lenni szíveknek, amelyek ezzel nem értettek egyet; ott kellett lenni karoknak és izmoknak, amelyek ökölbe szorultak! És a crescendo és fortissimo mégis csak az volt: — feszítsd meg Őt!

És mi lett a vége? Ácsoltak, bárdoltak egy keresztet, és felfüggesztették rá a jóságot, az igazságot! Felfüggesztette a jóságot és az igazságot egy olyan jellem, mint amilyen a Pilátus volt! Milyen volt a Pilátus? Nem talál okot benne, mossa a kezét! . . . Ez karakter?! Mikor a hatalom a kezében van; mikor az igazságot ő maga látja, — mossa a kezét, mert fél. . .

Felfüggesztették a jóságot, az igazságot, a Krisztust olyan emberek, mint a Kaifás, olyan emberek, mint a Heródes. És ezekkel szemben, akiknek jó volt, akiket látókká, járókká, egészségesekké, reményteljesekké tett.

azok mit csináltak? Mondjam, hogy hallgattak? Mondjam, hogy nem mertek szólani? Nem gyalázom meg őket annyira! Azt mondom, hogy szóltak; azt mondom, hogy kiáltottak; azt mondom, hogy az öklük ütni, szabadítani készült; de nem hallották őket; de az ő öklük elveszett a fegyverek tengerében; az ő szavuk a semmiségbe veszett, morájjá, halk morájjá csitult a nagy kiáltás özönében ...

Most applikáljuk ezt a képet, alkalmazzuk ezt az igazságot, alkalmazzuk ezt a történeti faktumot. Nem hallatszik-e az: — feszítsd meg?! Nem ismétlődik-e az 1790 körüli években: — écrasez l'infâme?! Irtsátok ki a gyalázatot?! (Értik az Egyházat!) Nem hallatszik-e az a vészkiáltás: el ezekkel az ósdi erkölcsökkel!... Nem hallatszik-e az a jelszó, az a csatakiáltás, hogy ide új világot, új rendet kell teremteni?! ... És hogy hangzik ez a kiáltás azoknál, akiknek az a megfeszítendő nem egy rongyos galilei zsidó, hanem a Krisztus Jézus? Akiknek az a gyalázatos, az a szennyes, nem piszkos és gyalázatos cafát, hanem az édes Anyaszentegyház? Ha azok a régi erkölcsök nekem és neked nem rothadt erkölcsök, hanem a te tradicionalizmusodnak, legszen- tebb, legtiszteletreméltóbb emlékeitől megszentelt hagyományok kerete, amelyek között nemzetek éltek és boldogultak?! . . .

Akkor mit fogsz elérni, te ember, azzal, hogy ökolbe szorul a kezed? Mit fogsz elérni azzal, ha a kamrádban vagy szobádban fel és alá jársz, mint egy bősziült orosz- lán? Mit érsz el azzal, ha mint egy Széchenyi István bele- örülsz a te nemzetednek és az emberiségnek borzalmas jövőjébe? Mit fogsz elérni? Nem fognak legnagyobb magyarnak, nem fognak legnagyobb kereszténynek hívni! Nem fognak, nem fognak! Áldozata leszesz, kinek? — önmagadnak; a te rothadt, sántikáló gon- dolkodásodnak; a te maradi felfogásodnak; azért, mert a hatalmat ellenséged kezébe adtad! Hatalom alatt itt én az igazságot, az erkölcsöt, az igazságnak és az erkölcs- nek kezelését értem! De mert az igazságot és az erkölcsöt magát át nem adhatod, mert százszor és ezerszer

nálad és veled van, tudd meg keresztény világnézet, hogy azt önmagadból ki nem irthatod; átadtad a kezelési szabadságot, átadtad a jogosítványt, átadtad az ütőkártyát, az érveket önmagad ellen és a saját károdra azoknak, akik téged megfélemlítenek, akik téged levitáznak, akik téged ledisputálnak, hogy te se erkölcs, se hatalom, se igazság, se ész, se szív, se praktikus érzék, te semmi se vagy; hogy a katolikus keresztény az nulla, az nem történelmi tényező, az megbecstelenítő, lealázó az emberre, az nem természetfeletti jelleg, az butaság maradványa! . . .

Nézd, ezt vagdalják neked a fejedhez, dehogya a fejedhez, ezt te mind magad nyalod és nyeled a megírt, a lenyomatott fekete betűkről, azoknak a lapoknak és újságoknak és könyveknek a hasábjairól, amelyek téged gyaláznak felfogásaidban, téged nyomorítanak meg és amelyeket te a keserves keresményeddel, a te élvezetre, szórakozásra, lelki üdülésre félretett és megspórolt filléreiddel támogatsz! ... Ez így van! Ez így van!

Az írott szó, a nyomtatott betű, — az emberiség nevelője vagy kerítője! Mert a kimondott szó, amelyik ugyan fanatizál, amelyik az embert mozdulásra, sőt harci támadásra is viszi egy pillanatban, gyöngyhatalom a leírott szóval szemben. Mintha maga a természet alkotója, az Isten is ezt akarta volna jelezni, mikor az embernek egy nyelvet, de 10 ujjat adott, mikor az embernek egy szervet adott, hogy szóljon, és ha ezt az egy nyelvét elharapta, ha ezt az egy nyelvét kivágják, nincs többé módja, hogy szólhasson; míg ha egyik ujjadat levágtad, ott a másik, és — tudsz írni a másik ujjaddal ... Az az írott szó a benyomások eszköze, az embereket tanítani képes hatalom. Ez az energia, amely nem a Gutenberg betűje nyomán kezdett energia lenni, hanem amely ősergia volt kezdettől fogva, amelyik a papirusszal, a pergamennel, azután a papirossal, azután a nyomtatott betűknek hatalmas tömegével egy újabb és újabb előállítási és megjelenési formában megvette, hatalmába kerítette az egész világot. . .

Keresztény Testvéreim! Legyünk igazak, legyünk

igazságosak! Az a nyomtatott és nyomódó világ ^{3/}, részben, de több, 90 percentjében mind ellenség! Hogy lehet tehát az, hogy egy keresztény és katolikus gondolkodású ember, akinek van Istene a templomban, akinek van Istene a családban, ugyanaz az ember Isten nélkül való ember a fórumon, a piacon, a nyilvánosságban, de még tovább megyek, még ennyit sem engedek meg, az — atheista otthon a családjában. Miért? Mert amelyik ember az atheizmusnak, az istentelenségnek és a materializmusnak, a merő anyagelvűségnek a hirdető, ismertető, tanító, terjesztő eszközeit betelepíti az ő családjába évtizedeken keresztül, amelyiken felnövekedik az ifjú nemzedék, és amely terjesztési eszközök és módok szövevényébe burkolózik bele időnként és naponként az öregebbje is annak a családnak, van ott igazi és praktikus katolikus érzület, lelkeség, élet? ... Nem tehetek róla, ha sért, ha bánt, kénytelen vagyok kimondani, ha én elgondolom — nem akarok a halottakra rosszat mondani, Isten nyugtassa szegény apámat! —, de ha én elgondolom, hogy 10-11 éves gyerek koromban a Pesti Hírlapból táplálkoztam, most tudom, miért voltak küzdelmeim, miért voltak gyötrelmeim, miért voltak kételyeim, miért voltak megalázó szenvedéseim ittben a lélekben, amelyikről csak kevesen tudnak . . .

Hogyne, mikor egy ellenkező világban, mikor egy más nézetszférában gyilkolják naponként bennem azt, amiben kiskoromtól kezdve, a bölcsőtől kezdve felneveltek, azok, ugyanazok, akik mikor a gyerek kíváncsiságból szeretne valamit látni abból a nagy papirosból, először elvonják tőle, nem adják oda neki; természetesen ezáltal csak kedvet kap az ember, mert ami tilos, kedves; következképpen utóbb, no valamit megengednek, kivesznek belőle egy-két oldalt, a többit odaadják neki; később vigyázatlanságból már az az egy-két oldal is benne marad és viszi az az ifjú kedély az egészet. , És hova leszünk? Megállunk ott, hogy nemzedékeknek nincs keresztény világnézete, amely világnézet pedig boldoggá tudta tenni az emberiséget évezredekken keresztül...

Keresztény Testvéreim, minket megöl, akármit mondotok, megöl a gonosz sajtó, és akármit mondjon nekem a legmagasabb szellemi nívón élő úr vagy dáma, megöl bennünket ez a Krisztus, ez a hit, és erkölcs nélküli írástenger és betűtenger!

Megmondom, miért.

A baj ott van, hogy mi nem tudunk eléggé disztingválni igazság és hamisság között; mibennünk nincs meg a türelem ahhoz, de nincs meg az embereknek legtöbbjében — és itt megint nem akarok sérteni! — nincs meg a tudás, nincs meg a hitbeli tudás, vagy az végtelenül felületes a hit szükséges dolgainak megismerésére, az oly kevés, oly kicsiny és oly alkalmoszerű, annyira nem rendszeres, hogy ezzel a játszi, könnyed, mondjuk, bizonyos ügyes mozdulatokkal handabandázó felületes lélek egész könnyen felveheti a harcot.

Minket a mi keresztény világnézetünkkel csak annak a fálnak neki kell vinni, csak annyira keli ütni, hogy kénytelenek legyünk a hátunkat megvetni, és akkor nem kell kard vagy tör, elég ha egy szalmaszállal kezdik az orrunkat piszkálni, és micsoda figurák leszünk rögtön, micsoda nevetséges alakok, törrel és karddal a falhoz szegzett átvert hősök, nevetséges karikatúrák, akiket egy lúdtollal vagy egy szalmaszállal kitűnően lehet megcsiklandozni... Mi mindannyian nagyon jól csiklandozható médiumok vagyunk, és mindjárt kész a felelet: no ne izé, és mikor ezt mondtuk, már ott vagyunk az ellenkező nézetten, már behódoltunk, már ki vagyunk elégítve, már abból a bizonyos ellenállásból semmi sincsen . . .

Keresztény Testvéreim! És e mellé a nyomtatott betű mellé odaáll másoknak a színház! Készen vagyunk I Próbálná csak meg valaki, mondjuk egy karácsonynak a kedvéért és ötletéből, Budapestnek színpadjain katolikus beállításban és világításban a karácsonynak nagy misztikumát színpadra vinni keresztény és katolikus felfogásban, — lenne-e telt ház?! De ha Wilde Oszkártól a Salomé odavinné, mingyárt meglenne a hatás! .. , Igaz, hogy huncut, igaz hogy gonosz, de zseniális, és ez

feszélyez; mindenben a vágás, mindenben a póz, mindenben a nagy szólam, a nagy bombaszt, — ez kell az embereknek! Ha az megvan, csinálhatsz velük, amit akarsz, bolondot csinálhatsz belőlük, beadja a derekát, tapsol sajátmaga megalázott voltán, neki ez jólesik, és ezt megcsinálja mind, mind a betű, a gonosz, a rossz, a csúnya, a förtelmes betű.

Keresztény Testvéreim, azt kérdezem tőletek, vajjon az a harakiri, az az önmagunkból kiinduló öngyilkosság észszerű eszköz, rezon, amelyiket az ember beilleszthet az életbe, mint egy funkcióját az életnek? A harakirin, az elküldött késen vagy selyemzsinóron, amelyekkel én kivésem a belemet, vagy amelyekkel felkötöm magamat, botránkozunk, és azt mondjuk: abszurdum. Pedig kérem, semmivel sem különb az egész keresztény társadalomnak a magatartása, a lelki megbukása, a lelki tönkremenése. Ezek az emberek mindenképpen megkapják a halálos ítéletet, az őket erkölcsileg tönkretevő ultimátumot. És ezek az emberek azt elolvassák, megtanulják, utánamotyogják. És így kész a tönkremenés, amelyik elől minket meg nem óv senki és semmi! . . .

Azt mondjátok, nem lesz időszerű, nem lesz alkalomszerű, talán unalmas, ha én a glórárok nemzetére utalok. Katolikusabb, érzéseiben és intézményeiben keresztényibb ország, mint Franciaország, nem volt. És mégis ebben az országban rabszolgává lett, semmivé tétetett, lenyűgöztetett a keresztény és katolikus emberek vallási szabadsága, lelkiismerete és világnézete! Miért? A feleletet megadja egy röpke irat, amelyiket a La bonne presse, jó sajtóról nevezett intézmény megírt a múlt esztendőben. Felteszi a kérdést, hogy mi lehet az oka annak, hogy Franciaországban, ahol évente nemcsak a közből, hanem a magánból is milliókat áldoztak kulturális célokra, ahol egyiket a másik után érték a jó intézetek, melyekben az ifjúság nevelődött, mi lehet az oka annak, hogy rövid idő alatt mégis összeroppant mindaz, amit évezredek át alkottak? Csak egy felelet van: — az embereket megmételyezte a közvélemény, amely köz-

vélemény nem belőlük alakult ki, hanem amely közvélemény az újságolvasás oktrojája révén jutott bele az emberekbe ...

Keresztény Testvéreim, a rossz sajtónak garázdálkodását, következményeiben borzalmas hatásait jellemezni nincs szó. Arra csak ilyen argumentumaink vannak, amelyekre az ember rámutathat, mint a tönkrement keresztény országoknak ruinái. Majdnem azt mondanám, hogy ha lehetne azt a szellemi rombolást, amely Franciaországban végigment, kinematografban, mozgóképben valahogy megcsinálni; ezt kellene az emberek elé odaállítani, odarezegtetni eléjük: — nézzétek ezt az erkölcsi dekadenciát, nézzétek ezt a belső kedélyi züllését az embereknek, nézzétek ezt a nagy és erős intézmény szertebomlását képből szó helyett, és lássátok meg, mivé tettétek önmagátokat! . . .

Keresztény Testvéreim! A mai nap sajtóvasárnap. Mi az a sajtóvasárnap? A sajtóvasárnap az egy olyan intézmény, amelyik utazik az embereknek a zsebére, de a zsebe mellett a szívére, és a szíve mellett az eszére. Utazik az eszére, mert figyelmezteti őket, hogy a lágy ruhákba, tehát elvtelenségekbe öltözött emberek, hogy a megalkuvás kényelmes köntösében melegedő emberek, hogy az ingadozó nádszálak, tehát azok a határozott világnézet nélkül szűkölködő individuumok öntudatlan csatlósai, mész, téglá és habarcsbordói annak a nagy vállalkozásnak, amelyik itt a bábeli tornyot akarja megépíteni, hogy az égig érjen, és legyen azt az Istent miről és honnan leráncigálni az egekből. . .

Az eszéhez szól az embereknek ez a sajtóvasárnap, hogy legalább egyszer azoknak, akik évente a templomot meglátogatják, évenként legalább egyszer a szívébe szúrhasa és a fejéhez verhesse azt az igazságot, hogy te ember, nem lehetsz lelkiismereted, jobb meggyőződésed dacára pusztán a merő érkeltés és azután annak a kíváncsiságnak a szempontjából nem lehetsz gyilkosává a saját keresztény világnézetednek . . .

Apellál az emberek szívére, amelyik szív egyszer mégis meg fog dobbanni, ha majd ez az ajtó nem nyílik

ki többé elöttetek harangszóra, ha majd ebbe a templomba nem jöttök imádkozni, ha majd-ebből a templomból nem fog többet az imádság a szívekből szállani az ég felé, és ha majd itt a kóruson meg fog szünni az az imádság, amelyet naponként becsülettel végzünk, és amelyből egy-egy szikra, egy-egy szálka értetek van; ha majd ez megszűnik, és elcsitulnak az imádság hangjai, és ha majd ezek az oltárok széthordódnak, majd akkor megszólal a ti szívetek is, hogy mégsem kellett volna ezeket az ajtókat bezáratni... És mivel zárták be? Nem kulccsal, nem lakattal! Azokat bezárta a közvélemény, hogy ti hangtalanokká lettetek. Nem vagytok ugyan fej nélküli Jánosok, de hangtalan, szótalan, eszme- és észnélküli emberek vagytok, akik engeditek magatoktól elvitatni a régi dicsőséget, a régi igazságot, és új dicsőség után és új igazság után szaladgáltok, amely új igazság nincs, és amely új dicsőség nem nekem és nektek terem, hanem amely új dicsőség haszna és babértermő fája annak az egynéhánynak, akinek van esze és bátorsága és vakmerősége szembeszállni azzal a hagyománnyal, amelyre Jesus Nazarenus Rex Judaeorum, a Krisztus monogramja van ütve . . .

A sajtó vasárnap egy intézmény, amelyik az ész és szív illetén felvilágosítása mellett azt mondja az embereknek: — adjatok abból, amit nektek az Isten adott; adjatok abból, amit máskülönben elhajigáltok; adjatok egy egyesületre, mely egyesület zajtalanul működik, amely egyesület becsületesen működik, értem a Katolikus Sajtóegyesületet, amely egyesület az áldozatkészség révén begyűlt összegekből a tehetségéhez képest, az igényekhez képest, a számarányhoz képest segíyezi ebben a Magyarországon, ebben az elkereszténytelenedett Magyarországon azt a sajtót, amelyik még meri felemelni a szavát a régi igazság mellett, amelyik mer rámutatni az új igazságnak keresztelt gazságra, és amelyik meri az embereket ébreszteni abból a letargiából, amelyikbe mi magunk ringatjuk bele magunkat mérgezés, az újságmérgezés révén . . .

Keresztény Testvéreim! Amit ti adtok, filléreket

és nagyobb összegeket, az szertemegy ebben az országban, jut belőle egy-egy morzsa a kat. sajtónak, amelyiknek, hogy úgy mondjam, talán egyéb, talán egyéb, — és ezt fájdalmasan esik kimondani! — talán egyéb hivatása nincs, mint a míg lehet, élő tilalomfaként ott állni és beszélni, kiabálni és hangoztatni, hogyha a magyart bántod, hitét bántod, ha erkölcsét bántod, hagyományait bántod, és ahogy kiáltja, ne bántsd a magyart, azt is kiáltja, ne bántsd a lelkeket, ne bántsd a hitemet, ne bántsd az Istenemet, ne bántsd a kincsemet! ... És ezt kiáltja addig, míg van szíve; és ha nem lesz többé szíve, és elcsitul ez a kérő, ez a figyelmeztető, ez a tiltakozó szó, akkor majd jön a nagy temetkezés és a nagy temetkezésnél lesznek siratok, siratok, akiknek oktalan és ügyetlen bánatos zokogásából azt az elcsukló, azt a zokogó szót fogod kivenni, miért, miért hogy ezt meg nem értettem korábban ...

Ez az intézmény ezt a korábbant előmozdítani, megértésre nevelni, lelket önteni beléd, észre téríteni, magyarázni, felvilágosítani akar.

Keresztény Testvéreim! Ne haladjatok el a mellett a két égő gyertya és a feszület mellett üres kézzel. Ne haladjatok el mint olyanok, akik ezt megint ú. n. társadalmi pumpolásnak tekintik. Nem az! Ez végső szükséglet! Szükségesebb, mint az a falat kenyér, mert e nélkül a falat kenyér nélkül ma el tudok lenni, de úgy látszik, hogy az emberek a betű nélkül nem tudnak ellenni. Huszonnégy óráig megélnék abból, amit a tegnapi étkezésnél magukhoz vettek, de az emberek úgy mutatják, hogy 24 óráig nem tudnak ellenni hír nélkül, nem tudnak ellenni újság nélkül, nem tudnak ellenni betű nélkül... Hát adjatok nekik betűt! És ha annak a koldusnak, aki a házadhoz jön, nem adsz penészes kenyeret, kemény kenyeret, hanem puhát, lágyat és meleget, akkor adj a sajátmagad éhes lelkének is egy harapás kenyeret, amelyet a katolikus sajtó érdekében kérek tőled. Nem a magam nevében kérem. Az Isten nevében. Az Isten szegényének, az Egyház egyetlen hűséges fegyvertársának kérem, mert emberekre már nem, csak a katolikus

sajtóra lehet számítania az Anyaszentegyháznak itt, ezek között a keretek között, ebben a szegény, megvert — nem Istentől vert, hanem mástól megvert! — országban; mert az emberekben igen kevés a megbízhatóság; intézciókban még lehet; mert a konzervatív intézményekben még van, az emberekben már nincs! , . .

Tartsuk fenn tehát intézményeinket, erősítsük meg azokat, azok legelsejét, a katolikus sajtót! Ez a vezér, más vezér nincs! Vezérré tette őt a korszellem; vezérré tette a szükségesség; vezérré tette az idő; vezérré tette főleg a sok renegát, vezérré tette a sok puha ember, akiken elvégre keresztül kell gázolni! Azért, ha valakinek a fejét levágjuk a keresztény sajtónak éles kardjával, ne minket nézzen, ne azt a kardot nézze, hanem nézze meg először az önnön karját, vajjon maszlagot, vajjon mérget nem rejtegetett-e az ő kezében, és nem volt-e előbb ő testvérgyilkos, mint mi védelmezők — a jogos önvédelem nevében, az otthonnak, az Egyház szent hagyományai védelmének nevében.

Keresztény Testvéreim, adjatok; amit adtok, megköszönöm én, de megköszöni a hatalmas Isten. Amen.

4. A Sajtóegyesület és mi.

Az apostol a mai leckét így kezdi: Testvéreim, íme itt az óra, hogy álmunkból fölébredjünk. (Róm. 13, 11.) Utal arra a fölserkenésre, amely győzelem a lélek lomhasága, az ember egész erkölcsi tehetetlensége fölött. Utal arra az akaratbeli fogyatékosagra, arra a kínos jellembeli fogyatékosagra, mely kiül sokak arcára, s amely nem ismeri ezt a szót, hogy «mersz», s nem azt a parancsot, hogy «akarj». Valljuk csak be, hogy Pál szavainak kiröppenése után ezer évvel nem kevesebb joga van az Egyháznak megismételni e pali szókat, rámutatni a régi bajra, s figyelmeztetni, miszerint a kár, a baj régi gyökerekből fakad.

Amikor visszautaltam Szent Pál korszakára, az apostol figyelmeztetésére, akkor egyben magyarázatát adtam annak is, hogy mi az oka, hogy társadalom és

Egyház itt Magyarországon december első vasárnapján kirakja gyűjtőasztalait, s híveit a sanyargatottakat, a szorongatottakat áldozatkésztségre szólítja. Az a szervezet, melynek érdekében ma akció folyik, a társadalom kebelében alakult ki, s az Egyház örökös szemének jószágos gondoskodása alatt működik. Voltak, akik pár év előtt ráeszméltek arra, amit Pál szava dörög felénk, kik úgy érezték, hogy ez a sokszor megjövendő ellenséges törekvés, az a másik felfogás, melyet nyíltan merek az istentelenség tendenciájának nevezni, nagyon elterjedt, soha annyira extenzíve nem terjeszkedett, mint most. Rajta van, hogy fűrgeszközeivel sokszorosítsa magát, s hangulatot keltsen maga mellett s más ellen . . .

Mert jegyezzük meg jól: hangulatot csinálni valami mellett csak úgy lehet, ha hangulatot keltek valami más, a már meglévő, a régi ellen. Nagyon efemer valami az, ha valaki mindig csak önmaga mellett tör a lándzsát; rövid idő múlva kitűnik a gyöngeség, melyet ideig-óráig pallérozni lehet, melynek tökéletlen vonásait kedvező világításba helyezi valami kedvező fény, de mégis kezdem kiismerni, kezdek kritikával beszélgetni, s a vége az, hogy azt mondjuk: — hát ez ejthetett meg engem? Az a másik világnézet, mely előtt nincs Isten, nincs múlt, nincs haza, nincs felelősség, nincs erkölcs, mely nagyon erős a réginek, a harcokban megviselt Istenhitnek és világnézetnek meggyúrásában? Kit ne emelne talpra, kinek keze ne szorulna ökölbe erre?

Így akadtak rá az emberek, hogy ezt a vesszőfutást ölbe tett kezekkel nézni, a kétségbeesés indulatával nézni, — örület. Kiadatott a jelszó: — Békét akarsz? Indíts háborút! Fogj fegyvert! Fegyvert fegyver ellen éspedig modern fegyvert! Ha az a fegyver, mely romba akar dönteni múltat, az intellektus, az ész, az empíria, akkor lépünk arra a térre, hol az ólom, a papír, a toll, az ész véd úgy, hogy rámutat: ki az, aki logikátlan következtetésekkel vádakot emel a múlt ellen.

Ez a genezise annak a társadalmi szervezetnek, melyet Katolikus Sajtóegyesület néven akarunk beilleszteni a katolikus ember életébe.

Tudom, hogy óriási a nehézség már, csak azért is, mert évtizedes mulasztást kell jóvátenni, minek következménye, hogy az emberek lelkükben morálisak, de az eszük mérföldnyi távolban van a katolikumtól, melyet bezárnak a lelkiismeret négy fala közé, nyilvános életükben pedig fölmentik magukat az alól. Ez a tendencia kiindul a szerkesztőségekből, s terjeszkedik azon papiroslapedőkkel, amelyek közvéleményt csinálnak. E# az állapot — mert ez az! — teszi szükségessé azt a társadalmi akciót. . .

Mikor rámutatok arra, hogy Sajtóegyesület van és létezik, annak semmi más oka nincs, mint az, hogy az a másik világnézet már megcsinálta az ő organizációját; mert körzetek, alakulatok megcsináltak küzdő orgánumokat, ennek terjesztésére hivatalos rendeleteket hoztak, vérrel és pénzzel kenik ennek a szervezetnek a kerekeit, sietnek mind alátámoogatni vállalkokkal, ha bajba kerül. ... Mi nyíltan szoktunk cselekedni. Nyilvánosan sírjuk el a bajt, ha baj van. Hát azt a szükséges valamit: embert, aki szeret, aki tud, aki mer, — és pénzt kérünk!

Meg kellett magyarázni, hogy mi az az akció, mely ma anyagi támogatást kér, mi ennek az egész utalásnak oka.

A katolikus embernek egész különleges sajátsága, erkölcsi vonása, majdnem azt mondom fogyatékosága van. Oka talán az, hogy mi a katakombákban növekedtünk, hogy a mi vértanú őseink barlangokban húzódtak meg a nagy nyilvánosság előtt, mert kard, vér jelezte a krisztusi elvek útját. Onnan maradt ez a meghúzódo, szerénykedő lelkület, mely mielőtt valamit kezd, sőt mikor már valamibe beleharapott, folyton tapintatoskodik, s közben egyik kipellengérezést a másik után tűr el. Ő, aki kész bármi áldozatra, ennek megvallásától fél, a publicitástól irtózik, s ezt a nyúlászívűségét kihasználják azok a mások, akik mindent a tapintatosság kizárásával csinálnak. A Sajtóegyesület nyolc évi múltja után azért jár még mankón, mert az a slepp olyan porladozó, morsch-selyemszál, hogy megnyilatkozása inkább szánalmas, mint győzelmes. A Sajtóegyesület

szervezetébe lelkek kellene, kik felébrednek arra, hogy a szellemi megmételtyezettségből kiutat kell találni; azt a lelkületet kell ledobni magunkról, mely azt hiszi, hogy csak azokkal a betűkkel lehet harcolni a betűk ellen . . .

Ébredjen öntudatra a mi olvasó publikumunk, hogy az értelme beteg és perverz, a szíve jó, a lelke jó, abban még benne van az édes anyatejjel szívta katolikum.

Ha hallottátok és láttátok, hogy a katolicizmus keretében alakulnak új formák, ne higgyétek el senkinek, hogy ez offenzíva. Nem áll. Előttünk mások járták ezt az utat. Azt az erényt, hogy engem valaki lefejezen, a fejemet fröhst ükre megegye, s tetejébe nagyot nevessen, nem ismerem el erénynek, nem kérek belőle! . . .

Lelkesedni krónikusan, időszerűén, szezőnszerűén, — nem erény! Áldozni kell mindig! Elmondottam mindent; szívbe, észbe fektettem e néhány ígét. Ti pedig az istentelen, hazátlan, erkölcstelen, lelketlen sajtó ellen hadakoztatok!

5. A sajtó és az Egyház.¹³

Abból a felszólításból következőleg, melyet a sajtótanfolyamot rendező Actio Catholica és a Katolikus Hölgyek Országos Sajtóegyesülete ad hoc közösen működő vezetőségétől kaptam, hogy a tanfolyam keretében előadást tartsak, mondandóim ezt a címet viselik: A sajtó és az Egyház. Meg is fordíthatom, és akkor így hangzik: Az Egyház és a sajtó. Amikor a kettőt, akár az előbbi, akár az utóbbi szövegezésben magam elé állítom, úgy tűnik előttem, hogy a kérdés két szemszögből tárgyalható. Az egyik inkább távlati szempont, és jóelőre hangsúlyozom, hogy ennél nagyon röviden fogok időzni, mert szükségtelennek tartom, hogy azt különösebb módon aláhúzzam. A másíkról, amelyik nem a történelemben, nem a múltba nyúló visszatekintés, hanem a jelent érintő, húsunkba vágó adottság, már kissé kimerítőbben óhajtok szólni.

I. Nézzük tehát az Egyháznak és a sajtónak egymásközi viszonyát abból a bizonyos távlati szempont-

bók Ezt történelmi, erkölcsi s némileg anyagi szemszögből érintve, visszavezetem Kedvesség tekét arra, hogy az, amit voltaképen sajtónak nevezhetünk, az Egyházzal való legszorosabb összefüggésben bontotta ki szárnyait. Eltekintve attól, hogy sajtó lett, hogy a betűnyomtatást feltalálták, nem kétséges, hogy az ólomkatonák hadseregének hódító hadjárata pontosan egyházi vonatkozásokban aratta első számottevő sikereit. Hiszen az első megjelent könyvek nagyon is az Egyház szellemében készültek. És szabályosan olyasmit állított elő a népszerűsítésnek és elterjesztésnek ez az eladdig ismeretlen tényezője, ami a mondott szó, tehát az igehirdetés keretein túl, — hogy csak a Szentírásnak hosszú időn keresztül kevesek által megközelíthető szövegét említem, — most már a lelkek épülésére, a hit világának kiművelésére sokak személyes javára lett kiaknázhatóvá.

Ezzel szorosan összefügg a kérdés erkölcsi tartalma is, mert hiszen a sajtó őstermékeit, amikor azok elindultak, nagy általánosságban a szigorú egyházas szellem, keresztény tartalom jellemezte, s a lélek, mely a sajtóból kifelé áradt, az igazán értékes erkölcsi javakat vetítette ki az emberiség felé. Hogy aztán anyagi vonatkozásokban mint támaszkodott a sajtó az Egyházra, arra bőségesen rávilágít az a letagadhatatlan igazság, hogy a mecénások valamikor, a régi jó időkben, az Egyház vezető tényezőiből és az Egyházhoz húzó, vele egy testet-lelket alkotó olyan magasabbrendű társadalmi rétegekből jelentkeztek, akikre az akkoriban elterjedt sajtó mindenkor hálásan emlékeztet.

II. Most már át is térek mondandóim másik és fontosabb részére, amikor a sajtó és az Egyház közti viszonyt annak a szükségességnek a szempontjából szemlélem, amely egymásra utaltságot, a fejlődő korigények gurítottak a társadalom életének homlokterébe és tették azt a mának és a holnapnak egyik sarkalatos tételévé úgyannyira, hogy ma már a sajtó és az Egyház — természetesen csak a feltétlenül korrekt sajtót értein itt — egymás nélkül sem szellemi, de meg gazdasági

szempontból sem lehetnek meg, amikor a sajtófogyasztó elemet a hithű és erkölcsös katolikus emberek ezrei és tízezreiben kontemplálom. Ez annyit jelent, hogy a sajtó nem nélkülözheti a hit- és erkölcs terén katolikusan beidegzett olvasók tömegeit, de ugyanakkor kellően alá kell húznom azt is, hogy a hívő keresztény, illetve katolikus embernek egyre jobban bele kell élnie magát abba a tudatba, hogy manap az Egyház is rászorul a sajtó hathatós támogatására. Ezt a tételt nálam sokkal különb emberek kiáltották világgá. Ne nézzünk túlságosan messze visszafelé, elég, ha a b. e. X. Pius pápa szavára felfigyelünk, akinek szélében hosszában jólismert, szállóigévé lett megállapítása volt, hogy hiába építünk templomokat és iskolákat, ha elhanyagoljuk a sajtót. Súlyos kijelentés ez és megfontolást érdemlő iránymutatás a legilletékesebb helyről. Úgy van, hiába építünk templomokat és iskolákat; ha nem vetünk ügyet a sajtóra, süllyesztőre kerülünk s a hullámok összecsapnak fejük felett.

Tudálékosan megkérdőjelezi a nagy pápa kijelentését egyik-másik nehezen mozduló atyánkfia. Hát hisz' az Egyház a maga bírói, tanítói, orvosi hivatásával következetesen oda tud nyúlni az emberek hóna alá! Mikor bírói székében ül, mikor orvosként gyógyít, amikor tanítói munkálkodásával igyekszik felemelni, megmódolni a lelkeket, ehhez az Egyháznak legmagasabb helyről, az Úristentől nyert hatalma és küldetése van! Róla senki a bírói palástot le nem rángathatja, a tanítói katedráról el nem kergetheti, nem üthet kezére, mikor az elbillent gondolkodásúakhoz gyógyító készséggel közelít! Minek ennek az Egyháznak, mely ekkora erővel, erkölcsi tekintéllyel lép az emberek elé, amelynek annyi katedrája van, ahány a templom, amennyi a hitvallásos iskola, — mire való neki a sajtó? Mi címen mondják, hogy az Egyháznak szüksége, éspedig mellőzhetetlen szüksége van a sajtóra?

A magyarázat a tételt illetőleg fölöttébb egyszerű. És itt átadom a szót Schuster Udefonznak, a milánói bíborosérseknek, akinek egy nagyon talpraesett és a

dolgok mélyére ható hozzászólását vtüt szerencsém annakidején hallhatni, de meg olvashatni is a katolikus sajtókérdést illetően. Az ő gondolatmenetét teszem magamévá, hogy a római Egyház e nagytekintélyű fő-papjának meglátásait fogadtassam el Kedvességteljesen.

Mi történnék, ha templomainkban, mind a plébániáinkban, mind a szerzetesiekben folyamatos istentiszteleteket nem hirdetné többé, nem kísérné, vagy nem fejezné be a szívet-lelket nemesítő, jó felbuzdulásokra indító harangszó?! *Cseppet sem túlzott állítás, ha azt mondjuk, hogy bizonyos értelemben a katolikus szellemű sajtótermék is, főképp a napisajtó, a harangok beszédét példázza, kiegészíti a pap ténykedéseit, mert hegyen-völgyön, háztetőkön keresztül szárnyaló hangjával terjeszti a katolikus egyház éltető szellemét. Régen, a középkorban, mikor az emberek házaikat spekuláció, terv és számítás nélkül, csak úgy gondolomformán, a plébánia-templomok köré építették, és így azok a mezőn legelő bárányokhoz hasonlóan mintegy a pásztor köré sereglettek, a torony magasáról szertehangzó harangszó tényleg kielégítő szolgálatot teljesített. Hirdette Isten dicséretet. Az istentisztelet órájának közeledtével hívta a papot, sürgette a nép egybesereglesét. Ünnepi örömet dalolt az élőknak, megsiratta a holtakat. Veszély esetén az ő szava vitte szerte a riadót, kergette széjjel a viharfelhőket. Ragályok idején ő esdett könyörületért az Örökkévalóhoz. Manap azonban, mikor annyi temérdek lélek viselkedik idegenül az Egyház iránt — mikor főképp a nagyvárosokban a világ szellemének annyi változata elfojtja, csalogató beszéde túlharsogja a kevésszámú templomok harangszavát — manap, mikor a sátán szüntelen és erőteljes kalap ácsütésekkel veri a maga hírharangját — feltétlenül szükséges, hogy jóbarát és ellenség egyképen meghallja azt a figyelmeztetést, oktatást és nem egyszer tiltakozást, amelyik Isten harangjának szava, s ezt torzító nagytűzés nélkül mondjuk: a katolikus sajtót.*

A templomba mégis csak a java katolikusok járnak. Épp ezért megállapíthatóan sokan hiányoznak a szószék alól még a kisebb plébániák hívei közül is. Nem kétséges, hogy Isten házában keresztül-kasul, mindenféle vallási,

erkölcsi s ezekkel összefüggő, társadalmi vonatkozású kérdést és ügyet, amit a mindennapi élet sodra akárcsak egy napon is felszínre vet, nem lehet megmagyarázni. Ezeket a szószékről apróra nem lehet kifejteni. Viszont épúgy nem vitatható, hogy a lelkek java tekintetéből a kérdések és esetek abban a világításban kell álljanak a hívek előtt, ahogy ezt Krisztus szellemében az Egyház tanítja, bírálja s amikép a kétségeket ő oldja meg. Ne felejtjük el, hogy a katolikus hitigazságokat és a krisztusi erkölcs szempontjait a hívő embernek nem egyszer még önmagával szemben is meg kell védenie, aminthogy gyakorta kerülhetünk oly helyzetekbe, amikor az ellenfélnek a katolikus hit alaptételeit, vagy a keresztény erkölcsöt kikezdő támadásait jómagunk kényszerülünk elhárítani.

Azokat a kérdés- meg kételybokrétákat, melyek az emberek agyában megfordulnak, amikkel tömik őket innen-onnan, vajjon meg lehet-e oldani úgy, hogy vasárnap elmegyünk a templomba egy becsületes, alaposan kidolgozott hitszónoklat meghallgatására. Hiszen a szentbeszéd csak egy témát ölel fel, egy irányba halad, egy kérdésre ad választ és nekünk hat napon keresztül zúgott a fefünk. Mi minden termelődött ki bennünk kérdőjelek formájában, pontosan a magam vallotta katolikus hitet illetően, az általam élt katolikus erkölccsel kapcsolatban s a jobbról-balról felvetett, megvitatott társadalmiaknak nevezett kérdésekkel összefüggésben. Mint a melegházban, úgy burjánzanak bennünk a kérdések, a kételyek, a bizonytalanságok, a kellemetlen, őszinte feleletet önmagunknak adni nem merő gyávaságok és bátortalanságok. Hát még ha a valakivel folytatott társalgás, eszmecsere során olyan nézeteltérések adódnak, amelyeknek azonnali elintézéséhez a régi, katekizmusbeli ösztövért visszaemlékezések erőtelnek, de legfőképp hiányosak.

Világos tehát, hogy a szószéken, sőt a katolikus kultúrelőadások katedráin túl valami egyéb, hatásos pótléke van szükség. És mi legyen ez az egyéb, ez a pótlék, de jó és egészséges pótlék ám, mi legyen ez a katolikus hittestvérek tömegei számára kívánatos té-

nyező? Azt mondja rá Schuster bíboros: a katolikus sajtó! *A becsületes, a tisztességes, a nemcsak hirszolgálatra beállított, nemcsak információkkal szolgáló, hanem olyan sajtó, amelynek van tere bőven, nagyjelentőségű vallásos, erkölcsi, társadalmi kérdések katolikus szempontból elvi szinten való megtárgyalására.* Ehhez azonban publikum is kell, amely igényelje az így adagolt hittant, erkölctant, társadalomtant és művészetet is. Ahhoz, hogy társadalmi vonatkozásban és a mi erkölcsi felfogásunkkal az Egyház hitelveivel összeérlelt kérdések idején, jókor és sose későn, kifogástalan megvilágításban árásszák el a nyilvánosság beláthatatlan fórumát, nem könyvek, nem is heti és havi folyóiratok, hanem a napilapok adják a lehetőséget.

És itt jutottam el ahhoz, amit végkövetkeztetés helyett már most előrebocsátok, hogy t. i. *a katolikus újságolvasó embernek igényelnie kell, hogy az ő lapján, annak sorain, hasábjain keresztül kapjon örök igazságokat és örök igazságokból leszűrt mindennapiságokat, azt a bizonyos aprópénzre, fillérre váltott katolicizmust: hittant, erkölctant, fejlődő tudományt, művészetet, keresztény és katolikus társadalomtani ismereteket.*

Meggyőződésemmel, hogy cseppet se degradálom az Egyházat azzal, ha állítom, hogy még a krisztusi alapítású Egyház is rászorul a sajtó asszisztenciájára. Mert ma már nem csinálhatunk szentpáli kirándulásokat. Ő még szabadon elmehetett Görögországba, minket azonban az útlevel- és vízumkényszer ideláncol. Ő egész nyugodtan fellépdelhett az areopág hegyére, minket azonban nem tudom, nem igazoltatnának-e, ha valamely hegyre fel akarnánk menni, ahol légvédelmi ágyúkat állított fel a mindinkább kultúrbestiava torzuló ember. Szent Pál megtehetette, hogy csodálatosan erőteljes hittedjesztést vezetett; a világon manap ez már ebben a formában nem szokás. Nehéz volna valahol felütni a sátorfánkat és kikiáltani, hogy most pedig itt hitvédelmet tartunk. A londoni Hyde parkban még előfordul, hogy valaki feláll egy székre és onnan hirdeti elveit. Magyarországon ilyesmihez legfeljebb a Ferenciek

terén turbékoló galambok szolgáltatnák a publikumot. Aztán meg a házakba, családokba eljuttatni a katolicizmust, — a hitvédelmet, a keresztény morált bevinni, ez olyan feladat, amire csak egy-két fanatikus vállalkoznék, de ezeknek is jobb, ha lemaradnak, mert több gyalázatot aratnának és többször lennének komédiásokul feltüntetve, mint komoly, igazi, mások lelke-java érdekében fáradó apostolokul.

Pedig apostolkodásra, hithirdetésre szükség van, mert csupán papjainkkal, — akármilyen tiszteletreméltó, tudós és áldozatkész egyéniségek legyenek, — most 1939-ben és az elkövetkező időkben csatát nyerni nem lehet. De ne beszéljünk csatáról, hanem inkább alkotó munkáról. *Annyifelé ágazódik széjjel az emberek lelkében eléggé ki nem elégíthető szomj- és éhség, hogy ehhez hadseregek kelljenek, nem egyénekben, mert az egyének nem is elegendők, hanem betűkben.* Vagy nem érdeke-e az Egyháznak, hogy az elvi és gyakorlati kereszténységet, krisztusi gondolatot, igazságot, ami a léleknek életszüksége, odategye az emberek asztalára ugyanarra az asztalra, amelyikre sok mindenféle egyebet felraknak. Azt mind elébeviszik, odatálalják neki; nyakára küldik, megnyomorítják vele. Annyifelé ráhatással, benyomással kell megküzdenünk, ha kilépünk a lakásunkból, hogy ezeket valamivel ellensúlyozni kell.

Gift und Gegengift, méreg és ellenméreg kérdése ez. A méreggel, annak mérgező hatásával, a métellyel szemben valami egyebet kell adagolni az ember számára. Az adagolásnak pedig, akár isteni, akár ördögi mesteriségnek minősítse is valaki a sajtót, egyetlen módszere, hogy annak a hasábjain megkaphassa az egyensúlyozó, a kijózanító, a gyógyító tényezőt. Vagyis amikor ezt a szükségességet említem egyházi vonatkozásban, a dogmák, az erkölcsi elvek széleskörűben való ismeretése s az erkölccsel szorosan összefüggő társadalompolitikai kérdések tekintetéből, el kell fogadni, hogy *katolikus voltunkat teljes készülségűvé kell tennünk. Isten őrizzen mindenkit a lelki értelemben vett csapottváltól,*

a befolyásolhatóságtól, a megfélemlítő, szellemi dögönyözőktől, az agyonbeszélőktől! Ezek a maguk erkölcsileg felelőtlen sajtóján keresztül belenéznek a hunyorgató áldozat szemébe, s miközben elkábítják, löknek rajta egyet s a szatanikus nézetekkel így értelmileg részeggé tett embert ráengedik az örökös kanyargók útjára. Hát ne adassék ennek az ellensúlyozására egyéb mint a vasárnapi szentbeszéd, ez az egyetlen kis vasárnapi lelki-pác? Ne kapjon a sok minden ellensúlyozására az emberi lélek egy regulátort? Öreg szónok és lelkiatya létemre állítom, hogy a szentbeszéd nem elég. Kitehetjük akár a lelkünket a szószék peremére, előnthat bennünket a veríték, akár a tudóvérzés is elfoghat a nagy munka közben, mindez kevés. Nem azt mondom, hogy kárbaveszett a fáradság. Fundamentum mindenestre. De erre kell, akár a pipára a kupak. Főle kell legyen, ráadás. Meg kell ezt a mértéket púpozni valamivel és mondom, hogy ez az evangéliumban emlegetett tetőzött mérték: a sajtó. Ezt igényli Krisztus Egyháza!

Nyugodtan kimondhatjuk, hogy nincs megfelelőbb tényező, nincs alkalmasabb eszköz, mint a katolikus szellemű, a krisztusi elvek alapján álló sajtó, tehát újságok, folyóiratok, könyvek és rölapok, legfőképp azonban mégis a napilapok, melyekre az Egyház — a minél szélesebb rétegek leendő ismertetés célzatával — akárcsak templomaink felszentelt harangjaira nyugodt lélekkel teljes biztonságérzettel, rábízhatja örökérvényű, változhatatlan igazságainak, hol hithirdetését, hol pedig védelmét. Vallási rendszerünknek, Krisztus Urunk evangéliuma talaján kibokrosodott életszemléletünknek fényes napvilágon történő bemutatása, ugyanezeknek alapos hozzáértéssel folytatott megvédése még a túlparton levők számára is értékes szolgálat. Ilyformán ugyanis közvetlenül, fémjelzetten, hiteltérdemlő forrásból meríthetik értesüléseiket az Egyházra s a vele összefüggő kérdésekre vonatkozóan. A hithű katolikus szellem-talajon meggyökeresedett sajtóból mind a sekélyebb hittani tudású mieink, mind a katolikum terén járatlan idegenek holmi tisztázatlannak, homályosnak tetsző kérdésekben kockázatmentesen értesülhetnek. Nem ke-

rülhetnek oly helyzetbe, hogy mérgezően ártalmas, aztmondjakkal, állítólaggal dolgozó, fogyatékosan és sekélyesen képesített, sőt teljesen hívatlan és avatatlan tényezőkhöz kelljen fordulniok.

Ezeknek a megfontolásoknak világánál kigyúlt fényben minden fajta rendű és rangú hittestvérünk különösebb szellemi megerőltetés nélkül felfoghatja a katolikus sajtónak Egyházunk szempontjából mérlegelendő fontosságát. Megértheti, ha akarja, a mi napisajtónk rendszeres olvasásában, terjesztésében, erkölcsi és anyagi támogatásában rejlő egyéni kötelességének horderejét és jelentőségét. De tisztában lehet azzal is, mit jelent Krisztus Egyházára nézve a híveknek, az egymásután következő napok sorrendjében, következőketesen történő eszmei, értelmi és érzelmi vonatkozásokban hovatovább nélkülözhetetlenek bizonyuló megnevelése. *Nincsen abban semmi túlzás és korántsem költői frázis, ha sajtónkat, mármint a törülmetszett katolikus sajtót templomaink öreg harangjához, vagy pedig — hasábjairól szertesugárzó és egyre az aktualitások hiteles megvilágítását terjesztő szorgos munkálkodását tekintve — a leünt századok nagy egyházatyáinak tanító szózatához hasonlítjuk.*

Szükségesség tehát és kötelesség a katolikus szellemű sajtó igénylése és támogatása. Igen, mert ha a pápák kioktatása szerint manap a jó sajtó tevékenysége semmivel sem alábbvaló az apostoli igehirdetésnél, — ha a krisztusi erkölcsnívót terjesztő és védelmező újság szerepe parancsolóan nélkülözhetetlen közreműködő Isten és Egyháza ellen pergőtűzszerűen vezetett támadásoknak azon melegében eszközölt elhárításában, — akkor ebből a mellőzhetetlenségből valamennyiünket terhelő lelkiismereti kötelesség származik.

A katolikus sajtó ügye mellett — a magunk testi épségének gondozásával párhuzamosan — az értelmes ember és hívő keresztény észszerűen indokolt érdeklődésével álljunk őrt és teljesítsünk sikerei, fejlődése, elterjedése körül minél hasznosabb, hűséges szolgálatot.

C) Emlékbeszéd.

a) Gerely József emlékezete.¹⁴

Mikor ebben az ünnepélyes pillanatban Gerely Józsefnek azt a helyét, amelyikről ő itt a Katolikus Sajtóegyesületben annyi nemes, szép gondolatot, eszmét dobott közénk, elfoglalom és ő róla szólok, szinte úgy érzem, hogy sértem azt a kegyeletet, amellyel Istenben boldogult főtitkárunknak tartozunk. Gerely József ugyan a publicitás embere volt és egész életében a nyilvánosságnak dolgozott, de mint az ő jó lelkivilágának egyik közelebbi ismerője, úgy tudom, hogy sohasem várta, sohasem kereste ennek az ő munkásságának még a szűkebbkörű nyilvánosság által való elismerését sem. És ha mi most, az igazgatótanács mai ülésének keretében mégis hozzányúlunk a kegyeletnek a szemfedőjéhez, ahhoz a fátyolhoz, amely az ő munkában annyira erős, aztán pedig a munkától elerőtlenedett és meghidegült kezét takarja, s ha ezt a fátyolt félrevonjuk, akkor ennek a mi aktusunknak csak egyetlenegy elfogadható magyarázata van, és ez az, hogy mi, akik az ő megalapította Katolikus Sajtóegyesület munkaterén az ő szellemében tovább kívánunk dolgozni, az ő halálban elhidegült tekintetéből, az ő halálban megmerevült kezének utolsó búcsúintéséből ösztönzést kívánunk meríteni annak a munkásságnak a továbbviteléhez, amely munkásságnak ő típusa, minden időkre a Katolikus Sajtóegyesület kebelén belül irányjelzője, mindnyájunk számára világító fáklya volt.

Gerely Józsefnek a Katolikus Sajtóegyesület kebelében kifejtett elévülhetetlen sikerű munkássága ott veszi kezdetét, amikor az 1907. év folyamán a Pázmány Egyesület kebelében többszörösen, ismételten felhangzott az óhaj, hogy annak a napisajtó egyéb orgánumaival szemben nagyobbára anyagi okoknál fogva inferioritásban levő katolikus sajtónak meg kellene az életereit

acélozni, meg kellene az igazibb anyagi bázisát nyitni. Erre vonatkozóan hangzottak el óhajok, hozzászólások és ezeknek az óhajoknak és hozzászólásoknak valami formát, valami orgánusot, valami megnyilvánulást keresett a katolikus sajtónak, az újságírásnak a Pázmány Egyesület keretében megnyilatkozó közvéleménye. A megvalósulás felé a lökést Gerely Józsefnek a vállalkozása adta meg, amikor t. i. ezt az óhajot ő szívére fogadta és kezébe vette az ügyet s elment külföldre, Németországba és Ausztriába tanulmányozni azokat az akciókat, amelyek az ott erősen dolgozó katolicizmus kebelében megalkották, kiváltották azt a szervezetet, amely a katolikus sajtónak az anyagi erőket megadta, azt megerősítette. Ezt az ő tanulmányútját Gerely József leszűrte egy hatalmas tartalmas jelentésben, amelyet az 1907-i pécsi emlékezetes katolikus nagygyűlésen a katolikus sajtóról tartott előadásában egy határozati javaslattal megkoronázva terjesztett az ott ülésező nagy katolikus publicitás elé.

Ennek a határozati javaslatnak a visszhangja, mint tudjuk, élénk volt, impozáns volt. Megnyilvánulását gyakorlatilag bemutatta az a kalapgyűjtés, amely P. Sós István karmelita provinciálisnak szorgoskodása révén több ezer koronát eredményezett ott in specie loci. Ez volt a Katolikus Sajtóegyesület életbelépéséhez az első momentum. Az időközben befolyt kisebb-nagyobb anyagi hozzájárulásokat mind pontosan regisztrálva, elkönyvelve, egyébként pedig jobbra és balra agitálva, vitte Gerely József a Katolikus Sajtóegyesület ügyét a megvalósulás felé úgy, hogy 1907 november 4-én már alakuló ülését tartotta a Katolikus Sajtóegyesület, amelyből a kész, időközben kidolgozott alapszabályok belügyminiszteri jóváhagyás alá terjesztettek. 1907 december 14-én létbe hívta a központi irodát, megalkotta annak a szervezetét és ezzel a Katolikus Sajtóegyesületet, mint a sajtóakció istápoló intézményét kiállítja a fórumra, nem azért, hogy ezt az ő elsőszülöttét otthagya, mint akit a világba bevezetett, hanem ellenkezőleg, hogy állandóan mellette állva, kibontsa ezt

a lobogót egészen, hogy ennek az árnyékában fejlőd-
hessék tovább a Katolikus Sajtóegyesület.

Gerely ezt a kibontott zászlót a maga agitacionális szellemének varázsával elvitte a vidékre; elvitte elsősorban Székesfehérvárra, ahol 1908 január 26-án «A katolikus sajtó ügye» címen nagyérdekű és azt mondhatnám, a katolikus sajtópártolás tekintetében forrásmunka jellegével bíró kitűnő előadást tartott. A következő esztendő ismét meghozta szorgoskodásának a gyümölcsét: 1909 december 15-én a kassai autonóm Katolikus Körben «a sajtókérdésről» tartott előadást. Előadásait a Katolikus Sajtóegyesület kinyomatta s mint tagilletményeket széjjelküldte. Nagy lelkesedéssel és őszinte örömmel fogadták ezeket a katolikus sajtóügy iránt érdeklődő körök. Egyrészt a kegyeletnek áldozunk, másrészt a katolikus sajtó ügyével a jövőben foglalkozók számára bizonyos repertóriumot szándékozunk adni, midőn indítványozom, hogy Gerely Józsefnek ezt a két nagyérdekű munkáját a Sajtóegyesület rendezné újra sajtó alá, mert hiszen ezzel csak a jövő nemzedéknek teszünk szolgálatot és a Katolikus Sajtóegyesület ügyének előbbreviteléhez szolgáltatunk bőséges, mélyen járó anyagot.

Gerely Józsefnek a főtítkári jelentései, amelyeket mi itt az igazgatótanácsban nagy élvezettel hallgattunk, állandóan tele voltak szellemmel, gondolattal, lélekkel — a Katolikus Sajtóegyesület ügyét, agitatív szellemét mindinkább megvilágító, innen is, onnan is felölelő szellemes apercukkel. Ezek a főtítkári jelentések, amelyekbe belevitte az ő aprólékosan, mindent a legkisebb részletekig kikutató és feldolgozó szellemi irányát, bőséges depozitumai azoknak a gondolatoknak és eszméknek, amelyekből egy ilyen szellemi akciót istápolni, újra és újra lélekkel és szellemmel telíteni lehet. Ezekben a főtítkári jelentésekben adta ő ki évről-évre a jelszót, adott mindig új, és új programforrásokat. Hogy egyebet ne említsek, azt a nagy horderejű és a nagyméltóságú püspöki kar hozzájárulása révén valóban nagy akciót, a sajtóvasárnapok rendezését, mely

főbázisa lett a Katolikus Sajtóegyesületnek. Ugyanilyen programja volt Gerelynek az a nagy és összeállításában igazán súlyos munkát jelentő dolgozata, az a memoranduma, amelyet a magyarországi nagyjavadalmasokhoz intézett, akiktől egy bizonyos évi kontribúció révén vélte beszerezhetni a katolikus sajtó céljaira azokat az erőket, amelyek bizonyos személyes hozzájárulás folytán nem érték volna el azt a szolid megbízható nívót, amelyre egy ilyen egyesületnek harcai megvívásában okvetlenül szüksége van. Hogy ez az utóbbi munkája nem érte el azt a nagy sikert, s nem hozta meg azt az eredményt, melyet tőle vártunk, annak oka a szerencsétlen körülményekben rejlik; jelesül dr. Andor György közbejött halála, Gerely állandó betegeskedése voltak azok a körülmények, amelyek útját állották annak, hogy ez az ügy a végső kifejlés stádiumát elérje. Mindazonáltal a leszűrődött eredmény is biztosította a Sajtóegyesületnek a nagy ügy előbbrevitelét.

Gerely József agitációs és agitatorius egyéniség volt. Ő az agitációt nemcsak az ilyen nagy konceptusú dolgokban vélte megcsinálhatni, mint a sajtóvasárnapok és az említett memorandum proposícióinak intézményes valóra váltása: ő érezte, hogy itt mindenkit mobilizálni kell a Sajtóegyesület szempontjából. Megcsinálta az úgynevezett jegy füzeteket, amelyek krajcáros hasznót s ennek révén lassanként nagy eredményeket voltak hivatva szolgálni. Mikor a tapasztalat rávezette arra, hogy itt az elszámolás és leszámolás keserű szükségességei között meg talál fenekleni a gondolat, fordított egyet és propagandabélyegekkal sietett az intézmény megmentéséhez. És ezek a két fillérek még ma is mindig igen illedelmes anyagi reszurszot jelentenek a Sajtóegyesületnek.

De Gerelynek, tudjuk, hogy jelszava és gondolata volt az is, hogy a Sajtóegyesület nemcsak egy pénzt termelő, nemcsak merőben anyagi erőforrásokat megnyitó intézmény, hanem a benne összetömörült és a sajtóakcióhoz értő tényezőknek a rekrutálódása révén, összehívása révén olyan szervezet, amelyben gondola-

tokat, irányításokat adhatnak, amelyben a megrekedtség nehézségeivel küzdő sajtóorgánumoknak e helyzetükből való kimozdítását azzal is lehet eredményesen munkálni, ha az észbeli tehetségekkel, a hozzáértéssel, az érdeklődéssel, az egyes — mondjuk — bajbajutott katolikus sajtóorgánumok szekeréhez hozzáállnak a hozzáértő tényezők. Ezt a verbuválást ő elsősorban magára nézve érezte és tartotta kötelezőnek. Ez a lelkiismereti érzés állította őt bele az Új Lap rekonstrukciójának ideget őrlő munkájába. És amikor ő oda bevonult igazgató-főszerkesztői minőségben, belevitte az Új Lap szellemi irányításába és adminisztrációjába azt a lelki-erőt, amely őt minden ideájának megvalósításában annyira jellemezte. Mi tudói és tanúi vagyunk annak, mennyit fáradt és mennyire önzetlenül dolgozott Gerely József az Új Lap talpraállításában. És ha az Új Lap ma anyagi bázisában megerősödve úgy áll, hogy a Katolikus Sajtóegyesületnek laptámogatási segélyét nem kell igénybe vennie, akkor a tiszta színigazságot konstatalem, ha kimondom, hogy ez Gerely József önzetlen munkásságának az érdeme.

Magától értetődik, hogy ilyen önzetlen, az ő egyéniségét annyira jellemző munkásság mellett valahogyan olyan munka után is kellett néznie, amely reá egyénileg bizonyos finansiális hasznot hozott és ez volt az ő munkavállalása a Múzeumok és Könyvtárak országos Főfelügyelőségének keretében másodreferendáriusi minőségben. Gerely József ide is az ő sajtónkból jólismert alaposságát vitte bele. Az ő szerkesztésében a «Magyar Minerva» utolsó kötete egy hetvenínyi terjedelemben összeállított kötet, mely a megelőző évekhez képest óriási haladást jelentett. Munkásságának voltak gáncsolói és lebecsülői. De ez nem rendítette meg őt.

Ez a szellemi munka megőrölte az idegzetét, azt a beteg idegzetet, melyet ő ide, a Katolikus Sajtóegyesületbe már magával hozott, mert hiszen Gerely József egészségének a kikezdője a Kis Bibliájának megteremtése körül kifejtett óriási munkássága volt. Nagynevű elnökünk Gerely fölött mondott halotti

beszédében maga is konstatálta, hogy Gerely József kicsinyeknek és nagyoknak egyaránt dolgozott, amazoknak a bibliát, ez utóbbiaknak a sajtót adván a kezükbe. Betegsége kezdte őt a Katolikus Sajtóegyesület előadói asztalától elszakítani. Személyes jelenléte hovatovább ritkult. Csak betegágyáról, csak a szanatóriumokból érkezett hozzánk egy-egy levele, biztató szava és sürgető kérdései mutatták, hogy termelő lázas agya nem szűnt meg a Katolikus Sajtóegyesület ügyeivel törődni. Nélkülöztük őt, az utolsó esztendőknél az egyesületi életben tagadhatatlanul érezhető valamelyes dőcögőssége az ő távollétének sajnos eredménye. Mindazonáltal ha volt dolog, amelyben iniciatívára volt szükség, ha volt kérdés, melyben gondos megfontolásra volt szükség, Gerely Józsefet mindig meg lehetett találni még betegágyán is, irántunk érdeklődve, velünk dolgozva.

Tudva és érezve azt, hogy Gerely Józsefben mit vesztettünk, lehetetlen megállanunk megilletődés nélkül az ő emlékezeténél, aki a Katolikus Sajtóegyesületet — nyugodtan mondhatjuk — megteremtette, utolsó órájáig becézte és akinek minden gondja a katolikus sajtó nagy problémájának megoldása volt. És ha mi most lerójuk iránta a kegyelet adóját, tesszük ezt azzal a kötelesség-érzettel, hogy tudjuk, hogy ezzel legalább is tartozunk neki. És ha a Katolikus Sajtóegyesület nagyszabású lesz és mi, Gerely József az egyesületben kifejtett munkásságának tudói részesei már nem leszünk: szolgáljon emlékül ennek az ülésnek a jegyzőkönyve, amelyben meg lesz örökítve, hogy a Katolikus Sajtóegyesületnek volt egy Gerely Józsefe. Adjon a jó Isten neki egy másikat, az első után egy új Gerely Józsefet, hogy azok, akik ő utána jönnek, az ő szellemében, az ő akaraterejével teljesítsék azt a nagy kötelességet: a katolikus sajtónak istápolását, pártolását, szeretetét, az iránta való lelkesedést és úgy mint Gerely: a sírig.

b) A magyar kín.¹⁵

Híven a vállalt programhoz, sorozatos előadásaim kapcsán az egyházi évet alkotó két főünnepről, s az azokhoz kapcsolódó napokról, ünnepkörökről s a közbeeső időkről kellene beszélnem.

De hát hol van az az emberfia ma Magyarországon, hol az az anyaszülött, aki pont ma, a tegnapi gyásznap huszonnégy órás időtartamának le nem pergése óta és előtt, az az anyaszülött, ki Magyarországon ma szájba veheti ezt a szót: — ünnep? ... Ki az a frivol lélek, hol az a gyalázatos és hitvány ember, aki mer, mer és tud ünnepelni?! . . .

Tegnap dél óta nekünk nincs ünnepünk és nincs hangunk és szavunk, amelyik ünneplésre hívjon, amelyik derűt, jubileumot, olyan hang, amelyik harmóniát hozzon a felszínre, amelyekben a lélek megelégedettsége, a szív öröme, az agy megpihenése, szóval az a nagyszerű csodálatos emberi vakáció jusson kifejezésre, amelyik ünneplésben, lelkendező örömben, a szívnek nemes, csattogó megnyilvánulásában gonddal tele, de önérzettel és öntudattal együtt és egyetemben kifejezésre juttassa azt, hogy amiben az ő lelke fürdik, az jó és aminek a szárnyán a szív emelkedik, az szent és igaz.

Magyarországon egyidőre lezártuk az ünnepek sorrendjét. És ha még fognak nyomtatni itt ezen a maroknyira összeszorított szigeten kalendáriumot, és lesznek még pirosbetűs napok, az is csak hagyomány, emlék, eltorzult, visszamaradt relikviája a nagyszerű időknek, mikor az ünneplések és hangulatok népe — ez az erre született nemzet! — megtűzdelte az ő szürke napjainak sorát pirosbetűs ünnepnapokkal. Nincs tovább!

Nincsen ünnep itt, csak marcangoló, kízó, fekete gyászok köde és felhős gondja üli meg a lelket, szüntelen meditációra serkentve bennünket. . .

S én vagyok annyira egy veletek és egy közületek, s akarok annyira lenni valaki vezetésiekben, hogy minden bejelentés, programm félretevésével ezt a mai vasárnapi szentbeszédet rászentelem arra, hogy a lelketekre, erre

a meggyűrt lélekre, s ennek érző felületére, s ennek az érző felületű léleknek a legmélyébe olthatatlan betűkkel rávésszem a magyar kint. Azt a kint, amelyiknek a szülője, a műhelye, a kohója — a csalódás és a gyalázat. Mert azt a szégyent, mely bennünket mar, azt a kint, mely bennünket emészt, azt a csalódás szülte, azt a megszégyenülés eredményezte. Ez a megszégyenítés a földig alázottságé; és ha van még ezen alul valami, és ha létezik még az elgondolhatóság tág peremén valami, az odáig legyűrtség, belefordulás fogja kifejezésre juttatni azt a szégyent, csalódottságot, amelyiknek a kínjával áll a magyar a sajátmaga történelmi múltjának rongyai mellett.

Mint szaváért felelős ember mondom: — a mi kínunk gyökere a csalódottság!

Kiben csalódtunk?

Barátunkban-e vagy ellenségünkben?

Ha csak ezekben csalódtunk volna, akkor ez játszi kín lenne, ez a csalódottság átmenő valami lenne. Mert aki az életet ismeri, hogy barát és ellenség máról holnapra változik: ha más nem, hát bizonyára a Kálvária isteni Hősének tragikuma és mindaz, ami a «beteljesedett!» előtt és után végbement, bizonyítja. Senki olyan nagyon nem változó, nem forgatagszerű, mint az ember, s mint a társadalom, az emberiség. Hozsánna — feszítsd meg! . . .

Nem az ellenségben és jóbarátunkban való csalódás kinja emészt bennünket, hanem egy mástermészetű csalódás és kín ez . . .

Talán az Istenben csalódtunk?!

Ahá, ez egy gondolat, amelyikre rá lehet kapni és amelyik után a keseredett ember a maga megvadult pszichológiájával úgy kap, mint mentsvár, szalmaszál után . . . Igen, igen, nem az emberekben, — az Istenben csalódott a magyar!

De kérdem: Benne csalódtál? ő hagyott el? Vigyázz, lassabban ezzel a szenvedélyes tempóval! Ma, most mid és kid maradt még? Hegy, erdő, folyamaid, tengered, vasad, acélod, aranyad, sód mind elveszett!

Mid, kid maradt még meg? Az az, akiben előbb mondtad, hogy csalódtál! ... Ő az egyetlen, aki megmaradt.

Ha a csalódás okát keresed, ne menj messze, ne menj a szomszéd portájára, se az ú. n. határokon, se a régi határokon túlra, ne menj a messze tengereken túlra, ne keresd az Unió csillagos lobogója alatt, ne nézd a büszke grand nation homlokát, ne nézz azokra az idege-
nekre, kik téged csak a Kelet népének mondtak, mikor a nyugateurópai kultúrát ők törték össze ... Te nem ezekben csalódtál! Ne menj messze, ne feszegezd az ég kárpitját! Ezek nagy distanciák! Aki a romlás gyökerét ily messze keresi, az vak. Úgy-e csalódtál?! Kiben? A csalódás kinja és szégyene és szennyje kinek a kezéhez és szívéhez tapad? Sajátmagad kezéhez, magyar!

Ami romlás téged ért, ami romlás hegyibénk szakadt, az mind belőled lezüllött, megtorpant, elrogyott mentalitásodban, s egész gondolkodásodban, megbetegetett erkölcsi érzékedben, testednek és nemzedet egész lelki állapotának abból a sajnálatos, állandósult minőségéből keletkezett, hogy kivetköztél magadból, a te tradicionalizmusodból, mindenből ötven esztendő alatt, ami magyar, krisztusi és keresztény, nemzeti karakterű hagyomány volt. . .

Ne mondja senki, hogy ez nem való szószékre!

Bár többet hangoztatták volna! Bár belekalapálták volna a lelkekbe, hogy minden fölületes, divatos fölületességgel szemben keresztény és nemzeti erkölcsöt és hagyományt magunkban rögzíteni kell és e mellett, tehát sajátmagunk mellett örködnünk kell, hogy bele ne vesszünk a felelőtlen könnyelműség útvesztőjébe . . . , amelynek minden szégyenünk logikus következménye. Könnyű volna ezért átmutatni a sorompók felé, melyek mögött most marcona képpel, játszó és ténykedő győzelmesek sétálnak . . . Könnyű volna a csínytevő gyerek alamusziségaival grimaszokat mutatni! . . . Könnyű volna egy nemzet ravatala mellett tetemre hívni azokat, akik a sorompókon kívül mint szigorú bírák nézik a kimondott ítélet végrehajtását! . . . Akasztófahumor itt nem segít!...

Minden bajnak, katasztrófának gyökere a szívekben és az elmékben van. Mi nem becsültük és nem szeretjük önmagunkat a keresztény katolikus józan és egy embert időleges és örök sorsával összhangba hozó szeretet tanítása szerint. Nem szerettük a felebarátot, mely magának, de másnak is követel és juttat; a nagyszerű hagyományokat, és nem ragaszkodtunk azokhoz, melyeknek patinája a nemzeti becsületnek színével volt levakarhatatlanul megfestve ... Itt a mi nagy hibánk! A következetes lelkiismeretesség és hűség csődje! Mihez lett a magyar ember, a keresztény, a kereszténység és magyarság hűtelen?

A következetességhez, a hűséghez, a becsülethez Í Mindenhez, ami egy nemzetet naggyá, szoliddá, lebírhatalanná tehet. Magyarság alatt persze nem extenziót értek, nem dimenzionális kiterjedést, hatalom alatt nem azt, amely tipor, fojtogat, nem góliáti felkészültséget, hanem a dávidi lelkületet, amely mindennek fölébeemelkedik . . . , mert akar . . .

A nagy szégyen és gyalázat, mely ért, lehántotta rólunk azokat a nagy, fényes nemzeti bélyegeket, oda-szögellik kinek-kinek az utcasarkára, házatájékára, ablaka alá, bele, egészen a szívbe és agyba, moralitásba és mentalitásba, gondolkodásba és észvilágba, ennek egész menetén, egy mindentől, ami volt, elvonatkozott nemzetre . . .

Kínlódunk úgy-e?!

Még ma se!.. . Példa a budai Vigadó! . . . Tegnap a magyar parlament elparentálta Magyarországot, hajnalban pedig a «sosem halunk meg!» dallamai között oszlott a társaság . . .

Testvéreim, kínlódik a magyar?! Az arculat azt mutatja, hogy nem! Mikor irredenta énekek fognak hangzani és jótékonyság címére hullajtott nem tallérokat — az nincs! —, de zizegő bankók kiizzadása mellett fel fog hangzani nagy emfázissal: Nem, nem, soha! Ugyanakkor nagyon kevés lélek fog gyászba borulni. Lelket mondtam, mert azt sok volna követelni, hogy ne fessék magukat, hanem hagyják a szomorúság kínját

kiülni arcuk rózsadíszeire és tudnának a férfiak nem divatbábuk, de szomorú nemzetnek szomorú nap-számosai lenni.

A jelen kiáltóan ellentmond!

Hogy a magyarságnak van kínja, vesztesége — nem tudom megállapítani, kidiagnosztizálni. Talán egyet, azt, hogy ez a nemzet, mely mindent veszített, mert önmagát, sajátmaga erejébe vetett hitét, szemérmét, érzékenységét, melynek volt, de nincs becsülése. Ez a nemzet siralomházban vigad, melyet önmagának épített, s amely mellett féltékenyen áll őrt, hogy ott stílusosan, szokásosan vigadhasson, mert abban kegyelemből még vigadni is szabad.

Hát a magyar, mikor szégyene és kínja van, mulat — kegyelemből! És ez a mai magyar pszichológia ismertetője! Kivirágzás-e vagy elnyomorodás? Fityegő céltalan vakbél! . . .

Istenem! Ha ezzel ellentétben a magyar és keresztény becsületből, önértetből, öntudatraébredésből, az élet mohó vágyából és ebbe a számkivetésszerű életbe való bepofozottságból szabadulásra szánná magát és nem kérdezne senkit és nem igényelne semmit, ami kegyelem, csak azt, amiért megszenvedett és megdolgozott, amibe a könnye hullott és mosolya fagyott, amibe a vére belecsordult, s amit a verejtéke sózott meg, de ezt úgy, hogy senki tőle el nem vehetné! . . .

Testvéreim! Előbb olvastam az evangélium két példázatát: a mustárról, melyet a munka embere elültetett és amely kikelt, végre fává lett, nagyobbá minden fánál. . . Viri fratres! Magyar Testvéreim! A testvérségben magyarok, a magyarságban emberek! Mustármagot, de minél többet! Akármilyen igénytelen, jelentéktelen magot! . . .

Emberek, gátra! A szakadó magyar part mellé! És kössétek azt meg és abba a szakadó partba magot ültetni, hadd nőjön terebélyé, mint a magyarok fái! Egy borzasztó indusztriába, önmagát regeneráló szorgalomba virágozzék ki mindenegy levél! . . .

Kováaszt, ti magyar asszonyok! Egy adagnyi kovászt

három adagnyi lisztbe! És gyúrjátok és dagasszátok, hogy fermentálódjék át az egész, de először a magatok lelke, lénye, megvesztett nőisége! És ezzel a kovással dolgozzatok és erjesszettek! Azokban a vagonokban, ahol magyar gyermekek születnek és cseperednek és azokban a kény szerlakásokban erjesszettek lelkeket, kedélyeket, hadd fermentálódjék át egy lehetőleg keresztény lelkületté és egységgé mindaz a kín és szégyen, ami a mai házassuló pároknak hozománya és azoknak a bölcsőben ringó apróságoknak szomorú és keseredett öröksége! . . .

Mustár és kovász!

Lesz-e még a magyar földön átfermentálódás?

Ennek átka, ha nem lesz és a dicsősége, ha lesz, a magyar nőt kíséri időtlen időig . . .

Fel fog-e még tűnni a mindenki számára enyhet, derűt, szépséget, lelki békét mutató óriási fája a magyarnak?

Fel! Ha magyar férfiember, munkás, dolgozó nap-számos, pozíciókat önmaga kiverelkedő lesz. Ha az ambíciók beteges útvesztőjébe nem téved. Ha fent és lent, a mellett hogy dolgozik, verejtékezik, éheznek és fáznak, imádkozni is fog, kovászt dagasztó asszonyával mindennap:

Hiszek egy Istenben! Hiszek egy magyar
Hazában!

Hiszek az örök isteni igazságban!
Hiszek Magyarország feltámadásában! Amen.
Amen. Amen.

c) A magyar irredenta-szobrok leleplezésekor...¹⁶

Hiszek egy Istenben.
Hiszek egy hazában.
Hiszek egy isteni, örök igazságban.
Hiszek Magyarország feltámadásában Amen.

Keresztény Testvéreim!

Azon a téren, ahol a magyar nemzeti géniusz gyászba öltözve, lekonyult fejjel lengi körül azt a négy szobrot,

amelyik a magyar irredenta-gondolat kényszerítő merevségét, szenvedélyes gyűlölködését, és tomboló viharzását állítja e csenevész és romlott kor fiai és a jövő reményei elé; ott, Budapestnek azon terén, amelyiken most az elvesztett, elrablott, elharácsolts, és megmaradt vármegyék címerével a remény zöld színére festett zászlót felszentelik és felemelik, felszentelve felemelik és minden magyar agyba és minden magyar szívbe beleverik, — ott most imádkozó, fohászkozó, tépelődő, kínlódó, vergődő lélekkel ví az ezen eszmétől megéledt magyarság.

És mert arra a térre nem fér oda egész Magyarország népe és mert annak a dízsátornak körzetében, hol felszentelik azt a zászlót és ahonnan áldás száll a magyar irredenta-szobrok felé és a nemzeti gondolat s akarat törekvéseire, nem fér mindegyikünk oda, — hát nem parancsra és nem rendeletre, de a kötelességtudás dobogó érzésétől hajszolva és vezetve ma Budapest minden templomában és minden oltára előtt azt a magyar krédót ismétlik és ezt a Hiszekegyet hangoztatják, ebbe a négysoros tömörségbe összesűrűsödött nagy lelki öntudatot, kiacélosodott, tűzzel irt akaratot lendítik meg. Azt, hogy ez a nép, amelyiknek krédója minden eddig elhangzott esküjénél élesebben és kíméletlenebbül hangzik azok felé, akik felé ennek az eskünek, mint a magyar feltámadásba vetett hitnek a hangja szól. S szól élesebben és kíméletlenebbül mindegyikünk felé, agyunkhoz és szívünkhöz ez az ébresztő szó. Mindezekről az oltároktól és templomokból valami kiharsanó, valami égető erővel bontakozik ki egy tiltakozás, amelyik minden eddig elhangzott szónál kegyetlenebb, minden eddig elhangzott fogadkozásnál erősebb: — Nem! Nem! Soha! . . .

Bele kell edződnie az agyba és vérré és idegszállá kell válnia! ... Ez a tiltakozás és a reakvizíció akarata! A tiltakozásé, mely minden néven nevezendő kényszerrel szemben, minden imperatívusszal és kerékbetű erőszakkal szemben is követeli a létet magának. A reakvizíció gondolatáé, a visszaszerzés és hazaszerzés és

visszaszármasztatás gondolatáé, amelyik nem nyugodhatik meg abban, nem szenderülhet el abba, hogy mert kígyóbüvölő, a pénz ördögével és az ámitás eszközeivel megfertőzött lelkek egy nemzetet ronccsá tettek, a Duna hajjait beszennyezték, s a felhők foszlányaiból könnyeket facsartak, — azért ennek maradnia kell, maradnia lehet és maradnia szabad . . .

Sem nem kell, sem nem lehet, sem nem szabad!

És amilyen bölcs lélekkel, költői ihlettel, látnoki varázslattal szólalt meg ajkon és szívben és ki tudja, annak a sercegő tollnak a hegyén ez a négysoros imádság, — épúgy valljuk és érezzük, hogy ez a nagy vallo-más nemcsak imádság. Ez azon túl valami bölcsesség és nem is akármilyen bölcsesség. Nem a mának és holnapnak bölcsessége, amelyik egy kurta emberöltővel véget ér, amint kezdődött, hanem — történelem-bölcelet van ebben. Az a bölcsesség, amelyik a mi ezerévünk fel-lépő, felnövekvő, égbeszökkenő századait azzal a szem-mel tekinti, amely nemcsak a múltat, hanem a jövőt is nézi. . .

Feltámadás! Ez az élet. Semmi más nem hurcolja, nem viszi annyira az élet gondolatát, mint a feltámadás — és semmi úgy nem igazolja a feltámadást, mint az élet. Az élet, a maga variánsaival, a maga fluktuációjával! . . . És ha a természetfölötti hitével ebbe kapaszkodik a lélek és ha a természetfeletti mivoltát ebben látja, hát a magyar élet és lélek is ebben kell, hogy lássa! . . .

Az élet egyenlően mérődik mindenkinek. A lehellet lehet rövidebb vagy hosszabb, de az élet abban a ki-ütközésében, kicsattanásában, melyet föltámadásnak nevezek, mindegyikünknek egyenlően adja az életet. . .

A nemzetek életében is vannak fuldoklások, asztmatikus jelenségek, nehézségek, pofoncsapottak, szíven-ütöttek, gyomronrúgottak, akiknek ezért eláll a lélekez-tük . . ., de ez nem sírt, nem halált, nem fejfát jelent... Nem.

A temető képe azt mutatja, hogy a fejfák elgörbül-nek, hogy a sírkeresztek fája elkorhad . . . Épúgy meg fog dűlni, ki fog rothadni az a kegyetlen, mert hatalmas

téboilyban született akarat, amelyik a magyarnak sírt, fej fát készített, s fejlődésének megálljt, tilalmat kiáltott! . . .

Nem addig van!

Ez a nemzet hasonlíthatatlan, mása nélküli megalázások között tűrte, vitte az ő saj átlagosan magyar, nemzeti, faji életét a három bérc és négy folyam határai között. Ennek a nemzetnek csodálatosan kidolgozott idegrendszere van. Ennek a nemzetnek csodálatosan kiacélosodott faji idegélete van. Ennek a nemzetnek ez a megvilésődés, ez a szégyentenger, ez a gyalázat-szahara, melynek a homokja megülte, látását akadályozza, ennek ez nem újság! Volt itt már tatár, volt itt már török Í Dült, szipolyozott bennünket mindenféle idegen fajzat és minden náció l S hogy most ezek megint eljöttek, hogy most ezek halotti tort ülnek és veszett karvalyok módjára a fáradságtól kidölt óriásnak a testébe vágják karmaikat és hogy büzhödt lehelletükkel a sértetlen magyar nemzeti öntudatot megfertözzék — Testvéreim! —, ez csak egy epizód! . . . Igaz, hogy mi bánjuk, sírunk tőle, s meggyötrődve élünk miatta, de — ez csak egy epizód!...

A történelem más nemzetekkel szemben, azt mondanám, kíméletesebb volt, de e mögött a meg nem próbáítség, a meg nem szenvedettség, a be nem idegzettségnek a sötét rémei árnyékokat vetnek, amelyet mi, megbántott szívű magyarok Isten megszentelte átkunk szavaival hívunk: — jöjjetek csak és üljetek rájuk és terjesszéték ki a ti átkoló, sújtoló, fojtogató karjaitokat azokra a telhetetlen, kielégíthetetlen rablókra, azokra az előkelő zsványokra, azokra a lelketlen nemzettekre, akik akkor, amikor kard volt a kezünkben, mikor bátorság lüktetett bennünk, futottak előlünk. És amikor térdre roskadt kimerülve ez az igazán grande nation, a magyar, és levegő után kapott, akkor a futók visszafordultak, akkor a nagy menekülők egyszerre hősökké lettek, erősekké váltak, bátrakká, csodás tudású nemzettek, szövetségesekké váltak egynek a tönkretételében! . . .

Ó, a történelem meg fogja ezt bosszulni!

A nagy nemzeti eltévelyedések nemezise az Isten gondviselő meglegedésével végig fogja járni azoknak a szíveknek a tájékát és agycsavarulatait is, amelyek most nagy hevületükben nem bírnak magukkal; amelyekben most van ez a temperamentum, de nem volt meg bennük akkor, amikor a világ szeme azt nézte, ki bírja esküjét, adott szavát, pusztán a mellével, akaratával, idegtevékenységével! . . .

A történelem belekapcsolódik ebbe az egy szóba: — hiszek Magyarország feltámadásában. Magyarországon, amelyet egygé kovácsolt a százados és évezredes küszködés azzal az uchersky szlovákkal, aki mellét verve mondta, hogy én magyar-tót vagyok és azzal a nímettel, — Isten bocsássa meg neki a bűnét! — magyar szólas szerint! — aki magyarnak született és azzal a több és egyéb velünk egy nemzetté verődött sokfejű, sok-arculatú, de egyszívű, egylelkű embertömeggel, amely itt, — a magyarság alatt! — Kelet-Európában tengellyé, gerincbé, árammá, jégtömbbé (— hát még mivé? —), magyar örökkévalósággá verődött. . .

Ez a magyar örökkévalóság, ez int felénk most, mikor gyászfátyollal letakarva utal reánk a panaszos Hungária: — A gyászfátyolnak hozói csak ti vagytok, gyermekeim, fiaim és leányaim! Ti vagytok, kik engem megalázni hagytatok! Kik a gyászfátyolt szőttétek, kik engedtétek, hogy az ellenség körülsáncoljon! Ti nem dobtátok rongyaitokat, erőtöket értem és önmagatökért, nem a piacra, hanem oda, az elé a Moloch elé, amely minket akart elnyelni! . . . Én, Hungária, édesanyátok, felhívlak bennetöket a magam teteme mellé, nem mint sírásókat, s nem mint siratókat, hanem mint honfoglaló Árpádokat és a honfoglaló Árpádok acélos kardja mellett mint honbiztosító Szent Istvánokat! . . .

Az ezredéves jubileumon ott, fenn a Mátyás-templomban állapította meg egy ihletett ajak: — kard szerezte, kereszt tartotta meg e hazát! . . . A második honfoglalás most következik, amely a visszafoglalásnak a karakterével bír. Kard és kereszt kell ide is! Kard, amely vág, vért és sebet üt, gyógyíthatatlant; amely

ahova üt, csak halál és pusztulás következik. Í Kereszt, amelyik mindnyájunkban tengellyé legyen, gerinccé váljék, hogy amit arról a keresztről a Názáreti hirdített: — önzetlenséget és önfegyelmézést, magyarom, keresztény testvérem, azt építsd bele a te sajátmagad cselekvő tényein keresztül a magyarságnak, a feltámadó Magyarországnak fundamentumába! . . .

Úgy legyen? . . .

Amen.

d) Magyarok imádsága, engesztelése, hálaadása, könyörgése.¹⁷

Nemzetünk történelmének mostani vajúdása közepette november huszadika csak az imádság és az áldozat keretei közti fog teljes ragyogású dátummá kifejlődhetni. Erre int a szentmise liturgiája is, amikor ekképen szólít ünneplésre ma: Imádkozzatok testvérek, hogy áldozatunk tetszésre leljen a mindenható Atyaistennél. Azonban a felhőkön átható imádság, hibátlan és fogyatkozás nélkül való áldozat csak egy volt és van ma is: a Krisztusé. Szükség tehát, hogy ebbe a Jézus fohászzkodásából az Ő vérével egybeedződött keretbe a szentmise-áldozat foglatatába illeszkedjék bele Istent imádó magyarok imádsága, engesztelése, magyarok hálaadása, magyarok könyörgése.

I. Isten volt ő is. Fény a fényből. Világosságból való világosság. És mégsem Önmagát imádta, hanem az Atyát. A nagy örök Végzést a legmélyebb hódolattal fogadta, viselte. Holott Az úgy akarta, hogy reászakadjon a földi pokol: elszéledt apostolai hitványsága, Péter állhatatlansága, Júdás árulása, ünneplő népének jellemtelensége, minden, ami a züllött emberiség erjedő lelkületének szennyes tajtékja. Atyám — monda —, múltjék el tőlem e pohár, mindazonáltal ne az én akaratom legyen, hanem a Tied. Vajjon megfogta-e már, még nem is régen gögös magabizásba, önimádásba szédült nemzetünk lelkét a getszemáni kertben szálldosott sóhajtások zenéje? Úgy viseljük-e mindenkinél panaszosabbnak

panaszlott keresztünket, Trianon igáját, mint ama páratlan krisztusi alázat példázza? Van-e a magyar történelmi Kálváriának Olajfák hegye? Imádkozik-e nehéz sorsában a nemzet!? S ha igen, az örök Akarat imádása-e az agyában gyöngyöző gondolat? Avagy szemita átokká lesz az ajkáról lepergő szó? Orate fratres! — Imádkozzatok testvérek, hogy Isten végzéseit tisztelettel fogadó lelketek imádása révén kegyeimet leljünk a seregek Ura Istenénél!

II. Nagy és erős vala a Krisztus. Izaiás próféta előrecsengő látomásokban zengi fenségét. Maga Urunk is mondja, hogy adaték neki minden hatalom mennyben és földön (Mt. 28., 18.), és mégis úgy lőn, hogy a legmélőbb ajak, mely nevét tanítva kiejtse, Keresztelő Jánosé, — Isten Bárányának kellett nevezze. Isten Bárányának, ki elveszi a világ bűneit. A bűnt, amely mindenütt kísért. A bűnt, amely mindenütt diadalmaskodik. A teremtettségek, az élő szépségek, a virágzó jóságok ellen elkövetett gonoszságok engesztelést sürgetnek. Emberkéi, nemzetekéi. Ezt Ő jött eszközölni. Múltra, jelenre, jövőre, — maga mellé szólítva, oltárai köré gyűjtve a felelősség alatt roskadozókat.

Nem kérdem, van-e engesztelni valónk. Hisz köröskörül egy alig hatesztendős közelmúlt romjai meredeznek reánk. Az írás idézte ítéletnapri rikácsolás, égszakadást-földindulást példázó dübörgés hangzik ki belőlük. Opera manuum tuarum sumus! Kezetek munkája, szennye vagyunk, el nem maradunk töletek! Régi ismerősök: bércek, völgyek, folyók, rétek, ősi jogok, százados hagyományok, megszeplősített lovagiasság, meggyalázott törvények, a sárbaráncigált tekintély, az elárvult királyi trón, mind-mind arra utalnak, hogy a magyar ma rút szibarita váz. Hogy nekünk nincs jogunk énekelni: Szent hazánk, megfizettünk mind, mivel csak tartozánk.

Orate fratres, imádkozzatok testvérek, hogy engesztelő áldozatotok tetszésre leljen Istennél.

III. Mikor az utolsó vacsora kenyerét szegte Urunk, hálaadó tekintettel kereste az eget, melynek tőle har-

minchárom esztendő tartamára elmaradt dicsősége már várta őt. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre (Luk. 22, 19.), monda. Ezt. így. A természet és kegyelem minden kincséért. Akkor is, mikor a derű borúra változik. A valamikori jókért. A jövőre megmaradt reményekért. Hálás, hűséges emlékezéssel. Bizalmas várakozással ...

Kenyérszegés lesz ma itt is. A püspök kezével Krisztus szeli nekünk. Körülte állunk, térdelünk úgy, mint az apostolok mellette ültek. Bár vesztett örömök, letűnt dicsőség s még soká húzódó nehéz bánatok aggsága nyomja lelkünk, a Budán őrzött nagy zálog, Szent Koronánk soha el nem homályosodó fénye felemel. A méltóságos csendben, a Gondviselés világító szövéténeke mellett virrasztó bizással ébren tartott nemzeti öntudatban, a történelemfilozófia osztó igazságot vetítő meditációiban fel-feltünező kis királyunk sok száz mérföldnyi távolságból ide világító alakja azt súgja nekünk, hogy lesz, lesz még egyszer ünnep a világon. De el ne felejtjük, hogy az ünnepek nem a politikai spekulációk zagyvaságában, hanem az idők méhében érlelődnek s a hálás emlékezés csendjében szentelődnek. Orate fratres, imádkozzatok testvérek, hogy köszönő áldozatotok tetzésre találjon Istennél.

IV. Szent Atyám, tartsd meg őket, akiket nekem adtál (Ján. 17, 7.), hogy egyé legyenek, mint mi egyik vagyunk (Ján. 17, 21.). Ez Krisztus ünnepélyes imádsága tanítványaiért, minden jövőző hívéért. A nagy isteni példára hivatott egység proklamációja. Hogy senki el ne vesszen. Hogy megengesztelődjenek az igazságban. Hogy egy legyen a dicsőségük. Egy a boldogságuk. Egy az igazságuk. Hogy ne legyenek egymás ellen hajszolt, egymással szembekergetett fellegek, hanem a szeretet lakjék bennük. Hát mennyire át kell vennünk az Úr Jézus ajkáról ezt a kérő imádságot nekünk, tépett magyaroknak! Mennyire vérünkkel kell válnia Megváltónk könyörgése e motívumának, hogy tökéletesen egyé legyünk az egymásratalálás, a visszaigazodás helyességében.

Orate fratres! Imádkozzatok testvérek, hogy milliók

szeretete derítsen fényt e hazára. Az a szeretet, amellyel a jól ismert, a századok során átélte, a nemzeti törvényszerűség szervezetébe beidegezett jogot, igazságot Szent István koronájával ékesen újból trónjára ülteti.

Uram, tartsd meg a királyt!

És hallgass meg minket e napon, melyen segítségül hívunk Téged!

e) Centenárium harangszó.¹⁸

Mindössze két versnyit zúgjon csak, ahogyan ízes magyar szólás szerint mondani szokás, a centenáriumi harang. Az elsőre az indítást dicsőségesen uralkodó XI. Pius pápa apostoli levele adja, aki a lelkek gazdagságát kutató tekintettel mélyedt el Szent Antalunk egyéni kiválóságának elemzésébe.

Rövid harminchat évet élt itt a földön; huszonnégy esztendő volt, mikor határozott életirányt kereső lelke Assisi nagy fiának nyomdokaiba szegődött. Ez az alig tíz esztendő mégis elégségesnek bizonyult, hogy Antal azzá legyen, aminek XIII. Leó bölcsessége meghirdette: az egész világ Szentjévé. Ő, a spanyol félsziget szülőtte, idegenül érkezett Itáliába, ahol cselekednie, hatnia, írnia, a szó fegyverével hódítania kellett. Jövevény volt Padovában, amelyet pedig a közfelfogás annyira hazájának tekint, hogy világszerte híres melléknevét is onnan nyerte. Hét évszázad porrétege nem tudta betakarni emlékét, — Padova sok kupolájú temploma mellett számos műalkotás szól felőle, — milliók ajka szöveget vele mindennapi bizalmas beszélgetést, s a név, melyet mocsoktalan megbecsüléssel hordozott, ezreké lesz a keresztységben az ő tiszteletére.

Az ő esete is nem bizonyosság-e ama ritka megbecsülés mellett, amit Isten engedélyez a küzdő emberek egyike-másikának, ha kemény próbatételekben állták a harcot végesvégig? Antalunk emlékezete nem megdönthetetlen tanúságtétel-e a látszólag ellentmondásnak mutató alázatosság mellett, amely épp azért válik fölényesen győzelmissé, mert a nagyságot soha nem akarta,

utána nem sóvárgott, arra nem számított? I A profán hősök, a méltán ünnepeltek egyikének hírneve sem oly elkophatatlanul tartós, oly széleskörű, indításokkal annyira telített, mint a szenteké. Az ígélet, melyet aláztossága isteni méltánylásának tudatában egyedül Mária mert utánozhatatlan bájjal és erővel megénekelni a Magnificat szavával, az oly emberekben ismétlődik meg, akik kiváló fokban rászolgáltak, hogy a csalatkozhatatlan Fölség minősítse őket alázatosaknak.

Megdicsőült testvéreink között alig van egy is, akire többször történnék hivatkozás, mint Szent Antalra; és népszerűségével mégsem áll arányban erkölcsi személyiségének ismerete. Csodatevő segítőként él a szívekben, tehát olyanul ünneplik, amilyenül működik javunkra ma, — és nem úgy áll előttünk alakja, mint ahogyan ő élt földi vándorlása napjaiban. Igaz, hogy ez az egyoldalú ismeret nem kizárólagosan a Szent Antal-tisztelet hiányossága. Más mennybéliekkel is úgy van, hogy a róluk való emlékezésben a túlsúly annak a közbenjáró hatalomnak megbecsülésére esik, amivel őket az Úr felruhazza. Inkább a jelenük érdekel, semmint a múltjuk.

Pedig ez a vonzó, híveket, rajongókat toborzó jelen valamennyiüknél múltjukban gyökerezik, abból hajt ki. Más szóval: ami hatalommal már életükben megállították, sőt az Istentől jónak fémjelzett ügy vagy érdek szolgálatába hajtották és hajtják ma is a természet erőit, az a hősi fokban gyakorolt erényeik lendítőkerekén fokozódott közbenjáró mindenhatósággá. Ezt a fontos körülményt annál kevésbé illik és szabad figyelmen kívül hagynunk, mert ha pártfogó gyöngédségük élvezetében magasra nő a szentek iránt táplált hódolatunk és ezzel mind szélesebb körben gyűrűzik számtalanszor igénybevett népszerűségük, — vajmi könnyen megtörténhet, hogy épp abban a megtiszteltetésben nem részesülnek, amelyikre pedig leginkább rászolgáltak. Erényeik és kiválóságaik, jelességeik és utánzásra méltó tulajdonságaik lemásolására vagy egyáltalán nem, vagy csak igen korlátolt számban akad egy-egy elszánt vállalkozó.

A divatokon és hangulatokon, a tömeglélektan adottságaiból kiáramló lelkesültségen messze felül, a magasságokba emelkedik a szentek tudatos, átgondolt tiszteletének módszere. Elsőbbit az örökkévalóságra elhivatott ember remekbe szabott példaképeit lássuk bennük. Az úttörőket, a mestereket csodáljuk, akiknek követése, lemásolása kötelesség, s csak másodsorban tekintünk bennük a jötevőket.

Mi hisszük a szentek egyességét. A belőle forrásozó testületi szellem inkább jelentse a hagyományokhoz ragaszkodó hűséget, mint a megfoghatatlanként ágáló bizalom fitogtatását. A szentek élete nyitott könyv, Im az írás, forgassátok.

Egy hosszú, Szent Antal dicsőségének immár a nyolcadik évszázadba átnyúló" esztendejébe léptünk júni 13-ával. Szentünkkel nem történik méltánytalanság, nem esik rajta sérelem, ha azt állítjuk, hogy 1232 május 28-án IX. Gergely pápa azért iktathatta Antalt az üdvözültek sorába, mert 36 évre terjed földi életének nemcsak jeligéje, hanem állandó gyakorlata volt a lélekboldogulásnak benne törvényté kikristályosodott, számunkra is mindig időszerű figyelmeztetése: nézd Jézust és cselekedjél a példakép szerint!

f) A jubileumi Szent István-év küszöbén ..¹⁹

Augusztus 15-én, Nagyasszony ünnepén lesz kilencszázadik évfordulója, hogy az első koronás király, Szent István, az örökkévalóságba költözött.

Ez az évforduló már jóelőre foglalkoztatta a nagy nemzeti megmozdulások irányítására hivatott felelős tényezőket, egyházi és világi téren illetékes vezetőinket. De sorompóba hívja még ma, a jubileumi év kezdetén a legszélesebb körben megnyilvánuló érdeklődést és várakozást is; valóságos országos közvéleményt van hivatva teremteni a centenárium jelentőségének kidomborítása mellett. S mindez az indítékok nagyon helyes és egészséges megérzésével történik, mert a Szent István-évnél méltó keretben és megfelelő formák közt kibontakozó

megülése korántsem pusztán katolikus, illetve keresztény szempontból jelent szigorúan vett erkölcsi kötelességet. Ez az ünneplés az ország minden rangú, rendű és felekezetű polgárára egyképen kiterjedő nemzeti vonatkozásban elháríthatatlan követelménye a hazafiúi lelkiületnek. Hiszen a Szent István-évvel okságilag összefüggő, azt időrendileg közvetlenül megelőző, folyó év májusában Budapesten esedékes XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus is már szinte világesemény szintjére látszik felfokozni ezt a mi különlegesen nemzeti ünnepünket.

Valóban méltán szélesülhetne bár nem világ-, hanem európai mozgalommá első István, magyarok szent királya emlékének számottevő megtisztelése. A miénknél régibb polgáriasultságára büszke Nyugat ugyanis hozzánk hasonlóan jól tudja, ki volt az, aki népét az óvilág művelődésének megvédésére századok fergegeivel megbirkózó bástyául rögzítette, s a hármashegység koszorúzza, négy folyam öntözte medencében talált őslakókkal együtt Magyarországgá tömörítette.

Annál inkább helyénvaló tehát, hogy itthon, a Szent Istvánt idéző emlékezés minden irányban kibontsa szárnyait: elszálljon az irodalom, a képző- és a zeneművészet virághímes mezőire. Bár termelné ki a szent és nagy király géniusza sorainkból a mindegyre újabb alkotó tehetségeket! Bár kínálná a legelőkelőbb szellemi élvezetek lehetőségeit az ősi, szentistváni zamatok ízlelőinek.

Egyetlen pillanatra sem vitás, hogy mi, emlékezésre hivatott, ünneplésre kötelezett késő utódok, nem állhatunk meg ama módszer kiaknázásánál, mely a kilencszázados évfordulón előreláthatólag serény buzgósággal ontja majd Szent Istvánról a méltányoló csodálat, az elismerő hódolat hangján kicsendülő díszbeszédeket. Napnál világosabb, hogy senkit sem elégít ki, ha elvont tudományos módszerességgel boncolgatjuk az ő elindította történelemnek, s e történelem fejleményeit élő nemzetnek kölcsönhatásait. Azzal se merevítjük diadalmas felkiáltójellé a Szent István király nagysága

mellett kíváncsiskodó kérdőjelet, ha kiválósága megbizonyításának célzatával idők forgandóságán győztes politikai elgondolásának állandóságára hivatkozunk. Azzal se telik be a hiánytalannak szánt jubileumi mérték, ha el-elmerengünk a testvért alant is meglátó jószágának emberséges felebaráti szeretetének hímes legendáin, melyeket annakidején tisztos, fenkölt személye köré font a kilencszáz esztendő távlatában fogant hálás kegyelet, s amely költészetet tárgyi igazsággá minősít át enyészettel dacoló drága, nemzeti ereklyénk, a «dicsőséges szent jobbkez, melyet magyar óhajtvá néz».

Emlékezésünk Szent István emberi nagysága előtt tisztelgő fel- és elvonulásaink még akkor sem lesznek megkívántatóan katolikus, illően keresztény, és átfogóan magyar nemzeti hódolattá, ha május 30-án a tömegek tízezreivel sereglenek is városaink és falvaink népe Budapestre, az Országház előtt, a Szent jobb jelenlétben tartandó szentmisére és az Andrássy-úton végigvonuló Szentjobb-körmenetre.

Ünneplésünk még abban sem növi ki magát magyarok teljes mértékű tiszteletadásává, a Szentet és Nagyot illően megbecsülő maradéktalan lelki megnyilatkozásává, mikor a nekünk kincset érő, romlatlan Szentjobb országjáró körútján, május 31-én, áldóan megjelenik az ősi Esztergomban, szent királyunk szülővárosában, majd június 1-én királyi székhelyére és sírba hanyatlott földi porhüvelyének első pihenőjére, Székesfehérvárra, — utóbb pedig ellátogat még megcsonkított országának további négy jelentősebb helyére. — *Hogy az ujjongáson, lelkesedésen és meghatottságon túl ezek a ragyogó külsőségek mély lelki tartalmat nyerjenek, ahhoz előzetes, gyökeres benső átalakulásra van szükség.*

A virág- és zászlóerdők díszkeretében tisztelgő összes tényezőknél az általuk képviseltek és irányítottak valamennyi osztályának, a nemzet sorfelett álló reménységének, a tanulóifjúságnak, s a hazafiúi buzdulatban szemmel láthatóan megindultnak mutatkozó népsokaságnak, tehát *az összmagyarságnak már jóval előbb ki kell bontakoznia az idény- és alkalmyszerűen fel-*

lángoló, a koronként lendületbe jövő rajongók lázas izgalmából és *be kell sorakoznia a szentistváni eszmények és erények valósítól közé*. Csak a szebb és jobb, élet-erősebb és tartalmasabb, a fennmaradó sikerekért dolgozó földi hivatásnak öntudata, az egyéni nemesbülés, — mondjuk ki nyíltan: a megszentelődés lenne az a folyamat, ami ha meglesz — és adja Isten, hogy végbe-menjen—, teljes értékűvé tudná emelni a Szent István-év egymást követő ünnepeit.

Ósrégi tétel, tapasztalati igazság, hogy a csodálat sohasem, vagy csak legritkábban esik egy síkba az utánzással. Ám, ha tiszteletünk tárgya erkölcsi nagyság, elodázhatatlan lelkiismereti kötelesség, hogy a gondviselészerűen elibénk tárult tökéletesebbet egyéni erőnkől telhető mértékig magunkra átvigyük, egyéniségünkbe átültessük. Sem közéleti szereplőkhöz, sem közszolgálatban álló egyénekhez, sem a családi körön belül zajtalanul visszahúzódókhöz, sem a magasban feltűnőkhöz, sem az ismeretlenség és névtelenség völgyeiben rejtőzökhöz nem illik annak a kifogásnak hangoztatása, hogy Szent István erkölcsi emelkedettségében a Magas-Tátra egetverő csúcsai tükröznek, hogy kötelességtudása, önfegyelmézettsége, csak a kevészámú javak, egyéniségek szerencsés adottsága. Ő, a pogány Vajk Istvánná lett, s minden amit művelt és tett, *a benne kemény önmegmunkálás révén fokozatosan kikristályosodott lelkiségnek volt a gyümölcse*.

Hogy százszorta inkább felelősség és fáradtság, semmint öröm és kényelem fejedelemnek lenni, ezt a mázsás igazságot ki hordozta volna súlyosabb öntudatként a lelkében a szent királynál? Maga lelkének ápolása, az övéből sarjadt életek sikerének biztosítása, sok száz-
ezernyi alattvaló gondjával tetézve olyan éleslátást, akkora munkaerőt, oly kötelességszeretetet igényeltek tőle, mint amelyet a pusztulás örvényének szélén tántorgó emberiség Megváltója mutatott.

Tény, hogy Szent István a töretlen magyar ugarba nem egyszer hasított barázdát a küldetéstudat kíméletet nem ismerő ekéjével. Csakhogy mind ő, mind pedig vezérkara a kereszténységnek és polgáriasultságnak,

tehát a lelki művelődésnek királyi emberei és sáfárai, *személyükön keresztül kívánták csillogtatni és csillogtatták is az evangélium átélésének lehetőségeit.* Fáklya volt ő és fáklyákat gyújtott köröskörül, hogy a pogányság éjtszakájából a még ismeretlen tájak felé próbálja terelni fajának, nemzetének jobb sorsra érdemes társadalmát.

Szent Istvánnak Isten kegyelmétől ihletett nagyságát ne erkölcsi bújósdira szolgáló alkalmul állítsuk hát be mi magunk számára, akik ha tisztelettel vegyes félelemmel pillantunk is fel reá, az egészséges önbizalom híján kételkedő bátortalanságtól megfertőzötten hamar le is siklatjuk szemeinket magasztos alakjáról. *Sőt, határozottan összehasonlításra felhívó lecke ez a most reánk nyitó kilencszázados évforduló.* Ebből a leckéből annak a következtetésnek kell leszűrődnie, hogy az immár csaknem ezeréves szent a harcban-békében erős akarattal építő nagy magyar s mi magunk közt lelki hasonlóságot, szellemi rokonságot illik teremteni. Körülményeimhez mérten ugyan miben utánozhatnám én? Vajjon mely téren követhetné őt a mai magyar társadalom? S ha a szent király sírjából kilépne, ugyan mit gondolna a nemzet lelkét foglalkoztató s az embereket magukkal sodró irányokról? Ez a kérdés! S a felelet?

Ha Szent István a földre visszajönne, egy s más, ami a csonka-hazában szemei elé tárulna, bizonyonnyal jólesnék szívének. Örömmel láthatná, hogy a közben lepergett kilencszáz esztendő intézményesen meggyógyított tengeri nyomorúságot. Tapasztalhatná a szívéhez oly közel álló elaggottak, elesettek, vakok és tehetetlen betegek, az elhagyottak és nyomorékok rendszeres, célirányos felkarolását. Boldogan venné észre a tÉrsadalom jóléti intézményeiben az ő gondolatainak kivirágzását. Áldott lelke megpihenhetne a testvériesebbé simult élet vizeinek tiszta tükrében. Láthatná, hogy törvénykönyvünk ma is az ő szándékait sugározza, s a Szent Korona, mely először az ő homlokát érintette, annyi megpróbáltatás után még ma is a nemzet egységét összeforrasztó széteséstől megóvó erő.

De egy-két ponton mégis észlelni kényszerülne a mai

magyar világnak kétségkívül nagyfokú elhajlását. Elsőbet a családban, annak ijesztő mérvű bomlásában, a hitvesi erkölcsök példátlan lazulásában, az Isten színe előtt kimondott eskü önkényesen egyéni érvénytelenítésében állapítaná meg a legvészt hozóbb mételty rongálását. Azután rá kellene döbbsennie a gyöngéd szeretet, az aggódó barátság s a megértő gondoskodás forrószívű megtestesülésének, a szülői szeretet s vele a szülői tekintély oltárának a gyermekek lelkében végbement összeomlására. Ő még nyomatékosan és eredményesen figyelmeztethette reményeinek és terveinek letéteményesét: «Azért vannak a fiak, hogy megfogadják az ő atyjuk szavát». Mily más, mennyire elütő a mai ifjú nemzedék felfogása családi hagyományokról, érzelmes ragaszkodásról, áldozatkész viszonzásról apa és anya iránt!

Végül minden társadalmi jelenséget következményeiben, végkifejletében latolgató elméje hogyan megtorpanna azon az epekedő, lihegő szomjúságon, mely már az ő magyarjait is a pénz, a fényűzés, az előkelőség, a kényelem s a csillogás lidércfénye után hajszolja. Hogyan fejlődhetett — kérdené tűnődve — ez a régebben kevesek bűnül ismert átkos szenvedély általános, előmlő, mindenüvé behatoló lelki járvánnyá? Amelyik már nem vonul vissza a magas paloták selyemfüggönyei mögé, hanem künn tombol az utcákon, tobzódik a legteljesebb nyilvánosság előtt, s eddig nem tapasztalt előretöréssel magához szívja a tömegeket! Ha Szent István most a földre visszajönne, ezek láttára vajjon mit érezné?

* * *

Egy bájos, kedves élmény rajzolódik tíz-egynéhány esztendő messze homályából emlékezetem vásznára. Akkortájt Rómában éltem²⁰ s történetesen zarándok magyar testvéreket kalauzolva, eljutottam az appiai úton levő Quo vadis-kápolnához. A kicsi szentély félhomálya, csendje észrevétlenül hangolták lelkemet az elmélkedésre. Felújult képzeletem előtt a keresztény hagyomány őrizte találkozó Krisztus és az újból gerinctelenné torzult, most már a vértanúság elől megfuta-

modó Péter között. Az apostol, akire megint rásugárzott a térítő isteni irgalom fénye, álmélkodva ismerte fel a Mestert, s nagy benső megindulással dadogta: Quo vadis, Domine? Hová mégy, Uram? Rómába megyek — véltem hallani én is az Úr válaszát —, hogy másodszor is keresztre feszítsenek — helyetted ... Az ősi hagyomány azt tartja, hogy Péter azonnal megfordult, s visszavért gyáván elhagyott őrhelyére.

Vajjon, ha Szent István is elébe toppanna a kétfelé botorkáló, egymást megtagadott házaseledeknek, — ha figyelmeztetően emelné fel ujját, s az isteni törvényhozás talaján nőtt negyedik parancsot fejére olvasná a nyakló nélkül vesztébe rohanó ifjú nemzedéknek, — ha a mérséklet és józanság messze elkerült alapelveire figyelmeztetné a fényűzés gyöngyöző serlegét ürítgető gazdagokat, a kényelmet, jólétet s parádés élvezeteket rövidlátón megkívánó, szédülten hajszólo kisembereket, — vajjon visszafordulnának-e ott helyben azok és ezek? Rálépnének-e az ösvényre, melyről a bölcsek bölcsének tanítása nyomán írva van, hogy keskeny és szoros az út, de mégis ez és csak ez a népek boldogulásának útja.

* * *

Illenek, hogy ilyen és ezekkel rokon tépelődések foglalkoztassanak sok-sok tűnődő keresztény magyar embert 1938 január elsején, a Szent István-év kapujában.

g) Néhai P. Bangha Béla magyarországi akciói.²¹

Nem kis elfogultsággal küzdve állok hallgatóim elé ebben az ünnepélyes órában.

Röviden és mégis szemléltetően kellene megoldanom azt a feladatot, mellyel mindnyájan — kegyeletes emlékezésre itt egybegyűltek — szinte bizonyos, hogy többé-kevésbé máris foglalkoztunk.

Vagy tán mi, b. e. Bangha Béla atyánk magyarországi akcióinak nemcsak tanúi és szemlélői, hanem főképp boldog haszonélvezői — a ránszakadt gyász első

percétől kezdve — nem idézgettük-e vissza lelkünk elé az ő, katolikus magyar sorsunkat teljes egészében felölelő tevékenységét?

Mikor ennek a nagyszerű embernek egyben-másban szerény munkatársaként mégis megpróbálkozom a szinte lehetetlennel: vigasztal a tudat, hogy rendtársai, kortársai, munkatársai, barátai, minden rendű és rangú hívei, sok százezernyi tanítványai, sorjában sietnek majd pótolni hiányosságait ennek a képnek, mely legjobb igyekezetem mellett is élesebb meglátást, az enyémnél gondosabb megfigyelést igényelne.

* * *

Három évtizeden át szakadatlanul közöttünk és javunkra folytatott működését legjellemzőbben az ószövetségi Jeremiáséval párhuzamos küldetésnek minősíthetném. Őt is nemzete, tehát Magyarország fölé állította az Úr, de talán mégsem azért, hogy gyomláljon és szétszórjon (Jerem. 1, 10.), mint inkább, hogy építsen és ültessen.

A kor, melyben drága ajándékuul kaptuk a Gond-r viseléstől, szellemi értelemben szakasztottan jeremiási színezetű. A XIX. századnak krisztusi lelkületet, keresztény erkölcsöt, katolikus gondolkodást, természetfölöttiből táplálkozó öntudatot zsidó-liberális módszerekkel végzetesen megrontott légköréből még a mienkbe is átszüremkedett az áporodott hitközömbösség s a még ennél is végzetesebb vallási tudatlanság.

Jóllehet a magyar Sión ormáról előzőleg frissen és méltóságteljesen ereszkedett már le feledhetetlen királyi sasmadarunk, s a jóval később oly találóan bűnösnek aposztrofált Budapest ingoványai, de meg hazai földünk egyéb zegzugai felett is szálldosott Ottokár püspök nemes géniusza, hogy ébresztő szárnyacsapásaival végigseperjen a poshadt vizeken, — bár a zichynándori beindítástól kezdődőleg mindenfelé szorgos és avatott kezek fáradoztak az érzéketlenség és aléltóság megszüntetésén: a külterjes evangéliumi aratás még mindig egy nehezen nélkülözött, lüktető ütemű munkástípus után sóvárgott.

Olyan valakire várt, aki a baj megállapítást jól meghaladóan, az akkortájt ígéretesnek bizonyult, korszerűeknek tűnt gyógymódokat újabbakkal kiegészítse, felfrissítse. Várta azt, aki a mai nap szükségleteinek fennsikjéről széjjelnézve a holnap s a holnapután igényeinek szüntelen szolgálatát tekintse onnan felülről nyert hivatásának. Kellott ide valaki, amolyan robogó és robusztus szervező-rendező, hogy míg mások a vasúti hálózat új vonalait erre vagy arra-vezetésének tervezgetésén tőprengtek, ő előrelátóan már a talpfákat ácsolja és impregnálja, a síneket kovácsolja, a pályát építse, mozdonyokat és vagonokat szerkesszen, sőt gyorsvonati rohanásra is képesített masinisztákat és ügyes vonatkísérő személyzetet neveljen.

Ilyenül érkezett hozzánk 1910-ben Bangha Béla.

Bemutakozásul hitvédelmi előadásai szolgáltak. Beszédeinek színhelyét hallgatói számának gyors növekedésével a Jézus Szíve-templomból hamarosan át kellett tenni a Szent István-bazilikába. Ezek a konferenciák szolgáltak első találkozóknak a csupa tűz és lélek fiatal jezsuita és a hittanilag művelődni vágyó fővárosi férfiretegek között, melyek a sejtek oszlásának módján terjeszkedve, hamarosan a katolikus megújulásnak ki-dönthetetlen bástyáivá lettek.

A második széles barázdát mutató ekenyomot a Mária Kongregáció címet viselő hitbuzgalmi lapnak banghabélai elgondolások szerint megfelelő nivósításában látjuk. Néhai P. Bústól és a budapesti Urak Kongregációjától elindított kezdeményezés pompásan szökött sudárba az új szerkesztő ápoló kezei alatt.

A Katolikus Sajtó Fővárosi Hölgybizottságának létbehívása az egyik további lépés. Az Országos Katolikus Nagygyűlések sorában a Pécsen tartott kongresszust illeti a dicsőség, hogy a nálunk elhanyagolt sajtókérdést érdemben szőnyegre hozta. Soós Istvánnak, a közismert karmelita atyának helyszínen folytatott «kalapozása» nyitotta meg az 1908-ban alakult Katolikus Sajtóegyesületnek sajtótámogatási célokra anyagi erőforrásokat gyűjtő munkásságát. Országos katolikus

sajtóalap megteremtése, tagsági díjakból, hagyományokból és adományokból befolyt összegek, évente szétosztásra kerülő lapsegélyek adminisztrálása: ezt jelentette a K. S. E. tiszteletreméltó megbízhatósággal folytatott működése. Mi sem természetesebb, mint hogy Bangha Bélát ez a még oly jól megalapozott, egyoldalúnak tűnő irodásdi nem elégítette ki. Sajtókérdés az ő szemében annyit jelentett: minél több ember kezébe eljuttatni a mi sajtótermékeinket. Tagdíjakkal és adományokkal nem lehet katolikus közvéleményt formálni. A katolikus szempontból megbízható sajtótermékeket azért hozzuk ki a géptermekből, hogy olvassák. Ezt viszont csak ismertetés és terjesztés útján lehet elérni. 1911-ben megalakítja tehát a Katolikus Sajtó Fővárosi Hölgybizottságát azzal a nyilvánvaló célzattal, hogy ennek a lelkes és áldozatkész hölgygárdának hitből és meggyőződésből fakadó munkakészségét — bár külön utakon — bajtársias egyetértéssel szolgálja a közös eszmét a minél elevebb agitáció terén.

«Krisztus és a modern társadalom» címen megjelent könyve is ebből az időből való. Itt egyformán szól magához és másokhoz. Utóbb sorjában kibontakozó célkitűzései, melyekért három évtized alatt egyenként áldozza fel versejtjeit, embriószerűen ezeken az oldalakon húzódnak meg. Várják a fejlődés menetét, hogy a kellő időpontban felpattanjon a burok.

P. Bangha alkotásainak nyilván egyik legjelentősebbje a katolikus értelmiség számára nélkülözhetetlennek készült és hovatovább annak bizonyult előkelő színvonalú társadalmi és tudományos folyóirat. Huszonhárom esztendeje merít belőle egészséges tájékozódást olvasóinak gazdagon megajándékozott tábora akárhány olyan természetű kérdésben, melyek mellett a napi élet igen sokszor tudatosan felkavart hajszájában nyargaló ember hol észrevétlenül, hol értetlenül, vagy ami még rosszabb, felületes nemtörődomséggel siklana el. És az elsiklás ugyan hányszor fejeződne be kisiklással a hit, erkölcs, tudomány, s az ezekkel összefüggő vagy csak érintkező esetek terén, ha bölcs tanító és hiteles informá-

torként, afféle legmagasabb minősítésű házi tanácsadóul nem kerülne kéthetenként családaink asztalára, egyedül baktató magánosok kezébe a mindenkor előlegezett érdeklődéssel és feszült figyelemmel várt Magyar Kultúra.

Időrendi sor szerint a Kisegítő Kápolna-Egyesület akciója következik 1916-ban újabb láncszemeként következően célratörő munkásságának. Lángszavával így kívánt módot és lehetőséget nyitni az istentelen lelkek tízezreinek, hogy elméleti vallásosságuk és annak rendszeres gyakorlata között ne tátonjon továbbra is botránkoztató szakadék, mely egyrészt a parvenü Budapest palotáinak ragyogásában, másrészt a hiányosan vagy sehogyan sem pásztorait tömegek templomtalan-ságában vetítette ki a két párt ellentétes arculatát.

Ilyen előzmények után került sor a Központi Sajtóvállalat megalapítására. Egy percre sem merném a párizsi Maison de la bonne Presse kópiázását megemlíteni sem ösztönzés, sem lemásolt minta címén. P. Banghának szerencsés ötletekért, hajszálfinom vagy acélvázás gondolatokért sohasem kellett a szomszédba mennie. A háborús esztendőknél emberek elványnyasztó, társadalmi erőket elkoptató kietlensége nem-hogy elfojtotta volna benne, de sőt inkább fehérizzásig hevítette — legtalálóbban így nevezném — ősi gondolatát. Meg kell teremteni azt a sajtóüzemet, amelyik megáll a saját lábán. Kap ugyan, de ad is szellemben, tartalmilag, formailag elsőrendű, világnézetileg kikezdetlenül és fémjelzetten katolikust. Bőven mér, nem fukarkodik: hírszolgálata eleven és pedánsan hiteles, iránycikkei emelkedettek, ötletesek és mélyek. És mindezt a krisztusi szolidaritás, összefogás alapján tervezte ki felépíthetőnek és a sok kicsi sokra megy számítani igazság megcáfolhatatlan tételéből hívta elő. Megkezdődtek a katakombaszerű titokzatossággal folytatott megbeszélések, érvek és ellenérvek egyeztetései, az előmunkálatok késő éjtszakába nyúló sorozatai, az országos jellegű vállalkozás komolyságáért kezeskedő alapítók összeterelemé. Aztán következett hol szárnyaló

reménytől, hol remegő kétkedéstől kísértén hullámzó részvényjegyzési hadjárata, mely végül is — és ez a bizonyíték! — P. Banghának akkorra szinte félelmetessé terebélyesedett tekintélye mellett — az előirányzott részvénytőke busás túljegyzésével igazolta, hogy ő már régtől fogva látnoki szemekkel kísérte, amiben mások csak bizalmatlankodni tudtak. A KSV katolikus közvéleményt formáló, immár huszadik esztendőt meghaladó létezése nem hervadó cserfalomb a kerepesi temető új lakóval gyarapodott egyik testületi sírjának kripta-kövén.

Ha az Isten kegyelmében elköltöztek neheztelni tudnának a gyarló élők mulasztásai miatt, méltán kifogásolhatná drága páterünk gondatlanságomat, mely ebből a megemlékezésből kihagyná 1919-ben, a kommün összeomlását követőleg «Magyarország újjáépítése és a kereszténység» cím alatt megjelent művét. Ezt a könyvpiacon akár lámpással keresve sem lelhetni föl. Ebben kodifikálta nemzeti jövődönk—sajnos, igen sok vonatkozásban figyelmen kívül maradt — alapelveit, melynek ha érvényesülési napja kisüthetett volna, kétség kívül meg is hozza népünk számára a boldogabb holnapot.

1920 az Eucharisztikus Férfiliga alapítási éve. Jelige: egybeterelni, tömöríteni, gondozni, meggyökeresíteni a temérdek, majd templomi szószéken, majd egyesületi, közművelődési dobogókon elmondott beszédei nyomán, nemkülönben munkatársai közreműködésével egész országra kiterjedt szellemi sorozáson assentált férfiakat, a szentségi Jézus sátora előtt. Úgy vélem, ezekből a halfogásokból alakult részeredményeknek együttesét kell csodálnunk a budapesti Eucharisztikus Világkongresszus páratlan férfi-manifesztációiban, a kétszázézes éjjeli szentségimádásban és a hozzá csatlakozott közös szentáldozásban.

Nehezen, néha szinte elkedvetlenedve túrta a bevezető szavaimban érintett vallási tudatlanságot. A hitközöny jégpáncélja már sokfelé fel volt szakítva. Nagyszerű elmék és duzzadó akaratok, hierarchikus nagyságok, közrendű egyháziak, sarzsitlan szerzetesek,

határozott kiállású kemény világiak, porhanyóvá törték az előbb még élettelen talajt, de hátra volt a másik teher-tétel, mindkét nembeli közönségünk szálnalmas elmara-dottsága vallási igazságok és értékek ismerete terén. Darab ideig csak nézte-állta sokak, tíz-, százezrek szálnalmas vergődését, míg végül ebben a Szaharában is akart üdítő forrásokot nyitni. 1928-ban beigazítja a Magyar Katolikus Lexikont, 1936-ban pedig az Egyház-történelem szerkezetét, hogy a szaporán ontott kötetek sok-sok ember számára megnyugtató és alapos ismeret-szerzési, illetve felújítási lehetőséget, — saját maga részére pedig azt a megnyugtatót jelentsék: — fogy, el-eltünedezik már vallási közéletünköl a katolikusokat annyira megszégyenítő hitbeli járatlanság.

Munkás életének legátfogóbb jelentőségű nyilvánulása 1933-tól kezdődőleg az Actio Catholica keretei közöl sugárzott szerte hazánkra. Hogy ezt híven vázol-hassam, szöszertint idézek Mihalovics prelátusnak, az A. C. országos igazgatójának a Magyar Kultúra hasáb-jain megjelent cikkéböl: «Kezdtől fogva nagy remé-nyekkel állott szolgálatába és híven szolgálta élete utolsó hét esztendejében. Fényes tehetségével alázato-san vegyült egy ilyen természetű munka személytelen vezetésébe. Készségesen ment szónokolni, ahova küld-tük, írta a legszerényebb röpiratokat, cikkeket vagy fogalmazásokat, melyeket kértünk tőle. Az elnökség sűrű megbeszélésein nagy érdeklődéssel vett részt, csak akkor hiányozva azokról, ha éppen betegség kínozta. A világiak apostoli fölvonulásában Krisztus mellett óriási lehetőségeket látott és az erre vonatkozó gondo-latait és terveit élete alkonyán jegyezte föl utolsó könyvében, melyet ő maga élete főművének minősített és amelyet mi úgy tekintünk, mint a magyar Actio Catholica legjelentősebb alapvető művét».

Az 1936-os év is megérlelt egy egészen P. Banghára valló vetést, a Szent Pál Társulatot. Tagjai szerzetesi közösségben élő világi férfiak, afféle vándorapostolok. A vidéket járják, falukat, tanyákat. Egy-egy gócpont-ból kiindulva gyalog mennek községböl községbe nép-

felvilágosító, hitbuzgalmi, társadalmi és karitatív vonatkozású előadásokat tartva. Terjesztői a katolikus sajtónak és tisztakezű, létfenntartásukat ily módon előteremtő árusítói, sajnos, legtöbb helyen nem keresztény kezekből származó kegytárgyaknak.

Íme, valóban országos, sőt nem egy vonatkozásban világraszóló tervei és gondjai mellett neki még a katolikus autarchia ilyen részletkérdésére is futotta az idejéből.

Mielőtt végére érnek — alázatosan beismerem — Bangha Béla magyarországi akciói nagyon is hézagos ismertetésének, hisz eleve korlátozott a rendelkezésemre állott idő, nem mellőzhetem el, gyengédtelenség lenne tőlem, a Márta Betegápoló Egyesületet. 1929 óta ő volt a Martha egyházi elnöke, szíve-lelke szerint igaz patrónusa. Sokan nem értik meg, mit keresett és mit talált az erők embere ennél az invalidusokat gyámolító ápoló közületnél? Hát azt, amit mindegyikünk nehezen nélkülözhetne azokban az órákban, mikor a lélek kész ugyan, de a test erőtlenné válik. Szívet keresett és talált, amelyiknek keze, — kezét, amelyiknek szíve van. Ilyenkké nevelte a Márhákat és élete gyertyájának elfogyásakor, szenvedései között, elfogadta tőlük az utolsó szolgálatot. Ő, akinek egy szenvedélye volt csak: Isten földi országának szolgálata.

Mit mondjak befejezésül? Azt-e, hogy a gyász-névvel berámázott szózatom Vergiliushoz hasonlóan — *arma virumque cano* — elibénk idézte a harcok férfiát, a kemény küzdőt? Azt-e, hogy Bangha Béla alkotásaiban százszázalékosan méltó fia volt a nagy Loyolának és hiánytalanul kongeniális tagja az Egyház életében örök érdemeket szerzett Jézustársaságnak? Hogy Pázmány Péter-i méretekben volt katolikus magyar? Hogy tudós ember volt, aki míg élt, szüntelen tanulva tanított? Hogy népünk ezernyi sebének akart készsége orvosos lenni?

Engedtessék meg nekem, hogy szerény egyéni meg-

látásom szerint hódoljak a benne és rajta keresztül megnyilatkozott isteni energiák előtt.

Bangha Béla javaférfi volt. Egyik legremekebb példánya azoknak, akik Krisztus szavai szerint — s ez a leghitelesebb minősítés — a mennyek országáért lettek férfiatlanokká. A férfi isteni konstrukciójú természete — hacsak erkölcsi züllés nem torzítja —, hogy az apaságnak örömét a nemzedékei lelki-testi életlehetőségeinek biztosítását szorgalmazza. A mennyek országáért férfiatlanná letteknél sem változik meg ez a törvény, csak módosul. Szent Pál-i vonásokká keményszik, mert a Krisztus Jézusban nemzetieket, s ezeknek óriásival nagyobb a száma, mint az egy-egy férfiú ágyékából származóké, — igen, a Krisztus Jézusban nemzetieket óvja, melengeti, táplálja, jövőjükéről gondoskodik, éretük verejtékez, és ebben ama másiknál szentebb apaságban feloldódva harsogja: «Mégha az Isten angyala az égből hirdetne is egyebet, mint amire én tanítottalak, annak se higgyetek!» (Gal. 1, 8.)

Drága halottunk egyéniségét én ilyennek, ennek látom. Atya ő, családanya, aki a géniusza szülte tíz-, százezrekért, azok lelki biztonságáért dolgozva égett el, agyában, szívében egyetlen gonddal: megmaradnak-e? tönkremennek-e? Az apaságnak ez az örök jellemzéke élt benne, míg munkálkodhatott és hangzik ki műveiből minket túlélően is.

És azért, ha merész, ha nem, ha elébevágek nálam illetékesebbek elgondolásának, mégis kimondom: marandó emlékül ércbe kívánczó alakjának lábai alá a világért se írjanak egyebet, mint ami ő igazában volt: P. Bangha.

D) Vegyesbeszédék.

1. Keresztény társadalmi együttműködés.²²

A cselekvő katolicizmus szívélyes üdvözlését hozzuk Magyarországból!

Baráti kézszorítással köszöntjük önöket!

Üdvözlő dalként száll ajkunkról önök felé a keresztény társadalmi összehatás pszichológiájába immár beleedződött jelige: labor omnia vincit — a munka mindent lebír! Az a jelige, amelyiket itt germán földön sorrendben előbb, nálunk, Európa keletén utóbb ugyan, de kisebb lendülettel váltott ki a hatalmi tényekkel sarokba szorított katolikusokból a természetfölöttivé magasztosodó élet önérzete. Igen, mi német és magyar katolikusok ekként köszöntjük egymást: a munka minflent legyőz!

És amikor ez az ünnepi öntudat a német katolikusok 59. nagygyűlésének szellemi verőfényében, e ragyogó estén az önök páratlan vendéglátó előzékenysége, nemkülönben a magyar fegyvertársak megértő rokonszenvének összetalálkozása révén formát keres a megnyilatkozásra: engedjék meg, hogy az emlékezés szárnyain visszarepüljek ifjúkorom letűnt napjaiba.

Költőóriásuk, Schiller Frigyes, mesterművét, Das Lied von der Glocke, olvastam akkor. Azaz, hogy inkább ércszavát hallgattam az eszmék hullámozásában s a ritmusok zenei torlódásában annak a harangjátéknak, amelyik egyformán belebúg emberek és nemzetek életének döntő fontosságú eseményeibe. Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango! Hallják csak! Ébreszti, hívja, ösztönzi az élőket; zokog a holtak fölött; pozdorjává téri a villámokat.

Azóta, lám, a fiúból férfi lett s a megemberedés fokozataival párhuzamosan haladva, mesés arányokban bontakozott ki a harang szimfóniája. Ma úgy látszik nekem, hogy e csarnokban is schilleri ihletet röpöknek.

Az a szenzáció rezeg keresztül idegeimen, hogy innen, ezekről a helyekről, a katolikus eszmeközösség forraló légkörű műhelyeiből, mélységektől magasságokig gördülő szellemi áramlások energiájával tör elő a katolikus Tagreveille, a keresztény társadalmi megújítást szabályozó ordre de bataille. Ihletek, ötletek, tervek itt csillámlanak föl a nagy szellemi együttes harangzúgásában, kínálva magukat olyanoknak, akik a mi népünk ugyan, de még csak a kereteken kívül álldogálnak; akik bátortalan tekintettel mérik végig védműveinket s futóárkaink, úszóaknáink eredményes hatásaiban kételkednek. Vivos voco! Szól a harang s íme rokonlelkek szövetségének csodászenéjű nászindulója nyomán új megtermékenyülés jelentkezik; erős generációk támadnak Apostolaink művének fejlesztésére, betetőzésére. Vivos voco — a munka diadalát hirdeti egyre és újra az élet ércszava!

De fájón is kondul a harang zenéje. Mortuos plango! Búgva önti bánatát, mert sokan kidőltek. A legnagyobbak. Az erősek. Az egyéniségek. Típusok. Héroszok. Titánok. Még őket is megörölte a temérdek dolog. Elmentek már pihenni Uruk örömébe. És bár a gyász keserősége fojtogat, honnan van mégis, hogy kislelkűség vagy kétségbeesés nem kél ez elégia nyomán? Onnan, hogy a minden szépségek koszorújával övezve látjuk lélekben a katolikus társadalmi reneszánsz sziklahomlokú, dicsőült vezéreit; és Szent Pál nyelvén halljuk visszacsengeni a reményteljes utódokba helyezett bizalmuk echóját: Krisztus Jézusban én nemzetelek titeket!

A sirató kriptahang tehát csak egy árnyalatcsendülés a ma akcióképessége, a mi cselekvőkészségünk plasztikájának színezésére épűgy, miként a világ békéjét felferő fergeteg rikoltozása sem egyéb a pokol időközönként felszínre vetődő, hatalmat áhítózó erőinek meddő próbálkozásánál, az Isten Fia ujjának intése folytán örökremerevedett szikla ellenében.

Mert ítéletidő járja. Villámok cikáznak. Sisteregnek a mennykövek. Fojtós, fullasztó a lég. Távolból nagy roppanások mérge kerekedik felénk tompa dübör-

géssel. Sőt szemünk láttára tipor tekintélyt, tép és repeget hagyományt. Tudományból, társadalomból, irodalomból és művészetből kéjjel égeti ki a mi 2000 éves kultúránk anyajegyét. Megsemmisítő érzések reszketései ijesztenek, amíg ebbe a gyilkos hangzavarba bele nem szól a villámtörő harang hol méltóságos, hol erélyes vétója. A szélvészekkel dacoló toronynak élőkövekből egyberótt ormáról keresztüllüktet a fáradt, tikkadt világon: fulgura frango! Egymást metsző villámokat metél széjjel, egymással pörlekedő mennydörgések robaját némítja el és — csendet teremt a mi krisztusi, pozitív hitünk erejének legtülönbözőbb tárgy- és eszmeköröket katolikussá kovácsoló hatalma. Igen, az impozáns, királyi gondolatok s az ősz theista megvallások csarnokából minden egyéb akkordot fölülmúló fortissimóban fog ötvenkilencedszer és korántsem utoljára szerteözönleni a nagyvilágba: Grosser Gott wir loben dich!

Boldogoknak valljuk magunkat, hogy a dicső Schiller örökszép harangénekének erőteljes inspirációit a germán keblek mellé felsorakozott magyar szívekben is és éppen az 59. német Katolikus Nagygyűlés üdvözléseképen megszólaltathattuk.

2. A pap szeretetének kettosirányú cselekvősége.²³

Mélyen tisztelt Értekezlet!

Midőn a helynök úr öméltósága megtisztelő felhívására az előadói tisztségnek eleget tenni bátorkodom, indítatva érzem magamat, hogy közlendőimet szerzet-családom pátriárkájának széltében-hosszában ismert szavaival vezessem be: «Atyámfiai, kezdjük már el egyszer az Urat szeretni, mert eddig ugyancsak édeskeveset tettünk érte». Annyival is inkább ezzel a jelíggel indulhatunk el, mert mához egy hétre, ilyenkor, már jóegynéhány órája elhangzottak ajkainkról egyrészt a hamvazás szertartásának szívbemarkoló igéi, melyek a mulandóság tragikumának felidézésével az aktívabb benső életet sürgetik; másrészt fülünkben cseng az az

egek kárpitját hasogató, megrázó dallam is, mely a templom küszöbe és szentélye között sír föl az Úr papjainak ajakán: «Ne claudas ora canentium te Domine!»²⁴ Ha pedig Assisi Ferenc, a maga napjaiban, a szeretet aktivitásának szükségességére figyelmeztetett, közönséges hívőt és az Úr választottjait egyaránt, mi sem zárkozhatunk el, legfőképp a magunkbatérés, a reánk nyitó nagybőjt idején eme fontos kötelesség elől. Lássuk tehát azt a kettősirányú cselekvőségét a szeretetnek, amelyik argumentum ex sacerdotii officio desumptum²⁵ mindnyájunk részére.

Amikor Szent Pál az efezusiakhoz intézett levélben (5, 2.) nagy erővel hangoztatja: «Éljetek szeretetben, amiképp Krisztus is szeretett minket s odaadta magát érettünk áldozatul, jóillatú áldozatul Istennek», — valamennyi hívőhöz szólt. De az Úr választott szolgálóihoz intézett egy másik hivatkozást olvasunk Szent János evangéliuma 17. fejezetében. (17, 19.) A legtökéletesebb önfeláldozás útjára lépni készülő Krisztus ajakáról hangzó kijelentést: «Én őérettük szentelem magamat». Őérettük? Kikért? Az apostolokért és az összes papokért, szent teste és vére szolgálatának apostoli utódaiért.

Nem vitás, hogy az Üdvözítő szenvedése teljes, tökéletes egészében, mint Getszemáni elhagyatottsága, fohászkodásai, könnyei, béketűrő készsége, — mindaz, amit Annás és Kaifás házában, Heródes és Pilátus palotájában elviselt, — az ostromoztatás, a töviskorona okozta gyötrelmek, a keresztút borzalmi, a felfeszítés kínjai, a háromszor hatvan percig tartott haláltusa, — szent vére hullása, az Atyát ostromló könyörgései, — önmegalázódásának és határtalan szeretetének fölülhaladhatatlan nyilvánulásai, mind-mind érettünk, a mi javunkra történtek. Kétségkívül valamennyi lélekért és külön-külön is minden egyesért vitte végbe mindezt, mintha kizárólag csak ők lettek volna ezen a világon és senki más. Mégis, az újszövetségi papság tisztének

hordozói és hatalmának birtokosai, a testület csak úgy, mint az egyes, megkülönböztetetten lettek kiváltságos élvezői Urunk gyöngédségének és egészen különleges jóindulatának. Midőn ezt nyomatékosan kiemelem, a nagy egyháztanítóra, Szent Ambrusra hivatkozom: «Et si Christus pro omnibus passus est, *pro nobis tarnen specialiter passus* es».²⁶ Ehhez a megállapításához fűzi a felszólítást: «Reddamus amorem pro debito, charitatem pro munere, gratiam pro sanguinis pretio!»²⁷ Hát igen, bizony úgy van, hogy az Olajfák hegyének rémes magányában s minden arra következő lelki-testi megviseltségek sorozatos átélésében, el, egészen megváltásunknak a Consummatum est-tel kivetített teljesüléséig: a kegyes Jézus istenemberi víziójában ott voltam személy szerint én is, aki felől elvégeztetett, hogy az ő papjává legyek. «*Pro eis ego sanctifico meipsum.*»²⁸ (Ján. 17, 19.)

Mily jó, mennyire hasznos és üdvös, hogy Szent János evangéliuma megőrizte számunkra Jézus főpapi imádságát, hogy annak visszhangjaként Szent Ambrussal megkérdézzük lelkiismeretünket: «Numquid reddimus, quod ex ipso et per ipsum et in ipso habemus omnia?»²⁹ Ha földi vándorlásunk idején sikerülne értelmünknek ezt a titkot megközelítenie, a viszonszeretet tűzében egész lényünknek meg kellene olvadnia. Boldog az a pap, akit Ura szenvedésének állandó szemlélete arra indít, hogy lelkét át meg átjárják a magát értünk Feláldozottnak szent sebhelyéből kisugárzó tüzes nyilak; boldog a pap, ha ízleli a Jézusra nehezedett gyalázatok keserősége mellett az ő nagylelkűségének gyönyörűségeit is. Vajha mindegyikünknek becsvágya ennek a fájdalommal elegyes lelki boldogságnak elérésére irányulna! Csak a vak nem látja, hogy ebben kiváltságos életútjának az Isten tervei szerint alakítandó formája tekintetéből az ő számára nagy és erőteljes malasztok forrása rejlik. Így és csakis így mondhatni Szent Pállal: «Christo confixus sum cruci. . . Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum et hunc crucifixum. Mihi autem absit gloriari nisi in cruce

Domini nostri Jesu Christi». ⁸⁰ (Gal. 2, 19; 1. Kor. 2, 2. és Gal. 6, 14.)

Magasztos és szent szavak, kifejezői annak a folyamatos történéseknek, ami kell, hogy jellemezze a keresztfeszített Üdvözítő Jézus Krisztus papjának egész életét, öhozá intézi Pál apostol az emlékeztetőt: «Valahányszor ezt a kenyeret eszitek és ezt a helyhet isszátok, az Úr halálát hirdetitek». (1. Kor. 11, 26.) Naponta eszik a kenyérből és iszik ebből a vérből és hirdeti a nekünk életet szerző halált. Szóval és cselekedettel hirdeti, de igazában szíve bőségéből illik és kell hirdetnie. Ezért kiált fel a Krisztus követésének szerzője: «Ő, ha a megfeszített Jézus szívünkbe szállna, vajmi hamar nagy tudósok lennénk!»

A megfeszített Úr Jézus áll a pap szívének kellő közepében. A Jelenések Könyvének szerzője és Ezekiel próféta azonos parancsot kaptak: «Vedd a könyvet és edd meg; keserűvé fogja tenni gyomrod, de szádban olyan édes lesz, mint a méz» (Jelen. 10, 9.), — szólt az angyal az elsőhöz. «Emberfia, ami előtted van, edd meg; edd meg ezt a tekercest, gyomrod vegye be és belső-részeid teljenek meg ezzel a tekerccsel» (Ezek. 3, 1—3.), parancsolja az Úr a másodiknak. A pap is hasonlóan e felszólítást hallja: «Accipe librum et devora illum!» A megfeszített Úr ez a könyv. Reá vonatkoztatva mondja Bossuet a Megváltó szenvedéséről tartott harmadik beszédében: «Ahány seb a testén, mindmegannyi lángoló betű». A papot szüntelenül kell foglalkoztassa tehát ez a hasonlíthatatlanul magasztos tudomány, hogy lelke mindjobban felszívja a Mester nélkülözhetetlen tanításait. Szívével, értelmével egyaránt e táplálék után sóvárogon. Édes és egyben keserű az íze, akárcsak Szent János titokzatos könyvéé, illetve Ezekiel próféta tekercséé. Édes, mert az üdvözülhetés íze boldogítja ekkora szeretettel megváltott lelkünket. Keserű, mert a lelkiismeret vádja kire-kire ráolvassa a mérhetetlen szenvedések szerzőségét. Szent Bernát egyformán ismerte mind az édesség, mind a keserűség ízét; sok napot és éjszakát töltött el, hol az egyik, hol a másik

kóstolgatásában. «Haec meditari — magyarázta tanítványainak — dixi sapientiam. Propterea haec mihi in ore frequenter, sicut vos scitis, haec in corde semper. Haec mea sublimior philosophia: scire Jesum et nunc crucifixum.»³¹ E 43. az Énekek Énekéről írt értekezésében sűrítette össze a jámbor Egyházatyja a teljes-tökéletes igazságot, a hiánytalan tudományt, az üdvözülés gazdagságát, az érdemszerzés folyamatosságát. Miért ne lelhetné meg az alázatos papi lélek is ugyanebben az édes-keserű gyakorlatban, ebben a philosophia sublimior-ban a maga biztonságát, kiegyensúlyozottságát?

És tovább is a szentbernáti írásmagyarázat fonalát követve eszmél reá a pap, hogy mi foglalkoztassa legszokásosabban, leghatásosabban a szívét. «Erdemk hiányában — írja a szent doktor — az én Uram keserveiből, kínjaiból és megviseltségéből fogtam egy jó marokra való mirhát s Jegyesként én is keblembe rejtettem. És főképp nem hagytam ki belőle azt a mirhát sem, amivel a kereszten szomjúhozót megkínálták. Nem is szünök meg utolsó lehelletemig fennen hangoztatni az ilyen áron nyert kegyelmeket, hisz' az egész életemmel tartozom érettük fizetni.» Clairvauxi Bernát e gyöngéd megnyilatkozását a lelkes pap úgy tekinti, mint a maga élete tartalmának kifejezőjét, szemléltetőjét. Így aztán, mikor szeretett Urának szenvedéseiről szól, a hálás lelkület heve elárulja, hogy szomjúságát Jézus öt szent sebhelyének tiszta forrásvizével oltogatta. A kegyelet finom tapintata s a nemes példaadás készsége elsőül vele járhatja meg a szent keresztút stációit, hogy — önlelkéből vetítve ki az átélés közvetlenségét — annál mélyebb hatással tudja híveit a fájdalmas út meredekén fölfelé irányítani. A nagyhetet különösképpen megszentelni nem utolsó gondja s a nagypénteki liturgiától átszellemült lényé hangfogóval tompított hívogató a lelkekhez, hogy megpihenjenek a Megváltó szenvedésében, és szívesen rejtőzzenek szentséges sebeibe, miként azt Krisztus Követésének ihletett és sokat olvasott írójától ő maga tanulta.

Ámde még ezeknél is erőteljesebben megbizonyíthatja szeretetét a pap, jóllehet talán kevésbé szembeötlő, de Jézus értékelésében bizonyára magasabb fokot jelentő módon. Szent János evangéliumában olvashatni: «Én, ha felemeltem a földről, mindeneket magamhoz vonzók».(12, 32.) Mindeneket ugyan, de a mi Urunk legjobban mégis az újszövetség papjait vonzza fel szorosán maga mellé, a keresztfára, hogy ők is vegyenek részt az engesztelés áldozatában, vagy még inkább a megváltás művének betetőzésében. Midőn Szent Pál így írt a kolosszaiakhoz, hogy «örömet szenvedek értetek s kiegészítem testemben azt, ami híja van Krisztus szenvedésének, az ő teste, az Egyház javára, amelynek én szolgálja lettem az Istentől kapott tisztségnél fogva, mely nekem jutott tiértetek» (1, 24.), — akkor nyilván rámutat a tényre, hogy ezt a különös kegyelmet csak azért kapta, hogy a gratia sugalmazásait végrehajtsa. A zsidókhoz írt levél tanúsága szerint Krisztus könnyhullajtással, nagy kiáltással bemutatott könyörgésekkel járult az istenség elé. A pap is szíve vérével, korlátlan önfeláldozással, töredelmes lélekkel, önmegtagadásoktól megsanyargatott testével siessen elégtételt nyújtani Istennek a bűneiben önfeledten tántorgó emberiségért. Bloisi Péter szerint «Saeerdos stigmata ejus — Christi scilicet — portet in corpore suo, et in ara cordis sui saipsum Domino crucifigat».³²

II. De a mi hittani ismereteinkből még azt is tudjuk legméltóbb Áldozatunkról, hogy mindenkor velünk, közöttünk van. Mit mondjunk hát a szeretetnek azokról a megnyilvánulásairól, melyekkel oltáraink királyi sátorában időző Mesterünknek adózni legnemesebb, legszentebb kötelességünk!? Mindenki más, bármennyire tüzes-lelkes eucharisztikus hívőt megelőzőleg mi tartozunk őt szeretni. Hiszen a mi ténykedésünk révén jelenül meg az oltáron, és miránk bízva magát. A kenyér színe alatt valósuló szentségi jelenlétének a pap a legbizalmasabb eszközlője, hivatott őre. Egyéb emberek a vonzás, a kegyelem s a kötelesség révén lépnek benső kapcsolatba övele. Mi ellenben, a részünkre juttatott

hatalom, tisztség és küldetés révén zárkózunk fel mellé. Az újszövetség papjaira s nem a hívekre vonatkoztatta Szent Paulin: «/pse Dominus Hostia omnium Sacerdotum est, qui Victima Sacerdotii sui et Sacerdos suae Vidimae fuih.³³ Ha tehát azt mondjuk, hogy szeretjük Jézust az Oltáriszentségben, ez a szeretet csak a legbensőségesebb, legmélyebb, a legerősebb, a leggyöngédebb s a legnagyobbalkübb lehet.

Az eucharisztikus szeretet a szó legplasztikusabb értelmében képes a papi embert Jézus, a Mester mellé lehorgonyozni. Gondolat- és érzelmvilága úgy egyesül Uráéval, hogy szándékai és cselekedetei folyton az ő dicsőítését szolgálják. Szívesen és sokszor időzik lábainál, aprólékos gondossággal ügyel mindenre és tesz meg tőle telhetőleg mindent, ami az Üdvözítő hiánytalan és kifogástalan tiszteletét szolgálja. Mennyire nem az eucharisztikus szeretet légkörében él az olyan pap, akit illetően a nagynevű oratoriánus, P. Faber abból a tünetsből vezeti le a lanyhaság diagnózisát, hogy fegyelmetlen és hovatovább szokványossá torzuló hányivetiséggel jön-megy, tesz-vesz a legméltóságosabb Szentség körül. A szeretet, ha tömény- és nem felhígított érzelem, egyike a leghatásosabb nevelő tényezőknek. A papot Krisztus, a Mester iránt táplált szeretete a szentségi Jézus tökéletes tanítványává formálhatja. A szentséges oltár csendjéből, a tabernákulumban felhalmozódott isteni türelemből, az ott terjengő természetfölötti édes-ségből, az Örök Atya végzéseivel szemben ott mutatkozó hódolati készségből, a terhek alatt roskadozó s a küzdelmek miatt elfáradottakon mindenkor segítő irgalomból: a legcsodálatosabb tudomány könyvének lapjai rovodnak. Ha helyén van szíve-lelke a papnak, mitsem óhajt tüzeesebb becsvággal, mint hogy Mesterének valamennyi tanítását elsajátítsa, s magát azok továbbítására minél alkalmasabbá tegye.

Mert aki szeret, az nem hallgathat. Az újszövetség papja nem vállalhatja a néma ebek visszataszító szerepét. Jézus Szent Szívének apostola legyen ő, aki nem nyughat, míg a fátyolt föl nem lebbenti, míg a szeretet

isteni Rabja elől a titokzatos ismeretlenség függönyét el nem távolítja, hogy mindenkinek módjában legyen Őt megismerni, aki valamikor «sajátjába jött, de övéi akkoron be nem fogadták». (Ján. 1, 11.) A szentségimádó pap, aki népe, hívei között térdel a Fölséges előtt, élő bizonyosság az eucharisztikus jelenvalóság mellett. Az épületes komolysággal miséző pap, méltó és méltóságteljes ténykedésével ékesszavú heroldja a világ Ura dicsőségének. A szónokló pap az eucharisztia homályába visszavonult nagy Király ügyes és ötletes sáfárja, aki ötszörös terméshozammal örvendezteti meg Urát. Aki papember Jézus szentséges Szívének apostola, usque ad extremum halitum³⁴ azon van, hogy az emberek hitének és buzgóságának lelankadt szárnyaiba új életerőt, új lendületet vigyen. Az Úr asztalához invitál mindenkit, meghívottakat és zordonul távolmaradókat, — az emberek nagyja mellé és elé odatérdepelteti az apraját, és futvánfutva viszi az Élet kenyerét a kórógyakon sínylődő, akaratlan elkülönzöttekhez. De ne gondoljuk ám, hogy ilyenkor a statisztika számára dolgozik. Ő az eucharisztikus lelkek számszerű gyarapodását a hittani ismeretek és az erkölcsi bonitás elmélyítésével oltja be. Így emeli önnönmagával együtt mind magasabb szintre a népet is, hogy beteljesedjék az írás szava ama «natio grandis» felől, amelyikhez tényleg legközelebb van az ő Istene. És végül — ha még lehetséges — a szeretet ennél is magasztosabb művelkedésre készíti a papot. Résztvevő, engesztelő, vigasztaló léleknyilvánulásra tárul az Isten embere a szentségi Üdvözítő iránt. Ez azt jelenti, hogy az Úr papja, ha tényleg felolvad Üdvözítője szeretetében, mindenképen rajta van, hogy Szent Szívét kárpótolja az emberek részéről szenvedett bántalmakért, s a maga gyöngéd érdeklődésével helyettesítse a világ fiainak marcona közömbösségét, vagy ellenszenves idegenkedését. És ez sikerül is neki amaz ismételt, közvetlen és kiadós beszélgetések során, melyeket az istensége mellett is érthetetlenül elhanyagolt Úr Jézussal folytat. Elébe teríti maradéktalan hitét, a bűnöző emberiség eltévelyedése miatt helytálló, vezeklő készségét, megemlé-

kezve a Baruch próféta jövendölésében rögzített igazságról, hogy «nem az alvilágban lévő halottak adnak tiszteletet és igazat az Úrnak, hanem az a lélek, mely bánkódik a nyomorúság súlya alatt és meggörnyedve és megtörve jár, továbbá a bágyadt szem és az éhező lélek adnak tiszteletet és igazat az Úrnak». (V. ö. Baruch 2, 17-18.)

Mindaddig, míg a szeretet nem készlet bennünket a buzgóság és áhítat illetén nyilvánulásaira, kisdetek módjára és nem papokat illető mérték arányában szeretjük az Urat. A részvét és megértés érzelmeivel közeledni, aztán pedig ugyanígy kitartani Őmellette, — íme ez az egyetlen forma, amelyik megfelelően ábrázolja az újszövetség papja életének tartalmát és jelentőségét, kivetíti szívvilágát, bemutatja nemes és tiszta szenvedélyét, betekintést enged lényének szüntelen érvényesülni törekvő aspirációiba. A vigasz finom csipkészetével díszíti az Eucharisztia oltárát, hogy annyi más, magáról megfélelkezett lélek helyett örömet és enyhülést szerezzen legjobb Barátunknak, aki ekképen valósulva szemlélteti papjában a Példabeszédek könyvének lapjain már az ószövetségben kivetített vallomást: «*Deliciae meae esse cum filiis hominum*». ³⁵ (Prov. 8, 31.)

Százszor és ezerszer, felbecsülhetetlenül boldog és szent a papi ember élete, ha ily módon tudja szeretni Istenét. Akármilyen igénytelen keretek közé határolódik is élete, annak árama mégis szüntelen dagályban örvénylik az oltár s a tabernákulum körül! Mekkora és miféle örömök pihentető réve, nyugtató öble számára a szentély, amelyiknek öre, fáradhatatlan és önzetlen udvarmestere! P. Petauval ismétli ő is: «Készségesebben mondanék lé minden tudományomról, mint egy, az Oltáriszentség előtt eltölthető fertályóráról!» A Legszentebbel kapcsolatos szertartások egyenkint és összesen, szomorú vagy szívderítő jellegük szerint viharzanak keresztül a lelkén. Mindenek fölé magasztosul pedig a mise, a szentmise, a titkok tengerszeme, az Örökkévalónak a mennyek dicsőségéből a föld árvaságába lenyúló szentséges keze. Erre ráhajolni, róla a kegyesség, a jóság,

könyörület és a segítő barátság balzsamát aszúajkkal lecsókolni, belőlük magát teleszíveni, a papnak naponta boldogan átélt révület.

Az ilyen szolgálatban és az ilyen érzelmek láncolatában megnyilatkozó egyesülésben Jézussal, — a természetfölötti szeretetnek ebben a mondhatni buja fülledtségében meríti meg a lelkét Krisztus papja. Azt is mondhatni, hogy szinte elvész, felolvad Jézusban. Ezzel az önmagának való meghalással teljesül rajta Paschasius Radbertus szava: «Discit nihil aliud esurire quam Christum; nihil sitire, nihil aliud sapere, non aliunde videre».³⁶

Mily kellemesek a Te hajlékaid, Seregeknek Ura!

Szent Bernáttal végzem: «Amati amabimus, ut amantes amplius amari mereamur».³⁷

3. Havi lelki megújulásra.³⁸

(Vázlat.)

Regnum coelorum vim patitur et violentes rapiunt illud.³⁹ (Mt. 11, 12.) Két megállapítás, mindegyike fontos.

I. *Akinek valami nagyon a szívéen fekszik, az szüntelenül foglalkoztatja is.* Több a gondolatnál, inkább a horatiusi atra cura, quae post equitem sedet.⁴⁰ Már most a Bölcs megállapítás szerint a lelkekkel törődni s Istennek szolgálni, ez teszi az egész embert. Comprehendit.⁴¹ Az ember életének tartalma. Ezzel kél, nyugszik. Jut-e erre napközben idő? Vagy elszóródsz kicsinyes dolgokban? Nearer to You o God!⁴²

II. *Akinek valami nagyon a szívéen fekszik, fél, hogy vakvágányra szalad.* Minél fontosabb az ügy, annál jobban ijeszt a képzet, hogy valami megghiúsítja a kedvező kimenetelt. Már pedig a Bölcs tételénél nincs döntőbb jellegű ügy. Kérdés: — nem hanyagoltunk-e el jelentős tényezőket, s nem izgatnak-e egyéb jelentéktelenségek? Nem élünk-e nagy tévedésben, hamis bizakodásban? Lehet, hogy minél kevésbbé félünk, annál több okunk lenne a félelemre.

III. *Ha valakinek egy ügy nagyon a szíven fekszik, soha sincs meglegedve azzal, amit eddig érdekében tett.* A lanyhák csak az elengedhetetlenül szemet szűrőt teszik. A legrendesebbek nagy gondossággal igyekeznek magukat biztosítani undequaque.

Ego non arbitror me comprehendisse. Unum autem facio, quae quidem retro sunt obliviscens, ad ea veró, quae sunt priora, extendens meipsum.⁴³ (Ep. ad Philipp. 3, 13.)

4. A szabály.

(Vázlat.)

Habitus et tonsura modicum conferunt, sed mutatio morum et intégra mortificatio passionum verum faciunt religiosum, — tanítja Kempis.

A szerzetest sem a ruha, sem a rendház nem teszi azzá, aminek látszik s ami tán lenni is akarja.

Az életet, a mienket, a szabály hordozza. A szerzetes szabály, szabályok felépített élet nélkül: csontváz izmok nélkül. A szabályt tisztelettel és hódolattal, buzgósággal, lelkiismeretesen éljük.

I. *Tisztelettel, mert Isten akarata.* A nagy Király jele. Az életnormául önként elfogadott, ünnepélyesen, ígérettel vállalt szabály egészében, részleteiben hív. A regula Isten szava. Szent Ferenc háromszor felnyitotta az evangéliumos könyvet s amit azok a szövegek vetítettek ki elé, abból lett a forma vivendi Fratrum Minorum. Mások másként, de mindig természetfölötti útmutatás szerint ácsolták össze maguk és követőik részére a keretet, amelyet étellel kell és illik betölteni. Ne vetélkedjék senki, ne emlegesse, hogy melyik a regula perfectissima. Az én életem legyen perfekt, s akkor jó. Szent elődök nyomaiba ne epigonok gázoljanak. A szabályok bölcsességgel telvék. Fizikai és lelki élet tekintetéből egyaránt. Államférfiak csodálják, — szerzetesek kicsinylik. Furcsa, ha a szerzetben valaki azt ambicionálja, hogy a lazaságban vezérszerepet játsszon. De még szánandóbb, aki az effajta embernek több-kevesebb tépelődés után felül.

II. *Éljük a szabályt buzgósággal* A szabály a szerzetesnek nemcsak törvénye, hanem *segítsége*. Egymásba kapaszkodó láncszemek, egyik támaszpont a másik mellé sorakozik. Aki ebben-abbban maradéktalan akaratossággal feszül neki a valósításnak, másban, a nehezebben már acélos, bedolgozott készséggel szerzi meg a képességet. Perfectio consistit in indivisibili. Nem maradhat ki ez s amaz. Lelkesedéssel akarni kell mindent. Ne mondja senki, hogy a szerzetesi obszervanciában nem lehet élni. Próbálja meg, kevesebb ember lesz-e, ha amit vállalt, éli?!

Ne feledjük, hogy a buzgóságot a többi emberek megszentelődése is követeli, sürgeti: a társaké, a világé. *Forma factus gregis!* Lucerna super candelabrum posita. Hegyen épült város. Nem utolsóul saját testületünk renoméját is komponensek, az egyedek buzgósága fémjelzi.

III. *A szabályt lelkiismeretesen éljük.* Tudjuk, hogy miként egyik kegyelem számolya egy következőnek, kiadósabbnak, úgy a kihágás is gyökere a tévelygésnek, ez a vaskos bűnnek, emez a reparálhatatlan skandalumoknak. Hogyan mondja az Üdvözítő? *Omni habenti dabitur et abundabit, ab eo autem, qui non habet —, mert semmit sem szerzett és lelkiismeretlenül elverte amiye volt! — et quod habet, ha netán mégis maradt volna valamicskéje, auferetur ab eo.*

Non Jerosolymis fuisse, sed Jerosolymis sancte vixisse laudabile est, — írja Szent Jeromos egyik levelében.

Ab omni mala specie abstinete vos. (1. Tesszal. 5,21.)

Estote ergo perfecti, sicut Pater vester coelestis perfectus est.

Magna dignitas, sed magnum est pondus. (S. Laurent. Just.)

Nemini dantes ullam offensam, ut non vituperetur ministerium nostrum sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros. (2. ad Cor.)

Cujus vita despicitur restât ut et ministerium contemnetur. (S. Greg.)

Qui non ardet, non incendit. (S. Greg.)

Lingua amoris ei, qui non amat, barabara est et peregrina. (S. Bernard.)

Oportet ergo episcopum, a fortiori religiosum irreprehensibilem esse, . . . sobrium, justum, prudentem, pudicum, hospitem, doctorem, non percussorem, sed modestum: non litigiosum, non cupidum. (1. ad Tim .)

Haec est generatio quaerentium eum, quaerentium faciem Dei Jacob. (Ps. 33.)

5. Szent Ferenc actio catholicája.⁴⁴

«A jóság a mi Urunknak az a drága tulajdonsága, amelyik egyformán kelti föl napját és keilő időben esőt ad, s minden szükséges dolgokat igazaknak és gonoszoknak. A jóság, mely tej testvére a szeretetnek, kioltja a gyűlöletet és állandóan szítja az atyafiságos indulatokat.»

A szentséget, az ember szent mivoltát legáltalában úgy lehetne meghatározni, hogy az egy szeretet-ittas, szüntelen fohász az Isten felé. A szent ember gondolat- és érzélemvilágát kitölti az Isten. A külvilágnak is csak annyiban van reá vonzó hatása, amennyiben eszközül tekinti azt, hogy Istenhez emelkedjék általuk. Önmagát is elfelejti, hogy Istenről soha meg ne felejtkezzék.

De balgán vélekednék az, aki azt gondolná, hogy ez az istenszeretet belédermesztette a szentekbe az alárendelt szeretet legitim megnyilatkozásait. Bár ők tényleg úgy szárnyaltak Isten felé, mintha szívük minden energiája az Egyetlennek megközelítésében fogyott volna el, a valóságban megtalálta ölelő karjuk mindazokat, akiket magukkal együtt iparkodtak vonni az Isten felé. Élt bennük a tudat, hogy ha nem egyedül lépnek az istenországa kapuboltozata alá, hanem sokadmagukkal, akkor a Krisztus törvényét betű és szellem szerint töltik be. Azért tágult hát ki a szívük barátságos

és bátorságot lehelő és közvetítő megnyilatkozásokban, hogy miként az Üdvözítő mondotta szenvedését megelőző főpapi imájában: — senki el ne vesszen. Meggyőződésük volt, hogy ezzel a bajtársi lelkiülettel nem profanizálják, nem szentségtelenítik meg a maguk istenkereső szívét, hogy ezzel életszentségük nem veszít, hanem nyer abban a szentignáci megvilágításban, hogy mindent Isten nagyobb dicsőségére cselekedjünk.

Az *Actio Catholica* igazán méltó programja tehát, aminthogy kétségtelenül ez a célkitűzése is: *az embereknek minden felhasználható eszközzel keresztülvitt megszentelése. A laikus apostolságnak ebben van létjogosultsága*, ez adja meg neki a koloritot, az életteljesség hímporát: emlékeztetni a testvéreket az örök javak értékére, népszerűsíteni az örök javak megbecsülésére nevelő eszközöket két irányban tevőlegesen és nemlegesen: oktatva, szemléltetve, hangulatot keltve, aztán pedig tiltakozással, sorompók felállításával, fegyelmezővel s ha kell, társadalmi kiközösítéssel.

Ferenc testvér actio catholicája keresztény, krisztusi tevékenysége: *a békességre nevelés volt*. Kora az ököljog, a városok egymásközi háborúskodásának, a családok egymást elgáncsoló torzskodásának sötét időszaka. Az egyik, s a másik fél is keresztény volt. Csak a krisztusi testvériséget elhomályosította az én érdekének minden áron való érvényesítése. Béke csak az egyik lenyüggése árán jöhetett létre, mikor a legyőzöttek szükségképen jobbágygá kellett lennie. Nem a névtelen Pálok és Jánosok voltak jobbágyok; vidékek, falvak, állatok, emberek, mind az erősebb öklét érezték. A béke nem az igazságos és egyforma kiegyenlítődsben, hanem a hősieség mázával elkendőzött hatalmaskodások mukkanni sem merő rabszolgasorsban állott, miként Arany éneklí a walesi bárdokról emlékező balladájában:

Edwárd király, angol király, léptet fakó lován.

«Körötte csend, amerre ment s a néma tartomány...»

Ez a béke csak belső, rejtett tüzeket teremhetett, a sötét éjtszakába messzünnen, szinte a föld alól kihangzó mennydörgéseket, amelyek hol tömegekké verődött le-

igázottak, hol a vérig keseredett egyesek kirobbanásai-
ban igazolták, hogy eppur si muove, mégis mozog a föld.

Ferenc testvér fölemelte szavát a békességért, s azzal a szelídséggel, mely őt mindenekfölött jellemezte, szólt a városok piacain bolondot látni összegyűlt, egymást sárbarántó, egymást gyalázó polgárokhoz; a kereskedőkhöz, akik hajbakaptak, mert egyik a másik boltját rontotta; az iparosokhoz, akik a már akkor is létezett és piszkosnak nevezett konkurrencia miatt gyilkos tekintettel mérték egymást végig; a nyelves asszonyokhoz, akik kerítésen által épúgy dobálták egymás felé a díszítőjelzőket, mint manap a nagyvárosi bérkaszárnnyák lakói között a jószomszédság tipikus megtestesítői. Ugyanazzal a szelídséggel fordult be a kastélyok kapuján vagy állította meg a talpig vasban nyargaló lovagokat az utakon, s hangoztatta feléjük a társadalom egyetlen ragasztószerének, a békének, a békességes lelkületnek szükségességét.

*A békességet emberiség, osztályok, családtagok között az igazságosság, s ahol ennek már nincs érvényesülési lehetősége, a szeretet, a segítő, az irgalmas, a könnyörülő szeretet támasztja alá. Ezért küldötte Ferenc testvér fiait is prédikálni ezzel a jelszóval, hogy hirdessék az Úr evangéliumát akként, hogy rámutassanak a bűnökre és erényekre kevés szóval, de annál beszéde-
sebb példájukkal.*

Az igazságosság és a szeretet ad, juttat, amiye van, s végül önmagát is adja szolgálatra.

De az igazságosság felemeli intő, korholó, tiltó szavát s odakiáltja: ne tovább! Az igazságosság jóság, de bizonyos pontokon meg kell magát keményítenie és csupa-szív emberből csupa-gerinccé kell merevednie. Az osztó igazság odaadhatja mindenét a jóság nevében, de nem adhatja oda magát az igazságot. Ilyenkor a szentferenci gyöngédség is evangéliumi jellemzilárdsággá keményedik, mely még a port is lerázza sarujáról, mikor tovább megyén, mert ledérséggel találkozott, mely a jót játékszernek, prügelknabének tekintik, amelyiken ki-
tölthetik a maguk szadista természetellenességeit.

Ferenc testvér actio catholicája, mikor még egyedül volt csak a nagy Király hírnöke, mikor maga járta szülővárosának utcáit és tereit, *az a példátlanul sikeres laikus apostolság*, amelyik hátán, mellén viseli érdemjelekként — ez az igazi signum laudis! √ — az utca sarát, amellyel megdobálták tegnapelőtt és tegnap azok, akik ma már azon tünődnek, vajjon mégis nem neki van-e igaza. *Ferenc testvér actio catholicája a mellé társult első követőkkel az a segédmunkás tevékenység*, amelyet ő és övéi, a hivatalos Egyház s annak papjai mellett, de sohasem ellenük, a katonainál is élesebben körülhatárolt, szívvel és lélekkel telített szubordináltság teljes tudatában végeztek nem bumerlikért, nem Croce di benemerenzák, nem Pro Ecclesia et pro pontifice-féle kitüntetésekért, hanem hogy egyéniségükből átsugározzák ennek a világnak szellemétől megszárdult testvéreikre a pax et bonum, az áldásos béke lelki klímáját.

Ferenc testvér kora óta irodalom, sajtó, színház, rádió, még a testedzés is, találmányok, technikai csodadolgok mind megoszthatják az emberek lelkét csakúgy, mint az ő napjaiban az életnek akkor hangadó kísérői. Ő azokba a mellézköngékbe énekelte, sóhajtotta, sírta vagy dörögte bele szükség szerint az örök harmónia nélkülözhetetlenségét. Összhang, amely az örökkévalóságban csak azért legyen pompás, mennyei, mert az idelentvaló dallamokat ipso facto zűrzavarra, vad kakofóniára hangolta és hangolja át, az emberek szerelensége egy óriási hazugság lenne. Megtapasztalása az Istennek, a Teremtőnek, aki műveit — megírja a Hexameron! — mind jóknak gondolta és jóknak teremtette. A bűnbeesés után való példátlan isteni hosszantúrés, kereszthalál, megváltás mindazt jelenti, hogy a létezésben a harmóniát minden létezőnek mingyárt kell keresnie, szolgálnia, érte vérzenie, amint a harmónia, a kiegyensúlyozottság, a kielégülés ösztöne, a jónak vágya, kegyelemtől megpendített sejtése megkondul benne.

Actio catholica: munka a jóságért, hogy az emberekben kijegecesedjék, kiviruljon, kiszínesedjék a

Krisztus Urunk példázta, Francesco testvér utánozta jóság. A jóság. Jóság nélkül nincs katolikus közmunka. Emberek hemzsegése az, de nem jóság. Nem a Ferenc testvér jósága, aki minden lélekhez áldással és békeséggel közelített.

Francesco, im benned ünnepeljük a jóság fennkölt, Istentől felkent megtestesülését. Assisi szeráfja, te, ki úgy szeretted az Istent, ahogyan a legnemesebb ember szeretheti, Umbria dalnoka, te, aki úgy énekelted a teremtmények dicséretét, mint egy sem a föld fiai közül, Francesco, akit szülőhazája, Itália úgy köszönt, mint a legszentebb olaszt s mint a legolaszabb szentet, Francesco, aki az *emberiség* irgalmas szamaritánusa lettél, mert vérző sebeknél is vérzőbb szívébe és üszkösödő agyába a testvériség olaját, csodálatos lelked impulzusát öntötted, vezérünk, végy fel bennünket az *actio catholica* seregébe, süsd homlokunkra az igaz keresztény közmunkára hivatottak pecsétjét, a jóságot. Amen.

6. A harmadik rend társadalmi tekintélyének emeléséről.⁴⁵

A tétel, melynek ismertetése engem terhel, sajnos, nem újság. Mindnyájan jól tudjuk, hogy Szent Ferenc atyánk harmadik rendje Magyarországon legtávolabb áll attól, aminél fogva rendalapítónk társadalmat nevelő és átalakító tényezőnek tervezte s dicső emlékezetű XIII. Leó pápa, mint ilyenre, a modern tévelyek között ingadozó emberek figyelmét irányította. Ki ne ismerné be közülünk, hogy a harmadik rend nálunk pang? Ha helyel-közzel tudunk is tömegeket felmutatni, azok értelmi, társadalmi s vallásismereti fajsúlya annyira csekély, hogy inkább hátrányára, semmint diadalmas érvényesülésére vannak az Assisi Pátriárka szellemének.

A harmadik rend nálunk — kinek a hibája, kié nem?! — elposványosodott. Pusztá imaegyületté zsugorodott, holott gyakorlati életmód, a világban élő hívek számára alkalmas tökéletesedés! eszközként kel-

lett volna érvényesülnie. Minden mást eredményez, csak társadalmilag erős keresztény szellemet nem áraszt szerte magából; miatyánkok lemorzsolásában, pletykák szövögetése és a harmadrendiség tapintatlan emlegetésében merül ki az a megfogyatkozott energia, amelyik egykori teljében Boldog Eleázárt és Delphinát, boldog Luciust, piacenzai Konrádot, Cort. Margitot, Szent Lajost és Erzsébetet adta volt a világnak. Ma a harmadik rend lenézett, megmosolygott intézmény; tagjai között alig található valakit a katolikus értelmiségből, egy-egy hírmondó akad elvétve az iparos osztályból. Férfiaink különösen húzódoznak tőle, látván a túlsúlyra vergődött női kontingenst s ebben is többnyire azokat, akik félszeg buzgóságukkal sohasem hiányoznak onnan, ahol valamely életképes szervezetet tönkre lehet tenni.

Amiket itt felemlítettem, úgy vélem, mindnyájunk közös panasza, valamennyiünk keserve. De ugyebár panasz és keseredett szív a cselekvőképtelenség ismérvei. Mi pedig a legteljesebb aktivitás terére érezzük magunkat szólítva, egyrészt azon megbízás folytán, amellyel előjáróink a rendi szervezetek élére állítottak bennünket; másrészt b. e. XIII. Leó pápának a harmadik rendet új életre hívó intézkedései által. A harmadik rend Szent Ferenc *első* rendjének olyan hagyományos működési tere, amelyről rendi szentjeink jelentékeny részét hívta elő elődeinknek éppen ezzel az intézménnyel való szorgos törődése. Így kell nekünk is tennünk, ha nem akarunk szerzetünk tradícióival ellentétbe kerülni; de meg másfelől is int a példa, ha észrevesszük: mint karolják fel más szerzetesrendek és társaságok az ő szellemi tőkájükből táplálkozó s világi híveik számára életbehívott vallásos jellegű intézményeiket.

A terciárius intézmény valóságos rend, tehát magasabb cél után törekvő hívek társulata és így zárt terület lévén: föltételezi, hogy a körébe tartozók, a benne fölvételt keresők a rendnek s vele a fegyelmezettebb keresztény életnek mibenlétét fölrétsék, az erre vezető eszközöket mérlegelni és helyesen alkalmazni tudják.

Nem tapasztaljuk-e azonban jóformán naponta, hogy amennyiben az aszketika bele tud fogódzni gyökérszálaival a mi társadalmunk termőföldjébe, ennek a homlításnak itt-ott fakad csak gyümölcsöző vesszeje! S mi ennek az oka? Az aszketikára inkább hajlandó alsóbb néposztály s ebből is a gyengébb nem veti reá magát a harmadik rendre. Az ilyenek azután szerfelett kevés reflexióval élve, külső benyomásaik között kapkodva, nem keresik a valódi benső élet ápolására alkalmas módozatokat. Megelégszenek azzal, hogy beöltözött, sőt beesküdütt tagjai a harmadik rendnek, amelyről oly sok szépet hallottak. Valahová tartozni az ilyenféle terciárius előtt azonosan valaminek lenni fogalmával. Ő nem különböztet a külső forma s a benső tartalom között; ő harmadik rendi, több, mint más emberek, akik nem terciáriusok. E mellett azonban vígan virulnak azok a hibák, sőt bűnök, mi több, nyilvános botrány-számba menő kihágások is és éppen azok, amelyek ellen a harmadik rend létre lőn híva. A legképtelenebb nehézségek állanak elő ott, ahol a rendi szabályoknak talán betűszerint való magyarázata félreértésekre adhat okot s viszont minden aggság nélkül kerülnetnek meg oly pontok, amelyeken nemcsak a terciárius intézmény, de a keresztény erkölcsök is állanak tiltó parancsaikkal. Mi okozza ezt? Mi vezető papok magyarázhatjuk a szabályt akár évről-évre, újoncok oktatásában s a fogadalmások előtt: hiányzik az a szellemi képzettség, amely a jobbat, a finomultabb keresztény életet keresse, a lelket és szellemet ízlelje. Fölvonulnak az üdvözítő formalizmus rajongói s elijesztenek a rendtől minden jobbízlésű, mélyebb hatásokat kereső egyént. Említsem-e még azt a kecsgetető kilátást is, hogy a szegénysorsú terciárius támogatásra számíthat a rendi pénztárnál, sőt a testületi összetartozóság révén az egyéneknél is? Tudunk beöltözésekről, amelyek nem az utóbb beállott elszegényedés, hanem már eleve a pénzszerzés, a zsarolás tüneteivel valának szerves kapcsolatban. Emlékszünk továbbá beöltözésekre, amelyek bizonyos egyénekre rehabilitáló bizonyítványul szolgáltak volna,

holott a megtérés és javulás előfeltételei az ilyen zárt testületbe való tartozásnak.

Kétséget nem szenved, hogy Szent Ferenc Atya a harmadik rendet elsősorban a keresztény családok melegágyává, a jó férfiak és apák, lelkiismeretes feleségek és anyák iskolájává akarta tenni. Társadalmat családok csinálnak; amilyenek a családok s amilyen a családban a szülők élete, olyan lesz a társadalom képe is ifjabb tagjaiban.

A társadalmat — tisztelet adassék a feminista mozgalomnak! — nem építik ama hajadonok falanxai, akik talán kissé későn kezdenek lelkesedni Krisztusért a rendi eskü erejével. Míg az élni tanít, addig ők igen gyakran az összeesztottság és elkeseredés tipikus példányai. Amiket itt mondok, nem célozza a vénleányok kiküszöbölését, de igenis korlátozni van hivatva azt a számbeli túltengést, amelyet ők a harmadik rendben képviselnek. Épígy nem zárnám ki teljesen a függő állapotban levőket — cselédeket — sem, hisz ők jók is lehetnek, sok jót is tehetnek, ám a tapasztalás arra figyelmeztet, hogy az olyanok, akik gyakorta változtatják helyüket, fölcserélik egyszersmind az erkölcsi légkört is, amelyben élnek, s ezt — teljes bizonyossággal eldönthetni — nemcsak saját kárukra, hanem a harmadik rendnek hátrányára is.

Végül nem mellőzhetem el a katolikus hitbuzgalmi intézmények körül tapasztalható ama visszasságot sem, hogy egyes jámborok nem elégszenek meg üdvösségük ügyét sikeresen munkáló egy társulattal, hanem minél többhöz akarnának tartozni. Az eredmény világos: megosztott emberek lesznek, akikben kevés a testületi szellem, vagy ha van bennük ilyen, akkor kizárólag egyik szervezeté az, a többiek rovására. Tegyük föl, hogy a harmadik rendben is vannak tőlünk elhúzó egyének. És vannak. Hassunk-e az ilyenekre oly irányban, hogy másfelé ne gravitáljanak? Elkerülhetetlen összeütközések fognak felmerülni a különböző vezetőségek között.

Mindezek alapján bátorkodom a következő határozati javaslatot betervezni:

Tekintettel arra, hogy Szent Ferenc harmadik rendjének társadalmi tekintélye hazánkban szerfölött alább szállott, amely körülmény az elégtelen és erélytelen vezetésnek szükségkép való folyamánya, s amely hiányos vezetés révén zárt testületbe nem illő egyének furakodtak be a harmadik rend kereteibe:

Mondja ki a kongresszus, hogy

a) minden egyes terciárius szervezet vezetőségének (elsősorban igazgatójának) legszigorúbb kötelessége a rend társadalmi súlyának emelése.

b) Miért is nem annyira a tagok számbeli emelkedését, de az egyénenként való erkölcsi és szellemi tartalmat keresse a felvételt kérelmezőkben s amennyiben felvették, ugyanezeket törekedjék bennük fejleszteni.

c) Ezek mellett pillanatra sem szabad eltörpülniük oly szempontoknak, amelyek az aspiránsoktól egy zárt testület méltóságának megfelelő társadalmi állást, ha nem is fényes, de rendezett anyagi viszonyokat, illedelmes testi külsőt, feddhetetlen jó hírnevet, avagy a megtérés útján évek során kifejtett engesztelő, jóvátevő cselekményeket követelnek.

d) Megfontolandónak véleményezi a kongresszus a függő viszonyban levők, nevezetesen a cselédek felvételét, mint akik a folytonos helyváltozásokkal gyakran erkölcsi légkört is változtatnak.

e) Minél jobban hangsúlyozza azonban, hogy a harmadik rend elsősorban a katolikus családok (férj és feleség) iskolája kíván lenni s éppen ezért oda kell a vezetőségnek hatnia, hogy házasfelek belépése növelje a taglétszámot.

f) Minthogy emberi intézmények s emberek az intézményekben gyarló természetüknél fogva ellenőrzésre és fegyelmezésre szorulnak, szorgosabb gonddal kell örködni nemcsak a szabályok, hanem az általános társadalmi illemszokások megsértői fölött s a megtorlás eszközeinek alkalmazását oly mértékben kell foganatosítania, amily mértékben alkalmas volt a hibás magaviselet a harmadik rend tekintélyének megrontására.

g) S végül sok rendi igazgatót sarokba szorítanak

a felvételt kérők, hol szüntelen tolakodásukkal, hol ajánlásokra való hivatkozással: ne mulassza el a jelölt-ség idejét elég hosszúra kinyújtani, hogy módjában legyen megítélni, ki mennyire érdemes a beöltözés kegyelmére, de sőt, hogy egyáltalán lelki szükséglet-e az illetőnek a Szent Ferenc Atya szellemi irányával összeköttetést kereső törekvés. Fontolja meg azt is, hogy tagja-e az aspiráns más, a katolikus beléletet fejlesztő intézménynek (pl. Mária Kongregáció), avagy kísérje figyelemmel gondozottjait, hogy idegen befolyások, esetleg saját félszeg buzgóságuk nem tereli-e őket más ájtatos testületek kötelékébe, mivel itt is áll az evangélium szava: két úrnak nem lehet szolgálni. Statisztákra pedig nincs szükség a harmadik rendben.

7. Az ideális lelküetről.⁴⁶

Királyi Fenség!

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Vannak emberek, akik valóban pecheseek. Ilyen szegény ember vagyok magam is, akinek szinte a nyelve hegyéről vették le a témát, mert éppen az a gondolat jutott itt kifejezésre, amelyet kiaknázni, feldolgozni, észlelhetővé, érzékelhetővé tenni szándékoztam ennek az ünnapi beszédnek a keretében.

A tettes Somló Sári, akivel különben már régóta háborúskodom. A művészeti szakosztályok jelentésének felolvasása közben ő, amikor egy bizonyos programjához ért a jelentésnek, staccato kezdett beszélni. Égy bizonyos hangsúlyozással minden szót kellőleg megnyomva, minden gondolatot aláfestve, közö'te lelkének panaszát arra nézve, hogy a kulturális szakosztály részére több érdeklődést — csakhogy éppen ki nem mondta —, több ideális lelkesedést kér. Mikor én azon gondolkodtam, mi legyen az én úgynevezett ünnepi beszédemnek a tartalma, egyenesen erre a gondolatra, erre az eszmére terelődött a figyelmem. T. i. fel akarom a hölgyek figyelmét hívni arra, hogy *minden erkölcsi*

testület, minden alakulat annyit bír el, annyit produkál eredményekben, amennyi a közvetlen alkotó összetevőiben az eszmények iránti fogékonyság.

Idealizmus tekintetében szegény, kisméretű, törpe, apró emberek idealizmusa, eszméi, mondhatnám rajongása szegényre szabott és szűkre szabott. Egyéniségük rendszeren kerékkötője azoknak a vezérgondolatoknak, illetőleg a vezérgondolat megvalósításának, annak az ügynek, amelyben azok az illetők működnek. És viszont legyen és legyenek az eszközök, melyek rendelkezésre állanak, minél csekélyebbek, ellenben abban a pár emberben, abban a több emberben, abban a sok emberben legyen adva az a törhetetlen *akarom* című fejezet, az a bizonyos *minden áron erőt veszek magamon* és az én személyes nehézkedésemen és az áldozatkészségre való hajlamtalanságomon, a *minél inkább erőt veszek magamon* című fejezet, annál többre megy, annál többre lendül az a testület. *Idealizmus nélkül semmit sem lehet csinálni, viszont olyan ideállal, amely csak a szemek előtt lebeg, olyan ideállal, amely csak konceptusban van meg, haladni nem lehet. Hanem egy kiforrott gondolattal, egy kiegyezett tervben, egy kiélezett céllal együvé verődött akaratos emberek, áldozatkész emberek, kényelmességüket feláldozó emberek, önmagukat és másokat nyugtalanító és presszionáló emberek, azok az úgynevezett előhívek és úgynevezett együütfárók, azok a «mitgehangen-mitgefangem-elvhez hű, veszedelmes következetességgel és elnézést nem ismerő kíméletlenséggel dolgozók, ezek képesek előbbre vinni ügyüket.*

A KLOSZ-nak itt van az eredeti bűne, amelyet magával hozott a világra, és amelyet nem sikerült semmiféle keresztvízzel önmagáról eltüntetni: — egy bizonyos meglendülés és az utána való csökkenő kitartás. Úgy látszik, tagjaiban e miatt nincs itt-ott kialakulás. Amit mi produkálni akartunk a kultúr-szakosztállal és a művészeti szakosztállal, azt saját-magunk miliójából kell kitermelnünk. Nem kívánok mindjárt abszolút értékű művészetet, de legalább egy fejlődésképes, folyton előbbre törekvő és csiszoló mesterséget. Hogy mi a KLOSZ-ból, teszem fel, a mi

énekkarunkkal, mely akart lenni, úgy mint régente, legalább tisztességes munkát mutassunk fel, úgy mint régente, az megtörött azon a bizonyos kötelességérzethiányon, az ideális lelkesedés hiányán. Hiányzott az igazi lelkesedés, mely tűzön, vízen, budai vagy dunai ködön, egészséges jó pesti sáron és ilyen és más egyéb kellemetlenségeken keresztül elvergődik arra a bizonyos próbára. Az első próba féleredmény volna; a második majdnem eredmény; a harmadik tisztességes eredmény; a negyedik próba plusz egy előadással és a saját önértetünk szava: hogy végre önmagunk produktunk valamit, létrehozza azt a megelégedettséget, és a további ösztönzést, melyek kivonzattak a sajátmagunk közösségéből.

Bocsánatot kérek, hogy én most ezt a megrovást Királyi Fenséged engedelmével közbeiktattam, de nem akar ez a KLOSZ lebecsülése lenni, hanem egészséges, házias vita. Ennek során ismét rámutatok arra, hogy az ideális lelkiületnek elsősorban a keresztény világnézet és az egészséges bölcelet elvi alapján, a jól rendezett önszeretnél kell kezdődnie, mert hiszen, ha a sajátmagunk számára nem tudunk megcsinálni egy ilyen csodálatraméltó organizmust, akkor nem tudjuk megalkotni egy közösség számára sem.

Visszatérve tehát az ideális lelkesedés nagy elvének nélkülözhetetlen hangoztatásához, mely Magyarországon speciálisan mindennél fontosabb, ebbe a mi ünnepi hangulatunkba is belevisszük egyrészt a beismerésnek képzetét, mely a sajátmagunk nehézkességét mutatja, másrészt ugyanakkor magunkévá tesszük ezt a gondolatot, elfogadjuk ezt az elvet és kötelességévé tesszük magunknak azt a törvényt, hogy igenis nekünk a KLOSZ-ügy érdekében ideális lelkiületet kell táplálnunk.

Mármost, hogy ez mikor és milyen formában fog megnyilvánulni, az mindig az adódó helyzettől függ. De úgy is lehet értelmezni, hogy egy nagyszerű fegyverbe dolgozza be kiki magát, mely az elnökség és a választmány által adott jótanácsokat úgy veszi, mint a tízparancsolatot — ezzel sem mondtam azonban sokat!

Csak ha valahogy mégis törvénynek minősítjük ezeket, akkor lesz valami olyan alkalmazkodási készség bennünk a feldolgozott és a főképen vallott és eszményített ideális célokért.

Királyi Fenség!

Az a körülmény, hogy méltóztatott bennünket magas megjelenésével megtisztelni éppen akkor, amikor a *KLOSz öreg morgó medvéje, aki itt állandóan fegybeszédekert tart minden* három, vagy négy napban, akkor, amikor Királyi Fenséged, mint egy angyal, mint valami magasabb lény, mint valami tündér idelibbent, idejött közénk, akkor igenis azt mondom, fogadjátok meg ennek az öregembernek a tanácsát és kommandóját és azokat az eszményi szempontokat ne hagyjátok kiveszni lelketekből. *Mindent, ami a világon van, a nőnek az ő speciális elhivatottságánál fogva, minden ideális kötelezettségével, majdnem megbékélhetetlen dühösségével kell keresztülvinnie, hogy a programból, csontból és izmokból velővel telített duzzadó világ váljék.*

Még egyszer letesszük hódolatunkat Fenséged lábaihoz ebben az ünnepszerű konfesszióinkban, ahol sok gyarlóságot mondtunk és sok gyengeségünkről tettünk tanúságot. Végezzük ezt a mi közgyűlésünket azzal a kéréssel, méltóztassék bennünket magas kegyei-vel továbbra is jóindulatában megtartani.

8. Választási kánonok ...⁴⁷

(Politikai beszédtröredék.)

... «Képviselőmül én olyan valakit akarok, akit én és velem sokan mások léptetnek fel, nem pedig olyat, aki fellép, hogy megmutassa magát, hogy észrevegyék. Képviselőül arra szavazok, akiről tudom, hogy nála és vele nem forog veszélyben a kijátszás, megkerülés, lealkuvás és elárulás veszélyében a keresztény állam és társadalomfenntartó alap. Akinek hittani és egyházi vonatkozásokban, erkölcsi felfogásban százszázalékos katolikusságáról meg vagyok győződve. Képviselőül

olyat akarok, akinek az orcáján nem virítanak az érvényesülés lázrózsái, aki nem stréber, aki nem eszi el más elől a kenyeret, aki dolgozni akar és tud. Képviselőül azt választom, akiről tapasztalatból tudom, hogy az egészséges társadalmi reform híve, a szociálpolitika szívós és alázatos szolgája, a család, az otthon, az anya, a gyermek szívvel és vérrel felkent pártfogója. Képviselőül olyan egyént kívánok tisztelni, akit nem vetek meg az állás- és jövedelemhalmozásokban kiütköző telhetetlenség miatt. Aki nem kerül bele az összeférhetetlenségi törvény útvesztőjébe. Aki független törvényhozó és nem igazgatósági tag kátrányban, ecetben és olajban. Képviselőül olyan egyénre adom szavazatomat, akiről tudom, hogy van érzéke a szenvedés iránt, mivel az emberiség nagy része szenvedőkből áll, nem pedig boldog gondtalanokból. Képviselőm az legyen, akiről tudom, hogy kedély- és érzésvilága nem idegen az enyémtől, akiről tudom, hogy eszményei azonosak az enyéimmal. A képviselőség, ha jár is vele tiszteletdíj, nobile officium, emelkedett látókörű és lelkivilágú alanyt igénylő kötelesség, amelyet nem százpengősökkel, hanem lelkiismerettel mérnek. Képviselőmtől tudást, szorgalmat, jó modort, jellemet, el nem kopott hírnevet, egyéni tisztességet követelek. — Politika-ethikai eszményem Deák Ferenc, a *tekintetes* úr, aki sem a nemzettől, sem a királytól jutalmat el nem fogadott. Az udvarnál mindössze egy hatszemközti, ceremóniatlan ebéden jelent meg. Erzsébet királyné fényképét kapta ajándékba, amelynek — mint a hír tartja — a rámaját is visszaküldte, csupán a képet tartva meg» . . .

MÁSODIK RÉSZ:
ÍRÁSOK

I. Elmélkedésszerűek és eszméltetők.

I. Actio catholica.

Alapszín.⁴⁸

A Szentatya ajkai a katolikus tevékenységnek és a laikusok apostolkodásának egymásba kapcsolódó feladatairól sürgetően szólnak a világ minden tájáról Rómába igyekvő hittestvérekhez.

A világmissziók felkarolása, a külterjes hittérítés ápolása mellett a belterjes apostoli munkára irányuló lelkesítés képezi XI. Pius pápa szíve gondját, későnkorán.

Míg a pogányok megkeresztelése s a szakadároknak Krisztus aklába terelése különlegesen és kifejezetten, ezt az evangéliumi célt régóta szolgáló intézmények fejlesztése és újak létbehívása segítségével történik, addig a katolikus tevékenységbe való önkéntes bekapcsolódás, a laikus apostolkodásra való személyes vállalkozás csak egyéneként végbevitt önképzéssel, az önmegszentelődéssel közelíthető meg.

Aki azt a célt tűzi maga elé, hogy az evangéliumi családtya szölejének munkásai sorába lép, gondoljon az írás szavára és ne késlekedjék.

Ha a részünkre kijelölt ideigvaló élettartam folyamán a küldetéssel megbízottak mellett, állapotbeli kötelességeink napi lebonyolítása után, mi is kívánunk a Krisztustól még húzódozók, a Vele nem barátkozók körül lelkük javára eredményes szolgálattétellel próbálkozni, ezt csak annak a hangsúlyozott, sok befektetést feltételező figyelmeztetésnek nyomán tehetjük, hogy aki szent, legyen még szentebb.

Nem vakmerőség, nem is a szavakkal játszó felüle-

tesség mondatja velünk, hanem az igények ismerete, a laikus apostolkodással szemben tágrányílt, szemek várakozásának lélektani háttérében meghúzódo tapasz-
talásunk állapítja ezt meg.

Az ember, akinek szívéhez kívánunk férközni, a felebarát, akit a helyes útra iparkodunk vezetni: a szép, a rendezett, az összhangos, az áldozatos élet tekinté-
ben nagyobb követelményeket támaszt velünk szem-
ben, mint maga az Isten.

Senki sem adhat abból, amije nincsen.

*Senkit sem bírhatok rá olyasmi megkívánására, amire
figyelmét irányítani, amit neki foghatóan megmutatni, előtte
szemléltetni nem áll módomban.*

A példa az, ami vonz, meghat.

*A példa ad egybevetésekre, összehasonlításokra, ezekből
folyó megszegyenülésre, nyomán keletkező lelkesedésre
indítást.*

A példa izgat, serkent, bátorít, magával ragad.

*A példa csitít, nyugtat, békít, kiegyenlít. Ő tartat pihe-
nőt, új lendülésre hevít s a végig való kitartást sugalmazza.*

Az Isten a szentírás balzsamot lehelő lapjairól le-
olvastatja velünk a vigaszt, hogy ismeri fáradozásainkat. Mindentudó bölcsességének délszínében szorongatásaink-
ból és harcainkból misem marad előtte rejtve, ő tudja, mit érünk, mit tartson felőlünk.

Másképen mér az ember. Egyszer szálla, másszor gerenda izgatta szemével álnokul fürkészh. Idegesen köve-
tel, méltatlankodva sürget. Gyanakszik. Botránkozik, ítésh és elfordul tőlünk. És tán soha többé vissza se tér hozzánk!

Egy feladat is elég az embernek: a veszébe rohanó világ közepette úgy sáfarkodni önlelkével, hogy üdvö-
zítse.

Másodikra is vállalkozni s az isteni fölhívás szellemé-
ben testvérünk lelki javát istápolni akkora többlet, amit aprólékosan áttekinteni, állandóan szemmeltartani, rövi-
debbre-hosszabbra terjedő napszámban elkedvetlenedés, felmondás, kidülés nélkül szolgálni, csak az életszentség magaslatairól lehet.

Ezért alaptétele a laikus apostolkodásnak: aki szent, legyen még szentebb.

Gáncs ne érhesse. Nehézség meg ne riassza. Indulat el ne kapja. Harag, gyűlölet mérge ne marja.

*Legyen áttetszően tiszta lelke-teste. Keze-lába kész a segítségre, szíve hajlamos a könyörlésre.
Ne irtózzék az áldozattól, ne a nélkülözéstől.*

A sérelmeket felejtse, az Isten ostorát szeresse s a nyugós emberek terhéért Szent Pálként viselje.

Az evangéliumi gyertyatartó köré gyülekezve, a rajta fényeskedőkre szegzett szemmel szorongassuk kezünkben az Üdvözítő Mester emlegette égő gyertyát.

Emeljük magasra Szent Gergely pápa magyarázata szerint jócselekedeteink világító fáklyáját. Ennek sugárzatában Isten dicsőítésére hajlamosodnak és a saját üdvözítésük kötelességére eszmélnek az emberek.

Az Úr hathatós kegyelméből!

A mi szegényes, jószándékú közreműködésünkkel!

Kiálts, meg ne szűnj!⁴⁹

A keresztény élet menetrendje a katekizmus.

Amik serényen forgatják, még inkább, akik betéve tudják, tapasztalásból elismerik, hogy a cselekvő testvériség kiindulópontját az emberi igények kölcsönössége és kielégítésük mértékének azonossága képezi. Különösebb hangsúlyozás nélkül is világos, hogy elsősorban lelkét érintő vonatkozásban s csak azután testi jólétünkkel kapcsolatos alkalmazásban.

Ezt a tételt az evangéliumból rügyező erkölcsan nyelvén így fejezzük ki: Amim van, abból illik, abból kell másnak is részesednie.

Ha lélekben vallom és élettél élem Krisztus tanítását, nem elég, hogy örömeit, kegyelmeit másoknak is szánjam. Olyanoknak, akik kafarnaumi zsidókként fázósan ijedeznek tőlük; vagy Nikodémussal csak az éjszaka leple alatt hallgatják a Megváltó érettünk dobbanó szívének természetfölötti veréseit.

Mondott szóból ért az ember.

Kihangzó beszéd a belülről fakadó példa kellezője és viszont az életté domboruló példa a mondott szó erkölcsi együtthatója.

A világ régen ráeszmélt már arra, hogy a csak sejtett hiányérzetet a tudatalattiságból felszínre hozva öntudatos kívánsággá kell fejleszteni. A nincstelenségből igényt kovácsolni. Az értetlenségből vágyat csiholni. A kereslet láza, idegessége, szomja a kínálat figyelemkeltésétől, képzeletet felcsigázó mozgékonyaságától szélesül nehezen oltható követeléssé.

A laikus apostolkodás — tisztesség ne essék — az egyénként megélt, példában testesült evangélium szóval is végbevitt reklámozását jelenti. Ez abban áll, hogy a malasztihette ember a maga kicsi életének miértjét, mikéntjét, eszközeit az Üdvözítő fönséges személyéhez társult egységre való rámutatással szerényen bár, de mégis lelkesen tárja föl.

A katolikus tevékenység mindig Jézusra mutat.

Jézusra, aki Kain tesvérfelejtő szívtelenségének örök cáfolatául úgy avatott valamennyiünket felebarátunk lovagi védőjévé, miként az Isten-Atya Őt minden szív királyává és központjává tette.

Jól értsék meg a laikus apostolkodás küldetés-szerűségének hallatára kérdőjellé görbülő mindenek, hogy ennek a kötelességnek élőszóval teljesített szolgálata nem jelent szükségképen szónoki emelvényt. Sem előadói asztalt. Tehát tömegeket sem. Vagy nem *csak* ezt jelenti!

A laikus apostolkodás színhelye, eltekintve az inkább kivételes, szórványos esetektől, legfőképpen a család, a hivatal, a műhely, az asztaltársaság, a meghitt baráti kör. Véletlen részese még helyel-közzel, kiszámíthatatlan körülményszerűséggel felénk sodródott, reánk akaszkodott több-kevesebb, soh'se látott idegen ember. Tudatlanok. Kétkedők. Tévelygők.

Félszegen. Aggályosak. Túlzók. -Alkuvászók. Kényelmesek.

Nehézkesek. Hanyagok. Késedelmesek.

Bátortalanok. Hideglakatosok. Vakmerőek. Botránkozók vagy botránkoztatók.

Kétségbeesettek. Nyeglén elbizakodottak.

Fatalisták. Fanatikusak.

Akikkel szemben lelkiismeretben kötelezi a keresztényt a testvéries rendreutasítás feladata, az irgalmasság lelki cselekedeteinek gyakorlása.

Kellő határok között még felfelé is.

Sokkalta inkább a mellérendeltek között.

Hütlenség, kötelességszegés terhe alatt az alárendeltek iránt.

Néma ebekhez hasonlítja az írás az Isten érdekeiért, tehát a lelkek javáért ki nem lépő gyenge jellemeket. Szólásra ösztönzi, a jóakaró beszédre nyílt ajak lezárásától óvja híveit. Egyre sürgeti az éhezők javára a kenyérszegest!

A Szentatya 50 esztendősi papi tevékenysége magaslatáról tekint bele az evangéliumi aratás távlatába. A hív szolga szorongásával szemléli a rábízott milliók szellemi ösztövérséget.

Nem kitüntető bizalmának megnyilatkozása-e, ha az örök titkok aranymises sáfára minket is meginvitál a nagy Isten napszámjába?

Az önmegszentelődés kohójában acélossá edződött példaadás átütő erejének megszólaltatására, mindig tapintatos megvilágítására.

A mi nagy hatalmunk.⁵⁰

Minden hívő, istenes keresztény az Úr országa terjesztésének hivatott munkása.

A velünk közölt kegyelem a természetfölötti gondolkodás és akarás lendítőkereke. Peremére csatolt buzgó, egyéni készségünk az erőátvitelt eszközlő közvetítő. Vele formálhatjuk át hideg és mozdulatlan köveknél is érzéketlenebb felebarátainkat Ábrahám fiaivá.

De nemcsak lehet. Ügy érezzük, mi több, tudjuk: kell.

Akármilyen siralmas, bármennyire letarolt is az élők

mezeje, Isten akarata mégis, hogy ez a világ ne váljék holtak temetőjévé.

Példaadó tevékenységgé kovácsolt evangéliumi élet és okos beszéddel szitogatott lelkesítés nem hasítják mindig olyan szélesre, annyira mélyre a barázdát, hogy benne a leggondosabb gazda kezéből odapergett mag dúsan termő csirává fejlődhessék.

A mennyországról, üdvösségről botorul megfeledezett emberiség igaz megmunkálói az érte imádkozok.

A Jézus emlegette bozótot, az útfelet, de még a sziklát is porhanyóra tépő erő: a tehetetlenség látszatával beárnyékolta fohászokodás. A szótlán jelentéktelenség magányába elvonult könnyörgés. A könnyekben patakka olvadó, a sóhajtásokban gránittá nehezedő rimáncodás.

Az imádság az a tényező, amelyikről a testté lett Ige az élettartamnyi szükségességet hirdette; az emberek pedig megállapítják róla a gondolatszegény céltalanságot s a dőre, improduktív ürességet.

De ez a nagyhangú kijelentésük csak addig fedti gondolataikat, amíg első személyben esedékes kötelességről van szó; míg az imádság fogalma egyéni munkát kíván tőlük, akár sajátmagukért, akár közelebbi vagy távolabbi embertestvéreikért.

Közömböst mímelő üresfejűek, szélsőséges szabadgondolkodók meghátrálnak arra ébredtükben, hogy valaki gondol rájuk, törődik velük s viaskodik érdekükben és javukra — ellenük.

Sötétségből belátásra eszmélést, idegenkedésből rokonszenvre váltódást, tiltakozásból helyeslő megnyugvást, veleszületett idétlenségből, hűdések bénaságából elevenséget elővarázsló indítást: világ kezdete óta azok termeltek ki az emberiségből, akik bizonytalan sorsával bajlódtak.

A testvériség teljes pompájú kivirágzása egymás lelki szükségleteinek istápolásában áll.

Abban a tapasztalatra épített s az egyéni tapintat sugallta viselkedésben, amelyik ismerve a büszkék zárkózottságát, az elfogultak kicsinyességet, a tudatlanok makacosságát s az érzéki emberek ziláltságát: a krisztusi

elvek mintájára szabott példa bemutatásának meddő-sége, az előszóval hangsúlyozott kitanítás sikertelensége után a laikus apostolkodásban résztvevők utolsó had-sorába, az imádkozók közé húzódik vissza.

Ebben az alakulatban vagyunk legszámosabban Isten országának mívesei.

A példaadással járó szemléltetés ezernyi gondja, a szigorú lelkiismeretvizsgálás rostáján megszárt viszonylagos tökéletesség felelőssége, megsemmisítően nyomasztó terhek. A zsinagógában mellét verő vámszedővel koldus-magunkra esik tekintetünk és búsongva ismételjük: Uram! légy irgalmas nekem, szegény bűnösnek.

Az élő beszéd kedvkeltő színessége, oktató világossága, megrázó ereje nem sok embernek híres tulajdonsága. Sámuel prófétaként háritjuk el magunktól a küldetést: gyermek vagyok én Uram, és nem tudok szólni.

A templok titokszerű légkörében, kamrácskáink csendjében, erdők magányában, mezők virányain, a csillagos égbolt alatt, a munkaasztalnál vagy a betegágyon, — térden, ülve, jártunkban-keltünkben, görnyedve, fekvé elsóhajtott és elsírt emlékezések, felajánlások, elégtételek az összetevői annak az istenáldást harmatozó eredőnek, amelyikről Szentséges Atyánk, XI. Pius pápa hirdeti, hogy a testvér közbenjárásai a testvéért.

A hitetlenért. A meghasonlottért. A közömbösért. A megszorultért. A tártalanért. A szenvedőért.

A testvériség valamennyiünket egy akolba terelő kolompja az egymásért való imádság.

Kongassuk szívvel. Sokszor. Szüntelen.

Tarts lépést!⁵¹

Az ó- és az újszövetség ölekezésekor, az Utolsó Vacsora asztalánál a Mester körül ott voltak tanítványai, jóllehet sorukat már kikezdte az árulás. Az Olajfák hegyén se tágítottak mellőle, bár lelküket valami nyomott, fullasztó hangulat már megfeküdte.

De jöttek Iskarióttal élükön a poroszlók s íme rögtön megdöböntő valósággá lett az Úr jövendölése: a pásztort megverték, elszéledtek a nyáj juhai.

Úgy érezzük, hogy igazságtalanul érne bennünket a párhuzamokkal erőszakoskodó hatáskeltés vádja, mert állítjuk, hogy keresztény tömegeink lelkiiségének alélt volta miatt a Jézus oldalsebéből született Egyház nehéz válságoknak néz elébe.

Senkit meg ne tévesszen, hogy még százmilliónyin vagyunk. Értéktelen szám ez, hiszen a sokaság, nem szólva a támadásokban letörő gerinctelenségről, már az első, szigorúan fürkésző pillantásra meghátrál, mert nem bírja el a válogatás, selejtezés szigorúbb mértékét sem.

A baj megállapító vizsgálat szerint a lelkiiség első és legszükségesebb kelléke, a hit, számtalanok szemében jelentégtelen, utolsó tényezővé törpült. Az ilyenek kereszténysége menten összeomlik, mihelyt érdekében számottevő valamit kellene cselekedni. A holtak kísértenek itt, akik hazajáró lelkeként ténferegnek a színen, hogy eltemessék halottaikat.

Járnak-kelnek, sőt sűrögnek-forognak a nyilvánosság piacán jó emberek, becsületesen jóhiszeműek, ám végzetes ügyefogyottságukban a gonoszok felhajtóivá nyomorodottak. És sajna, nem úgy vannak, mint akik nem bűnöztek, holott vétkeztek volna. Ellenkezőleg, valahányszor belebotlottak az alkalomba és zavarba ejtette őket tájékozatlanságuk, mindjárt el is estek.

Min fordulnak meg az ilyen csatavesztések? A lelkek edzettségének hiányán. Azokat süllyeszti el keresztényi mivoltuk elégtelensége, akiknek merő szokásszerűségben merül ki a kereszténységük.

Ha még oly fájdalmasan hangzik is, félreérthetetlenül kimondjuk: a tömegek számára a naiv kereszténység kora lejárt. Helyébe az öntudatossa kiigazodott kereszténységnek kell lépnie. A kedély gazdagsága egészüljön ki a gondolkodás átható s az akarat átütő erejével.

Hitünk megingathatatlan volta mellett vallásunk tökéletes ismerete álljon őrt. Az Egyház tanításának teljes egészében igenlő elfogadása s a tanításnak lényegében és részleteiben történő elsajátítása egyképen szükséges.

Nem arról van szó, hogy valamennyien hittudósok legyünk. Ám rá kell mutatnunk az anyaszentegyház kezével felénk nyújtott szentírásra, amelyik a vasárnapi evangéliumi szakaszoknál jobban megismerteti velünk a Megváltót s az Ő igéit.

Az egyházas érzületig fokozódó katolikus lelkület több az idényszerű hűségnyilatkozatoknál. Őnérzetet, megbecsülést és jogos büszkeséget Egyházunk történelmének lapjairól szerezhetünk azzal a higgadt mérlegeléssel együtt, amelyik a koronkint tapasztalható fogyatkozások tárgyi ismeretével felvértezve állja a történelmi ferdtések és hazugságok pergőtüzet.

Kit ne tépáznának meg hit dolgában a kételyek, a bizonytalanság? Ilyenkor ne lenne tennivalója a kereszténynek? Elég csak várni, hogy alkalomadtán majd mond valamit erre vonatkozólag az Egyház? Addig pedig nőjön a dudva, sűrűsödjék a bozót, halmozódjék a szemét? Meg se mozduljon? Felvilágosító könyv után ne nyúljon?

Az apostoli hitvallás kötelességül vállalt tételei mellett mindegyikünk életével bizonykodjék. Ha el nem ért, legalább megközelített tiszta kereszténységgel. Mi ez, ha nem az isteni akarat végrehajtása azután, hogy Krisztus szava szerint hívtuk is, meg is vallottuk az Urat?

Nem jelent, nem követel-e manap minden kiforrt kereszténységet?

Tarts lépést!

Amit még csiszolni kell.⁵²

Még mindig páratlan benyomások hatása alatt állunk. A Szent Imre-jubileum nagyhete, előre el nem képzelt, ám annál fényesebben kibontakozott eseményeivel, mélységes nyomokat hagyott a lelkekben.

S ha tán kevesebb nehézségbe botlanék mostanság a mindennapi élet, mint amennyivel s amilyenekkel későn-korán tényleg viaskodik, nem alaptalanul táplálnék a reményt, hogy a csaknem évezredes távlatból felragyogó szent királyfi szelleme az evangéliumnak, a kereszténységnek az eddiginél öntudatosabb kimélyítésére hajlamosítaná a magyarságot.

Mert legyünk csak őszinték és valljuk be nyíltan, kertelés nélkül, hogy a mi társadalmunk az ünnepnapok felemelő hangulatait a hétköznapok szürkeségében állandósítani képtelen. Nem viszi ezekre át sem a megértés, sem a lelkesedés, annál kevésbé a testvériességben való egygyekovácsolás indítékait. Valami, mindössze alkalmi jellegű meghatódottság s az egyedül ballagó emberek búbanatos bizonytalansága jellemzi a mi népünket.

Hiányzik belőle az evangéliumi kovász erjedése és erjesztő hatása. Nincs meg benne az esőcsepp következetessége, amelyikkel az a sziklába is lyukat váj. A ránevelésben sajnosán felöltő mulasztások miatt szinte közömbösen nélkülözi a lendületet és szívósságot, az erős homlokot és a kemény gerincet.

Magyarországon legjobbaink is még sokáig csodálkozva hallgatják, hogy a Mester tanításának s az őskeresztény századok örökségének sokszoros jutalomra érdemes sáfára a tevékeny katolicizmus, nem pedig az olyanszabású erény, amelyik tagadhatatlanul védelmi helyzet és fertőtlenítő biztonság ugyan az én számára, de távolról se gátakat elsodró szeretet és nem is nyugágot, kényelmet feláldozó hevület az egymás terhe viselésének kötelességében.

Mindnyájunknak meg kell barátkozni azzal az erőteljes figyelmeztetéssel, hogy katolikus mivoltunk meg nem fenekelhet a középszerűség homokpadján, fenn nem akadhat a szokásszerűség zátonyán. Katolikus kereszténységünk mozgékonyt, fogékonyt, egyéni tökéletességet és a szomszédokkal összefogódzó szívéllyességet követel, magas erkölcsi emelkedettséggel párosult kilépő tüzességre tart számot.

Ha szavaink cáfolatául valaki ujjal mutatna a

tudomány ápolása s a zárkózott életmód címén elvonult filigránokra, ne restelkedjünk és szégyenkezés nélkül hivatkozunk az Úr megvallást sürgető szavaira.

Mutassunk bátran arra a várakozásra, amelyik a testvérember üdve biztosításában megvalósított munkarészt igazolásunkul igényli egy másokéval keresztül-kasul összeszővődött élet leszámolásakor.

A tevékeny katolicizmustól idegenkedők elhárító és tiltakozó mozdulatának gyökere vagy a tudatlanság talajába ágyazódott, vagy az áldozathozatal irtózata lüktet benne. Az se lehetetlen, hogy bár kifogástalan, sőt kötelességszerű foglalkozások és hivatások terhe nehezedik rájuk, mégis, mintha felettük borongana egy árnyék, az evangéliumi példabeszédé s a közös asztalhoz való letelepedésben, a meghívottaknak szánt kenyér megszegésében ezeket is a két iga ökör, a majorság s a megfelelésesedés gáncsolná el.

Sikerül-e a tárogatóval körüljáró keltegetőknek egy áldott, szép reggelen belátásra ébreszteni az ilyeneket, hogy nem elégséges csak jóknak lennünk? Hogy a jót jobbra, sőt legjobbra illik és kell fokoznunk?

A családi ház kertes udvarán megélt katolikumot a kerítésen kívül, a piacon kell igazolni!

Elő a negatív atyafiakkal!⁵³

A politika nem kenyerünk. Két okból nem az. Már lapunk célkitűzése számúzi hasábjainkról ezt a csúnya mesterséget. De még ha el is kapna bennünket a Budapesten most dúló plakátharc vihara, a tételes törvény parancsoló rendelkezése torkunkra forrasztaná a politizálást. Amit tehát írunk, csak keresztény kötelességtudásra serkentő, időszerű ébresztő akar lenni.

Aki manap a társadalom szétesését panaszolja s a társadalmi erők széthúzásának fokozatosan erősbülő ütemét teszi szóvá, színigazat beszél. Mert múlt és jelen között abban rejlik az óriási különbség, hogy bár mindig egyéenként eltérő utakon jártak az emberek, jóllehet

az élet sivatagában más és más szél kapta fel, vitte s forgatta a gondolatszemcséket, mégis volt egy, a keresztény társadalmat összetapasztó erő: a világnézet azonossága. Tudományos irányzatok és iskolák, bár régebben is a véleménykülönbség tüzeiben izzottak, kemény csatákban tépték egymást, az alapigazság végül is a közös szellemi egység abroncsai közé foglalta össze a szerteséjjel kerengőket. Senki se tagadta Isten létezését, senki se vonta ki magát királyi pálcájának hatalma alól.

Örök céljaiban a lelket, hozzásimuló rendeltetésükben az Egyházat s az államhatalmi felsőbbiséget egyenlítő hatásaiban a lelkiismeret törvényességét, nemkülönben úgy a természetes, mint a keresztény erkölcs adottságait, a késhegyig menő ellentétek és viták zászlóvivői kivétel nélkül az élet tengelyének tekintették. Hívó emberek közössége volt a társadalom, ha nem is szenteké.

Századok óta lépcsőzetesen romlik a helyzet. A reneszánsz és a reformáció éket vertek a hit istenadta, istenőrzötte egységébe. Nem egyoldalú történelemcsinálás mondatja velünk, hogy az egyetlen kereszténységből azóta lett többfajta kereszténység. Ma pedig ott tartunk, hogy a folytonos szellemi vedlés, az erkölcsi alkuvászás során már a tíz ujjunkon megszámálható pogányságokig jutottunk el.

Ezután már nem sokáig várathat magára a társadalmi rend felbomlása, az anarchia. Hiába méri az élet értékét a kötelességteljesítés hajszálmérlegén ez, ha amaz meglapulva kuncog, vagy harsogva nevet — ahogy ő mondja — az ilyen bárgyúságon. Egyik a lelkiismeret diktálta emberiesség korlátai közé szorítja az üzleti érvényesülést, a másik már csak épp hogy a büntetőtörvénykönyv szakaszaival nem óhajt megismerkedni. Szent tragikumát akarja vinni végesvégiglen a házashűség egyik hőse, a másik már elgyűrűzéskor a könnyelmű próbálkozás ledérségével dúdolja a legszentebb frigyét is újrázok indulóját: Gombház, ha leszakad lesz más!

Folytassuk tovább? Lehetne, mert a keresztény világnézet háttérbeurítása még egyéb szörnyűségeket is felszínre vethet. Ennek a folyamatnak vége a társadalom összeomlása lesz, amikor az újabb babiloni lélekkavarodás veszett sárkányként a maga hívatlan prófétáit emészti el.

Ezért adott a mi napjaink három utolsó pápája szigorú parancsot, a katolikus tevékenységre serkentve mindannyiunkat. Legfőképpen a hideglakatosokat, a negatív atyafiakat. Akik sehol sincsenek. Akik azzal a vállvonogató mentegetődzéssel késnek el minden egyes komoly próbatételről: ha tudtam volna, hogy ilyen fontos az ügy! Ám amikor a fölvilágosítás szavával tisztelettudón közelít az ilyenhez a keresztény társadalom szent érdekeinek valamelyik igénytelen útkaparója és kéri, invitálja, hogy mozduljon meg, vagy a közügyek terén kiérdemelt veteránságára hivatkozik: őt ne bolygassák, mert úgyis mindent tud; vagy képzelt szellemi fensőbbiségében keresztülnéz a tapintatlan akadékoskodón, mert őt a dolog nem érinti. Akiből nemhogy a buzgóság izzó hevülete hiányzik, hanem Pató Pálék úttalanságának degeszébe fulladtak bele azzal a jelmonddal: Ejj, ráérünk arra még!

Ne hagyjatok békét az ilyeneknek. Ne mondjátok róluk undorral, hogy ezek a kereszténység évezredes útvonalán elhullottak. Keselyűk, kányák pecsenyéje. Közelítsétek meg őket újra és újra. Csak, ha ismételt megszégyenítés után nincs maradástartok közöttük, akkor hagyjátok őket sorsukra!

Azaz még akkor se. A katolikus tevékenység nap-szamosainak még mindig van egy fegyverük. Imádkozzatok érettük, hogy az utolsó percben nyílják meg az eszük!

Bodóné a bor áráról.⁵⁴

Elfogult bátortalanok húzódozása, se meleg, se hideg óvakodók kényelmeskedő mentegetedzése, nyílt homlokkal szembeszállók makacs ellentámadása sűrítődik ebbe a kérdésbe: Hát a többiek?

Ezek valamennyien azt akarják kifejezésre juttatni, hogy rendben van, őket egyénileg nem vonzza, miattuk virulhat a sokat hánytorgatott katolikus tevékenység. De mivel szerintük ők magasabb nézőpontból kezelik a kérdést, nyugtalanítónak látják a veszedelmet, hogy ilyenén újszerű csoportosítással, zárt keretekbe való beinvitálással nem tizedelődik-e meg éppen a mi sorainkon belül a zavartalan társadalmi egység.

Nem veszélyezteti-e a katolikusok egygyártozásának általánosságát sokaknak a katolikus tevékenységtől való idegenkedése? Akik előtt ismeretlen fogalmak ezek a szokatlan szervezetek, különféle alakulatok. Azt kérdezik, nem szűkítjük-e meg rövidlátón egyházunk isteni kézzel tágraszabott kereteit, holott azokon belül kivétel nélkül elfér mindenki, akinek homlokát a keresztség cseppjei érintették.

Nos, ez a kérdezősködés legtöbbször bizony csak fedezék azok számára, akik aggodalmaskodón, hívatlan prókátorokként játsszák a szomszéd sorsáért érdeklődő tetszetős szerepét. Búvóhely, mert előzetes elhárító mozdulat egyszer nyárfáié vélek, másszor nyúlhozámék részéről. Az, mert ablakredőnyök lebecsátásában kimerülő tevékenysége az állandóan pihenésre vágyóknak, a jó emésztést előmozdító délutáni álmat legtöbbre becsülnöknak. Az, mert a világ végéig változatlan egyház hagyományait, az örök Rómát emlegetők elzárkózása a megújulás elől. Erkölcsi búvóhely végül, mert bár a katolikus tevékenység jelszava évtizedek óta röpköd felettük és utat keres elmékhez és szívekhez, ők még ma is a múlt század ernyedtt légköréből merítik indításukat a — semmittevésre.

De e szójáték veszedelme voltaképpen abban rejlik, hogy az ellenvetés végeredményben azonos egy másik,

még zavarosabb és az érdektelenség köpenye alatt az elsőszemély nyugtalanságát leplező tiltakozással. Ez a tiltakozás oda lyukad ki, hogy mindnyájan egyformán katolikusok vagyunk, nincs szükség osztályozásokra. Nem engedjük magunkat másodosztályúaknak minősíteni, mert a katolikusnak hirdetett tevékenységet nem vagyunk hajlandók elődeinktől hagyományozott örökségnek tekinteni.

A másokat féltő tiltakozás szerint tehát a katolikus tevékenység kirekesztő jellegű, afféle zárt arányszámot bevezető támadás a tartózkodó többiek ellen. Aki lépést tart a rohanó idővel, a forrongó élet jelenségekkel, könnyen megállapítja a tévedést. A katolikus tevékenység nem a többiek kiforgatására, lefokozására spekulál, hanem megnyerésükre, megmozgatásukra törekszik. Ahol lángja éled, ott a mások kezeit kereső szövetkezés, a valamennyivel egybeforró eszmeközösség megvalósulásáért lelkesedik.

Annyira nem a taszításon, hanem, ellenkezőleg, a vonzás törvényén épül föl, hogy időt, erőt, kényelmet félretéve, tisztán a többiekért, tehát a közjóért létezik. Éppen, mert a katolikus élet elvei hajótörést szenvedtek volt a megszokottság és közepszerűség szürkületében, abban a tudatlanságban, amely nem különböztet, de egy elfajzott nyugalom biztonságában ringattatta magát a megszokott vizeken: kellett a katolikus tevékenységnek jönnie, hogy a veszni induló faj akadozó vérkeringését elindítsa.

Hogyan lehessen a távolban andalgókkal, ácsorgókkal kapcsolatot fenntartani, ha nem úgy, hogy összeterejük őket egy mozgalom közösségébe, hogy a velük való állandó érintkezéssel tüzet csiholunk belőlük s a példaadás hatóerejével hajlamot keltünk az étvágytalanokban?

Ki tereli össze a kereszt szent jelvénye alá a tegnap és tegnapelőtt örlött derekú embereit? Nem az a pár elszánt önkéntes-e, akik mernek és bátorítanak? A válogatottak kiképzését, a létszám belső erőből telítődő gyarapítását ép ésszel ki minősítené az erők megosztásának?

A kérdezősködők azt mondják: vagyunk elegen katolikusok. Számszerűség szempontjából ez igaz. Csak-hogy akik vagyunk, nem eléggé vagyunk katolikusok. Ebben nincs, nem lehet megállás. Ne tereljük tehát a figyelmet szemforgatóan másokra. Majd azok is elindulnak, ha minket lépni látnak.

De mozduljunk, mert utolsóul érni fel a vár fokára — majdnem szégyen.

Mit akar a katolikus tevékenység?⁵⁵

A Kaifás, Pilátus és Heródes-vezette nagy pör még mindig eldöntetlen.

Az egyházában továbbélő Krisztus ma is vádlottként áll a világ ítélőszéke előtt. Valamennyien katolikusok, a megdicsőült szentekhez hasonlóan, tanúságtételre vagyunk megidézve. Háromszázmilliónyi vallomásnak kellene elhangzania Krisztus mellett, ha nem akadnának közöttünk bőven hamis tanúk és meg-némult ebek.

Tanúul avattak a bérmálás szentségében, de mi haszna ennek a gyermek-, vagy ifjúkori szertartásnak, ha belőle már csak ünnepi emlékezések lengedeznek s a Lelket, Pál apostol tilalma ellenére is, már régen kioltottuk. A kézföltétel s az olajjal történt fölkenés Jézus nyilvános megvallását jelentik számunkra, azt, hogy hűséges és őszinte hitvallók legyünk s ne gyáva alkuvászók, hitvány árulók.

Jellem dolga a színvallás. Ki micsoda, bizonyuljon is annak. Mikor a protestáns nem rejti a titok leple alá protestantizmusát, a szabadelvű úton-útfélen hirdeti liberalizmusát, a kommunizmus a pincékből az utcákra tódul, hogy bizonyágtételével toborozzon sereget az óvatos fölforgatókból: vajjon ne az őskeresztény határozottságával állj a-e mindegyikünk a maga katolikus jellegét?

Tűnjenek el arcunkról a feszélyezettség vonásai! A tanúskodás, a majd szóval, majd tettel, majd példával

bizonykodó színvallás ne legyen nyűgös teher, hanem lelki szükségesség: a becsületes, nyílt jellem bemutakozása.

Egymással érintkező emberek kölcsönös joga, hogy ismerjék egymás kilétét. Tisztességes társadalmi érintkezés során nem álarc mögül szokás beszélni. Nyílt sisakrostéllyal folyik a gondolatcsere.

Aki megvallja Krisztust, páratlan tisztesség részese. A nagy, isteni családnak egyenjogú tagja. Annak kíséretéhez tartozik, aki előtt valamikor meghajlik minden térd. A szentekkel él közös hiten s a mindinkább gyűrűlő lovagi erények legendás hősiességével áll őrt, tör lándzsát olyan ügy védelmében, amelyiknek sok a kibebítője, légió a rágalmazója, sereg az üldözője. Nagy tisztesség katolikusknak lenni!

Lélekveszejtő szövetségekkel, a közömbösséggel és szintelenséggel s a legádázabb tagadással áll szöges ellentétben a katolikus tevékenység alaptétele: a salaktalan igazság lelkes szolgálata. A csattogó zászlók erdejében s a röpködő jelszavak rengetegében magasan kiemelkedik a mi szeplőtelen lobogónk. Ezt a diadalmas jelvényt büszke öntudattal hordozhatni mindig és bárhol a világon, 1900 esztendő s a föld sarkait betakaró általánosságának és kizárólagosságának meghamisíthatlan ösiségében.

És nem veszi értékét a tanúságtételre hivatottság tisztessége azzal se, ha a Krisztust megvalló kötelesség szigorúságára fordítjuk a szót. Bizvást rámutathatunk, hogy a tanúskodás alul kibúvók eseteire maga az Üdvözítő adta meg a büntető szankciót, amikor félreérthetetlenül meghirdette, hogy nem ismeri el mennyei Atyja előtt az olyanokat, akik megtagadják őt az emberek előtt. A tanúságtétel igenis szent kötelesség. Cserbenhagyhatja-e atyját a gyermek, mesterét a tanítvány? Megtagadhatják-e egymást a jóbarátok?

Sőt még a kötelességteljesítésnél is magasabbrendű cselekedet a sorompóbalépés. Olyan érzelemnyilvánulás ez, amely a kölcsönös szeretet gyökeréről fakad s annak légkörében fejlődik virágzóvá. Aki szeret, nem marad

néma. A lelkesedés kitör, ölhetett kezeket nem tűr a buzgóság. Az első pünkösöd igazolja, hogy ha a Lélek rászáll az emberre, megnyílik a szája. Hitvallóvá lesz. Nem tehet másként.

Jellem és kötelesség követelik, tisztesség és szív szorgalmazza a hitvalló lelkületet. Képzeltető-e, hogy késedelmeskedjünk, kiki a maga módján megvédeni Őt, aki ellen az istentelenek, az erkölcstelenség s a fölforgatás szelleme szakadatlan harcra tüzel most is?

Minden időben voltak hívei. Ma ne lennének?

Vannak, és hogy még többen és mindenütt legyenek, arra irányul a katolikus tevékenység.

A katolikus tevékenység anyajegye.⁶⁶

A Vatikánból február 12-én szerteömlött atyai szózat megtalálta az utat a világegyház valamennyi hívének szívéhez. Ez az üzenet, ha formailag nem is pendítette meg az immár esztendőök óta előtérbe lépett jelszót, a katolikus tevékenység mindenkire kiterjedő kötelességét, lényegileg mégis azt a célt szolgálta, hogy az apostolkodás egyetemességére és egyöntetűségére hajlamosítsa a lelkeket.

Nem kétséges, hogy XI. Piusnak ilyen célkitűzése halaszthatatlanul szükségessé teszi a katolikus tevékenység eszmei tartalmának kifejtését. Tapasztalati tény, hogy a róla szállongó fogalmak nagyon is különbözök és tökéletlenül szerteágazók.

Az a felfogás, hogy bármilyen, a katolikus gondolat szolgálatának jelszavával nyilvánosság elé kívánczó, vagy máris megmozdult buzgólkodás azonos a katolikus tevékenységgel mint ilyennel, egészen téves, mert hibás elindítású elgondolás. Kánonilag körülhatárolt mozgalom a katolikus tevékenység, melynek lényege a beszervezett világiaknak az egyháziak végezte apostoli munkában való részvétele.

Ezt az összefoglaló és egyben tudományos meghatározást, mely magának a Szentatyának nyilatkozatából

vált ismeretessé, tágabb fogalmazásban így fejezhetnők ki: a katolikus tevékenység a szervezett katolikus erők egyesítése a keresztyény elveknek az egyén, a család, a társadalom életében való hangsúlyozása, elterjesztése, megvalósítása és megvédése érdekében, az Egyház tanítása, a szentszék irányítása szerint, mindenkoron az illetékes egyházi előjárók vezetése alatt.

Ha tehát hittestvéreink az atyai kezdeményezés hallatára hajlamosak lennének a katolikus tevékenység napszámjára, nem szabad megfélemleniük arról, hogy ez a működés apostolkodás s mint ilyen szigorúan egyházi jellegű. Az apostolkodás ugyanis szívbeli készség, mely szerint e munkálkodás alanya, nehéz áldozatok árán is, felkeresse és Krisztushoz segítse a lelkeket. Az apostolkodás az egyén lelki szükséglete a Megváltó művének folytatására, betetőzésére. Szomjúhozom, Krisztusnak ez a szava, szüntelen visszacseng az apostoli lelkületű ember fülében. Csillapítani kívánja Urunknak ezt a szomjúságát s azért Pál apostolként mindent vállal, csakhogy a helyes útra segítse a tévelygőket.

Ha számbavesszük, hogy a Mester akarata szerint mindegyikünk gondja a felebarát üdvössége, nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az Úr meghirdetett békéjének közvetítését, országának megalapítását a tanító és kormányzó Egyházra, a bárányait legeltető Péterre, az apostolokra s azok utódaira bízta. A katolikus tevékenység, apostolkodás lévén, csak határozottan körülírt munkálkodás lehet: járuléka, függvénye annak a hiteles és küldetéssel bíró apostolkodásnak, melyet Krisztus a kőszálra épített Egyházra bízott.

Az apostolkodás feltételezi a hivatást egyrészt, a küldetést másrészt. Épp azért a hierarchikus apostolkodás nem téveszthető össze az Egyház segédcapatainak oly irányú dicséretes tevékenységével, amely pusztán az egyének önmegszentelődésének eszközlője. Épúgy nem azonos a hierarchikus apostolkodás oly tényezők hasznos és üdvös munkálkodásával sem, amelyek a tömegek társadalmi és gazdasági érdekeinek előbbrevitelén fáradoznak.

Az apostolkodás természetfölötti jellege szükségkép föltételezi az egyházi irányítást. Súlyos tévedés tehát, ha jószándékú egyesek úgy képzelik a katolikus tevékenységet, hogy a Krisztustól felhatalmazott és képesített hierarchia sugalmazásától, irányításától függetlenül, egyéni elgondolás szerint vélik a munkateljesítményt elvégezni. Nem vitás, hogy a világi elem- az erkölcsi és értelmi kiválóság terén tündöklő egyéniségeket mutat fel, csakhogy az ilyenek se nélkülözhetik a Mestertől az apostolkodáshoz megígért isteni segítséget, a természetfölötti siker zálogát. Aki nem a Krisztustól vetett alapon épít, homokra épít.

Ezért anyajegye a katolikus tevékenységnek, az apostolkodás lázától izzó jórakész léleknek a korrektt egyháziasság: a hiteles felsőbbség, az egyházi tekintély vezényszavát váró s a vezényszó nyomán lendülő engedelmesség dicséretes készsége.

Jöszte és jön, — menj és megy, a kafarnaumi százados jeligéje szerint.

A katolikus tevékenység derékhada.⁵⁷

Nem mondanánk igazat, ha kétségbevonnók azt a mind szélesebb körben megnyilvánuló érdeklődést, mely a katolikus tevékenység immár világrészeket behálózó terjeszkedése iránt nálunk, a nehezen mozduló Magyarországon is megnyilvánul.

A világi elem, mely a protestantizmusban annyira össze tudott forni a pásztorokkal, a katolicizmuson belül nehezen eszmélt rá a külterjes tevékenység szükségességének ismeretére. Az apostolkodást mindenha úgy tekintette, mint a papok dolgát, melynek a hívek csak gyümölcseit élvezik, de terheiben nem osztoznak. Megültek a belterjes evangelizálódás, az önmegszentelődés meleg fészében, holott az Úr nagy aratást hirdetett és ugyanakkor megemlékezett a munkások csekély számáról is.

Ezt a megállapítást korántsem mondjuk szemrehányásképen. Tagadhatatlan, hogy az Üdvözítő első-

sorban az egyháziakra bízta a lélekgondozás, lélekalászás és lélekmentés magasztos feladatát. Elsősorban. Ha azonban ebből a barázdából nem termelődik ki elégséges számú munkáskéz, nem világos-e, hogy a páratlanul nagykiterjedésű műveletben nem tekinthetni el egyéb közreműködő tényezőktől. Élénken emlékeztünkben élő háborús esztendők a tartalék- és póttartalékkal, a népfölkelők mozgósításával, pótsorozásokkal, ifjú korosztályok erejének kihasználásával, a polgári munkafronton női munkateljesítmények egyenrangúsításával kitűnő példáját adták annak, amit a katolikus tevékenység teljesen eszményi célzattal igényel Krisztus híveitől: az apostolkodásnak a világi elem részéről leendő mind általánosabb, mind lelkesebb felkarolását.

Ki nem látja, hogy a papi rend hitterjesztő s tán még inkább a Tiltet ápoló tevékenysége hovatovább elégtelennek bizonyul? Nem képes felölelni a mai társadalom mérhetetlenül felszaporodott igényeit.

Manap jobban, mint valaha, helyénvaló a laikus apostolkodás, mert ha végignézzük a papság sorain, az egyházi hivatás utánpótlásában mutatkozó hiányokon és nehézségeken, gondviselészerű eszköznek bizonyul a világi katolikusoknak ilyirányú készsége, amelynek korszerűségét nem győzik eléggé hangsúlyozni, értékét eléggé méltányolni az utóbbi idők pápái.

Nem két, hanem tíz karra volna szükségük a mai idők papjainak. Ezeket a kiegészítő karokat a papi renddel szerves egységet alkotó világiak szolgáltatathatják, akik a jó ügy, a felebarát, a hittestvér lelke, Krisztus földi országa elterjesztésének érdekében szívós igyekezettel oda is eljuthatnak, olyanokhoz is hozzáférnek, akiket a pap soha, vagy csak igen nehezen tudna megközelíteni.

A katolikus tevékenység, vagyis a világi elemnek bekapcsolódása az evangélium terjesztésének napszámjába azt jelenti, hogy az általános munkakötelezettség alapján, az Egyház megjelölte és ellenőrzötte utakon és módokon, gyakorlati életet élő jóakarató hittestvéreink,

De az se vitás, hogy a mohácsi síkon a hevülékenység döntötte hosszú rabságba nemzetünket.

Az egyéni akciók címkéje alatt kerülnek legtöbbször felszínre azok a jelenségek, amelyek egy-egy kifulladásig hajszolt személyes becsvágy, a primadonnászkodás szereplési viszketegének bányáú csatlósaiva sztergályoznak ki némely jóhiszemű, de rövidlátó emberkét. Ezek a sajnálnivalók, a mindenhez legjobban értő hemzsegevel az élükön, elfeledkeznek az élő szervezetről alkotható egyetlen helyes fogalomról: az alá- és mellérendeltség nélkülözhetetlenségéről. Szüntelen kongatják fatornyos hazájuk repedt, harangját, vészjelet adnak vagy örömhangoakat hallatnak, holott az eszmék s a körülmények egybevetése, tisztázása az, ami időszerűen esedékes. Pápábbak a pápánál. Ők a békeidők Dugovics Tituszai. A gőzfürdőben is dicsértesséket harsognak, s ha a megfigyelő tisztségét osztják ki nekik: ők azok, akik az első öt percben észre vétetik magukat.

Pedig a katolikus tevékenység Szent Pálnak a korintusiakhoz intézett szavain épül föl: «Sok ugyan a tag, de egy a test». Csak a szerves egység s a higgadt, kiegyensúlyozott egymásmellérendeltség igazolják a katolikus tevékenység létezését és biztosítják megmozdulásainak hatékonyságát.

Az evangélium szolgálata — és mi egyéb lenne a katolikus tevékenység? — a laikusok apostolkodása Krisztus országának elterjesztésében, a legösszefogóbb, a széthúzással homlokegyenest ellenkező mozgalom. A katolikus tevékenység az egy akol vonzásába, sodrába való beetalálás: tájékozódás az isteni kegyelem belső és külső indításának nyomain.

Amiből világos, hogy a katolikus tevékenység kereteiben nem férnek el a megzabolázhatatlan hevülékenyek. De a kizárólagosdit pengető szólamvezetők sem.

Az egységes front.⁵⁹

Az idők szükségletei, az ezerféle föladat, mely a lélek gondozása körül manap fölmerül, a lelki igények szaporultával kapcsolatban mutatkozó paphiány, parancsoló hangon követelik, hogy a lelkipásztorok munkájába értékes világi elemek is bekapcsolódjanak. A *Katolikus Tevékenység* címmel XI. Pius elgondolásában megszületett gyakorlati szerv ezt a megoldási módot akarja rendszerezni. Papság és hívek kezetfogva kell közreműködjenek Isten országa terjesztésén. Az összefogó, együttes munkálkodás azonban nem a könnyen létesülő eredmények közé tartozik. Ahány ház, annyi szokás, hangoztatja a magyar közmondás. És még ennél is kifejezőbben a régi megállapítás, amelyik szerint fejenként más és más a felfogás, más a vélemény. Ez még a kisebbik baj. Nagyobb veszedelem az eltérő ítéletek nyomán önféjűségbe szédült akaratok ütközése, amiből gáncs, duzzogás és — összefogás helyett — félreállítás származik.

Bár ez a veszély szemmeláthatólag fennforog s azt a konkolyhíntő nagy erővel iparkodik a hit kárára éleszteni, az evangélium diadala manap mégis azon fordul meg, hogy a papság és a világiak lelki-testi erejének összetevéséből jöjjön létre a *Katolikus Tevékenység* eredője. Úgy az egyik, mint a másik elem könnyebben kerekedhetik a váratlanul adódó zátonyok, vagy a szinte előrelátható nehézségek fölé, ha kölcsönösen tisztába jönnek feladataik és kötelességeik lényegével.

Isten úgy építette meg Egyházát, hogy a hierarchiát, tehát a püspököket és papokat tanítókul, vezetőkul s a kegyelmi tényezők sáfáraiul rendelte. A Máté és Lukács tollával megírt evangéliumok (28, 19—20; 10., 16) félreérthetetlenül bizonyítják ezt a küldetést. Ezért mondhatta Szent Pál is tanítványának, *Titusnak*, aki Kréta püspöke volt: «Ezt (az erényes keresztény életet) beszéld, erre buzdíts s ekképen feddj, teljes határozottsággal. Senki meg ne vessen téged!» (2., 15.)

A pap tehát arra hivatott, hogy a lelkipásztor-

kodással összefüggő teendők terén irányító legyen. Hogy azonban öntelt és makacs merevséggel a *célkitűzéssel ellenkező* rendszabályokhoz ne nyúljon és a világi elemből rekrutált jólelkű segítőtársait akarattalan bábokként ne kezelje, Péter apostol az ő mellének szegzi a komoly intelem szavát: «A preszbitereket kérem, mint elöljárótársuk és Krisztus szenvedésének tanúja: Legeltesétek Isten nyáját, mely rátok bízott, . . . *nem mint uralkodók a választottak fölött*, hanem szívből, mint a nyájnak példaképei» (I. 5, 1-4.). Ennek a figyelmeztetésnek megfelelően a pap munkatársaival szemben ne adja a felsőbbrendű lényt, ne uralkodjék, ne diktatúrával akarjon vezényelni, hanem okosan és bizalomteljes modorban nyerje meg őket az apostoli munkának, méltányolva és elfogadva hasznos és gyakorlati észrevételeiket, azonban mégis úgy, hogy kivitelezéskor az irányítás kezében maradjon.

A világiak Isten különös kegyelmének tekintsék, ha Krisztus országa terjesztésének napszámjában szerephez juthatnak. Azok a világiak, akiket talán a Gondviselés tartott vissza, vagy külső körülmények ütöttek el attól, hogy az oltár szolgálatának szenteljék magukat, felelősség nélkül is kitűnő *segítőtársai* lehetnek a papságnak a lelkek javára Istentől elrendelt munkában. *Senki se gondolj a, hogy* mert nem ő a tervező, *munkája jelentéktelen* és az Úr szemében keveset érő. Sok építész, sőt kőműves sem épít templomot, palotát segéd munkások híján.

Napnál világosabb, hogy Krisztus földi országa csak a papság s az apostolkodásra kész világi hívek rendezett és rendszeres összefogásából, együttműködéséből alakulhat ki.

Ami ezt a folyamatot lehetővé teszi s mindkét elemnek a nagy cél iránt való lelkesedését kiváltja és ébrentartja: az az *Isten dicsőségét s az emberek üdvösségét értékelő buzgalom*. Ha papot, ha világi egyént az elismerés, a dicséret, a népszerűség, tán még az érvényesülés vágya dagaszt, az ilyennek akár megfeszített munkássága is szükségképen külön utakra téved s legfeljebb az egyetértés megbontására alkalmas.

Az eredményes munka egyik lényegbevágó föltétele *a kicsinyeskedéstől való mentesülés*. Ki hibátlan, kinek nincsenek bogarai, modorosságai, vagy modortalanságai? A szalmaszálakon fönnakadók, az érzékenkedők, a formaságokhoz mereven ragaszkodók, a kedvenc vesszőparipájukon nyargalók csak a komoly szándékú munkások akadékkára vannak.

A felsorolt követelmények azonban egyedül *alapos lelki képzés árán* érhetők el. Papnál ezt adottságként kell föltételezni és éppen neki kell a saját lelkiségéből merített módszerekkel világi munkatársait iskolázni. Ő vezesse be az apostolkodásra önként jelentkező, vagy kiszemelt munkatársait a hitélet emelkedettebb fokozataiba, hogy *az együttes munka* valamiképen *ne a személy kedvéért* — amitől Isten óvjon! —, *hanem belső és pusztán lelki indítékok hatása alatt történjék*. Ez a lelki átképzés lesz a felületesség, a gyors kifáradás, a megúnás villámhárítója. Legbiztosabban a zárt lelki gyakorlatokból szerezhetni meg ezt a lelkületet.

A korunkban megoldásra váró feladatok, bár tagadhatatlanul óriásiak, a nehézségek és akadályok pedig toronymagasak, megértő együttműködéssel mégis igen sokat lehet tenni a Krisztus szeretetéből vállalt munkák magyarországi ugarán.

2. A lélek ügyei.

Fehér holló.⁶⁰

«Amikor azt érzem, hogy elfáradtam a munkában s a mindennapi élet bajai és nehézségei hegyek módjára meredeznek előttem és rámszakadással fenyegetnek, hát tudja, én ilyenkor szököm a világ elől és elmenekülök valamelyik — kolostorba.

Hogy ott mit csinállok? Hát úgynevezett lelki magányt tartok. Újságot nem olvasok, a háznépen kívül senki emberfiával nem találkozom, naponta meghallgatok egy-két rövid, lélekbemarkoló előadást. Vala-

melyik szerzetes szól hozzám a halálról, az élet rövidségéről. Beszél nekem a kikerülhetetlen végről, a rendezesebb, helyesebb életmódról, no és amit az emberek örökkön máról-holnapra odáznak, a halálra való késületről.

Maga azt gondolja, hogy ez nálam búskomorságot, vagy éppen életuntságot jelent? Szó sincs róla. Ez az én kitűnően bevált módszerem, hogy újra megtaláljam a helyes arányok szemmeltartásához szükséges érzeket, amelyet — sajnos — a magamfajta ember elég gyakran elveszít. Ily módon visszakoztatom magamat az egészséges lelki egyensúlyozottsághoz, amit dőre és hitvány dolgok felborítottak bennem. Tudja, ez a lelki magány afféle szellemi fertőtlenítés, amit én legalább is annyi következetességgel csinállok, mint amilyenel egyéb külső fertőzésektől óvom magamat, ha ugyan nem megelőzőleg, hát legalább utólag és a még nagyobb veszéllyel szemben alkalmazott elhárításul. Mondom magának, hogy megifjodva, felfrissülve, azzal a megnyugtató tudattal térek vissza az emberek közé, hogy újra tisztán látom mindazt, ami az életben igazán fontos és lényegbevágó.»

Aranyszavak ezek. Komoly, súlyos igazságokat tartalmazó megnyilatkozásai egy világhírű filmszínésznek, aki egyszersmind bajnokszámba menő vívó is. Névszerint *Ramon Navarro* ez a spanyol úr, aki az *American Magazin* munkatársának, a vele folytatott beszélgetés során egyebek közt ilyeneket is mondott. A mérközések dobogójánál jóval magasabban járó, a tapsok és tetszészívajok lengén fodrozó kárpitjai mögött szerényen meghúzódó igazi énjébe engedett bepillantást és adott ezzel nagyon értékes leckét sok-sok embernek, még magyaroknak is.

Elsőbbet azoknak szól a lecke, akik alanyi megállapításuk szerint jó, gyakorlati katolikusok. Megbízható, fémjelzett, kiforrott, harcos, tűzálló keresztények, de, akik jéggé szigorodott arcvonásokkal ülnek törvényt — holmi laza mitugrázszok fölött. Nos, feleink

az Úrban, szalagos, jelvényes, dicsértessék emberek, mit szólnak ehhez a festett világból hozzánk lövelő kinyilatkoztatáshoz? Ahhoz, hogy az embernek lelki dolgaiban időnként komoly rovancsolást is kell tartania!

De szól a lecke annyi temérdek másvágású kereszténynek is, akik naponta ott nyüzsögnek élesre feszített könyökkel, csukott szemmel, nem egyszer sárral a szájukban a piacon, fejvesztetten a zsivajban, elbódultan az ösztönök kavarodásában. Akik nem kívánnak meg egy lélekzetvételyi friss levegőt, nem esengenek csak egy percnyi csend után, hogy napjaik egymásutánjának mérges gőzéből, amelyik agyra, szívre egyképen rátelepszik, megszabaduljanak.

Igen, *Ramon Navarro* mindezeket meghívja egy kis lelki fertőtlenítésre. Ugyan eltalálnának-e Budapesten a Labanc-útra, a jezsuiták vezette Manrézába, vagy az egri ferences lelkigyakorlatos házba?

Nem hagyak árván titeket!⁶¹

A nyilvános tanítás sebesen továtűnő három esztendeje alatt többé-kevésbé állandóan előrevetette árnyékát a Mester személye körül várható fordulatok emésztő gondja.

Egyéniségének varázsából lenyűgözött rajongói, testvériséget lehelő barátságának boldog élvezői, evangéliuma tanításának folytatására kötelezett választottjai Tőle tudták, hogy el fogja hagyni őket.

Keserves sorsot jövendölt Magának, előkészítőjéül annak a végleges változásnak, amit ellenséges érzületű zsidók és ragaszkodó tanítványok előtt úgy jelölt meg, mint visszatérést Ahhoz, aki őt küldötte.

Távozása elképzelhetően inkább, mint bárki másé, aki embernek kedves lehet, vagy akivel kapcsolatban ellen- vagy rokonszenv jelentős nyomot hagyhatnak kinek-kinek a lelkében: világosan ráeszméltette a tanítványokat isteni segítsége nélkülözéséből fenyegető ájultságukra.

Minden elszakadás, akár a legjelentéktelenebb

mostanig élvezett jótól, legyen az tárgy, vagy személy: fájdalmas veszteség okozta lesújtottságot vált ki a visszamaradottból, a hiány kellemetlen fanyarságát ízlelni kényszerülő egyénből.

Hátha még a búcsúzkodó több, mint pajtás, jóbarát, fegyvertárs, rokon vagy szüle!

Magvetője az örök élet ígéinek.

Mestere a kegyelem barázdáiból kikelt üdvösségnek.

Szabadító az elesettségben örökölt lelki terheltség kényszerzubonyából.

Maga a nehezen megtalált Isten!

Ó, ez a válasz kifejezhetetlenül gyötrelmesebb.

Pótolhatatlanná kiszélesedő veszteség. Sírva-nyögve panaszlott örvény: elkövetkező bukások, szegyegek, a megsemmisülés rémei kúsznak elő belőle.

Újból veszendőnek indul, amit Ő támasztott életre: a lélek!

Úgy is történt volna és ma is úgy lenne, ha távozása kijelentésének villámcsapását el nem hártja a megnyugtató ígéret: *Nem hagylok árván titeket!*

A szeretet kovácsolta kapcsolatot, ha örök törvény, magasabbrendű intézkedés első pillantásra tán lazítani látszik is, ím újra és minden időkre megszilárdítja a vigasztaló Szentlélek, akit az Atya az Ő nevében küld, hogy mindenre megtanítsa és eszünkbe juttasson mindent, amit Ő nekünk mondott.

Nem hagyhat árván, mert az elhagyottat, az árvát kettős veszély környékezi: a tudatlanságé, hisz nincs, aki tanítsa, és a már ismert igazságról való elfeledkezésé, mert nincsen, aki emlékeztesse, bátorítsa.

Amíg Ő a földön járt, a sötétség eloszlatása, az ember lelki-testi átvilágítása folyt szakadatlanul. Régi, írott törvények betűjére történő rámutatással emelt a törvény fölé, mind magasabbra. Nos, ennek a fénynek elhalványulnia nem szabad; ebből a magasságból botrány lenne a mélységbe visszahullani.

Fia kértére küldi az Atya az elmaradt árvák részére a Gyámolítót, ígéret, igény s a várakozás buzgóságának mértéke szerint.

Az ígélet: Urunk ajkain virágzott elfogyhatatlan, minden remény teljesedésére jogosító isteni szó.

Az igénylés: szellemi fogyatékoságunk, akaratunk gyengesége, jellemünk ingatagsága, kedélyünk sekélyessége tudatában minden komoly megmozdulást az ihlető Lélek sugalmazó, ösztönző beavatkozására épít.

A várakozás buzgósága: feszesre ajzott nyíl módján percre sem lankadó szívósságot követel egyrészt, ígér másrészt mindnyájunktól az Apostolok Cselekedeteiből ismert első Lélekvárás szellemében.

Ha ennyire a nélkülözhetetlen segítség átérzésével sürgetjük, ha az apostolok lelki gyűjtöttségével s ősi példa szerint Mária közbenjáró, pártfogásának palástja alá helyezkedve várjuk és hívjuk: bennünk is pünkösdt fog cselekedni a Lélek. Nem ugyan a sebesen száguldó szél zúgásával, sem az eloszlott lángnyelvek külsően érzékelhető jeleivel. De fog a Lélek fűni, mert ígélet kezességére érte.

Aki kínosan nélkülözi a tiszta látást, a jó és rossz közötti választást elősegítő különböztetést: az eszében kigyúló pünkösdi fény hatása alatt látóvá lesz, mint annyian mások nehéz életük során.

Erőtlenek, hiányos önbizalmuk szegényességét, fegyverzetük, szerszámaik, eszközeik és szavuk elégtelenségét aggódom-tűnődve vizsgáljatok: percek alatt Dávidokká férfiasodnak, apostolokká bátorodnak, Orleansi Szüzekké, Don Boscókká tüzesednek. És még másokká. Az élet névtelen hőseivé. Némán tűrőkké. Csendben dolgozókká. Ismeretlen szentekké. Akikről senki sem beszél. Akiket senki sem ünnepel. Akiket csak Ő, a szívek és vesék vizsgálója ismer és koronáz. Akikben Ő gyönyörködik!

A Lélek mindenre megtanít: élni, az életet értékévé fokozni, az értéket örökösíteni.

Hogyne igényelnők! Lelkendezve hogyne kérnök-várnók!

Jöjj el Szentlélek Isten!

A mesgyén.⁶²

Nap-nap után, egy hosszú esztendőn át, úgyszólván állandóan hallhattuk a társadalom legkülönbözőbb rétegeihez tartozó emberek színtelen, fáradt kiszólását:

— Hát érdemes élni? Nem ér ez az élet semmit! Egy eldobott gyufaszálat sem ér!

És ehhez hasonló megnyilatkozásokat.

Nem megdöbbenő, hogy Istentől kapott életünk értéke egyenlő lehet azzal, amit semmi-vel fejezünk ki? Egy eldobott gyufaszál értékével!

Mik lehetnek az okok, minő életberendezések mellett, vagy inkább mily rendetlen életmód elején-végén zuhanhat akkorát a lélek, hogy eljusson az ilyen megállapításig?

Tagadhatatlanul nehéz, küzdelmes manap a legtöbb ember sorsa. De még a legsivárabb életkörülmények közepette is bűn, irtózatos nagy bűn, Isten e nagy ajándékának lebecsülése.

A Teremtő leggyönyörűbb gondolata az ember. A saját képére és hasonlatosságára teremtett ember. Az értelmes lény, akinek javára csodálatos világát megalkotta és akinek szent színelátását ígerte, ha törvénye útjain halad. S mert erről az ösvényről félre, nagyon félrelépett az ember, még egyetlen Fiát is leküldte, csak hogy újból szívére ölelhessen. Végül erre az emberre még Lelket is árasztott, hogy lankadtában jártányi ereje legyen.

Ő pedig kijelenti, hogy számára az élet nem érték.

«Ember, te az Istené vagy!» — énekli a költő. Ő indított el bennünket utunkon a létbe és Hozzá fogunk visszatérni. De a két állomás között is szüntelen Őt kell figyelni. Őt keresni, Benne élni. Akkor is, ha gyötörően nehéz küzdelmek közt folynék életünk. Ha szegénység, gond zuhanna ránk, ha betegség sorvasztana, vagy — bár kedvező anyagi körülmények s duzzadó egészség mellett — lelki tusák, vívódások örölnének.

Aki bizakodó, alázatos szívvel fordul az Úrhoz,

állhatatosan kéri segítségét, bizonynal átvergődik a fekete árnyékú kapukon. Mert ahogyan Isten a sötét éjszakára is odatűzte a fénylő holdat s a ragyogó csillagokat, a mi ködhomályba vesző, tétova utainkon épúgy felénk nyújtja kezét és világosságába kalauzol bennünket.

De készeknek is kell lennünk a napok heve-terhe viselésére, meg az örökösen kísérő csapások kibírására is. Mert igaz a közmondás, hogy a bajokból egy zsákra-valót kap mindegyikünk útravalóul, míg örömeink a bugyellárisainkban is elférnek. Számoljunk hát a mindennapi keresztekkel és érezzük át, hogy Isten akaratából békén eltűrt szenvedéseink épúgy nem hiábavalók, amint Isten nevében végzett fáradságos munkánk egyetlen verítékcseppje sem vész kárba.

Hogyan fitymálják, megvetik az életet sokszor a jómódban, a kényelem pamlagain s a fényűzés pompájában dúskálkodók is! Mikor már mindent, amit csak nyújthatott az élet, kiélveztek, a szívük elfonnyad, öröme többé nem fogékony. Színes léggömbök ezek az emberek a sarki rokkant árus kezében. Tarka-barka ruhájukban enyelegnek ugyan a magasban, de egyetlen tűszúrásra ernyedten zsugorodnak össze.

Miért nem hallják az ilyenek a szegények panaszos szavát? Miért nem nyújtanak hébe-hóba tányérnyi meleg ételt az éhezőknek? Miért nem dobják ruhatáruk egy-egy viseltebb darabját a kültelkek didergő utca-gyerekeire? Ráeszmélnének, hogy nincs nagyobb öröme a szívnek, nincs fénylőbb ünnepe a léleknek, mintha másokkal jót tehetünk.

Nem panaszkodnának szüntelen életuntságról, nem lennének boldogtalanok és izgatottak egy elrontott ruha vagy rosszul sikerült estély miatt.

Egy jóságos lelkű asszonyság szokta volt nem egyszer mondogatni:

— Én azt hiszem, hogy minden cselekedetem csak önzés, mert akkora örömet okoz nekem, ha csak a legkisebb jót cselekszem is.

Istenért, Isten nevében véghezvitt jócselekedet

nélkül olyanok vagyunk, mint ősszel az avar. A kósza szél felkapja és kénye-kedve szerint sodorja, hempergeti a porban.

Az Istent nélkülöző, a Tőle független élet összevisszaságában előbb-utóbb győzedelmeskedik rajtunk a gonosz. Ránktör — nem egyszer foghatóbb ok nélkül is — a csüggettség, aminek szabályos uszálya a legszörnyűbb lelki eltorzulás: a kétségbeesés. Innen már csak egy lépésnyire lapul meg az ördög legundokabb kísértése, az öngyilkosságra készítő gondolat.

Építse ki magában mindegyikünk az újesztendő kapuján túl ránk várakozó időben a rendezett, az erős, az Isten akaratahoz simuló életet. Rá fog, rá kell ébrednie, hogy mégis érték a ma, a holnap s az utána következő többi mind és nem utolsó dolog embernek lenni!

Embernek, akié talán halmozva, talán külön-külön, az élet minden szépsége: anyaszív, férfibátorság, hitvesi szeretet, gyermekkacaj. Övé a napsugár tüze, a föld termése, erdők ózona, folyók vize, madárdal, virágillat, ének és muzsikaszó.

Ha pedig ezek közül egyet sem hozott meg számára és nem ajándékoz neki ezután sem a nyomtalanul elsuhanó Idő, mindig övé lehet itt a földön és túl az örökkévalóságban az — Isten.

Látszatos alázat⁶³

A lelkileg elsatnyult nemzedék, mely most éli napjait, féltőn óvakodik, hogy tömjénszagú legyen. Inkább leplezetlenül mutogatja emberi gyöngeségeit, semmint az eszményképekhez való rokonságát. Kemény, harcoss századok tarzusi Pál, a tüzes apostol, a szigorú őskeresztény tempójában ostromozták a világ gyarlóságai-val együtt a magukét is.

Ma ennek az apostolnak lelkünkbe-mintázása nem szükséglet; inkább a Péter-fejre tapad tekintetünk. A galileai halászbán látjuk a gyakorlati, földönjáró embert. Igaz, hogy Kaifás udvarában a sok kaján szem

szűrő villanása alatt belefűlt bátorság neki is, nekünk is fájó szégyenünk; ámde a csodálatos halfogáson álmélkodó apostol, jóval előbb, mindnyájunk lelkéből fakadón tett már beismerő vallomást: Menj ki tőlem, mert én bűnös ember vagyok, Uram!

Ezt a vallomást túlzott buzgalommal kivesszük Péter szájából, kényünkre-kedvünkre elcsavarjuk és menten kész a hangzatos jelszó, hogy mind messzebb vigyen az Istentől.

Sorban, ahányan vagyunk, érezzük korlátolt emberiségünk terhét. Önmagunkon tapasztaljuk, mint olvadnak torzóvá az idegek s érzékek vörös izzásában magasztos eszményeink. Bomladozik az ősi hagyomány; ebből csinálunk új rendszert, de sietve hozzákovácsoljuk tetteinkért — megannyi Péterek — a mentséget is: Menj ki tőlem, mert én bűnös ember vagyok, Uram!

Halljuk-e és lélekkel hallgatjuk-e ma a Mester szavát, a nyilván és félreérthetetlenül leszegzett igazságot, hogy a szereteten függ a törvény teljessége. A szeretetből sarjadzó lelkesedésen. A lelkesedésből kilépő bátorságon. A bátorságból zsendülő áldozatosságon. Az áldozatosságból örvénylő következetességen. Az elsőt az utolsóval kapcsolva: a szeretet állhatatosságán, tehát megint és mindig a szereteten, amellyel Isteni, utána önmagunkat, a lelkünket szeretjük.

A Péter-ajkról elhangzott beismerés alkalmoszerű megokoltságát, szükségességét nem lehet vitatni; csak-hogy ez a bús dallam nem az örök élet indulója. Ha bűnösök vagyunk is, nem maradhatunk azok! Az élet-programm egyetlen ószövetségi gondolatritmusba sűrítve így szól: távozzál a gonosztól és cselekedjél jót. Ez azt jelenti, hogy ha elbotlunk is egyszer-másszor harcos utainkon, a fásult beletörődés fanyarságát nem szabad végzetes hatalommá fejleszteni.

Rosszrahajló természetünk adottságait tekintve, bizonyára nem kicsiny dolog távozni a gonosztól. Ez rendkívüli nehézségekkel járó feladatot jelenthet; olyat, mely egészen a hősiességig fokozódhat úgy, hogy maga az isteni szózat is más hangnembe csap át s küzdelmeink rémségeit szemlélve kérdezi: van-e ember, aki gonoszt

cselekedhetett és mégse tett rosszat, áthághatta a törvényt és mégse szegte meg; ki ő, mert méltán érdemel dicséretet.

Az Úr-hegyére invitáló felhívást nem helyezheti hatályon kívül az a tény, hogy az újszövetségbe beiktatást nyert a tökéletlenségünket megvalló beismerés. Nem mentesítenek a magunk félretaposott próbálkozásainak sikertelenségei se. Az Úr azért szállt be a sajkába, ült le a nyolc boldogság hegyén, kelt át tanítványaival a háborgó tengeren, azért dicsőült meg a Táborhegyen, szállt égbe az Olajfák hegyén, mindig tanúk előtt, hogy figyelmünket a lényegre, saját isteni személyére irányítsa.

A bűnbánatos alázat embercsodákat rajzolt a történelem lapjaira. De mit érne bánatfelhőikből zuhogó könnyeik esője, ha dadogó ajkuk véges-végig azt hangoztatná: Menj ki tőlem, Uram I

Nekünk az alázatos eltanácsolást fanatikus kérésse kell átminősítenünk s az emmausi tanítványok bizalmas, kényszerítő, rimánkodó kérését ismételnünk: jöjjön hozzánk az Úr és maradjon velünk; és segítsen, hogy az evangéliumi kereszténységet saját személyünkben juttassuk érvényesülésre.

Vissza kell tehát térnünk a lángoló ihletek emberéhez, Pál apostolhoz. Az ő ajkának beszédéből szívünkbe edzhetjük a krisztusmarasztaló programot. Testvérek — hangsúlyozza a Filippiekhez írt levelében felénk is —, ami csak igaz, ami csak tisztességes, ami csak igazságos, ami csak szent, ami csak szeretetreméltó, ami csak dicséretes, erényes, magasztos: arra irányuljanak gondolataitok. És veletek lesz a békesség Istene. Ha hívjuk és megtartjuk és el nem küldjük.

Gáncs ne érje ..⁶⁴

A zsendülő tavasz első napjai évről-évre a szenvedő Krisztushoz vezetik a keresztény világ tömegeit. Szívetépő dallamokból ilyenkor részvét fakad. Megrázó erejű prédikációk nyomán Péter apostol Vele együtt halni kész

elhatározása robban ki a bánatvilágban önsorsukon kesergő életutasokból.

Fonnyadtak, mélék, fáradtak ezek a színek, mintha a kereszténység csak sötét, csillagtalán ösvényekre terelgetné mind, akik hozzá szegődtek.

Volt idő, voltak korok, mikor fősvény egyoldalúsággal így értelmezték az evangéliumot s az embert és keresztényt olyan szögben állították a feszület alá, hogy szüntelen Őrá kellett néznie s a világítélet komor felhőiből kivillanó emez egyetlen reménysugár birtokában a szolid gyönyörködéssel járó életszemléletről le kellett mondania.

Nagy tévedés! Az örökkévalóságnak, az emberiség e sarkcsillagának eszméje és a keresztény tökéletesedésnek feléje irányító evangéliuma az Úr Jézus életében kidomborodó színpompás, üde látványosságok gazdag sorozata.

Ha meg is engedte az Úr, hogy emberségét ronggyá, testét foszlányokká korbácsolják: előbb harminchárom esztendőn keresztül nagyszerű kiegyensúlyozottságban, gyönyörűen összhangos igenléssel fogadott el az élettől minden, Isten örök tervei szerint neki szánt értéket.

Krisztus elfogyasztotta az ételt, szomját itallal csillapította. Lelke-teste kimerültségét vesződséges munkája után Jákob kútjának kávjára dőlten a csend nyugtató pihenőjével enyhítette.

Az esti szellő csókja simította el homlokáról a lelkek gondjának redőit, mikor napszállatkor vidáman beszélgető apostolai erős evezőcsapásokkal röpitették kicsi hajóját a túlsó part felé.

Szerette a hegyet, a völgyet. Erdőn-mezőn jártában szíve ujjongva verte a megújuló élet himnuszát. Mester letére kis pajtsái, a gyermekek szeméből látta Atyja mennyországát kiragyogni.

Tisztes családok menyegzős asztalánál, közönneppek hagyomány- s törvényszentelte légkörében a testvéries barátság közvetlenségével szórakozott. A földi élet függvényét, az emberi egymásrautaltságot elismerte;

férfiakkal, nőekkel javukra szolgáló nemes közvetlenséggel szót váltott, társalgást folytatott.

Emberéletten élte, igenlőleg élte az ember földi életét, épp azért meg is látta annak megannyi kezdetleges igényét.

Bár az imádság, erény s önfegyelmezés szükségességét hirdette, nem hagyta érzéketlenül a szegények s betegek panaszai. Az éhezőket megsajnálta, a farizeusi szörszálhasogatás rendszere alatt roskadozókat felszabadította. Leereszkedett a nyilvános bűnösökhöz is, mert ő volt a Jóság.

Minden idők kereszténységének itt az iskolája. Tőle tanulja meg a világ, hogy az embereknek illik s kell egymás keze után nyúlniok. Nemcsak a szenvedőkért, hanem a jogos igényeikre régóta számottartó váraozókért is kötelességük egyet s mást tenniök. Az önmagát, eszmei és erkölcsi tartalmát igazoló kereszténység a lélek ápolása mellett százmilliók egyéb jóléti szükségleteire is gondol.

Az ember nem igavonó s nem gép. Meg kell tehát szorítani a gazdasági lehetőségek határai között a munkaidőt, hogy erővesztését pótolhassa, egészségét gondozhassa, művelődhessék, szórakozhassék.

Az ember nem köteles végzetesen ragaszkodni ósdi szokásokhoz. Szabad életszükségeit más szemszögből tekinteni, nem az ösökből. A korszerű kereszténység jóleső örömmel üdvözli a szabadabb mozgás, a napfény keresése, a levegőzés s az illedelmes szórakozások lehetőségeit.

A kereszténység nem viszonz szegyet szeggel. A kövel hajigálok helyett azokkal tart, akik a bűncselekményt körülményeivel együtt mérlegelik s az egyik áldozat mellé nem terítenek le másikat is.

Az élet halad, meg nem áll. Lépést tart vele a kereszténység is. Bátran, derülten mondja a kérdező ember arcába a kibékítő igent, ha vágya, igényeinek teljesülése az Isten törvényének sorompóján belül marad. Gáncs ne érje!

Töménykereszténység.⁶⁵

Az apostolfejedelmek ünnepén utolsó felvonása ját-szódik le Rómában annak a jelentős szertartássorozatnak, amelyik e hó folyamán a nagy katolikus testvériséget új boldogokkal és új szentekkel gazdagítja.

Valahányszor az apostoli Egyház a földi vándorút célhozértjei közül előhív egy-egy meghatóan egyszerű, fölemelően biztató, hősiességével lelkesítő életmintát, az önbizalmában gyenge Ágostont is szentesülésre sarkaló ezeket és azokat: éltető felüdülés árama fut végig ereinken.

Nem alaptalanul fel eresztettnek, oldatszerűnek nevezhető kereszténységünk láttára, elboruló tekintetünk odaszegződik azokra a sikeres harcot végigküzdött egyéniségekre, akikből áhítat és erő, lelkeség és csatázó hév, evangéliumi derű s az Eucharisztia napsütése sugárzik elő.

Ez a képzelődésből látóvá szélesült tekintet megérteti velünk, mellveregetőkkel, hogy a kereszténység nem a hivatkozások és bizonykodások szóözönében bugyborékol. Szemlélteti, hogy az első sorokban büszkén illeszkedő jók tempós figyelemkeltései csak úgy nem jelentik a kereszténységet, mint ahogy az ájtatoskodások és szent olvasmányok torlaszai mögött téves biztonságérzettel, elsáncoltak se számíthatnak kétségtelenül a jó és hű szolga boldogító minősítésére.

Az Üdvözítő tanította kereszténység a lélek Istennel egyesült voltában, Istennel telített, tőle nem külön, hanem öntudatosan Vele és Benne élő állapotában viseli hovatarozásának ismertető anyajegyét.

Keresztény, a szó krisztusi értelmében, csak az istenes ember. Eléje szabott utakon nem kényeskedő, sem kényelmeskedő, annál kevésbbé a maga kénye-kedve szerint unottan ténfergő. Keze az Istenatya teremtő jobbjaiba kulcsolódik és abból ki nem siklik soha.

Véletlent, vak esetet nem ismer, de annál jobban a Gondviselés életünkbe joggal avatkozó benyúlásait. A szerencsétlenség, a csapások, tisztánlátó szeme tükre-

bén csak megpróbáltatások; hite szilárdságának, hűség reményének gyakorta eszközölt rovancsolásai.

Az élet érthetetlennek és következetlennek kiáltott fordulataiban titkokat sejt. Azokat a felsőbbrendű végzéseket izleli, amiket ismerni nem adatott meg az embernek.

Ha olyan elhagyatott, hogy könnyei barázdáját senki fia meg nem látja, ha részvét nélkül bolyong az embererdő legközepén, nem érzi az egyedüllét panaszosságát. Szent Pállal hirdeti az árvaságukon siránkozóknak: Istenben élünk, mozgunk és vagyunk.

Az Istenben folytatott élet csodás tökéletességű kitelítődést nyer a lelkünkbe csorgatott kegyelem hatásaiból. A puszta létezésen, a rövid életkereten túl, a hívogató, utóbb képesítő malasztok lendületének szálaival magába az Örökkévalóba plántálódunk.

Az istenes keresztény élete tisztán kegyelmi életté magasztosul a szentségek átalakító erejéből. Szőlővesszővé lesz az örökké dúsnedvű szőlőtőkén. A győztesek számára ünnepi lakomául elrejtett eledel az étke s a becsületes küzdelemmel kiérdemelt új név a jutalma. Az egymásért feláldozott élet közösségében adódó örömök és gyászok egyensúlya, a halandó élet alkonypírjában rámosolygó büntörlő vigasztalások: egyre parázslóbb izzással edzik világraszóló vallomássá, embereket térítő jelszavává: Nekem életem a Krisztus, meghalni pedig nyereség!

így egyesítették magukban a töménykereszténység természetes és kegyelmi vonatkozásait Frassinetti Boldog Paula és Parzhami Boldog Konrád, Filippini Szent Lucia és Thomas Szent Katalin, az új boldogok és szentek; továbbá a Kanadai boldog Vértanúk, Bellarmin Boldog Róbert és Cortei Boldog Teofil, akiket majd Péter és Pál apostolok ünnepén köszönt az Egyház a szenteket illető tiszteletadással.

De nemcsak őket üdvözli így. Biztatja és biztosítja az istenes emberek millióit, hogy az Úr országában bőségesen van férőhely.

Nagy dolog a lelkiismeret.⁶⁶

Ferenc testvér rendkívül érzékeny volt a mások nyomorúsága iránt. Nem hallgathatta a kisbárányok bégetését, gyermekek sírását, szenvedő emberek jajszavát. Rá nem lépett volna a fűben mászó bogárkára. Hervadó virágszál, szomorú emberarc, nagyon lehangolta kedélyvilágát. Ha fájdalom és szenvedés jelent meg előtte finom és szerető részvét járta át szívét.

A sajnálkozása részvét: érzékenység, erkölcsi finomság és bizonyos jólneveltség, vagyis benső műveltség. Meglátszik az érzékenység a külső magatartáson is, annál inkább a lelkiismeret öntudatán. Ez adja meg az ember jellemét, önállóságát, meggyőződését és gerincességét. Akinek önálló gondolatai nincsenek és élete nem igazodik bizonyos irányelvek szerint, az gyöngye, mint a nádszál, minden szélfuvalomra meghajol és nincs helyesen kinevelt, szilárd lelkiismerete. Ámde lelkiismeret nélkül senki se lehet öntudatos, erkölcsi egyéniség. A lélek gondozása és a kegyelmi élet megtartása finom lelkiismeret nélkül lehetetlen.

A lelkiismeret láthatatlan és félreismerhetetlen hatalom, mely minket mindig figyelmeztet, ha jót kell tennünk, vagy a rosszat elkerülnünk. Ebből az következik, hogy komoly kötelességérzetre és kötelességtudásra a lelkiismeret nevel. Hogy Istent lélekben és külsőképen is imádnunk kell — hogy szülőink iránt hálával tartozunk —, hogy mindenkinek adjuk meg ami az övé és amivel neki tartozunk, — hogy senkit meg ne bántunk s a tekintélyt mindig elismerjük, — ilyenek és ehhez hasonlóak a lelkiismeret tanításai. Sokan törvénynek is mondják, sőt Isten szavának is tekintik.

Óriási jelentősége van a lelkiismeretnek az ember életében. Ne engedjük, hogy elhomályosodjék bennünk. Nemcsak büntetőbíró képében jelentkezik, hanem dicsér és jutalmaz is. Hallgassunk mindig rá, mert a lelkiismeret Isten szava bennünk.

Még.⁶⁷

Akinek ideje van, nagy kincs ura. Sok tétlen ember kifogy az időből, viszont nagyon elfoglalt emberek mindig találnak időt e vagy ama fontos ügy elintézésére. Ki nem tapasztalta, hogy teszem a szentírás egyik-másik helyének ki tudja hányadszori elolvasásakor villan csak föl, mint fénykéve, már sokszor ismételt szövegek mélyebb értelme? Hányan, akik latinul tudunk, vagy a magyar miseszöveg párhuzamos olvasásával kísérjük a miséző pap szavait és ténykedését, különösebb megszívlelés nélkül siklottunk el a lépcsőimába foglalt 42. zsoltár eme felhívása mellett: Bizzál az Úrban, áldhatom még . . . Hát igen, ősz fejjel vettem csak észre az ezerszer ismételt mondatban a *még* szócska jelentőségét. S attól kezdve hálatelt szívvel imádkozom, igen, imádkozom ezt a *még* szócskát azokban a kapcsolatokban és elgondolásokban, melyekben a *mához* s a ma adottságaihoz és lehetőségeihez viszonylik.

Még élsz, még imádhatod teremtő Uradat, magasztalhatod Megváltódat, hálálkodhatsz a Vigasztalónak. Mekkora érték is az idő!

Még élsz, még szolgálhatsz felebarátodnak, jóval fizethetsz ellenségednek, a földi javakat még beválthatod mennyei értékekre.

Még élsz, még bünbánatot tarthatsz vétkeidért, Isten kegyelmével még megjavulhatsz, még az Úr bő gyümölcsöt termő fügefája lehet belőled. Nagy isteni ajándék az idő. Vajha úgy élnél vele, hogy állhatatos légy a jóban mindhalálig.

Bizzál az Úrban, *még* áldhatod! Még vannak templomaink, állanak oltáraink és onnan száll az ég felé a papok imája! Vajjon meddig? Biztos-e, hogy a kelet felől vigyorgó vörös rém nem száguld végig egész Európán? Nem fúrja-faragja ez a romboló szellem már a mi házunk falait is? Kiállja-e az Antikrisztus ostromát a kisebbszámú hívők serege? Építhetünk-e az olyanok fegyvertársi hűségére, akik csak pénzeszsákjukat féltik a veszély elől, de lelkükön épügy rajta van a sátáni

anyagelvűség bélyege, akár a vörös bolsevikokén? Még állanak a templomok s bennük az oltárok, még füstöl a tömjénező a papok kezében. Még elmehetünk a velünk és közöttünk lakozó Úr elébe, sőt a feloldozásban megtisztulva, még szívünkbe is zárhatjuk Őt. Érezzük-e a *még* szócskával kidomborított isteni adományok jelentőségét? Csak elvesztésük mutatná meg a ma birtokolt lelki javak boldogító hatásának egész horderejét.

Még van időnk! Használjuk hát ki alaposan és kérjük az Urat, hogy ha netán üldözött egyházával szívéen megint kálváriát járni kényszerül, ne cirenei Simonok módjára dülöngiünk mellette. A zoltárossal biztassuk magunkat a *ma* lelki vonatkozásokban lehető kiaknázására: Bízzál az Úrban, *még* áldhatod orcád szabadítóját, Istenedet.

Csodakules.⁶⁸

A Paradicsomban mondotta volt az Úr: A jó és gonosz tudásának fájáról ne egyél, mert amely napon arról eszel, halált kell adnod. Ezzel szemben vigasztalólag hirdeti a próféta, hogy a vétkes cselekedet nem válik a bűnös pusztulására, föltéve, hogy abba hagyja a rosszat. A Zoltárok könyvében pedig azt olvashatni, hogy a törődött és alázatos szívet nem veti meg az Isten. A Példabeszédek ihletett írója természetfölötti sugalmazás nyomán vetette papírra, hogy az Istent szeretőket viszontszereti az Úr is, és Szent János első leveléből tudjuk, hogy aki szeret, Istentől született és ismeri az Istent. És bár az evangéliumban említett töredelmes szívű tíz bélpoklost a Mester a papokhoz utasította, mégis úgy történt, hogy már előbb meggyógyultak, mintsem sebeik undokságát nekik megmutathatták volna. A tökéletes bánat (Istent bűneinkért engesztelő igaz szeretet-indulat) hamarabb letörli lelkünkéről a bűn szennyét, mint amily gyorsan megemészti a tűz a rőzsét s a szalmát. Ha akkorára dagadt is lelkünkben a bűn, mint amekkora volt Nabukodonozor szobra, nem áll erősen; ama bálványhoz hasonlóan

agyaglában, az ember változékony akaratán emelkedik, amely ahogyan megromlott, vissza is fejlődhet jóvá. Magasból hullott kő esett Nabukodonozor szobrának lábaira s az óriási alkotmány összedőlt. A tökéletes bánat kövecskéje, ha megüti az akaratot, erre az érinítésre semmivé omlik a halálos bűn bálványképe. A tökéletes szeretetnek ez az eléggé nem tanulmányozott, át nem értett hatása az ő mivoltában, lényében gyökerezik. A tökéletes szeretet egyszerre és teljesen Isten felé lendíti a bűnös ember szívét, lelkét, kedélyét^ érzelmeit, egész erkölcsiségét. Épúgy fordul a lélek az Isten felé, mint amily ragyogóan mosolyog a nap fényében süt-kérező holdvilág. A földi javak mértéktelen, oktalan megkívánásából kiábrándító hevület Istent mindennél többre becsüli s ezzel a tékozló fiút az Atyának keblére vezeti, aki Krisztus szavai szerint mondotta volt szolgálójának: Hamar vegyétek elő a legdrágább köntöst és adjátok rá, húzzatok gyűrűt kezére és sarut lábaira . . . és vigadjunk, mert az én fiam megholt vala és feltámadt, elveszett vala és megtaláltatott.

November.⁶⁹

Három hirtelenében, elnagyolt ecsetvonásokkal odavetett kép. Arról, hogy a halál, a legtöbbször messzünnen és tiszteletlen szemekkel nézett elmúlás, nem borzasztó. Még ha ünnepélyesen komornak mutatkozik is ez a távozás, ismeretlen kísérő jelenségeivel, mondanám az elválás légkörében. Még ha vitathatatlanul bizonyos is gondviselésszerűen végszójellegű megváltozhatatlanságában. Még a világ felett ítéletet ülő Igazságosság fekete köpenyében sem.

*

Kicsi fiú haldoklik, szenved. Kimondhatatlanul gyötrődik, de mosolyog. Az ártatlanság nem fél a haláltól. Valaki arról mesél neki, hogy angyalkák várják a Paradisom kapujában. És ő csapkodva nyújtja kis kacsóit az úrbe, mintha mielőbb oda akarna repülni. —

Miért sírsz mamám, ne sírj! — ezekkel a szavakkal zárulnak le szemei, hogy itt a földön többé ki ne nyíljanak. — Eletében sose volt oly szép, oly bájos, mint halotti szendergésében! — sugdossák, akik nézik.

A nyolcvanéves öregasszony nem akar meghalni. Tiltakozik. Fél. Görcsösen megfogja a pap kezét és hörgő hangon kérdi: — Hát igazán el kell pusztulnom? — A bátorító, oktató szavakra, hogy elvégre a földön semmi és senki sem örökös, hogy mellőle hányan kildöltek már s az ő hosszúranyúlt élete Isten különös kegyelme volt, — Istené, aki láthatatlanul itt van az ágya mellett, hogy az elköltözést könnyebbé tegye, — lassacskán megnyugszik. Maga nyúl a feszület után, amit többé el sem enged. Szívére szorítja és így lehel utolsót.

Önkívületi állapotban viaskodik a javakorában levő férfi, férj és apa, a győzhetetlen kórral. Fuldoklik. Látja a halált két lépésnyire tőle. Fogait csikorgatja, üvöltözik. Semmiről se tud, ami körülötte történik. Nem észleli, hogy szörnyű tusája láttán hátborzongósan, libabőrös lélekkel készíti elő a kenet szentségével a pap az utolsó útra. Váratlan föleszmélés közben megfoghatatlanul világos ítélettel állapítja meg: — Mennyi fáradságba kerül meghalnom! — Az örök reményre való emlékeztetés két nagy, lassan gördülő könnycseppet csal elő szemeiből s egy foszlányokra tépett mondatot láztól cserepes ajkairól: — Nem magamra gondolok! Szegény kis gyermekeimet féltem! — Az árvák és gyermekek barátjára, Jézusra való utalás látszólag megnyihíti, eltépi a gondjait. Jóleső helybenhagyást biccent verejtékező fejével. Röviddel utóbb egyet sóhaj. Vége. Nagynénje, aki a keresztényi kegyelet cselekedeteit végzi a holttest körül, mikor a kisimult, megnyugodott arcra néz, így kiált fel: — Mily szép, nemes vonások. Olyan, mintha aludnék!

*

Assisi Szent Ferenc nővérének szólította a halált. Az Egyház siet megnyihíteni az elköltözést. Átmenetnek

hívja. Ezért áll a határok között ingadozó hívei mellé nagy szeretettel, páratlan tapintattal.' Egyedül segíteni tudó hatalommal.

Legyetek készen.⁷⁰

mert amely órában nem gondoljátok, eljön az Emberfia. Az Üdvözítő figyelmeztetése megrendítő tárgyilagos-sággal ért utól az elmúlt hetekben egy somogy megyei földművest. Két sűrűvérű magyar a kaposvári bíróság előtt kereste igazát. Valami csekélységen összevesztek s pör lett a dologból. Tárgyalásra kerülvén az ügy, a földi igazságszolgáltatás papja egyeztetni próbálta egymásnak szegzett érdekeiket, ami némi huza-vona után sikerült is. Az ellenfelekből időjártában ellenségekké keménykedett atyafiak megbékélten hagyták el a bíró szobáját. A tárgyalással járó izgalom, vagy egyéb esemény okozta-e, máig földeríthetetlen körülmény, — az ellenben döbbenetes valóság, hogy a megjuhászodott pörösködők egyike, faluja felé ballagtában összerogyott s az útszélen meghalt.

Jóleső vizsgálatás, remélhetni az Úr imádságába foglalt ama kikötés helytállóságában, hogy ha valaki az ellene vétőknek megbocsát, annak Isten is megbocsátja vétkeit.

3. A társadalmi kérdés alaptételei.

Igazságosság és szeretet.⁷¹

A világon húszmillió ember lézeng munka nélkül, íme a legborzasztóbb tragikum számokban kifejezve! A genfi nemzetközi munkaügyi hivatal országok szerint csoportosítva állította össze a kimutatást, melyből egyetlen nép se hiányzik s amelyben Magyarország hatvanezer munkanélkülivel szerepel. A világra nehezedő e megpróbáltatás főképp kettős széttagozásban, erkölcsi és lélektani szempontból fenyeget súlyos és beláthatatlan következményekkel.

Tételezzük föl, hogy minden egyes munkabíró egyén egyszersmind ugyanannyi háromtagú családot is jelent, akkor — nemde — a kényszerű dologtalanság következményeképp előállott elszegényedés hatvanmillió ember nyomorgására enged következtetni. Az emberiségnek tehát igen tekintélyes része esett el nem vitatható és elidegeníthetetlen jogától, a munkától, amellyel ugyan az ősszülők bukása nyomán és bár arcunk verejtékével keressük, de mégis megtaláljuk a kenyeret.

Ezt a keserves valóságot szemlélve, hiábavaló levegőverdesésnek bizonyulnak a legművészibb szónoklatok is. Eszmeceسرékkel próbálni megszüntetni a koplalást, — megállapításokat tenni, nem hogy aránytalan elosztásban vannak a földi javak, hanem hogy az emberiség szükségeihez mérten kevés, ami szétosztható lenne: éppen semmit se változtat a helyzeten és nem is hatással kecsegtető csillapítószer a kedélyek egyszer izgatott, másszor kétségbeesetten elfásult mostani légkörében.

Egyéb a fontos teendő! A bajok kitapogatásának és kezelésének elébevágva, elsőbbet a szenvedők ellenálló erejének fokozására kell törekednünk. Különben a legcélrányosabban elgondolt kezelés is már végvonaglásban találná a beteget. Nem tagadjuk, hogy mindamaz elgondolások és feltevések, melyek a bajok végleges, gyökeres megszüntetését célozzák, méltánylást érdemlő tervek. Csak el ne feledjük, hogy míg belőlük valami is ténnyé válik, addig is fojtogat a mai nap, jön a holnap s a holnapután. Hetek múlnak és telnek a hónapok, sőt valószínűleg esztendők is! Nos, mi lesz addig?

Élnünk kell. Isten parancsa élni kötelez. Viszont az egyes államok, még a legrendezettebbek népgondozó intézményei se képesek — a jólétről nem is szólva — a szükségletek legalacsonyabb fokán mutatkozó úroket áthidalni. És ha belátható időn belül történnék is érdemes valami a javak elosztása terén, ez is csak nagy erőlködéssel kikényszerített porhintés lenne, mivel el-

képzeltetlen, hogy eljuthassunk az emberi igények olyan kiegyenlítéséhez, amelyik az igazságosság és az egyenlőség általános és végleges uralmát biztosítaná örök időkre,

A mai kor válságos tünetei döntő erejű megbizonyítói az evangélium s a katolikus Egyház kezdetől hirdetett tételének: az igazságosság mellett szükség van a szeretetre is. *Nincs és nem lesz a világon olyan gazdasági rendszer, amely képes lenne a társadalomból kiiktatni a nélkülözés okait; vagy eltüntetni az állandó nyugtalanság jelenségeit.* A fájdalmas szegénység a paradicsomi bűnbeesés idejétől hálózza be az emberiség lelkét. Ezt a lelket kell mindenképpen tartanunk az emberekben, hogy az ősi nélkülözést, a nyomorúságot elviseljék. És ugyancsak szükséges a lelket keltegetni másokban, hogy az elgyötrötteket ők tanítsák meg a sanyarúság hordozására.

Rövidesen negyven esztendeje lesz, hogy b. e. XIII. Leó pápa Rerum Novarum kezdetű apostoli körlevele meghirdette a munka jogait, a szabad szervezkedést, de a munkaszabadság védelmét is. Ám arra is figyelmeztetett, hogy sem a javak méltányosabb megosztása, sem az osztályharcos beharangozó nem adják vissza a rég elvesztett Paradicsomot. Fejlődés szükséges, mi több, lehetséges is ezen a világon. A tökéletes megelégedettség azonban nem erről a világról való!

Ez az igaz meglátás, miközben kesztyűt dob az egymást követő idők szapora tévelyeinek, nagyfontosságú és pótolhatatlan szerepet juttat az Egyház anyai öléből előtörő szeretetnek. *A szocialista lebecsüléssel, a kommunista kegyetlenkedéssel szemben a krisztusi Egyház úgy állította oda a szeretetet, mint a társadalom megértésből, belátásból fakadó életműködését. A szeretet nem gyalázza meg az emberi méltóságot, hanem ismerve a sors forgandóságát, gyámolítja a ma elesettjeit.*

A szeretet találékonyságát hangoztatjuk a mai vigasztalan helyzet kulcsaként. Ez a géniusz a könnyek letörlője, a sóhajok elnémitója, a kifakadások elhallgattatója.

Negyven év visszhangja.⁷²

A lateráni székesegyház főszege alatt, XIII. Leó síremléke köré, a négy világtájról gyűjti össze május tizennegyedikén a munka örök függvényének, a társadalmi kérdésnek keresztény bajnokait a hálás emlékezet. Természetesen csak képviselőket, megbízottakat vonultat fel: a vezérkartól kezdve a legjelentéktelenebbek közé sorolt csapategységig.

A koszorú, mely a *Rerum Novarum* pápájának emeletnyi magasságban elhelyezett szarkofágjára simulva temérdek szívből fogja a kegyeletet és imádságos hódolatot tolmácsolni, voltaképpen a népek javát gondozó Egyház homlokát övezi s mint ilyen, az áldott-émlékű halott személyén keresztül, a világ végéig vezetni, tanítani hivatott kormányzó bölcsességnek nyújtott elismerés.

Mikor negyven esztendőnek előtte XIII. Leó korszakalkotó körlevelével meglepte a világot — túlzás nélkül mondhatni —, az egész emberiség fölfigyelt. A katolicizmustól ugyancsak nagy messzeségben táborozók őrtüzei mellől is sűrűn áthallatszott a belátás nyomán fakadt igenlés: kétségtelen, ez a helyes vezényszó; a pápának van igaza. A társadalom útvesztőjéből ez a kivezető irány. Egyéb megoldás nincsen. Legalább is a békés elintézés, a zavartalan kiegyenlítődség másfajta eszközök alkalmazásával meg se közelíthető, nemhogy elérhető lenne.

De mert a tagadás ősi szelleme, az ellenmondás még nem szűnt meg kísérteni, hát sokan eltömték fülüket, hogy valamiképp meg ne hallják az evangéliumi igazság harsonáját. Mások elvitatták a *Rerum Novarum* megállapításainak átfogó erejét, gyakorlatiasságát. Ők óvták a falut a pápa baj megállapító aggodalmaskodása elől. Ők háritották a társadalmi kérdés rendezése körül szükségesnek hirdetett bábáskodást a városok s egyes, ipartelepekkel megtűzdelt vidékek túlzóknak csúfolt «népboldogítóira».

És hogyan állunk ma? Mint ítélünk mostanság a társadalmi kérdés baljóslatú recsegéssel-ropogással kísért válságának kellősközepén?

Nos, ma már a süket is hall, mert az élet irama kitepte füléből a viharokozta huzatot enyhítő gyapot-tölteléket. A vak is látja, hogy mégis XIII. Leó mondotta ki az igazságot. A pápa fején találta a szeget. Nem látta túlzottan sötétnek a helyzetet, mikor a veszedelmekre rámutatott. Magas őrhelyéről tisztán áttekinthette a már akkoriban is súlyos jelent s a még ijesztőbb szörnyőségekkel riasztó jövőt. Ma már a bűnös beismerését szimbolizáló mellveréssel valljuk, hogy téves gazdasági elvek és hamis társadalomtudományi elméletek nemcsak néposztályokat tettek tönkre, de egymás ellen usztították és most is egymás ellen hajszolják a nemzeteket.

Ennek a föleszmélésnek tavaszi kivirágzását várjuk mi, nyomorúságban, lelket-testet vigasztalansággal pusztító szegénységben, züllésnek indult maradék magyarok. Arra építünk, hogy a mi képviselőtünk, a háromszáz főnyi zarándoksereg, mely országunk primása pástortortjának intésére a lateráni bazilikában lelkileg összeforr a világtolicizmus többi résztvevőivel, az értelmi és akarati ihletettség indítékaival telítetten tér vissza közénk. Feltesszük róluk, hogy a Rerum Novarum lapjainak forgatására ők sarkallják majd ezt a népet, hogy osztályharcos testvérháború helyett az osztálykülönbségek bántó, emberi önérzetet sértő jelenségeinek megszüntetésén vállvetett erővel dolgozzunk valamennyien.

Gyűjtsék csak össze lelkükbe zarándokaink a Szent Péter-templomban kapott atyai áldás távolságokon átlendítő jóságát, amelyik idehaza igaz emberiséggé puhítsa a sivárlelkű, barátságtalanul önző gazdagságot. Ez a jóság sugalmazza a vagyonosokat, hogy a sokhoz ne gyűjtsenek még többet; szívesen juttassanak belőle, s ha költekeznek, ne szenvedélyeiknek kielégítésére pazaroljanak.

Hozza meg a hazatérő magyar követség jövelete

nekünk az erkölcsi felszabadulást is, hogy a hátgörbeszítés mótelyétől megváltottan, szűkreszabott és igényteleneknek látszó egyéni munkaköreink sövénykerítése előtt kemény derékka, büszke öntudattal álljunk meg.

Rerum Novarum, te a munka, a testvériség katekizmusa!

Permetezd a meghamisított demokrácia fonnyadt virágának kiürült kelyhébe a munka alanyi szeretetét, a munkára éhes, a munkát szomjúhozó lelkiületet. Légy és maradj a kergestenyerűek nemesi anyakönyve. De a jószívűek, az igazságosak bibliája is!

Szólott a pápa.⁷³

A vatikáni Damazus-udvar hatalmas négyszögében nyolcezer főnyi hívő lélek szorongott, mikor XI. Pius beszédre nyitotta ajkait. A Rerum Novarum ismert akkordjai ömlenek újra a Quadragesimo Anno friss ütemeiből. A pápa — mondhatni — sietett rámutatni a motívumokra, amelyek nélkül írott malaszt lett volna XIII. Leó bölcs megnyilatkozása és a pusztában kiáltónak szavai maradnának a legújabb apostoli körlevél elgondolásai.

Szentatyánk minden katolikus kezdeményezés, az egyén vagy a köz javát szolgáló keresztény program életerejét három szóba foglalta össze. Ez a három szó: imádság, cselekvés, áldozat.

Imádság mindenekelőtt és minden fölött. De mégsem abban a kisajátított és kizárólagos értelemben, amely kimerül a malasztok s a könyörület szorgalmazásában; hanem imádság az ember értelmi képességeinek a Fölségeshez emelkedett állapotában, amikor a hit világának tágranyílt kapuin átlépve, látomásszerű biztonsággal valljuk magunkat alany ilag a krisztushirdette istenország részeseinek. Ugyanakkor pedig evangéliumi munkavállalókká se röstelünk felcsapni másokért: jóbarátért, ellenségért, fegyvertársért, idegenkedőkért kifejtett erőlködésünkkel.

Miként az imádság szerzi meg s biztosítja a felülről

jövő segítséget, úgy szolgáltatja a cselekvés a tágterű emberi közreműködést. A magán- és közéletben. Egyéni, családi és társadalmi vonatkozásokban. A szervezkedésben. A szeretet, igazság és béke műveiben. Az egyedek, osztályok és népek érdekeinek egyeztetésében. Az áldozatkész megsegítésben. A részvételtés fáradhatatlanságában. A példaadással indító, az élet fegyelmezett-ségével ható apostolkodásban. A mondott szóra s a nyomtatott betű hatalmára rámutató tájékoztatásban. Az egyesekkel és tömegekkel foglalkozó vesződségben. Mindenütt, ahonnan szükség és fájdalom sír felénk.

Példával és szóval tanít az Egyház. Isteni parancsra kínálja a maga megszentelő és jótevő készségét, ahol csak egyetlen lélek is gyötrődik és áhítja a hitet. Szívében szent kötelességtudással, a lélegkondozás feladatának átérzésével mindenütt Jelen van és keltegeti, sürgeti egyháziakban és világiakban a dologtevés természetfölötti ihletét.

De ugyan ki felelhetne meg tartósan e magasztos hivatásnak tüzes áldozatkésztség nélkül? A munkaterek szüntelen túgulása, a szinte percenként fölbukkanó újabb igények, az önmehtagadás szellemét, áldozatot sürgetnek mindenkitől. Az olyan tevékenységben, amelyik a munka elvégzésének tudatában s nem az általa megvásárolható gyönyörben keresi a befektetett erők kamathozamát, beteljesül a klasszikus mondás: nem azért dolgozik, amit szeret, hanem magát a munkát szereti.

Ám az áldozatkész lelkiület szükségességét a munka mérhetetlenségével is jobban hangsúlyozzák a kitartó következetesség s a tevékenység módszerességének szempontjai. Fegyelem a céltudatos tevékenység sója, mely megóv a széthullástól. Az emberi lélek fölséges tehetségei: az értelem s az akarat, merész és káprázatos vállalkozásokba hajszolnak. Az isteni bölcsesség azonban az önuralom részére biztosítja a sikert, mert csak az engedelmes férfiú dicsekedhet győzelmekkel.

Imádság, tevékenység és áldozat: ezek a tényezők, hogy a Rerum Novarum szántotta barázdát szelvényben-

hosszában továbbterjeszthesse a Quadragesimo Anno ekéje.

Imádság, tevékenység és áldozat: egyformán szükséges erkölcsi kelléke a munkavállalók s a munkaadók végeláthatatlan sorának, hogy a dologtevés áramában mindent az igazság s a szeretet mozgasson, — békés, testvéri megegyezésben és együttműködésben, — a jogok és kötelességek viszonos elismerésével és betartásával, — az Isten fiainak megbecsülésével, minél kisebbek azok és főképp azért, mert kicsinyek és gyöngék.

A pünkösöd szelleme lengjen végig a világon, hogy sokan egyek legyenek.

Valamennyien az egy Atyának gyermekei.

Tehetség és jószág.⁷⁴

Hirtelenében nem tudjuk, melyik látnók jövendölte meg, hogy a jövő nemzedékei igen nagyfejű emberek lesznek. A jóslat nem szegezte le tudományos megállapítással ennek a külső változásnak kezdő időpontját; az ilyen holnapok titka bekövetkezésének pillanatát ugyanis az örök Isten szándékai rejtik.

Ki tagadhatná mégis, hogy ebből a homályos mondatból mintha máris olyasmi csillanna elő, ami a próféta kegyes szavait igazolni látszik. A gépek többé-kevésbé kiragadják az ember kezeiből a munkát. Nem ebből folyik-e, hogy a kéziszerszámmal dolgozók nem is oly rég tömött sorai mindegyre ritkúlnak? Az izommunka csökkenése törvényszerűen lépést tart az agyvelő fokozott tevékenységével. A társadalom így terelődik mindinkább a javarészben értelmi tevékenység homlokterébe. Ez az átalakulás pedig az agysejteket foglalkoztató embert jelenti. Nem közeledünk-e tehát az emelkedő irányt mutató fej munkával ama prófétai jövendölés teljesülése felé?

És itt egy gondolat üli diadalünnepét. Igaz, hogy az ünneplő gondolat sarkába menten szürke, nyomasztó kérdés lopakodik, horáciuszi sötét gondként a lelkiismeret aggódása. Az értelmileg fejlettebb állapot felé

vonultunkban Isten legnagyobb, legbecsesebb adományát végre illően, méltón kamatoztatjuk! Ez a gondolat. A kérdés pedig: Mi lesz belőlünk, hova szédül, merre támoanyag majd az egész emberiség, ha az ész nem házasítjuk felbonthatatlan szövetségbe a jóssággal? Hogy ez a kérdés a nyeldeklnket szorongatja, mi se bizonyítja jobban, mint a világbéke kovácsműhelyében szaporán zuhogó pörölycsapások ellenére is hol innen, hol onnan felhangzó kardcsörtetés. Valaki, nem kis igyekezettel, épp a napokban magyarázta, feltehetően a lágyabbszívűek megnyugtatására, hogy az ellenséges repülőgépekről a védtelen városok fölött leszórt gázbombák hatására épített támadások ezidőszertint nem kecsegtetnek biztos sikerrel; odáig a műszaki tudományoknak még jó pár lépést kell tenniök előre. Sovány ez a vigasztalás és sántikál az a bizonyos jó pár lépés azért, mert éppen csak a műszaki haladás ütemét említi, holott ezen a téren, tapasztalás szerint igazán nincs megállás. Elég egyetlen tüneményes sikerre rámutatunk: Marconi a genovai öbölben horgonyzó yachtjáról kigyullasztotta Ausztrália, tehát egy másik távoli világrész fővárosának villanylámpáit, íme, a műszaki haladás nem ismeri, legalább is tartósan nem ismeri el a határokat.

És nem vagyunk-e úgy a technikával, mint éppen az ő alapját képező betűszámattal, az algebrával? Ahogy ott egy-kettőre felcserélődnek a jelek, a plusz mínuszra, a tevőleges nemlegesre változik: nem egyetlen erkölcsi mozdulaton fordul-e meg a «jó cél» helyébe gonosz, álnok indulattal odagondolt «rossz cél», a romboló, pusztító beavatkozás behelyettesítése.

Az emésztő gond tehát igenis érthető! Épp azért fokozottan helyénvaló az emberiség erkölcsi színvonalának emelésére hirdetett lelki napszám vállalása úgy bel-, mint külterjes vonatkozásban. Egyéni megszentülésben és a felebarátot helyes útra térítő szorgoskodásban. Ennek kizárólagos, egyetlen módja, ha tekintetünket a Földről az Égre emeljük. Odarögzítjük. A végesről a Végtelenre irányítjuk. Nem azért, hogy

a Földet megtagadjuk, hanem hogy az Ég függvényének lássuk. Az ideigvalót az Örökkévalósághoz kapcsoló vonatkozásai szerint értékeljük.

Ebben áll az erkölcsisége tudatára ébredt embernek az eszes lényt a jóság hegyére föltámogató munkálkodása.

Ne feledjük, hogy ez az ügyködés nem tűr haladékot. Magunk miatt, nem az Istenért! Őt az idők múlása nem zavarja.

Előtte ezernyi év is csak pillanat.

A szemétdomb kosztosai.⁷⁵

Kikezdzhetetlen bizonyossága tekintéllyel megmondotta az Úr, hogy az emberi társadalom soh'se lesz szegények híján. Az evangéliumi kiigazítást sürgető testvériség sem képes arra, hogy csak részben is eltüntesse a nyomort, a haladó, az egyre finomodó élet megoldhatatlan függvényét.

A természetes állapot kezdetlegességéből a mai idők szinte naponta megint csak túlhaladottá váló újításaihoz függeszkedő emberiséget már nem lehet megállítani s abba a mederbe terelni, amelyikben a falatokat egyformára mérik s a köntösöket ugyanegy anyagból készítik valamennyiünk számára.

A való élet gépezete annyira összetetté, olyan sokrétűvé alakult, hogy már nem születhetik meg az a lángész, amelyik az egyszerűsítés és kiegyenlítés varázsigéjével úgy tudná a világ javait tényleg közkinccsé tenni, hogy azokból minden ember kifogásolhatatlanul egyforma arányban részesedjék.

Az emberiség elindult és mindmáig szaporán lépked a lucifermutatta úton. És soká késik még az a földi jóság, amelyik a maga egyéni adottságából olymódon lenne képes átminősülni szélesebbkörű, maradéktalanul társadalmi jósággá, hogy — szemléltetőül mindössze vérségi kapcsolatokról beszélve — a testvér testvéréhez, rokon rokonához mindvégig atyafiságos érzésekkel, igazságos lelkiülettel viseltessék.

És annyira aláértékelik ennek a kívánatos jószágnak életrevalóságát, annyira kétségbevonják a társadalom ágazatait egymáshoz terelő erejét, hogy helyette az önzés jogán s a létért való küzdelem címén, ajkukon a csatakiáltássá durvult jelszóval: ezentúl mi aratunk, — a viszonylag kevesek terített asztalához époly kevesen — mások öklözik oda magukat.

A váltakozó rendszer igazságát elméletben egyikünk se tagadhatná, ha gyakorlatilag a váltakozás menetében az igazságosság érvényesülne. A hiba a folyamatban rejlik. A folyamat rendellenessége a belőle ki nem iktatható, a mellőle el nem parancsolható ember-alanyok érzéki vágyótehetségének egyensúlyozatlanságában hurcolja egyre gyászosabb végzetét.

A testvér-jóság érrendszerének elmeszesedését juttatja eszünkbe a szemétdomb debreceni kosztosainak részben klinikai kórágyakra, részben sírba fektetett sorsa is. Egy dolgozó ember négytagú családjá heteken át fogyasztott erjedő ételhulladékok áldozatai; mások ugyanakkor a mértékletlenség s a lakmározás farsangi dúskálói. Ez görnyedt derékkaal nyüves mocsingot kapar ki a szemétdomb, hogy a létfenntartás ösztönének szegényes adóját megfizesse; az ínycsiklandozó különlegességekre szórja el a mások, tán épp a másik verejtéke árán begyűlt kincse jócselekedetekre kötelező feleslegét.

Ilyesmire aztán felhördül a méltatlankodás. Utat keres a lefojtott düh. Kitér a, ha nem is egészen azonos, de százalékosan párhuzamos nélkülözéssugallta elégedetlenség. És leszámolásra esküszik.

A szörnyűködés tiltakozását értjük. Ekkora nyomor, ilyen önkénytelen koplalás, kényszerű önmegtartás, nem esik egy síkba a hulladékokat fogyasztott római koldus, Labre Szent Benedek penitenciájával. Az övét csodáljuk, a mi esetünkön botránkozunk.

De a kiáltó szegénység, a néma nyomor s a szennybe és elfelejtettségbe züllött egyenlőtlenség elrendezőjét mégse tudjuk felismerni a rombolás fékevesztett szellemeinek felszabadításában; nem az átépítéssel, nem

a közösnevezőre-, az egyszintrehozással kezeskedők ígéreteiben.

Ennek a váltónak a kibocsátói, épúgy az elfogadói s a forgatói emberek. Éhesek. Ők maguk bevallják, hogy mindarra éhesek, amit eddig nélkülöztek. A család mérges kórokozója ebben a szóban van elbujtatva: mindarra. Tehát ők se mértékletesek, mint azok, akiknek helyébe tolakszanak.

A tisztas szegénységben, a nyugodt megbékéltségben, a kevésgényű szerénységben, a reményvirágos várakozásban önmagára lelő társadalom elrendeződését, a szemétdombok menzájának megszüntét a lelkiismeret pirkadása jelzi. Nem elméletek, politikai rendszerek és osztályharcos demagógia.

Lelkiismeret, amelyik csalhatatlan biztossággal érzi és tudja, hogy tartozik és mennyivel tartozik az emberiség közös takarékjába, mert amiye van, annak ő nem ura, csak sáfára.

Pusztaság pelikánja.⁷⁶

Más esztendőekben ilyenkor, az októberi katolikus nagygyűlések okozta hullámverés taraján úszva-lebegve kémltünk a jövőbe, ha vajjon a tömegeink közé eldobott jelmondattal közelebb juthatunk-e a Krisztusban megújhodást sürgető célgondolat megvalósításához.

A nagygyűlések mindig kitermeltek számunkra egy-egy vezérgondolatot, hogy a katolikus társadalom cselekvőkészsége a gyakorlatban keresztülvihető teendők szolgálatában érdemes elődeihez méltó utódnak bizonnyuljon.

Jubiláris Szent Imre-évünk a világviszonylatban is jelentősnek szánt ünnepek s a velük kapcsolatos reprezentációs külsőségek megrendezése és lebonyolítása címén különféle szervezetekbe tömörült katolikus erőtevényezőink összpontosítását és kihasználását oly mértékben igényelte, hogy az idén az immár beidegzett őszi seregszemlétől el kellett tekintenünk.

Ha még oly áhítatos emlékezést, lelki gyönyörű-

séget jelent is számunkra a feledhetetlen augusztusi napok természetfölötti magasztossága, ezek a" ragyogásban és áhítatban átélte események inkább csak a Liliomos Herceg és a Szent Király dicsőítésére a velük rokon hívő lelkünk gyönyörködtetésére irányultak.

Bár a katolikus testvériség rokonszenvével üdvözlöttük a fogadalmi templom felszentelésének s a nemzeti megújulás emlékműve felavatásának együttesébe harmadikul illeszkedő szegedi katolikus gyűlésen megpendített terveket, mégis megokoltnak tartjuk, ha épp e magasanjáró ünnepi hangok elültével, a sokkalta nagyszámú hétköznapokra való tekintettel kifejezést adunk annak a nézetünknek, hogy a jövő esztendőben esedékes katolikus nagygyűlést nem lehet késő őszi halasztani.

Ha jogosult volt megütni Szegeden a hangot az Alföld népe lelki ösztövérséget gyógyítani hivatott erkölcsi tényezők nélkülözhetetlensége érdekében, akkor éppoly megokolt rámutatnunk a szolipszizmusnak, az ember lelki önmagába árvulásának veszedelmére, aminek, mint szellemi járváynak gyors elhárítása tekintetében az utasításokat a katolikus nagygyűlések intézőbizottságától mielőbb reméljük és várjuk.

Olyan tagadhatatlan tények, mint amilyenek a falu elnéptelenedése nyomán felpuffadt városi élet üressége, az akaratlanul együvétereltek s az önkénytelenül egymásba kapaszkodók kölcsönös tiszteletlensége: sorjában gondolkodásra készítetnek.

Azzal, hogy az emberlavina növekszik, a világért se leszünk egymás iránt barátságosabbak. A tömeg távolról se jelent közösséget, hiszen a kőrákás se falu s a kőbánya se város. Gondolat és akarat, a lélek épít az ember számára lakályos fészket, szilárd védőfalat. Ha párosan hordják is nyakukon a munka jármát, az emberek biz csak idegenekként nézik egymást s a lelkük sose találkozik. Családdá, rokonsággá, néppé, nemzetté csak eszmék és eszmények olvasztó tűzében forrhatnak össze. Nem a mindennapi tapasztalás mutatja-e, hogy szomszédok lelkileg egymástól messze elágazó utakon

járnak? Együtt dolgoznak, szórakoznak és legbensőbb énjük mégis külön-külön remeteségbe zárkózik.

Nemzet vagyunk-e, vagy csak együvé kényszeredett egoisták? Családokban élünk; de a szülő és gyermekek nem két külön, egymást taszító *világ-e*? Barátság a neve manap is két egyén lelki szövetezésének; valójában pedig ez a szó a faun lólábát takarja. Járjuk ugyan a templomokat, de a szentek egységben felolvadó szeretet helyett az én javára csikarunk ki minden kegyet. A pusztaság pelikánja lettünk, háztetőn magánosan fészkelő veréb vagyunk.

Legfőbb baj pedig, hogy a munka eszmei magaslátáról történt lesiklás a korlátlan nyereség-hajhászók s a rosszul fizetett gyűlölködők táborába osztotta szét az emberiséget. Az nem ismeri a termelés okos s a haszon erkölcsös határait, ez nem akarja ésszel felérni, hogy a munka életörömök forrása, az egyéniség betetőzése, a lélek földi megdicsőülése.

Ekkora öncélú elposványosodásban mi gyűjtja k az egy szív és egy lélek magasan lobogó szövétnekét?

Úgy véljük, hogy a legközelebbi katolikus nagygyűlés társadalmi összetartozásra, lélekközösségre indító vezényszava lesz az észszerű visszakozás záloga.

4. Egyház.

Egyedül üdvözítő katolikus Egyház?⁷⁷

Amit ennek a cikknek a homlokára illesztettünk címképen, az letűnt századok folyamán, egészen a legújabb időkig, temérdek vita, meghasonlás okozója volt. A hazugságtól az önhitt pöffeszkedésig, az elvakultságtól a sértő kíméletlenségig valamennyi megbélyegző minősítés pergőtüze zuhogott erre a katolikus hit-tételre kívülről, belül pedig az alapos hittani ismeretek s a katolikus öntudatosság szintjénél alább botorkáló hittestvérek sáptóztak e szerintük célon túllövő türelmetlenség miatt.

Az Egyház nem hátrált meg. Igaza tudatában

hirdette és hirdeti ma is, hogy benne és általa van üdvössége az emberiségnek.

Jézus Krisztus mondotta magáról, hogy Ő az út, az igazság és az élet. Nyilván tanította, hogy senki az Atyát nem ismeri, hanem csak a Fiú s akivel a Fiú megismertetni akarja. Nélküle, rajta kívül tehát az Isten, valamennyi ember közös és végső célja, meg nem közelíthető, elérhetetlen. Krisztus az emberiség útmutatója, közvetítője az Atyához, ahogy ezt Szent Pál is hangsúlyozza Timoteushoz írt egyik levelében.

Ezt a közvetítő szerepet, amelyik küldetésből fakad és hatalommal jár, isteni Mesterünk az Atya jobbára való visszatérése miatt intézményesen állandósította látható és a világ végezetéig fennmaradó Egyháza megalapításával, reá bízva a megváltás műve gyümölcsének, az emberiség javára visszaszerzett kegyelemnek hasznosító közlését.

Az Üdvözítőnek erre vonatkozó úgy Szent János (20.), mint Máté (28.) és Márk (16.) evangélisták írásában olvasható szavai annyira világosak, félremagyarázást nem tűrők, hogy igenis kötelességszerűen hirdetni kell a katolikus Egyházba tartozás szükségességét, mint az üdvözülés nélkülözhetetlen feltételét.

Az a merész és sokak előtt tetszetős álláspont, hogy lehet sajátosan egyéni vallásos életet élni akár merőben bölcséleti elgondolások, akár az ó- és újszövetségi szentírásból kiszakított és önkényesen magyarázott szövegek alapján s azt gyakorolva, az Egyház közbenjövete nélkül is, lehetséges közvetlen és eredményes kapcsolatot létesíteni magunk és az Isten között: a legélesebb ellentétben áll Jézus Krisztus tanításával, tehát a kereszténységgel.

Hosszúra terjedő elsorolás és a népek vallástörténelmének kitergetése helyett elég, ha rámutatunk a természetes istenhit évezredekken át beigazolódott csodájére; utalunk a messiási ígérettel bebiztosított zsidó népnek bálványimádásba s a pogányság útvesztőibe történt eltévelyedéseire; hivatkozunk a száz és száz számra menő vallási szekták szerteágazó irányaira;

legszemléltetőbben pedig mi magyarok megidézzük a velünk sokszor családi köteléken belül, nem egyszer pedig ugyanegy földel alatt élő protestantizmusnak a krisztusi kegyelmet közlő szentségekkel szemben tanúsított tájékozatlanságát és beidegződött idegenkedését, hogy mindebből következően napnál világosabban álljon előttünk a katolikus Egyháztól eltávolodó lelkülettel karöltve növekedő bizonytalanság az üdvözülés lehetőségét illetően.

Amennyire nem vitatható, hogy a lélek megszentesülése Isten kegyelmének és a léleknek titokzatos egymásratalálásában, a léleknek Isten malasztjával való telítődésében áll, annyira bizonyos Krisztus akarata és rendelkezése nyomán az, hogy rendkívüli, kivételes esetektől elvonalkozva, általában és közönségesen, ez az egymásratalálás az evangéliumi tant és a megigazulást eszközlő hét újszövetségi szentséget közvetítő katolikus Egyház közreműködése nélkül meg nem valósulhat.

Miben áll tehát ennek a sok vihart látott hittételnek a jelentősége? Abban, hogy mert az Egyház Krisztus alapította egyetlen és szükséges szerve a kegyelem rendes, törvényszerű közlésének, aki az Egyházat tudatosan megveti, ezzel a lelkülettel elzárja magát az üdvözülés lehetőségétől.

Az Egyház ezt tanította mindig, tanítja ma és fogja hirdetni az idők végéig. Csak ezt és csak így. Sohasem mondotta, hogy a pogányok és az Egyházon kívül álló máshitűek föltétlenül és szükségképen a kárhozat martaléka lesznek. Sohasem is tagadta a katolikus Egyház, hogy azok a máshitűek, akik *jóhiszeműen* ragaszkodnak valamelyik téves valláshoz, s attól ítélőképességük hiányossága, az egyéni természetükkel járó nehézkesség, avagy az ifjúságuktól fogva beléjük rögződött előítéletek, értelmi és érzelmi világukba felszívódott téves tanítások miatt elszakadni képtelenek: ezek az Isten kegyelmének kifürkészhetetlen útjain az üdvösségre igenis eljuthatnak, mert szívük öntudatlan óhaja, lelkük titkos vágya szerint úgyis az Egyházhoz tartoznak, hisz az igazságot szom-

júhozzák, amelyik pedig csak egy lehet, s amelytől, ha távol is járnak, önhibájukon kívül történik.

De éppen úgy nem tette vitássá az Egyház azt sem, sőt nagyon is nyomatékosan hangsúlyozza, hogy tagjai közül is az örök kárhozát örvényébe merülhetnek mindazok, akik szerető gondoskodása, unos-untalan sürgetése ellenére mellőzik azoknak a kegyelmi eszközöknek használatát, amelyeket Jézus Krisztus a szüntelenül veszedelemben forgó lelkek biztosítása és megmentése céljából az egyedül üdvözítő katolikus Anyaszentegyházra bízott.

Tiszteld az Egyházat!⁷⁸

Az öntudatos katolikus embernek két jellemző tulajdonsága van; az egyik, hogy gyakorlati vallásos életet él, a másik, hogy tiszteli az Egyházat. Az utóbbi évtizedekben a gyakorlati katolikusok száma örvedetesesen megszaporodott. A hitélet a legkülönfélébb társadalmi osztályokban hovatovább bensőségebbé válik, amivel együtt tért kezd foglalni az Egyház iránt tanúsított tisztelet is.

A hitújítási mozgalmak indították meg, a francia szabadgondolkozók pedig hathatósan fokozták azt a szabadelvűnek nevezett irányzatot, amelyik tervszerűen aláasta az Egyház tekintélyét még saját gyermekei előtt is. Akik visszaemlékeznek a múlt század kilencvenes éveinek politikai mozgalmaira, vagy olvastak azokról, tudhatják, hogy akkoriban s a rákövetkező évtizedben bőven akadtak afféle katolikusok, akik visszataszító módon gúnyolták az Egyházat, megvetették és ócsárolták saját vallásukat. Igaz, hogy ezek a katolikus testvérek nemigen voltak tudatában annak, hogy mi az Egyház és mit jelent a katolikus vallás. Ám ma nap sem hiányoznak még olyanok, akik az Egyház fogalma alatt papi és szerzetesi szervezetet értenek, a híveket pedig csak amolyan hátulálló, elkülönített tömegnek ismerik, holott a hívek zöme képezi az Egyház testét, mely a fejjel és a többi tagokkal együtt közös egységet alkot.

Az öntudatos katolikus ember tudja, hogy ennek

a nagy testnek ő is tagja. Az egész szervezetet átjáró szellemi erő éltet valamennyiünket. Apró kis sejtjei vagyunk ennek a hatalmas szervezetnek, benne fejlődünk, benne élünk. Az Egyház a mi szülőanyánk, aki a keresztség útján elindít bennünket az örökélet felé. Az Egyház a mi gondos nevelőnk, ő tanít bennünket az örök igazságokra. Az Egyház a mi tápláló dajkánk, aki a szentségek szent kenyerén éltet bennünket. Az Egyház a mi legigazibb barátunk; életünk legkínosabb óráiban egyedül ő tudja és akarja megkönnyíteni küzdelmeinket.

Ha az Egyházat helyesen ismerjük és méltán nevezzük anyáknak, akkor az Egyház feje valóban a mi lélek szerint való atyánk. A hívő és gyakorlati katolikus ember át is érzi és átérti ennek a ténynek óriási jelentőségét, hogy az anyaszentegyház látható feje, a római pápa, az összes katolikus híveknek, tehát egyénenkint valamennyiünknek gondos atyja.

Törekedjünk ennek a magasztos valóságnak átélésére. Fejlesszük ki magunkban azt a tudatot, hogy nekünk gyermeki ragaszkodással, tisztelettel és szeretettel kell viseltetnünk a Szentatya iránt, A katolikus családokból nem volna szabad hiányoznia a pápa képének. Gyermekeinket iránta való tiszteletre kell nevelnünk. Illenék foglalkoznunk azokkal a nagy tervekkel és szándékokkal, amelyeket Egyházunk feje az emberiség üdve javára meg akar valósítani. És illenék imádkoznunk a Szentatya személyes jóvoltáért.

Bár minden magyar katolikus családban olyan mélységes volna a pápa személye iránt érzett megbecsülés, mint abban a kedves családi keretben, ahonnan a családfő kicsi betlehemi jászolt küldött volt karácsonyi ajándékkul a Szentatyának. Sajnos, még mindig sokan vannak, akik hidegen és idegenül éreznek vele szemben, sőt akadnak olyanok is, akik durván és tiszteletlenül szólnak róla.

Az olyan katolikus ember, aki Egyházának fejét meleg ragaszkodással szereti: tisztelettel és megadással hajlik meg az Egyház szava előtt is. Nem okoskodik, hogy ezt vagy azt a parancsot, intézkedést nem tartja

kötelezőnek magára nézve, mert nem ismeri el annak helyességét. Az Egyház szava a pápa szava, a pápa szava hit és erkölcs dolgaiban Krisztus szava. Felháborító és elszomorító, mikor katolikus hívek bírálgatják, megvetik vagy elgáncsolják Egyházuk rendelkezéseit, törvényeit. Vajha rájuk illenék Krisztus szava: «Atyám, bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!» Sajnos azonban, legtöbbször nagyon is tudatában vannak annak, amit művelnek,

A jóra való katolikus ember egyik szent kötelessége, hogy az ilyen tudatlanságot eloszlassa, illetve példát mutasson, hogyan kell az Egyházat és annak fejét, a Szentatyát tisztelni. Mindazok, akik az Egyházat alkotják: a hívek, vagyis katolikus hittestvéreink, papjaink, püspökeink, tehát lelkünk gondozói, a római pápa, az Egyház isteni küldetésű vezére, a megdicsőült lelkeknek, a szenteknek, megszámlálhatatlan serege, végül maga az Úr Jézus, az Egyház láthatatlan feje, szóval az egész anyaszentegyház, minden öntudatos katolikus ember szemében képezzék igazi megbecsülés és gyengéd szeretet tárgyát. Minden gondolatunkkal, szavunkkal, cselekedetünkkel szeressük, őrizzük és védjük Egyházunkat. Ellenség bőven van. Ezek lépten-nyomon támadják a katolikus egységet. Ne legyünk hát olyan vakok, annyira oktalanok, hogy még mi is önmagunk testét tépjük és pusztítsuk.

Fluctuat nec mergitur.⁷⁹

Vér és kín szegélyezi kezdet óta az Egyháznak hol hegyre kúszó, hol le a völgybe rohanó életét.

Mióta a legszembeesőbb példázatok egyikéből, a barázdába szórt s a föld ölében épségét veszített mag dúl terméssel kecségető sorsát szemléltető evangéliumi hasonlatból, érthetővé vált a szenvedés felülhaladhatatlan erkölcsi ereje: azóta rója a Jézus véréből pirosuló Jegyes a maga nehéz, sokszor göröngyös útjait.

Ezerkilencszáz esztendő múltjában fürkésző tekintetünk jóformán egyetlen olyan helyzetet sem talál, amelyik-

ben a gond, tépelődés, aggódás viharfelhői ne kergetődnének az Egyház óriás ívelésű égboltozatán. Ha el is ültek egy-egy lélegzetvételnnyire a kívülről kellemetlenkedő támadások, menten feltünedeztek a nem kevésbé ádázul nyomukba surranó belső megpróbáltatások.

Ami élni és éltetni hivatott, csak ezt az útirányt, csak ezt a menetrendet követheti. Csalatkozhatatlan fővöblátás szabta meg így. Emberi kezekbe letéteményezett alkotása biztonságát ezzel bátyázta körül a Gondviselés. Vérrel és kinnal, hogy minden meghozott áldozatok tisztítótűzében kovácsolódják acélos bordázatúvá, a megélt viharok paskolásától edződnek szívósabbá a népek üdvének idő és tér határoltóságából az örökkévalóság szüntelenségébe való átmentésére épített utolsó és egyetlen Noé-bárcája.

Magyarország tanítómestere, a megboldogult székesfehérvári püspök, Egyházunknak ezt az életjelenességét három jellemző, a címbeirtuk szóba — hánykódik, de el nem merül — tömörítette az Üdvözítő ígérete nyomán, aki a pokol kapui hatalmát is tehetetlennek nyilvánította a magaválasztotta szikla kidönthetlenségének ellenében. Az első évezred már erről tanúskodik; az utolsó száz esztendőt most típró második millénium pedig napjaink történetéből szolgáltatja a legfrissebb érveket, hogy az Egyház kiirthatatlan. Az események mindig túlfűtött, egyre izzó kemencéjéből most emeljük ki a még gőzölgő, kétségtelen adatokat, hogy az Egyház elpusztiíthatatlan. Küldetése az idők végéig szól. Működését, a hullámvás mozgalmának közepette felszínen maradását, biztosítja a bárcában isteni halalommal parancsokat osztogató örök Krisztus,

A Mexikóból vett legújabb híradások is az Egyház lankadatlan életerejéről bizonykodnak.

A vakbuzgó szakadárság sínpárjáról a vörös örület vakvágányára tévedt Oroszországnak vallási vonatkozásokban végrehajtott kegyetlenkedései halvány, pasztellszínekkel megfestett képet mutatnak ahhoz a vad, eszeveszett dühöngéshez képest, amit a Callesek, az Obregonok és csatlósai a katolicizmus körül vala-

mikor ragyogó érdemekkel tündöklő Mexikó nevében az Egyház ellen elkövettek.

Még élénk emlékezetünkben élnek az utóbbi évek során megesett embertelenségek, amiket csak azért kellett a végzetesen megpróbált állam polgárainak elviselniük, mert legelembb szabadságukkal élve katolikus hitüket akarták és merték gyakorolni. Papok és világiak, szerzetesnők és katonák, ifjak, öregek vegyesen, százsámra fizettek, ki életével, ki szabadságával, ki egészségével vagy pedig vagyonával a zsarnok önkény még zsarnokibban egyoldalú törvénymagyarazatáért.

Az egész kultúrvilág felfigyelt azokra a szörnyűségekre, amelyekről az Egyházzal szemben táplált rokonszenvről éppen nem gyanúsítható amerikai sajtó számolt be a nyilvánosságnak. A katolikus vallást, az Egyházhoz való ősi ragaszkodást akarták kitépni a megfélemlített, agyongyötört nép lelkéből.

Nem sikerült. A mexikói köztársaság elnökének már fel kellett vennie a tárgyalások fonalát a Szent-székkal.

Vajjon miért nem tudták Callesék s a szabadkőművesek minden hatalom felett rendelkező szervezetei a gúzsbakötött katolikusokba belefojtani a lelket? Miért jutottak ők is a római césárok, miért a középkor hatalmi tébolyba szédült német császárainak, miért a legújabb idők Bismarckjainak közös sorsára; a leplezetlen, vagy kendőzött Canossa-járás kényszerűségére?

Régen, erre a kérdésre ilyen feleletet adott alázatosságában is büszke, őskeresztény öntudat: a mártírok vére az, ami a kereszténység magvait megtermékenyíti. Portes Gil is a mostani egyezkedés során kötelező ígéretet tett arra, hogy azt a mintegy 100 nőt, asszonyt és leányt, akiket vallási kihágás címén katolikus lelkületük törhetetlen megvallásáért számkivetésbe vittek és fegyenck munkára ítélték, szabadon bocsátja.

Száz nő, törekeny, gyöngye teremtesek, — akik a deportáltatás és a fegyenckmunka gyötrelmeivel fizettek egy-egy misehallgatásért, gyónásért vagy szentáldozásért; sóhajaitok, családjaitokért hullatott könnyeitek.

az otthon pótolhatatlan légkörének hiányát sínylő lelketek kínjai csak úgy voltak Egyházunk sorsa jobbrafordulásának együtthatói, mint imádkozásokor tettenért férjeiteknek, fivéreiteknek a rögtönítélő bíróságok verdiktje nyomán kiömlött vére.

Ők, a vértanúk és ti, a hitvalló lelkelet erős aszszonyai, tartjátok a küzdő Egyház feje fölött a hervadhatatlan győzelmi koszorút!

«Együtt az Egyházzal.»⁸⁰

Üres szalmacséplés helyett az Egyház liturgiájáról beszélgettünk és szóbakerültek az épp elmúlt nagyhét lélekemelő szertartásai is. Valaki restelkedve vallotta be, hogy bizony alig-alig ismeri már jelentésüket: «pedig tanultam diákkoromban, de már régen volt!» — tette hozzá.

Bizonyos, hogy mentegetődzünk nem áll egyedül. Hányan vannak, akik csak néznek, nézelődnek, de nem látnak, annál kevésbbé értenek, akik számára az Egyház csodás tökéletességű szertartásai csupán látványosságzámba mennek s akik nem kapcsolódnak azokba egész lelkükkel.

De hiszen a szertartások tagadhatatlanul legmagasztosabbja, a szentmisehallgatás körül is megtaláljuk ugyanezt a fogyatékoságot, holott az kötelezőleg vasár- és ünnepnaponként vissza-visszatér. Sokan vannak, akiket a világ ítélete művelteknek tart és mégsem ismerik a szentmise részeit, A szent cselekmény alatt össze-vissza imádkoznak mindenfélét — vagy nem is imádkoznak, csak az időt töltik, merőben test szerint vannak jelen — és unatkoznak.

Azzal senki se védekezhet, hogy már elfelejtette e fölséges szertartások értelmét. Amit az ember alaposan megtanul és vallása parancsa szerint állandóan végezni és gyakorolni köteles, amiben tehát folyton benne él, azt nem lehet s nem szabad elfelejteni. Annyival kevésbbé, mert vannak az Egyház szertartásait ismertető, a szentmise szövegét latin és magyar nyelven párhuz-

mosan nyújtó könyveink. Csak meg, illetve elő kell azokat venni, tanulmányozni, beléjük mélyedni!

«... Gyermekkorom legkedvesebb emléke egy ima-könyv volt, amely latin nyelven tartalmazta a szentmise szövegét — beszélte valaki. — Tulajdonképen ennek a könyvnek a kedvéért tanultam meg még a kötelező tanulmányok előtt latinul. *Minden szót érteni akartam* . . . Később, természetes, mindjobban és jobban élveztem e fáradságos munka gyümölcsét. *Így olvasva, már értve* a szentmise szavainak s a vele kapcsolatos ténykedéseknek jelentőségét, egészen új, csodálatos világ tárult elém. Megtanultam értékelní azt a tökéletességet, mellyel az Egyház előkészíti és kíséri Krisztus örök, szent, tiszta áldozatát. Megértettem a nagy zeneszerzőket, akiket csodálatos remekművekre ihletett ez a szent cselekmény. Megértettem Beethoven *Missa Solemnis* című közismert halhatatlan művét, amelyben elcsitul az emberi szenvedés jaj szava, Krisztus kezébe fogódzunk és az Úrfelmutatásra következő *Benedictus*-ból áldás csorog szívünkre.»

Az Egyház szándékainak megfelelőleg újabban örvendeten szert tartó hódít az a törekvés, hogy a hívek kivétel nélkül, tehát olyanok is, akik egyáltalában nem, vagy csak fogyatékosan ismerik a szentmise szertartásának nyelvét, együtt imádkozhassanak az oltárnál ténykedő pappal. Hála Istennek, válogathatunk már a miseszöveg többféle magyarnyelvű kiadásai között. Legfrissebb és leggyakorlatibb ezek között az a népszerű füzetke, amelyik «Együtt az Egyházzal» cím alatt hétről-hétre megjelenik és egyfolytában, teljes egészében adja a legközelebb esedékes vásár-, illetve ünnepnap miséjének latin és magyar szövegét.

Olvassuk, tanulmányozzuk, lehetőleg előre is, minden szavát, minden részletét. Ha egyéb, sokszor időrabló és lélekölő olvasmányra van érkezésünk, ha tanulunk és búvárkodunk egyéb könyvekben, miért ne lelnénk időt arra, hogy a legszentebb áldozathoz, Isten elé, ne közelítsünk üres lélekkel, üres szemekkel. . . Úgy kell lenni, hogy a szentmiseáldozatban mindany-

nyian jelenlévők *részvegyünk*. A miséző pappal együtt vigasztaljuk, biztassuk, erősítsük háborgó, aggódó lelkünket. Vele együtt kérjünk, vele hálálkodjunk. Együttesen ujjongjunk fel Istenhez, aki rajtunk nyugtatja atyai tekintetét és megörvendezteti szívünket. A szentmisehallgatás legyen részvétel, eleven élet, cselekvés, egygyulladás Krisztusban és egyesülés Krisztussal.

Ha a szentmisehallgatást — mint szent hitünk terén mindent tennünk kell — élménnyé alakítjuk, nem lehet úrrá rajtunk e fönséges ténykedés ideje alatt az erkölcsi és érzelmi fegyelmetlenség. Nem leszünk szórakozott imamorzsolók, fáradt és unott nézelődők, *akik nem látnak*. Eszünkbe se jut majd keresgélni, hogy ugyan kik vannak a templomban, mit mívelnek és hogyan öltözték. Úrfelmutatáskor nem vonulunk, nem sétálunk végig a templomon és nem szökünk ki papáldozás előtt, hanem szent megilletődéssel térdre kényyszerülve, leborulunk mint Mózes a csipkebokor lángrobbanásakor. Csak akinek élmény a szentmise, érti meg b. e. Prohászkat: «Ez a liturgia olyan, mint egy hegyen fekvő kolostor cellájából élvezett végtelen kilátás: hegyekre — Isten gondolataira, — tengerekre — Isten kegyelmére, — végtelenségekre ...»

5. Elvi dolgok.

Maradjunk-e «régiek»?⁸¹

Az ember, ha igazán tud örülni a maga és mások sikereinek, ha nem rója napjait érzéketlen eltompultságban: hajlandó a kort, melyben él, nagy és jelentős sőt történelmi időszaknak tekinteni.

Ez az optimisztikus felfogás bizonyos mértékben jogosult is, érthető is. Életkedvet ad; további tervezésekre ösztönöz, s emeli a fokozatos haladás lehetőségébe vetett reményeket. De vigyázzunk! Az ellentétek egyre kavarnak. Egymás mellett lüktetnek és vonaglanak szélsőségek. Könnyen megeshetik, hogy délszines mennyégre a pesszimizmus felhői húzódnak. Kész az

elkedvetlenedés, mihelyst úgy tetszik, hogy csak hírmondónak lendül valaki. Pakkolunk, ha munkánk meddő.

A mai emberek legtöbbje, bár sokat másféleképen óhajtana, bár tele van igénnyel: többre becsüli a jelent és lenézi a múltat, mert az szerinte sokkal — és ami a fő, a lényegesebben — kevesebbet adott. Jóllehet az elégedett lelkület tagadhatatlanul kimagasló érték, mégis látok körülötte suhogni egy árnyat. És ezt a különböztetést ama félszégében vélem megállapítani, amellyel csak azt a világot tekinti, amelyik érzéseinek, ha csak ideig-óráig is, megfelel; és nem azt a világot kontemplálja, amelyik Isten szándékai szerint alakul.

Modern felfogás szerint a világ csak gyakorlótér, az élet pedig terjedelme szerint merő próbaidő, amelyen és melyben az ember egyéni erőit kifejlesztheti, hajlaimainak érvényt szerezhet. Akarni, amennyit csak lehet: ez a szabadság; a szabadság pedig minden. Épp azért reakcionárius mindenki, ha meggyőződészerűen és az emberiség történetének áttanulmányozásából leszűrve vallja, hogy a mindenségben és felette más, lényegesen fensőbb, a napi árfolyam hatása alatt nem változó akarat is szerepel.

Korunk érzélmélete úgy diktál, hogy erkölcsi téren a fegyelmetlen élvezés, üzletiekben a korlátatlan verseny s az esztétikában valamennyi (emberi jelenségnek) legaprólékosabb elemzése és egyúttal túltengő dicsőítése érvényesüljön. A társadalmi, annál inkább az állami életben — még téves eltolódások esetén is — a többségi akarat fölénye az egyetlen és kizárólagos jogforrás. S ha valaki e felfogásokkal szembehelyezkedik: állásfoglalásáról megállapítást nyer, hogy pathológiai tünet és épp azért az egyén «kezelésre» szorul.

Vallási téren ez a módszer a hit alapigazságainak folytonos megváltoztatását szorgalmazza. És ugyan mivé? Naponkint perdülő véleményekké. Modernebb vallásossággá. Szerinte a diadalmas Krisztusi tanok megalapítója sem. Az, akire a történelem 19 százada egyenkint és összesen visszamutat; hanem olyan *valaki*,

akit a ma áramlata saját kiskertbenező pislantása szeiint óhajtana látni; akinek sem jelleme, sem igéje nem állana ellentétben «a kor parancsoló követelményeivel».

Így lesz a zavar teljes. Ma legyűri Tegnapot. Ami 24 órával előbb színigazság volt, az most már kétséges; holnap pedig meghaladott álláspont. Csak álláspont. Sőt madárijesztő. Vagy éppen múmia. Mert a legmodernebb felette áll a modernnek.

Hát mi ezt a metamorfózist nem csinálhatjuk, de nem is csináljuk velük. Több a józanságunk. Egészsége-sebb az eszünk járása.

Művelődésünk, fejlődésünk keresztény jellegét, erkölcsi felfogásunk különlegesen katolikus szigorát, boldogulásunknak annyi jó ember szép életében kipróbált rendszerét el nem temethetjük.

Mi az örök, a vallási eszmény mellé keresünk egyebet s nem az embarras de richesse, a sokféle eszmény (?) és utóbb porba hullott bálvány mellé keresünk vallást.

Minket Isten akarata kötelez s nem a jelenségek ragadnak tova.

Hát nem tiszteletreméltó dolog-e őrzállani a jogok ősi forrása mellett és védeni a valódi törvényszerűséget?

Ne is gondolja senki, hogy úgy menti meg hitét, ha fonák készséggel a mai érzésvilágba pászítja bele. A római-görög-zsidó keretbe ugyan nem illettünk bele. Nem is simulhattunk hozzájuk. És íme itt vagyunk. Ők pedig hol vannak?

Akkor is mindenható volt a társadalom. Sőt az állam isteni. Akkor is nevettek a «bölcsek» és botránkoztak az «írástudók». Úgy hallszott mindenfelé, hogy ellenségei vagyunk az «emberiségnek». És azóta hány-szor ismétlődött az eset? És mégis itt vagyunk!

Megszívlelendő igazság ez. Történelem. Hogy valamelyes kísértés el ne vakítson. Hogy egyik-másik krízist halálthozónak ne tartsunk! Sich weder stören, noch bethören lassen.

Maradjunk a «régiek»!

Mit szólnak hozzá az emberek?⁸²

Valaki, akinek egyetlen vagyona adóssága, ezzel igazolta, mentegette magát, mikor fényűző és fölösleges ruhadarabokat vásárolt:

— Meg kell tennem, mert mit mondanának rólam az emberek!

Mit szólnak hozzá az emberek? Hányszor halljuk ezt a kérdést, ezt az *erős* érvet. Hányszor lesz *ebből* életelv és vezérfonál, sokak egész életberendezkedésének alap-pillére. Megannyian a divat esztelen túlzásait sem azért követik, mert az ízlésükkel megegyezik, hanem csak úgy, gondolkodás, mérlegelés nélkül, mert mit szólnának mások hozzá, ha ők nem így, vagy úgy tennének. Mások ismét meggyőződés, hozzáértés nélkül rajonganak új és korszerűeknek mondott, valójában pedig romboló irodalmi áramlatokért, — mert *másoknál látják* és — hogy maradiaknak ne láttassanak.

Természetes, hogy környezetének nézeteitől, felfogásától senki sem függetlenítheti magát egészen. Az ott uralkodó szellem beleoson lelkébe és észrevétlenül módosít-alakít. Ezért tükre a gyermek a családnak. Az iskolában egyes osztályok *közszellemének* bélyegét láthatatlanul magánhordják az így együvé tartozó tanulók. Hivatalok, testületek *közvéleménye*, nézetei belevésődnek az egyesek lelkébe. Az olvasó öntudatlanul és önkénytelenül beszél lapja vezércikkének hangnemében.

Az a szellemi és erkölcsi éghajlat, amelyben élünk, erősen hat lelkünkre és ki nem szakíthatjuk magunkat belőle. De nem is kell, hisz mennyi fönséges lélekalakítás, jellemirányítás történik az Isten akarata szerint berendezkedő szűkebb vagy tágabb környezetben.

És még se tehetjük életünk zsinórmértékévé az emberi tekintetet. Nézeteket, amelyek olyanok, mint a gyermeképitette kártyavár. Hiszen vannak, akik így, örökösen az emberi véleményekhez igazodva, olyanokká lesznek, mint a szélkakas, amely minden légáramlatnak irányát egyforma készséggel mutatja. Ebből származnak az ingadozások, a bizonytalanság, határozatlanság,

később a divatos jelszavak rabsága, az üres szólamok zsarnoksága, mainak mondott eszmeáramlatok túltengése, — végül a teljes eltévelyedés a társadalmi élet útvesztőiben és nem utolsósul az irodalmi pocsolyákban. Neveljük önmagunkat fegyelmezett, nyugodt önállóságra és igazi lelki függetlenségre. Igazi szabadságra, amelynek alapja szilárd és örök: *az Isten akarata és törvénye*. Hiszen a legnagyobb szabadság — a legteljesebb törvénytisztelet. Aki erre épít, az nem avatja főkérdésé: mit szólnak hozzá az emberek? Hanem legelőször azt kérdezi: mit szól hozzá az Isten? Aki erre épít, az mindig az Isten szeme előtt jár; törvénye szerint rendezi be életét és szüntelenül kéri az Úr félelmének ajándékát, hogy mindig megtarthassa rendületlen, megdönthetetlen életalapját.

Áthidalhatatlan ellentét.⁸³

Katolikus hitünk tanítása szerint Üdvözítő Mesterünk Egyházára bízta híveinek lelki vezérletét. A lelkek üdvözítését — ez volt a cél, melyért mindenét áldozta — intézményesen akarta biztosítani. Nemcsak beszélt, tanított, biztatott, serkentett és korholt, hanem a feléje áramló emberek hullámozása kellős közepén kőszállá merevítette Simont, Jónás fiát, hogy köréje kristályosodjék valamennyi, az evangélium világosságába kívánczó lélek.

A Péterre alapított és rajta s törvényes utódain keresztül magával Krisztussal legteljesebb eszmei közösségben megmaradó Egyház az a szerv, amelyik az üdvözítő hit ösvényére rávezetett lelkeket a Jézus mutatta mennyekországába biztosan átsegíti.

Az Egyház eszköz, aminthogy eszközül adja magát még a világ végezetéig vele lévő és benne élő megdicsőült Krisztus is, csakhogy senki üdvösségének ügye hajótörést ne szenvedjen. Aki titeket hallgat, engem hallgat; aki titeket megvet, engem vet meg, — mondja Urunk Egyháza ősplántáihoz, az apostolokhoz, kevésbé a későbbi bukdaécsolók megfenyegetésére, mint inkább a

Vele való egység feltételének kidomborítására, de annál kiáltóbb ellentétül a debreceni főpásztor legfrissebb megállapításához, mely szerint az Istennel való lelki összeköttetést tiszta hitünk fenn tudja tartani a bibliában mindnyájunk kezébe *külön-külön* odaadott erők és igazságok indításaival és irányításaival.

Nélkülözhetetlen eszköz az Egyház minden ember részére, aki Isten kegyelme támogatásával az igazság ismeretére eljutott s abban végiglen ki akar tartani.

Az egyházat tehát, amennyiben halhatatlan lelkünk örök boldogságának előmozdítója és biztosítója: egyetlen katolikus ember sem rendelheti alá egyéb, a földi étellel kapcsolatos, azt szabályozó tényezőnek, még az államnak sem.

Ezen a ponton, amely nekünk 1900 esztendő óta kikezdehetetlen erősségünk, az egymás nyomába lépő tévtanítóknak pedig örök botrányköve, ért bennünket a napokban Diósgyőrött, a magyar kálvinista presbiteri tanácskozáson elhangzott vád, hogy idegen kenyeret eszünk, amikor magyar kenyeret eszünk, tehát nem is vagyunk érdemesek rá, mert a haza elsőségének szent vallomását nem tudjuk, vagy nem merjük szánkon kiejteni.

Abban az értelemben, ahogy azt tőlünk a magyarországi kálvinizmus kívánná, soha ki nem mondjuk, soha ki nem mondhatjuk. Mi az Egyház érdekét, helyes fogalmazásban *a lelkek érdekét*, sohase rendeljük, nem rendelhetjük alá az állam szerintük elgondolt érdekének abban, hogy bizonyos állami törvények rendelkezéseit hitelvi szempontból sérelmeseknek ne tartsuk.

Protestáns szemszögből nézve tehát a katolikusok hazafiságát, csak azért lettünk a magyar kenyérre érdemtelének, mert a házasságkötés kötelező polgári aktusánál, a házasság szentségi jellegére való tekintettel, törvénybiztosította jogunknál fogva megtagadjuk a jegyzőkönyv aláírását, — mert a katolikus hívőre vonatkozólag csak az Egyház színe előtt megkötött házasságot ismerjük el érvényesnek, — végül mert a vegyesházasságokból származó gyermekek vallását javunkra sza-

bályozó térítvényt meggyőződéses katolikus létünkre szorgalmazzuk s nem nyugszunk bele vétkesen, közömbös lelkülettel, az ivadékok nemek szerint való megfelezésébe. Nos ezért a hazafiatlanságért vállaljuk a meggyalázó minősítést, hisz a hitünkbe ütköző törvények rendelkezései alatt nyögve, viseljük azok ellenszenves, lelkiismeretünket meggyőtrő terhét; ellenük nem lázítunk, csak óvjuk hitfeleinket, hogy olyan helyzetekbe ne sodródjanak, amelyek katolikus hitük megroppansághoz vezethetnek.

Vállaljuk és viseljük a megbélyegző minősítést annyival is nyugodtabban, mert a haza körül ősi áldozatkészséggel teljesített szakadatlan szolgálatainknak nem az elfogultan tapsoló diósgyőri gyülekezet a hivatott bírója. Akik a haza rögeit szántják, a közterheket viselik, akik a haza földjének védelmében vérüket ontották, a közműveltség szintjének emelésén a maguk tudásának közreadásával adóznak, akik nyomorultjaikban, betegekben, koldusaikban, tehetetleneikben szolgálják embertestvéreiket s a nekik jutó társadalmi feladat elvégzésében iparkodnak a nemzetcsalád erkölcsös napszámossai lenni: teljes joggal és nyugodt lelkiismerettel fogyasztathatják a sanyarú magyar kenyeret, még ha a polgári törvénykönyv egynémely szakasza és azoknál sokkalta régibb hitelveik között az előbbieket hátrányára nem is sikerül megnyugtató összhangot teremteniük.

Az ütközőpont végeredményben nem is itt van. Nem az állami törvényekkel szemben fenntartásokat kisűrgető mozgékonyágunk egyrészt, tisztelettudó elvi tartózkodásunk másrészt, képezik a kálvinista gyülekezetek ágyúival pergőtűz alá vett támadási felületet. Az áthidalhatatlan ellentét köztünk és közöttünk: a római egység.

Ha mi, magyar katolikusok, holnap tízfelé szakadnánk, se Diósgyőrött, se egyebütt szó sem esnék többérőlünk. De amíg a római sziklán egyek vagyunk, addig évente kijár a hadd-el-hadd.

Csak addig.

Pallérok és nem pallérok.⁸⁴

A győri pallér megsokallta a káromkodásért ismételt rárótt bírságokat. Mit tett volna egyebet? Megcsinálta azt a vargabetűt, amelyik régtől fogva jellemző tünete, kísérő jelensége a társadalom életének. Kima-gyarázkodással, okoskodással és agyonbeszéléssel menlevelet igényelt a maga neveletlenségének szabadalmazására. A szorgalmazott hatósági engedélyt igen természetesen meg nem kapván, böszülten szitkozódik tovább és — fizet. De káromkodik, mivelhogy egeket hasogató szitkozódás nélkül megáll a munka az építő-állványokon.

Az emberek között sajnosán elterjedt felfogás szerint mind a világi, mind az egyházi törvényeket csak azért hozzák, hogy a maguk szigorában, teljességükben jóformán soha, vagy minél kevesebbszer nyerjenek alkalmazást. Létrejöttük indító oka ugyan a tömegek, tehát a nagy emberközösséget alkotó egyedek eszményileg elgondolt java, mégis már fogantatásuk pillanatában köröttük settenkedik a sátánéről a mi ajkunkra áttelepült tiltakozás: nem szolgálok, nem adom meg magam!

Ez a sokezeresztendő fittyethányás hajszolja bár forradalmakban és lázadásokban, egyengesse bár finomítva és hangfogóval tompítottan a maga érvényrejutását a törvénnyel szemben, vitathatatlanul és bebizonyítottan az emberi akarat egyensúlyozatlanságának, a fegyelem hiányának kiáltó jelensége.

Soha és semmiből oly világosan be nem bizonyosodik ennek a tételnek igazsága, mint a katolikus Anyaszentegháznak korántsem a többi, nem kebelbéli kereszténnyel, azokon túl egyéb hívő vagy hitetlen emberekkel, hanem legfőképen saját híveivel szakadatlanul adódó összeütközéseiből.

Az Egyház előtt állandóan két magasztos szempont lebeg. Isten dicsőítése s az Ő képét és hasonlatosságát viselő eszes teremtmények maradéktalan boldogítása.

Az elsőt világszéles szervezettségében szünetlenül eszközli mindenütt tömjénező imádással és hódolással.

Ezt csinálja a Malakiás prófétai látomásában megjövendölt, napkelettől napnyugatig bemutatott áldozat folytonosságával. Amiben az Úrnak örök kedve telik.

Az utóbbiért, a lélekboldogításért, nap mint nap szórja az evangéliumi ekével már megdolgozott telkekre a parancsok és erények magvait s indítja el igével terhelten a még mindig parlag tájakra önkéntes munkáit, csakhogy bekövetkezzék, amiért fáradott és el is vérzett a Mester: az egy akol és az egy pásztor.

Ennek az egyaránt bel- és külterjes apostoli tevékenységnek ösztövért terméshozamát, az evangélium egységesítő hatásának hitvány eredményét nem az Isten termékenyítő malasztjának vékonypénzűsége, hanem a magunk embereinek akaratszegénysége, jóban való kitartásuknak áldozatkészségig alig feszülő elégtelensége okozza.

A katolikus életkeret abroncsainak szorítása ellen állandó a fészkelődés, a panasz, a tüntetés. Böven akadnak köztünk a győri építésvezetőhöz hasonló törvénymagyarázók. Ezek, ha tán nem is a káromkodás célszerűségének gazdasági vonatkozásokra kiterjedő hangoztatásával, ha nem is az izgatott lelkiállapot feszültségét levezető jótékony megkönnyebbülésre rámutató hivatkozással, de a maguk egyéni élete egyik-másik pontján feszélyező korlátok tágitásának kíséreltetével előbb, elszánt átugrásával utóbb — afféle győri pallérok.

Mennyivel magasabban állana az Egyház tekintélye, mennyit nyerne tanításának súlya, apostoli erőfeszítésének jelentősége az Üdvözítő említette közös akol felé jószándékkal tekintető másfelekezetűek szemében, ha nem botránkoztatná őket annyi, általuk elég kimerítően ismert katolikus életszabállyal homlokegyenest ellenkező példa? Ha módjukban állana részünkről több hithűséget, több következetességet, magunkkal szemben gyakorolt kérlelhetetlen szigort, utánzásra indító lemondást, egyszóval kiadósabb lelkiséget tapasztalni!

Vagy ne lássa-e a mi böjti törvényeinkbe foglalt

önmegtagadás komolyságát kipellengérezve a maga egyetlen nagypénteket szigorú lelkiismeretességgel megtartó protestáns atyánkfia, ha mi nyeglén túltesszük magunkat — sokszor az ő jelenlétében is — egyházunk idevágó rendelkezésein!

A tiltott időbe eső zajos mulatságok katolikus vallású résztvevőinek jellemzilárdságáról mit tartson az a más-hitű felebarátunk, aki előtt nem ismeretlen ez a tilalom s jellemes ember létére el tudná képzelni rólunk a testületi szellemnek azt a mértékét, amelyik alkuvászás helyett — engedelmeskedik!

Az anyagi érdek és érzéki szerelem külön-külön is teljes, eggyésűrűsödve pedig pokoli sötétséggé feketedő vaksága szörnyű felelősséget zúdít a katolikus hitelvi álláspontot könnyelműen megkötött vegyesházassággal csak azért eláruló egyénre, mert a kezdet legkezdetén nyugősnek, illetéktelennek találta egyházának óvó, intő szavát!

Porhanyó, gerinctelen emberek! Akik soha meg nem próbáltak önmagukkal szembeszállni. Akikből szennyes gondolatok, mocskos szavak, önző érzések, beteg elhatározások, végzetes cselekedetek nyakló nélkül, szüretlenül hömpölyögnek elő Ő

Akiknek vissza kellene gyermekesedni, hogy megtanulják a maguk élete számára nélkülözhetetlen kettős tilalmat: nem szanad, nem illik.

Kemény beszéd?⁸⁵

Változott idők a nemzetek életében is nyomot hagynak.

Beidegzett szokások, amelyek rajta ültek a társadalom szívéen és agyán, szinte nyomtalanul tűnnek el. Újak, mások lépnek helyükbe, — sajnos legtöbbször a közmondásos, szállóigévé vált keserű igazság ténylegességével, hogy az utóbb érkezettek cseppet se különböznek az előzőktől.

A mindent halogató Pató Pálok nemtörődömségét a költő mutatta meg nemzetének. Bemutatta olyan

tükörben, amelyikbe beletekintve, a mozdulatlanul tepedő társadalom kénytelen-kelletlen magára ismerhetett. Irgalmatlanul suhogott a keserű szavak szeges korbácsa. De, lám, a megéledést, az önmagunk tehetlenségétől szabadulást sürgető ihletett látnók jeltelen sírja felett, pár évvel utóbb, már lengett a rohanó, a pezsgő, az alkotó élet tavaszi szellője. És viharzik ma is.

Ám ahogy a természetes erők megmozdulásai, előnyös változások, a fejlődés alakulásai nincsenek rombolás híjával, úgy a társadalmi osztályok meglátásai, célkitűzései, igényei se formálódnak ki torzók keletkezése, a félszepségek szertemálló törmelékeinek mindent behálózó porfelhője nélkül. És ezért újra elkellene már nálunk egy lángostort csattogtató próféta, aki a tisztas szerénység, a józan ^mérséklet s a komoly egyszerűség fennsíkjára terelje a nagyra vágyás és nagyralátás sikamlós hegycsúcsai felé izléstelenül törtetőket.

Bizonyítunk.

A mi társadalmunk, a szinte félénken, finoman tartózkodó Nemzetesek és Tekintetesek, Asszonyok és Urak, a Kisasszonyok és Úrfiak társadalma a saját belértékét kívülről rájaaggatott címekekkel felsallangozó rangkórosok hiúság-vásárává torzult.

Ki vallja nálunk manap az ószövetségi Szentírás ősi jellemzésének helytállóságát, amelyik jellemzés szerint a királyi lélek díszét a belső érték, vagyis az egyén erkölcsi súlya adja?

Nem az számít már, hogy ki vagy, hanem hogy minek szólítanak! A megelégedést az váltja ki az emberekből, ha keveset, — dehogyan is, semmitérő szökből összefecsegett címzések egy-két fokkal feljebb emelik őket a jogosan és állapotszerűen kijáró megtisztelés fölé.

Elevenen nyüzsgő valóság közöttünk az Üdvözítő festette kép az első helyeket hajhászó, a Mester-, a Rabbi-megszólításokra elégülten rábólintó, kegyesen fejhajtó farizeusokról.

Mintha széles e világról minden egészségtelen túlbecsülés, őszinteség nélkül való hízelgés egyrészt, ezekre képzelődően számottartó elfogultság és rövidlátó együgyűség másrészt, általánosan, fent és alant, minden társadalmi osztályunkat súlyosan fertőző járvány módjára beleivakodott volna a magyarság lelkébe.

Nálunk eltűntek a Nagy- és Kisasszonyok. Hírehamva sincs az Asszonyságoknak. A díjnok Nagyságos úrnak címezve kapja leveleit s ugyanilyen rangfokozatú úrleányokká léptek elő a háztartási alkalmazottak. Ezért menekülnek a tekintély csata veszítettjei a különféle főtanácsosságok védőcölöpzete mögé. Kába igyekvés! Ezt a fölfelé való menekülést a végletekbe vinni nem lehet!

Körülöttünk élő nagy és előkelő nemzetek tagjai kölcsönösen Uram- és Asszonyomnak, Kisasszonyomnak szólítják egymást. Nagyon helyesen. Mert a megtisztelés, a megbecsülés, egymás értékelése nem a száguldó iramban fokozódó üres jelzők alkalmazásában áll, hanem a címzés, a megszólítás kiejtésekor hanglejtéssel, magatartással kifejezésre juttatott hódolat felszínre hozásában rejlik.

Vajjon eszébe jut-e a krisztusi keresetlenséget, az isteni egyszerűséget hirdető katolikus Egyház itthoni tanítómestereinek és követőinek, az alázatos Üdvözítő evangéliuma szelleméhez ragaszkodó magyarságnak, hogy ezt a visszásságot, a keresztény nemzeti hagyományoktól való emez eltávolodásnak elképesztő jelenségeit bátran szóvátegye? Meggyógyítása! társadalmi érdeknek minősítse? Abban tevékeny becsvággyal közreműködjék?

Ne mondja senki, hogy ez nem keresztény és nem katolikus társadalmi ügy!

Ha a címkórságban kiütköző nagyralátás, a szeretlen törtetés a magyar nemzettest épségét pusztító kórtünet, annak lelki egészségével, szabályos fejlődésével összefüggő szempont, akkor a baj gyógykezelése igenis katolikus feladat.

Az, a magyarság és katolikum ezerezstendős szer-

ves kapcsolata révén; az, a magyar nemzet együttesében gyökerező számbeli felsőbbtségünk címén!

A pusztában kiáltónak szava lesz-e felszólalásunk? A durcásság heves tiltakozását fogja-e kiváltani? Szánalmas mosolyra fogja-e torzítani a mindenbe belenyugvókat? Illetéktelen beavatkozásnak, kemény beszédnek minősítik-e az őszinte szót?

Majd elválik.

Szóról tetre.⁸⁶

Sok szó esik és nem alaptalanul arról, hogy az ismételt megrovások, a gyakori figyelmeztetések, de még a büntetések is legtöbbször hiábavalóknak bizonyulnak. A megtévedettek, a kisiklottak nem egykönnyen térnek vissza a helyes útra.

Ennek a mondhatni általánosan észlelt és panaszolt jelenségnek oka az egymás tetejébe halmozott szavak erőtlenségében rejlik. A hol bölcs mérséklettel kimondott intelmek, hol hévvel és erővel alkalmazott fegyelmi eszközök sajnálatosan nélkülözik a helyesbítés alaptételét, a helyreigazítólag beavatkozóknak hatékony példáját.

Unalomig ismert és agyonismételt példaszó őrzi a régi bölcssek hirdette sarkigazságot: *a szavak csak meghaladást, a példák megmozdulást idéznek elő.*

Másfelől *Jézus*, aki tanításában a leghibátlanabb életrendet öntötte szabályokba az emberiség számára, szavai igazságát tökéletes, erényes cselekedetek sorozatával világította meg. *Szent Pál* is, amikor a korintusiakat az evangéliumhoz való hűséges ragaszkodásban iparkodott megszilárdítani, ilyen figyelmeztetéssel szólította őket a maga egyéni viselkedésének utánzására: *«Legyetek az én követőim, mint én is Krisztusé»*. (I. Kor. 11. 1.)

Szent Antal is abban szorgoskodott, hogy a tévúton járókat s a hibás magaviseletűeket saját életszentiségének vonzó erejével terelje az igaz útra. Vallotta és életével gyakorolta az elvet, hogy a szavak cselekedetek

híján pelyvaszámba mennek, amiket a szél szertefúj. Ha tettek nem követik nyomon a legékesebb beszédet, a hallgatók méltán köthetnek bele a szónokló egyén megállapításaiba; Isten pedig termékenyítő malaszt nélkül sorsukra hagyja a bár szárnyaló, de cselekedetek híján levegőt verdeső igéket.

Az Egyház történelmének folyamán temérdek eset szól e kipróbált igazság mellett. A nagyszerű tanításokkal homlokegyenest szembenálló viselkedések, egyháziak és világi hívek részéről sajnálatosan végbevitt evangéliumellenes cselekedetek, alaposan kihasználhatók arra, hogy az igazság vakbuzgó ellenségei a katolikus tan ellen támadjanak. Egy-egy rossz példa hatása alatt végleg megfeneklenek tévelyekben. A jót többé semmi áron se hajlandók hallani, hallgatni, de még látni sem, a szemökbe esett szálka — ne szépítsünk! — esetleg gerenda vagy gerendák miatt.

Aki a laikus apostolkodás tiszteletreméltó nap-számjában sikerrel akar működni, hangsúlyozottan nemcsak verejtékezni, de aratni is az Isten csürei számára: mindennél szigorúbb mértékkel mérje en maga viselkedését.

Csak így lehet szavainknak embereket átforgató ereje,

Az élet sója.⁸⁷

A vagyonnal folytatott felelőtlen visszaélések felháborító ismétlődései láttára, a munka szeplőtelen szépségének pénzes herék és pénzéhes kalandorok dologtalan pazarlásával megcsúfolt eseteiből kívánczik a kérdés tollunk hegyére: vajjon mi az élet sója?

A Gondviselés törvényei értelmében kivétel nélkül mindenkinek dolgoznia kell. Az összülők bűnbeesések megfellebbezhetetlen ítélettel mondta ki Isten: Arcod verejtékében egyed kenyeredet. Kemény és rideg ez a törvény, ha nem abból a szemszögből nézzük, hogy szent és erkölcsi tartalommal bíró cselekmények sorozatává léptethetjük elő a lélekkel fogadott és lélekkel végzett munkát.

A dolgozó ember csakúgy, mint a munkaadó, az alacsony munkakörököt betöltő munkavállalók s az őket irányító vezetők ne a verejtékes órák mértékével, hanem az örökkévalóságra minősítő érdemek méltányló tekintetével nézzék a dolgozás kötelességét.

A munkás abban a biztos tudatban végzi teendőjét lelkiismeretesen, hogy így a Teremtő akaratát teljesíti, A dolgoztató ugyanezzel a lelküettel siet alkalmazottjának a jogos munkabért megfizetni, mert Isten egyformán helyteleníti és bünteti az önzést az egyik oldalon épúgy, mint a másikon.

A munka isteni végzéssel időben ránrótt s az idők végéig tartó kötelesség. Önkényesen és teljesen egyikünk se mentesítheti magát alóla. Aki a felületes gondolkodásúak felfogása és szójárása szerint szerencséseeknek mondott körülmények folytán a komolyak részéről méltán kifogásolható semmittevésben éli napfai, hiába hessegeti el magától a higgadt figyelmeztetés gondját: a pénzzel s a vagyonnal bánni súlyos feladat és felelősséggel járó sáfarkodás. Az ilyen, könnyelműen éldégélő vagyonfecsérlőkről és a hozzájuk hasonlóan torzlelkű fősvényekről állapítja meg az Írás, hogy könnyebb a tevének átmennie a tú fokán, mint a gazdagnak bejutnia mennyek országába.

Mindenkinek dolgoznia kell. Ki kézi munkával, ki szellemi tehetségeivel; ez megerőltetőbb, az könnyebb tevékenységi körben köteles a munka adóját leróni. És mert a munka rendszeressége az emberiség természetfölötti céljait szolgálja: a társadalom gondja, hogy a szolidaritásnak nevezett testvériség, az együvé tartozás tudatában a feladatok terheinek különbözőségéből adódó kínzó ellenszenvet finom tapintattal enyhítse, De ezt épúgy ne a soha el nem érhető munkamentesség ábrándjának szellőztetésével tegye, mint ahogy az emberéletek — test és lélek — épségének aláásására vezetne az, ha egyesek a munkateljesítmények halmozásában szem elől tévesztenék teherbíró képességeink határát.

A munkát, a dologtevést azok természetének, tartamának értük nyújtott ellenértéknek latba-

vetésével az Isten akaratának atyai követelményei szabályozzák és magasztosítják az eredeti bűnért elégtételt szolgáltató ember hősi cselekményeivé,

Felszínes lelkek nagyrészt gonosz izgatás, de saját ítéletük hiányosságának következményeképpen is az Egyházat a munka vonatkozásaival és a munkáskérdéssel kapcsolatosan úgy állítják oda, mint a dolgozó osztályok ellenségét. Aki így gondolkozik és beszél, nem ismeri az Egyház tanítását.

Az Egyház a munka általános köteletségével párhuzamosan hirdeti a lelki szegénység mindenkire egyformán vonatkozó tételét. A lelki szegénység legtöbbször meg nem értett, félreismert tana azt jelenti, hogy az emberek mérsékeljék a földi javakra irányuló vágyakozást, illetve a hozzájuk való ragaszkodást s a velük folytatott rendetlen gazdálkodást.

Az Egyház sürgeti, hogy rang- és osztálykülönbség mellőzésével az egy Atya gyermekeit jellemző rokoni lelkülettel, tehát szeretettel nyúljunk az emberi sorsok elviselhetővé tétele ügyéhez.

Az Egyház senkit sem mentesítő határozottsággal utasít valamennyiünket az osztó igazság gyakorlására s az igazságosság szellemében figyelmezteti híveit a társas élet amaz elemi alaptételére, hogy amit magunk részére kívánunk, azt mástól se sajnáljuk.

A világ tanításával szemben, amely anyagiassal szemben a jelenvaló élet elsőbbségét, előnyeinek, örömeinek kiaknázását harsogja s *az én korlátlan érvényesülési* prédikálja, az Egyház az örökkévaló célt helyezi az első sorba. S bár az ideigvaló javakat, a teremtés értékeit okkal-móddal megkívánható dolgoknak látja is, az embert még se szabadítja rájuk a kapzsi önzés szabadalmazásával, hanem, arra figyelmeztet, hogy a minket környező teremtett dolgok összessége mindnyájunk családi öröksége, amelyikből valamely formában és bizonyos mértékig mindenkinek részesülnie kell.

Az evangélium szellemében egyensúlyi állapotba hozni hivatott termelési erőtényezők összhangjáért s a munka gyümölcsének arányosabb élvezhetőségeért fára-

dozó szeretet az az erő, amelyik a társadalmi béke kapuját az osztályharcos döngetők öklei helyett a melegen érző szív dobbanásával nyitja meg a kirekesztettek előtt.

Kérdőjeles kereszténység.⁸⁸

Gyermekszobánk légkörében s ifjúkorunkban is sokszor hallott német közmondás, a lustának egyre a holnapot emlegető nagy buzgósága jut eszünkbe, mikor az állandó erkölcsi felfrissülésnek, a viharálló hit ébrentartása szükségességének alaptételével szemben, fent s alatt egyforma szaporasággal hangoztatják a ki tudná hányszor emlegetett kérdést: miért, vajjon miért?

Idegen gondolat, sokak előtt felfoghatatlan tétel, hogy az étellel s a világgal lépésttartó kereszténység nem eresztheti szélnek egyikünk lelkiismeretét sem és az evangéliumból táplálkozó öntudatot sem minősítheti fölösleges nyomtatóknak,

A miértet hajtogatok, a kérdezve tiltakozók nem veszik figyelembe, hogy a Jézus megjövendölte támadások még nem ültek el. Sőt.

Talán bizony manap már senki sem üzi Krisztus isteni személyét a hitregék kódébe?

Nem alacsonyítják-e le a malaszt, a kegyelem hatását a képzelet játékos délibábjává? Nem vitatják-e el a jórakész megmozdulásban felülről indító csodát a merő, az önmagát készítő emberi akarat javára?

Csúfságára az örökkévalóságnak, amelyik felé pedig tagadhatatlanul megyünk, nem halljuk-e szüntelen a föld dicséretét? Holott ettől minden óra s perc lefoszlásával egyre jobban távolodunk.

Nem kényszerülünk-e öskeresztények módjára a kardcsapásokat s a keréketörést korszerűen helyettesítő túsúrásokat, a lekicsinylést ha nem is vidám, legalább közömbös arccal elviselni?

Nem tapasztaljuk-e magunk, s épp azért nem kötelességünk-e a nyomunkba lépő nemzedékkel megértetni, hogy keresztény eszményeink hűséges szolgálata évről-

évre nehezebb lesz? Pedig azoktól egy hajszálnyit sem szabad eltérnünk.

Lehetséges-e, hogy gondolkodásmódunk keresztény, életmódunk evangéliumi kovásztól erjesztett tényező maradjon, ha hitünk és erkölcsünk termőföldjébe nem a vértanúk és szüzek áldozatainak melegágyából ültetjük át az életképes palántát?

A keresztény, ha életörömét ürömtelen békességben akarja élvezni, ezt csak az Úrban teheti. A keresztényi öntudat evangéliumi önfegyelmézést is jelent, annál keményebbet, annyival következetesebbet, amennyivel szélesebb körben gyűrűzik körülöttünk az ingatag jellemek határozatlansága.

Mi tehát, valamennyien e kor gyermekei, nyilvánvalóan csak abban az esetben állhatunk meg az eszmeáramlatok forgatagában hullámtörökként, ha színehagyott szokások egyre szétesőbb hulladékaik helyett az átélt törvénynek mindig friss érvekkel ható hirdetői, acélizmú bajnokai leszünk.

A nyílt ellentét, melyben a világ szelleme áll a krisztushagyaték örököseivel, szükségképen feltételezi bennünk az Istentől megújuló hit talajában gyökerező erkölcs életnyilvánulásait. A begyepesedett fejűek s a pállott lelkiismeretűek kérdezősködésének miértje nem zavar. Szent Pállal mi is tudjuk már, kinek hittünk. Ezután is Neki hiszünk. Nem az iramot lassítóknak, nem a kerékkötő láncot nagyképpen csörgetőknek, akik szeretnék elhiteni velünk, amint elhítetik magukkal, hogy nincs bűn, nincs rendetlenség. Holott van és — sajnos — lesz.

Olyannyira adottság a zűrzavar s a rossz, hogy még imádság helyett is aggódunk, tervezünk, ábrándozunk. Oly nagyon végzetes a kísértés, hogy az egyik becsületes ember lámpással keresheti a másikat.

Kikészítetten, felkínálkozóan libeg, táncol, tipeg, sodródik körülöttünk az érzékiség.

Az önzés hínárja le a mélységbe húzza a testvériség, a barátság szent érzelmeit.

Meri még valaki kérdezni, miért kell belátóan

akaratos erőfeszítéssel hitünk ébrentartásán, erkölcsaink fegyelmezésén állandóan munkálkodni?

A válasz egyszerű, világos: az életüzem tisztas, összhangos befejezéséért.

A győzelemért.

Az örök kérdezősködőhöz.⁸⁹

Június 29-e óta szentek és vértanúk dicsőségével ékes új nevek ragyognak az Egyház liturgiájának sorrendjében. Emberekéi, akik Isten szeretésének hibátlanul teljesített kötelességét nem a kőtáblára vésett parancs merevségéből, hanem Krisztus élő példájának teljességéből szívták magukba.

Ezt, az emberhez legméltóbb feladatot úgy valósították meg, hogy a magasbatörés eleven erejét ama hit sugalmazásából merítették, amelyik a láthatatlan, a fölfoghatatlan, az örökkévaló Isten teremtő működésének indító okát a hálás vizsontszeretésben látta beteljesülni.

Szent János apostol félreérthetetlenül megmondja, hogy szeretet az Isten s aki a szeretetben marad, Istenben marad és az Isten ő benne.

Értelmezheti-e valaki a szeretet titkának kérdésében tisztánlátó tanítvány kijelentését másképp, mint úgy, hogy szeretet híján a leghűségesebb hit sem egyéb üres koldustarisznyánál?

Isten dicsőségét tükröző nagyszerű vállalkozások nem jutnak-e a zengő érc s a pengő cimbalom sorsára, mert nincs meg bennük, ami egyedül maradandó: a szeretet?

Lelki szépséget sugárzó tökéletesség, a gondolatoknak és érzelmeknek az egyén külső fellépésével párosult összhangja sürgetően kívánja egybefoglaló abroncsul a szeretetet, ami nélkül tartósan semmi meg nem állhat.

Vértanúság, az ízekre szabdalatást szótlannal tűrő készség, a kínok és gyötrelmek elviselésében hősies kitartásig fokozódott állhatatosság: mind eltörpülnek az evangéliumi bűnbánó asszony szeretete mellett.

Isten, ha értékeli is munkásságunkat, mégis inkább szeretetünk után vágyik. Ahhoz, hogy valami létesüljön, nem kellünk mi személy szerint; elég Ő önmagának. De hogy viszonszerettethessen, ez isteni lényétől függően létező teremtményeinek hajlandóságán fordul meg.

Ebben a tényben rejlik annak magyarázata, miért kell mindenkinek, aki a keresztény névre öntudatosan igényt formál, a hitből fakadt cselekedetek gerincéül a szeretetre támaszkodnia.

Ha napi tevékenységünk nem emeli bennünk magasabb hőfokra az Isten szeretetét, s ha nem Ő volt szerteágazó és sokoldalú munkálkodásunk egymásutánjában a lendítőkerék: állíthatjuk-e, hogy életművünk tegnap, ma, holnap és mindenkor világos ésszel és repeső szívvel végbevitt istentisztelet?

Amíg a jóról jobbra, tehát a tökéletesre irányuló törekvésünk nem mentesül az önmagunkat kereső, az önmagunkat méltányoló megalégedettségtől: addig az istennelegyesültség ösvényétől vajmi messze járunk.

Sehol se könnyebb eltévedni, mint a magasságok felé törtetésben! Az egyik összecszeréli a célt az eszközökkel. A másik felforgatja a dolgok egészséges, józan egymásutánját s az időrendben jóval későbbben következőket hanyatt-homlok sietéssel hajszolja koraszülött és korcs előlegül.

Hogyan maradhatni meg a helyes úton V Mi módon jutottak a júniusi szenttéavatások el nem vitatható sikerek koszorújával díszített hősei az istenesség nyíl-egyenes vonalán mindig előre, egyre közelebb az Isten-anya felé?

Úgy is mondhatnók, hogy az Úr törvényeihez szabták az életüket. Azt is állíthatnók, hogy a törvényen túl az evangéliumi tanácsokat tették életük zsinórmértékévé, A megnyugtató és minden kérdést érdemben elintéző felelet azonban mégis csak az, hogy a betűkbe rögzített szabályok helyett mindenkinek az élő, a cselekvő Krisztus felé kell fordulnia. Reá kell néznünk és a példakép szerint kell cselekednünk!

Mindenféle helyzetben, főképp nehezen eldönthető

körülmények között járuljunk ő elébe. Bizalmasan kérdezzük meg és bízó lélekkel sürgessük ki Tőle a választ, hogy Ő most mint cselekednék.

Egy pillanatig se kételkedjünk, hogy érdemlegesen eligazító feleletben lesz részünk!

Tudatlanság vagy betegség?⁹⁰

Még élénken emlékezetünkben él a Kerepesi-temetőben történt kegyeletsértés, amit illetékesek és hozzá nem értők egyaránt a tömeglélek fékezetlenségével magyaráztak és máris némileg hasonlatos újabb jelenség késztet felszólalásra. Mert nem lehet szó nélkül elmenni az eset mellett, amelyik Budapest egyik leglátogatottabb templomában hamvazószerdán játszódott le.

Itt ugyan nem beszélhetünk tízezrekről, még ezerfőnyi ájtatoskodóról sem, akiket az egyik órarendszerű szentmisére a hamvazkodás ájtatos gyakorlata terelt együvé. De a — mondjuk — néhány száz hívő mégis az utóbbi tíz-tizenöt esztendő óta különösen kifejlődött ostromkészséggel szállotta meg a szentélykorlát tájkát, hogy fejére engedje hullani a bűnbánat általánosan elfogadott jelét, a szentelt hamut.

Hamvazkodni jöttek és helyette jónéhányan — megáldoztak. Az történt ugyanis, hogy a szentmisében szokás szerint sor került a szentáldozás kiosztására. Az oltárszolga szabályos jeladása után, mint egyébkor is, a pap elmondotta az Úr asztalához járulni óhajtok felett az általános feloldozás ígét, háromszori csengetyűszó kíséretében elismételte az alázatosan bízó lélek felkiáltását; *Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd s meggyógyul az én lelkem,* — azután odajárult egyik kezében a nagy áldozatókehellyel, másikban a magásra emelt és szabadszemmel is jól látható szentostyával a szentélyrácshoz, hogy Krisztus teste vételében részesítse az arra várókat. Ekkor esett meg az a felháborító eset, hogy a hamvazkodásra várók egyike-másika azért-e, hogy helyét ne

kelljen másnak átengednie, azért-e, mert nem tett különbséget a *fehér* szentostya és a *fekete* hamu között, vagy mert előtte ismeretlen dolog, hogy a szentostyát az ember *nyelvére* helyezik, a hamvat ellenben a *fejére* hintik: jobbszomszédja viselkedéséhez alkalmazkodva, magához vette az Úr testét! Csak, mikor a pap már a második-harmadik balszomszédja körül járt, kezdett az illető zavartan forgolódni, izegni-mozogni és hangosan méltatlankodni, hogy hiszen ő nem akart áldozni, mert már reggelizett Í

De történt ennél még furcsább dolog is. Mivel ugyanannak a misének végeztével ismét kiosztották a szentáldozást, az első botrány elkerülése végett, a pap, mielőtt a sorban térdelőkhöz lépett volna, megállt a szentélyrács előtt s érthetően meghirdette, hogy vigyázzanak, mert most előbb áldoztat s csak ennek végeztével lesz hamvazás, tehát engedjék előre az Úr asztalához járulókat; — mégis akadt két olyan csodabogár, amelyik megismételte az előbbi visszaélést.

Kérdezzük ezek után, illik-e, kell-e ismernie minden, csak valamelyes hitoktatásban részesült katolikus embernek a szentáldozással kapcsolatos szertartások külsőségeit? Kell-e tudnia, hogy az áldozatókehelyből a pap az Úr testét osztogatja s nem hamut mereget? Tisztában kell-e lennie azzal, hogy a kenyér, amit a pap a szentélyrácsnál térdelők szájába ad, Krisztus Urunk teste s nem a bűnbánat külső jelül fejünkre hinteni szánt hamu?

Feltehető-e, hogy ha a tömött sorokban állók előtt fennhangon megmondják, hogy elsőbbit áldoztatnak s csak azután lesz hamvazkodás, ezt ép hallószervekkel megáldott ember tudomásul ne vegye? És végül öntudatosan cselekvő lény-e az ember? Meggondolja-e templombamentében, hogy miért lép be az Isten házába? Áldozni óhajt-e, vagy a hamvazásban részesülni?

A vallási tudatlanság szégyenteljes esetei az efféle botrányok, de lehet, hogy a sokaságba beleékelődő ember lelki kórtünetei is. Akár az, akár ez, annak,

akivel ilyesmi megtörténhetnék, tennie kell ellene. Ha eddig tudatlan volt, illik ezután megtanulnia vallása külső gyakorlatainak valamennyi részletét. Ha a sokadalommal bárhova elsodródó, ítélet és különböztetés híjával való ember, úgy véesse jól elméjébe, hogy ön-állótlan-sága és befolyásolhatósága miatt legfőbb érdeke a tömegtől való mielőbbi függetlenítődés.

A tekintély válsága.⁹¹

Szent János evangéliumában említett ama királyi hivatalnok, maga is bizonyos mértékű hatalom kezelője, aki térdrehullva ismerte el Jézusnak az övénél végtelenszer nagyobb hatalmát, aki, mert volt szíve alantasainak szüksége iránt, az isteni könyörület segítségére ráeszmélve, háznépével egyetemben az Úr kényekedvének alárendelte magát: régmúlt eszményi idők távlatából feltűnő álomképnek rémlik előttünk. Ami lényeges sajátságokról az élő, tartalmas, erős tekintélyt megismerhetni, azokat mind magába foglalja ez az evangéliumi történet. Az egészséges gondolkodás a valódi tekintélyt abban az előljáróban, az olyan föllebbvalóban látja megszemélyesítve, aki egyrészt megköveteli a föltétlen engedelmességet, másrészt szívéen viseli alattvalóinak javát, érdekeit; maga is úgy áll az eszményekkel s Istennel szemben, mint amily függő viszonyban vannak alantasai őiránta; a szolgálat-tétel kötelességeit nemcsak a nála kisebbségekkel gyakoroltatja, de úgy föl-, mint lefelé, egyénileg ő is gyakorolja.

A tekintélyről manap sok szó esik. Ez a jelenség a változott idők egyik kórtünete. Mégis hasznosabb komolyan beszélni róla, mint könnyelműen és erőtlően hagyni, hogy még ezt a sziklát is meglazítsa, törmelék-ként elsodorja a korszellem nyaldosó hullámverése.

Az élet számtalan vonatkozásaiban van szerepe a tekintélynek. A családban, az iskolában, a műhelyekben, a bíróságon. Tekintély a törvény a társasélet örvénylésében, az polgárai szemében az állam is. A katekizmus tanítása» utasításai is a tekintély súlyával hatnak,

mennyivel inkább tekintély maga a tanításnak keretét, formát adó Egyház.

Nem választanak-e vezért a játékos fiúk? Tengerre száll-e a hajó, míg a parancsnoki hídra föl nem lép a mindenkiért és mindenért helytálló kapitány? A népuralom tágranyitott kapuin keresztül önkormányzattá szélesült rendszer is megmozdulásra képtelen, uralkodó szervvé minősített tekintély nélkül.

Bárhol legyenek is az emberek együttesen, éljenek akár családi kötelékben, akár állami közösségben, csoportosuljanak bár vallási vagy gazdasági alakulatban, mindenütt kényszerítő hatalommal lép föl a tekintély nélkülözhetetlenségének szükségérzete. Ahol nincsen tekintély, hiányzik a lelkek egysége. Tekintély híján meginog, helyesebben ki sem alakul a rend s a biztonság; pang a kölcsönös bizalom. A tekintély hanyatlását kísérő erkölcsi süllyedést nem képes megállítani egyes kifogástalan jellemek becsületessége sem. A királynéját nélkülöző kaptár méheinek sorsára jut az irányító kéz hiányát sínylő nép is, mert az Izaiás próféta emlegette gyermekkirályok és tányérnyaló udvaroncok uralkodása a legvégzetesebb csapás a nemzetek életében»

A tekintélynek e mellözhetetlensége láttán önként adódik a kérdés, miféle forrásból fakad és táplálkozik a nélkülözhetetlenségnek ez a jellege? A kezünk ügyébe eső legközelebbi érv azzal bizonykodik a tekintély elve mellett, hogy az élet mozgalmas áramából nem hiányozhat az a hatalmi tényező, amelyik egymás mellé és egymás alá rendeli a sokszor szertehúzó s nem egyszer egymást keresztező erőket. Ám az ilyen pusztán erő-r műtani beállítás szerint, a tekintély tökéletességével büszkélkedhetne a diktatúra és a politikai erőszak a pénzügyi s a gazdasági önkény sokszoros megnyilatkozásaiban,

Pedig a tekintély több és más, mint csak hatalom. Benne a szellem bontja ki szárnyait s a lélek mélyéről feltörő visszhanggal a jogot, az igazságosságot s a jószágot szólaltatja meg. A tekintélyben több a jogérvék, az igazságszeretetet, a jóra irányuló készség, a fegyelem.

mint a pénzre s a fegyverekre támaszkodó erő. ő az emberiség tudással és lelkiismeretességgel vértezett erkölcsi fegyverzete.

A megvesztegethetetlen igazság nevében nyilatkozó tekintély előtt az emberek akkor is meghajolnak, ha keserves kötelességekre szólít. Lelkiismeretük helybenhagyja, igenli az ő megállapításait. Az emberi tekintetekkel következetesen leszámoló, az igazság érvényesítésében csak a köz javát szorgalmazó tekintély még azokból is megbecsülést, hódolatot vált ki, akiknek személyes érdeke mellett az általános érdekek szolgálatában behunyt szemmel el kellett mennie. Akármennyi önzés is bújjék meg bennünk csendben, a nyilvánosság előtt, hangosan mégis tapssal köszöntjük a tekintélyt, ha elég gerinces volt többek javát egy-kettőénél magasabbra értékelni. Nem marad követők nélkül a hősi lelkület önpéldájával valószínűsítő tekintély felhívása. A tömegekből még mindig nem halt ki az áldozathozatal finomabb ösztöne. Csak a hiteltérdemlő jeladást várja és bizonyára örömmel jelentkezik: én is itt vagyok.

A tekintély fogalmi adottsága tehát abban áll, hogy ő Istennek az emberek között a szellemi és akarat-erő teljességével működő sáfára. Sőt ezen a ténykedésen felül egyenesen kópiája, utánzója a Fölségesnek. Miként Isten nemcsak az egyetlen mindenhatóság, hanem — és sokkal lenyűgözőbben — ragyogó igazság, hozzáférhetetlen igazságosság, atyai jóság, csodálatos bölcsesség, önfeláldozó szeretet, — hasonlóképen a tekintély se hivatkozhat a feltűzött szuronyok, a kivont kardok csillogásában. Neki az isteni tökéletesség tükrében kell arculatát és cselekedeteit állandóan ellenőriznie, vajjon méltó-e Ahhoz, akiből egész tartalmát, súlyát, jelentőségét és képességeit merítette. Ha ilyenformán valamennyi tekintély, a kicsi, háromtagú család fejtől el egészen a milliányi népet számláló nemzetek vezéréig az élő Isten képviselőiként viselik magukat, nem tekinthetők túlzásnak Szent Pál apostolnak a rómaiakhoz intézett szavai: Mindenki vesse

magát alá a hatalmasságoknak! Mert nincs más hatalmasság, hanem csak az Istentől való. Amelyek pedig vannak, Istentől rendelvek. Aki tehát a hatalmasságnak áll ellene, az Isten rendelkezésével száll szembe. Aki pedig azzal ellenkezik, a kárhozatot vonja magára.

A tekintélybe vetett hit tehát áll vagy dől az Istenben s a lelkiismeretben való hitünkkel.

Csak a vak nem látja, hogy a tekintély érvényesülése körül súlyos bajok vannak. Manap ismét az emberiség története megisméltődésének abban a korszakában élünk, amikor a tekintély eleintén csak az áskálódó, utóbb már rendszeresen aláaknázó működést kifejtő korszellem ellenében önvédelmi harcot kénytelen vívni. És ebben a védekezésben vér szerint való leszarmazóival szemben épp akkora erélyt alkalmaz a család-apa, mint amilyen határozottnak, meg nem alkuvónak kell mutatkoznia lelki értelemben vett fiaival szemben az Egyháznak.

Vétenénk a köteles tárgyilagosság ellen, ha a veszélyben forgó tekintély válságainak okait csak lent, az alsóbb rétegek lélektani elváltozásában keresnök, s ugyanakkor, odafönn mindent kifogástalan rendben találva, a vezetésre, irányításra hivatott szervek és egyének hibátlansága mellett törnénk lándzsát.

Balgaságát teszi kirakatba, struccmadárként fejét homokba rejti, aki azt állítja, hogy a néplélek manap is kész vakon engedelmeskedni, hogy a bizalmat most is könnyen előlegezi, ha valaki a tekintély tógájában áll elébe. Nagy, igen súlyos tévedés! Az emberek megtanultak látni és nézni. Megfigyelnek, gondolkoznak, következtetnek és — ítélnék. A kritikus szellem, az előző egypár évtizeden át, csak a tudósok íróasztala mellől hangzott fel egyszer-másszor, majd jóváhagyólag, majd rosszalólag. Ma már a népfelvilágosultság elterjedtségével párhuzamosan olyan tömegezővé alakult, hogy a divatéhoz hasonló lendülettel dönti le a válaszfalat a társadalmi osztályok között, A tanító, a tanár nem boldogul tanítványaival, ha pusztán előad. Ha tekintélyszámba óhajt menni növendékei előtt, állításait

bizonyítania kell. Hatósági és kormányintézkedések csak igazságon alapuló és igazságosságot közvetítő tartalmuk szerint váltanak ki lelkes visszhangot a tömegek lelkéből. Maga az Egyház is oly mértékben talál hitelre és annyian hajtanak vezérlő szavára, amennyiben sikerül neki a hívek értelmi világának megfelelően az örök, isteni igazságokra, mint a való étellel egybefonódott szükségességre rámutatni. A tekintély ereje mostanság nem a kötelességek harsogó hangoztatásában rejlik; nem abban áll, hogy osztogatja a parancsokat, a teljesítést pedig követeli. A tekintély akkor hatékony és vonzó, ha — aminek okát adja — azt előljáró példaadással ízesíti.

Ez a megállapodás a ma uralkodó közfelfogásból hajtott ki és felfelé mutató ágai felkiáltójelekként mutatnak arra, hogy a tekintély elvének, ami az emberiség közkinccse, felavatott viselői maguk is ludasok a bizalomnak távoli partokat összekötő acélívekből ingóbingó pallóvá silányult elkallódásában. Kiáltó bizonyosság, hogy a «tekintélyek» majdnem ugyanannyiszor voltak bűnösök az árvízszerű bíráltság és kifogásolás rémeinek cselekvőleges felidőzésében, mint amennyire passzivitásuk is elősegítette e szellem felülkerekedését. Az egyre kiszélesülő népi öntudat vitorláit bíz épp a «tekintélyek» vidékéről fújdogáló viharok duzzasztották. A hatalom túlzottan, kizárólag hatalomnak érezte magát. Azt, hogy birtokban ült, túlbecsülte. Nevelt úgy, ahogy; intézkedett, kormányzott a megszokás szerint, ahogy neki kellemesebb volt. Édes-kevés történt a tekintetben, hogy legalább néha a tekintély alapépítményeit is körüljárják és meggyőződjenek, vajjon az élő Isten szándékai szerint intézik-e felelős emberek felebarátaik sorsát. S mert ez a, mondjuk ki bátran, lelkiismeretvizsgálás el-elmaradozott s végül teljesen megszűnt, a szakadék is hova-tovább mélyült a néplelek és a tekintély között.

És mégse mondhatni, hogy a tekintély fogalmát az utolsó tizenöt esztendő viharai egészen kiirtották volna. Keserves tapasztalásokból a sokaság lelkében lappangó

sóvárgás mindinkább meggyőződéses igénnyé érlelődik a tekintély újabb felmagasztalódása után. Tudjuk, érezzük, hogy nélküle csak pusztá szó, s nem tartalommal kitelítődött fogalom a család; hogy tekintély híján képtelenség nevelni; hogy nélküle ki nem fejlődhet a tudomány; megáll a gazdasági vérkeringés, meginog az államszerkezet és a képmutatás posványába merül a vallásos jámborság. A tekintély újjáéledésének eljövele után nagy vágyak epesztik az emberiséget. Azt az nemzedéket legfőképp, amelyikről felületes ítélet és tüneti jelenségek alapján annyiszor halljuk, hogy szöges ellentétben áll a tekintéllyel.

Csakhogy az újonnan szárnyrakelő tekintélynek ismernie kell az eszményt, amelyiknek tekintély a neve. Szellemi és nem hatalmi erőtenyezővé kell átalakulnia. A tekintély, az egyesszámú első személy dicsőségének legyezkedésétől távol, a rábízott isteni értékekkel való felelős sáfarkodásban lássa létjogosultságát. A tekintély elhervadt fájának gyökeréről sarjadó friss hajtás ne a vak engedelmesség prokrusztészágya Jegyen, hanem a beláttatás és a meggyőzés terebélyévé kívánjon kifejlődni, hogy koronája alatt otthonosan és örömmel húzódjék meg minden ember. A sudárba szökő nemzedék nevelésében a botnak ne jusson szerep! A növendék lelkiismeretére gyakorolt hatás s a jóban meggyökerező önállóságra irányított lelkes befolyásolás faragják ezentúl a jellemeket. Az Egyház is annak a belátásnak melegszívű közvetítésével hat, hogy ma és holnap és mindig ő Krisztus megbízottja, aki nélkül lehetetlen az Isten hegyére vezető utat megtalálni.

Valamennyi tekintély tehát, az államhatalom is, ezentúl azt kellene éreztesse alattvalóival, hogy az Úr lelke telíti, nem pedig a mindenképpen való uralkodás gögje. Hogy amikor parancsra lendíti karját, ő maga térdre borul az ott fent trónoló hatalom előtt, amelyiknek minden ember és hatalmasság alávetve van a lelkiismeret miatt!

Az örök bomladozás.⁹²

Előjáróba kijelentjük, hogy amit a címbe írtunk, azt a következetesség fogyatékára értjük. Igen sok szájon és temérdek tollal elnyútt igazságot melegítünk fel, hogy egyszer mi is belesúgjuk a társadalom, az emberek fülébe: *következetesség híján dőltek össze valamennyien a kézzel meg nem fogható, tehát az erkölcsi rendbe tartozó kolosszusok*. Vagy nem erre mutat-e a szentírás, az Isten betűkbe rótt kinyilatkoztatásán felépült hittudomány tanítása is, amikor a végig való állhatatosság fontosságát (ez a következetesség csúcspontja) olyan nagyon az emberek lelkére köti.

De ne vesztegessük a szót általánosságban mozgó kijelentések halmozására, hiszen a körülöttünk zajló élet a következetlenség egymás hegyén-hátán tolongó iskolapéldáival tanúskodik a tények megcáfolhatatlan igazsága mellett. Két görög előkelőségnek üde emlékeztünkben élő magyarországi szerepléséhez kötjük tételünk bizonyítását. Ezek az urak, a miértet nem tárgyaljuk, egymással a legélesebb ellentétbe kerültek. Ésszel, szóval, egyenetléssel a kérdést nem lehetett dűlőre vinni. Öldöklő szerszámok igénybevétele nélkül megoldhatatlanul maradt volna a lovagias ügy. De Görögországban súlyos börtönbüntetés terhe alatt tilos a párbajozás. Ez, a szóban forgó kettőnek alkalmatlan körülmény, szerintünk pompásan helyénvaló, egészen szánk ízéhez mért kormányzati bölcsesség, a keresztény erkölcsen származéka.

Azt vélné ezután mindenki, hogy Athén és Spárta frissen virágzó mostani nemzedéke ezzel a szigorral mér egyéb bűnök és vétségek elkövetőinek is. A tapasztalás bezzeg fanyar csalódással hűti le a görög erkölcsi magaslát felé bókolva pislogókat. Mert — hallga' — még nem felejtettük el a mindössze esztendeje történt anyagi összeomlást, amelyiknek sok jóhiszemű embert és intézményt tönkrejuttató hőse, egy római bankár, repülőgépen Görögországba szökött, Zsebében egy tízezer-

dolláros csekkel, csomagjában a nála letétbe helyezett drágaköves ékszerekkel, abban az országban húzta meg magát, amelyik a nemzetközi egyezmények korlátján kívül maradván, elzárkózik a lopott pénzzel odaözlő gonosztevők kiadatási eljárása elől. De ez még nem vége a sorozatnak. Múlt hó 21-én került a kezünkbe a görög közoktatásügyi miniszter legújabb törvénytervezete. Ennek éle a katolicizmus ellen irányul s a lelkiismereti szabadság nevében például azt is lehetetlenné kívánja tenni, hogy görögkeleti vallású leány, ha meggyőződése hajtja, hazája területén katolikus szerzetesnő lehessen. Azt a tilalmat is törvénybe öhajtja iktatni, hogy katolikus jótékonyági intézmények és alakulatok ne vehessék igénybe görögkeletiek alamizsnálkodó készségét. Betetőzésül pedig ki fogja mondatni, hogy a görög nem egyesült lelkészek az igazságügyi szervekkel karöltve vessenek gátat a katolicizmus görögországi terjedésének. *Börtön a párbajozóknak, tárt karokkal és udvarias komplimentírozással körözött fogadtatás a sikasztok- és tolvajoknak, korlátozások és megtorló intézkedések a vitathatatlanul legmagasabb erkölcsiségű világnézet irányában: ezek ismertetőjelei annak a következetlenségnek, amelyik egyesek és népek sorsát intézi törvényalkotásokban és azok végrehajtásában.*

A törvény végrehajtása juttatja eszünkbe ugyan csak a két görög úr magyarországi szereplése révén, hogy a következetesség nálunk is haldoklik, ha ugyan már megszületett. Ama két görögök, jól tudjuk a napilapokból, verekedni jöttek Magyarországra. A büntető-törvénykönyv értelmében a párviadalra való kiállás, benne segédkezés címén való részvétel büntetés terhe alatt *nálunk is tilos*. Megmozdult tehát a budapesti rendőrség, közegeivel napokon át figyeltette a külföldi párbaj hősokeket, mert a törvényes hatalom eszközeivel akarta megakadályozni azt, amit még Görögországban se szabad büntetlenül megtenni. Nos a párbaj személyzet teljesszámú garnitúrája, társaságbeli urak és előkelő sebészek, mind bejuthattak a lovagias találkozás nyilván tudott színhelyére, mert a kaszárnya kapujában az

ügyeletet teljesítő huszárkáplár a végrehajtó hatalom, nem pedig a magyar székesfőváros rendőrfőnöke.

Nem humbug-e a törvény és nem egyenruhába öltözött pojacák-e annak őrei, ha törvénybe nem iktatott területenkívülséggel tesszük pocsékká az állam tételes rendelkezéseit?

Sapienti sat! — mondották ilyenkor apáink tisztos deák nyelven. Az esetre vonatkoztatva mi ezt magyarul az Úr 1930-ik esztendejében így adjuk vissza: Görögország Magyarhonban!

Kapunyitás után.⁹³

A megfélemlítés, mióta ember él a világon, mindig hatásos eszköze volt a vakmerőknek, az arcátlanoknak. Az idegenkedés és az ellenszenv nem képes hallgatni, hisz' abban van ereje, hogy egyszer zajjal, másszor gúnyos nevetéssel csinál magának pártot s érzelmeit így viszi át a kíváncsian felfigyelőkre, az eleintén közömbösökre, utóbb vele szövetkezőkre.

A főséges, zsarnokokkal dacoló kereszténységből így lett idők jártában gyermekeknek való pépes étel, a Krisztus igéiből félembereknek kijáró kegyes vigasztalás. A keresztényről közfelfogássá szélesült a megállapítás, hogy neki, a végzetes tekintélytisztelőnek, tilos fészkelődnie. A bénulásra hajló szívek s a roskadt lágyult akaratok menedékhelyévé torzították a kereszténységet azok, akik azt, legfőképp a katolicizmust, soha nem élték, soha nem ízlelték.

A rámondulók, a csúfondároskodók kezünkre, lábunkra a mindenbe belenyugvók rabláncát kovácsolták az őskeresztény hagyományokból napjainkba átnyúló alázatosságból, önfegyelmezésből és istenességből. Pedig ezek az erények a vezérségre elhívott lélek paripájának kengyelvasául szolgálnak, hogy a nyeregben mindegyikünk bizton üljön a sáros földtől a ragyogó égig terjedő rövidebb-hosszabb életúton.

Nyávogókként állunk a világ előtt, füstölgő mécsek-ként, mi a mennydörgés fiai, S a pogány öndicséret töm-

jéntartóból szétáramló füst ködbe burkolja a Betlehemből csillagfényvel világoló igazságot, amelyik már tizenkilencszáz esztendeje bizonyítja, hogy senkise igazabban egész ember, mint a Krisztus tanítványa.

Egész ember természetesen nem önerejéből, hanem Isten kegyelméből!

Mi ezt így valljuk, mert nem akarunk Lucifer kevélységásta árkában botorul tönkremenni. Mi úgy hisszük, érezzük és tudjuk, hogy életünk folyása nem az egyes ember egyéni műve, hanem az isteni és emberi kettősség együttes cselekedete.

Mielőtt életünk csirája lett, Valaki már régtől szeretett. Még a hit nem vert gyökeret bennünk, az a másik már Magához hívott. Nem imádkozunk, s Ő máris és mégis újrázva kopogtatott lelkünk ajtaján. Sikereink a társas működést elindító erősebb és okosabb kezdeményezéséből sarjadnak. Ha terveink romjai kétségbeesésre kísértenek, Ő már munkában van, hogy valamikép a veszteség is javunkra váljék. Bűnből, szégyenből, elenességből való ébredéseink az Ő gondosságára utalnak, Legyünk nagyocskák, vagy legyünk kicsinyek, előttünk, mögöttünk a Legnagyobb mindig részese, tényezője a mi életünknek. A legvégén pedig, napjaink és szívverésünk fogytán, nem a semmibe hullunk, hanem a Teremtő kezében ébredünk örök holnapra.

Az újesztendő értékét, jelentőségét hogyan mérlegelhetnők tehát, ha nem az élő kereszténység skálájával, az istennelegyesültség szögmérőjével? *Krisztus kegyelme az ember életébe mindegyre felszívódó erő. Nemgyámoltalan-ságunk karója, hanem a legnagyobbra ihletettség sugalmazója.*

Aki magábaveszi az Úr kegyelmét, annak nem lehet nem a magasabbrendű, annak tényleg kell az eszmény szerint igazodnia. Vagy el lehet-e a vidám lélek dal, mosoly nélkül? Hallgathat-e a költő? Tétlenkedhet-e a művész? Amint a szív bőségéből szól a száj, amint felhívás nélkül dalol az egyik, latolgatás előtt, belső ösztönzésre alkot a másik: úgy a keresztény is kilépteti magából, amit a Krisztus kegyelme oltott belé, elfojtja magában, ami Ővele rokon sose lehet.

Minekünk a munka istentisztelet. A nép, az emberiség Krisztussal közös isteni család. *Az élet az időnek az örökkévalóságba akasztott átívelése. A szeretet megbecsülés, önátadás, áldozat. A megpróbáltatás tisztulás, lehiggadás.*

Ilyen megvilágításban vállalunk minden vádat, kicsinylést és gúnyos kevésbevételt. A gyűlölködők nem ismernek minket, mert nem ismerik Őt, aki az embert épp gyengeségei miatt hívja Magához és tartja maga mellett ezzel a figyelmeztetéssel: nélkülem semmit se tehettek!

Ha nevetnek rajtunk, ám mosolyogjanak. Az ostor a végén csattan.

A betlehemi csillag nekünk világít,

Zajlás után.⁹⁴

A szentírásban emlegetett néma ebek kötelesség-mulasztását követnők el, ha most hallgatnánk.

Mégsem azért emeljük fel szavunkat, mintha soha meg nem ütött húrokat pengetnénk. Távoll áll tőlünk, hogy a képzelt kezdeményezés játékos ábrándjaiban tetszelegjünk. Jól tudjuk, hogy ami tollunk alá igyekszik, a természettörvényben is, a Sina hegyéről kapott két kőtábla szövegében is, az Úr négyrétű evangéliumában is szórói-szóra benne van.

Ósi tilalom: ne ölj! Ne a testet, annál kevésbbé a lelket.

A mindinkább kibontakozó kereszténység immár kétezeresztendő önfegyelmező módszerével óvja az emberiséget a gyűlölködő bosszúállás párhuzamosan pusztító és öngyilkos túlkapásai elől.

Mindenki betűvető ember tudja, hogy a közelmúlt eseményeivel kapcsolatosan mire célunk. A sértett önérzet elhamarkodott kirobbanásaira. A rövidlátó ügyefogyottság magunkat is befeketítő, izgatott megbélyegzésére. Az elszenvedett és sajgó igazságtalanság gyorskezü megtorlására. A szeget szeggel-viszonzás féktelenségére. A vérbeborult szemmel világgá kiáltott visszafizetés vakságára, A higgadt ítélkezést béklyóba-

vető elfogultság szenvedélyes kielégülésére. Az indokolt kérdőre vonást becsmélésre s a jogos szemrehányást átkozódásra átváltó gyűlölködésre. Rámutatunk arra a tombolásra, amelynek tüzetkiáltó lármájában elhalkul a jogsérelem és méltánytalanság eseteinek beismerését az erény tekintélyével előhívó igazságosságának ezüstcsengettyűje.

Sötét és vigasztalan a kép. Fájdalmas tudat, hogy ezt, a megnövekedett számú elégedetlenek szívében bujkáló rikító színek kontár kavarása vetítette a mi keresztényinek címkézett társadalmunk arculatára. Fül-siketítőén bántó ez a hangzavar, mely a lecsillapodás apálya helyett az izgalmak tovaborbácsolásában a kinullázott testvérek pörlekedő szócsatájává fajult.

Hibát hibával, bűnt bűnnel, igazságtalanságot következtelenséggel gyógyítani nem lehet. A leiken ütött seb a gyűlölet lobosodása miatt épúgy nem fog behegedni, mint a testi sérülés. Kiújul, elgenyed, üszkösödik, — pusztulásbavivő vérmérgezés lesz a vég.

Aki nem felejt, a bántalmakat tenyerén hordja, tekintete csak a múltat kémleli, nem hallja az Üdvözítőnek ellenségeit tudatlanságukkal mentegető szavát: az letért az építés célzatával egymásbakarolók, a társas munkálkodásra hivatottak útjáról. A javulás és elrendezés, az eszmetisztulás és békés meggyőződés szerzőségeit pokolba hajítja s a magukat rekedtre őrlő halálugrásával δ is utánuk penderül.

Ha a csúcsra igyekvőt útítarsa menetközben cserbenhagyja, vajjon egethasogató szitkozódások között azonnal a meredélybe ugrik-e az Alpesek vándora? Nem számít-e a maga istenadta erejére, eszére, akaratára? Nem számít-e az ugyancsak fölfelé törekvő utóbb következők baráti megsegítésére? A mindig legjobbkor beavatkozó Gondviselésre? Sőt még emberiségre eszmélő, hozzá visszaforduló vetélytársa lelkiismeretének megmozdulására is?

Hányszor vezették már rá a körülmények az egymás útjait keresztezők, a gyöngébbet elgáncsolok közül a nagyhangú szereplőket ama tapasztalati igaz-

ságra, hogy az okosság nem a húrnak egyszeri, nem egyszerre a végletekig való feszítésében áll. A reggel győzteseinek a délelőtt látottak s az estefelé mérlegeltek alapján kell módosítaniuk holnapra a magán- s a közélet menetrendjét.

Zajlásra, lelkek, kedélyek zajlására csendnek és békességnek illik következnie. Illik, mert Jézus tanítványai vagyunk: keresztények és maradék magyarok.

Úgy álljunk a porondon s úgy járjunk a nyilvánosság piacán, ahogyan Ő járt: szívesen és készségesen; nem arra emlékezve, ki mivel bántott, sértett, — nem arra gondolva, mint vetettek kockát még köntösünkre is. Szent Pálként: senkit se botránkoztatva, senkit se gyalázva.

Életünk muzsikája a lelkek találkozásának későnkorán, előbb vagy utóbb elkövetkező egymásraismerésének dallama: öröm és béke a Szentlélekben.

Amit se ember, se a sátán el ne torzítson!

Katolicizmus és forradalom — tűz és víz.⁹⁵

Egyik legnépszerűbb bibliai személy a kafarnaumi százados. Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, — ismétlik tőle eltanult alázatossággal a szentáldozáshoz járulók.

Ha figyelemmel olvassuk a szentírást, az alázatnak ezen az örök időkre szóló példaadásán kívül egyebet is hallunk kicsengeneni a Mesterrel folytatott párbeszédéből. A tekintélyi elv szóvivője ez az ember, a sértetlen fegyelem férfja, aki tökéletesen engedelmeskedik s épp azért maradéktalan engedelmességre is tart számot. Egyénisége az élet törvényének vetülete. Azé a törvényé, amelyik szerint a szükségesnek meg kell történnie. Ami kötelesség, arról nincs helye vitaközásnak. Az evangélium a százados ajkán katonás rövidségű mondatokban őrzi a megtestesült tekintély letéteményét.

Eléggé nem ismételhető aranszavak ezek a mi

forradalmi lázban hánykódó korunk számára, amikor még gyakorlati katolikusokként elkönyvelt emberek is jobb sorsra érdemes igyekezettel védőügyvédkednek a forradalom jogosultsága mellett.

Pedig napnál világosabb, hogy katolikus lélekkel nincs mit bábáskodnunk országok és gazdasági rendszerek összerombolása mellett. Az első pápa, Szent Péter apostol, első körlevelében félreérthetetlenül tanítja: engedelmesek legyetek minden emberi hatalomnak az Istenért, mert ez az Isten akarata. Mint szabadok, mint Isten szolgálói. Legyetek engedelmesek minden félelemmel uraitoknak, nemcsak a jóknak és szelídeknek, hanem a keményeknek is. Szent Pálnak a rómaiakhoz intézett levele valósággal forradalomellenes kiáltvány. Ebben köti Krisztus híveinek lelkére, hogy mindenki vesse magát alá a felettes hatóságoknak, mert nincsen hatalom csak az Istentől, amik pedig vannak, azokat az Isten rendelte. Aki ellenszegül a felsőbbeknek, Isten rendelkezésével száll szembe.

Katolikus szemszögből tekintve a kérdést, nem vitás, hogy a forradalmak jogosulatlanok. Még a háromszázeshatvanötös keresztényüldözés borzalmai között se gondolt senki arra, hogy a császári trónon garázdálkodó szörnyetegeket erőszakkal buktassák meg. Száz-ekrek, milliók hullottak el, de egyetlen kar sem emelte föl a lázadás zászlaját. A katolikus Egyház íróinak tömött soraiban nem akad egy sem, aki a fegyveres felkelés jogossága mellé állana. Katolikusnak lenni egyenlő a forradalom-ellenességgel Proudhon a katolikusot úgy jellemzi, hogy az inkább lesz erkölcsi elvei vértanújává, semmint a hatalom ellen fondorkodó lázadóvá. A katolicizmus, nyílt sisakkal áll szembe a forradalmi szellemmel. Mindenütt és mindenkor. Még akkor is, ha netán a hatalom elvben és gyakorlatban is katolikusellenesnek bizonyulna.

Világosan beszélünk. Senki se szabadabb a földön a katolikus hívónél. Hitünk, hogy természettől fogva egyformák vagyunk. A katolikus ember tehát csak Istenben és Istenért engedelmeskedik. Sőt Istennek s az

Ő törvényének veti magát alá. Szemében a hatalom viselője a természetes rend igényelte, isteni tekintéllyel fölruházott társadalmi szükségesség. A mi forradalomellenességünk vallásunkban s Istennek tartozó engedelmességünkben, nem pedig a politikában gyökerezik. A hatalommal üzött visszaélés nem érv a hatalom jogosságának vitathatására.

Az a sokszor szemünkbe dobott vád, hogy kényelmesen meghúzódnak a hatalom árnyékában, rossz-hiszemű ráfogás. Az engedelmes katolikus, ha sose lesz is forradalmár, még mindig nem akarattalan rabja a hatalomnak. Engedékenysége nem hajlik a lelkiismeret sorompóján túlra.

Az olyan rendelkezés, mely hitrendszerünkbe ütközik, mindig törvénytelen. Vele szemben a szenvedőleges ellenállás módszerét alkalmazzuk. Nyilvánvaló sérelmek ellen a törvényes védekezés eszközeivel lépünk föl, s ha ezek nem célravezetőek, a katolikus lelkület azzal a türelemmel adja meg magát sorsának, amely épügy jellemző tulajdonsága, mint a hitéből folyó engedelmisség.

Mi kivárjuk Annak beavatkozását, aki Dániel próféta szerint megszüntet és alkot országokat. A forradalmak földrengések. Nyomukban a pusztulás rémei ijesztenek, amelyek még sose bizonyultak az emberiség jóléte építőmestereinek.

Forradalomból csak forradalom születhet.

A forradalom belülről nézve.⁹⁶

A forradalom a törvényesen létező állami, politikai és társadalmi rend erőszakos megdöntése. A forradalom jogosultsága a XVI. század óta lett az újszerűség, az úgynevezett modern haladás dogmájává. Luther hit-újító mozgalmának, e szellemi forradalomnak, legtöbb helyütt csak erőszak alkalmazása árán lett sikere s a wittenbergi bajkeverő a német parasztháború kitörésekor nem titkolt örömmel állapította meg, hogy a nép, amelyik végre kinyitotta szemét, mindenfelé fellázad.

A ma divatos forradalmi elmélet Rousseau szemé-

lyében ünnepli balkezű magvetőjét. Kiindulási pontja ama közkeletű felfogás vizének saját malmára eszközölt hajtása, amelyik szerint kinek-kinek elemi joga, hogy hasznavethetetlen szolgáját elbocsássa. Királyok és kormányok a népfőlség elve alapján kicserélhető garnitúraszamba mennek, amelyikkel szemben nem indokolt a kesztyűs kéz módszerének alkalmazása. A francia forradalom szervezői is ennek a kútnak mérgezett vizében merítették meg vödrukét s egyoldalú becslés alapján létrejött marasztaló ítélettel jogot formáltak maguknak a nyílt lázadás kikiáltására, Ők avatták halaszthatatlan kötelességgé a trón ledöntését,

A forradalmak jogszerűsége mellett az újkor demokratikus fejlődésének jelszavas kikiáltói állanak díszőrséget. A szabadelvűség nemtője száz évnél több idő óta prédikálja ezt az evangéliumot, amely végül is a tömegek részegítő italává vált. A szocializmus és kommunizmus forradalmisága a meg nem tagadható apa és nagypapa vérmérsékletének az utódokban kiütköző terheltsége. Lobogójuk, a vörös rongy, a vérnek s a tűznek fanatizáló jelképe. A kegyetlen és testvérietlen tőke szenvedéllyel megostromolt fellegvárából a teljesíthetetlen ígéretek országába a kereszténységtől elrugaszkodott kizsákmányolók és zsarnokok vérének vörös tengerén át vezet az út.

A forradalmi eszme melengetőinek, kitenyészítőinek természetrajzához tartozik az aposztázia. Szinte valamennyien hitehagyottak vagy hitükben legalább is hajótörést szenvedett egyének. Fegyelmezetlenek. Lázadók. Politikai krédójuk a vallást hol az előszobánál beljebb meg nem tűrő szabadelvűség, hol a csizmája sarkával megtipró szocializmus. Navigátorokként nem sansculottok, nem a kopott, kivert, rongyos, elhagyatott ínségesek, hanem a nélkülözést csak mások elbeszéléséből, színes irányregények leírásából elképzelő jóllakottak szerepelnek. Szellemesen találó egy valakinek az a megállapítása, hogy a forradalmak nem a szegénység nyomán keletkezett elégtelenség kirobbanásai. Az éhségtől s nyomortól elkényszeredett tömegek nem

jutnak el a rombolás erőkifejtéséig. A forradalmak legtöbbje szabad és tehetős kiváltságosak színjátéka s a rendezők vagyonos emberek.

A nagy francia forradalom s a tetőfokán álló mai orosz felfordulás se volt a nép megmozdulása. Az étellel elvegyült ködök tanulmányozói, a bölcsészek melegítették izzóvá becsvágyuk és téveszméik görebében a gazdag és szegény kiegyenlíthetlenségének problémáját. Uralkodnivágyó törtétek, a szereplés viselkedétől megfertőzött tehetős polgárok fűjták a riadót. Aki alsóbbrendű lézengő pedig véletlenül közibük tévedt, csupán a faltörő kos szerepében nyert alkalmazást és gőzölgő vérével fizetett az «ihletettek» rögeszméiért. A múlt s a jelen forradalmainak kavargatói és sereghajtói között ügyvédek, zsidók, újságírók, hivatásukat megunt tanítók, a pályavégzettségig el nem jutott ösdiákok szerepelnek. A tárgyi igazság nézőpontjából szembeszökő valótlanság néhány utcai csendháborító pofozkodását forradalomná előléptetni. A felfordulás vezérkarának szerep- és szóvivői még soha és sehose szenvedtek éhséget és nem az itatnyi víz, hanem a nagyobb befolyás és az anyagi tollasodás lehetősége után epekedtek.

A szegények s a nélkülözők az izgatás hatása alatt betörnek ugyan kirakatokat, kifosztanak néhány boltot, tán tüzcsóvat is dobnak épületekre. De az ő lendületük itt megáll. Államot s társadalmat felforgató kisiklásokkor a lendítőkerék az értelmiség, az erősek, a jól tápláltak kezében van.

A hagyományok emlőin nevelkedett nép, az önfegyelmezésre, erényre tanított hívőereg, a gyakorlati keresztény, soha be nem veszi a forradalom maszlagát. Büntetésként tekinti a politikai és társadalmi megrázódtatásokat, mert érzi és tudja, hogy a világ és benne ő maga is rászolgált a fenytékre.

Épp azért felveszi az élet keresztjeit, bűnbánó és imádkozó szívvel viseli azokat, mivel hiszi, hogy felfordulást elhárító ellenszer csak egy van: a lelkierő s az Istent engesztelő penitencia.

Boldog az olyan gyermek.⁹⁴

akinek vallásos lelkületű anyja van. A hatás, mit az édesanya gyakorol gyermeke lelkére, eltörölhetetlen jelként él abban mindhalálíg. Csábítással, megszenteléstelenítéssel szemben győzelmes ellenállásra képesít.

Ismeretes, mint riasztotta el Szent Blanka magzatát, aki később IX. Lajos néven Franciaország királya lett s akit az Egyház szentjei között tisztel, a büntől. «Gyermekem — szokta volt mondani —, ha te tudnád, mennyire szeretlek! De inkább lássalak holtan lábaimnál, semhogy súlyosan megbántsad Istent!»

Boldog gyermek, akit jámbor anya ringat térdén! «Azt akarom, hogy ez a kisdéd szentté legyen» — hangoztatta nem egyszer Szent Athanázius édesanyja és a gyermek azzá is lett.

«Ezerszer köszönjük neked Uram, hogy egy szentet adtál anyánknak!» — így imádkoztak szülőjük kihűlt teteménél Szent Vazul és Nyssai Szent Gergely.

Nagy Szent Gergely pápa szemléltető emlékkal kívánta megörökíteni azt a hálás elismerést, melyet fenkölt lelkű édesanyja, Sylvia iránt érzett a tőle nyert nagy lelki értékekért. Megfestette képét, amint fehérbe öltözötten ül fia mellett, fején a tudósok fővegével, s míg jobbkeze két ujját áldásra emeli, baljával az Evangéliumot tartja szülőtte elé.

És ki ajándékozta meg az Egyházat Szent Bernáttal, a mézédés-ajkú egyháztanítóval? Ki formálta őt oly tisztává, határozottá? Ki gyújtotta szívében lángra az isteni szeretet szikráját? Édesanyja, Szent Alleth.

Mikor egy alkalommal Vianney Szent János, az arsi plébános meghatottan emlékezett vissza gyermekkorára, az illető, aki a Szent el érzékenyülésének tanúja volt, ezt a megjegyzést tette: «Plébános úr, Ön valóban szerencsés, mert már élte hajnalán ízelítőt kapott az igazi jámborságból». — «Isten után — felelte a plébános — ezt is anyámnak köszönhetem, aki át meg át volt hatva a kereszténység szent eszméitől.»

«Semmise visz bennünket annyira az Úr közelébe,

mint az istenfélő, jámbor édesanyánkra való emlékezés. Ha sajátmagunkon nem tapasztaltuk volna, Ágoston, a könnyes szemű Monika fia, tökéletesen megtanít erre» — mondotta Ozanam Frigyes, a Szent Vince jótékony-sági egyesületek alapítója.

«Ha az édesanya legszentebb kötelességének ismeri, hogy gyermekének lelkébe írja a kereszténység nemes-levelét, szinte kétségbevonhatatlan, hogy a bűn keze azt onnan soha ki nem törli» —, vallotta a szellemességben és jámborságban egyformán kitűnő de Maistre gróf, a jeles író.

Közélet és magánélet.⁹⁸

Veszedelmes és kártékony különböztetés ennek a két fogalomnak egymással szembeállított hangoztatása úgy, amint az már jódarab ideje szokásos. Romboló hatása legjobban kiütözik az olyan esetekben, mikor a közélet színterén szereplő egyének cselekedeteinek minősítésére alkalmazzák ma díszruhával az egyiket, holnap otthonkával a másikat.

Abban a fogalmazásban s azzal az erkölcsi tartalommal, ahogyan bizonyos égett emberek s a melléjük sorakozó önkéntes tűzoltók értelmezik, a magán- és a közélet éles elhatárolásának kidomborítása — szerény megítélésünk szerint — azt célozza, hogy közéleti egyének számára, bizonyos sorompókon túl s némileg feszélyező tekintetek alól, mentességet biztosítson.

A tetszetősen hangzó különböztetés lényegében tehát nem más, mint kiváltságolása, törvényesítése annak az emberi vakmerőségnek, amelyik a katekizmus tanítása szerint mindentudónak jellemzett Isten s a tőle belénkoltott élő lelkiismeret félreállításával a lazítást sürgető emberek számára megkönnyíti az étellel szorosán egybekovácsolódott erkölcsi felelősség igáját.

Ez a jelszó nem vált be abban az elszomorító esetben, amikor Cesare Borgia VI. Sándor néven Szent Péter római trónszékére borított árnyékot, aminthogy nem segített a XIV. és XV. Lajosok bemocskolt királyi bíboráról se eltüntetni a sárfoltokat, — mivel az erkölcsi

lényt kettévágni nem lehet: Ha a korszellem mégis megpróbálja ezt a kegyetlen operációt, az, akinek érdekében a botcsinálta doktorok ezt a műtétet végrehajtják: az ember máris hull.

A beállítás gondolkodástaniilag hevenyészett volna szembeszökő. A tolvaj nem közéletileg lop. Nem mennek előtte párosával a fullajtárok, hogy meghirdessék: íme a nagy tolvaj, aki a publikum szemeláttára oroz. A sikkasztó, a csaló, a fajtalan, általában nem méltósága nyakláncával ékesítetten üzi kedvteléseit. S ha mégis akad a jellemgyöngye bűnözők között olyan, aki önmagának úgy tetszeleg, hogy paradés kiállításban mellére üt: ide nézzetek, én így is tudok, én ezt is merem, távolról se vitás, hogy próbálkozásait szerényebb keretek között eszközölte, — föltehetőleg már valamikor régen.

A közélet szervesen kapcsolódik az egyén magánéletéhez. Az utóbbiból nő ki a nyilvánosság számára mindegyikünk. Az ember társadalmi életre hivatottságánál fogva valamennyien közéleti lények, sőt a közéletben tényezők vagyunk. Csak éppen a szereplési tér s a feladatok méretei között van eltérés. A tevékenység erkölcsi indítékai ellenben azonosak: az Isten örök törvényétől s a társadalmi együttélést rendező emberi szabályoktól függő állapotunk.

A társadalom irányítására, befolyásolására elhivatott egyének isteni és emberi mérlegeléssel kiderített értéke, a megbízhatóság, épp az illetők magánéletének műhelyéből kerül ki. Ott edződik holtigtartó megműveléssel fényessé, ragyogóvá, gyémánt-keménységűvé. A jellem iskolája a magánélet. Az az evangéliumi rejtek, az az ajtóbetéve üzött aszkézis, amelyikből soha sincs elég.

A magánélet zsilipjei közül elszabadult ár a közélet duzzasztójának gátjain belül se fog elférni s mindent magával sodor, ami addig a partok dísze, büszkesége volt. A közéleti szereplővé való kimagasodás a magánélet erkölcsi televényébe ereszkedett gyökerek életerején fordul meg. Ilyenekről elméltünkben jut eszünkbe a keményhangú levél, mely csaknem ezerkilencszáz éve

íródott a galatákhöz. Eszteleneknek, megigézetteknek panasolja őket az Apostol. Balgáknak minősíti őket Szent Pál korholó szava, mert amit lélekkel kezdtek, most testtel végzik. «Hiába viseltetek-e el oly sokat?» — kérdi, mintha rámutatna előző hűségük cserbenhagyott áldozataira, «Akkor bizony hiába!» — teszi hozzá elszomorodottan.

Keserőség és bizonytalanság üli meg lelkünket oly esetek láttára, amikre gondolni se mertünk volna. S amikor tanácstalanul tűnődünk, hogy emberek is, akiknek neve, személye egy-egy legendássá szélesült fogalom volt, torzóvá és bánatosan nevetséges figurává kámpicsorodnak: bódult fejünkhöz vágódik egy jelszó, amelyik szerint más a közélet és más a közéleti ember magánélete.

Hát nem igaz. Az embernek egy élete, egy halála!

Jó a szenvedés.⁹⁹

Nemcsak az Isten lénye és tényei titkok. Fölfoghatatlannak, megmagyarázhatatlannak tetsző dolgok az emberben és vele kapcsolatosan is vannak. Ilyen misztérium a szenvedés titka is, akármennyire fojtogasson bár a kérdés: miért szenvedünk? Még a legjava emberek is. Sőt legtöbbet és legsúlyosabban épp ők! Mire való, mire jó a kereszt?

Nos a kereszt, akár a mindennapi kenyér, életszükséglet. Létünk végső, természetfölötti célja az ember istenülése. Ámde Istenhez való hasonlóságra lehetetlen eljutni önzéstelenül, önzéstelenülni képtelenség szenvedés nélkül.

Isten valamennyi létezők központja. E vitathatatlan tételnek szükségszerű következménye, hogy gondolkodásunk, akarásunk, cselekvésünk, szóval életünk legközepén Isten áll. Ő mindenkor az, mi pedig mindenkor emberek maradunk. Ezen a helyzeten próbált változtatni az összülő, hogy magát, énjét ő is a létezők központjává tegye. Megsemmisítő szándékkal lépett föl Isten fölsége ellen. Ha megtörténhetne, hogy az Úron kívül lenne még valaki, akitől hacsak egy pillanatra is,

valamely vonatkozásban függenének a létezők, Isten megszűnnék az lenni, aki. Lényének föltétlen, független volta válnék kérdéssé: Isten vagy én! Én vagy Isten!

Az ember élete ama lázadás óta az önzés jegyében zajlik. Valamennyi helyzetben és vonatkozásban énjét fordítja a világ felé, hogy mindent magához szívjon, magának lefoglaljon. A világrendet fölforgató ez önzés ellen a kereszt az Isten fegyvere. Ránkmért szenvedésekkel keresztezi az Úr az ember akaratát.

Már szinte az égbe fúrjuk fejünket önzésünkben! Mindenhez jobban értünk. Készségünk megköti magát és tiltakozik, hogy azért higgyünk, mert Ő mondja. Hogy csak azért adjuk meg magunkat, mert Ő akarja, az Isten, az örök, csatlakozhatatlan Igazság, aki nem tévedhet s aki senkit meg nem téveszt.

Nagyjában és általánosságban hívők volnánk. De holmi részletkérdésekben hitünk elvágódik. Valaki ezt az állapotot így jellemezte: nagyban katolikusosdit játszunk, kicsinyben protestánsok módjára viselkedünk. Az önzés lejtőjén a bűnözés menete abban áll, hogy az ember a tilalmast ítéli bölcs dolognak, jobbnak, célirányosabbnak.

Az önzés, mint önfejűség, szembehelyezkedik az isteni bölcsességgel. A ránkbocsátott szenvedés az önfejűségben megnyilatkozott lelki elfajzás visszanesímítését szolgálja. A meg nem értett dolgok közül hozzánk a szenvedés áll legközelebb. Nem az, amelyikről mint fogalomról beszélünk, vitázunk, hanem amelyik adott-ságában, ránkszabott ténylegességében fáj.

A Gondviselésnek szenvedéseinkben megnyilvánuló nevelési módszere, hogy öntudatra kelti bennünk némely dolgok, történések fölfoghatatlanságát. Rávezet a beismerésre, hogy bizonyos esetekben véges az ész s az emberi belátásnak meg kell hajolnia Isten bölcsessége előtt. Vannak helyzetek, amelyeknek kulcsa a hit, egészen a dolgok legmélyére leereszkedő megadás. A szenvedés az embert önmagából kiábrándító önzés-telenítésnek egyetlen hatásos eszköze.

Legfoghatóbban mégis a bálványok ledöntésében

teljesíti a szenvedés önzéstelenítő feladatát. Elmossa a bálvány okba vetett tévhitet, amikor bebizonyítja, hogy emberi nagyság, Pénz öfelsége, érzékiség épügy nem boldogítanak, mint az Én bálványa sem, amelyiknek ezek szakasztottan atyjukra ütött fattyai. A szenvedés hatezeréves következetességgel igazolja, hogy a Paradicsom nem e világról való s hogy az emberi szív boldogságvágyát teremtmény maradéktalanul ki nem töltheti.

Az önzéstől mentesülés nem jelenti a személyiség tönkretételét és nem azonos az ember megsemmisítésével. Ellenkezőleg, az egyént a legmagasabb polcra emeli. Ahogyan fönnebb leszögeztük, *a szenvedés végső célja: önzéstelenítéssel keresztül istenülésre segíteni. Isten többet akar, minthogy csak emberek maradjunk, emberileg gondolkozunk, emberekként akarjunk és szeressünk. Krisztus által az Ő természetének részeseivé kell magasztosulnunk.*

Emberi természetünk istenülési folyamatának föltétele, hogy önző énünktől megszabaduljunk.

Copilée, a nagy francia konvertita nyomán így került e sorok élére: jó a szenvedés!

A döntő kérdés.¹⁰⁰

Miért így? Hiszen a kérdéseknek egész tömege mered ránk és ezek sorjában elintézését sürgetnek, hogy az élet elviselhetőbb legyen. Nem vált-e épp napjainkban úgyszólván minden kérdéssé? Erdekeink és ismereteink terén csak úgy hemzsegnek a kérdések, a problémák.

Mintha egy nagy falfelület előtt állanánk, amelyiken a mondatok végén, melyekkel az tele van írva, kérdőjel követ. Előtte tünődnek az emberiség bölcsei és képelenek a kérdőjelek egyikéből is pontot csinálni. Vagy helyébe felkiáltójelet tenni, hogy a vitának immár vége, És hányszor megtörténik, hogy a nagy igyekvéssel megcsinált felkiáltójel egy-kettőre visszagömbül kérdőjellé S

Száz és száz kérdés van, amelyek miatt nem fáj a fejünk. Viszont vannak kérdések, amelyeken életünk boldog vagy szerencsétlen alakulása fordul meg, amelyek

utunkat állják. Ha ilyenkor egy határozott felelet helyett tíz között válogathatunk, baj van. Gondoljunk csak a szociális kérdést illetőleg könyvtárszámba menő javallatokra, melyeket nemcsak ajánlanak, de a bőrünkön ki is próbálnak. Hány emberi sorsot törnek össze, hogyan hatványozzák a nyomorúságot e fonák elgondolások?

Vessünk csak egy pillantást az erkölcsi világban mindinkább terjedő felfordulásra. Rosszaság a világ kezdete óta volt és lesz. Az erkölcsi eltévelyedés és erkölcsi gyöngeség nem időszaki kórtünet. Nem is csupán a hatodik parancs körül felöltő bajokat akarjuk kiélezni. Istennek tíz parancsolata van s ha közülük csak egyet is elejtünk, ingoványba tévednénk.

Amíg a bűn gonoszság marad, tévutak, útvesztők, mocsarak előtt tilalomfák kell álljanak. Végzetes fejleményekkel járna, ha e figyelmeztető táblákra az óvást lebecsülő hirdetések kerülnének. Máris elég, hogy sokan nem tudnak különböztetni szabad és tilalmas között. Erkölcsi fogalmaink tisztázatlanok, zavarosak, ingadozók. Innen van, hogy százezrek játszanak vészes játékot boldogságukkal. Olyan játékot, amelyet kétszer kettő négy, elveszítenek.

A kereszténynek manap is szent föladata, hogy felebarátait helyes útra terelje. Ne engedje a tilalomfákat kidönteni. A lelkiismeretlenül fogalmazott hirdetések le kell tépnie. Hadd lássák a tájékozatlanok, hogy a sok modern beszéd zsvijában, csillogó szemfényvesztés és bódító zaj közepette, míg ők új időkről és friss szabadságokról fecsegnek, mi már ismerjük a helyes irányt.

A döntő kérdés éppen kétezeréves. Minden azon fordul meg, hogy Isten bölcsessége, az Ige, az Isten Fia eljött-e, vagy sem. Van-e isteni, mindentudó, tévedhetetlen kalauzunk? Vagy egymásutánban bolyogjunk-e ide-oda? Vagy biztonságban állíthatjuk: amit ő helyesel, az jó, amit helytelenít, az rossz. És minden keresgélés az Ő tilalmán túl idővesztés, boldogtalanság, kárhozat!

Ha Krisztus az Isten fia, akkor nemcsak istenkáromlás, hanem gyalázat is téves utakon tántorogni. Ha megismertük, hogy Ő az út, az igazság és az élet, miért tolongunk a labirintus bejárata felé? Miért vesződik az emberiség ezer kérdőjellel? A legszorongatóbb problémára, a társadalmi kérdésre már régóta meg van adva a felelet. Csak mindenkinek becsületes igenléssel el kell fogadni Megváltónknak a felebaráti szeretetről szóló parancsát. Tárgytalanná válik új feleletek hajszolása már régóta elintézett kérdésekre, ha a világ Őt tartaná törvényhozójának.

A hívők másik fontos feladata, hogy megmutassák: Krisztus az igaz világosság. Hogy mindenféle futkosás egyéb fényforrás után hiábavaló. S ezen a ponton céltalan a szóval meggyőzni akarás. A világosságot meg kell mutatni, láttatni, ahogyan bennünk él. Aki hisz Krisztusban, az ő világosságát tükrözze! Az Istent sóvárgók arcunkba, szemünkbe néznek, hogy Krisztus nyomait fölfedezzék. Vajjon hányan mentek már el mellettünk világosságot áhítózik, önzetlenséget kutatók, szívért és szívességért lelkendezők? És mindebből édeskeveset találtak.

Minél jobban tudjuk, hogy Krisztus az emberiség szabadulása, hogy Ő a felelet valamennyi függő kérdésre, annál fokozottabban nehezedik ránk az utasítás: Ti vagytok a világ világossága.

Tehát azzá is kell lennünk.

A triptichon balszélső része.¹⁰¹

A keresztény társadalom igazi élete szakasztottan a szentmise három főrészének motívumai szerint alakul. Alapvető tétel, hogy nincs kereszténység áldozat nélkül.

Akik az élet mai arculatát kendőzik, sok mindenfélét kieszelttek, hogy a földi lét a szép s kellemes benyomásaival s érzéseivel hasson. De még maiglan se jött el az áldozattól mentes életforma hites prófétája. Ez az, amit a létből kiirtani nem lehet. Tudja ezt a földműves, mikor arcának veritékével áztatja a silányan

termő földet. Áldozatmagból sarjad a kenyér. A bányász az elevenítő napsugár s az életető levegő árán ereszkedik a föld méhébe. Áldozat nélkül nincs szén, nincs vas, megáll az ipar lüktetése. A mozdonyvezető, a tengerész s a levegő hajósa a messzeségeket összekapcsoló edzettségével állják a vihart, fürkészik az éjtszaka sötétjét. Ha nem kelnek útra, elvásik a népek barátságfonala.

A földteken szüntelen körforgásban egymást követő felajánlások a szentmisékben, állandó fölszólítások az áldozatra. Megérti és ezt műveli a szórakozásoktól elvonult tudós, hogy lemondás árán szolgálja a haladást. Az áldozat vaskényszerét jól ismeri a nép java és kínja malomkövei közt őrlődő politikus. Jólét, béke és rend az áldozat függvényei. A családi boldogság az övéikért fáradó, aggódó szülők áldozatával nő és vele fogy. Hogy áldozat e világ szükséglete, ugyan ki tudná inkább, mint a pap, aki nagyon soktól megválik, csak mindenkinek mindene lehessen.

Az emberiség életfájának nedvei az áldozat gyökerein keresztül szivárognak. A társadalmat életető s megtermékenyítő vér az áldozatok sebhelyeiből bugyog. Volt, van, kell és legyen áldozat: egyesek készsége az összesség javáért!

Bizonyos, hogy e megállapítások nem egy fülben idegenül hangzanak. A mai kultúra az áldozatoktól mentes élet jelszavának tapsol. Amit épít, kemény befektetések híján szökteti magasba. Ő nem olvassa Máténál, hogy szakad az eső, jön az árvíz, fúnak a szelek és a házra rohannak és összedől az és nagy annak omlása.

Ha a modern kultúra még lejjebb siklik az áldozat talajáról, vesztébe zuhan az emberiség. E kor a társadalmi rend törvényei ellenére alkot szemfényvesztően színes és merész kártyavárákat. Az általános összeomlással fenyegető viharfelhők borújában semmi sem annyira közteendő, mint hogy kivétel nélkül szegénylősséget, kényelemszeretetet félretéve, fősvénységet leküzdve, induljunk oltár-kerülni.

Az első nagy felajánlás az értelem áldozata legyen.

Ezzel nem tanítunk szellemi tétlenséget. Hangsúlyozzuk ellenben s ha tudnánk, mennydörögnők, hogy épp a szociális gondolkodás fegyelmezettsége tegyen féket a szűkkeblűen egyéni véleményekre, a törtető, az öklelők s a jelszavas artisták mutatványaira a köz java érdekében. Sorakoztasson a társas gondolkodás érzeke mindannyiunkat a természetjog és a kinyilatkoztatás örök, változhatatlan eszményei mellé.

Másik áldozatul az önszeretet öleléséből igyekezzünk kibontakozni. Aki sajátmagát keresi, el is veszti. Az önzés mindenféle formában kereszténytelen. A szervezkedésben kiütköző egoizmus is ilyen, bontson bár szárnyat osztályok érdekében vagy a nemzet jeligéje alatt. Isten akarata, hogy minden, ami él, élhessen és fejlődhessen; legyen tere s a levegőt és világosságot senki ne irigyelje, el ne fogja előle.

Harmadik, amiben az áldozat szelleme lelkünket leghatékonyabban ihlesse, a javainkat megnyirbáló önkéntes felajánlás. A tulajdon, a vagyon fogalmához tartozik, hogy sajátunknak tudjuk. Ámde az én jótékonyan bővizű csatorna, melyen keresztül a föltétlen, sőt a viszonylagos többlet is általános szükségek szikes talaját öntözze Isten rendelése szerint. A tulajdonjoghoz egyikünk se nyúlhat a természetjog sérelme nélkül, viszont az emberhez méltó életmód lehetőségének és biztosításának palládiuma a természetjog kikezdhettensége.

Szent Erzsébet igazságos-könyörületese élete legyen szemünkben az a lélekkel kovácsolt áldozati tányér, amelyiken a társadalmi kiegyenlítődés szolgálatában sietünk áldozatainkat bemutatni.

A triptichon középső része.¹⁰²

A keresztény társadalmi élet második alapvető tételét is a szentmise vetíti elénk hármasképszerű tagoltságával.

A katekizmus tanítása szerint a szertartásnak három főrészből egyetlen egységgé összeforrt gerince

az átváltozás. Látszatra, szemre ugyan azontúl is kenyér fekszik az oltár hófehér abroszán és bor van a kehely arany öble mélyén, mégis a folyamat, mely a pap igéi nyomán pillanatok alatt végbemegy, lényeges változást eszközöl. Átváltozást eredményez. Test már a kenyér, a bor igaz vér. Krisztus teste, Krisztus vére.

Abban, hogy ezentúl a világ folyása más mederbe kell igazodjék, társadalom minden osztálya egyetért. Néhány sükebóka, önmagábaszédült, maradian tipegő szokványember fölfogásától elvonatkozva, az élet iránya és üteme megérett a megújulásra. Az arcvonalakon be kell következnie az átcsoportosításnak. Valamennyien csatavesztettek leszünk, ha nem térünk új ösvényekre.

Átváltozásra harangoznak jelenleg mindenfelé. A templomtornyokból átveszik ezt a jeladást az országok parlamentjei is. Érdekképviseltek összejövetelien, bizalmas értekezleteken, nagy- és kisgyűléseken ahány előadó, amennyi felszólaló, ha hivatásos, ha műkedvelő, de egytől-egyig harangozó. A reformok szükségességének nyomasztó érzésétől üzötten nyúlnak a kötelek után. Persze akárhányan nem az igazit fogja meg: vagy a lélekharangot húzza, vagy tüzet kondít.

Luther ideje óta az átváltozásra idéző imádságos jeladás helyett be' sokszor kongatták már a vészharangot. Bűnök eltüntetését nem a lelkek megújulása útjain keresték. Visszaélések kiirtását nem a jellemedzés módszereivel szorgalmazták. A reformot a körülmények és viszonyok eltolásával, a fönnálló rend fölborításával akarták megvalósítani. Ezért csinálták az új vallásokat, létesítettek új államformákat, vezettek be új gazdasági rendszereket.

Épültek új színpadok, átmázolták a színpalakat, csak épp a szereplők maradtak a régiek. Az emberhez nem nyúltak. Nem merték, nem tudták munkába venni. Megmaradt annak, aki volt. Szenvedélyeit reneszánszon, forradalmakon keresztül átmentette az erkölcsileg jobbnak, gazdaságilag előnyösebbnek prófétaált jövőbe, amiből ilyformán megint csak szétesés, válság származott.

A nagyharangot az átlényegülés megtörténte való emlékeztetés mellett, Jézus nevében való lelki átváltozásunk sürgetésével, csak az Egyház szólaltatta meg. Ahol nem álltak útját, működése elé nem emeltek gátakat, képes volt megújítani a társadalom lelki arculatát. Beavatkozása nyomán szeretet váltotta fel a gyűlölködést, finom tartózkodás lépett a cédaság, fegyelem a mértékletlenség helyébe. Igazságtalanság és ellenségeskedés a sötétbe tűntek, hogy méltányosság és békesség legyenek az uralkodó planéták. Ennek a harangnak zúgó szava áldással társult s elnémította az átkot.

A legújabb kor hittedjesztéstörténeti adatai igazolják, hogy az Egyház, ha az európai istentelenség s az óvilág államainak kormányai isteni jellegű gyarmatosítási politikájára rá nem nehezdednek kapzsiságukkal, amivel emelkedett szempontú szándékait letörlik és számításait keresztülhúzzák: egy-egy emberöltő alatt nagy néptömegeket, egész országokat is rávezet az evangéliumi kultúra országútjára.

Amit nagyban véghezvisz az Egyház, azt cselekedjük mi kicsinyben. Az átváltozás harangszavának körzetét elsősorban kinek-kinek lelki átmérője méri.

A világ átfórmálásának kezdete, egy nép átgyúrásának kiindulása az egyén reformálódása belterjességén fordul meg.

Ha egyéni életünk miséjén nem jutunk tovább a lépcsőimánál, — ha ugyan elbukdácsolunk magunk és javaink följánlásáig, de a Szent, Szent, Szent hármas csendítésére visszariadunk az átváltozás küszöbönálló valóságának fönségétől: megviselt és elkopott énkbe hullunk vissza és velünk együtt gurul a nép és zuhan a világ . . .

Áldozat nincs sem az oltáron, sem az életben átváltozás nélkül!

A triptichon jobbszélső része.¹⁰³

A kor, melyben élünk, régi vallási tévely másodvirágzásának ideje. Az emberiség ma inkább mint valaha, Pelágius szellemében gondolkodik, beszél és cselekszik. Mindent az egyén pusztán természetes erejére épít. Neveléstudományi rendszerek, egymásra rétegződő társadalmak beidegződése szerint fennen hangoztatják, hogy szükségtelen az embert természetfölötti erővel megfejezni. Az Egyház malasztényezői: az imádság és a szentségek, ha egyszer-másszor feltűnnek is az emberformálás vidékén, szükségesekekül, nélkülözhetetlenekül alig vagy sose ismertetnek el.

De fölösleges ballasztként ép ügy kidobja a kegyelemtant a politika is. Megváltótól, Egyháztól, malasztközlő eszközöktől elvonatkozott a népek sorsát intéző emberi bölcsesség. A Példabeszédek könyvében közkincsül adott figyelmeztetés: Nincs bölcsesség, nincs okosság, nincs tanács az Úr ellen, — seholse homályosodik el jobban, mint a nemzetek életének igazgatásában.

És pelágiusi ábrázattal tolonganak a színen az emberi társadalom megújításának jeligéjét hangoztató néptribunok is. Legalább is általánosságban. A kivétel-számba menő istenes szociálreformerek jelentéktelen száma megállapításunk keserű igazságának bizonyosága. A népboldogítók legtöbbje kizárja, másik hányada pedig legalább is nem alkalmazza a kegyelem látókör- és akaratnemesítő eszközeit. A gyermekkorunk emiégeiből visszamosolygó kalandos hazugságok Münchhausen bárójaként hajuknál fogva önkezükkel húznák ki magukat a hínárból, ha tudnák.

Az üdv ó- és újszövetségi története nem hagynak kétségben a pelágiusi tétel hamissága felől. Vagy Istenre építünk, vagy céltalanná válik erőlködésünk. Ha nem az Úr építi a házat, hasztalan a kézművesek próbálkozása! Ha nem az Úr őrzi a várost, hiába vannak ébren a vártán! Krisztus félreérthetetlenül tanítja, hogy nélküle semmit se tehetünk. Kegyelem híján s az Egyház malaszteszkozeinek használata nélkül elhervad, sőt

ki se hajt a társadalmi szeretet virága. A szociális igazságérzetet mi fejlesztené jobban, mint Krisztusnak a megromlott emberi természetet átalakító kegyelme és az Egyháznak malasztot közvetítő szentségei! A társas étellel járó temérdek nyűg és baj között mi képesítené az embert másokkal megférő türelmességre, — az osztályellentétek nyomába szegődő elégedetlenkedést és ellenségeskedést mi csillapítaná le az önzésre hajlamos emberekből, ha nem a természetfölötti gondolkodásra és akarásra hangoló isteni erő, melyet az Egyház visz be a kedélyekbe a szentségek hálózatán keresztül!?

A Jézustól függetlenül gondolkodók talán rá tudnának mutatni a társadalom összeomlásának elhárítására alkalmas teendőkre. De vajjon, akik körül e bölcsek elgondolásai forognak: a szegények és gazdagok, magukra hagyatva kitermelik-e lelkükből a békességnek és türellemnek, az igazságosságnak és szeretetnek azt a mértékét, amelyik képes a világválság egyre fenyegetőbb jelenségeinek leszerelésére?

Felajánló készség, alanyi reformot létesítő elszántság mellé, úgy, mint a misében az áldozás, az egyéni s a társadalmi élet terén is harmadikul sorakozik a Jézussal egyesítő kapocs. Bizony, bizony mondom nektek — mondja a Mester —, ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az ő vérének, sem az isteni élet természetfölöttisége, sem a társadalmi élet igazságban és szeretetben kivirágzó teljessége nem leszen meg bennetek.

Az ember lelki élete triptichonjának harmadik része, Jézussal az áldozásban valósult egyesülés: az egyetlen nagy erőtenyező, mely a világszínpadon lélekközösséget, embernek embert értékelő gondolkodását, gazdagnak a szegényhez való közeledését, népek és nemzetek egymásratalálását létre tudja hozni. A szentségi egyesülés példázza, sugallja, irányítja a társadalmi egyesülést.

Egyéni életünk miséje se teljes áldás híján. Az áldás a végső gesztus. Fölajánlásra, átváltoztatásra, áldozásra következik. Ezt a sorrendet megváltoztatni nincs módunkban. Lelki vonatkozásokban sem, anyagi viszonylatokban sem.

Az áldás: egyének boldogsága és népek boldogulása, oltárokon születik áldozatból, lelki átváltozásból, szellemi egyesülésből.

6. Házasság.

Tiszta házasságot!¹⁰¹

A fájdalmas igazság keservesen találó kifejezője lett, holott humornak indult a felelet, mellyel barátja érdeklődésére, ki légyen az előbb köszöntött asszonyság, a kérdezett imígy felelt: A harmadik feleségem második férjének első felesége.

Ha ez a három tőszámnévvel megtűzdelt nyúl-farknyi mondat a mostani társadalom erkölcsi arculatának jellemző kifejezője — és ki tagadhatná, hogy igenis az —, nem kell-e X. Pius pápának a keresztény házasságot védő apostoli körlevele megjelenését tapssal üdvözölnünk?

Nem kerültünk-e már magunk is oly helyzetekbe, hogy férji jelleggel bíró férfiak és hitvesi minőségben esküvel egymáshoz elkötelezett asszonyok társadalmilag ténylegesnek elismert kihez- és hovatartozása tekintetében, teljesen tájékozatlanul állottunk? Rövidebbre fogva a tételt: hány, mindkét nembeli felebarátunkról tudjuk manap biztosan, kivel él, hányadszor megcserélt házastársi viszonyban?

Nem a társadalomfenntartó sokezeresztendő családi keretek meggyalázása, nem egymás megbecsülésének s a jóízlésnek arculverése-e az a mindinkább szokássá szélesülő jelenség, hogy sok esztendő után végre elvált házaspárok, akik a látszatosan fenntartott köteléki idő alatt, jobbról is, balról is, hol állandó, hol időszakos helyettesekkel és pótagokkal egészítették ki a maguk társaséletét: Isten előtt kötött szövetségüknek állami eszközökkel történt szétszakítása után kezdenek egymással jóbanlenni? S ezzel a jóbanlevéssel, a holtomiglan holtáiglan kötött frigy romjain megkísérelt második, esetleg harmadik, házasságnak címzett tilalmas

viszonyba beviszik tartalékul a törvényes jog és kötelesség alkalomszerű érvényesíthetését!

Ha ma még ledérségben és a házasság szentségét megcsúfoló lelkiismeretlenségben a városok lazaerkölcsű lakossága vezet is a falu népe előtt, hovatovább oda is beszivárog már a léha felfogás. S ha tán nem is élnek még az állami házasságjog biztosította válási lehetőségekkel, már tekintélyes az olyan falusiak és kisvárosiak száma, akik az együttélést megszakítva, az egymás iránt vállalt kötelességek útjáról az erkölcsi szabadosság tilalmas ösvényeire siklottak.

A családi szentély osztatlanságából kiesett, lelkileg kétfelé tépett gyermek, a salamoni bölcsességgel ártatlan és vétkes anyáknak megítélt magzat példájára, sem az egyiké, sem a másiké. Nem azé, akinél marad, mert még a napsugárbearanyozta romok is csak csonka törmelék és nem feledtetik el a büszke torony s az ölelő várfalak nyújtotta tökéletes együttes biztonságát. De azé sem, akitől elszakították, vagy aki önként mondott le róla. Mert vesztesnek érzi magát a gyermek, akár az apa, akár az anya állandóan jótékony közelségét kénytelen nélkülözni.

Emberi gyarlóság, hogy mindegyikünk személyes mentségül, a rokonszenv biztosítására, érvet érvre, bizonyosságot bizonyosságra halmoz. Mi lesz az olyan, fiatal-sága zsenge hajlékonyságában könnyen befolyásolható gyermekből, amelyik ma innen, holnap amonnan hallja szüntelen ugyanazt a vádat? És lovagias tartózkodás hiányában csak a vádat hallja!

Ha látjuk, hogy a fajfenntartásnak a Teremtő hatalmából ránk, emberekre átszármatatott törvényét nagyon is erősen, arrafelé görbíti a rideg önzés szenvedélye, ahol már el-elakad az életnek látszólag kezdetleges, valójában pedig legtökéletesebb mozgása; ahol nem ringanak bölcsők, ahonnan nem hallatszik vidám gyermekzsivaly; ahol sajnálják az embert a világtól, hogy csak minél több jusson azoknak, akik minden örömet maguknak kívánnak learatni; ne repessen-e szívünk boldog elégedettségtől, midőn Szentatyánkat a vesztébe

rohanó emberiség útjába állani látjuk az Apostol tüzes szavai szellemében: Te vigyázz, töltsd be szolgálodat, hirdesd az ígét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan; ints, kérj, feddj minden, türelemmel és tudománnyal.

Örök Rómánkból a tiszta házasság himnuszát zengi a Szentatya. Figyelmünket az isteni alapítású, fölbonthatatlan köteléket létesítő szentségre irányítja a család védelmében.

Ha Őt hallgatjuk, Krisztus beszédét halljuk, hogy megtagadva az istentelenséget s a világi vágyakat, józanul, igazan és jámborul éljünk ezen a világon.

A vegyesházasságokról.¹⁰⁵

I.

A magyar társadalom vallási életének egyik legkényesebb, sokat hánytorgatott kérdése a vegyesházasságok ügye. A katolikus Egyház társadalmunk különleges alakulásánál, helyesebben kóros keveredtségénél fogva úgy egyéb keresztény felekezetek, mint az érzelmi szempontok révén felajzott kedélyű házasulandók, a gyermekeikre rámosolygó szerencse paripáját végsőig kilovagló szülők, no meg a minden lében kanálkodó és szakértősdit játszó tudálékosok részéről nem egy igazságtalan támadást, okvetetlenkedő megjegyzést és sértő gyanúsítást kénytelen elviselni.

Úgy tapasztaljuk, hogy a vegyesházasságok körül gyűrűző hullámverést mostanában le kell vezetni. Könnyen befolyásolható hittestvéreink felvilágosítása céljából nagyon is időszerű rámutatni az okokra, amelyek miatt s a következményekre, amelyek megelőzése céljából Egyházunknak, ahogy mondani szokták, merev álláspontja teljesen jogosult, helyes és indokolt.

A felszólalások, tiltakozások és botránkozások természetete szerint külön kell foglalkoznunk az aklonkívüliek s külön a kebelbeliek kifogásaival.

Protestáns részről főképen két szemrehányás ér

bennünket: a türelmetlenség és a lélekkalászás vádja. Rosszhiszemű az egyik csak úgy, mint amilyen egyoldalúan, fölületesen ránk háritott a másik panasz. Feltezzük a kérdést: türelmetlenség-e, ha az Egyház igaza tudatában, isteni küldetése gyakorlatában, tanítói és híveit kormányzó feladata végrehajtásában elveit emberi tekintetek miatt fel nem adja, a gondjára bízottakat óvja s ha ez az óvás eredménytelennek bizonyult, az engedetlen, a törvényszegőt bünteti s ezzel a megtorló intézkedéssel elébe vág annak, hogy a rossz példával megszédíthetők hasonló könnyelműségekre vetemedjenek? Az Egyház kemény számadással tartozik az isteni Üdvözítőnek, mert Ő az Egyházra bízta volt nyájának legeltetését. *A lélek üdve mindennél elébbvaló ügye az egyénnek*, aki keresztségi fogadalma erejével tagja s ismételt ünnepélyes hitvallástételek révén beiktatott részese a nagy katolikus lelki egységnek. Ha valaki a házasságkötés lelkiismeretben kötelező és az egész életre kiható szerződésével olyan erkölcsi környezetbe homlítja bele önmagát, amelyiknek törvényei, szokásai, légköre igen sok érdemleges pontban nemcsak hogy elütök a katolikus hit- és erkölcsstan szabályaitól, de azoknak egyenes ellentéte, sőt tagadása: nem teszi-e ki magát az ilyen egyén az Egyház és annak tanításától való elidegenedés, vagy legalább is a közömbössé válás veszélyének? Türelmetlenség-e, ha az Egyház, a híveiért Krisztusnak felelősséggel tartozó édesanya, főlemeli tiltó szavát ideiglenes, nem egyszer anyagi érdekek, vagy rövid lejárátú földi érzelmekért örök üdvüket jóformán cserébe adó gyermekeinek megrendszabályozása tekintetéből? Tiszteletet érdemlő, utánzásra méltó-e az olyan türelem, azaz hogy inkább tehetetlenség, amelyik a fejbőlintők bárgyúságával sorsukra hagyja a fölületesen, vagy sehogysem gondolkodókat s a rosszul értelmezett tapintat címén közreműködik abban, hogy a katolikus kereszténység hittételei és erkölcsi kötelezései lassan elhomályosodjanak, apránkint kifakuljanak abban a léleekben, amelyiket annyi gonddal, vesződéssel, nem egyszer áldozatok árán nyertünk meg Krisztusnak?

Aki nem védi a maga házatájékát, akinek nem szemefénye a házanépe, ám legyen — sajátos értelmezés szerint — türelmes, (értsd ezalatt a táglelkiismeretűek és kötelességmulasztók megalkuvását és nembánomságát!) de nem lehet méltó az ilyen Üdvözítő Jézusunk barátságára és kegyes minősítésére! Vagy nem szorgalmazta-e Urunk, szenvedése előestéjén elsóhajtott főpapi imájában is, mennyei Atyja közbenjöttét, csakhogy egyik maradjanak mindazok, akiket az Atya neki adott volt? Ha valaki hisz a maga igazában, ha meg van győződve elvei megdönthetlenségéről, az *csak* türelmetlen lehet *abban az értelemben*, hogy nem helyeselheti, a felelős vezetése alá tartozóknak meg nem engedheti a könnyelmű elkalandozásokat, a meggondolatlan átbillenéseket, a hűtlen elpártolásokat.

De nézzünk szemébe a lélekhalászás hangzatos és egyoldalúan reánk hártott vádjának is.

Egy percre sem tagadjuk, hogy a katolikus Egyház Mesterének az apostolhoz intézett szavaiban foglalt küldetés nyomán igenis emberek, azaz lelkek halászának ismeri és tudja magát. Ezt a megbízást, amelyik súlyos kötelességet jelent, minden, az igazságot felfogni képes teremtményre, tehát az eszes lényekre kiterjedően gyakorolni kívánja és elterjedettségének mérve szerint tényleg gyakorolja is. Küldetése nem abban áll, hogy ölelésre tárt karokkal várja azokat, akik netán az akolba bevetődnének, sem abban, hogy lelkesen tapsoljon és viharosan örvendezzék egy-egy ma itt, holnap ott próbálkozó vallási műkedvelő felbukkozásának. Hirdetnie kell az isteni igazságokat és tanítania kell az embereket, hogy *mindazt megtartsák*, amire vonatkozóan az Üdvözítő rendelkezett volt. Kell mennie *minden nemzetekhez* és iparkodnia kell közelférközni *minden emberhez*, és okkalmóddal, kénytelen-kelletlen, sikerek között, vagy balsikerek árán, de meg kell kísérelnie, hogy Jézushoz vezesse mindannyiát.

Ezt cselekszi a katolikus Egyház. Cselekszi isteni küldetése és a reábízott tanítás léleküdvözítő hatásának kétségbevonhatatlan, Krisztus bizonyította igazsága

tudatában. És ezért vetik szemére a lélekhajhászás vádját! Hát mi egyebet cselekszenek a többi keresztény felekezetek? Vagy nem a lélek aratása sugalmazza az ő magvető munkájukat is? Nem éreznek-e magukban isteni indítást és állandóan előre serkentő biztatást? Nem vallják-e magukat az apostollal közösségben emberek halászáinak? Ha ők idegenkednek ettől a címtől, mi annál nagyobb örömmel valljuk a magunkénak, mert hisz benne van az írásban, de nem vádként, hanem mint küldetés, hivatás. Ez *Jézus szájából* csak megtisztelő, mert az Ő szándékait eszmeileg, nyelv- és gondolkodás-tanilag is pontosan érvényre juttató kifejezés.

Ha nem keresik, ha nem halásszák a lelkeket, mi célt szolgál ott túl a papság? Mirevalók misszióik? Ha a lelkek megnyeréseért való fáradozás nem a küldetés, nem a hivatás, nem a *kizárólagos igazság* birtokának jegyében folyik, mi adja meg létezésüknek a jogcímet, munkálkodásuknak a hitelesség és megbízhatóság fémjelzését? Ha pedig lélekhalászatot üznek ott túl is, akkor ne alkalmazzák ezt a kifejezést heccelődő színezéssel, egyoldalú értelmezéssel, főképp pedig igazságtalan árnyalású hangsúlyozással *csak ránk*, katolikusokra, amiért a vegyesházasságok lelki összhangot megbontó mételeye ellen védjük azokat, akik a mieink, s a katolikus Egyházon keresztül máris Jézuséi. És ne mutassanak ujjal reánk, ha kényszerhelyzetben tett engedmények határai között érvényesítjük az egyedül üdvözítő katolikus Anyaszentegyháznak az ilyen házasságokból származó ivadékokra vonatkozó igényét!

Nem teszik-e meg ugyanazt ők is? Ha pedig a sajnálatosan ma is érvényben lévő 1868. évi törvényben biztosított felemás utódok elfogadásával viszik dűlőre a nemkatolikus keresztény Egyházak az emberi tekintetek üllőjén összekalapált házasságot: miféle magyarázattal mentesítik magukat az Úr Jézus főpapi imádságából kicsengő felelősség alól, amely szerint az Ő hívei valamennyien egyek legyenek s el ne vesszen közülük egy is, amint ő egyet sem veszített el közülük, hanem csak a kárhozat fiát? . . .

II.

Talán sehol sem, Európa egyetlen államában sem okoz a vegyesházasságok kérdése akkora, olyan gyakori és annyira nehezen áthidalható nehézséget, mint hazánkban.

Társadalmi életünk úgy alakult a múltban, hogy főképen a kalapos király, II. József uralkodásának éveitől számítható lelki fertőzés az élet nem egy vonatkozásában erősen aláasta katolikus oldalon a hit- és erkölcsi igazságoknak gyakorlati alkalmazását.

A hit és erkölcs törvényeit beutalta a templomok úgyszólván csak vásár- és ünnepnapon megnyíló ajtóinak mögé, elraktározta azokat a kis- és középkatekizmus lapjaira, az egyéneket pedig, ahogy mondani szokás, nagykorúakká avatta, akik egyrészt függetlenül, másrészt bátran, sőt vakmerően úgy csinálhatják meg maguknak és azokkal kovácsolhatják össze az életüket, ahogyan és akikkel nekik tetszik.

A jozefinizmus gyűjtőfogalmának keretei között felburjánzott, a dudvák és gyomok természetének szaporaságával elhatalmasodott *hitközöny* lett első és kézzelfogható oka annak a könnyelműségnek, amelyik elfogultságnak és a fejlettebb műveltségű ember nagyvonalúságával össze nem egyeztethető szűkös látókörnek bélyegezte a máshitűekkel, a nemkatolikus elemekkel való korlátlan összeemelegedéstől, mindennapos társadalmi érintkezéstől óvó tartózkodást, Holott ez a féltés, ez a tartózkodás nagyon is megokolt, már első szempillantásra is áttetsző igazság.

A katolikus hit- és erkölcsi összessége vitathatatlanul nagyobb terheket ró követőinek vállaira egyéb vallások követelte köteleiségeknél. A katolikus Egyház isteni sugalmazású törvényei és az őskereszténység hagyományai olyan igényeket támasztanak a hívekkel szemben, amelyeket sehol, egyéb egyházak alkotmányai velük lelkiegységbe forrott követőiktől nem kívánnak. Sőt vannak egyházak, amelyeknek létalapja a katolikus hitigazságokkal s az ezekből folyó erkölcsi

szabályokkal, tehát a földi élet kipróbált, ősi menetrendjével szemben alkalmazott tiltakozás. Állandó rámutatás arra, ami az ő elgondolásuk szerint a katolikus vallásban túlzás, nyűg, kínos és igazságtalan, ember- és lélekgyötrésszámba menő zsarnokság.

Kérdés mármost, észszerű dolog-e még a legjelentéktelenebb nehézség, annál inkább a súlyos kötelesség ellen öröktől fogva lázadó emberi természet szüntelen enyhítéseket áhítózó alanyait, amennyiben a katolikus Egyház másokénál szigorúbb irányának, fölesküdtöt követői: kellemes barátság, benső ismeretség, korlátlan társadalmi érintkezés s az ezekből kifejlődő összeemelegedés révén adódó egymásrautaltság címén bízó nemtörődéssel, könnyelmű ráhagyással ott felejtani, abban a más, legtöbbször ellenséges érzületű és világnézetű légkörben, *ahonnan a katolikus szellem elvileg is, gyakorlatilag pedig még inkább száműzve van?*

Világos, hogy az efféle, maga és övéi hitének tisztaságáért, erkölcsi épségéért kevésbé vagy egyáltalán nem aggódó úgynevezett nagyvonalúság, ha tetszik nagylelkűség mögött, legjobb esetben közömbösség, idején nem pótolta és épp azért kifakult hittani ismeretek hiánya, súlyosabb esetekben csúf önzés, visszataszító zsugoriság és egy szekérderekre való másfajta erkölcsi fogyatékoság rejtőzik.

Az óvatosság, az észszerű tartózkodás sorompóit idején és a körülmények adottsága szerint társas viszonylatokban alig vagy soha le nem engedő hittestvéreink, férfiak és nők egyaránt forognak abban a veszedelemben, hogy amikor a gyakori együttlét szükségyszerű folyományaképpen gyökeret vert rokonszenv eleinte követelődző, utóbb pedig mindent elsöprő érzelmehlázmássá kezd kifejlődni: elkövetkezik az a lelkiállapot, amelyikben az érdekelt fél tapasztalhatóan kezdi nélkülözni azt a józanságot, egyben őt lelkiismeretben is kötelező határozottságot, amelyik a családalapításban két felbonthatatlan életközösségre lépő egyénnek s az életfájukról rügyező többieknek *valamennyi, elsősorban pedig lelki érdekét hivatott szem előtt tartam.*

Nem kicsinyelhető lelki veszély az, mikor közömbös, vagy éppen lesántult hitű katolikus egyén köti életét az olyan másfelekezetű félhez, aki vagy éppen olyan színehagyott hit és erkölcs dolgában, mint ő maga, vagy ellenkezőleg, gyakorlati vallásos étellel százszázalékosan törekszik saját hitelveit, a maga egyházának erkölcsi szabályait a családon belül érvényesíteni. Nem kívánatos két hitközönyös, bár azonos vallású egyén házassági életszövetsége sem. Elpusztulhatnak, tönkremehetnek egymás mellett lelkileg ők is, leszámazóik is. Viszont *kivételkepen* adódhatik olyan eset, hogy a hithű másvallású fél unszolása, vagy épületes példája téríti végül észre a lelkeüdvéről megfeledezett élettársat. Ám csak mégis megnyugtatóbb, ha *nem kivételeken*, de a törvény tiszteletén és a józan számításon épül föl a házassági életközösség, amely egységes hit- és erkölcsi alapon tervezi meg és sok önfegyelmzés árán kivitelezi Isten kegyeimével egymás s a gyermekek ideiglenes és Örök boldogságát.

Az sem lehet érv a vegyesházasságok létrejövele mellett, hogy elégséges számú szinkatolikus házasság, tehát azonos hittételek mellett, azonos erkölcsi alapon keletkezett kötelékben élők csinálják meg egymás részére a földi poklot. Az ilyenek egymás poroszlói, hóhérai! A betű s nem a lélek szerinti katolikus élet fájáról lehullott száraz ágak! A poroszlók és hóhérok pedig aránylag kevesen vannak és a száraz ágak pusztulása a lombköntösben, virágdíszben pompázó élőfához felcsukló sírás: mik lehetnének, ha úgy veled maradtunk volna, egységben, mint ahogy az Úr szava szerint a szőlővesszőnek is együtt kell maradnia a tőkével? . . .

III.

Minél anyagiasabb valamely kor, illetve annak fiai és leányai, annál kevésbbé fogékonyak lelki értékek iránt.

Ezt a veszedelmet, amely a szentírás lapjain olvasható meghatározásból szemek kívánsága néven ismeretes, minden áron elkerültetni akarta velünk az. Isteni

Mester. *Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát*, ekképen figyelmeztette az emberiséget a merő anyagi jók fölé való emelkedés szükségességére. Ha lelki és örök szempontok kialakulnak bennünk, a többi — természetesen a Gondviselés örök terveinek megfelelően bizvást remélhető. Erre enged következtetni, sőt ebben a reményben óhajt bennünket meggyökereztetni az Úr Jézus az ég madarainak, a mezők liliomainak mennyei szeretettel biztosított életsorsáról hozzánk is intézett példabeszédeivel.

Ezek ellenére is régi tapasztalat, hogy Isten országának érdekei első személyben csak úgy, mint hozzánk közelálló második, harmadik személyt és egyéb közelebbi-távolabbi egyéneket illetően, nagyon is háttérbe szorulnak a közszereplésben való érvényesülés és a kapzsiság, továbbá az élvezetvágy szította anyagi előmenetel nézőpontjaival szemben.

A házasságkötésnek cselekvő alanyai, vagyis a házasságra lépni óhajtó mindkét nembeli felek, aztán meg a hátuk mögött álló, nem egyszer sugalmazó, sőt a kényszerítés nyomásával is hatékonyan dolgozó szülők vagy gyámok: földi, csengő pénzértékben leszámítható mérlegelés tárgyává teszik a Szent Pál apostol szavai szerint *nagynak* mondott szentséget. Nem nézik annak erkölcsi oldalát, nem a létesítendő frigy lelki vonatkozásait, hanem a megnyugtató anyagi előnyöket hajszolják, vagy ezek híján a velük egyenértékűnek minősülő összeköttetéseket, gyors érvényesülésre, tehát megint csak kizárólag anyagi színezetű előmenetelre.

Így szorul aztán háttérbe az a szempont, amelyik egész életre kiható szövetkezésnél elsőrangú szerepet van hivatva betölteni a Krisztus és Anyaszentegyháza titokzatos egyesülését kópiázó emberi kapcsolatban.

Az egység, mely a lelkek fejét és vezérét, Jézus Krisztust a hívek összességéhez, tehát az Anyaszentegyházhoz fűzi és viszont: a leghasonlóbban, minden lényeges jegyére, tulajdonságára vonatkozó részletes-

seggei kell megisméltódjék keresztény emberek házassági szövetségében. Ez az egység gyakorlatban a felek lelkeségének, tehát gondolat- és érzelemviláguknak egy síkban elhelyezkedő azonosságát jelenti áldozatokkal, lemondásokkal, holtomiglan-holtáig, eljövendő viszontagságokra kiterjedően is vállalt hűséggel. Ilyesmire nem lelkesíthet, ilyet nem sugalmazhat a vagyon, a pénz, a jólét. Ehhez az kell, amit *Schiller*, a nagy német költő találó szavakkal így fejez ki:

Vizsgálja hát, ki nagy esküt tesz,
 Hogy illik-e a szív a szívhez:
 Egy perc a kéj, egy lét a bú.

Nem az tehát a kérdés, hogy jól esnék-e a házasság ígérte gazdasági előnyök kényelmei közé beilleszkedve az eddiginél jobb, tetszetősebb, könnyebb életmódban *vígan, lakozni!* *Azon fordul meg minden, hogy illik-e a szív a szívhez!* Világnézet, erkölcsi felfogás, vallási berendezkedés, hagyományok és szokások, szóval az egyén értelmi és érzelmi élete nyer-e, vagy veszít-e, helyesebben megszilárdulhat-e, vagy lejtőre kerülhet-e akár az egyénileg tervezett, akár a háttérből sugalmazott házasságkötés révén?

Miért mondjuk el mindezt a vegyesházasságokról folydogáló cikkeink során? Mert számos esetben, Isten országa keresésének és magunkban való megszilárdításának háttérbeszorításával, anyagi szempontok kergetik bele az embereket olyan életközösségi frigyekbe, amelyekben a rozsdá és moly pusztításának kitett ideiglenes értékekért lelkiismeretük nyugalma, otthonuk békéjét, ivadékaik üdvösségét bocsátják áruba néha ledér könnyelműséggel, néha a hajtók gyűrűjébe bekergetett jobsorsra érdemes nemes vad alélt tájékoztatlanságával.

Tudunk vegyesházasságokról, amelyekbe a színehagyott családi címer felfrissítése, megaranyozása okán kellett beleszédülnie lelkiismerete agyonütése árán szigorúan katolikus nevelésben részesült, hithűnek indult hajadonnak. Rá tudnánk mutatni olyan esetre is, amikor szülői ellenkezés hatástalansága közepette a

törtetés kábaságától elvakított ifjú egészen kiszolgáltatta a saját vallási meggyőződését az érvényesülési lehetőségekkel kecsegtető menyasszonynak és környezetének. Ezek és az ilyenek ugyan nem azt vizsgálják, hogy illik-e a szív a szívhez! Az Isten országa és az ő igazsága egyáltalán nem jön számításba. A felelősség egymásért, egymás lelkéért, az eljövendő nemzedék üdvösségeért pozdorjává zúzódik az anyagiasság gondolkodás malomkerekei között.

Tapasztalt kerítő a szemek kívánsága. Erkölcsileg elesett ember-évjáratok örök veszedelme. Odasettenkedett a pusztában böjtölő Jézus mellé is. Felvitte Őt a magas hegyre s ígért neki mindent a kifogyhatatlan gazdagság bőségszarujából. Ellesik-e Tőle a hasonló kísértésben vergődők a klasszikus visszautasítás szavát: Távozzál sátán Í?

IV.

Hittani ismeretek hiányán, egészségtelen hitközönyön s a földi javakat kergető anyagiasságon túl még egy indító oka lehet annak, hogy katolikus hívő vegyesházasságra lépjen elveinek akár részleges, akár teljes feladása árán is.

Ez a negyedik ok *az érzelmi elvakultság. Gyakorlatilag megnevezve: az olthatatlannak vélt s minden egyéb szempontot számításán kívül hagyó szerelem.*

Készakarva használjuk ezt a kifejezést, hogy rámutassunk arra a lenyűgözött, arra a megégetett, leperzselt lelkiségre, amelyik erősen befolyásoltatva alacsonyabbrendű és a szenvedély követelődzéseivel fanatizált hajlamosságoktól: ráül a rendszerint kevésbé fegyelmezett ember agyára, vérbe borítja az életet és annak fejleményeit tiszta szemléletben látni hivatott szemeket. Ezt teremti meg ama *vakságot*, amelyikről olyan sokat énekeltek a költők s annyian siratnak, a hol éretlenül, hol meggondolatlanul, de mint ők állítják, mindig kivédhetetlenül egymásba szédült áldozatok.

A szenvedély a legrosszabb tanácsadó. Mindenkor és mindenben. Vitathatatlanul legrosszabb mégis ebben a

kérdésben, amelyik nem a ma és nem a holnap ügye. Nem felmondható, alkalmi egyesülés, hanem állandó és kizárólagos életszövetség. Két ember vállalkozása ugyan, de az egymásért áldozott életen felül, sőt azt kötelezően kiegészítőleg az eljövendő következőkért, A családért, a gyermekért. Akik jönni fognak. Akiknek jönniök kell Isten törvénye, a látható világ berendezkedése értelmében. Es tudott dolog, hogy a gyermekeket már a gondolkodó és gondoskodó szeretet tekintetével nézi a szülő. Egyik is, másik is, tehát a szülők, ezeknek a belőlük sarjadt életeknek nemcsak test szerint való elindítói, hanem az élet feladataira, időre és örökkévalóságra kiképezni hivatott nevelői. Akik nem külön-külön foglalkoznak a kicsi emberpalántákkal, előbb virágbaboruló, utóbb sudárba szökkenő utódaikkal, hanem a család mása nélkül való egységében.

A legközelebbi egység a család. Örök, isteni megállapítás, de emberi elgondolás szerint is. Az egymásértiség, a tőlükvalóság, az együvé tartozóság, az egymásmellettiség csak lélekkel mérhető és eléggé sohasem oltalmazható páratlan kerete,

Józanul cselekszik-e, aki a családba már megépítés-kor, tehát a kezdet legkezdetén máris beleviszi a megosztottság csiráit? Aki már eleve vétkezik az emberileg mindenképen biztosítani hivatott egység ellen?

Jól ismert angol szállóige szerint az embernek vára az ő háza. De sokkalta inkább erőssége a családja. S ha kevés biztonságot nyújtó házra gúny a várszerűség jelzőjét pazarolni, mennyivel nagyobb csúfság erődösdit játszani az olyan családnak képzeletvilágába tartozó szilárdságával, amelynek összetevőiből hiányzik az élet-szemlélet, a világnézet egysége, az erkölcs s az erények párhuzamossága, a kötelességek azonossága.

Késő bánat eb gondolat, hirdeti a magyar közszólás. A csábos szépségen, a vér zajlásán, a szenvedély tébolyán túl a kötelességek és a felelősség hideg márványarca mered az önfegyelmzés hajótöröttjeire és sürgeti a leszámolást.

V.

Előző cikkeink folytatásaképpen hasznosnak és szükségesnek mutatkozik az Egyházi Törvénykönyv idevágó rendelkezéseinek ismertetése. Ezek két csoportba sorozhatók. Az első csoport magába foglalja azokat a szabályokat, amelyek szemmeltartása mellett a különben tilalmas vegyesházasságok megkötése lehetséges. A másik csoportba azok az egyházi fenytékek sorozvák, amelyeket az Egyház alkalmaz olyan híveivel szemben, akik a már bemutatott okok valamelyikéből hátat fordítanak a katolikus elvi álláspontra.

I. A jelenleg érvényben lévő Egyházi Törvénykönyv 1061. és 1094. sz. rendelkezései felállítják azokat az elengedhetetlen föltételeket, amelyeknek teljesítése fejében az Egyház hajlandó megadni a katolikus fél részére az engedélyt ahhoz, hogy másvallású egyénnel érvényes házasságot köthessen.

Az 1061. kánon megkövetel a másvallású egyéntől a házasságekötés előtt írásban adott olyan hiteles érvényű nyilatkozatot, amelynek értelmében az *kettős kötelezettséget* vállal magára.

E kötelezettségek elseje arra vonatkozik, hogy a nemkatolikus vallású fél katolikus vallású házastársának hite gyakorlásában a legteljesebb szabadságot biztosítja; őt vallásos cselekményeiben nem zavarja, annál kevésbbé gúnyolja, kisebbíti és eleve kizár minden olyan törekvést, hogy katolikus vallású élettársát hitétől elterítse, őt erre bármiképen kényszerítse.

A második kötelezettség szerint a nemkatolikus vallású fél eleve átengedi a katolikus Egyháznak a házasságból születendő mindkét nembeli összes gyermeket oly értelemben, hogy azokat a katolikus szertartás szerint fogják a keresztség szentségében részesíteni s ennek természetes folyományaképpen katolikus szellemenben fogják felnevelni.

Amennyiben a nemkatolikus fél ezeknek a feltételeknek önként megfelel: az 1094. sz. szabály előírása szerint meg lehet tenni a további lépéseket a házasság

szentségének a katolikus Egyház illetékes papja előtt, az Egyház szertartásainak rendje szerint történő kiszolgáltatásához, illetve megkötéséhez.

A vegyesházasság szentségi kötelekeit ily biztosítékok alapján magára vállaló katolikus féllel illetőleg is tartalmaz az Egyházi Törvénykönyv egy rendelkezést. Ez az 1062. kánonban lefektetett ama komoly intelem» amelynek értelmében *a katolikus vallású fél, akinek tisztában kell lennie Egyházának egyedül üdvözítő voltával s aki előtt a Krisztus tanította és követelte felebaráti szeretet elvével fogva semmiképpen sem lehet közömbös másvallású élettársa örök boldogságának kérdése: tartsa kötelességének, hogy felesége, illetve férje megtérítésében okosan és tapintatosan, főképp hitelveiből folyó épületes és megnyerő példaadásán révén lankadatlanul közreműködjék.*

II. Az Egyházi Törvénykönyv 2319. sz. kánonjának 1-4. terjedő pontjai értelmében az egyházmegye főpásztorának, tehát *a megyéspüspöknek fenntartott kiközösítés fenyítékét* (mely alól csak arra külön felhatalmazott papok oldozhatnak fel) vonják magukra azok a katolikus vallású egyének:

1. Akik másvallású lelkész előtt, tehát nem katolikus templomban, lépnek házasságra.

2. Akik már kifejezett megjegyzéssel, akár hallgatólagosan úgy kötnek házasságot, hogy valamennyi gyermekük, vagy azok egyike-másika a katolikus Egyházon kívül, tehát más vallásban neveltesse.

3. Akik gyermekeiket tudva másvallású lelkész által részesítetik a keresztség szentségében.

4. Akik gyermekeiket tudva és akarva nem a katolikus, hanem valamely más vallás szellemében neveltetik.

A katolikus elveket ily módon eláruló hittestvérek az Egyházi Törvénykönyv megállapítása szerint már gyanúsán közelednek az eretnekséghez,

VI.

Ismeretesek már olvasóink előtt azok a feltételek, amelyek biztosítása esetén a katolikus vallású fél enge-

délyt kap az Egyháztól arra, hogy másvallású egyénnel érvényes házasságot köthessen. Épúgy rámutattunk előző számunkban azokra a fenyegetésekre is, amelyeket az Egyház az olyan katolikus hívővel szemben alkalmaz, aki feladva eddig vallott hitelveit, úgy köt vegyesházasságot, hogy mind a maga, mind pedig a belőle sarjadzó nemzedék lelkiüdvének szempontjait figyelmen kívül hagyja.

Megszoktuk már, hogy a túlsó partról állandóan érnek bennünket a felekezeti türelmetlenség nyilai, amiket még a saját Egyházunk fiai és leányai is segítenek mélyebbre döfni gondviselő anyjuk testébe, mert felületes hittani tudásukkal szövetkezett érzelmeik és hangulataik hatása alatt ők is *csak* a katolikus Egyházban fedezik fel a türelmetlenséget.

Ezeknek a magunkfajtájabelieknek szeretnők felnyitni a szemüket; megértetni óhajtanok velük, hogy a katolikus fronton egyetlen vonalnyival sem csapnak magasabbra az egyoldalúság, az annyiszor feszegetett türelmetlenség hullámai. E célból nem kockáztatunk meg állításokat, nem is költünk ráfogásokat, hanem pontos és helytálló adatok feltárásával bizonyítjuk, hogy semmivel sem vagyunk reakciósabbak, közhasznú magyar kifejezéssel élve: sötétebbek, mint teszem a kálvinisták.

Április hó utolsó napjaiban ülésezett Budapesten a Református Zsinat. A határozatok közül, amelyeket ezeken az üléseken hoztak, illetve amelyekkel előzőleg érvényben lévő törvényeket módosítottak, bennünket kettő érdekel, mint amelyek a vegyesházasságok tételével állanak szoros érintkezésben.

LA két határozat elseje kimondja, hogy *«református lelkész feleségül református, vagy evangélikus nőt vegyen s gyermekeit az állam törvényeiben megszabott rendelkezések betartásával református vallásban neveltessen.*

Cseppet sem érezzük magunkat sértve, hogy a katolikus vallású nők alkalmatlanoknak minősítették arra, hogy X, vagy Y. református lelkész házastársul kérje, illetve vegye őket. így van ez rendjén! Teljesen

megértjük, hogy a zsinat a meggyőződéses református egyének, elsősorban a lelkészek családjainak vallásos elvei tisztaságát és kikezdehetlenségét védi ezzel a törvénnyel. Így is kell annak lennie. Mert ha a zsinat vallja, és vallania kell, hogy az ő egyházuk örzi és terjeszti az igazságot, *amely nem lehet kettő és három, hanem csak egy*: akkor világos, hogy a kálvinista lelkész, ennek az igazságnak hivatott hirdetője, nem alapíthat olyan családi keretet a maga és övéi részére, amelyikben «másféle» vallási (igazság) is érvényesülhet. Megjegyezzük mégis ehhez a döntéshez, hogy a következetesség mintha sántikálna akkor, amikor az evangélikus nőt képesíti a református lelkész házastársának méltóságára. A bicegést abban látjuk, hogy az «evangélikus igazság» nem azonos a «kálvinista igazsággal». Nem lehet ebből baj a tiszteletes urak leszármazóinak hitbéli érintetlenségére nézve? Igenis nem! Erről gondoskodott bölcsen és dicséretreméltó kálvinista határozottsággal a zsinati döntés, amikor határozattá emelte, hogy a gyermekek az állam törvényeiben megszabott rendelkezések megtartásával *református vallásban* neveltessenek. Ez gyakorlatban azt jelenti, hogy az evangélikus vallású nőnek nyilatkozatot kell adnia a házasságkötést megelőzőleg arra nézve, hogy még születendő leánygyermekének evangélikus vallásban leendő neveltetéséről is lemond, amit pedig az 1868-i törvény részére biztosítana. Tehát a kálvinista lelkész, ha másfelekezetű protestáns nőt vesz feleségül, elhalássza a maga felekezete részére az összes gyermekeket! Amit nem szemrehányásképen említünk, mert mi a lélekalászatban az Egyház törvényes, isteni küldetésen alapuló munkásságát valljuk — föltéve, hogy az az egyház az igaz Egyház. Kérdjük már most, kérdjük susogva, jól nevelten, hangfogóval ajkunkon, hogy senkit se izgassunk, inkább csak úgy befelé, a mi nyájunk mindig úgynevezett katolikus szélsőségességtől, bigottságtól húzódozó tagjaitól: mennyivel vagyunk mi katolikusok türelmetlenebbek?

II. A másik rendelkezés még tanulságosabb. *Ez azokra az egyháztagokra vonatkozik, akik vegyesházasság*

alkalmával reverzálist adnak a református egyház kárára.

A káros reverzálist adó egyháztag csupán «*egyházkövetés*» után helyezhető vissza aktív és passzív (választói és választhatósági) jogaiba. A presbiterek személyesen keressék fel a vegyesvallású jegyespárokat és a káros reverzálist igyekezzenek elhárítani. A lelkészek kötelessége, hogy a vétkes egyháztagnak adják tudtára: káros reverzálist által magukat zárják ki a gyülekezeti jogok gyakorlásából, a választók névjegyzékéből kihagyják őket, egyházi tisztségükről önként lemondottnak tekintetnek, úrvacsorával nem élhetnek, keresztszülők nem lehetnek. Ezt a lelkész egyébként köteles a legközelebbi vasárnapon kihirdetni a szószékről is, Olyan egyházi alkalmazású tisztviselő, aki káros reverzálist ad, házasságkötése napjától tisztségéről lemondottnak tekintendő.

Ez van a zsinati határozatban.

Mínta ezek a nem éppen kesztyűs kézzel fogatosított intézkedések párhuzamosan haladnának a katolikus Egyház gyakorolta kiközösítéssel! És annak minden függvényével és következményével. Mínta az *egyházkövetés*, amelynek feltételeit és szertartásait ugyan nem ismerjük, némileg hasonlítana ahhoz az elégtételadáshoz, melyet a mi katolikus frontunkon szokás megkövetelni attól, aki nem tartja tiszteletben vallása rendelkezéseit! Sőt ha jól mérlegeljük, hogy a lelkész a felsoroltuk fenyítékeket a megtévedt egyénre vonatkozóan a szószékről kihirdetni tartozik: itt olyan szigorral állunk szemben, amelyik messze túlhaladja a katolikus Egyház sokszor gáncsolt fegyelmi intézkedéseit!

Vigasztalódjának hát ama bizonyos *szemérmes* katolikusok. Ne lássák *csak* a katolikus égbolt alján a fekete felhőzetet, amelyikből — mint általában reánk szokás hárítani a türelmetlenség, a követelődzés, a hatalmaskodás villámai cikkáznak elő nagy mennydörgés és sístergés közepette.

Olvassák el jól, amit most a Budapesten lezajlott Református Zsinat törvényalkotói tevékenységéből úgyis

mint védelmi, úgyszintén mint támadó mozdulatot ismertettünk. Állapítsák meg ők maguk, hogy ott túl sem jobbak a Deákné vásznánál.

Kvittek vagyunk!

Mit mond az egyházi törvénykönyv a vegyesházasságokról?¹⁰⁶

Giovanna olasz hercegnő, Bulgária királynéjának házasságkötése alkalmából sok szó esett mostanság az Egyháznak a vegyesházasságok kérdésében követett gyakorlatáról. Ez a gyakorlat — mondanunk se kellene — az *Egyházi Törvénytár* idevonatkozó kánonjai szerint alakul. Ettől a gyakorlattól a jelen esetben mindössze annyi, az 1557. sz. kánonban körülírt eltérés történt, hogy Savoyai *Giovanna* olasz királyi hercegnő személyes kérésére közvetlenül Őszentsége adta meg az 1060. sz. kánonban lefektetett tilalom alól a szorgalmazott felmentést, mégis az 1061. sz. kánon 2. pontjában foglalt feltételek teljes érvényű fenntartásával.

A vegyesházasság jellegével bíró királyi frigy kapcsán célszerűnek mutatkozik, hogy röviden tisztázzuk a vegyesházasság fogalmát s egyben ismertessük erre vonatkozólag az *Egyházi Törvénytár* előírásait.

Jogi értelemben vegyesházasság alatt két megkeresztelt egyén életszövetségét értjük, akiknek egyike római katolikus vallású, másika — hittani kifejezéssel élve — vagy eretnek (ev. réf., ág. ev.), vagy szakadár (gör. kel.). Ezek a vallási különbségek *tiltó jellegű* házassági akadályok. Mivel a vegyesházasságokra vonatkozó tiltó jellegű akadály nem isteni eredetű törvény, hanem egyházi törvényalkotás, világos, hogy az ilyen törvény alkalmazása alól maga a törvényhozó, tehát az Egyház, felmentést adhat. Ezzel a felmentéssel, amelynek indító okait megint csak a törvényhozó Egyház jogosult elbírálni, a vegyesházasság katolikus hitelvi szempontból is teljesen törvényszerűvé válik. Az ok, amiért az Egyház a vegyesházasságokat szigorúan tilalmazza, elvi jelentőségű. Nem szorul bővebb magyarázatra, hogy a külön-

böző vallásokat követő házaspárok nézetei alapvető kérdésekben csak a legkivételesebb, fehérholló számba menő esetben azonosak. Tagadhatatlanul fennforog a katolikus félre nézve az elközönösödés, esetleg a hitben való megingás veszedelme. Nem utolsó és nem ritka az olyan eset sem, amikor a nemkatolikus fél sok, kisebb-nagyobb kellemetlenkedéssel útját állja annak, hogy katolikus vallású élettársa pontosan eleget tehesen a hite révén reá háramló köteleességeknek. Annál inkább megokolt tehát az Egyház félelme a születendő gyermekek háborítatlan lelki nevelését illetőleg, mert a fentebb vázolt házassági légkör egyetlen porszemnyi biztosítékot se nyújt arra nézve, hogy valamennyi ivadék maradéktalanul hithű katolikus nevelésben részesülhet.

Az 1061. sz. kánonban foglaltak alapján, nyomós és elfogadható okok fennforgása esetén, az Egyház a vegyesházasság megkötését engedélyezi bár, de sose a házasság céljának lényegét biztosító kikötések teljesítése nélkül. Ezek a feltételek, amelyekről az Egyház el nem tekint, a következők:

1. A nemkatolikus fél kifejezetten kötelezettséget vállal, hogy katolikus hitvestársát vallási gyakorlatában semmiféleképpen se korlátozza.

2. Mindkét fél lelkiismeretben» teljes felelősséggel kötelezi magát, hogy születendő gyermekeiket, a nemekre való tekintet nélkül, a katolikus Egyház szertartása szerint megkereszteltetik és a katolikus hitben nevelik, illetve neveltetik.

Ez a második pontban leszegzett kikötés képezi dt felmentés tengelyét, mert az Egyház sose adhatja fel azt az álláspontot, hogy senkise kerülhet az ő, már mint az Egyház mulasztása révén örök üdvössége veszélyeztetésének kárhozaios helyzetébe.

A felmentés megadását lehetővé tevő kötelező ígéretet a házasulandóknak rendszerint írásban kell megadniok. Általában az okmányyszerűség nyújt biztonságot a vállalt köteleességek megtartása tekintetében. Ez utóbbtól azonban el lehet tekinteni, aminthogy *Giovanna* királyné esetében is eltekintettek, mert a

tárgyalást közvetlenül folytató felek: a *Szentatya*, *Boris* bolgár király és *Giovanna* olasz királyleány személye minden gyanún felül álló, elfogadható biztosítékot képez abban az irányban, hogy az ígéretek megtartása tekintetében nincs mitől tartani.

A vegyesházasságokra vonatkozó egyházi előírások még azt is szabályozzák, hogy a házasulandók se a katolikus szertartás szerint lefolyt házasságkötést megelőzőleg, se utána, se személyesen, se megbízott képviselőik útján nem állhatnak a nemkatolikus lelkész elé, hogy ott házasságkötési szándékukat kinyilvánítsák, illetve előtte megismételjék. Kivételt képezne az olyan eset, amikor a nemkatolikus lelkész polgári közeg minőségében járna el a merőben állami jellegű házasságkötés lebonyolításakor. Ilyenkor azonban a házasulandók kifejezetten csak azzal a szándékkal jelenhetnek meg a hivatalnok nemkatolikus lelkész előtt, hogy ezzel a tényükkel pusztán az állami törvények előírta kötelezettségnek akarnak eleget tenni.

Ha mégis úgy történék, hogy a felmentés kieszközlése után a jegyesek nemkatolikus lelkész előtt kötnek házasságot, a házasság érvénytelen és a katolikus fél ezzel a cselekedetével a megyéspüspöknek fenntartott kiközösítés büntetését vonná magára. Ugyanez a büntetés sújtja az olyan vegyesházasságra lépett katolikus egyént is, aki a saját egyháza előtt tett házasságkötési nyilatkozatot a nemkatolikus lelkész előtt megismételné. A vegyesházasságtól különbözik az olyan házasság, amelyet a katolikus Egyházhoz tartozó megkeresztelt hívő akarna meg nem keresztelt egyénnel kötni. Ebben az esetben a fennforgó házassági akadály, t. i. a *valláskülönbség*, nem tiltó, hanem *bontó jellegű*, mind az isteni jog szempontjából, mind pedig a pusztán egyházi jogi rendelkezés alapján is. Az isteni jog tilalma megszűnik, ha a katolikus vallású fél és a gyermekek hite épségének veszélye fenn nem forog.

Ilyenkor kellő biztosítékokat nyújtó feltételek mellett, indokolt esetekben az egyházi jog által felállított tilalom alól is megszerezhető a felmentés.

A pajtáságházasság tanítómestere.¹⁰⁷

Az a körülmény, hogy *Ben Lindsey*-nek *Pajtáságházasság* és *A mai ifjúság forradalma* című könyvei Európa- s tán világszerte izgatják a mindkét nembeli ifjúság széles rétegeit és méltán aggodalomba ejtik a társadalom felnövő hajtásainak hivatás- és kötelesség-szerűen felelős gondozóit, megokolttá teszi, hogy szó essék erről az úrról és a végzetesen korszakalkotó tevékenysége körül gyűrűző véleményekről.

Ben Lindsey, a katolikus vallásba visszatért szülők fia, többi családtagjaival együtt utóbb akkor hagyta el az Egyházat, mikor öngyilkos édesapja eltemetését lelkipásztoruk megtagadta. A nem közönséges jogtudós hírében álló *Lindsey* 1924-ig különösen a gyermekbíraskodás terén fejtett ki számottevő, részére köztiszteletet kiváltó tevékenységet. Mikor aztán *A mai ifjúság forradalma* s a *Pajtáságházasság* címet viselő kötetekben előbb még csak elszórtan hangoztatott szexuál-tikai eszméit kidobta a nyilvánosság elé, a közvélemény óriási felháborodása elnémította őt úgy, hogy eddigi működési helyéről, *Denver*-ből el kellett távoznia. Később visszatért és fel is lépett gyermekbíró jelöltnek, de akarva-nemakarva kényszerült megállapítani, hogy a nemi erkölcsről vallott tételeit a szavazásra jogosított nagykorúak között egyáltalában nem sikerült népszerűsíteni. Felesége, aki, sajnos, amolyan leltári katolikusszámba megy, erkölcsi felfogás tekintetében cseppet sem üt el férjétől. Sőt hathatósan részt vesz *Lindsey* korlátlan érzéki szabadságot terjesztő műveleteiben.

Amerika katolikusai (az össznépszerűség egyhatod része) körében, mondhatni, általánosan ellenséges hatást váltott ki a pajtáságházasságnak, mint a felnövő nemzedékek erkölcsi kiesztérályozójának és a sok rosszul sikerült frigy orvosszerének elterjesztését célzó propaganda. *Colorado* államban, amelynek területén *Lindsey* előzőleg gyermekbírói gyakorlatot folytatott, nemcsak az egye-

tem, hanem a többi főiskolák és a felserdült ifjúság kiképzésével foglalkozó kollégiumok is bezárták előtte kapuikat, amikor nyilvános előadás megtartására kért volt engedélyt.

Így járt egyebütt is. Mindössze *St. Louis*-ban tudott körülbelül hat-hétszáz főnyi hallgatóság előtt szóhoz jutni. Legfeltűnőbb sikerét *Springfield*-ben aratta, ahol a nyilvános vitaest kétezer dolláros pályadíját tényleg meg is nyerte, de olyan ellenféllel szemben, aki metodista prédikátor létere nyíltan megegyezett *Lindsey*-vel a kemény parancs körül ilyformán fogalmazott kijelentésében: Miként Ön, Bíró úr, úgy én sem tartom a hatodik parancs megszegését bűnnek.

Tárgyi igazság azonban az is, hogy nagy hányadában az amerikai protestantizmus is *Lindsey* ellen vonult fel. S az egyházak csakúgy, mint sajtójuk, megbélyegezték az emberhez illő fegyelmet hatályon kívül helyezni törekvő *Lindsey*-t és tanításait. Majd a romboló erő-tényezők legalattomosabbjának nevezik a pajtásházasságot, mint amely eszményt hazudik, majd megállapítják, hogy édeskeveset különbözik a szabadszerелеmtől, amelyet mindössze egy lehetefinomságú fátyollal leppez, majd végül könyörtelenül a szemébe vágják, hogy *Lindsey* pajtásházassága mindkét nem teljes lealacsonyítására vezet.

Ben Lindsey-vel is megtörtént tehát, hogy saját hazájában kevésbé ismerték el prófétának. Épúgy^ mint honfitársát, a főleg Németországban egyidőben nagyraértékelt költőt, *Walt Whitmant*, akiről ma már senki sem emlékezik.

Vannak persze, mint minden furcsaságnak, gonosz-tettnek, sőt gonosztevőnek, pártfogói neki is, akik a meggyőződés apostolaként ünneplik s a viszonylagosnak vélelmezett megneemtésért sajnálattal és részvétellel adóznak a szerintük magasabb erkölcsi szintet hirdető vértanúnak. Kardot rántanak mellette és a nyomtatott betű hadseregét is mozgósítják érdekében azzal a jelszóval, hogy mi, öregek, mondjuk a fiatalok javára: kiki oldja meg egyénileg a személyével kapcsolatos

erkölcsi és nemi vonatkozású kérdéseket, hadd cselekedjék mindenki egyéni ízlése szerint.

Mondanunk se kell, hogy Budapesten is sietett a színpad a Lindsey-féle elméletet gyakorlattá kiváltani, mintha a pajtásházasság lenne az a csodaszer, amelyikkel a manap nehezen tájékozódó fiatalság megbillent erkölcsi egyensúlyát egészséges irányba lehetne terelni.

Visszhang.¹⁰⁸

Egy közelmúltban «lezajlott» és államjogilag házasságnak, katolikus hitelvi szempontból másvalaminek nevezett esettel kapcsolatban szerkesztőségünk két levelet kapott. Az egyik a keresztény sajtó részéről hallgatással mellőzött botrányból, jobb ügyhöz méltó buzgósággal, kikanyarít egy részletkérdést és azt szegzi a baloldali lapok közleményei révén perbehívott katolikus közvélemény mellének. A «feleség» megkeresztelt voltát hangoztatva megkérdezi, mi kifogást emelhet a katolikus Egyház a neofitákkal való keveredés ellen. A másik kérdezősködő, helyesebben panaszkodó, az eset hőségnek fémjelzett katolikus voltára s a keresztény közélet porondján folytatott érdemes ténykedésére hivatkozva, válaszára szólít: méltányos-e a megütközés morájában részt venni azoknak, akik tudták ünnepelni a soraikból kinőtt, vezérségre emelkedett testvért, — s amennyiben a nemtetszés jogossága holmi jogi formák miatt bizonyítható, hol marad a krisztusi szeretet?

A túloldali sajtó hibájából nyilvánosan boncolgatótt ügyről lévén szó, a minket kötelező tartózkodás határai között azért adjuk meg a feleletet lapunk hasábjain, hogy a kérdezősködőkkel azonosan gondolkodó egyéb tájékozatlanok is fölvilágosítást nyerjenek.

I. A neofitákkal, újonnan-kereszteltekkel való házasság ellen, ha az illetők katolikusok, az Egyház elvi kifogást nem emel és nem is tehet. A keresztség szentsége révén felvételtek Krisztus Egyházába, annak teljesjogú tagjai s épp ezért új hajtás létükre is, akadály nélkül összeházasodhatnak beidegzett katolikus hívőkkel. Ha a

neofiták egyéb keresztény felekezetbe vétettek föl a keresztség szentségében való részesedés által, előállhat a vegyesházasság esete, amelyre vonatkozólag az egyház-jog idevágó rendelkezései a mértékadók. Zsidóból lett protestáns fél és katolikus egyén között tervezett házasság érvényessége a katolikus fél javára adott reverzális-tól, vagyis a születendő gyermekek katolikus vallásban leendő neveltetésének biztosításától van függővé téve. Más kérdés, hasznos-e, katolikus szempontból előnyös-e az újonnan keresztelttel való frigykötés? Ha a katolikus fél olyan kiforrott jellem és annyira edzett lelketű egyén, hogy az alig megmelegedett neofitát tudja és akarja vezetni, nincs baj. Veszedelem azonban, ha a katolikus fél maga is hideglakatos, tán közömbös egyén, akire nagyon is ráférne egy keresztül-kasul katolikus meggyőződésű házasság irányító, sugalmazó befolyása. El nem hallgatva, hogy vannak tiszteletreméltó kivételek, meg kell mégis állapítanunk, hogy az újonnan keresztelték nagy részéből hiányzik a keresztény alázat és szerénység. Két könyökkel törtetnek fölfelé s igyekeznek fejletlen katolikus gondolkodásuk és érzésviláguk ellenére is mielőbb az arcvonal élére jutni és — mondjuk tízesztendőös katolikus múlttal — akár valamelyik egyházköztség elnöki székébe is betelepíteni.

II. A történetek miatt katolikus berkekben bekövetkezett visszatetszés és megbotránkozás teljesen jogos volt. Mert mi történt? Valaki, aki hittani képzettsége és meggyőződésének bizonyult nyilvános életének jelenségei szerint a gyakorlati katolikusok közé számított, *csak polgári házasságra lépett* s mellőzte az Egyház színe előtt való, hívő katolikusot kötelező házasságkötést, A kifogás, hogy ez csak rövidlejárátú intermezzo, amíg az egyházi házasságkötés akadályai az útból elhárulnak, nem helytálló. Katolikus embernek tudnia kell, hogy vegyesházasság esetén mi a teendője. A hívő alázatával és köteletségérzetével idején Egyháza elé kell járulnia, szándékát be kell jelentenie, tudomásul kell vennie lelkiekben előjárói ítéletét, kikötéseit, esetleges tilalmát, tiszteletben kell tartania a haladékat, melyre a függőben

levő ügy végleges rendezése tekintetéből szükség van. Aki másképen cselekszik, azt az Egyház méltán fegyelmi büntetéssel sújtja. Ebben máris bennfoglaltatik a felelet arra a kérdésre, hogy hová számúztuk a szeretetet? Jó helyen van a szeretet azért, mert eltévelyedett atyánkfia mellé nem állunk ki az Egyház ellenében hangulatot csinálni. Nem simogathatjuk és nem bátoríthatjuk a vásott gyereket, aki édesanyja rendelkezésein a nagykorúvá edződött «úr» tánclépéseivel sétál keresztül. Igenis elítéljük a botránkoztató cselekedetét befelé — ha az «ügy» felől megkérdezzük, kifelé is, egyébként pedig keresztény módon hallgatunk felőle, ahogyan a mi lapjaink hallgattak is, míg hallgatniok lehetett. Végül pedig a nélkül, hogy az «eset» miatt különösebb rokonszenvünkről biztosítanak épp a szimpatizáló baloldalról meghurcolt áldozatot, őskeresztény lelkülettel imádkozunk érte, amint más bajbajutott lélekért is kötelességünk fohászkodni.

Ennyivel meg kell elégedniök még legvérmesebb tisztelőinek is!

7. Időszerű kérdések.

A feleség.¹⁰⁹

Manap, amikor mondhatni világszerte válságban van a házasság és a család: érdemes megfontolás tárgyává tenni azt a régi angol közmondást, amelyik szerint semmi sem bizonyítja jobban, hogy két fej többet ér egyenél, mint a házasság.

Nem csekély ma sem az olyan hírneves emberek száma, akik nyíltan megvallják, hogy sikereiknek ötven százalékát feleségüknek köszönhetik. Nemrégiben is Sir Austin Chamberlain, aki kevéssel előbb még az angol birodalom külügyminiszteri székében ült, egy gyűlés széleskörű nyilvánossága előtt jelentette ki, hogy harminc esztendőn keresztül felesége volt akárhány számottevő cselekedetének jótékony sugalmazója és erőskezü irányítója. Ő — monda Chamberlain — közéleti pályám-

nak legkisebb részletét is ismerte, s így megosztotta velem a reményt, az örömet és a gyötrődéseket; nem egyszer hathatósan bátorított és vajmi sokszor serkentett tevékenységre, amikor magam fáradt és levert voltam.

John Galsworthy legjava művei egyikét, a Foryste Saga címűt, ezekkel a sorokkal ajánlotta nejének: «Feleségemnek . . . , akinek együttérzése, bátorítása és talpraesett ítéletei nélkül sohase lettem volna azzá az íróvá, aki ma vagyok.»

Széles körökben elterjedt balhiedelem, hogy művészellemek nemigen alkalmasak a házassági kötelék viselésére. Ettől a felfogástól nagyon messze esik Schumannnak, a világhíres muzsikusnak esete, ékesszóló bizonyágául annak, hogy milyen nemes kötelék fűzhet együvé két lelket, s hogy e kapcsolat idő jártában csak nyer erőben és egyékvácsoltságban.

Évek során át a nagy zenész házastársával együtt szokta volt eljátszani zongorán alkotásait, s mialatt ő balkézzel a basszust játszotta, felesége pedig jobbjával a prímét visszaadó billentyűket érintette, szabadon maradt karjukkal egymást átölelve tartották.

A nagy zeneköltő halála után, mikor alkalomadtán elhunyt férjének legnehezebb költeményeit kellett válogatott közönség előtt eljátszania, az özvegy mindig úgy készült a hangversenyre, hogy szinte vallásosnak mondható áhítattal olvasta el boldogult férjének mátkaságuk idején s házasságuk első esztendeiben hozzá intézett leveleit, amiknek hatása alatt úgy adta vissza Schumann zenei alkotását, mint senki más az azokkal próbálkozó művészek közül.

Babona és hit harca.¹¹⁰

Sok szó esett már arról, hogy kemény dolog kitarítani a vállalt elvek s a belőlük folyó köteleességek mellett, És a tapasztalás bizonyítja, hogy a megalkuvás áldozatainak temérdek a száma. Ilyen nehéz próbára tette a *Ki-Tsuon*-i községi elöljárót a Kínában mostanában

uralkodó, már régen nem tapasztalt szárazság. Az idei termés pusztulása fenyegette az amúgyis nehéz sorssal küszködő lakosságot, amelyik rengeteget szenved az ott jelenleg tetőfokra hágott drágaság miatt. *Ki-Tsuon* lakossága, néhány keresztény család kivételével, pogányokból áll. Ezek mégis ismételen egyik katolikus vallású falubelijüket választották meg a község elöljárójává. A végeszakadatlan szárazság miatt türelmüket vesztett emberek nem egyszer követelték már, hogy az elöljáró rendeljen el könyörgő és bűnbánati ájtatosságokat a pogány istenek tiszteletére, így remélve bőséges és üdítő esőt. A meggyőződésekkel keresztény elöljáró azonban sok csitítgatás után végérvényesen így válaszolt az öt szorongatóknak:

– Én keresztény vagyok s mint ilyen nem vehetek részt szertartásaitokban. Mi katolikusok is kérjük Istent, áldjon meg bennünket kiadós esővel. Misszionárius atyánkkal együtt már hetek óta imádkozunk erre a szándékra. Többet nem tehetünk. Ezzel azt akarom mondani, hogy ha nektek tetszik és hisztek abban, amit csélekesztek, ám imádkozzatok pagodátokban *Lao-fienue*-hez (Menneyi Öreg), mi pedig folytatjuk kitartó imádságunkat a mi jó Istenünkhöz,

Ez a nyilatkozat nem elégitette ki a babonás *Ki-Tsuon*-iakat, Az elöljáró higgadt beszéde olaj volt a tűzre. Ezek is, azok is suttogni, zúgni kezdtek, hogy az eső elmaradásának okai voltaképpen a keresztények, akik áruló módon felhagytak őseik évezredes vallási szokásaival. De nem állottak meg a nyugtalankodásnak Előbb szemrehányások, majd felelősségre vonás, utóbb már tüntetések következtek, amiket végül is a felsőbb hatósághoz beadott feljelentés követett. Minden követ megmozgattak, hogy a községi elöljárót más elhatározásra bírják. Ő állt szilárdan s egy hajszálnyt se tágitott eddigi magatartásától. Mindössze az történt, hogy ezentúl naponta még többször találkozott hittestvéreivel a katolikus templom oltára előtt és bizó lélekkel kérte Isten kegyes beavatkozását. Hogy mi történt volna a legközelebbi huszonnégy órában, ha három napon át

tartó bőséges eső nem szakad rájuk a következő éjtszákán, arra a babonától megvadult pogányok lelkületéből lehet következtetni.

A mezők feléledtek, ezzel az aratási kilátások javulásának reménye is visszatért a szívekbe. A falu keresztényei pedig hálatelt szívvel köszönték meg Istennek, hogy mint annyszor, most is az elhatározó percben avatkozott hatalmas kezével a dolgok menetébe.

Az igazságnak megfelelően azt is ide kell írunk, hogy a hirtelen fordulat gondolkodóba ejtette a pogányokat.

Egy-két szó a spiritizmusról.¹¹¹

Az Egyház határozottan elítéli a spiritizmust és tiltja, hogy hívei üzzék a szellemidézést. Az ószövetségi szentírásban ezeket olvassuk: «Ne térjetekek a halottidézőkhöz és semmit se kérdezzetekek a jósoktól, hogy tisztátalanokká ne tegeyétekek magatekotek áltatek. (Levit.

19, 31.) Ha valaki a halottidézőkhöz s a jósokhoz fordul ... ellene fordítom arcomat és kiirtom a népből. (Lev.

20, 6.) Ha tehát azt mondjatek nektek: Kérdezzetekek a bűbájosoktól és jósoktól, kik csikorganak varázslatekinnál (mondjatek): Vajjon a nép nem Istenétől kérdezzetekek-e, holtak helyett az élőkötől?» (Izai. 8, 9.) Ezt az ószövetségi tilalmat soha fel nem oldotta az Egyház.

Sokan azt hangoztatjatek, hogy a szellemek közlései hasznosak, üdvösek vagy legalább is ártalmatlanok. Ezzel a megállapítással szeges ellentétben áll az a tény, hogy a megidézett szellemek, úgyszólván kivétel nélkül, szembehelyezkednek a katolikus hitigazságokkal. A megidézett szellemek nyilatkozatai nem egyszer a katolikus tan egyik vagy másik tétele ellen irányulnak; azt vagy tagadjatek, vagy eltorzítjatek. Ez a körülmény már magában is elégséges bizonyíték, hogy a spiritizmusban a kártyakeverő a Gonosz, a hazugság atyja. Legritkább esetekben engedi meg Isten, hogy a megholtak lelkei töle méltányolt célok érdekében egyik vagy másik élő ember előtt megjelenjenek» Ne felejtsük, hogy az elhunytak

lelkei Isten kezében vannak. Ő rendelkezik velük. Nyilvánvaló, hogy az Úr jóváhagyásával történő lélekjelenés az emberek önző célokból történő szellemidézései között áthidalhatatlan ellentét van. A holtak idézését tiltja az Isten akarata,

Visszatérés és hitszegés.¹¹²

(Válasz egy kérdezősködőnek.)

Ha protestáns ember tér vissza a katolikus Egyházba, ez legtöbbször hosszas keresés és nehéz küzdelmek eredménye, mivel az illető eljutván az igazság ismeretére, követésének lelkismeretbeli kötelezettsége alól többé már ki nem vonhatja magát. De sok és súlyos áldozattal is jár ez a lépés. Visszatéréssel a nehezebb részt választotta. Nem egyszer anyagi áldozatokat is kell hoznia, másszor — ezek mellett vagy tőlük függetlenül — családjával, rokonságával, baráti kötelékekkel kerül ellentétbe. Az se ritkaság, hogy visszatérése gyanúsításokat, ellenségeskedést vált ki bizonyos körökből. Mindebből következik, hogy aki ezeket vállalja, kvalitásos ember, valódi jellem, *És legtöbbször úgy is van, hogy az Egyházba visszatért konvertiták beválnak; sokan közülük egyháztörténelmünk kimagasló alakjaivá lesznek.*

Tagadhatatlan, hogy pusztán természetes okokból történő visszatérések is adódnak; ilyenek pl. a házasságkötéskor előforduló vallásváltoztatások. Ezekhez szükséges némely megjegyzést fűznünk.

A katolikus Egyház tudatosan senkit se vesz vissza természetfölötti indítóokok feltételezése nélkül. Oktatja is a megtérni szándékozót; ez az oktatás nem elnagyolt, hanem alapos és sokszor hosszadalmas. Figyelmeztet az elkövetkező nehézségekre, próbára teszi a megtérő lelkületét és ez az oka annak, hogy az ilyenek nem egyszer aprólékoskodásról, sőt az előzékeny figyelem hiányáról panaszkodnak, ha az Egyház nem egy-kettőre mutatkozik késznek visszavételükre. Az Anyaszentegyház sokkal magasabbra értékeli az általa őrzött igazság teljességét, semhogy azt fölszínes és látszatos kijelentések fejé-

ben könnyedén, két kézzel osztogatná. Az Egyház meggyőződése szerint *ő ad a visszatérőknek és nem ő kap tőlük*. Az Egyház nem a számokat, nem a statisztika szaporulati rovatát nézi, hanem a lelkek megmentésén buzgólkodik, amelyek nem üdvözülhetnek, ha vallásuk felől kételkednek, vagy nem keresik az igazságot minden akadályt elspró határozott erővel.

Így áll a dolog az Egyházba visszatérő protestánsokkal.

Ha ellenben katolikus egyén tér a protestanizmusra és válik ezáltal hitszegővé, úgy kétségtelenül megállapítható, hogy az illető sose tartozott a vallásilag igazán műveit, meggyőződéses, lelkiismeretes katolikusok közé. Saját lelkünkbe vetett egyetlen pillantás eléggé meggyőz arról, hogy a katolikusok közül hányan nem ismerik keresztül-kasul hitüket. Az iskolában a vallástan afféle mostohagyermek; az ott szerzett szegényes vallási ismeretek a többé-kevésbé közömbös, szabadelvű, sőt nem egyszer szabadgondolkodó családi körben zavarossá válnak, még jobban összezsugorodnak; más hitű, vagy éppen hitetlen környezetben pedig még a maradékuk is elpárolog. Mily könnyen jut az ily veszélyes helyzetekben imbolygó ember arra a végkövetkeztetésre, hogy voltaképpen minden vallás egyforma, az ember itt is, ott is lehet vallásos. Nos, az ilyenek már egyáltalán nem tudják, miről van szó, annál kevésbé, hogy mi forog kockán. Eldobják maguktól azt, amit nem ismernek.

Az úgynevezett rossz lelkiismeretű katolikusok, a gyakorlati hitéletől messze állva, a lelkiismeretükben jelentkező megosztottságot kényelmetlenül túrik. Ha látszólag még felfohászkodnak egyszer-másszor, ebben az imádságban ugyan kevés a köszönet, Csoda-e, ha lassacskán egészen elvilágiasodnak és rövid nap két-kézzel nyúlnak az olyan vallási rendszer után, amelyik túri, hogy az ember azt gondolja s úgy tegyen, amit s ahogyan akar. Ez a méltatlankodók, a felháborodottak szélesre taposott útja is, akik mert sajátos körülményeiknél fogva nem részesülnek feloldozásban, vagy valamelyik hozzátartozójuktól meg kellett tagadni az egy-

házi temetést, odavágják, hogy unják a papokkal való huzavonát, hát inkább «egyszerűen» protestánsokká lesznek, ha nem — zsidókká. (Csalódnak, mert a keresztvizet nem lehet lemosni.)

A reverzális nélkül, tehát nemkatolikus lelkész előtt kötött házasságokkal kapcsolatosan is gyakran előfordul, hogy az elvi álláspontot könnyelműen feladó katolikus fél a protestáns környezet befolyása alá kerül és «kitér». Nem kétséges, hogy ily esetekben azokról a katolikus egyénekről van szó, akik efajta vegyesházasságot kötve, máris súlyosan vétkeztek, kiközösítésbe estek, sőt katolikus szempontból érvénytelen házasságban élnek. Az már aztán a dolgok természetes folyománya, hogy az önmagáról ennyire megfélemedezett katolikus egyén attól se riad vissza, hogy a lejtőn még lejjebb csúszsék és végül is hátat fordítson egyházának.

Hasonlóan sajnálatosak az olyan «kitérések», amelyeknek indítóoka a házassági együttélés folyamán előfordult nehézségekből adódó könnyelmű elválás, illetve újabb házasságkötés, sőt házasságkötések egymásután való megkísérlése. Ez utóbbiakra igazán fölösleges a szót vesztegetni.

A protestantizmus javára eső hitszegő áttérések történetének lapjain kevés dicsőséget találunk elkönyvelve. Az ilyen esetek egyáltalán nem nyereségek, akár az egyének eszményi értékét tekintjük, akár ama benyomást nézzük, melyet a hitszegő és protestantizmusba szédült katolikusok a gondolkodó és tiszta vallási fogalmakkal rendelkező emberekre gyakorolnak. Senkit se akarunk sérteni, mikor azt állítjuk, hogy az efajta «visszatérések», ha azok egyáltalában lehetségesek volnának, inkább szomorúságra, mint öröme hangolnák az Egyházat. A katolicizmus kebelébe visszatérők, a fönti indítóokkal ellentétben, bőségesen szolgálnak oly esetekkel, amelyeket egyenesen a katolikus hit igazságainak bizonyítékaiul kell tekintenünk. Vajha mindannyian, katolikusok és protestánsok, nagy figyelmet fordítanánk a megtérésekre s azokat buzgó imádság, továbbá a megértésre s egyesülésre vezérlő tanulmányo-

zás révén a helyes útra terelnők. Ezt azonban csak a teljes világosságra való törekvés révén érhetni el. A fogalmak összezavarását és tisztulását megnehezítő burkolt kifejezéseket eleve ki kell zárunk.

A katolikus ember *bűn nélkül* nem gyűlölheti protestáns atyjafiát, másfelekezetű felebarátja nem lehet előtte ellenszenves egyén. Más dolog az, hogy a protestantizmust, mint olyat, mi szerencsétlenségnek ismerjük és tévelynek tartjuk, amelyből kötelességszerűen kimenteni szeretnők testvéreink halhatatlan lelkét. Mi a tévhitűekben sajnáltnivaló kifosztottakat látunk és szívünk hő óhaja, hogy szent hitünk javaiban s a közös szülői ház jótéteményeiben vajha mielőbb ők is részesülhetnének. Gondoljunk csak az Oltáriszentségre! Mennyire szegény, aki élte folyamán sose vehette magához az Úr testét. Mennyire szegény! És mekkora árvaság, ha embertársunk sose részesülhetett Jézus szent anyja szeretetében és nem tapasztalhatta anyai palástjának oltalmát. Mennyire szegény, akinek Mária nem anyja és nem védasszonya!

És mennyi sok más egyéb van még, amit ők nélkülöznek s ami bennünket, katolikusokat életvidám boldogsággal tölt el. Szeretet, együttérzés, részvét, jóakarát és igaz barátság jele, ha azért imádkozunk és óhajtva óhajtjuk, hogy az egy akolba a kívülállók is bekerüljenek. És itt jól jegyezzük meg, hogy mindaz, ami miatt egyikünk-másikunk nem siet segítségükre: az emberi tekintetek, a szégyenlősség, a túlzott tartózkodás, a tévellyel szemben gyakorolt elnémuló engedékenység stb., stb. korántsem gyöngédség és szeretet, hanem rövidlátó kegyetlenség, mert a tévelygőket tovább is meghagyja és közvetve megerősíti tévhitükben.

8. Napi események margójára.

Jöjjetek hozzám mindnyájan . . .¹¹³

Szentek sereglése, népek özönlése legkiválóbbjaikban úgy, mint tömegekben, lesz megértésből sarjadó felelet erre az itt-ott kétezeréves hívásra.

Hol? A szomszédságban. Bécsben.

Mikor? Ebben az 1912. esztendőben, szeptember hó 12-én, az e nappal kezdődő Eucharisztikus Kongresszuson.

Lesznek ott bizonyára magyarok is. De ott lesznek-e a magyarok?

Vajjon le fognak-e hullani akkoron ezernyi honfitársunk szeméről a gyűlölködés lelki vakságot okozó pikkelyei?

Szabad lesz-e az út oda — hazaárulás és aulikuság vágya nélkül —, ahol mindenek földön járó Urát ünneplik?

Felemelhetni-e az emésztő torzsalkodások átokká merevedett sorompóit?

Történelmi jelleggel ékeskedő dátum lesz-e az a nap, bizonyágául ama ihletett szózat igazságának, hogy a hívő lelkek egységének magva, a szerteszéledőket érzés- és véleménykülönbségek dacára is összefoglaló kapocs Ő, a Szentséges Jézus!

A szívekben igazságra vezérlő hit vállalkozásait ki fogja-e egészíteni a Mestert országhatárokon, túl is kereső megbecsülésünk készsége?

A nehéz szomszéd telkén, abban a mienkkel annyi évszázad óta elegyedett és mégis más, mégis idegen levegőben fog-e himnikus megvallásokká formálódni, hódoló magyarok tüntetésére magasztosodni a Jézus szította s bennünk gyökeret vert örök élet vágya?

Vagy az Eucharisziát körülengő hozsannás hangulatot is meg fogná ölni a politika? Hát ez a választóvíz már minden szépséget csúffá teszen?

Az Oltáriszentség a katolikus hitnek az élő Krisztus

idegeiből összeforrasztott diadalíve. Arcus triumphalisok előtt ki durcáskodnék? Ki állana be ünneprontónak? Legfeljebb a gyerek, amiért nem az ő számára emelték a dicsőség kapuját!

Azt mondják jobbra is, balra is ne menjünk. Igenis menjünk! Tóduljunk kifelé!

A magyarok távolmaradása a katolicizmus szellemének megtépázása volna. Újabb bizonyíték a magyarok katolikumban való gyengeségének.

Az Eucharisziát nem fokozhatjuk le kellemetlenkedő ellenfelek koncává, amelyiket a durcásabbik ott hagy! A magyar katolikusságnak sérelmet és kényelmet félretéve, ott kell lennie a többi nemzetek eucharisztikus együttesében.

Itthon dolgozunk! Hadd lássák ott, hogy vagyunk! Kik vagyunk! Mennyien vagyunk!

Csak magyar ne dicsérné ott az Urat? Tán azért, mert ott nem dicsérik a magyart! Ha másban nem tudnak, vagy nem akarnak, ebben kényszerüljenek méltányolni bennünket.

Tehát ott leszünk, mert a mi részvétlenségünk nem a Kongresszust vendégül látó riválisaink» hanem egyenesen Jézus cserbenhagyása volna!

Az első fecske.¹¹⁴

Megérkezett. Az első fecske — egy kis egyházpolitika. Mert bevált recept, tanú rá a történelem, hogy amikor a kormányok szekere elakad, csinálnak — egyházpolitikát. Most ugyan egyelőre gazdasági, sőt szociális színezettel indul útjára «mértékadó politikai körök» eszmecserejének fanyar, éretlen gyümölcse: az unifikáció. A főpapi jövedelmek, illetve vagyonok egységesítése e percben a jelszó, az államot kecségtető nagyobb adójövedelem és az alsópapság anyagi helyzetének javítása címén. Fölröppent pedig ez a politikai büdös banka most, amikor a választójogi kiterjesztés mellett királyi szó súlyával esedékes a magyar politikai élet tengeri kígyója, a katolikus autonómia is. Nem izgatná

a katolikus közvéleményt az egységesítés varázsigéje, ha teljes nyíltsággal meg nem íródott volna a kormány támogató sajtóban, hogy pedig mindezeket a kérdéseket a kormány esetleg nem, sőt egészen biztosan nem kapcsolja össze a katolikus önkormányzat ügyével, hanem attól teljesen különválasztva — és előzetesen oldja meg. Szegezzük csak le ezt a tervet! Tehát nem az autonómián belül. De a rajtaütés tempójában! Vajjon miért? Talán csak nem azért, mert az ítéletnapra esetleg nagy nehézkesen nyélbeütődő katolikus önkormányzatnak már csak az addig egységesített vagyonok roncsait kívánná juttatni? Vagyis gyakorlatilag kifejezve a tételt: először egy kicsit szekularizálna, fekvőségeket nagy bankoknak és pénzes zsidóknak eladogatna; azután a lefölezött maradékot egységesítené s ezzel az összezsugorodott vagyonnal a terméketlenség korhatárán kényszerszülött módjára végre előbukkanó autonómiát — az alsópapság szociális tényezővé avatná az ágensek, kijárok és liquidátorok aratása után! De hogyan is léphet fel a demokrácia kormánya ezzel a népfölségi elvet kíméletlenül arculütő tervével? Az a kormány, amelyik a jogkiterjesztés szárnyain akarja Magyarországot gazdasági és szociális fellendülésre képesíteni. Honnan van bátorsága ahhoz, hogy ugyanezt az érzéket, az ország fejlődése és fejlesztése iránt, eleve elvitassa az autonómia keretein belül demokratizálódni óhajtó katolicizmustól? Nem csalódnunk, amikor azt sejtjük, hogy «mértékadó politikai tényezők» eme merevsége a katolikusok közismert nehézkességére egyrészt, másrészt pedig a katolikus lelkület önmegtagadó jellegére támaszkodik. Ez a psüché némi fészkelődés után ugyanis mindig beletörődött az intézkedésekbe, az immár változhatatlanba, Épp azért kell ennek a törekvésnek erősen a szeme közé nézni és rákiáltani, hogy álljunk meg egy szóra! Öntsünk csak tiszta bort a pohárba! Egyelőre nem azt kérdezzük meg tőle, hogy mi módon fog eszközlődni az a vagyonegységesítés. Hanem igenis azt harsogjuk a fülébe, miért nem a katolikus önkormányzat lenne a hivatott szerv az arányosí-

tás keresztvitelére. Miért? Ez az első és legfontosabb kérdés! Erre kérünk feleletet!

El vagyunk ugyan rá készülve, hogy a felelet! — cáfolat lesz. Illetékes helyről kacsának fogják minősíteni, szenzációhajászásnak bélyegezni az első fecskét. Mint-hogy a katolikus közvélemény ilyesvalamit is várna — Apponyitól. De mi tudjuk, hogy forrongó világban élünk és a lövőárkokban agitáló radikalizmus is döntő szóhoz akar már egyszer jutni egyetlen komoly, kimondott ellenfele, az Egyház, a «gyalázatos» megbénítása körül! Nem is áltatjuk magunkat az illetékesek zsongító nyilatkozataival. A tisztességes, őszinte feleletet várjuk ugyan, mágis már előzetesen kiadjuk a mi jelszavunkat. És ez a szó el ne némuljon öntudatos katolikus ember ajaKán, ez a gondolat ki ne aludjék agyunkban, ez a hevület le ne lohadjon akaratunkban: a választójogi reform és a katolikus önkormányzat életbeléptetése Junktim valósí-tandó meg. Tán van még katolicizmus is Magyarországon? Ha él a választójogi blokk, éljen az autonómiai blokk is! Ha Vázsonyi dolgozik, dolgozzék Apponyi is! Nekünk is egy csöppet!

1879-1929.TM

«XI. Pius a Szent Péter-templomban megkezdette áldozópapságának ötvenedik esztendejét és engem az első szentáldozásban részesített — 1928 december 20-án.»

A legfölelemelőbb benyomással telt el s a szíve fölé tűzött ezüst emlékéremmel a beláthatatlan jövőjű életbe is magával viszi annak az első szentáldozásnak emlékét százhusz fehérruhás gyermek, fiú és leány, akik Péter apostol sírja fölött, a dicsőmúltú svájci gárdánál is előkelőbb testőrség gyanánt övezték papi hivatása fél-százados jubileumának küszöbét átlépő Szentatyánkat. A lelkek pásztora, akihez egy hosszú esztendő folyamán százezrek fognak az ünneplés mámorával özönlenni, az első hódolat virágillatos koszorúját ártatlan gyermek-

szívektől kapta. A legmagasztosabb együttesben feléje dobbanó fiatalság hímporos imádsága volt a Vatikán lakóját sok-sok forró jeleneten át könnyezve-harsogva ünneplő köszöntésnek megannyi ezüstcsengetyű hangján megszólaló nyitánya.

Mert minden keresztények atyjának, a Közös Atyának — ahogyan XI. Pius magára hivatkozni szokott — szól esztendőt át a világ hódolata. Őhöz vázódznak, feléje áramlanak. A közös atyához sietnek s nem a bölcs, a nagy, a jó, a szeretetreméltó emberhez, aki ezt se meg nem kívánhatná, de el sem tűrné. Aminthogy akár-mennyi tisztelője lenne is Ratti Achillesnek, az Egyház papjának, rövidebb-hosszabb időnap során az alkalmi üdvözlők mégis elfognának. A családfő az, aki fiait hozzáfűző magasabbrendű kapcsolatok címén, nagy lelki meghatódások közepette várja, fogadja proletárok és előkelők, kicsinyek és nagyok, közelből sietők és távolból zarándokoló érzelmi megnyilatkozásait.

Földi vándorok lelki kormányzásának reászakadt gondját önfeláldozó készséggel vállalta. Felülről sugalmazott, csodálatosan szent ihletettségben, 65 esztendő terhét messzire eldobva, megifjodott sasként fürta magát a viharokat rejtő levegőégbé. Maradék szabadság helyett, az öreg ember nehézkességét merészen elhárítva, cserébe a meg nem szűnő vatikáni raboskodást választotta. A milánói pásztorbottal körülírt határokon belül teljesített hármas hivatalát Krisztus Egyházának a világ fogytáig terjeszkedni hivatott lendületével vitte a föld sarkaira és gyakorolja ma, elődeinél hatékonyabban, szerte a végeken!

Megcsodálni való történések! Megszívlelésre indító fordulatok! Minden köszönetre, a legmélyebb hála kötelező, szinte emberfölötti vállalkozás! Nem is magyarázhatni másképp hét esztendőnek temérdek fáradságát, az alázatban fogant fölszánás csendes, hangtalan kitar-tását, minthogy tökéletes eszköz akar lenni Annak kezében, akitől küldetését mások üdvére vette; és épúgy maradék nélkül istápolni akarja azok boldogulását, akikhez a Gondviselő Szeretet küldötte.

Ilyenek tudatában, ezek láttára ki maradhatna közömbös, hideg, szótlan, húzódozó? Ha nem vagy sivár, kiégett lelkű névleges keresztény, jobb indításokra már alkalmatlan ember, szíved húrjairól el fog röppenni a dal, ajkad éneke dicsérni fogja Istent a felbecsülhetetlen jóért, amit hitünk szilárd alapjául, a Péter apostol utódjaként küldött Szentatya személyében annyi más testvérlelekkel közösen neked is juttatott. És csókos könnyel harmatozod majd be azt a kezet, amelyik égben gyökerező hatalmával oly sokszor közvetített áldást, erőt, megnyugvást, egészséget, békességet és állhatatosságot neked és tiéidnek — s a jó halál kegyelmét annyi az Úrban elköltözötteknek.

Ám ne feledjük, hogy ennek a hálás köszönetben felolvasó lelkületnek ikertestvére van: a jövőbe átívelő szorgoskodás Érte — nekünk, javunkra, mindenkiére. Emészt a gond, hogy a pápa el ne fáradjon, hogy mása nélkül való küldetésben bírja viselni a nap terhét és hevét. Tép az aggság, hogy teste, a mennyei galamb hét ajándékától termékeny ülő lelkének műszere el ne kopjék. Megül a félelem, netán akarata szívósságából, feszítő erejéből napjai fogytával veszíthetne. Újabb kezdésekhez, amelyek folytatások, folytatásokhoz, amelyek örökségek, nagy szükség az ő töretlen életerejére!

A gond, az aggodalom, a félelem, a szükség térdre kényszerít. Fohászkodjunk! Esedezzünk hát érette! Könyörögjünk, hogy akinek minden imádsága úgyszólván az önmagától személytelenített áldozatnak égretörő illata, azt segítse az Úr kegyelme! Tartsa meg küzdő Egyháza javára, vigasztalására!

Négy fejszecsapás — nyolc esztendő.¹¹⁰

Az első két szó egy sötét családi tragédiának a kulminációját, a másik kettő már a mélypontját jelenti közfelfogás szerint. Ha mi ezzel a napisajtó törvénykezési rovatában nemrég szellőztetett csúnya esettel foglalkozunk, nem azért tesszük, hogy büntetőjogi fejtegetésekbe bocsátkozzunk, vagy pedig a bíróságnak ítéletet szabó

eljárását latolgassuk. Egészen más szempontok adják kezünkbe a tollat.

Rácsodálkozunk arra az elképesztő erkölcsi züllésre, amelyik társadalomfenntartó intézményeink legjavát, a házasság szentségét, az önszeretet mélyéből felvetődő piszkos hullámaival egyre erősödőleg csapdossa. S bár emberi és keresztényi részvétünk minden melegségével állunk a sír előtt, ahová az utóbb cserbenhagyott — bocsánatkéréssel írjuk — másodférj-jelölt baltaütései döntötték az ingatag nőt, és noha nem kevesebb gyöngédséggel simogatja barátságos együttérzésünk az asszonyt a vesztett férfi fehérre sápadt homlokát: mi az erkölcsi világrend felrúgásának vaskényszerrel bekövetkező logikáját szemléljük a végkifejlésben, amelyik három embersors csendjét kavarta kietlen hangzavarrá, derűjét-borúját festette át csillagtalán éj sötétté.

Férjről, feleségről s természetesen megint arról a bizonyos fölösleges és végzetes harmadikról van szó, A zavarkeltőről. A csábítóról. A gyermekeket szülővesztetteké nyomorító silány bajkeverőről. De mert apostoli megállapítás szerint az embereknek ilyenén átcsoportosulása — sajnos — visszatérő társadalmi jelenség, hát nem ezen a ponton állunk meg, hanem azzal a sajátos körülménnyel foglalkozunk, ami ennek a csúf botránynak anyagalmazából különösen riasztólag mered reánk. Az asszonyt elszédítette a tilosba édesgető csalétek. Megosztotta szívét hités életkeretének jogos részesei és az ő sorsának sövényzete mögé óvatlanul besurranó bitorló között. Hogyan, mi módon, meddig vezette ezt az erkölcsi mérlegelés szempontjából teljesen valószínűtlen kettős könyvvitelt? — ezt hagyjuk. A jellem és kötelességteljesítés sziklájáról csinált eme sorozatos halálugrásoktól is elfordítjuk tekintetünket. Lelkiismeretünk az ilyen vakmerőséget istenkísértésnek tartja. Időnkből se futja, ízlésünk sem engedi, hogy romboló irányzatú regények módszerével a mosatlan szennyest szélesre teregessük.

Ott állunk meg, akkor ver gyökeret a lábunk, mikor a főszereplőket tárgyáló felekként a zöld asztalt körül-

ülni látjuk. Amikor hármásban alkudoznak: két férfi és a nő. Arról a jövőről, olyan alakulásról, amelyikhez egyiküknek sincs jussa.

Megállapodásuk eredményeképen a férj szélnek ereszti feleségét. Az asszony faképnél hagyja urát és kicsi cselédeit. A harmadik átvállalja azt, aki soha és semmiképen sem lehet az övé. Szóval szerződnek isteni és emberi jogok ellenére, eskü és szülői köteleességek csúfjára. Mifajta férj az, aki ledér könnyedséggel-e, ólmos lélekkel-e, végül mégis lefejtí szívéről feleségét s annak kezét legádázabb ellensége kezébe helyezi? Miféle apa az olyan, aki talajtvesztett hitvesében a megbillenés helyrehozását nem az anyai indulatok és érzések felszínre-emelésével és felszínentartásával szorgalmazza?

Házastársi lelkületet visz-e ez a nő a második otthonba? — hiszen szüzi elgondolással megtervezett, önzezerakta fészkeből vak szenvedélye ráncigálta ki úgy, mintha ebben a meghazudtolt, cserbenhagyott kis világban nem is az ő személye, nem az ő virrasztó gondolkodása lett volna a valamikor egységesítő tengely.

És a harmadikról, a csalóka fények ragyogásában villódzó hamis halványról formálhatni-e más véleményt, minthogy erkölcsileg alkalmatlan a garázda kézzel elbuktatott asszonyiség felemelésére! A betörő, akár alkalmi, akár hivatásos gonosztevő legyen, nélkülözi a minősítést ahhoz, hogy kincseket őrizhessen. *Aki harmadik személy szerzett jogaiba tipor, a megkívánt másodikban elveket bomlaszt, tüzeket gyújt, gátakat szakít: az tegnap emitt mosott alá békés partokat, holnap amott fogja lángragyújtani az erdőt, akár Önmagával együtt.*

Az erkölcsi alapot nélkülöző megegyezés, vásáros kupeczek egymás tenyerébe csapó hangoskodása, a portékát léha módon innen oda tologató cserebere: örök szégyenfoltja ennek s minden —ne engedje Isten! — utóbb elkövetkező efajta botránynak. A bitorló szélesen terpeszkedik a győzelmes jogtalanságban. A lelki ismeretelágyult férj otrombán húzódik meg penészes gyengeségének odújában, gyermekei anyját ellenben pehelyként szálló polyva módjára odaszórja az idegen férfi

portájára, ahonnan holnap talán már az utcára kerülhet. A polyva pedig a könnyű faj súlyúak lengésével repül a szelek bizonytalanságába, belehull a sarak degeszébe.

De örök emlékeztető is e hármak alkuvása, hogy aki szelet vet, vihart arat. Közbeiktatódott enyhülések: mint esetünkben is bekövetkezett az asszony visszahökkenése, a férji öntudatra ébredő emberpuhány talpra-
szökkenése, – a lejtőre gurított követ már meg nem állíthatják.

A nehézkedés könyörtelen törvénye gördíti lefelé s valakiben vagy valamiben, legvalószínűbben mindkettőben, helyrehozhatatlan kárt teszen.

Lassan hajts!¹¹⁷

Az igazságtalanul maradiaknak csúfolt mérsékelték az emberiség életének valamennyi korszakában meggyőző érveket hangoztattak a haladás türelmetlen sürgetői felé a középutas életbölcösségről.

Már Horácius, a régi rómaiaknak az élet örömei iránt nagyon is fogékony lelkű költője, sem átalja ajkaira venni az arany középszer jeligéjét, szerinte az egyes ember, közvetve tehát az egész társadalom zavartalan menetrendjének, biztos menetsebességének egyetlen szabályozóját.

Az embernevelés újkori kincsesbányája, a szentignáci lélekiskola pedig határozottan és félremagyarázhatatlan okfejtéssel bizonyítja a kiegyensúlyozottság perdöntő szerepét minden olyan vonatkozásban, amelyben az ember túlzásokra hajlamos énje a földi dolgok használatára vonatkozólag kész kétségbevonni, megtagadni a Teremtő által kitűzött célt és parancsoló követelődzésre jogosítani a telhetetlenséget.

A legutóbbi hónapok eseményeinek forгатagából élénk meredező szerencsétlenségek, drága, jobb sorsra érdemes emberi életek pusztulása, eszünkbe juttatja azt a közéleti kötelességet, hogy intő szavunkat a mindinkább szenvedéllyé szélsőségesedő túlzások ellen nyomatékosan feleljük.

Az új közlekedési eszközökre korántsem szórjuk a fejlődés ütemét meg nem értők átkait. A gépek hűséges, engedelmes eszközök kormányzásukra hivatott éplelkű emberek kezében. Létrejöttük, célirányos működésük a mindenséget alkotó örök Bölcsesség teremtményeinek legtökéletesebbje kezenyomán elővillanó csodája.

Valamennyi ilyen gépretek nagyszerű rámutatás arra, hogy ki az Isten; ha már az Ő szeme pillantásától függő ember építő elméje is közelségekké tudja varázsolni a világmindenségbe beiktatott távolságokat.

A hódolat s az öröm lelkünkől fakadó párhuzamban ömlenek ajkunkról az emberiség nagyrahivatottságának diadaléneke, ha ennek a káprázatosan eredményes haladásnak mérföldjelzői körül nem hevernének a szertelenséggé fajult rohanásban véres csonkokká idéltlenült tömegáldozatok,

Mert a haladás ösztöne, a valahová érkezés észszerű vágya oktalan versengéssé torzult egyrészt, bódulatkereséssé fajult másrészt és romlik hovatovább,

A szélesebbé váló felfokozható járművek kormánya mellől a közjónak, valamennyiünk hasznának, tehát az emberhez méltó és Istentől szentesített célszerűségnek magasztos szempontjait elsodorta egy pusztító járvány,

A kilométereket másodpercekkel mérő őrvongók láza.

A gyorsaság kéj érzetével idegek zsongítását hajszolok mámore.

A kielégülés fékevesztett keresése, amelyik sem a maga életének szempillantás alatt bekövetkező összeroppanásával, sem a száguldás közben útjába kerülő embertársaknak testi épségével nem törődik. Minden szenvedély önzés.

Van-e ebben a mi nagy szeretetre szoruló s épp azért sok önfegyelmelési igénylő korunkban kiáltóbb, visszataszítóbb önzésjelenség, mint az útonállásnál is nemtelenebb gonosztett, az útongyilkolás kegyetlensége?

Az ember ki nem léphet az otthonából, nem járhat biztonságban a község, a város utcáin, még kevésbé az országutakon, mert az iramfokozás lázbetegei, a

mások sebességi teljesítményének utolérésére, legyőzésére magukat elszánt örvöngők se látnak, se hallanak.

Az önzés minden egyes megnyilvánulása a szenvedély felmenő irányát mutatja. E szabadjára bocsátottságában le, egészen az erkölcsi beszámíthatatlanságig gyengíti a világ hasznunkra adott javai s mindmagunk egyensúlyozására isteni küldetéssel elindított akaratot,

A kéjgyilkosok gyávasága ismétlődik meg az áldozatok mellől segítő könyörület nélkül tovairamodó gázolóknak. A javíthatatlan részegesek, a züllött kártyajátékosok akaratgyengesége ütközik ki a rohanás böltségét reszketve hajszolóknak, akik magukban s másokban kárt téve ma, holnap újra megkínálják roncsolt idegzetüket a száguldás túlfűtött, mert kétfelé is veszélyes gyönyörűségével.

Akad-e ennek a lelki kórnak, van-e ennek a gyilkosan fertőző erkölcsi nyavalyának orvossága?

Van-e gyógymód, amelyik eredményesen megállást parancsol a kíváncsiság, a belekóstolás bacillusának idegeinkre való rátelepedése, akaratunkba való beszüremkedése ellen?

Van. A jól bevált keresztény erkölcsi szabály haladéktalan, következetes és lépten-nyomon esedékes alkalmazása.

A veszélyessé válható csiklandozó újság, a káros inger támadásaival szemben, bármennyire késztetnek is azok, rögtön, kezdetben állj ellent!

Lassan hajts!

Ünnep lesz a világon.¹¹⁸

Abból a temérdek hangulatkeltő képből, melyeket a világháború első esztendeje forgalmazott, megállapíthatóan egy férközött különösképen az emberek szívéhez.

Megboldogult öreg királyunkat ábrázolta az a kép, amint a nemzetek sorsát intéző Isten elé borulva, alázatos szívvel, buzgón imádkozik.

Királyi méltósága tudatában, roskatag vállain harcbanálló népeiért viselt óriási felelőssége terhével, mindegyre megtörtebb fényű szemeivel már csak az örökkévalóság egyetlen fix pontját keresve a nagy bizonytalanságban: fohászzkodott, elmélkedett.

Ennek a múltba visszanyúló emlékezésnek lépcsőfokain felfelé kúszva, a királyokénál is sokkalta fenesegebb méltóság felé közeledtünkben, elénk tárul egy másik, egy mostani imádkozónak, aranymisés Szentatyánknak az apostolfejedelem sírján térdelő alakja.

Isteni kegyvel emberi sorsok jelentéktelenségéből megidézve, az igazság kösziklájává szenteltségnek, — a kösziklából mindenkihez szóló tanítást fakasztó ihletettségnak, — az ihletet az egész világra szerteszóró krisztusi szeretetnek letéteményese: a pápa, XI. Pius, imádkozik.

Akinek ő földi helytartója, annak cselekvéséhez szabja viselkedését; hiszen Krisztus is imádkozott. Jóban, rosszban. Örömben, szorongatásban. A Táboron s a Golgotán,

De imádkozik, és tán még inkább, Ratti Achilles is, a gyarló, a törekeny ember.

Bármennyire átszellemesítette őt a Megváltó báránykainak legeltetésével járó páratlan elhivatás magasztossága, — akármilyen választófalat emelt is a szépség, a kívánatosság, a feltűnőség, a tudás, a hír s a kincs ingerével kérkedő világ és ő közéje a megváltottak lelki egységéért Krisztus főpapi imájából szüntelen áramló gondhullám: annál jobban át kellett éreznie a megválasztatása napján hallott figyelmeztetéssel egyidőben elégetett kőc jelképezte mulandóságot s annak árnyékát, a felelősséget.

Épp azért nincs tán egy ember sem, akinek szívét hasonlóan megülné a saját üdvössége cserépedényének aggodalma. Aki olyan elnézést sürgető alázatossággal ostromolná Istent, szorgalmazná a mennyei udvar boldog lelkeitől a segítséget, csakhogy méltóvá lehessen, méltó maradhasson Krisztus ígéreteire.

Minél inkább közeleg a Szentatya, ezekben az ő

papi félszázadának végnapjaiban, az aranymisést szolgálattétel beteljesüléséhez, a december huszonegyedikét évfordulóhoz, annál többször nyugtatja lelki szemeit a föld sarkaitól a Vatikánig egyetlen családi közösségbe tömörült híveinek sokadalmán.

Huszonnégy óránként cseng, zeng, zúg egyre erősbödőleg az odújában vijjogó pokol káromlását, a világon szitkozódó eretnokség s a gyalázkodó pogányság tiltakozását elseprő felhívás: imádkozunk Szentatyánkért, Pius pápáért!

És öt világrészből egyetlen visszhang érkezik. Gyermekekből szíve hárfáin, virágba bomlott értelmek orgonáin, kemény akaratok harsonáin özönlik az Istent hittel kényszerítő fohász: tekintsd Urunk, mennyien vagyunk! Nem ketten, hárman jöttünk össze a Te nevedben. Sokan vagyunk. Egyházad, ez a mása nélkül való kórus százmillió érctorokkal zengi: Az Úr tartsa meg őt, éltesse őt és tegye boldoggá a földön és ne adja őt ellenségeinek kezébe S

Tartsa meg a növekvő lelkierő folytonosságában. Rögzítse a szeplőtelen hit tisztaságában és fegyelmeiben. Éltesse a valamennyiünkével egyazon remény fogatkozhatatlanságában.

Tegye boldoggá már e földön a mindnyájunkhoz közvetítette s a valamennyiünkben kivirágzott természetfölötti szeretet általánosságában.

Rosszakaróinak pedig, akik inkább az Úr ellenségei és az ő országáéi, ne engedje, hogy úrrá legyenek fölötte.

Ebben a soha, sehol, senki másért csak Krisztus egyházának látható fejéért hullámzó, példátlan azonoságú érzelmi megmozdulásban, nyelvi és népi felül-emelkedő testvériségben folyik majd le Szent Péter apostol sírja körül az óriási szellemtáborozás.

És amikor XI. Pius bemegy Annak oltárához, aki hajlott korában lelke ifjúságának ujjongó öröme, a katolikus magyarság lelke is ott fog repesni. Áldással. Hálával, Allelujával.

Valami bajom van.¹¹⁹

Alkalomszerű természetességgel a csak éppen hogy meglódult esztendő korányán a bimbózás, a reményteljes kilátások és gazdag életlehetőségek szirmai illenék simogatni.

Az ilyen elindulás adottsága örvendező atyafiságot, de szélesebb körben gyűrűző közelebbi-távolabbi ismerősöket is hívogat az újszülött bölcsője mellé, hiszen evangéliumi fogalmazás szerint betelt az öröm; az élet újsága köszöntött a vajúdo világra.

És mi mégis azt érezzük, hogy az év váltó zökkenőjén fekete árnyék siklott át a most megnyílt pálya sínéire. Mintha nem is túlhan, nyolcnapos messzeségből ijesztene egy foszlányokká tépett fiatal test alvadt vére,

Az öngyilkosság megfoghatatlan, az élőkét gondolkodásilag és érzelmileg mindig megriasztó örvényébe ismét beleszédült egy újabb áldozat, A tizennyolc esztendő fiú.

Nem éhezett. Nem is fagyoskodott fűtetlen szobában, mint megroppant társadalmunk annyi más, vele azonos évjáratú ifjú hajtása. Isten kegyelméből ápoló szülői gondoskodás melengette puha fészekben. Utóbb is onnan s egy nagymúltú, előkelő iskolából egyengették útjait a jövő, az ígéretes nyilvánosság felé.

Ezek ellenére készakarva, tudatosan a halál torzába vetette magát. A robogó vonat kerekei alá. Életvidor külső alatt a legsötétebb gondolatokat rejtegette s a játékos pajtásokat gyanútlanul vendéglátó jégpálya izgalmai neki már csak az utolsó érzéstelenítő bódulatot jelentették. Onnan a vasúti töltésre vezetett az útja, aztán hordágyon a tetemnézőbe, a ravatalra, a korai sírba. Erőszakkal.

A miéltre szűkszavúan pár sorba sűrített írásából három szó villant feleletet: Valami bajom van.

Nem fontos, az eset elbírálásánál nem is lényegbe vágó annak kutatása, kíváncsi feszegetése, hogy mi fajta baj sejtése vagy tudata hívta ki ezt a végzetes elhatározást.

Máris tudjuk, kétségbevonhatatlan bizonyossággal megállapítjuk, hogy lelkét sem mások, sem ő maga nem edzették, gyermekéveiben és zsendülő korában nem idomították a bajjal járó szenvedés, a nélkülözés-szülte fájdalom elviseléséhez.

A szenvedéssel páros önfegyelmzés kínját, a nyomába szegődő lemondás kényszerűségének gyötrelmeit, az elképzelés színpompás rajzainak kifakulása okozta keserűséget, az ábrándok s a tervek meseországából lehullott remény-meteorok törmelégeinek szemléletéből kibuggyant csalódást csak az áldozat szelleméből táplálkozó önérzet billenti helyre, az önuralom ereje tartja egyensúlyi állapotban.

Egy-egy ellatorzkodott élet zárulásának nem egyszer elkövetkező zűrös végakkordjában, az elégedetlenkedve lázadózók, az örökös tiltakozók dacos elrobbanásánál, a panaszban fuldoklók mocsárba merülésekor nem lep meg a pusztulásnak ez a bűnösen pogány formája.

Elmondhatni, hogy ennek így kellett történnie, Egyénileg elő volt készítve s a történések vaskövetkezetessége csak az előzményeket igazolta.

De aggodástól remegő lélekkel állunk az életvesztő gyerekifjú sírja felett.

Tépi lelkünket az a titokzatos mondat: Valami bajom van.

A jövőt fürkésző tekintetünk a frissen hantolt sír mellől az élő fiatal nemzedék sorsát kutatja, a tizennyolc éven innen és túl lévőket.

Úgy eshetik, hogy valami bajuk nekik is lehet. Sok is. Az élet nem kíméletes. Sohase volt az. Ma még kevésbé.

Tudják meg a fiatalok tőlünk is, eszméljenek rá maguk is, hogy az étellel meg kell birkózniuk, legyen az akár gyötrelmes adottság, akár személyes hebegyűgyaságukkal átokká nyomorított iga.

A harcot illik végig állaniok, Végesvégig.

Szívünk bőségéből.¹²⁰

A pápai állam legfőbb hivatali méltóságába már beiktatott új államtitkár, Pacelli Jenő bíboros berlini örökébe Magyarország földjéről lép a feszült érdeklődéssel várt utód.

Ennek az egyházkormányzati ténynek megállapításakor nem a mereven hivatalos, az illemtudás diktálta elkövetkezés külsőségeivel veszünk búcsút Orsenigo Cézár ptolomaisi érsektől, eddig budapesti, most már berlini apostoli nunciustól.

Az a néhány hó híján öt esztendőre terjedő idő, amit a pápa követeként Magyarországon töltött, oly mélyen vésődött népünk lelkébe, hogy az elválást beharangozó értesülés kiváltotta első benyomások alatt is a nem várt fordulatnak minket érzelmileg érintő jelentőségével kell foglalkoznunk.

Orsenigo Cézár távozása többet, sokkal többet jelent nekünk, mint az apostoli szentszék kormányunk mellett működő diplomáciai képviselőjének vezetésében bekövetkezett változást.

Nem az Egyház kösziklájához fűző kötelékek fokozott ütemű megszilárdulása mindinkább kibontakozó művének elernyedését féltjük az ő távozásától. Nem is a mindig s mindenütt indokolt és kívánatos központi ellenőrzés elakadását, a jókat tökéletesebbre, a kényelmeseket megmozdulásra serkentő őrszem elvonulását mérlegeljük mi abban a tényben, hogy a díszteri palota a napokban megürül.

Sőt el sem árvul. Orsenigo Cézár érsek helyébe mást küld a Szentatya, aki szakasztott ugyanolyan megbízatással jön s épúgy lesz közöttünk a krisztusi kereszténység egyetemességében a római Egyház hagyományainak hivatott sugalmazója és érvényesülésüknek illetékes ellenőre, akárcsak Ő volt.

Mi Orsenigo Cézárban az érzőszívű embertől, az elesett magyarság testvér-barátjától, az óriás hányadában koldusszegényen tengődő társadalom melegindulatú istápolójától búcsúzunk.

Attól kell elválnunk, aki férfikora delén túl, egy ismeretlen, a latin faj leszármazottjának szinte leküzdhetetlen nehézségekkel alkalmatlankodó nyelv el-sajátítására időt, fáradságot vesztegetett, csakhogy gyöngéd tapintata és finom lelkiismerete párhuzamos súllyal készítő parancsának eleget tegyen.

Nem tudott, nem akart idegenül élni a neki otthonául kijelölt országban. Nem merészelt a legszentebb, legösszefoglalóbb szellemi és erkölcsi közösség képviselőjeként fellépni olyan néptömegek között, amelyekkel nem érintkezhetett, akikkel nem lehetett szót váltania és örömeiket, de méginkább panaszaiából kicsengő bánatukat velük anyanyelvükön meg nem oszthatta.

Az angyalföldi nyomortanyák, a világvárosi nagyzásba szökkent Budapest ijesztően szegény kültelkeinek apostolát fogjuk ezentúl nélkülözni, mert Orsenigo érseknek, szíve vonzalma ellen, mely Őt annyszor vitte a külvárosok proletárjai közé, parancsszóra innen el kell mennie.

Aki a legnagyobb olasz ipari városban emésztő munkával, évtizedes lelkipásztorkodás tapasztalatai árán megnevelt rokonérzéssel merítette meg lelkét a magyar főváros erkölcsi és anyagi nyomorába, az kétségtelenül a vészt, a viharokat próbált erősek esetről-estre fokozódó céltudatosságával fogja magát Németország fővárosának tán még a miénknél is zűrösebb örvény lésébe belevetni.

Boldog németek, sajnálnivaló szegény Magyarország!

Nem irigykedünk, csak a magunk nem sejtéit, váratlan veszteségén töprengünk.

Az igazi jóakarótól való elszakadás, az elválás olyantól, aki kivétel nélkül mindenkinek barátja volt s jóságát az isteni fémjelzésű felebarátiság jellemezte, azt a kérdést rezgetti meg az elhagyatás bekövetkezésétől vonakodókban: és ezután?

De a mi búcsúzásunk fájdalmas hangulatainkon túl a lekötelezettek hálájának megnyilatkozása is.

Az emlékezésé, az imádságos, kegyeletes tisztelgése. Amelyik mikor visszasírja közénk Őt, kedvesen selypítő, akaratos magyar beszédét; áldást, meleg ruhát, ízes ételt osztogató jobbját; erkölcsi megújhódásra hívogató széttárt karjait; a válás nehéz perceiben s amikor már messze idegenben lesz, sok esztendő után is, mindig azt kívánja neki: Ezer áldás szálljon rája!

Oroszországért.¹²¹

Valahányan a kereszténység őskorában századokon keresztül zajlott üldözések borzalmaait a történelem lapjairól ismerni tanultuk, mindenkor büszke öntudattal ismételtgettük az ókeresztény lángelme biztató megállapítását: mártírvérből, mint csiraképes magból kelt ki Krisztus tanítása.

A lélek javaiért, az Isten országának elterjesztéseért folytatott munka, a meggyőződés s a hűség verítékcseppjein túl, a halálmegvetéssel felszánt élet vérözönében edződött pokollal cimboráló földi elvetemültségek ostromait megingathatatlanul elviselő sziklagáttá.

Ha százévek futtában előfordult, hogy valamelyik szegletkő Péterként ingadozni kezdett; ha Iskariótként egyik-másik bizony kidőlt is és jelentkeztek olcsójánosok, hogy nálánál kevesebbért is elszegődnek árulókul s a csókos tettetésnél alávalóbb játékkal csúfolják ki maguk, hittestvéreik eszményeit, az összemberiség s a társadalom szemével közkincsnek értékelt evangéliumot; a nagy keresztény közösség a lélekfertőző rontás lidércei ellen Pál apostol öntudatosságával védekezett: Ha Isten velünk, ki ellenünk?

Ezt az Istenben bizakodó, Őt engesztelő, Reá hagyatkozó, az Ő földi országa megzavart egyensúlyának orvoslását sürgető hivatkozást jelenti Szentatyánknak a katolikus Egyház apraját-nagyját hit» egységi közösségben vezeklő elégtétel-adásra, segítségért könyörgő imádságra serkentő szózata, amellyel

figyelmünket a válságos helyzetben vonagló Oroszországra irányítja.

Szent Józsefnek holnapi ünnepén megindulnak a hangtalan könyörgések, az együgyű imádságok, a vezeklő jócselekedetek s a tüzesen engesztelő szentáldozások lüktető áramai, hogy fel, az égre magasodó dobogója legyenek annak az oltárnak, amelyiknél XI. Pius fohászkodik a meggyötörték enyhítéséért, a kísértésben ingadozók javára kitartásért, a vérbeborult agyú rombolók lehiggadásáért.

De ugyancsak mozgósít a vörös istentelenség is. Március 19-e nem maradhat az Oroszországért szellemi kereszteshadjáráttal harcoló hívők világszereplésének zavartalan ünnepe. Általános támadást rendeltek el; ezúttal azonban mégse korábbi kegyetlenkedéseik végzős fegyvereivel, mert hiszen tudják már, hogy a meggyőződésért elfolyt vérnek csodálatosan ihlető, lélekfejlesztő hatása van.

Ezentúl nem ijesztenek, nem kínoznak, de csábítanak. Az istentelenség maga igazolására a vele s körülötte tobzódó élőkre akar tanúkként hivatkozni. Célja már nem az emberpusztítás, a lélek előnyére váló vértanúságban, hanem lélekgyilkolás, az élethez ragaszkodó ember hittagadásában.

Ezért történik most minden a csúfság jegyében. Nevetségessé teszik a vallást, bárgyúságnak állítják oda az Istenbe vetett hitet. A templomi ténykedéseket, szertartásokat a legutcaibb jelenetek sorában meghurcolva úgy viszik a tömegek elé, hogy azok csak a föl-ségestől centiméternyi távolságban ágáló komikumot lássák, — a mélységet, az örvényt, melybe megvadult farsangi bohócok a legmagasztosabb hagyományokat temetik: Istent, lelket, erkölcsöt, családot, becsületet.

Meglesz tehát a nagy összecsapás. Ők zajjal, filiszteusokként jönnek ellenünk, mert a pápának Oroszországot gyámolító imaparancsa óta tájtékozó harag méltatlankodása hánykódik bennük, akárcsak az evangéliumi megszállottban dühöngött a sátáni lélek.

Mi ellenben a Seregek Ura Istene nevében az Egyházat imádkozásra vezérlő Pásztor köré tömörülünk. És mikor szívünk alázatában Oroszország meggyötört népéért fohászkodunk, bízva emlékezünk az Üdvözítő szavaira, hogy kérésünknek hegyeket áthelyező hatalma lehet, ha Ő is úgy akarja.

Hallgasd meg, Urunk, hallgasd meg a mi könyörögésünket!

És jusson Elődbe a mi kiáltásunk!

Följebb, a csúcsra fel!¹²²

Harmincezer férfi, fiatal és meglelt ember lépései dübörögtek Budapest utcái kövezetén. Viruló nemzedékek sorai, kenyerük javát már elfogyasztott korosztályokkal váltakozva, így tettek hitükről vallomást: Istent akarjuk és Benne és Átala lelkünk üdvösségét!

Szárnyalt az ének, lobogott a kezükben tartott gyertyák lángja; ez is, az is a nyíltan kimondott keresztény hit beszédes kifejezője.

Aki látta őket, vagy hallott felőlük és képzeletben utánuk kapcsolta a velük azonos érzelmekben osztozó itthonmaradtakat, lélekben megilletődve köszönte meg az Úrnak ezt a nagyszerű látomást. És valamennyien, a magyar katolikusság összessége, tapsolva ünnepeljük az öntudatos lelkiség lépcsőzetén mind magasabbra lendülő emelkedését, mert öröklött kereszténységünket immáron egyéni élményeink is egyre jobban megbecsülni segítik.

Mikor az efféle kiállást lelkesen köszöntjük s az egymásbakarolás közösségéből visszakövetkeztetünk az Üdvözítő ígéretére, hogy közöttünk van, miként betett ajtók mögött várakozó tanítványainak is megjelent: az ébrentartott hit s a hegynek indított erkölcs lendítőkereke verejtékes önuralommal, történő olajozásának parancsoló szükségességét egyetlen pillanatra se szabad elfelednünk.

Aki magában a felsőbbrendű embert, a tökéletesebbre törő keresztényt úgy akarja kiképezni, hogy

már ideleln is része legyen Krisztus békéjében, annak mernie kell saját énjével szembeszállani.

Ne sajnálja a pihenést s a nyugalmat, a nappal kényelmét s az éjszaka csendjét imádkozó elmélkedések áhítatával telíteni.

A kielégülő éhségből, a lecsillapuló szomj óságból mindig tartson vissza egy keveset; amennyinek érzete alkalmasan figyelmezteti, hogy vannak kényszerűen koplalók és italmi víz híján szomjúhozok.

Amit joggal megtarthat: a ráesőből, a készből, — annál inkább az érdeme nélkül birtokoltból, úgy juttasson ennek s annak, hogy jobbkeze ne tudjon a baljával végbevitt jótettekről.

Az étellel, a körülményekkel, a felebarátokkal szemben követelődés helyett nagylelkűség, igények helyett kevéssel beérő engedékenységgel legyen szabályozónk,

A jogos önvédelem határain belül büntetlenül védekezhetni az igazságtalanság az erőszakos támadás ellen. Mégis az olyan fér közelebb Jézushoz, aki Reá való gondolattal nem szól s a kardot se húzza ki hüvelyéből, jóllehet beszélhetne önnön oltalmára és le is sújthatna ádáz ellenségére.

Kicsinyek és nagyok, lángelmék s átlagemberek, satnya kis vakarcsok és Herkulesek, egytől-egyig a képesség s a kötelesség hajszálmérlegén fognak megmérteni, mert az a kérdés veleje, meddig tartottunk ki és hogyan használódunk el a zajtalan kötelességteljesítés malomkerekei között,

Szégyennel, kinnal viselt tökéletlenségeink, fájó ügyetlenségeink, szeles elhamarkodottságok, kis meg-gondolatlanóságok és apró idegességek tudata se múljék el nyomtalanul lelkiismeretünk fölött, A nehéz bűnökben gondtalanul tespedőkért szamaritánus irgalmassággal fohászkodjunk, de önnön gyarlóságaink megsegítéséért is égjen bennünk a betszaidai tó inaszakadtjának esengése a gyógyulás után.

Rosszat jóval viszonzni, az elfogultság, gyanakvás és kicsinylés leplezett töviseit, vagy nagyon is észrevehető kellemetlenkedéseit tudatlanba venni; a jóval

meg nem elégedni, de szüntelen a legjobb után iparkodni; úgy élni e világban, mint aki Istenért él ezen a földön: ez az utolsó fejezete annak a keresztény önfegyelmzésnek, amelyik a szóval vallott, dalban felolvasott hitet, a törvények szabályozó erejében vele egygyéforrasztott erkölcsöt tűz- és viharállóvá edzi.

Tetőződjük hát be mindnyájunk lelki épülete. A hősiesen megvallott hit s a hősiesen vállalt keresztény erkölcs mellé állítsuk örül a keresztény önfegyelmzés hősiességét!

Akinek fülei vannak a hallásra ...¹²³

Mivel a pápa és a püspökök figyelmeztető, tiltó felszólamlását a modern Heródiások Keresztelő Szent János szavaként hallatlanba vették, a világtörténelem egy némely tanításának felfrissítésére talán mégis észbekapnak.

A reneszánsz korában, miként az olasz festőművészek szépszájú remekein látható, a római dámák súlyosan hibáztak a közszemérem ellen. Rövid időbe tellett csak, s a történelem lapjairól Róma kifosztása (Sacco di Roma) néven ismert rémséges pusztítás, tomboló viharként söpörte el a rothadt társadalmat és hurcolta el felgyújtott palotáiból a halomba gyújtott kincseket. XV. Lajos uralkodása alatt és után, a legkeresztényibbnek mondott király udvarában szakasztottan ugyanígy vétkeztek Párizs hölgyei. Ám ott is végigsüvöltött a jakobinusok vérzivatarának szele és sok meztelen nyak hullott le a hóhér bárdja alatt. De jöjjünk időben és térben közelebb! A világháború kitörésének esztendejében az osztrák-magyar monarchia Lajtán túli székvárosában se mentek különben a dolgok. Budapest pedig mindenha a gyönyörűségekkel szolgáló Kelet eldorádójaként volt kihíresztelve a világfiak előtt, és jött a nagy háború istenítélete. És utána következett a szükség nem is hét, hanem immáron tizenhét sanyarú esztendeje. Országvesztéssel. Jellemek válságával. Anyagi összeomlással. Munkanélküliséggel, És vajjon

utolsóul-e az idejé aszályos év következményekép a tizezreket fenyegető éhhalál rémes kilátásaival.

Csakhogy még ebből se tanultak! Ami divat, strand, egészség- és szépségápolás s a nő egyenjogúsága címén Európa-, illetve világszerte végbemegy, több a reneszánsz, több a franciaországi utolsó Lajosok korának erkölcsi fékevesztettségénél. Ugyan miféle főbe-kölintásnak kell manap kijózanítóul elkövetkeznie? A cseka-börtönök borzalmaira utalunk. Hátha ez a figyelmeztetés mégis az elevenbe talál! Aki pedig ezt se hallja meg, — bár ezzel az óvatolással már a fülét rájuk — majd a saját bőrén tapasztalhatja az erkölcsi szertelenségnek nyomában járó visszahatást.

Legalább a katolikus sajtót ne vádolhassa senki ama világítélethez hasonló szörnyűségek napjaiban, hogy nem idejében és nem érthetően szólt a mai Heródiásokhoz és Salomékhöz,

9. Nyitott szemmel.

Hullámvölgyben.¹²⁴

Ha bármennyire akarnók, se tagadhatjuk, hogy alatt, nagyon a mélyben járunk. A legtöbb ember ügyet sem vet a köz- és társasélet terén vadul tenyésző eldurvulásra. A szó, a fellépés, a hang fegyelmetlenségén azzal a mindent megmagyarázni hivatott jelmonddal teszik túl magukat: háború volt. Forradalmakon estünk keresztül, küzdünk a nehézzjárásúvá minősült étellel; ilyenkor nincs idő a finomkodásra. Annak az egynéhány álmodozónak, az őskorszakból itt maradt embernek pedig, akik sóbálványá meredten nézik a régi veretű jómodor leáldozását, fölényesen vetik oda, hogy céltalan ez a báméskodás. Az élet irama most ilyen; aki nem így halad, lemarad.

Hát igen, a tegnap és a ma fegyelmetlenségének sodrában tényleg ott zajlik már minden érték, ami valaha a büszke igazság, az acélos meggyőződés, a nemes önmérséklés, a veleszületett vagy helyes érzékkel

elsajátított udvariasság légkörében kifinomult üvegházi növény volt. Az országgyűlés aranycirádás üléstermében padverő, izgága képviselők — a városházán egymást piszkáló bizottsági tagok — a törvénykezési palota igazságot őrző szentélyében a kicsinylés és esúfondárkodás nyilait egymásra lövöldöző orvosszakértők és védőügyvédek zord csatározása folyik. Még olyan egészen zártkörű testületek tagjai között is süvöltöz már a vihar, ahol eddig a tekintélynek kijáró hódolat szívekbe írott törvény, az egymás mellé rendelt tényezők tisztelete és formai megbecsülése pedig a testületi szellemből táplálkozó erkölcsi kötelesség volt.

Nem az eszmék villogó pengéjével vívják mostanság a szellemi csatákat! A vitatkozás emelvénye manap a civakodók dobogója. Ha innen egy-egy mérgezett szó rakétája röppen oda, túlról már a tűzhányók lávája hömpölyög emide. Miközben egyfelől tapintatlan, kötekedő tengelyakasztással kellemetlenkedik emez, a másik oldalon sem a türelem és önuralom kockaköveiből építi ellenében a gátat amaz. A pálmáért versengők, egymást térdre késztető ellenfelek a múlt árnyékai csupán.

De legyünk tárgyilagosak! Egyebütt is ki lehet és ki is kell tapogatni ezt az undok nyavalyát, nemcsak a közélet színterén szereplőkön. Amerre fordul az ember, itt is, ott is durvaságba ütközik. A szinte történelemelőtti időkből átszármazott kofanyelv, a piacok és bódék szabadalmazott nyelvjárása már beljebb került. Nem egyszer, fényesen kivilágított üzletek levegőjében boltos és vevő borsos kifejezései röpködnek. Ha ma ökölbe szorul a kezünk, mert a közforgalmat lebonyolító járművek alkalmazottai elfelejtik, hogy ők a közönségért vannak s hogy más viszonylatban néhány óra fordultán ők is közönség lesznek, — holnap emberiesség diktálta igazságszeretetünk a tegnap vádlottja pártjára állít a vele szemben elkövetett sérelmek miatt. Tán bizony hallani ilyen vagy olyan kiszolgálás elismerésekép az udvarias köszönés szavát? Parancsolómódban járja ma a rendelés szíves megszólítás, fölkérés helyett.

Ilyen és még ilyenebb a helyzet képe. Részleteiben sokkalta sötétebb, árnyalataiban jóval visszataszítóbb!

És ugyan meddig? Öt-tíz esztendeig? Talán máinem is lesz, nem is lehet máskép? Vagy tán amíg *a hullámvölgyből a hullámhegy tarajára nem lódit bennünket, embert, társadalmat valamilyen titkos erő*, olyan, mint amilyen a mélységekbe kergetett?

Vigyázat, tisztázzuk a fogalmakat! Igen, erő lesz az is. Titokzatos erő. *Akaraterő, amelyik a saját elengedettségünk, gyepőlőt-kantárt kézből kiejtő oktalanságunk következményei láttára kijózanodik, megindul és csikorogva, verejtékezve, lihegve, körömszakadtig viaskodva törtet visszafelé, faképnél hagyott önmagunkhoz.*

A hullámhegyre csak így lehet feljutni. És csak ezen az áron lehet oda felsegíteni a hullámvölgyben egymás hátán-hegyén kavargókat. A durvaság, az egymást nem szívelő türelmetlenség mételyétől való félős óvakodással. Önlegyőzés révén visszaszerzett jószellemből a fegyelmezett ember példaadása módján közvetített reáhatással olyanokra, akik el nem prédált egyéni értéküknek a szerénység tartózkodásából előhítt varázsával kiveszik a civakodók, a közéleti kötekedők kezéből a görcsösen szorongatott szerepet.

És még valami lendíti vissza az egész nagy, elkallódott társadalmat a békés, megértő egymásmellettélés magaslatára. Katolikus és keresztény lelkünk meggyőződéssel valljuk: az imádság. A felebarátokért, a társadalomért ajánlott bizó imádság! Nem a rajtuk rágódó, el nem apadó kritika; nem az a bizonyos álnok szem, amelyik a hitvány ságot egyre nézi-nézi és hovatovább csak nőni látja! Ha imádkozunk az Isten egyházának sikeres működéséért; ha fohászkodunk a megholt hívek örök nyugalmaért, — - miért ne könyörögnénk a most élők lelkileg keservesen megpróbált társadalmáért? Annak élére okos, áldozatkész, mérsékletes és türelmes közéleti férfiakért; mögéjük pedig jóakarató emberekért. Miért ne? A Krisztus híveinek imádsága nem határolódhatik az önzés, az én szűk érdekerületére. Többesszámban tanította az embert imádkozni az isteni Mester. Többesszámban sürgessük ki mi is a társadalom megújulását!

Szemek kívánsága.¹²⁵

Egy csúf, torz, összenőtt ikerpár, Igény és Önzés járt-kelt 700 esztendővel ezelőtt Európa lelki térképén. Hol lovagi felszereléssel, büszke paripaháton tűntek fel, hol leskelődő vadállatok módjára meglapultak a kalmárok boltjainak állványai között. Így is, úgy is a felebaráti szeretet akkor már tizenkétszáz év óta mindenkit kötelezőleg kihirdetett törvényének meggyalázásán mesterkedtek.

A méreg, amit a fegyelmezetlen, nagyétvágyúak lelkébe beleoptak, onnan barátságtalan, nyomorgató erőszakot váltott ki. Meggyötört, roskadozó emberek százezrei és milliói könyörögtek nyomorult életük, majd Isten nevében kíméletért. De Igény és Önzés rontása vakokká és süketekké varázsozták csatlósaikat. Nem volt olyan megindító panasz, nem olyan szívet-tépő sírás, nem jogra, igazságra épített hivatkozás, ami őket megindította volna.

A XII. század végének és a XIII. elejének társadalma kivédhetetlenül összeroskad, ha a Gondviselés Krisztus evangéliumának köntösébe nem öltöztet kivételes embereket, ha el nem küldi szentjeit a minden lelki-testi erőt elsenyvesztő kiszipolyozás megállítására. Mert a társadalom nem tudott megbirkózni Igénnyel és önzéssel, aminthogy a lángész lendületével és a nemesszívűség legmagasabb hőforrásával fűtött társadalompolitika sem képes ma rendet csinálni abban a szörnyű embertiprásban, amelyik mint a régóta ködbe veszett XII. század történetének egy visszataszítóan undok és hogy-hogy sem, leszakadt darabja ráhullott többek között a mi kegyetlenül megpróbált hazánkra, annak is főképen fiatalabb társadalmi rétegeire.

Mert embertiprás az, ami itt folyik; s ha Petőfiként az ifjúság a nemzet virága, hát virágtiprás, a nemzet fája fiatal, életrehivatott hajtásainak kíméletlen lecsonkozása. De hát kik ma azok a fényesvértetű lovagok és ama sunyi kalmárok, akik a kenyérért, a széltől-esőtől megóvó fedélért, a test állati melegét elpárologni nem

engedő gúnyáért felsorakozó ifjú nemzedéket elgáncsolják? Megint csak Igény és Önzés, *telhetetlen, kapzsi, állás- és hivatalhalmozókban megtestesülve. Elképzeltetlenségével minden megpályázható helyért közelharcba szálló veteránok, akik elfelejtik, vagy tán soha meg sem is tanulták azt a társadalmi alapszabályt, hogy helyet kell és illik adni az utánunk jövőknek.* Akik, mert az evangélium légkörében sohasem, vagy csak igen rövid ideig forogtak, hát nem verik saját fejükhöz a lelkiszegénység tételének társadalomhordozó örök igazságát? Ó, az nemcsak az éhezők, a rongyosok, a levegőben lógók széptanilag kívánatos önmérséklését hangsúlyozza! A csekéllyel, a mérsékelt jóléttel beérés emberi kötelességére épügy rámutat, mint ahogyan a tejben-vajban fürdőzők aranyainak szüntelen fiadztatását is megbélyegzi 1

Mialatt az evangéliumi önfegyelmezés talajáról lesiklott halmozók Igény és Önzés belopta bódulatukban csakúgy elvesztik tiszta látásukat és megsiketülnek, mint 700 esztendő előtt szerepelt kartársaik, bekövetkezik és már *be is mutatkozik a ma társadalmának életében az egyik legfájdalmasabb jelenség: a fiatal nemzedék elidegenedése az öregebbektől; utálata, ha nem gyűlölete a régebbi korosztályok iránt.* A barázdák szántotta arcokon káini vonásokat hajlandó felfedezni; hall is néhanapján egy-egy vélt tanútlanságban kisuttogott szót arról, hogy ez nem érzi magát testvére, felebarátja érdeke-java őrzőjének; és tapasztalja, — ó, igen keservesen tapasztalja, hogy *X. Y. Z. ilyen, olyan, amolyan urak ökölvívó tornára felkészült, dehogy is olajjaU* — minden hájjal megkent versenytársai a tapasztalatlansága révén végzetesen rosszabb kilátásokkal fenyegető küzdelembe induló fiatalnak.

Hol fogunk megállni, ha késnek, nem a Gondviselés küldöttei, a szentek, mert azok jöttére számítani és építeni vakmerőség lenne; hanem az evangélium útmutatására fölfigyelő belátás és magunkbaszállás, ez esetben az igazságosság és méltányosság sorompói közé való visszavonulás? Hol fogunk megállni?

A földi pokolban!

Taigetos 1929-ben.¹²⁸

Arról a bizonyos görögországi hegységről emlékezünk, Lakonia és Messenia határán, amelyik nemcsak a földrajzi fogalmak között szerepel, hanem történelmi jelentőségre is tett volt szert abban az időben, amikor Spárta még virágkorát élte.

Ez az ókori állam azt az egyébként figyelemreméltó elvet, hogy a testi épség hordozója és nem kis fokban fejlesztője a lelki egészségnek, a legmesszebbmenően túlzásba vitte. Az olyan kisdedeket, akik velükszületett idétlenségük miatt nem kecsegtettek azzal a reménnyel, hogy belőlük erős és széptestű egyének fejlődhetnek, kötelezőleg a Taigetos hegység rengetegeiben való kitételre kárhóztatta s ezzel az éhhalál, az idő viszontagságai és a vadállatok martalékává tette.

Azóta persze nagyot fordult az idő kereke. Az ókori Spárta falai épúgy ledőltek, mint ahogyan erkölcei is a régmúlt halovány emlékei közé tartóznak; a nyomorék gyermek ellenben, hála az evangélium lélekértékelő szellemének, emberré fejlődhetik.

Mi okon beszélünk hát akkor a Taigetosról Kr. u. 1929-ben? És miért éppen Magyarországon? Időszerű talán ennek a fogalomnak a fölfrissítése? Meggyőződésünk, hogy nagyon is indokolt. Taigetos vadonjában megint szerencsétlen áldozatok pusztulnak el. A súlyos erkölcsi válságon áteső magyar társadalom, korántsem a spártaiak elvi magaslatáról, hanem önző, üzletes és — merjük mondani — érzékies gondolkodásának mocsaras lapályairól az erőszakos megsemmisülésbe dobja felnőtt embertestvéreit, a — negyvenöt éveseket.

Jó egynéhány esztendeje folyik már egy szokatlanul ádáz versenyfutás, küzdelem a megélhetésért, harc a kenyérért. A jobb falatról nem beszélünk s a vasárnapi kimenőruhát azoknak hagyjuk, akiknek van miből ünnepelni. De a kenyérnek, a betevő falatnak s a szél-lői-hótól megóvó fedélnek munkakészségüket ellen-

értékül kínálva-kínáló rajongóin fennakad tekintetünk és megesik a szívünk. Mert eléjük mered a Negyvenöt Esztendő hegysége, a magyar Taigetos.

Az alkalmazást kereső hivatalnokok és hivatalnokok legjobb minősítése a — kiskorúság. Ez kezdőfizetést jelent, amin a munkaadó takarít. Bedolgozott, iskolázott férfi és nő, azokkal a bizonyos X-ekkel a hátán, azaz inkább az arcán és talán családdal odahaza, már nem felel meg. A negyvenöt esztendőös pincér sem elég gyors, a mozdulatai nem ruganyosak, az arc kifejezése fáradt, az egész ember nem hangulatkeltő. Az ilyenkorú nevelőnő olyan kórószerű madárijesztő, nem gyermekded kedélyű valaki. Ha szakácsnő az elvirágozott leány vagy asszony, bizonyára nehéz mozgású, nem találékony, savanyú és veszekedő; belső szolgálatra annál kevésbé kívánatos, hisz ebben a korban a család, férfinépe előtt már ellenszenves jelenség. Megállapítást nyer pedig mindez a keresztlevél, a munka- vagy cselédkönyvbe rögzített születési évszám alapján, megelőző, kizárásos elgondolással.

Hova kergeti a társadalom ezeket az embertestvéreket? Mind a nagy együttesnek tett szolgálatot, amikor cégeknél, üzemekben, eme vagy ama család kötelékében másokért és másoknak dolgozott. A társadalmi együttérzés nem lehet üres fogalom, amiről csak írunk és szónokolunk, de felebaráti szeretettel, evangéliummal nem telítjük!

Aki valaha bepillantott az állástalanok üres szobáiba, a népszállók kényszerotthonába, az ágyrajáróktól hemzsegő tömeglakásokba, a nyomortanyák levegőtlen odúiba, aki tud arról, hogy a közterek padjainak egyikéről másikára vándorolnak éjszakánként éhes és a váltott fehérmű üdítő hatását régóta nélkülöző emberek csak azért, mert negyvenöt évesek, annak a lelke fel kell nyíljék nem jöttévsre, hanem az igazságosság megcselekvésére. Amelyik, mikor a felebarátnak nyújtható munkaalkalomról van szó, vesse ki magából az önzés, az üzleti szellem, az érzékiességgel spekuláló testvérietlenség ördögét, megemlékezve az Úr szavairól.

hogy amilyen mértékkel mérünk, olyannal fognak mérni nekünk is. Mikor és hol? Erre csak a kiszámíthatatlan élet s a mindennél biztosabb halál tud felelni. Más senki.

Ünneprontás ¹²⁷

vádja fog szegény fejünkre hullani, mert húsvét reggelén nem a feltámadás harangjait húztuk meg, hanem reményvesztetten a pusztulás vészjelét kongatjuk.

Alig tudunk már hinni a társadalom újjászületésében. Idestova tíz hosszú esztendeje, amikor kiálltunk volt a napfényre szomjas, egészséget kívánó nagy vággyal.

Fogadásokkal bizonyoztuk, hogy faképnél hagyjuk elbukott önmagunkat es az élet újságjába öltözünk.

Esküdöztünk, hogy szembeszállunk erkölcsi talpraállásunk kerékkötőivel.

A jók összefogásának jelszavával indultunk el. De hogy ez a kapcsolat létre is jöhessen, úgy mondtuk: az összetevőknek még jobbakká kell lenniök.

Régi, tisztos korok hagyományainak felélesztését írtuk zászlóinkra, amiért az önzetlenségnek és szerénységnek a kidölt ősök kezéből kihullott szövétnekeit kellett volna ismét meggyújtanunk.

Asszonyaink s leányaink Hamupipőke-sorsra szánták el magukat s ehhez az Egyszerűségi Liga szabályainak kellett volna keretül szolgálniok.

Mindezek után pedig a feltámadásról álmodozó magyar élet zsendülése, a változás nedvkeringése a tizedik évfordulóig úgy elfogyott, akár a tihanyi visszhang.

Nem lettünk jobbak semmivel sem, hisz egymásban csak a tökéletlenséget látjuk, a hitványságot, a rosszat keressük. Az a tiszteletlen hang, ahogyan egymásról szólunk s aminek iskolapéldáját le nem tagadható hűséggel néhány nap előtt a rádió röpítette el mindenüvé, ahol a magyar beszédet értik, sajnálnivalóan még mindig nem a felfrissült, megújult lelkiség jellemzéke, hanem nagyon is a felfordulás korának maradványa, sőt annak bővített kiadása.

Önzetlenséget Diogenes lámpájával keresve sem találunk ebben a mi társadalmunkban és ne gondoljuk, hogy a közélet a nagy szükségletnek megfelelő arányban tenyészt ki magából az igaz ügyért, a köz és a felebarát javáért nemesen buzgólkodókat. Keresztény jelszavak hangos hirdetőiről tudjuk, hogy vérfagyasztó ciniz-mussal mutatnak rá, ahogy ők mondják, a rojtos, foszlányos nadrágok és félretaposott sarkú cipők idejének leáldozására s a nívósabb élet címén igénylik maguknak és nem szégyenlik a sápot, a jutalékot és szednek, ahol csak tehetik, vámot a rájuk bizalommal és tisztelettel feltekintők hátrányára. Vagy krisztusi önzetlenség-e 29, szóval is huszonkilenc jövedelmi forrás mellé a harmincadiknak hajszolása?

Szerénység? Ez a bájos virág, sajnos, nem a mi kertjeinkben illatozik! A méltóságos urak patkányok termékenységét megszegényítő szaporasága, az alantások nélkül is csodálatosképen létező főmérnökök, főorvosok, főjegyzők, főszerkesztők és egyéb fők vad felburjánzása: vitathatatlan bizonyítékai annak az elszomorító tapasztalatnak, hogy nálunk csak címekre és rangra megy minden igyekezet. Komoly értékek tárolása, az egyén szerzett tudásának gazdagsága és sokoldalúsága, a megfeszített köteleességteljesítés árán elért hangtalan siker: korántsem vonzanak, ha hősök, aki nem egyszer áldozat is, a társadalmi élet nyilvántartásában csupán mocsoktalan vezeték- és keresztnevével van elkönyvelve.

Az Egyszerűség! Liga pedig, amelyik karton- és perkálsruhát emlegetett, egészséges regattacipőt és levendulaillatot, amelyiket úgy keresett a tekintetünk, mint az újkori Zrínyi Ilonák, Barkóczy Krisztinák sa többi magyar nagyasszonyoknak asszonytestvéreiket és leányaikat a szentírási erős asszony lelkiségével megihlető példatárát: még mielőtt sorbaállította volna — holott hittük, hogy sorba fogja állítani! — légióit, kártyavárként omlott össze egyetlen Nyugatról futva érkezett divathullám csapása alatt. A további hullámverések pedig úgy elborították, úgy elfújták, hogy az

utolsó tíz esztendő alatt gyermekeiket hollandiai, belgiumi és svájci nevelőszülők gondozására bízó magyar anyák közül hányan, de hányan viselték idehaza szegényérzet nélkül a selyemrongyokat, pipiskedtek bálicipőkben az utcán, otthon és a munkahelyen.

Az Üdvözítő azzal élesztette evangéliumának követőiben a hitet, hogy bízzanak, mert Ő legyőzte a világot.

Lehet-e az olyanok vállalkozásában, fogadkozásában bízni, akik önmagukat se képesek legyőzni?

Kalahári.¹²⁸

Furcsa hangzású szó, egyik délafrikai sivatag neve.

Töméntelen ember figyelme irányul ma oda. A hír, hogy a csoportosan fel s alá száguldozó struccok tokájukban kincseket érő gyémántokat viselnek, újból magasra csigázta az olthatatlan, ősi kívánságot, Megindult a kincskeresők vándorlása arrafelé.

Végzete, boldogsága lesz-e a hidegfényű drágakő a szerencséskezűeknek? Akik sok-sok struccmadár elejtése után megtollasodva, tehetősre duzzadtan térnek vissza régi szegénységük kopott tanyáira; vagy pedig nélkülözéssel tarkított előző sorsuk élményeitől idegenkedve más tájakon, ismeretlen, gazdag jövevényekként építik meg a jólét fordulójára jutott életük úri palotáit.

Erre a kérdésre, melyet a távol Kalahári és minden más szerencséttermő hely, kiaknázás alatt álló kincsestárna felé küldünk, a szeget mindig fején találó közmondás ad feleletet: Embere válogatja!

A kelengyéül bölcsőnkbe fektetett jólét csakúgy, mint a verejték árán szerzett vagyon: egyéni felhasználás, az élet feladataihoz alkalmazott közreműködés révén válik az ember erkölcsi ténykedésének színaranyává, esetleg mindent bekormozó szurokfáklyájává. Emeltyűvé, vagy fenékre süllyesztő malomkerékké, Örömmök tajtéktalan forrásává, vagy rossz szájízzé, derűtlen unalomká.

Valóban embere válogatja! A pénzre, földbirtokra, palotára, múkincsekre átváltoztatható és természet-

szerűleg át is váltódó gyémántdiók, vagy akár a gyöngyhalászkok kezein felszínre jött gyöngyszemek, — éppen mert Gondviselés-rendelte búvóhelyükről emberi kezekbe kerülnek: szükségképen emberi sáfarkodás tárgyaivá lesznek.

Emberi sáfarkodás, nagy tisztességnek, nagy-szerű lelki emelkedettségnek, de ó, a nemtelen, visszaszító lealjasodásoknak is mekkora, szinte beláthatatlan távlatát jelenti ez a fogalom! Hány hódolatra készítő jellem varázsos fénye vetődik, de mennyi a mélybe zuhanó s mást is a meredélybe rántó egyén árnyéka omlik tűnődő tekintetünk elé!

Emberi sáfarkodás — te nagy, te súlyos felelőséget jelentő kötelesség —, milyen szentséges magaslatokra emeled hűbéreseidet, férfiakat és nőket egyaránt. Mennyire kiegyensúlyozod bennük a teremtett világ javait illetőleg a felhasználás és hasznosítás, az élvezés és részeltetés párhuzamos, egymást kiegészítő igényeit. Hogyan mosolyogsz és hogyan derítesz. Mily érzésteljesen vigadsz és milyen finom tapintattal hangolsz öröme másokat!

Emberi sáfarkodás te Istent gyönyörködtető, embereket felebarátá, mi több, testvérül fogadó természetfölöttiség! —, évezredes igazságosság, gyöngédség, kegyelet születtek belőled és sarjadzanak tovább!

De özönlött belőled — ó, ne tagadd! — temérdek bűn, tengernyi gyalázat is. Mint a tűzhányó méhéből feltörő füst, a vajúdó hegy torkából felszálló mérges lehellet, tágra nyílt száján kiömlő lávafolyam, a levegőt szürkésébe veszejtő hamueső: úgy tetted csúffá a testvériséget, megfojtottad az igazságosságot, a gyöngédséget!

Ne nézz ránk csodálkozó tekintettel, ha tetemre hívunk. A sok közül cinkostársával együtt csak egyetlen kiáltó botrányodat idézzük meg: a hiúsággal kartkarba öltve kacérkodó, eszeveszett tékozlást. A hódítóként bemutatkozó nagyzást, a mindenütt érvényesülni akaró ragyogást. Amelyiket szüntelen fej törésekre sarkall a feltűnés vágya, hogy az utcahosszat meg-megálló

bámész tömeg, a költséges diadalaidra rácsodálkozók, benned lássák a boldog ember kivirágzását, az előkelőségnek, az életművészetnek rózsakoszorús fejedelmét.

Fejetlen és szívtelen költekezés, — te apasztod meg az ősök családi szerzeményét, amit rögtörő fáradtsággal gyűjtögettek. De te pocskolod el a szerencsefiak, a mélyből hirtelen magasba lendülő újgazdagok készleteit is, mert te susogod fülükbe, hogy az ölükbe hullott mának szédítő ragyogásában nyakló nélkül gyors kárpótlást keressenek tegnapijaink szürkésegeért!

Hacsak magad rohannál veszedbe, még hagyj! De te lélekbontó, felelősségedet meghazudtoló kártevő is vagy. Felajszasz okos mérséklettel csitított vágyakat. Szórod a mérget, felvered a rejtekében lassan gyógyuló oroszlánt. Megrontod a dolgok múlandóságát tisztán látó tekintetet. Mikor csillogsz, parádézol, dözölsz: úgy véled tán, meleget árasztasz, fényt lövessz? Korántsem. Te olyankor csendes, megbékélt kunyhókat gyújtogatsz I

Kalahári, — ezért látjuk őskorból ittrekedt maraid gyémántzacskóiban az ördögi csalétket. Mikor a pazarlás siklóján nemcsak ebül szerzett jószágok mennek veszendőbe, — mikor az elődök áthagyományozta kötelességek is pozdorjává zúzódnak egy késő utód nyegleségén, — mikor önvesztének tudata s a vétkes szenvedélyt népszerűsítő fertőzés vádja kevés ahhoz, hogy a lejtőre sodródót megállítsa, — akkor csontig, velőig hatóan kell kiáltanunk: ne rohanjatok a gyémánt után, ne bukjatok gyöngyökért a tengerek habjaiba! Becsüljétek meg a szűkre szabott, egyszerűbb kereteket, amikbe beleszülettetek!

Ne nézzetek sóvár szemmel a kinyílt kelyhű virágra emlékeztető életekre! Azok lehullanak.

Nem kérünk belőle.¹²⁹

Nem megy újságszámba és mégis mintha egyre szélesedő mederben hömpölyögne mostanság a napilapok hasábjain az erkölcsrombolás. Tudatosan a bal-, öntudatlanul a jobboldali sajtóban.

Ha ez a megállapításunk vád, és szemrehányást találnánk érte kapni onnan, ahova minden idegszálunkkal s a testületi szellem diktálta érzésünkkel kapcsolódunk, még akkor is leszegezzük, hogy vannak helyzetek és esetek, amikor nem elég csak hangfogóval tompítani a húrok zengését.

Bizonyos dolgokról, ha százszor megtörténtek is, hallgatni kell!

Vagy nem az exhibicionizmussal szemben annyira indokolt ellenszenv rovatta-e sokszor felhígított sorokba, cikkekbe azokat a tiltakozásokat, melyekkel a nők divatörület-szította túlzásait a maradék józnlés, meg a mindkét nembeli felnövő nemzedék lelki-testi jóvoltáért megbélyegeztük?

És most ugyanebbe a hibába, a kiteregetés s a reszkető kíváncsiság felpiszkálásának tévelyébe zuhannak bele azok, akik — bár kétségbe nem vonható jószándékkal — felháborodásuk kifejezésre juttatása mellett, de mégis elfeledkeznek arról, hogy létezik egy elkoptatott deák mondás, amelyik magyarul így hangzik: arról pedig szó se essék köztünk.

A hallgatás, igaz, bűn is lehet, de lehet erény is. És alig hisszük, hogy a közönség marasztaló ítélete sújtaná azt a sajtót, amelyik a legvisszataszítóbb erkölcsi kisiklások megtörtént eseteit elhallgatná, vagy legfeljebb szófukaron, lerövidített távirati stílusban jelentené meg az ő nyilvánosságának.

Ilyesmiről hallgatni kell! Ha lehet némaságba burkolódzni államérdekből; ha nem szokatlan, hogy a csodák három napra szabott időtartamát néha nem is köz-, hanem jogosult magánérdekből nem vesszük tudomásul és elsiklunk mellettük, mert így egészségesebb akár általános, akár szűkebbkörű tekintetek miatt; miért ne lehetne, sőt illenék hallgatni olyankor, mikor szinte majdnem biztosan megállapítható a mi idegileg roncsolt társadalmunk fogékonyságának — bár nem rossz-hiszemű — kicselezése a riktó színezésű újsághírek piacradobása révén?

A mi sajtónknak be kell idegződnie arra, hogy szent

kötelessége, úgyszólván kizárólagos létalapja olvasóinak az élet hullámverésének mocskos tajtékjától való megkímélése. Ennek a sajtónak a keresztény hagyományokban még valamennyire összetartó család erkölcsi osztatlanságába nem lehet, soha és semmi körülmények között nem szabad az erjesztő kovásznak csak egy porcikáját is beleejtenie.

Az Üdvözítő példabeszéde világosan megmagyarázza, hogy kismennyiségű rothasztó anyag elégséges nagy tömegek bomlási folyamatának megindítására. Ne mondja senki, hogy a ki, hol, mikor, kivel, mivel, hogyan és miért aprólékosan körülírt részletei után a rendszerint pár sorba tömörített intelmek és méltatlankodások közömbösítik a tűnődésre késztető, a csiklandozó és fertőző hatásokat.

Ami tilos, kedves. Kár elfelejteni ezt a Matuzsálemeget túlélt közmondást. Figyelmeztetés ez annak is, aki ír, annak is, aki olvas. Az jószándékkal, de balkezesen; ez gyanútlanul, de fogékonyan.

Ha a mi erkölcsi minősítésünk léptéke szerint aljasul lelkiismeretlen a romboló sajtónak az a ténykedése, ahogyan szétrúgott hangyaboly módjára bemutatja a tizenegyedfél éves gimnazista ellen indított apasági kereset bírósági tárgyalásának nyomdafestékre alkalmazatlan részleteit: hát ugyanakkor azt érezzük, hogy ha nem ízléstelenek, legalább is kevésbé tapintatosak és elhamarkodottan meggondolatlanok keresztény világnézetű lapjainknak könnyen megtéveszthető ifjúságunkra vadászó, beteges hajlamú szörnyetegek gaztetteivel bibelődő ismertetései.

Ne úgy ünnepeljük csak Szent Imrét, a nemzetfenntartó, mételytelen erkölcs megtestesülését, hogy himnuszokban zengjük róla, milyen volt.

Szent volt. Huszonnégy éves szent, tehát nem is lehetett más, csak tisztán ragyogó.

Azzal hódoljunk élő emlékének, hogy ne lássuk és másokkal se láttassuk meg a mocskos szemetet.

Eféléről szó se essék köztünk!

Harpagonék a látóhatáron.¹³⁰

Kiskorúakra, alkotó erejük romjain siránkozó betegekre, jómagukkal tehetetlen aggokra áll a tétel, hogy telkük palánkján túl sem nem néznek, sem nem látnak. Ami után vágnak, ami szenvedéssel viaskodnak, aminek hiányát érzik, a körül suhognak hol még fejletlen, hol már fogytán levő tehetségük szárnyacsapásai.

A gyermek minden megnyilatkozásának, állító és kérdő mondatainak alanya az egyes szám első személye: az én. *Cselekvőképességükben megrokkant szenvedők s a fejük fölött eljáró idők homokórájának feltartóztatatlanságát búsan megkönnyező élemedettek dehogyis értik meg, miért nem ők a világ közepe.*

Ha valaki még zsendületlen, vagy már fáról esett rothadó gyümölcs, esetleg épp zörögve hulló száraz falevél, tapasztalás szerint alig pislant az önzés szűk határán túlra. Az örömet magának termeli, magáról sir sajnálkozó elégiát.

Csak az érett, a fejlett ember vállain jut hely, saját élete gondja mellett, a testvértárs sorsának, üdvének is. És ezért van, hogy csak erőslelkű keresztényre hat, csupán az ilyenekből összeforrt társadalmat kapja meg a százmilliónyi felebarát borús jelene, vigasztalan jövője.

E gondolatok baj megállapítások. Két jelenség; külön-külön elhangzó tiltakozások nyomán leszűrt következtetések akkor, amikor a Szentatya Isten földi országának elterjesztésében szorgos kezekre akarja bízni elgondolásai kivitelezését s a szívek áldozatkészségében keres szándékai mellé vidámlelkű adakozókat.

Vagy nem kerékkötője-e az ősi missziós gondolatnak az a kételkedő, aki mert sok igazságtalanság burjánzik, rengeteg szemét éktelenkedik krisztusinak minősített társadalmi berendezkedéseink vonalán végesvégig: kérdőjelet kunkorít az Üdvözítő tanításának lélek-szabadító ígéretei mellé?

És nem terít-e szemfedőt az evangéliumi hírvivők készségére az a szűkmarkúság, amelyik nem akarja

észrevenni a magáénál nagyobb szegénységet: a halál árnyékában ülők éhségét, a lelkek éjtszakáját?

Sokan úgy mondják mostanság, hogy a missziós jelzavakat tegyük el jobb időkre; hogy amíg a nagy birkózásban letiprottak bánatpénzét verítékezzük, addig nem telik messze idegenbe guruló missziós garasokra.

Hibás váltoállítással tévesen vakvágányra fut az, aki így gondolkodik. Az evangéliumnak Mesterünk szava szerint minden teremtményhez eljuttatni parancsolt közvetítése nem a gazdag keresztények fényűző kedvtelése. Amennyire igaz, hogy a hitterjesztés műve anyagiak híján kátyúba jutna, annyira valótlan, hogy ennek az erőforrásnak bősége a teljes sikert jelenti!

Az evangéliumi munkások ma is a szegénység útjain járnak. Ma is áll róluk, hogy nem tudják, hol hajtják le fejüket. Az Egyház hitterjesztő nagyvezérkarának főnöke, a pápa félreérthetetlenül kimondotta, hogy a katolikus missziós tevékenységnek Krisztus szegénysége jegyében kell folytatódnia. Ne féltse tehát senki a szegény asszony két fillérjét, azok nem a kényelmet s nem a jólétet szolgálják!

A missziós gondolat ébrentartása, a hitterjesztés folytonossága az élő hitből táplálkozik. Erejét abból a hitből szívja, amelyből én is élek s mert lelkem belőle táplálkozik, hát szánom másoknak is, olyanoknak, akikhez még el nem jutott.

A hit terjesztésének kötelessége Krisztus és az Ő tanításának megbecsüléséből következik, amelyben épp ezért részesíteni kívánom azokat, akik az Üdvözítőt máig sem ismerik.

Ha valaki a szentségek malasztot, bűnbocsánatot, erőt, állhatatosságot osztogató bőségéből kevesebbszer többször bár, de mindig haszonnal merít, ne ültesse-e ugyané források mellé a pogányokat is?

Méltóképen vesszük-e ajkunkra a Miatyánknak az Úr országa eljövételét emlegető szavait, ha semmit se teszünk azért, hogy a fekete s a sárga népfajok is befogadhassák az üdvösség igéit?

Aki nem gyűjt velem, szétszór, mondatja Jézus Szent Lukácssal.

Vállaljuk-e ezt a kockázatot?

Külterjes evangelizálás.¹³¹

Kevés olyan megrázó, a lélek poshadó vizeit felkavaró szózat hagyta el az isteni Mester ajkait, mint amikor szívéhezött halottjai eltemetésének gondját azzal az utasítással emellé ki a tépelődő evangéliumi ifjú szívéből, hogy temessék csak el a holtak halottjaikat, ő ellenben azonnal jöjjön az Üdvözítő után.

Annak a kegyelmi verbuválásnak, amelyik a Szentlélek ihletésében a kereszténység életerejét minden népre ki akarja terjeszteni és ennek az isteni fémjelzésű aratásnak napszámjába meghívja az igazi testvériség hitvallóit: amaz ifjúéval azonosan hangolt érzelmi húrokat pengető ellenlábasai ugyancsak bőven akadnak.

A szűkrezabott hazafiség jelszavával ajkukon nem gondolnak arra, hogy a hitterjesztők évszázados, egyszer vérrrel, másszor verejtékkel öntözött tevékenységének folytonossága elé, Isten országának sérelmes korlátozása nélkül, nem szabad, nem illik gátat emelni.

A katolikus hitterjesztés külterjes vállalkozásait a belmissziózás elodázhatatlan szükségességének nevében gáncsolok elvitatják Jézustól és egyházától a szólás-szabadságot.

Megállottak-e az Úr tanítványai Zsidóország határköveinél? Hivatkoztak-e arra, hogy vannak még sokan az evangéliumi igától megvető idegenkedéssel húzódozó izraeliták? Számítgatták-e, hány valamikori hitsorsos fejére nem hívták még le a Szentleket s nem keresztelték meg őket az Atya, Fiú és Szentlélek nevében?

Szó sincs róla. A kereszténység az élni akarás és mindenkit éltetés egyetemességének lendületével érkezik el addig ismeretlen újabb tájakra. Lényegével, alkotmányával, szellemével homlokegyenest ellenkezik a bátortalanságból, vagy szűkkeblűségből fakadó helyhez-kötöttség. Mennyei bölcsességgel meghatározott parancs szerint valahány kapun bekopogtat, mindenütt a békét s a szeretetet kínálja. Barátságos marasztalás szavára

letelepszik, elutasító kelletlenség hallatára tovább vonul.

Az Úr példabeszédei nem hiába hangzottak el. A búzáról s a konkolyról szóló tanítás is az étellel összenőtt gyakorlati igazság. Nem szünetel másik esztendőben a vetéssel a gazda, mert az előzőben sokat kellett a konkollyal küszködnie.

A viszontagságok abroncsai között fásultakká közömbösült, vagy hitetlen dacba merevült magyar lelkek ugarának megforgatása nem elég hosszú kifutó a mindent áldozni kész buzgóság számára. S mert az ilyet, ha van, megfojtani gonosztett, éleszteni ellenben kötelesség: kiszélesült egyetemességének itthonra visszaható erejéből annyival sikeresebb munkakészséget és dologtevő-képességet termel ki a belföldön észlelt erkölcsi fogyatkozások meggyógyítására, amennyivel több támogató lelkesítésben volt része a világ kevésbé ismert népeivel való megbarátkozásra.

A missziós hivatások feszültségének emelkedő fokozata nem jelenti a világpolgárok lelkületének meg gondolatlanul elharapózó kitenyésztését. A missziós irányzat csak a hivatásszerűen magasabbrendű felkészültségnek, az apostoli munkálkodás eddiginél gazdagabb kelengyéje örvendetes birtoklásának jele. Beljle a keservesen felpanaszolt parlag belmisszió útján elérhető megművelésének kedvező feltételei villannak elő.

Akiket a missziós hév dagaszt s erre a tevékenységre felkészülnek, nem mind állják ki a szigorú selejtezést. Lesznek, akik itthon maradnak. A beváltak közül egyik korábban, másik későbben tér vissza. Azok is, ezek is készülség tekintetéből nagy nyereség az itthoni lelkipasztorkodás előbbrevitelében.

A végleg künnrekedtek, akik ott gyökeret vertek, érdemekben gazdagon s az Isten kegyelmével netán vértanúságra felmagasztaltakkal együtt, a lelki hajszálcsovesség törvénye alapján, ihlető előmozdítói az ólomlábon járó hazaiak szárnyrakelésének.

Jogosult-e tehát a missziók felé áramló hivatásokkal szemben az ócsárló nagyképűség, a kedveskedő

marasztalás? A felszínes hazafiság? A hús és vér kötelekeire való hivatkozás?

Jézussal felelünk: Hadd temessék el a holtak halottjaikat; te pedig kövess engem!

Mondott szóból ért az ember.¹³²

Még egyszer vissza kell fordulnunk az augusztusi ragyogás felé, hogy arcunkkal együtt a hitünket is megfűröszük abban a természetfölötti napsütésben, amikor a magyar katolikusság lelke kiömlött a Vérmezőre és szüntelen dagályként hömpölygött a Szent István-templomtól be a milleniumi emlékmű félkörébe.

Akik rangosan, felmagasztosult érzelmekkel, szívükben a hagyományok kegyeletével lépdeltek százszázadmagukkal a menetben; akik a hitközösség ünnepi egységében az útvonal elősövényét képezték; akik a felszínen úszó pompa színessége mellett az ünneplés öntudatosságának fegyelmezetttségét vagy a csodálkozó kíváncsiak felkészültségével látták és nézték vagy az adat- és névgyűjtő krónikások rendszerező higgadtságával szemlélték: valamennyien meglepő egyöntetűséggel ismerték el, hogy mindenki ott volt, a hivatalosak közül senkise hiányzott.

Nagy szó ez Magyarországon, mert maradéktalanul igazolja ennek az alkalmi tüntetésnek általánosságát. Orvosi kifejezéssel élve, a baj megállapító készülség tartalékbavonulását jelenti ezen a két napon. Mert az anyagi igazság mégis csak az, hogy katolikusaink sorában, ha a tevékenység fokozásának s az elvek érvényesítésének szükségessége tolu elöterbe, menten ijesztő rések mutatkoznak. Szabad szemmel, névsorolvasás nélkül is feltűnnek a — hiányzók.

Sokan, számosan vannak a kaszányaszolgálatot teljesítő otthonülők, miközben bajtársaik esőben, szélben, a nap tűzében keményen gyakorlatoznak. A múlt időkből visszamaradt, azok szelétől meglegyintett okoskodó óvatosak, akik egyre a féket markolják, de indítással, ütem-, iramfokozás céljából az emeltyűkarhoz

soha nem nyúlnak. Akik minden születő, bimbózó, fejlődő mozzanatot epés kétkedéssel, leintő bizalmatlansággal kísérnek.

Egy pillanatig se állítjuk róluk, hogy a nagylelkűséget teljesen nélkülözik. Nem. Csak elgondolásaikban, a kereszténység életnyilvánulásairól szerzett fogalmaik alkalmazásában meddők, terméketlenek. Fogyatközásuk a megvalósíthatatlan túlzásra következett visszahatás-okoza elernyedtség. Az a mozdulatlanság, amelyik a százas hőfok elérhetlensége miatt zérusra esett.

Az ilyen hiányzókat hétköznapjaink szürkeségébe is belekóstoltató visszahódítás: feladat is, kötelesség is.

Feladat, mert nagy bátortalanságok hézagain, bizalmatvesztett kilátástalanságok szakadékain keresztül kell őket rávezetni a korszerűségek megértésére. Megtanítani arra az alapigazságra, hogy bár a munkatervet a cél és az erőforrások egybevetése alapján lehet csak megcsinálni, viszont áldozatok árán is ki kell kalapálni. Ezért lett minden és gördül minden, forog és zakatol minden: a politikától kezdve a társadalomtudomány művelésén, szakismeretek fejlesztésén, szervezkedési agitáción, művészetpártoláson, sajtótámogatáson, valamennyi emberi érdek kitapogatásán keresztül a kizárólagos cél megvalósítására; arra, hogy az elméletek, divatok, jelszavak, irányzatok és forradalmak gőzében elhomályosult kereszténység ismét az emberiség örök napjaként ragyogjon fel.

Kötelesség e hunyorgató, pislogó szemeket, ha erőszakosan is, de felnyitni és megmutatni nekik, hogy a katolikus lelkület ligeteiben pázsitok, virágok, élőfák csúfolják fel a nyugdíjas kategóriában penészlők fakóságát. Rájuk kell kiáltani, hogy észrevegyék a zárt lelkigyakorlatok, a vallásismereti előadások, az eucharisztikus mozgalmak ózonától felfrissült légmört, a támadások kivédésében mutatkozó fürgeséget, a jelen legnagyobb problémája, az ifjúság nevelése és lelki testi fejlődése körül nyilvánuló határtalan érdeklődést. És hogy mindez, ami történt és történik, a lelkek megszentelésének napszámja, amelybe ők is, egyenként és

összesen, épúgy hivatalosak, mint ahogyan velük együtt álltunk, váll váll mellett és egyszerre léptünk a szívek muzsikájának taktusára amaz augusztusi délelőttökön.

10. Sajtó.

Miért olvasnak a katolikusok színtelen újságot?¹³³

Intézzünk hozzájuk, körkérdést, avagy láthatatlanul «interjuvoljuk meg» azokat a katolikusokat, akik langymeleg, seirányú, seszínű lapokat szeretnek olvasni és járattni.

Sokféle a felelet:

«Mert már megszoktam a «színtelen» lapot. — Mert a hivatalban a főnököm is ezt olvassa. — Mert több kedvezményt ad. — Mert a kimondottan keresztény irányú lapok nem támadják a kormányt és nem közölnek szenzációs leleplezéseket a közéletben szereplő férfiakról, — pedig az az érdekes! — A keresztény lapokban nincsenek színházi pletykák, — az ember nem tudja meg, hogy mi történik a kulisszák mögött, sem a színházban, sem a politikában ... — Olvassak bármit, azért lehetek jó katolikus! — Szeretem a függetlenséget. A válaszok őszinteségét senki sem vonhatja kétségbe, de a kérdés mélyére még sem világítanak. Nem találják fején a szeget. Az *igazi* ok különben is gyakran csak a *tudat alatt* lappang és így lehetne formába önteni:

— Mert nem akarok, vagy nem merek igazán színt vallani és szeretem az «így is jó, úgy is jó», kényelmes, megalkuvó irányzatokat.

A nagy elmélyedés amúgy sem ismertetőjele a *ma* emberének. A modern *mindenhezértő* felületesség, vagy a nyárspolgári kényelemszeretet, avagy az élet- és munkazajban kifáradt, lerongyolódott idegzet nem szereti a határozott állásfoglalást és mélyrehatolást.

Így azután valóságos művészetté fejlődik némelyeknek az *összegegyeztető* képessége. Akárcsak a sokadalomban

Ó, ez már tudja, látja, érzi az ellenséges szellemet. De vonzódik hozzá, mert nem gyakorlati, hanem csak név szerint katolikus. Odahúzza őt a környezet, társaság, jelszavak, — érdek — és nem utolsónak a tulajdon destruktív hajlama is. Egész életében szerette a könnyelműséget és tetszett neki a komoly kérdések léha kezelése s az álokoskodások hamis fénye. «Ezekben a lapokban igazolva láttam hibáimat és mentetgetve a bűnöket... Hamis torz-tükörben kezdtem látni a világot. *Fáztam az igazságtól*, mert egész életirányomat meg kellett volna változtatni. Mennyi poshadt ciszternavizet ittam üde forrásvíz helyett! Végigjászottam az önámítás komédiáját. . .»

És valóban, végigjárta a lelki ürességek sivatagját is, — mert nem volt megállás . . .

Ezek számára kellenek az apostoli lelkek, akik megfogják az eszüket, a szívüket, — a kezüket. Aztán csendesen viszik őket az élő vizek forrása felé: és mennek egyre tisztuló tekintettel, kisimuló arccal.

Avagy jól megrázza őket az élet és a roncsolt ember visszanéz a határról. «Ó, — én elhibázott életem!» — suttogja és akkor látja, hogy lefoszlott körülötte minden és csak *egy* út van, amelynek végén ott áll az *örök Igazság: Krisztus*.

Minek az a sok katolikus hitbuzgalmi folyóirat?¹³⁵

(Válasz egy «aggódónak».)

Mialatt a katolikus sajtó kötelező pártolását hangoztatjuk és napnál világosabban rámutatunk, hova vezet a «másik» sajtó olvasása, ugyanakkor éppen katolikus részről (sőt mértékadó katolikus részről!) hangzanak el ilyenféle kérdések.

A kérdés fölvetői a szellemi és anyagi erők fölaprózódását emlegetik. Ezt a «fölaprózódást» róják fel a katolikus időszaki sajtó bűnéül; másrészt meg amiatt aggódnak, hogy sokaknak nem áll módjukban *valamennyi* hitbuzgalmi folyóiratot támogatni.

A kérdésre válaszolva, könnyen lehetne hivatkozni Németországnak minden irányban gazdag katolikus sajtójára, a kis Hollandia hitbuzgalmi folyóirataira; ám az «aggódó» ezt tulajdon maga is tudja statisztikai adatokkal szemléltetni, minek menjünk tehát példakért a harmadik, negyedik szomszédba!

Maradjunk itthon és örüljünk annak, hogy a magyar katolikus sajtó elágazó, terebélyes fává növekedett. Nem kell félni a felaprózódástól, mert az életképtelen ágak amúgyis lesorvadnak, a többi pedig hadd izmosodjék, erősödjék: hiszen egy tőből fakadnak, *ugyanarra* a célra törekszenek, az életadó nap felé!

— Az csak nem aggasztó, hogy azonos célra törekvő, többféle hitbuzgalmi folyóiratunk van? Hiszen olvasóközönségünk is többféle rétegű, más-más árnyalatú és ha a katolikus közönség kellően ránevelődik az olvasásra, mindegyik lap megtalálja a maga olvasótáborát.

Lám, az ellenséges fronton sohase voltak és ma sincsenek efféle aggódó lelkek. Gombamódra sarjadnak ki ott az időszaki lapok. Kirakatok, állomások, bódék csak úgy tarkállanak tőlük. Tagadhatatlanul *mindnek* akad vevője, olvasója. A magyar közönség már szeret olvasni* sőt annyira olvas, hogy nyakló, értsd mérlegelés nélkül teszi. És ha nem talál bőven katolikus szellemű folyóiratokat, keres *másutt* szellemi táplálékot. A tömeg olyan, mint a gyermek: foglalkoztatni kell. Ahol pedig még nem nevelődtek rá embereink a folyóiratok olvasására, hozzá kell őket szoktatni katolikus napilapok mellett az ilyenek forgatására is.

S most jó az aggódó kérdés másik gyökere: az *anyagi* oldal. Erre sem oly nehéz a felelet, hiszen a hitbuzgalmi folyóiratok a lehető legolcsóbbak. Annál a néhány pengőnél, amibe egy-egy ilyen folyóirat előfizetése kerül, *jóval többet* költenek katolikusaink — még a szűkös viszonyok között élők is — fényűző, tiszavirágéletű semmiségekre.

A napokban, épp utazás közben, emlegette valaki, hogy *egy* hitbuzgalmi folyóiratot már járat és íme most *egy másikra* kellene előfizetnie. — De erre már igazán nem futja a költségvetéséből! — tette hozzá finom

mosollyal. Fél órán belül egy nagyobb állomásra érkezünk. Takarékos útitársunk tüstént kihajolt az ablakon és vett — egy Színházi Életet. Erre már futotta!

Így van ez, ha jobban szemügyre vesszük, a panaszkodók nagyobbik részével. Katolikus szellemű folyóiratra nem telik, de futja a romboló sajtó silány és gonosz termékeire; úton-útfélen habzsolják a *sárga könyveket* és jut még cifraságokra is.

Aggodalmaskodó barátunkat tehát megnyugtathatjuk úgy az anyagi, mint a szellemi erők felaprózódása tekintetében.

Csak virágozzanak hitbuzgalmi folyóirataink. Legyen mindenfelé nyüzsgés, sürgés-forgás, munka és lüktető, eleven élet!

Az úttörők munkája.¹³⁶

Amikor a jubiláris album szerkesztőségétől azt a megtisztelő felhívást kaptam, hogy — mint a kezdeményezés munkájának egyik szerény napszámosa — írássommal magam is részt vegyek a tíz év történetének ismertetésében, úgy érzem, hogy reám, aki abban az időben a Katolikus Sajtóegyesület főtitkári tisztségét viseltem, nem várhat alkalmasabb téma, mint arra a korra való vázlatos visszamutatás, amelyik a katolikus sajtó terén a Központi Sajtóvállalat megszületésével betetőződött nagy megmozdulást közvetlenül megelőzte.

Mert történelemhamisítást követnénk el, ha úgy állítanók oda a nagyközönség elé a katolikus sajtó ügyét, mintha ez az óriási horderejű kérdés a Központi Sajtóvállalatot megelőző időkben senkit se foglalkoztatót volna. Igenis léteztek katolikus lapok, amelyek dicséretes buzgósággal és a szegénységben tanúsított mérhetetlen kitartással valóban titánokat is megsegényítő munkával fáradoztak, hogy hazánkban a háttérbe szorított katolicizmusnak érvényesülését előbbre vigyék, az őt megillető jogokat hangoztassák, sőt kiküzdjék —, amelyek meggyőződéssel hitték, hogy munkásságukat egy szebb, jobb kor fogja koronázni.

Ezek az újságok: a Magyar Állam, az Alkotmány és az Új lap a velük együtt a vidék számos napi- és hetilapja voltak úttörői, kitermelői és megérlelői a világháború és a forradalmak vérfürdőjéből öntudatos és emelt fővel kikerült katolikus megújhdásnak.

Ezek a nemes buzgalommal lovagi szolgálatot teljesítő katolikus lapok a meg nem értés miatt állandóan küzdöttek a maguk életéért és fennmaradásáért, amelyet a szó szoros értelmében napról-napra tengettek. Sajnos, úgy fent, mint lent hiányzott érzék az iránt, hogy ezeknek a küzdő harcosoknak, ezeknek a sebeket osztó és sebeket elszenvedő vitézeknek sorsuk biztosítására valamit, de valami nagyot tenni is kellene. Mert kicsiny akarások, apró segítségek, a vergődő életet percekkel, vagy órákkal megtoldó injekciók akadtak a múltban is. Még olyan irgalmas szamaritánusok is találkoztak, akik tépések készítésére, a tátongó sebek elkötésére, a maguk utolsó vászondarabkáját is szívesen feláldozták. De mindez csepp volt a tengerben! Hogy triviálisan jellemezzem azokat az időket: akinél megértés találkozott, ott hiányzott a képesség és az anyagi erő; ahol pedig az utóbbiak voltak szerencsés adottságok, ott baj volt a készség és koncepció körül.

Ezek az állapotok arra kényszerítették a sajtó hivatásos munkásait, hogy a katolikus sajtó örök problémájával végre maguk is foglalkozzanak és ne várják a segítséget másoktól. A Katolikus írók és Hírlapírók Országos Pázmány Egyesületében sokszor képezte volt beható tanácskozás tárgyát ennek a súlyos feladatnak megoldása és ott alakult ki a jelen század első éveiben az az elhatározás, hogy a cselekvés ideje elérkezett, mert a dolgok tovább így nem mehetnek. A katolikus íróknak és hírlapíróknak ez a céhbeli tömörülése úgy képzelte, hogy programja keretei közé illesztheti a sajtókérdés megoldását is. Megbízta tehát egyik kiváló gyakorlati érzékkel megáldott tagját, Gerely Józsefet, az Egyházi Közlöny szerkesztőjét, hogy a kérdést tegye alapos tanulmány tárgyává. A felkérés alkalmával az a szempont is kifejezést nyert, hogy Gerely látogasson el

Bécsbe, ahol a helyszínén bepillanthat a hasonló célból Pius-Verein címmel alakult osztrák sajtóegyesületnek nagyszerűen dolgozó műhelyébe és mindazt, amit jónak lát, foglalja össze és tegyen a Pécssett 1907-ben összeülő VII. Katolikus Nagygyűlésen a kérdés megoldására vonatkozó konkrét javaslatot.

Gerely a megbízásnak eleget is tett. Amikor azonban belemélyedt a dolgok közvetlen szemléletébe, s a maga nagyságában áttekinthette a koncepciót, arra a meggyőződésre jutott, hogy ennek a programnak komoly megvalósítása és a katolikus sajtó megfeneklett ügyének a kátyúból való kiemelése, az ország katolikus lakossága figyelmének a sajtó-kérdésre való irányítása és állandó ébrentartása nem lehet egy íróból és hírlapírókból rekrutált egyesület programjának kiegészítő része. Ez a feladat egymagában olyan hatalmas munkát jelent, hogy annak megvalósítása egészen külön utakon, külön alakulat keretében igényel alapos megszervezést. Intézmény kell ide, amely elött egyéb programpontok nem lebegnek, hanem csak és kizárólag a katolikus sajtó láburaállítása és életképességének biztosítása az egyetlen irányadó szempont. Ez a belátás bírta őt arra, hogy a pécsi katolikus nagygyűlésen tartott nagyvonalú és a kérdést minden oldalról megvilágító előadása konklúziójaképen azt javasolta a katolikusok pécsi parlamentjének, hogy sürgősen alakítsák meg azt az önálló egyesületet, amely kizárólagosan a sajtó-kérdés megoldását szolgálja és a sajtó ügyével való szüntelen törődést állandóan napirenden tartja. így született meg Pécssett 1907-ben a Katolikus Sajtóegyesület. Nemes céljaira már ott helyben folytak be az első adományok.

A pécsi határozatot nyomban lázas propaganda-munka követte. Ezzel egyidejűleg kidolgozták az alapszabályokat és az új egyesület elindult útjára. Nem akarjuk elhallgatni, hogy a frissen alakult egyesületnek éppen a meglévő központi katolikus lapok részéről mindjárt születésekor rengeteg bizalmatlanság jutott osztályrészül. Az egyes orgánusok körül csoportosuló

érdekeltségek majoritást akartak maguknak biztosítani a vezetésben és a dolgok irányításában, mert attól féltek, hogy ez a sajtómozgalom ellenük megyén. A Katolikus Sajtóegyesület ugyanis sarkalatos programjává tette egy nagy sajtóalap létesítését, amelynek csak kamatai lettek volna felhasználhatók lapok támogatására; maga az alap pedig egyik vagy másik célnak és elgondolásnak legjobban megfelelő újság alátámasztására, más lap megvételére vagy egy, a közkívánatnak minden tekintetben megfelelő és mindenünnen hangoztatott igényeket kielégítő új orgánus létesítésére lett volna fordítandó. Ennek a programnak nyílt bevállása sajátos harcmodort diktált az érdekelteknek, akik siettek is minden követ megmozgatni, hogy a kontemplált nagy sajtóalapról minél később leessen valami, a hangyaszorgalommal összegyűjtött sajtópénzek pedig minél előbb kerüljenek kiosztásra. Persze, mihelyt osztozkodásról volt szó, az ideának rengeteg követője, az osztozkodásnak hirtelenjében össze sem számolható híve, a lassan gyülekező alapról pedig végeláthatatlan, fegyelmezett sorokban felvonuló ostromló gárdája akadt a fővárosban és a vidéken megjelentetett orgánusok légiójából.

Ma, az idők távlatából nézve az esetet, talán ezeknek az ostromlóknak volt igazuk. Legalább a fejlemények őket látszanak igazolni. A laptámogatási igények kielégítése után, ami apróbb tételekben körülbelül egymillió aranykoronát emésztett fel a begyűlt összegekből a megmaradt félmillió ma semmitérő hadikölcsönkötvényekben fekszik. Elvitte a pénzt a trianoni békét követő elértéktelenedés anélkül, hogy ennek a békében jelentős összegnek a katolikus sajtó egyáltalán hasznát látta volna.

Ám a Katolikus Sajtóegyesületnek mégis megvolt a jótékony hatása és az az elvitázhatatlan érdeme, hogy a sajtó ügyét napirendre hozta és felszínen tartotta; ezzel a magyar katolicizmus gondolkodó elemeit munkára, a megoldás keresésére ösztönözte. A templomi sajtóvásárnapok révén minden esztendőben a hívek ezrei

hallottak a sajtóról, annak szükségességéről és fontosságáról; le is adták támogató filléreiket, hogy ezzel is előbbre segítsék az igaz ügyet. Az országszerte rendezett közművelődési matinéék és estélyek pódiumairól a Katolikus Sajtóegyesület előadói lankadatlan erővel népszerűsítették az eszmét és hirdették az eszme kultuszával együttjáró kötelességeket.

A Katolikus Sajtóegyesület nehézkesnek mutatkozó technikája, a lassú tempó sokakat nem elégítette ki és ezek — látva, hogy az eredeti elgondolás mily nehezen tud számottevő eredményt felmutatni, hogy a bár állandó, de mérsékelt arányú segélynyújtás mennyire nem szolgálja a sajtóprobléma gyors és gyökeres megoldását, egyéb utakat és módokat kerestek és találtak is, amelyeken s amelyek által életre hívták a Központi Sajtóvállalatot.

11. Ünnepekre és szentekre utalásul.

Jöjjetek, imádjuk¹³⁷

Jézus csodáserejű nevét, amely minden más névnél előbbre való.

Az Atya azért adta neki ezt a kifejezésteljes nevet, mert a Fiú megalázta magát és engedelmes volt mindhalálig, egészen a kereszthalálig.

És azért kell mindennek, égieknek és földieknek kényszeredetten és tiltakozó ellenkezés dacára, még a kárhozat fiainak is e felséges név hallatára térdet hajtania.

Januárban, az újesztendő első hónapjában különösebben, mint egyébkor eszünkbe juttatja az Egyház az Üdvözítő szent nevének páratlan jelentőségét. Figyelmeztet, hogy természetfölötti reménnyel kapcsolódjunk Hozzá, mert Belőle árad üdvösség a világra.

Életünkben, halálunkban Jézus nevét hívjuk segítségül.

E szentséges Névben történjék minden kezdésünk.

Szóval és tettel végbevitt dolgainkon ragyogjon Jézus neve.

Vele és Benne adjunk hálát és dicsőséget az Atyának!

Március¹³⁸

nem mondhatni, hogy mindig a legkellemesebb, legmegnyerőbb hónapok közé tartoznék. A tél és tavasz mérkőzésének, birkózásának következménye, hogy esős, viharos, szeles, mint ezt a Dél-Franciaországban most lejátszódott borzalmas árvízkatasztrófa igazolja. Ápriliséval lépést tartó szeszélyessége, kiszámíthatatlansága okozza, hogy nem egyszer még havazással is szolgál búcsúzóra.

De az igazi keresztény lelkek számára mégis tartogat egy sajátos fénysugarat, kitermelődik számunkra egy különös lelki meghatódottság.

Márciusnak Szent Józsefhez, Mária után a legrokonszenvesebb, a szinte földöntúli ember-jelenséghez fűződő kapcsolata szolgáltatja ezt az átszellemesített légkört, amelyben lelki szemek előtt megelevenedik az Úr Jézus nevelőatyjának, a Boldogságos Szűz jegyesének, a Szent Család fejének, a szíveket nemesítő munka szorgos művelőjének, s a haldoklók kegyes pártfogójának vigaszos alakja.

Az Egyház mindenkor sürgette Szent József pátriárka tiszteletét és hangsúlyozta ennek a tiszteletnek indokolt és üdvös voltát. Régente épúgy mint ma, rámutatott arra a körülményre, hogy aki olyan tökéletes szolgálja és eszköze volt a Gondviselésnek, mint amilyenek Szent József bizonyult a megtestesült Ige gondozásában és védelmezésében, az hivatott egybegyűjtője és közvetítője az emberiség Isten trónja elé áramló fohászokadásainak.

Feltehető-e, hogy az Úr Jézus figyelmen kívül hagyná nevelőatyja szószólását? Nem valószínűtlen-e, hogy Mária már nem ápolná irányában szívében a hálás lekötelezettség érzelmeit, holott az isteni Gyer-

meken kívül a szeplőtelen Ara jó volta képezte legfőbb gondját?!

Jézuséval és Máriáéval malasztközösségbe egyesült forrásból merítünk, ha Szent Józsefnél keressük lelki és testi szükségünk jótékony elintézését.

Szent Antal is különös megbecsüléssel utalja a maga híveit Szent Józsefhez, mert tudja, hogy aki kegyelemből ereszkedett le az ő karjaiba egyszerűen, az Szent Józsefnek, a nevelőatyának ölében a családi egység és összetartozás érzéseivel úgy pihent, mint maga választott földi otthonában.

Ave Maria.¹³⁹

Május Királynője, Boldogasszony!

Feléd száll fohásunk jótanácsok szíves Osztogatója.

Sugározza be utainkat fényed ragyogása, ó Tenger Csillaga és vezessen minket, viharban üzöttetek biztos révébe pártfogásod kegyessége.

Szentelje meg utolsó óránkat vigaszos jelenléted, hogy megbékélten távozhassunk számkivetésünk földi börtönéből.

Kísérj el édes Dajkánk a boldog haza kapuján túlra, hogy bízó reményeinket égi örömeire váltsa át szűz méhed gyümölcse, Jézus, akit dicséret illet és imádás az egész örökkévalóságon át. Amen.

Hová menjünk?¹⁴⁰

Ha megkívánjátok, hogy kegyelmek záporozzanak rátok, álljatok Szent József és Padovai Szent Antal közé. Minden jót, ami onnan felülről, a világosság Atyjától jó, főképp ez a két kedves szent gyűjt ölébe és szór két kézzel a sóvár emberiségre. E hivatalt azért bízta rájuk a Gondviselés, mert Jézus Krisztus nevelőatyja, tehát a kegyelmek kincstartója az első; a másik viszont Urunk barátja, minél fogva sok meghallgattatásban volt és van része. Különféle és szembeszökő esetek bizonykodnak, hogy Szent József is, Szent Antal is

ügybuzgó és meleg szeretettel teljesítik a megbízatást, amiből dicsőség háramlik reájuk, reánk pedig bőséges öröm. Az Egyház, hogy kivetítse a szépségeket, melyek a két szent homlokán ragyognak és csokorba gyűjtse kegyosztó karjuk erejének virágjait, egyikről is, másiktól is varázsos hatású jelszóval emlékezik: «Menjete Józsefhez», — így küldi a népet az Anyaszentegyház pártfogójához és szakasztottan így serkent, mikor figyelmeztet: «Lélek, hogyha jelt keressz, Antalt kérni elmehetsz». Márciusban, mivel az ő tiszteletére szentelt hónap, Szent József serénykedik hívei kiszolgálásában; júniusban mintha Szent Antal szorgoskodnék inkább a kegyelmek és csodák kisürgetésében. Akkor is, most is bizalommal lépünk mind az egyikhez, mind a másikhoz és ne késsünk hódolatunkkal kedveskedni pártfogóinknak. Ma Szent Józsefhez száll dicsérő imánk és kérő fohászuk. Tőle reméljük életünkben, s halálunkban, a szerető, atyai gondoskodást.

A katolikus férfi példaképe.¹⁴¹

Ki legyen az? — ha nem Szent József, — az egész katolikus kereszténység mennyei pártfogója! Holnappal kezdődőleg nyolc, egymásra következő napon át fog nemes alakján függeni a hívek tekintete, hogy mindegyre növekvő bensőséggel juttassák kifejezésre a kötelességek férfja előtt a hódolattal párhuzamos ragaszkodás tettekben megnyilvánuló érzületét.

Ősi figyelmeztetés, amelyik már az ószövetségi szentírás lapjairól szól az emberhez, hogy tekintsen fel a példaképre és aszerint cselekedjék, amit rajta lát, amit róla leolvas. A klasszikus kor sem maradt el annak beismerésében, hogy a leghatásosabb embernevelő tényező a példaadásban rejlő adottság. Ezért fogalmazta meg úgy a nemzedékek ajkáról ajakra átszálló, hármastagozású hagyomány csattanóját, hogy a példa az, ami megmozdít, ami vonz. Az írott betű megmarad ugyan és gondolkodni késztet, de már a mondott szó, még ha

a legékesebben, ha lenyűgöző előadásban hangzik is el, az bizony nyomban elrepül.

Szent József, XI. Pius pápának néhány nap előtt elhangzott szózata szerint ezt, az embert idegenkedésből, bátortalanságból, nehézkességből és akadékoskodásból kiparancsoló példaadást, nyújtja a katolikus férfivilágnak. Öszentsége az első katolikus férfi elnevezéssel illeti a Szent Pátriárkát azon a címen, hogy az idők során először az ő vállaira nehezettek volt olyan kötelességek, amilyenekhez bizonyos értelemben hasonló a keresztény férfitársadalomra is átháramlottak.

Legdrágább kincseit helyezte a Gondviselés Szent József oltalma alá. Senkivel meg nem osztható felelősség terhe alatt három kincset bízott reá: Jézus Krisztus személyében az istenséget, Boldogasszony sértetlen szüzességében a szeplőtelen tisztaságét, s végül a mindenki előtt ismeretlen, fölfoghatatlan titkot, az Ige megtestesülését, a Megváltó életének, szenvedésének és halálának titkát.

Ezt az összehasonlíthatatlanul bizalmas s épp azért teljes lélekjelenlétet igénylő tisztséget Szent József alázatos, lelkiismeretes, hallgatag önfeláldozással látta el temérdek zavaró körülmény, alkalmatlan emberi beavatkozás között. Saját egyéni akaratát önmegsemmisítő lendülettel elsüllyesztette Isten megfellebbezhetetlen akaratának örvényébe. Ez volt előtte az egyetlen törvény, a kizárólagos parancs, a kijelölt út.

A katolikus férfi, a családapa is némiképpen Szent Józseféhoz hasonló terheket visel vállain. Az Üdvözítő szentséges vére árán megváltott lelkek ama kincsek, hol számosak, hol szűk körre szorítottak, a család terjedelme s esetleges egyéb alárendeltek száma szerint. A lelki-testi tisztaság csillogó értékei is az ő sáfárkodására bízzák; mert jelent-e a család értéket akkor, ha nem mosolyog benne a tisztaság napja, ha nem illatozik benne a keresztény erény lilioma? De Szent Józsefhez hasonlóan a harmadik érték is a családapa gondoskodása alatt hivatott fejlődni. A keresztény társadalom jövőjét értjük itt, amelyik a hatalma alatt

levők, a befolyása alatt állók, az őt követők, a példaadása nyomán mozdulók elindulásában, későbbi tájékozódásában és végleges magatartásában fogja gondviselő őrzőjének megbízhatóságát és ügybuzgóságát igazolni.

Ha pedig valaki még nem vette magára, vagy Isten sem szánta neki a családfő méltóságát és hivatást, de egyben gondot és feladatot is jelentő terheit: az ilyen se képzelje magát az ezekével rokontermészetű kötelességektől mentesítettnek. Gondoljon a saját, isteni tulajdont képező lelkével járó felelősségre! Az állapotbeli tisztaság megőrzésének lealkudhatatlan feladatára, amelyet, ha ledér könnyelműséggel elhárítana magától, vele együtt kútba ejtené netán egyéb jótulajdonságainak fáradozás, lemondás árán összegyűjtött értékeit. És végül ne feledkezzék el az egyedülálló férfi életében is fel-fel villanó s az ő egyéni jövőjét jelentő kérdőjelről, az örökkévalóság portáján túl várható kilátásokról!

Férfiaink mindegyike, akármilyen társadalmi osztályhoz tartozzék és bármilyen személyi körülmények között rój ja is földi pályafutásának ösvényét, a legfelelőbb, a legbiztatóbb útmutatót tekintheti Szent József fennkölt egyéniségében. Zajtalanul és feltűnés nélkül, a hősiesség minden lényeges jegyét magába foglaló hűséggel verejtékezett Ő a legfőnsegebb érdekek szolgálatában. Az önmagukat legyőző emberek tanulékony készségével vette azonnal tudomásul az isteni jeladásokat. Jött, ment, menekült, visszatért okoskodás, kifogásolás, mentegetőzés nélkül, egyedül annak a belső indításnak kivetítésében tevékenykedve, amelyik tőle az Isten akaratának felismerését s az ennek nyomába szegődő cselekvést szorgalmazta.

Vajjon okulunk-e mindebből és megvalósítjuk-e az írás szavát s a felpillantás után meg is cselekszük-e azt, amire a példakép tanít?

Bencés centenárium.¹⁴²

Tizennégy század messze távlatából ragyog felénk a nagy törvényhozó, Szent Benedek alakja. Frissen, üdén, elmosódatlanul.

A szenteket nevelő Umbriának ez a bölcs fia olyan, örök időkre kiható jelmondatot égetett a sorban egymás után következő nemzedékek szívébe és elméjébe, amelyik csodálatos összefoglaló erejével vallási, nemzeti és társadalmi megnyilvánulásokban mindig korszerű szabályozója lesz az emberiség földi életének.

Imádkozzál és dolgozzál: egyéb jeligékkel összevetve, hasonlíthatatlanul többet fejeznek ki. Fölmérhetetlen anyagi és erkölcsi összeroppanás kilátástalan korában párhuzamosan gördülő áramai lettek ezek a fogalmak az emberiséget a végpusztulás érzéketlenségéből kimozdító akaratnak. Élősvényei annak a megifjító, a ziláltságot visszakoztató törvénynek, amelyik hatalmas és hathatós, egymásmellérendelő beavatkozással a szerteágazó értelmi és érzelmi, valamint anyagi tényezőket egy szálig besorozta az élet nagy céljainak szolgálatába.

Szent Benedek bár az égre függesztette tekintetét, mégis mindig a földön járt. Nem állt szóba a képzelet játékaival. Nem tévedt bele elvont okoskodások útvesztőibe. A föltétlenül szükségesnek parancsoló kényszerétől szabadon is a cselekvés, a tevékenység fáradhatatlan munkása volt. Mindig a megvalósíthatóra célzott. Erőivel számoló higgadt megfontoltsággal, ezzel a már csak szép emlék számba menő római erénnyel felszerelten állott megsemmisítőén nagy feladatai elé és természetfölötti küldetésének férfias varázsával toborzott lelkes tanítványokat, hűséges munkatársakat az örvénybe szédült evangéliumi erkölcs megújításának emberfölötti művéhez.

Ha elmélyedünk szabálykönyvének olvasásába, megkap a belőle kisugárzó erély. Szinte halljuk, érezzük az ő határozott, kimért, parancsolólag vezérlő írásmódorán keresztül a nagyakaratú, őskeresztény szellem dobbanásait.

Ugyanolyan átélés lengi körül és jellemzi Szent Benedek alkotmányát, mint ahogyan az Umbria olajfái árnyékában szemlélődő Szent Ferenc lelkéből kiváltódott természetértés a Naphimnusz nevéen ismeretes dallamot juttatta lélekvidámítóul a világnak.

Regulája program, amely nyomban sürgeti a megvalósítást. Megmutatja a feladat tervét és haladéktalanul kötelességévé teszi a kivített is. Istenáldotta elterjedtségében, amerre csak hangzik a munka és imádság életörömmel telt légkörében a bencés vezényszó: magasztos bölcsesség és tisztos fegyelem fénye gyúl ki a lelkek éjtszakáján.

Tanítványai úgy lettek hirdetői, hivatott magyarázói az élet új törvénykönyvének, mint az apostolok az evangéliumnak: látott példából és remélve-bízva kért lélekből.

Fiai szertevitték a hivatássá gazdagult örökséget: tanítsátok élni az embereket, így mentitek meg őket! Bencés iskolák létesültek mindenfelé. A lüktető, eleven irányzat az elemi betűvetéstől a legmagasabb oktatásig mindenütt szót kért és szóhoz jutott, mert a szabálygyakorlata nem járt azzal a szorongó izgalommal, amelyik Szent Ferencet lelki újjászületése vajúdásaiban annyira megviselte: szabad-e a tudományt az Isten szolgálatával társítani, mert hisz az Istenhez hittel és nem az elme csillogásával kell közelíteni. A bencés irányzat nem táborozik az eszme körül, nem a tábortűz csodákat játszó felvillanásai mellett virraszt. Ő az elgondolásból kilépő, előremozduló életszabályra felépített pragmatikus élet, a munkalehetőségek legszélesebb körű sokoldalúságában felolvadó segítő jóság.

Galliába, Angliába, Germán földre és mihozzánk Magyarországra is Szent Benedek fiai juttatták el a műveltség, a polgáriasultság értékeit. Elpusztult, lehanyaglott korok kultúremlékeit, de a nagy keresztény egyháztanítók: Jeromos, Ágoston, Ambrus művei legjavát, VIII. János regestumát is ők mentették át, térdelő áhitattal róva betűt betű mellé, akárcsak az imádság gyöngyszemeit fűzték volna füzérré ajkukról elröppenő

szóval. Okszerűen letarolt erdők, szikkasztott mocsarak: az ő kezükkel rögzített kereszt árnyékában barázdat hasító ekék nyomán szépültek aranykalászos rónasággá.

Hogy pedig a Cassino-hegyén tizennégy évszázada megindult vérkeringés manap is töretlen, mozgékony szervezetet éltet, azt számtalan, Istent dicsőítő és millió ember javát szolgáló ténykedésükön kívül Marian-Hill szorgos misszionáriusai, Pannonhalma és Maria-Laach tudós bűvárai, Beuron alakításban és színekben csodálatraméltó művészete igazolják.

Ezért zengi Solesmes is angyali karok muzsikájával vetekedő Tedeumát!

Szívek találkozója.¹⁴³

Júniusban a rózsák türelmetlen kicsattanásra kész bimbói és a mezők liliomainak még zárkózott kelyhei egymást keresik, hogy titokzatos kölcsönhatástól ihletetten színes és illatos felnyílásban lehelljék ki magukból Isten trónja előtt az öntudatlan hódolat természetes adóját. Vajha az eszes lények is így tárnák ki szívüket! Hiszen még a rózsáénál és lilioménál is kedvesebb, mert a virágillatnál több az ő szeretetmegnyilatkozásuk, amit epedve vár értünk vállalt önkéntes rabsága magányában a szentségi Jézus. Annyi temérdek bizonyosság után végül még lándzsával átdöfött Szívének szentélyét és felnyitja számunkra az Úr. Megmutatja szeretetének lángtengerét, amely határtalan, mint az óceán végeláthatatlan vizei. Mit árthat a fájdalom, balszerencse, sőt a halál is annak, aki Jézus szentséges Szívében keres menedéket? Jöjjetek hozzám, mondja Ő, mindannyian, kik fáradoztok és megterhelve vagytok és én megnyihlek titeket! Az Ő ajkairól elhangzott meghívás biztosíték, hogy Benne, minden vigasztalások kútfejében meg is találjuk a szüntelen szétáradó és mégis elfogyhatatlan gyógyító balzsamot. Igen, június hó egész folyamán olyanok legyünk, mint a díszkertek gonddal ápolt rózsái és a rejtett völgyek bujdosó liliomai. Ömöljék lelkünkől a

természet csodás virágaiéhoz hasonlóan az áldozatos, s alázatos szeretet egyévegyült illata: viszonzásul a reánk, mindannyiunkra, az egész emberiségre isteni bőkezűséggel vesztegetett örök szeretetért.

Az ő ünnepe.¹⁴⁴

Június 13-a előestéjének küszöbén állunk. Égő vágygal vártuk ennek a napnak elkövetkezését. Mint ahogyan a gyermek várja messzeségből visszaérkező atyját s amilyen örömmel ügyeskedik idősebb testvére névünnepeének meglepetésekkel kedveskedő előkészítése körül.

Lelkünk siettető készségével számláltuk a tizenhárom kedd elfogyását s ezzel annak a vigasztaló lelki-találkozónak pirkadását, amelyet évente meghoz az Úr kegyelmei sáfárának, Padovai Szent Antalnak lilium-illatot árasztó ünnepe.

Az már történelemszámba megy, hogy Szent Antal mindenkor szórja jótéteményeit ragaszkodó hívei ölébe. Ám arról is ugyanolyan tapasztalat tesz tanúságot, hogy megdicsőülésének évfordulóján még nagyobb mértékű lendülettel hinti a boldogító Isten áldásait bizalmas kérdésben és hálás elismerésben egyformán hűséges ügyfeleire.

Míg a földi élet tövises útjait tiporta, az apostolok buzgóságával, a vértanúk erőslelkűségével, az egyház-tanítók bölcsességével s az angyalok tisztalelkűségével szorgoskodott Isten s az emberek kibékítésének napszámjában. Az Úr igájának kétségbevont kellemetességét, a természetfölöttieknek a mulandókat messze túlhaladó értékét tüzes szavakkal ecsetelte és álmélgódásra készítő csodajelekkel még inkább igazolta. így hajlamosította megtérésre a vakmerőn bizakodókat, a könyörülő Jóság felől kislelkűségükben hitetlenkedőket. így erősítette az ingadozókat s az okos magabizás hiánya miatt félénk bátortalanokat. És kedves jutalmazásban részesítette az olyanokat, akik napsugaras reggeleken s az éjtszakák kilátástalanságában minden reményüket az Úrba helyezték.

Ezt a sajátos küldetést századokon keresztül végezte és teljesíti ma is a segítő szeretet atyai gyöngédségével, testvéri szívességével.

Atyai lelkületére hivatkoztunk s ez nem ráfogás, hiszen Szent Antal virraszt fölöttünk, élénk figyelemmel kíséri szívünk mozgalmait és lelkünk irányát jótékonyan igyekszik javunkra befolyásolni.

Mindegyikünknek, mialatt a ma befejeződött tizenhárom kedd során Vele folytattunk imádságos társalkodásban meghitt beszélgetéseket, hányszor kellett akarva, nem akarva meghallgatni lelkiismeretünket ébresztgető buzdításait? Nem sürgette-e könnyelmű életmódunk megváltoztatását? A veszendő dolgokban való megfeneklés helyett a lélek gyors felszabadításának kötelességét?

E bizalmas együttlétek forró légkörében, mikor veszendő ügyek, kétséges kimenetelű érdekek felkarolására kényszeríteni akartuk: nem kínálta-e Ő nekünk a karjain ülő Jézuskát, mint akivel a lélek javára kötni szükségelt frigy elsősege és őszintesége alapozza meg egyéb, ha még oly főbenjárónak vélt ügyünk kedvező elintézésének lehetőségét?

De az idősebb testvér szolgálatkész szívességével is mellénk szegődik, mikor ideleenn eltöltött életének fáradalmaira, istenszerető áldozataira mutat és példával hangolja kedélytelen, lekonyult énünket a munka, az áldozat, a szenvedés utóbb bő termést ígérő befektetéseinek felismerésére.

És mennyire testvér, mikor az idősebbnek Mesterünkől elsajátított oltalmazó készségével von magához, hogy a fejletleneket, az örökkévalóért folytatni köteles küzdelemben még tájékozatlanokat, az érzékenyeket, a lemondásra még meg nem éretteket, az isteni Szív utasításából, gyógyító kedvezésekkel, rendkívüli enyhítésekkel, a Gondviselés megállapított rendjétől eltérő csodák csillapító hatásaival győzze meg az Istenatya örök szeretetéről.

Jelenjünk meg épp azért az ünnep reggelén Szent Antal oltára előtt liliumokból, rózsákból, violából s az

ifjú nyár virágaiból hozott, hacsak egy-egy szállal is, ragaszkodásunk kifejezésén túl főleg azzal az így jelképezett elhatározással, hogy amit ezek az illatok kifejeznek, azzal igyekszünk méltó pártfogoltjaivá lenni mindnyájunk igaz barátjának.

Az egész világ Szentjének!

Feltárult kapuszárnyak mögül.¹⁴⁵

A XI. Pius apostoli levelével bevezetett centenárium esztendő nyitánya óta ünnepi hangulatban élnek Szent Antal tisztelői. Rávilágítanak az emlékezés fényszórói s a pápával együtt milliók örvendeznek magasztalásában.

Rövid 36 évet élt a földön; 24 esztendő volt, mikor határozott életirányt kereső lelke Assisi Ferenc nyomdokaiba szegődött. A tizenkét esztendő mégis elégségesnek bizonyult, hogy Antal az egész világ Szentjévé legyen. A spanyol félsziget szülötteként idegenül érkezett Itáliába. Jövevény volt Pádovában, honnét világszerte híres melléknevét nyerte. Hét évszázad porrétege nem tudta betakarni emlékét. Pádova sokkumulájú temploma mellett számos műalkotás szól felőle. Milliók ajka szövöget vele mindennapi bizalmas beszélgetést s a név, melyet mocsoktalanul hordozott, ezreké lesz a keresztségben az Ő tiszteletére.

Esete bizonyoság ama ritka megdicsőülés mellett, mit Isten engedélyez a küzdő emberek egyike-másikának, ha kemény próbatételekben állták a harcot végéig. Antalunk emlékezete megdönthetetlen tanúság a látszólag ellentmondásnak mutakozó alázatosság mellett, mely fölünyesen azért válik győzelmessé, mert a nagyságot soha nem akarta, utána nem sóvárgott, arra nem számított. *A profán hősök egyikének hírneve sem oly elkophatatlanul tartós, széleskörű indításokkal annyira telített, mint a szenteké.* Az ígélet, melyet alázatossága isteni méltánylásának tudatában egyedül Mária énekelt meg utánozhatatlan bájjal és erővel a Magnificat szavaival, az oly embereken ismétlődik

meg, akik kiváló fokban rászolgáltak, hogy a csalatkozhatatlan Fölség minősítse őket alázatosaknak.

Megdicsőült testvéreink között tán legtöbbször Szent Antalra történik hivatkozás; és népszerűségével mégsem áll arányban erkölcsi személyiségének ismerete. Csodatevő segítőként él a szívekben, tehát olyanul ünneplik, amilyenül működik javunkra ma; és nem úgy áll előttünk alakja, mint ahogyan Ő élt földi vándorlása napjaiban. Igaz, ez az egyoldalú ismeret más mennybéliek tiszteletének is fogyatékosága. *A szentekről való emlékezésben a túlsúlyt annak a közbenjáró hatalomnak megbecsülésére helyezzük, amivel őket az Úr felruhazza. Inkább jelenük érdekel, semmint a múltjuk.*

Pedig ez a vonzó, híveket toborzó jelen valamennyiünk-nél a múltban gyökerzik, abból hajt ki. Ami hatalommal éltükben megállították s a jó ügy szolgálatába hajtották és hajtják ma is a természet erőit, az hősi fokban gyakorolt erényeik lendítőkerekén fokozódott közbenjáró mindenhatósággá.

E fontos körülményt annál kevésbé szabad figyelmen kívül hagynunk, mert ha pártfogó gyöngédségük élvezetében magasra nő a szentek népszerűsége s irántuk táplált hódolatunk, vajmi könnyen megtörténhet, hogy mégse részesülnek abban a megtisztelésben, amelyikre leginkább rászolgáltak. Erényeik, jeleségeik, utánzásraméltó tulajdonságaik lemásolására vagy egyáltalán nem, vagy csak korlátolt számban akad egy-egy vállalkozó.

A divaton és hangulatokon, a tömeglélektan adottságaiból kiáramló lelkesültségen felül a magasságokba emelkedik a szentek tudatos, átgondolt tiszteletének módszere. Elsőbbet az örökkévalóságra elhivatott ember remekbeszabott példaképeit, az úttörőket s mestereket kell, csodáljuk bennük és csak másodsorban a jótevőket.

A szentek élete nyitott könyv. Antalé is az. Itt az írás, forgassátok!

Szent Antal dicsőségének immár a nyolcadik évszázadba átnyúló esztendejébe léptünk június tizenharmadikával. Szentünkön nem esik sérelem, ha azt

állítjuk, hogy IX. Gergely pápa azért iktathatta Antalt halála után egy évvel az üdvözültek sorába, mert rövid földi életének nemcsak jeligéje, hanem állandó gyakorlata volt a lélekboldogulásnak benne törvénnyé kristályosodott, számunkra is mindig időszerű figyelmeztetése:

Nézd Jézust és cselekedjél a példakép szerint!

Szent Antal szívet sürget.¹⁴⁶

Június tizenharmadikán hétszázadszor emlékezik a katolikus egyház Szent Antal boldog halálára. Még nemzetek múltjában is rengeteg távlatot jelentő szám. Sokkalta inkább óriási fogalom egyetlen emberrel való vonatkozásban, aki nem volt a hadak útján dicsőséges hős, sem országszerző fejedelem, se lármás sikerekkel övezett politikus, de még irodalmi nagyság s a képzőművészetek halhatatlanja sem.

Pádovai Antal az enyészet és feledés tüneteitől mentesen, üdöbben mint valaha, áll e viharzó kor, a történelmi átalakulás izgalmas feszültségének kellős közepén. Élő szoborként magasodik a vergődő társadalom fölé. Észbontó zajlás közepette kezében szívet tart, hogy e jelképpel rámutasson az egyensúlyából kizökkent emberiség egyetlen orvosságára.

Szívet tart elénk. Szentségtartóként mutatja föl figyelmeztetésül, hogy most ne a kutató és alkotó értelem aknáiba szálljunk le újabb kincseket feltárni. Jóság legyen a jelszó.

Szent Antal e sorsdöntő időben a tartalékba helyezett szív megdobogtatására utal. Nem teremő bölcsességgel megállapított szabály fordítja-e a munka nappalára kiegyenlítőül az éjtszakai pihenést? Nyugtatóul az agy, a kezek és lábak mozgalma után. Felváltásul az időmérővel megfigyelt törtetésre, a fontall lemért sikerek hajszolásának zsongító szünetül l

Szívet mutat Szent Antal. Nem mézeskalácsból valót, tehát szimbólumnál kifejezőbbet, többet. Az ész felsőbbrendűségét hirdető jólismert közmondásnak

benne Istentől fémjelzett helyesbítéseként saját szívére hétszázszentendős töretlen fiatalságának, életerejének zálogára hivatkozik.

Olyan tevékenységet sürget a szív számára, mint amekkora lendülettel rohan előre az ész, tekintet nélkül az emberséges indulatokat eltorvasztó hiúság és önzés szinte szabadszeggel is észlelhető szirtjeire. Azért mutatja az Üdvözítő Szent Szívén nevelődött érzelmes bel világát a társadalom felé, hogy az is szívvel kívánjon élni, szívvel társított értelemmel gondolkodni és — gondoskodni testvéreiről.

Szent Antal emberi tökéletességét szívével mérjük. Nem azzal, amelyik hétszáz év előtt sokak szomorúságára megszűnt verni, hanem azzal, amelyik úgy dobbant meg az emberekért az Örökkévaló előtt, mintha a földről el se költözött volna.

Szent Antal égi dicsőségének igazolása az ő, földi vonatkozásokban azóta is szakadatlan tevékenysége. Ennek a sajátosan mozgalmas, szentantali aktivitásnak csupaszív jellege van. Sajnál. Könyörül. Segít és támogat. Csakhogy pártfogoltjainak is át kell ám venniük, folytatniuk kell a velők gyakorolt törődést, a náluk még fájdalmasabban — mert észrevétlenül és pajtástalanul, megalázottan és félreismerten, elhagyatottan és megvetetten — nélkülözők és szenvedők javára.

Századfordulói nyitány Szent Antal ideai emléknapja. Ebből következőleg ezüstösebb csengéssel hull az évente visszatérő júniusi ünneplések folytonosságába. De korszakot jellemző adottság is ez a centenárium, mert összeesik az emberiség lelki és anyagi hét szűk esztendejének legborzalmasabbjával.

Tegye azért mindegyikünk kezét a szívére. Sőt Szent Antalként vegye kezébe a szívét. Nem, hogy fitogtassa, hanem kielemezze belőle a felebarátot megbecsülni, őt áldozatok árán is megsegíteni köteles testvériesség elmosódott vonásait.

S ezt azért, hogy Jézusnak a lelkek egységét sürgető főpapi imájára, Szent Antaléval együtt, összedobbanjanak a mi szíveink is.

Csodákat kik látni vágytok ...¹⁴⁷

A frissen gördülő újesztendő zsenge napjai bízó dallammal visszhangozzák az ó-év hálaimáját. Az alig fakadó rügyek az öreg fa erezetéből öröklött illatokat lehellnek reánk. Az idő meg nem szakadt életfonala rámutat Szent Antal kegyeinek az 1929. év folyamán meg nem fogyatkozott bőségre, azoknak az emberiség jövőjét ezentúl is ápoló tevélegességére.

Az ó- s az újév találkozási pontján a búcsúzkodó esztendő lelkére kötötte gondviselésrendelte utódjának, hogyha ő is ajándékok, kegyelmek, meghallgatások időszaka óhajt lenni, csak terelje az embereket *Padovai Szent Antal* felé. Nála megint megtalálhatjuk a mindenfelől szorongató igényekre a kielégítést, hiszen hét évszázad óta kipróbált letéteményese Ő, osztogatója az Isten könyörülő jósága adományainak. *Szent Antal* bebizonyítottan az a bővizű patak, amelyik az isteni szeretet és igazságosság elapadhatatlan forrásaiból táplálkozik, amelyekkel való kapcsolata soha meg nem szakadt, amelyekkel egy az ő élete.

Lehetetlenre vállalkoznék az, aki *Szent Antal* multévi közbenjáró, segítő tevékenységéről csak halvány képet is akarna festeni. Isten hű szolgája, Jézus kedves barátja közvetítésével hányan kértek, mennyien nyertek malasztos könyörületet!

Apró kis kápolnácskák, eldugottan és szerényen meghúzódó templomocskák, csakúgy mint a művészet tökéletes alkotásaiban Istent dicsérő nagyszerű bazilikák, fenséges dómok lélekemelő csendjében szakadatlanul folyik a bizalmas tárgyalás, a meghitt társalgás *Szent Antal* s a hozzáfordulók között, Megható látvány, mikor lábai előtt, oltárai zsámolyánál keményderekű, acélos férfiakat pillantunk meg, szemük sarkában megcsillanó könnyek néma beszédességével, amint az élet esélyeivel viaskodó szívük reményének hullámvérése a Csodatevő Szenthez készleti őket pártfogásért, közbenjárásért.

Szent Antal képe előtt szóhoz jut az egész nagy

keresztény család fohászokodása, mely busás tapasztalatokra hivatkozva ismételteti, hogy aki veszendő ügyek kedvező fordulataért eseng, öhozzá forduljon, mert hatalma nagyon a betegségek, sőt a halál fölött is. Még az ördög is hátrálni kényszerül Istennek e kebelbarátja előtt, aki gyöngéd biztatással kíséri az Úr színe elé az imbolygó léptű félénkeket. *Kieszközli részükre a bűnbánat, a megtérés kegyelmét s ezzel kapcsolatosan, s ettől függőleg az ideiglenes javak, mulandó földi érdekek jobbrafordulását is, amikben Ő csak azért szószólója az embereknek, hogy így is az Istenhez vezesse a tömegeket s rámutathasson valamennyiünk mennyei Atyjának föltétlen uraságára.*

Hány emberi szív engedett fel *Szent Antal* jótékony ihletése alatt. Mennyi tévelygő és tékozló fiú tért vissza az Ő ösztönzése folytán az atyai ház régóta elhagyott küszöbére a soha többet meg nem ismétlődő hűtlenség nemes ígéretével. Egyesek és családok találták meg útmutató keze nyomán a békességet, egymás megértését, a régóta nélkülözött összhangot!

Ha a betegek, akiknek életéről a mindinkább álmélkodásba ejtő, a szinte bámulatos sikereket felmutató orvostudomány is kénytelen volt lemondani, a világ minden részéről összegyűlnének és hálaadó tisztelgésre sorakoznának fel *Padova* fénybenúszó szentélye előtt: mekkora seregét láthatnók *Szent Antal* kegyeltjeinek, barátságát kiváltságoltjainak!

Ha mindazoknak elismervényei, nyugtái, emléktáblái egyhalomba gyűlnének, akiknek ügyében *Szent Antal* hűségesen és szívósan eljáró pártfogónak bizonyult, micsoda ékesen szóló bizonyosság lenne ez a látvány *XIII. Leó* pápa Antalunkat jellemző szavai találó voltának, hogy Ő az egész világ, mindenki Szentje!

De a mi jóságos pártfogónk — és ez nem kevésbé fontos! — nemcsak a küzdésben baj- s a kieszközlésben munkatársunk, hanem a vett kegyelmekért járó köszönetben, hálaadásban is tanítómesterünk, szószólónk. A mi dadogó, kifejezéstelen hálaszózatunkat a saját,

mennyei beszédre hangolt nyelvezetével juttatja égi Barátja, *a kis Jézus elé*, közvetíti a legfelségebb *Szentháromság*hoz, hogy hálaadásunk megnyilatkozásában a minden jók adójának, az örök Istennek zavartalan kedve telhessék.

És ebben, a tökéletlen, kurtalélegzetű emberi hálaadások kiegészítésében, felhangolásában, kicsiszolásában sem kevésbé csodatevő és tán még nélkülözhetetlenebb, mint a kieszközlésében. Az elesett ember bajaiban jajgatni, nélkülözéseiben kérni, kínjaiban panaszkodni, szükségeiben rimázkodni tud, nagyon tud, — de a vett jókat elismerni, értük méltón hálát adni, illő köszönettel adózni, ebben — szegyenére — kevésbé járatos.

Ilyenkor is mellénk áll *Szent Antal* Istent szerető, gyöngédség sugallta tapintatosságával. Kiveszi szánkából a félszeg szókat, szívünkbe súgja az illedelmes, tapintatos köszönet kifejezéseit, hogy necsak segítő könyörületére, de jóleső atyai öröme is méltókká legyünk az Úrnak, akit a vett jókon túl, mindenekfölött önmagáért, isteni szépségéért, végtelen tökéletességéért kell szeretnünk és áldanunk.

Egyik szenttől a másikhoz.¹⁴⁸

(Június 13.-július 14.)

Ezzel a címmel azt akarjuk szemléltetni, amit a naptárban az egyhónapos közelség nem fejez ki, ha a két személy szellemi rokonságára egyébként nem történik rámutatás.

Antal az egyik, *Bonaventura* a másik. A Ferenc-rend két kiválósága. Korának jeles hittudósa ez, példátlan buzgóságú apostola amaz; mindkettő erényben és életszentségben nemcsak századokkal, hanem teljesítményekkel is bennünket megelőzött, céljukhozért földi ember.

Antal rövidebbel előbb járt *Bonaventuránál*, bár 1221-1231 között, anélkül, hogy egymást ismernék, kortársak voltak.

Ikerlelkek, a ferences eszmények rajongói, az ifjúkorát élő nagy világmozgalom oszlopaiként állottak az enyhébb és szigorúbb irányzat összecsapásában. A franciskánus történelem hajnala mennyivel színtelenebb lenne, ha ennek a két hatalmas fényforrásnak rokonszenves ragyogása meg nem világítaná eseményekben, fordulatokban gazdag lapjait.

Bonaventura az ismertebb és tiszteltebb a tudományos bűvárkodások színterén, melyet áttetszően finom bölcsessége vizeivel öntöz. Antal a széles, szinte átfoghatatlan kiterjedésű népszerűség hőse, a tömegek eszményképe, amelyeket bizonytalan, bátortalan, közömbös, fagyos halmazállapotukból forró lelkeségűvé változtatott apostoli heve.

Egyiket a másik kiegészítéséül adta a Gondviselés. Antalt halála után alig egy évvel már az üdvözültek koszorújában ünnepli az Egyház. A pápa, a hívek s a papság együttes kérésére elismeri és kihirdeti a Csodatevőnek földünket az éggel összekötő szentségét. Az alig tízéves Bonaventura ennek a szokatlan mérvű tisztelgésnek hullámverését még alig érezhette. De utóbb annál több szeretettel és hódolattal fordult a szent felé, akinek méltatására ékesszólásának legragyogóbb kifejezéseit szinte önfeledt pazarlással, kétkézzel tékozolta. A későbbi nagy egyháztanító szeretetének és tudásának gyöngyeiből nem is egy füzért font Szent Antal homloka köré. Lelki találkozásuk főünnepé mégis az a nap (1263 április hó) volt, amelyiken Szent Antal földi maradványait először helyezték át a rendalapító Szent Ferenc hatodik utódjának, Bagnorea-i Bonaventurának, az akkori rendfőnöknek jelenlétében, új nyugvóhelyére. Hogy a szentéletű generális milyen belső megindulással és mély áhíttal vett részt a lélek diadalát jelentő ünnepélyen, annak bizonyossága Antalunk rothadatlan épségben talált nyelvét köszöntő imádsága volt.

Ó áldott nyelv — imígy sóhajtott könnyein keresztül örömsugárzó arccal —, mely mindig áldottad az Urat és másokat is arra tanítottál, hogy Őt áldják! Most tűnik ki világosan, mennyi érdemet nyertél Isten előtt!

Aki valamennyire is tud imádkozni, aki előtt nem ismeretlen világ a lelkek beszélgetése, aki élettelenen hiszi a szentek egységét, elképzelheti, mit mondhatott egymásnak — szótlán érzelmekapcsolatban — a két testvér, a célhozért s a hazavágyó: Antal és Bonaventura.

Nagyboldogasszony.¹⁴⁹

Isten a Boldogságos Szűz Máriát halála után nem hagyta a sírban, hogy az enyészet és a romlás érinthesse. Angyalai seregével dicsőségesen az égbe vitette, ahol méltó helyet készített a Szeplőtelen Fogantatás, a Fiúisten anyja számára. Hiszen a földön úgysem kímélte meg az Úr, nem óvta meg a szenvedésektől; nem helyezte fényes, nagyúri pompába. Küzdelmes fáradsággal teltek napjai s ha némelykor megindult büszkeséggel érezte is kiválasztottságát s napsugárként aranyozta be lelkét Jézusa, szívében örökké ott élt, settenkedett az aggodalom. Sötét árnyként kísérté végig egész életén, kezdve a simeoni jövendöléstől, heródesi üldözéstől, fel a Golgota hegyéig, ahol minden gyötrelmes sejtése beteljesedett. S attól a pillanattól kezdve, hogy isteni Fia utoljára függesztette rá szeméit a keresztfá magasáról, nem volt többé nyugta a földön. Húzta, vonzotta, mint a mágnes, az a megtört fényű két csillag. S amikor a megváltás fenéges művének befejezése után, Nagyszombat hajnalán fénylő alakja megjelent előtte, lelke olyan lett, mint tavasszal a föld. Szüntelen sarjadt, zsendült benne a termékeny vágy Krisztus után. Lényét előntötte a szótlán epedés. És a Boldogságos Asszony ilyenképpen halála percében volt a legboldogabb. Amikor elkövetkezett az idő, hogy a neki földi gondozásra adott Istengyermecket, ment a Szentháromság második személyét láthatja az Atya jobbján ülni, teljes fényben és dicsőségben. Mikor érezte, hogy most már nem vesztethi el többé, hanem örökké, vég nélkül örvendezhet benne.

A Szűzanyával ellentétben mi mindannyian félünk, rettegünk a haláltól. A halálban csak az enyészetet, a

sötétséget, a kietlenséget látjuk. Nem vagyunk telítve eléggé Krisztussal; nem elég erős a hitünk, hogy a halál nem pusztulás, tönkremenés; hogy csak más világba költözünk át, amelynek kapujában maga Krisztus vár ránk, ha életünkben az ő útjait jártuk. Mert az élet nem csupán 40-60-70 esztendő lemorzsolása, eszem-iszom, kirándulás, sport, hanem az istenszabta törvények végigvaló betartásának kötelessége, ami által jussunk van Krisztus ígérete szerint az Ő dicsőséges színe-látására és az örökéletre.

A nagy Király hírnöke.¹⁵⁰

Krisztus királyságának eszméjén éppúgy, mint annyi más az Egyház életében idők folyamán kidomborodó jelenségen tündököelve ragyog Francesco monogramja, impulzív egyéniségének sugárzata, kezdeményezésekben gazdag tevékenységének visszfénye.

Önnön szavaival a Nagy Király hírnökének vallja magát. Halála hétszázadik évfordulójának távlatából mások is megállapítják róla, hogy királyi Urának szolgálatában csak úgy, mint követésében és lelkes szeretetében, igazi Grál-lovagként élt és halt meg. Érdekes és egyben érdemes amaz egyéni bemutatkozást is, meg a *Szent Ferenc eszményei* írójának jellemzését is lelki színképelemzés tárgyává tenni.

Francesco nagyratörő szelleme nem fér ej a posztósbolt hangulatlanságának, a polgári jólétnek s kisdéd családi körének szűkre szabott keretei között. A kicsi város aranyifjúsága kezébe adta bokretás vezéri pálca sem elégítette ki. Kottába nem szedett toborzó dalok zenéje zsongott a lelke mélyén. Legendás tettek délibábja csábította. Lovagi hírnév után vágyott. Ez a láz űzte ama rövid nap dicstelenül végződött háborúba Perugia ellen. A víziónáriusságig fokozódott izgalmas látott fényes palota fegyvertermében csillogó temédek vért, sisak, kard s egyéb harci eszköz szemléletév amikor hallja, hogy neki és társainak szánvák, egy Apuliába hadrakelt sereghez sodorta. Onnan remélte a

lovaggáütés kiérdemlésével lelke álmainak teljesedését. Ám alig egy napi járóföldnyiről, Spoletóból, már visszafordult. Megfoghatatlan, belső nyugtalanságban felhangzó szózatok kérdőre vonták az Úr, a Parancsoló szolgálatának mellözése, a kisebbrendűhöz való csatlakozás miatt. «Menj vissza szülővárosodba, mert amiket látomásban szemléltél, általad lelki értelemben meg fogom valósítani.»

Celanói Tamás szerint ez a fordulat jelenti Franciscónak Krisztushoz, a világ Királyához tett átlendülését. Lendületnek mondjuk, mert alkuvászás, bizalmatlankodás, habozás, kislelkűség nélkül való. Hogy mekkora határozottsággal épített királya szavára, megbizonyítják mindazok, akik ellene fordultak. Az utca gyerkőcei. A város népe. A montecasalei erdő haramiái. Pajtásai. Fivére. Apja. Eszelóst, megháborodottat láttak benne. A család szégyenét. A tisztos polgári név, a nagymultú cég meggyalázóját.

És Francesco mégsem hátrált. Nem volt többé hajlandó annyi lelki szenvedés árán végre megtalált szuverén Urától elszakadni.

Pál apostol szemléltető kifejezésekben oly gazdag nyelvezetével kehetne csak rávilágítani hűségének és önfeláldozásának páratlan mértékére.

Mert belevésődött lelkébe, hogy amit az emberek legutolsójának teszen, azt Urának cselekszi, hát csókkal hajlik a bélpoklos felé. Az isteni veretű lovagiasság ilyen bravúros tényével mutat irányt követői elejének maguk lebírásiának műhelye felé.

Megnyugtató bizonyosság, tévedhetetlen hitelesség pecsétjét nyomja urának parancsa a szolga tevékenységére. Innen állhatatos, szüntelen fürkésző érdeklődése, mit cselekedjék. A betűszerinti értelemben felfogott küldetés San Damiano bedőlt falait, roskadozó tetőzetét emelteti fel vele. És Porciunkula elfeledett kápolnájának s egyéb útszéli templomok tisztogatása foglalkoztatja, míg rá nem eszmél, hogy az ő Királyának dűledező háza a minden megváltott emberek befogadására örökjogon s a meg nem fogyatkozó szeretet jogán a világ végéig

főnnállni hivatott Egyház. Ebből érti, hogy vándorútra kell térnie s vinnie királyi Ura nevét mindenüvé. Oda is, ahol már elfelejtkeztek róla: a közömbösökhöz. Oda is, ahol még meg sem ismerték: a hitetlenekhez és pogányokhoz. Az ő Ura minden szív királya és központja. Hozzá kell hát vezetnie valamennyit, az akkoron — sajnos — teljesen magukra maradottakat. Szíria, Marokkó, Egyiptom Krisztus megfélemlíthetetlen harcosságának állomásai. Ott, a szultánok színe előtt csak úgy a Nagy Király hírnöke ő, mint a Caprignone közelében elébe toppanó rablók között. Tettei poklosok és szenvedők javára, könyörülete szegények és proletárok megsegítésében, beszédei tévhitűek s hitetlenek lelki sötétségének eloszlatásáért — mind-mind lovagi szolgálat ő érette, az Ő nevében.

Ferencnek az efajta hősi készség állandósításához a legteljesebb függetlenségre volt szüksége. El kellett válnia attól, ami az ember szívét önössé, fősvénnyé, iriggyé teszi. Félre mindennel! Ez lett jelszava. Minél kevesebbel beérni! Ezt az elvét igazolta példája. A mindennél többet érőt csak minden meglévő és minden kecsgetető feláldozása árán biztosíthatni! Ilyen szokatlan meghívóval toborozta immár testületbe tömörülő híveit. Ezzel az érveléssel szorgalmazta a pápa jóváhagyó megerősítését. S ahogyan elindult, úgy maradt utolsó lehelletéig: a végső szegénységben lealázódott meghaladhatatlan királyi nagyságnak, Krisztusnak, soha el nem fakuló képmása.

Kinek a szeme nyílt fel először, kinek a szíve lágylt el viaszként a grecciói erdő magányában, a barlang homályában éjszakájának idején, hogy téli hidegben, fagyban, de forrpontra szökött lelke hevületével köszöntse a jászolba fektetett Kisdedet? Francescót.

Ki élesztette fel a kegyelet elhamvadt parazsát az emberi testben kint-halált szenvedett halhatatlan Megváltó, a fájdalom királyi Férfia iránt? Francesco.

Ki vette észre, hogy oltárai, ahonnan királyi kegyeit osztogatja, szüettek, hozzá méltatlanok? Ki emelte fel szavát az ostya fehérsége alatt meghúzódó

magas vendég jelenlétének az öröklámpa imbolygó fényével állandósított megbecsüléséért? Francesco.

A hármas inkognito mögött rejtekben élő Nagy Királyra mindig Francesco az, aki rámutat. Ő ismerte. Ő szerette. Ő követte.

Pfeilschifter nyomán megállapíthatjuk, hogy ezt az ő exkluzívna indult, a maga személyére annyira előnyös kapcsolatot mind szélesebb körre kitágítani iparkodott. Igazi lovagi lelkülettel, a hű vazallus kötelességérzetétől sarkallva Ura s Parancsolója alattvalóinak létszámát növelni mindegyre törekedett. Szólt és Tankréd lovagból Angelo testvér lesz. San Severinóban a császárszörűzta poéta indul meg tanítása nyomán és Fra Pacifico nevé szegődik a nagy király udvarába lantosul. Cattanei Péterrel a tudós papok, Quintavallei Bernátban a tehetős nemesek, Scifi Klára személyében az előkelő hölgyek sora lép Francesco nyomába.

Egyre szélesebbre tárja lovagszabású iskolájának kapuit és Artus király tizenkét apródjának a Felsőes szemrebbenesére szívvel és tettekkel felelő készségét neveli a szapora jövevények lelkébe. Minden tudás és ismeret, minden szeretet és akarás kizárólagos, egyetlen tárgya és irányítója: Krisztus.

Francesco lelki fejlődésének ilyenén rendjén csoda-e, ha ennek a (Szent Bonaventura szavai szerint) szeráfi égedelemben mind feljebb szárnyaló embernek az önmagát megfenyítésre adó Üdvözítőben való felolvadás volt szíve kivirágzott vágya? És nem az örök Tökéletesség királyi ténye-e, hogy a Vezér a leghívebb szolgálóhoz való leereszkedés gyöngéd kegyetlenségével lelkébe csókolta szenvedése minden kínját, testére verte dicsősége ötszörös bélyegét. Hogy soha el ne felejthesse a szolgáló Ura örökéhez lett elkötelezett voltát! Hogy kétségbevonhatatlanul bizonykodják mellette a Krisztus, hogy ő a Nagy Király hírnöke volt!

S az utolsó akkord? A letört testből szabaduló lélek végső szárnycsapása merre, ki felé csattog? «Testvérek, susogja, ha a császár valamely jobbágyának birtokot ígérne, mekkora örömet jelentene ez annak. Hát még ha

egész országát adná neki?» Neki meg is mutatja. Oda vezeti.

Kitör belőle még egyszer minden teremtményekkel való kapcsolódásban a dicséret, a hála, a hűség, a hódolat.

A Nagy Király hírnöke elsóhajtja utolsó dalát.

Ha Szent Ferenc a földre visszajönne ...¹⁵¹

Október negyedikén hétszáz esztendőös évfordulója lesz annak, hogy Assisi nagy fia, Szent Ferenc az örökkévalóságba költözött. Ez az évforduló hovatovább már egy esztendeje foglalkoztatja a lelkeket, s a centenárium méltó megülése úgy kellene, hogy világviszonylatban erkölcsi kötelesség számba menjen. Tagadhatatlanul világmozgalommá vált a Sabatier óta Jörgensenen keresztül teljes nyilvánosságúvá szélesült Szent Ferenc-kultusz. Elterjedt az irodalom, a képzőművészet s a zene széles mezőire. Újabb alkotó tehetségeket termelt ki mindegyre, s a legnemesebb szellemi élvezetek lehetőségeit kínálja a szeráfikus zamatok ízlelőinek.

Kérdés azonban, hogy megállhatunk-e mi, emlékezésre és ünneplésre hivatott késői nemzedék annál a módszernél, amelyik bőven ontja Assisi Ferencről a csodálat hangján kicsendülő emlékbeszédeket. Megelégedhetünk-e, ha a vele foglalkozó történelem, s a személye köré fonódó legendák dús színpompájú leplebe takaródzunk? Ha a középkori művészet kedves és szellemes alkotásain elmerengünk? A születése, álmodásai, bolyongásai, apostolkodása és halála megszentelte poétikus szépségű helyeken tűnődve járunk-e? Ha amit ma vészes termékenységgel írnak, holnap az irodalmi divat, az újságvágy ingerétől üzetve mind-mind olvassuk? Szóval igazán keresztényien, sőt katolikusán ünneplő-e a mi hangulatunk, ha ezzel az esztétizáló megindulással ejtünk könnyet Szent Ferencnek a S. Maria degli Angeli bazilika hatalmas ívei alatt megbújó halálozási kápolnája kövére? Ha megsóhajtjuk Szent Demjén kolostora és a Carceri

remeteség kezdetleges berendezkedésében a leghősibb lemondás alig elgondolható lendületét? Mi, a ma gyermekei, akik az effajta elérzékenyülés után lehellet-könnyedségü batiszt- meg csipkekendőkkel szárítjuk fel a szemünkbe lopakodó könnyeket! Akik az egyszerűség és igénytelenség megcsodálása után rövid percek múlva a rugalmasan tovagördülő gépkocsi párnáin hátradőlve közömbösen suhannak el a nap hevétől görnyedő contadino, az arca verejtékében fürdő umbriai paraszt mellett.

Ellágyulva látjuk megelevenedve Giotto ecsetje alatt Szent Ferenc és szerelmese a Szegénység úrnő misztikus eljegyzését és mégis nem sokkal később, már a perugiai előkelő szállodák kényelmi berendezéseinek epés kritikájában ügyeskedik a nyelvünk! És ez legyen az ünneplés lelkülete?

Valóban nem szabad ilyennek lennie. S ha akadna is valaki, aki szememre vetné, hogy szélsőséges felsorakoztatás módján a nem nagy számú tehetősek és gazdagok betegesen kontradiktórikus magaviseletére hivatkozva, világítottam meg korunknak Szent Ferenc szellemével, tehát a centenárius ünneplésekre megidézni hivatott szellemi áramlattal szeges ellentétben álló milyenségét: annak tisztelettel azt válaszolom, hogy sereg Szent Ferenc csodálóinak, rajongóinak száma, de eszményei gyakorlati megvalósítóinak felfelé irányuló útja korántsem áll arányban a lelkesedés lázgörbjének rajzával.

Vitán felül áll, hogy a csodálat sohasem vagy legfeljebb vajmi ritkán esik egy síkba az utánzással. Am, ha csodálatunk tárgya erkölcsi nagyság, mégis csak hárul reánk valamelyes lelkiismereti kötelesség, hogy a gondviselésszerűen elénk tárult szebbet-jobbat, a felsőbbrendűt, a tökéletesebbet bizonyos mértékig magunkra átvigyük. Az a kifogás, hogy Szent Ferenc erkölcsi erejében az Alpesek egetverő magassága tükröződik vissza; hogy az ő lemondásának hősiessége már valamelyes fenséges bolondság határán jár; hogy lehet őt lírikus lelkesedéssel körülrajongani, de nyomaiba lépni,

sőt követni emberfölötti, nem helytálló. Az ő mintájára szabott egyéniségek ugyanis azt a szerencsés és jótékony ellensúlyt, helyesebben egyensúlyozó erőt jelentik az emberiség történetében, amelyik lejtőre jutott korok félrebillent mérlegének nyelvét ismét egyensúlyi helyzetbe hozzák a magukban összesűrített lelkiségnek azzal a mértékével, amelyik az egész körülöttünk hemzsegő társadalomból hiányzik.

Soha, senkinek sem fog sikerülni azt kimutatni, hogy Szent Ferenc a világot ostorával, a követelődző belátástalanság módszerével akarta átfórnálni. Ő és vezérkara csak áttetsző példáját kívánták csillogtatni az evangélium teljes tartalmának. Fáklyácul akartak szolgálni a lehanyatlott kereszténység éjtszakájában, s az elfelejtett utak felé próbálták terelni a XIII. százás beteg társadalmát.

Szent Ferenc Isten kegyelmétől ihletett nagysága tehát nem erkölcsi bújósdira való alkalom rajta ámuló, őt csodáló rajongói számára. Sőt, határozottan összehasonlításra felhívó lecke mindnyája részére, amelyikből annak a következtetésnek kell leszűrődnie, hogy az immár hétszázados szent s mi magunk között lelki hasonlóságot illik teremteni. Ugyan miben utánozhatom én? Vajjon mely téren követheti őt a ma társadalma? Es ha a szent sírjából kikelne, mit gondolna vajjon az én életmódomról, s mit az emberek, a keresztény társadalom mostani irányáról? Ez a kérdés! S a felelet?

Ha Szent Ferenc most a földre visszajönne, egy s más a mi szemei elé tárulna, bizonyosan jól esnék szívének. Hisz örömmel látná, hogy a közben lepergett hét évszázad rengeteg nyomort intézményesen meggyógyított. Tapaszthatná a kedvelt bélpoklosaival törődő emberiesség melegségét. Szemlélné az elaggottak, a vakok, az elhagyatottak, a nyomorékok rendszeres felkarolását. Lelkendező boldogsággal állapíthatná meg a társadalom jóléti intézményeiben az ő gondolatainak érvényesülését. Megpihenhetne annyit fáradott lelke a testvériesebbé simult élet vizeinek tükrében.

De egy ponton kétséget kizáróan a világ, a társadalom fölöttébb nagyfokú erkölcsi elhajlását kényszerülne észlelni. Miféle epekedő, lihegő szomjúság hajszolja az embereket a gazdagság, a fényűzés, a kényelem, a csillogás, a fényelgés után?! A kevesek eme bűne, átkos szenvedélye, általános, elömlő, mindenüvé behatoló lelki járvánnyá lett. Amelyik nem bújik meg a nagy paloták selyemfüggőnyei mögött, hanem künn tumbol az utcákon, tobzódik a legteljesebb nyilvánosság előtt, s eddig nem észlelt előretöréssel meghódítja magának, magához szívja a tömegeket.

Mindenki csak azt nézi, ami feltűnőbb; abba szédül bele, ami ragyogóbb, fényesebb. Azt csodálja, aki gazdagabb; azt utánozza, aki tékozlóbb, kihívóbb. A jó színehagyott s fakó, a szép haszontalan és értéktelen holmivá silányult. Csoda-e, ha ilyen lelkiség mellett a szegénység, Szent Ferenc úrnője s szerelme szégyenelni s rejtegetni való nyűg? Ha az igénytelenség s a szerény igényűség a kultúra hiányának vagy éppen vesztének botránya?

* * *

Pár napja néhányad magammal a Quo vadis-kápolnában jártam. A kicsiny szentély félhomálya s csendje alkalmas hangolója volt a lelkemnek. Felújult képzeletem előtt a találkozó Krisztus és Péter között. Hallottam a Mester szavát: — Megyek Rómába, hogy másodszor is keresztre feszítsenek — helyetted! A hagyomány úgy tartja, hogy az apostol legott visszafordult.

Vajjon, ha Szent Ferenc is elébe toppanna a luxus gyöngyöző nektárját szürcsölőknek; a kényelem, jólét s az élvezetek idegzsongító hatását kívánva kívánóknak, megfordulnának-e, s rálépnének-e arra az ösvényre, melyről írva vagyon, hogy keskeny és szoros út, de amely mégis csak a népek boldogulásának az útja? ...¹⁵²

A mi ünnepünk.¹⁵³

Amikor ezeket a büszke szavakat illeszttem e könyv bevezető sorainak homlokára, úgy érzem, hogy nem kell a szerénytelenség vágyától félnem, bárha XI. Pius pápa tollából folydogál is a római Egyház valamennyi hívét ünneplésre hívó fenséges harangjáték dallama. Vagy ha a nemzeti élet ujjongó fellendülésének ragyogó napjait élő Itália, a legszentebb olaszra való emlékezés hangulatából kisodródva a legolaszabb szent megtisztelésének ünnepévé avatja is Assisi Ferenc halálának hétszázadik évfordulóját.

Tagadhatatlanul méltán ünnepli a katolicizmus azt az igénytelen, senki számba menő jövevényt, aki törékeny vállaival hathatósan alátámasztotta a XIII. század fergeteges viharában az Egyház akkoron roskadozásnak indult falait.

És fölöttébb helyénvaló az olasz állam s Itália valamennyi számottevő, társadalmi tényezőjének összefogása révén mindinkább kiszélesedő ferences mozgalom, hiszen Pietro Bernardone fia, Assisi aranyifjúságának csapongó kedélyű vezéréből, vérszagú és gyűlölettől lihegő nemzetének áldást, békességet hirdető újjáalkotójává lett.

De bármennyire a Nagy Király hírnöke volt is Szent Ferenc, aki az embereket az evangélium elsekélyesedett vizeinek felfrissítésére serkentette; akár milyen édes szavú, költészetnek is beillő beszédekkel mutatott rá a természet szépsége és értékeinek Istenadta eredetére; s habár a szigorúan konzervatív liturgia sem szabadulhatott attól az ihletéstől, hogy a haza fényességének énekelje ki az Umbriából felragyogó csillagot: mégis mindaz a lendület, amit Ferenc egyéniségének ereje az Egyház elernyedt testébe lövellt, ami fényt szemének varázsa kortársaira derített, a megmozdulások, amelyek a XIII. század jóformán valamennyi életnyilvánulásában az ő hatása alatt elindultak, 1226 okt. 4-én vele sírba hullottak volna, s ma már csak a történelem távlatából fel-feltünedező

emlékekként integetnének felénk, ha szívének kincseit, szellemének termékenyítő csiráit át nem hagyomá-nyozza lelkéből lelkedzett intézményekre, az Úrban családjára.

Elsőkül fiaira, a Kisebb Testvérekre. Az apostoli elhivatásban osztályosaira. Magyar közszólás szerint a barátokra.

Másodikul nővéreire, Sciffi Klárával élükön, a szeráfi eszmények szolgálatába szegődött imádságos, szemlélődő, e világtól elzárkózott apácákra. A klarisz-szákra.

Végül az erkölcsi jobbat, s az ennek nyomában járó egyéni és társadalmi békességet ezernyi csőrrel csicsergő madárkáihoz hasonlóan népszerűsítő Har-madik Rendjére.

Ilyen intézményesítés révén vált lehetségessé, hogy hétszáz esztendő viszontagságain keresztül élő valóság maradt Szent Ferenc szellemi öröksége!

A rendalapító Atya sajátos áhítatának gyermekei buzgósága által is élesztett kohójából kipattanó szikrák a lelkigyakorlatok csendjében önmagukra eszmélt lel-keket Isten szeretetének lángjára gyűjtják manap csakúgy, mint századokkal előbb.

A teológiai, a bölcelet, s a természettudományok terén a szeráfikus iskola fémjelzésével nemzedékek tevékenysége iktatódott be a tudományok tűzálló rendszereinek sorába.

Az a bizonyos munkakészség, amelyik III. Ince pápa ijesztő álmának nyugtató balzsama lett, Krisztus Egyháza érdekeinek szolgálatában most sem kevesebb erővel buzog, mint rég elmúlt időkben.

Az olyannyira égedelmes vággyal óhajtott és Szent Ferenc személyében el nem nyert, ám fiai áldozatkész-ségéből bőségesen megfizetett vértanúság árán az Üdvözítő megszentelte földet a kereszténység számára mind máig megőrizte.

Az evangéliumi magvetés napszámjában ismert és ismeretlen világrészek hol kutúrált, hol műveletlen népeinek, a megromlott emberi természet pogány-

ságába visszahajló, sőt abból még ki sem vetkőzött nemzeteknek fáradhatatlan ébresztőjeként hét század múltán is állandó törtetéssel tevékenykedik.

Az építőművészet olyan csodás alkotásában, mint Assisi bazilikája, ennyi idő után is meg nem 'haladt lendülettel mutat az ég felé.

A bizánci vonalak merevségét és komorságát Cimabue, Giotto és a többi ihletett mester ecsetje alatt érzelemmel és kellemmel teljes színek gazdagságában és üdeségében olvasztja fel.

Az örökkön gyöngéd lelkületre, a borútlan homlokra, a könnyeikben is kifejezésteljes szemekre, a penitencia sanyargatásai alatt elfakult arcra való beszédes figyelmeztetésképpen Benedetto da Majano, Luca della Robbia, Dupré és legutóbb Tonniini vésője alól Krisztus lovagjának remekbe készült emlékei egymásra következő századok során látnak napvilágot.

Az ő lelkében csengő-bongó motívumok formálódtak halhatatlan gyöngyökké Tommaso da Celano Dies irae-jében és Jacopone da Todi Stabat Mater-ében, idomultak búbajos költői muzsikává Dante Alighieri Paradiso-jában.

S mert minden kedélyi mélységek mérője, minden lelki gazdagságok királynője a zene, a gondtalan ifjúság aranyos légkörében fürdő trubadúrnak, majd a titokzatos Umbria suttagó erdeiben bolyongó bűnbánó dalos megnyilatkozásai, e világtól való elkövetkezésének fenséges órájában a Napéneket karban zengedező rendtársainak ihletett áhítata sugározta ki, el egészen a ma művészetéig.

Szent Ferenc mindig, tehát most is érvényesülő hatásának nyitja abban van, hogy alakja nem a pusztá lírikus megcsodálhatóság délibábjaként lebeg előttünk. A többé kevésbé sikerült megközelítés valódisága mellett anyától született emberek bizonykodnak. Ezek, ha nem is mindent, de egyet, s mást ügyel-bajjal eltanultak tőle. S amit magukévé tettek, azt boldog örömmel őrzik, s bőkezű lendülettel adják tovább.

Hisz a sarkcsillag sem arra csábítgatja a tengeren

úszó hajót, hogy vitorláí helyébe szárnyakat növessen, s otthagya a mély vizeket, fel a magasságba emelkedjék. Ő csak a helyes útirány vigasztalásait sugározza le a tengeren járókra. Aminthogy okoskodásának nyilvánvaló sántikálásáról tenne tanúságot az a kapitány is, aki, mert hajójával nem szállhat égi magasságokba, tagadásba venné a sarkcsillag létezését.

Assisi szentjének korán túl, az emberiség életpályájának ismeretlen határáig kiható erejét övéi hordozták és hordozzák elhivatottságból, vállalt kötelezettségből és — alázattal valljuk —, főképp az ő közbenjárása révén Isten kegyelméből.

Szöges ellentétben állnak azokkal a főképp legutóbb divatossá vált, s hangoskodásukkal az élre jutott irodalmi és társadalmi irányzatokkal, amelyek a túlhevített alanyiség lendületével a ferences szellem értékeinek szerintük érdemlegesebb kiaknázására helyes megállapítás szerint azok, bár jóhiszemű eltorzítására vetették magukat. A pátriárka természetszeretét egyfelől beteges érzelgősséggé, másfelől panteista, szubjektív vallásoskodássá nyomorították.

Háborús versengésben megtépett szülővárosa, harcos kegyetlenséggel összetaposott virányú, drága Umbriája megbékéltetésére áldozott lázas törekvéseit szenvedélyes nacionalizmussá forralták. Olyanok is bőven akadnak, akik példátlanul gyengéd felebaráti és ember-szeretetének hamis értelmezésével a társadalmi rend rész, forradalmi hangulatú megbolygatójaként emlegetik.

Vitán felül áll, hogy volt köze mindeme motívumokhoz, de olyan önmérsékléssel, az isteni és emberi tekintély és jogok akkora tiszteletével szólt és cselekedett mindig, amelyiktől mondhatatlanul messze állanak azok, akik egyéni lágységük igazolása, véleményeik és rendszereik alátámasztása közben nem riadnak vissza attól a kegyetlenségtől, hogy a mindenki előtt oly nagy, olyannyira kedves Szent Ferenc kristályos egyéniségét, jellemének megbízhatóságát, szellemének fenköltségét, alanyi csodálatuk hangoztatásával bár, a hétszázados piedesztál magaslatáról mégis csak leszállítsák.

A mi ünnepünknek állítottam oda bevezető írásom elején a Szent halála hetedik centenáriumának évfordulóját.

Úgy véltem, hogy ezt a szerénytelenség vádjának magunkra vonása nélkül tehetem.

Az olvasóra bízom e kijelentés helytállóságának eldöntését.

Kiváló munkatársak tollából, nekik kijáró leghálásabb köszönetünk elfogyhatatlan hangsúlyozása mellett, alább következő rávilágítások szolgáltassanak bizonyosságot arról, hogy késő fiaknak szorgoskodásából Atyjuk megdicsőülése évfordulóján a beláthatatlan szeráfikus mezőkről, s kertekből összegyűjtött virágok nemcsak a Családfő dicsőségének ékessége, hanem öröme, büszkesége a nemzedékekben tovább élő utódoknak is.

Szent Imre esztendeje.¹⁵⁴

Ezerkilencszázharmincegy szeptember 2-án lesz kilencszáz éve annak, hogy szűz Szent Imre herceg, Szent István királyunk fia meghalt.

Ezt az évfordulót a magyar katolicizmus világra szóló ünnepek hosszú sorával üli meg. Ezek az ünnepek néhány nap múlva megkezdődnek s késő ősziig a hívők serege, a sajtó és közélet, az irodalmi világ és művészet neves tényezői s a külföldről idesereglők sokasága áhítatos kegyelettel hódol ragyogó, legendás, lilomos hercegünk élő emlékének.

Nemzetünk számára lelki fürdő és visszaemlékezés ez az ünnepsorozat!

Lelki fürdő, mert Szent Imre nevének meleg sugárzatában ezek és ezek tisztulnak meg, ahogy ezt a Budapesten csak éppen hogy befejeződött nagy népmisszió is megmutatta. Soha nem látott tömegek járultak az Oltáriszentség húsvéti asztalához, mert megmozgatta bennük a lelkiismeretet Szent Imre herceg varázsos neve. És így is van rendjén. Szent Imre esztendeje nagy-nagy lelki elmélyülést, megtisztulást jelent, olyan ünnepi mozgalmat, amely a mai túlfeszített élettől megfertőzött

és meggyötört lelkeket átítatja azzal a fényességgel, amelynek ragyogását Szent Imre hercegen csodáljuk.

De emlékeztető is részünkre Szent Imre herceg esztendeje!

Visszaemlékezés arra, hogy az Ő korában miképen alakult át a nemzet, hogy életét a történelem beláthatatlan századai tartamára biztosíthassa. Az Európában meggyökerezett, a kereszténység nagy és szent közösségébe belépett magyarságnak volt legszebb hajtása Szent Imre herceg, akinek élete és csodáktól kísért halála kinyilatkoztatásként élt az egykorú nemzedékek szeme előtt. Ez a kinyilatkoztatás azt hirdette, hogy csak a kereszt tanítása által megújítható magyar társadalom simulhatott az európai népek közösségéhez.

Ez a Szent Imrében kivirágzott magyarság azt jelképezte a XI. században, amit a kereszt mindig jelentett: a lemondásban, a megtisztultságban, a legnehezebb próbákat is kiálló jellemben rejlik az életigazság. Szent Imre herceg életének és halálának eme jelentésére jó ma visszaemlékezni, mikor a világszerte fellépő újkori pogányság teszi nagy erkölcsi próbára a nemzeteket. E konok, szívtelen és istentelen pogánysággal szemben mi most is hitet teszünk Szent Imre kultuszának megvallásával, hogy maradunk, akik voltunk, a hitnek és a keresztnek hűséges tanítványai, unokái a szenteknek. Gyűljanak ki tehát mindenfelé a Szent Imre ünnepek örömtüzei. Lobogjanak a zászlók, kongjanak a harangok, teljenek meg sokasággal ne csak a díszgyűlések termei, hanem a templomok is. És vigye a XX. század sokat szenvedett és sokat csalódott fia és leánya minden hitét, reménységét és bűnbánatát az ősi oltárokhoz, amelyeket a magyar szentek és legelsősorban szűz Szent Imre herceg tiszta virágai szenteltek meg.

Ezek az oltárok, e megszentelt és imádságtól elkoptatott templomlépcsők már sok vihart, csapást és szenvedést állottak ki. Jó ezekre a hideg kövekre leborulni, biztató ezekre az oltárokra tenni a késő korok gyermekének imádságát; fölemelő érzés belekapaszkodhatni azokba az emlékekbe, amelyek századok óta hir-

detik, hogy a magyarság olyan értékeket termelt ki magából, melyek a világ összkereszténységének is kincsei: nagy és szent királyokat, liliomos hercegeket és virágzó szüzeket.

Manap, mikor az egész világon a diadalmaskodni akaró ifjúság törekvései kopogtatnak az ajtókon, legyen a mi ifjú nemzedékeink irányító példaképe a liliomos herceg, a tündöklő Szent.

Kell-e az övénél szebb tanítás, kifejezőbb programm a felfelé törő ember számára?

Égjen hát Szent Imre herceg csillaga, szóljanak az ünnepi harangok s fajunk ez égbeszállott királyi hajtásának kijáró hódolattal lépjük át, késő utódok, a Szent Imre esztendő ünnepeinek kapuját!

Vezeklő emlékezés.¹⁵⁵

Olvasatlanul is számtalan sebből vérző nemzetünk, Istene kegyéből meghosszabbított életének újabb mér-földjelzője mellett elhaladva, úgy kell cselekedjék, mint az evangéliumi ember. Le kell ülnie, szemtől-szembe önmagával, nyugodt lelkivizsgálatra.

Kereszténységünk megfogyatkozásának, erkölcsi ellenállásunk lazulásának felismerése halaszthatatlan visszanezést, múltbatekintést sürget, mert eltévedéssel indult s azóta egymásra halmozódott hibáink kiigazítása nélkül meddő iparkodás.

Beidegzett magyar bűn, százados nemzeti vétünk, tömegben csak úgy, mint egyéni elszigeteltségben: az önbecsülés, az önérzet hiánya. Káinbélyeg, mely homlokunkon ég: a belőlünk fakadt hajtások, a magunkból kivirágzott értékek megkedvelésétől szívtelenül elhúzódo idegenkedés. Gyógyító önváddá soha át nem váltódott szemrehányás, mit jövevények, idegenek, vendégek olvasnak kéretlenül fejünkre a világ ítélőszéke előtt: az egygétartozás kapcsai közül, a családi kötelék kereteiből történő elszivárgás. Köztudott baj megállapítás rólunk a cserbenhagyott testületi szellem csődje.

Ha most — mikor a szentség sugárözönében ragyogó

ifjú, Imre herceg emlékezetéhez közelítünk, hogy a fehérvári királýsírra helyezett kilencszázéves hervadatlan babékoszorút felfrissítsük, — ilyen borúsra hangszerelt ébresztővel hívjuk sorakozóra nemzetünk katolikus derékhadát, ezt tagadhatatlanul nem csekély büntudattal tesszük. Legjobbaink egyikéről történt százados elfeledkezés beismerésével, a magyar kegyeletlenségre való leplezetlen rávilágítással.

A kilencedik centenárium nemzedékek sírjára, emberöltőkre rágördülő sziklasúlyának kellett megmozdulnia, a legolaszabb Szentet mámorosan ünneplő Itáliának, az Orleánsi Szűz köré sereglett hálás Franciaországnak, a Szent Ansgár előtt hódoló protestáns Skandináviának kellett példaadásukkal minket felrázniok, hogy lelkünk a tiszta ifjúság egyetemességében is másvilági érettség fémjelzésével méltányolt magyar szent öntudatosabb tiszteletére, kiválóbb megbecsülésének kötelességére ráeszméljen.

Távol attól, hogy szentegyházunk általánosságának, az emberi testvériséget legfoghatóbban szemléltető egyetemességének minket, katolikusokat hitbeli hajótörés veszélye alatt terhelő hittételét megbolygassuk, mégis számonkérő szigorral kérdezzük: nem lett-e színehagyott, fakó a mi szemünkben, a magyar őskereszténység legcsillogóbb lapján a királyi trón veszélyei között is szűzként, alázatosnak és igénytelenségben tündöklő fiatal testvérünk alakja? Mialatt messzi üstökösökre feledkeztünk!

A nemzetek talajából sarjadt szentek tisztelete kizárja a katolikus Egyház egyetemességének, valamennyi általa üdvözült, örök hajlékunkba utat mutató bajtársaink dicsőségének sérelmét.

Nemzeti szentjeinkhez ragaszkodó megbecsülésünk csak a háznépünkkel való természetes, bizalmasabb összemelegedést hangsúlyozza. Lelki vonatkozásokban azt a kiegyenlítődést szorgalmazza, amit az emberiség életében a család, a rokonság, a község s a mind tágabban gyűrűző társadalmi rétegek lábai alatt a haza vérrel, könnyel, verejtékkal áztatott rögei jelentenek.

A fajunkból arany sugárral megdicsőített eket magasztaló itthoni elismerés, irántuk frissen gyöngyöző hódolatunk, beszédes cáfolata az emberrel egyidős ádáz irigységnek és gyalázkodó kisebbitésnek. Ezek bomlasztanak ma is az osztályharc jelszavával. Ezek mérgeznek az osztálygyűlölet indulataival.

Máris tiltakozik nyeglévé kényszeredett fintorral arcán a pokol peremén tántorgó méltatlankodás. Egyformán fáj neki a szűz ember s a királyi sarj ünneplése. Bántja, hogy a tisztelet, a hódolat felébredt s illatos pálmaágakat lengtet velünk afelé, aki olyannak termett közülünk a trónra, hogy már a királyi szék lépcsőjéről az égig nőtt.

Mi pedig a tizedik század évfordulóján annál lelkesültebben köréd sereglünk, Szent Imre herceg, Istenhez mindig hűek, Reád ezentúl szüntelen emlékezők!

A jászol előtt.¹⁵⁶

Szent Ferenc, mikor elsőnek állította fel a grecciói erdőben a betlehemi istálló mását, ezt azzal a célzattal tette, hogy az emberekben a testté lett Ige születésére hálás lelkülettel való emlékezést életre keltse.

Padovai Szent Antal ragyogó lelkesedéssel sorakozott ennek a nagyon is indokolt ájtatosságnak terjesztői közé és annyi melegséggel, olyan szinte emberfölötti hévvel mutatott a kisdéd Jézus irántunk tanúsított nagy szeretetére, hogy a szó teljes értelmében magával ragadta hallgatóinak szívét.

Megcsappanhat-e bennünk a betlehemi Kisdéd tisztelete? Akik bár messze-messze élünk a jászol és története jelentőségének első hirdetőitől, a keresztény hagyományok láncolatában mégis egyek vagyunk velük és boldog hivatkozással valljuk magunkat az ő lelkületük folytatóinak.

A kis Jézusra való szíves emlékezés nem fogyatkozik meg bennünk, ha rágondolunk az Isten könyörülő törődésére, amellyel az ígért Megváltót elküldötte hozzánk és nekünk.

A templomainkban ilyenkor felállított barlangok,

családi otthonokat díszítő karácsonyfák tövében meghúzódó betlehemek mind szemléltető jelképei a megfogytatkozásán istenatyai szeretetnek, amelyik ilyen áron és módon biztosítja az emberiséget talpraállító ígélet teljesülését. A jászolából kegyelmet, áldást osztó kis Jézus nemcsak a három napkeleti bölcs képviselte nemzeteket hívta meg országába.

Ma is hivatalos oda mindegyikünk, ha ráeszmélünk arra, hogy lelkünkben fejlődik, szívünkben bontakozik ki az Isten országa.

Karácsony¹⁵⁷

ünnepe az isteni jószág teljes kisugárzása. Az emberiség életében nem volt nagyobb, áldásosabb esemény, mint Krisztus születése. Világrajötte nemcsak a földi élet könnyebbségét, vigaszt, hanem az örök élet lehetőségét is jelentette. Attól kezdve, hogy a paradicsom kapujában megígerte volt az Úr egyszülött Fiának megváltói küldetéssel hímes eljövételét, minden sóhaj, ami a lelkekből fakadt, minden ég felé szálló vágy a Messiás-várás üdvöségét, szabadulást jelentő nagy érzésétől izzott. Peregtek az ezer évek az idő homokóráján, míg végre felragyogott a csillag a decemberi hideg égen, angyal szállt a mezőre, s felhangzott az ének: Dicsőség az Istennek, békesség az embernek . . . Krisztus Jézus született! . . . Elsőkül pásztorok hallották, akik elindultak, sietve mentek a fényes úton. Nem palotához értek. Nem találtak urat, császárt, prófétát. Csak szunnyadozó kisdedet. Istállót, jászolt, mesterember-házaspárt. Egyszerűség, szegénység a környezet, de ez nem hűti le szívük forró párazatát. Hisznek, bíznak az ígéletben. Leborultan imádják a Gyermecket, aki ma még gyámolításra szoruló, tehetetlen csöppség, de eljön az idő, mikor ajka szóra nyílik, megerősödik a karja, s mindeneket felemel, magához vonz. Szabadít. Üdvözít. Megvált.

Sír a föld, jajgat az emberiség. Mondják, hogy ekkora szegénység, ilyen kiabáló nyomorúság még sose volt. Lehet-e ebből a nyűgös, zavaros, sivár, bénító der-

medtségből felemelkedni? Krisztus megmutatta, hogy igen. A csillagot kövessük, amelyikből ma, 1931 esztendővel utóbb is reánkragyog, sugárzik az Isten Fia szívének jósága, szeretete, vigasza, törődése. Akit senki tőlünk el nem vehet, aki mindenkit megenyhít, hisz ezért jött a világra. S ha elérkezik szent születésének ünnepe úgy, hogy jobb falat nem jut asztalunkra, a nélkül, hogy a karácsonyfa alá ajándék kerülne, — mégse szomorodjék el a szívünk. Kérjük, illesse legalább lelkünket az ő soha el nem múló szeretete. Gazdagítson erővel az Ő erejéből, s akkor meg nem fogyatkozunk a nehéz úton . . .

JEGYZETEK.

¹ — 7. lap: L. Nyisztor Z. a Magyar Kultúra 1941 dec. 5. számának 173. lapján megjelent könyvismer-tetését.

⁸ — 154. lap: Elmondta a X. kat. nagygyűlésen 1910 okt.-ben a pesti Vigadóban.

³ — 154. lap: Nézek és csodálkozom!

⁴ — 158. lap: Tegnap elolvastam azt és olyan különös hatás-sal volt reám. Tudja, ha jobban át tudnám élni vallásunkat, akkor minden olvasása olyan hatással volna rám, mint a víz a réce hátára.

⁵ — 160. lap: Szó szerint írásokat írásokkal ellensúlyozni, tehát sajtóval sajtót szembeállítani.

⁶ — 161. lap: a büntetlen védekezés mértékének, módjának...

⁷ — 162. lap: A XI. kat. nagygyűlésen, 1911 nov.-ben el-mondott beszéd.

⁸ — 163. lap: Tekintsetek minden mást semminek; a pénzt semminek: a megbecsültet semminek; — a sajtó, az a minden! Ha miénk a sajtó, min-den a miénk!

⁹ — 164. lap: Szomorú dolog, a lelkiismeretnek méltatlan-kodó lázadása támad föl az aljas sajtónak az átkozott munkája láttán, amelynek működése, a nyilvánosság pletykáinak kitergetése kész tönkretenni és megmérgezni a nemzetet.

¹⁰ — 166. lap: Ha a rossz olvasmányok miatt elveszett lelkek egyszerre megjelenének előttünk, megbor-zadnánk sokaságukon. Ha a könyvek beszél-hetnének, ijesztő dolgokat tárnának élénk romboló apostolkodásukról, melyet a lelkek-ben vittek végbe.

¹¹ — 168. lap: A lelket el ne oltátok. (1. Tessz. 5, 19.)

¹² — 168. lap: A Katolikus Sajtóegyesület megalakulása után advent első vasárnapja szolgál* sajtóvásár-napul. melyon a gyűjtés eredménye a Sajtó-egyesület céljait segítette elő.

¹³ — 185. lap: E beszédet 1939 nov. 7-én az Actio Catholica helyiségében a Sajtóhölgy bizottság rendezte tanfolyam keretében mondta.

¹⁴ — 194. lap: Ezt az emlékbeszédet a Katolikus Sajtó-egyesület igazgatótanácsaink 1916 február 23-iki ülésén mondta el. Megjelent az Új Lap 1916 febr. 25. számában.

¹⁵ — 200. lap: Ez a beszéd 1920 nov. 14-én hangzott el a belvárosi ferencesek templomában, mint a trianoni béke aláírásának visszhangja.

¹⁶ — 205. lap: P. Buttykay 1921 jan. 16-án mondta el ezt a beszédet u. o.

¹⁷ — 210. lap: Elhangzott 1924 nov. 20-án a fővárosi Szent István bazilikában, az ú. n. Ottó-misén.

¹⁸ — 213. lap: 1931 jún. 13-án a pesti Vigadóban rendezett Szent Antal-jubileumi díszgyűlés, melyet a rádió is közvetített, gyönyörködött e centenárium harangszóban.

¹⁹ — 215. lap: A magyar rádió stúdiójából 1938 jan. 1-én este félnyolckor szétsugárzott előadás. Körülményeire nézve v. ö. P. Burka Kelemen dr.: Buttykay P. Antal O. F. M. c. életrajzát. 217-218. 1.

²⁰ — 220. lap: 1921-1927-ig, mint általános rendi kormánytanácsos (definitor generalis).

²¹ — 221. lap: A nagyevű és halhatatlan érdemű bajtársnak halála után 1940 máj. 27-én az A. (. rendezte Bangha-emlékesten mondta, ez emlékbeszéd volt P. Buttykay szónoki hatyúdala is, mert egy hónap sem telt bele, ő is követte barátját a sirba és az örökkévalóságba.

²² — 230. lap: Ez a beszéd, mint a magyar katolikusok köszöntője hangzott el a német katolikusok aacheni nagygyűlésén 1911 aug. 11-én.

²³ — 232. lap: A lelkészkedő fővárosi papság egyik havi konferenciáján mondott beszéd.

²⁴ — 233. lap: Uram, a te nevedet és a téged dicsérők száját be ne zárjad. (Észt. 13, 17.)

²⁵ — 233. lap: a papság kötelezettségéből származtatott érv.

²⁶ — 234. lap: És ha Krisztus mindenekért szenvedett is, értünk mindazonáltal különlegesen szenvedett.

²⁷ — 234. lap: Fizessünk szeretettel az adósságért, hálával az ajándékért és köszönettel a vérdíjért.

²⁸ — 234. lap: Én őérette szentelem magamat.

²⁹ —234. lap: Vajjon visszaadjuk-e mindazt, amink belőle, általa és benne van?

³⁰ — 235. lap: A Krisztussal keresztre szegeztettem (Gal. 2, 19.), mert nem véltem közöttetek valamit tudni, hanem csak Jézus Krisztust, éspedig a keresztfeszítetett (1. Kor. 2, 2.). Éntőlem pedig távol legyen másban dicsekedni, mint a mi Urunk Jézus Krisztus keresztyében. (Gal. 6, 14.)

³¹ — 236. lap: Az ezekről való elmélkedést bölcsességnek mondtam. Ezért ezek vannak gyakran ajkamon, mint tudjátok, ezek állandóan szívemben. Ez az én magasztos bölcseletem: tudni Jézus Krisztust, éspedig a keresztfeszítetett.

³² — 237. lap: A pap hordja testén az ő (Krisztus) sebhelyeit és szívének oltárán magát szegezze az Úrra.

³³ — 238. lap: Maga az Úr minden pap áldozata, ki papságának áldozata és áldozatának papja volt.

³⁴ — 239. lap: az utolsó lehelletig.

³⁵ — 240. lap: Gyönyörűségem az emberek fiaival lenni. (Példab. 8, 31.)

³⁶ — 241. lap: Megtanulja, hogy semmi mást ne éhezzen, ne lásson, ne szomjazzon, ne ízleljen, csak Krisztust.

³⁷ — 241. lap: Mint szeretettek szeretünk, hogy szeretők-ként továbbat is szeretessünk.

³⁸ — 241. lap: A gödöllői premontrei monostor testületének együtteséhez 1937 őszén intézett beszéd váz-lata a következővel együtt. Mind a kettőt saját kéziratos jegyzete alapján közöljük.

³⁹ — 241. lap: A mennyország erőszakot szenved és az erőszakosak ragadják el azt.

⁴⁰ — 241. lap: «Sötét gond, mely a lovas mögött ül.»

⁴¹ — 241. lap: (aki így cselekszik, az) felfogja.

⁴² — 241. lap: Közelebb hozzád, ó Isten!

⁴³ — 242. lap: Nem állítom, hogy már megfogtam azt; de ezt az egyet teszem: amik mögöttem vannak, elfeledvén, azokra terjeszkedem, mik előttem vannak.

⁴⁴ —244. lap: Ezt a beszédet teljes egészében P. Antal kéz-irata alapján van módunkban közölni.

- ⁴⁵ - 248. lap Ez a beszéd, mely a ferences harmadik rend országos értekezletén hangzott el, élszóban megjelent a Szent Ferenc III. rendjének gyakorlati kézikönyvében (Kolozsvárt, 1909.) a 65—72. lapokon.
- ⁴⁶ — 253. lap Ez a felszólalás a Katolikus Leányok Országos Szövetségének egyik (1923?) évi közgyűlésén hangzott el, melyen jelen volt Zsófia főhercegnő is.
- ⁴⁷ — 256. lap Ez a töredék abból a beszédből való, melyet P. Buttykay 1931 jún. havában a képviselőválasztási előkészületek során mondott a Központi Katolikus Körben a Katolikus Női tábor programot adó nagygyűlésén. Megjelent a Nemzeti Újság 1931 jún. 21. számában.
- ⁴⁸ — 261. lap Megjelent a Keddi Posta c. hitbuzgalmi lap
- ⁴⁹ — 263. lap 1929. évf. 173. lapján.
- ⁵⁰ — 265. lap Megjelent u. o. 181. lapján.
- ⁵¹ — 267. lap Megjelent u. o. 189. lapján.
- ⁵² — 269. lap Megjelent a Keddi Posta 1930. évf. 57. lapján.
- ⁵³ — 271. lap Megjelent u. o. a 159. lapon.
- ⁵⁴ — 274. lap Megjelent u. o. a 191. lapon.
- ⁵⁵ — 276. lap Megjelent u. o. a 199. lapon.
- ⁵⁶ — 278. lap Megjelent a Keddi Posta 1931. évf. 73. lapján.
- ⁵⁷ — 280. lap Megjelent u. o. a 33. lapon.
- ⁵⁸ — 282. lap Megjelent u. o. a 41. lapon.
- ⁵⁹ — 285. lap Megjelent u. o. a 65. lapon.
- ⁶⁰ — 287. lap Megjelent u. o. a 191. lapon.
- ⁶¹ — 289. lap Megjelent a Keddi Posta 1929. évf. 107. lapján.
- ⁶² — 292. lap
- ⁶³ — 294. lap: Megjelent u. o. a 73. lapon.
- ⁶⁴ — 296. lap Megjelent u. o. a 211. lapon.
- ⁶⁵ — 299. lap Megjelent a Keddi Posta 1930. évf. 25. lapján.
- ⁶⁶ — 301. lap Megjelent u. o. a 49. lapon.
- ⁶⁷ — 302. lap Megjelent u. o. a 101. lapon.
- ⁶⁸ — 303. lap Megjelent a Keddi Posta 1931. évf. 30. lapján.
- ⁶⁹ — 304. lap Megjelent u. o. a 130. lapon.
Megjelent u. o. a 131. lapon.
Megjelent u. o. a 189. lapon.

- 70 — 306. lap Megjelent u. o. a 209. lapon.
 71 — 306. lap Megjelent u. o. a 17. lapon.
 72 — 309. lap Megjelent u. o. a 81. lapon.
 73 — 311. lap Megjelent u. o. a 89. lapon.
 74 — 313. lap Megjelent u. o. a 151. lapon.
 75 — 315. lap Megjelent a Keddi Posta 1930. évf. 17. lapján.
 76 — 317. lap Megjelent u. o. a 183. lapon.
 77 — 319. lap Megjelent a Keddi Posta 1929. évf. 35. lapján.
 78 — 322. lap Megjelent u. o. a 102. lapon.
 79 — 321. lap Megjelent u. o. a 117. lapon.
 80 — 327. lap Megjelent a Keddi Posta 1930. évf. 70. lapján.
 81 — 329. lap Megjelent A Kat. Tisztviselőnök és Női Kereskedelmi alkalmazottak Országos Szövetsége Hivatalos Közlöny-ében az 1912. évf. 21-22. lapján.
 82 — 332. lap Megjelent a Keddi Posta 1929. évf. 106-7. lapján.
 83 — 333. lap Megjelent u. o. a 141. lapon.
 84 — 336. lap Megjelent u. o. a 149. lapon.
 85 — 338. lap Megjelent u. o. a 157. lapon.
 86 — 341. lap Megjelent u. o. az 1930. évf. 21. lapján.
 87 — 342. lap Megjelent u. o. a 62. lapon.
 88 — 315. lap Megjelent u. o. a 73. lapon.
 89 — 347. lap Megjelent u. o. a 109. lapon.
 90 — 349. lap Megjelent u. o. a 45. lapon.
 91 — 351. lap Megjelent u. o. a 136. s köv. 1.
 92 — 337. lap Megjelent u. o. a 169. lapon.
 93 — 339. lap Megjelent u. o. az 1931. évf. 1. lapján.
 94 — 361. lap Megjelent u. o. a 117. lapon.
 95 — 3)3. lap Megjelent u. o. a 125. lapon.
 96 — 335. lap Megjelent u. o. a 133. lapon.
 97 — 368. lap Megjelent u. o. a 153. lapon.
 98 — 369. lap Megjelent u. o. a 157. lapon.
 99 — 371. lap Megjelent u. o. a 165. lapon.
 100 — 373. lap Megjelent u. o. a 171. lapon.
 101 — 375. lap Megjelent u. o. a 195. lapon.
 102 — 377. lap Megjelent u. o. a 203. lapon.
 103 — 380. lap Megjelent u. o. a 211. lapon.
 104 — 382. lap Megjelent u. o. a 9. lapon.

- ¹⁰⁵ -384. lap: Megjelent u. o. az 1929. évf. 62—63., 70., 78
83., 114., 119. lapján. "
- ¹⁰⁶ -400. lap: Megjelent u. o. az 1930. évf. 180. lapján.
- ¹⁰⁷ -403. lap: Megjelent u. o. a 19. lapon.
- ¹⁰⁸ -405. lap: Megjelent u. o. az 1931. évf. 159. lapján és céloz
Sipóczy Jenő dr. székesfővárosi főpolgármester
házasságára.
- ¹⁰⁹ -407. lap: Megjelent u. o. az 1929. évf. 53. lapján.
- ¹¹⁰ -408. lap: Megjelent u. o. az 1930. évf. 204. lapján.
- ¹¹¹ -410. lap: Megjelent u. o. az 1931. évf. 29. lapján.
- ¹¹² -411. lap: Megjelent u. o. a 176—177. lapon.
- ¹¹³ -415. lap: Megjelent az Új Lap 1912. júl. 21. számában.
- ¹¹⁴ -416. lap: Megjelent az Új Lap 1917. szept. 11. számában.
- ¹¹⁵ -418. lap: Megjelent a Keddi Posta 1929. évf. 1. lapján.
- ¹¹⁶ -420. lap: Megjelent u. o. a 125. lapon.
- ¹¹⁷ -423. lap: Megjelent u. o. a 161. lapon.
- ¹¹⁸ -425. lap: Megjelent u. o. a 197. lapon.
- ¹¹⁹ -428. lap: Megjelent u. o. az 1930. évf. 1. lapján.
- ¹²⁰ -430. lap: Megjelent u. o. a 25. lapon.
- ¹²¹ -432. lap: Megjelent u. o. a 41. lapon.
- ¹²² -434. lap: Megjelent u. o. a 81. lapon.
- ¹²³ -436. lap: Megjelent u. o. az 1931. évf. 182. lapon.
- ¹²⁴ -437. lap: Megjelent u. o. az 1929. évf. 9. lapján.
- ¹²⁵ -440. lap: Megjelent u. o. a 17. lapon.
- ¹²⁶ -442. lap: Megjelent u. o. a 33. lapon.
- ¹²⁷ -444. lap: Megjelent u. o. a 49. lapon.
- ¹²⁸ -446. lap: Megjelent u. o. a 109. lapon.
- ¹²⁹ -448. lap: Megjelent u. o. az 1930. évf. 33. lapján.
- ¹³⁰ -451. lap: Megjelent u. o. a 117. lapon.
- ¹³¹ -453. lap: Megjelent u. o. a 125. lapon.
- ¹³² -455. lap: Megjelent u. o. a 167. lapon.
- ¹³³ -456. lap: Megjelent u. o. az 1929. évf. 112—3. lapján.
- ¹³⁴ -457. lap: Megjelent u. o. a 130—1. lapon.
- ¹³⁵ -460. lap: Megjelent u. o. az 1930. évf. 147. lapon.
- ¹³⁶ -462. lap: Megjelent a Központi Sajtóvállalat Tíz esz-
tendő c. kiadványában az első kötet 7-9.
lapján.
- ¹³⁷ -466. lap: Megjelent a Keddi Posta 1930. évf. 2. lapján.
- ¹³⁸ -467. lap: Megjelent u. o. a 42. lapon.
- ¹³⁹ -468. lap: Megjelent u. o. a 82. lapon.

- ¹⁴⁰ —468. lap: Megjelent u. o. az 1931. évf. 42. lapján.
- ¹⁴¹ — 469. lap: Megjelent u. o. az 1929. évf. 57. lapján.
- ¹⁴² —472. lap: Megjelent u. o. a 65. lapon.
- ¹⁴³ — 474. lap: Megjelent u. o. az 1930. évf. 82. lapján.
- ¹⁴⁴ — 475. lap: Megjelent u. o. a 89. lapon.
- ¹⁴⁵ —477. lap. Megjelent u. o. az 1931. évf. 109. lapon. Ez a cikk sokban egyezik a Centenárium harangszóhoz, melyet emlékbeszédei között közöltünk. A magyarázat az, hogy mindössze hét pernyi idő volt neki adva e beszéd elmondásához, s e cikk lakonikus rövidségű és tömörségű írásának szövegezése önként kínálkozott erre.
- ¹⁴⁶ — 479. lap. Megjelent u. o. a 97. lapon.
- ¹⁴⁷ — 481. lap: Megjelent u. o. az 1930. évf. 3. lapján.
- ¹⁴⁸ — 433. lap. Megjelent u. o. az 1931. évf. 119. lapján.
- ¹⁴⁹ — 435. lap: Megjelent u. o. az 1930. évf. 134. lapján.
- ¹⁵⁰ —486. lap: Megjelent a Ferences Közlöny 1927. évf. 266—8. lapján,
- ¹⁵¹ —490. lap: Megjelent A Katolikus Nők Lapjában, az 1926. évf. 75—77. lapon.
- ¹⁵² — 493. lap. Ez a leírt friss élmény felöltlik később a Szent István-év küszöbén mondott rádiószózatában is, mint emlék. V. ö. az Emlékbeszédek között a hatodik végét.
- ¹⁵³ — 494. lap. Megjelent, mint a Szent Ferenc nyomdokain 1226—1926. Bp. 1926. c. emlékkönyv bevezetője.
- ¹⁵⁴ — 498. lap: Megjelent a Keddi Posta 1930. évf. 65. lapján.
- ¹⁵⁵ — 500. lap: Megjelent u. o. a 9. lapon.
- ¹⁵⁶ — 502. lap: Megjelent u. o. a 6. lapon.
- ¹⁵⁷ —503. lap: Megjelent u. o. az 1931. évf. 212. lapján.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	Oldal 5
--------------	------------

Első rész: Alkalmi beszédek.

A) Szentségtani megbeszélések.

1. A szentségek célja	11
2. A szentség meghatározása	17
3. A szentség gyakorlati értékű jel	23
4. A szentségek használata és alkalmazása.....	30
5. A szentségek megszentelik az embert	37
6. Hét szentség van 1	42
7. A hét szentség megokolása. I.....	48
8. A hét szentség megokolása. II	55
9. A holtak és élők szentségei.....	61
10. A szentségek szükségessége.....	67
11. A szentségek kiszolgáltatói	74
12. A szentségi kegyelem és az eltörülhetetlen bélyeg.....	81
13. Az eltörülhetetlen jelet adó szentségek	90
14. A szentséget felvevő kellékei	96
15. Kereszttség, a lelki élet kapuja	101
16. A kereszttség krisztusi alapítása	106
17. A kereszttség anyaga és formája.....	112
18. A kereszttség hatásai. I.....	119
19. A kereszttség hatásai. Íí	125
20. A kereszttség szükségessége	133
21. A vágyszereszttség	139
22. A vérkereszttség.....	146

B) Sajtóbeszédék:

1. Sajtókérdés — életkérdés	154
2. Aktuális-e a sajtókérdés?	162
3. Sajtóvasárnapra	168
4. A Sajtóegyesület és mi (Vázlat.)	182
5. A sajtó és az Egyház	185

C) Emlékbészédék:

a) Gerely József emlékezete	194
b) A magyar kín.....	200
c) A magyar irredenta-szobrok leleplezésekor	205

d) Magyarok imádsága, engesztelése, hálaadása, könyör- gése.....	210
e) Centenárium harangszó.....	213
f) A jubileumi Szent István-év küszöbén.....	215
y) Néhai P. Bangha Béla magyarországi akciói.....	221

D) *Vegyes beszédek:*

1. Keresztény társadalmi együttműködés	230
2. A pap szeretetének kettősirányú cselekvősége.....	232
3. Havi lelki megújulásra. (Vázlat.).....	241
t. Havi lelki megújulásra: a szabály. (Vázlat.)	242
5. Szent Ferenc actio catholicája.....	244
6. A harmadik rend társadalmi tekintélyének emeléséről	
7. Az ideális lelkiületről.....	253
8. Választási kánonok. (Töredék.)	25(i)

Második rész: írások.

I. E l m é l k e d é s s z e r ű e k és eszméltetők

1. *Actio Catholica:*

Alapszín.....	261
Kiálts, meg ne szűnj!.....	263
Almi nagy hatalmunk	265
Tarts lépést!	267
Amit még csiszolni kell	269
Elő a negatív atyafiakkal!.....	271
Bodóné a bor áráról.....	274
Mit akar a katolikus tevékenység?	276
A katolikus tevékenység anyajegye	278
A katolikus tevékenység derékhada	280
A katolikus tevékenység zátonyai	282
Az egységes front	285

2. *A lélek ügí/ci:*

Fehér holló.....	287
Nem hagylak árván titeket!	289
A mesgyén	292
Látszatos alázat.....	294
Gáncs ne érje.....	296
Töménykereszténység	299
Nagy dolog a lelkiismeret.....	301
Még.....	302
Csodakulcs	303
November	304
Legyetek készen	306

3. *A társadalmi kérdés alaptételei:*

igazságosság és szeretet	306
Negyven év visszhangja	309
Szólott a pápa	311
Tehetség és jóság	313
A szemétdomb kosztosai	315
Pusztaság pelikánja	317

4. *E gyház:*

Egyedül üdvözítő katolikus Egyház?	319
Tiszteld az Egyházat!	322
Fluctuat nec mergitur	324
«Együtt az Egyházzal»	327

5. *Elvi dolgok.*

Maradjunk-e «régiek»?	329
Mit szólnak hozzá az emberek?	332
Áthidalhatatlan ellentét	333
Pallérok és nem pallérok	336
Kemény beszéd?	338
Szóról tetre	341
Az élet sója	342
Kérdőjeles kereszténység	345
Az örök kérdezősködőhöz	347
Tudatlanság vagy betegség?	349
A tekintély válsága	351
Az örök bomladozás	357
Kapunyitás után	359
Zajlás után	361
Katolicizmus és forradalom — tűz és víz	363
A forradalom belülről nézve	365
Boldogtalan az olyan gyermek	368
Közélet és magánélet	369
Jó a szenvedés	371
A döntő kérdés	373
A triptichon balszélső része	375
A triptichon középső része	377
A triptichon jobbszélső része	380

6. *Házasság:*

Tiszta házasságot!	382
A vegyes házasságokról	384
Mit mond az egyházi törvénykönyv a vegyesházassá- gokról?	400
A pajtásházasság tanítómestere	403
Visszhang	405

7. *Időszerű kérdések:*

A feleség	407
Babona és hit harca	408
Egy-két szó a spiritizmusról	410
Visszatérés és hitszegés	411

8. *Napi események margójára:*

Jöjjetek hozzám mindnyájan.....	415
Az első fecske	416
1879-1929	418
Négy fejszecsapás — nyolc esztendő	420
Lassan hajts!.....	423
Ünnep lesz a világon.....	425
Valami bajom van	428
Szívünk bőségéből.....	430
Oroszországért	132
Följebb, a csúcra fel!	434
Akinek fülei vannak a hallásra.....	436

9. *Nyitott szemmel:*

Hullámvölgyben	437
Szemek kívánsága.....	440
Taigetos 1929-ben	442
Ünnepontás	444
Kalahári.....	446
Nem kérünk belőle.....	448
Harpagonék a látóhatáron	451
Külterjes evangelizálás.....	453
Mondott szóból ért az ember	455

10. *Sajtó:*

Miért olvasnak a katolikusok színtelen újságot?	457
Miért olvasnak a katolikusok ellenséges irányú lapokat?	458
Minek az a sok hitbuzgalmi folyóirat?	460
Az úttörők munkája	462

11. *Ünnepekre és szentekre utalásul:*

Jöjjetek, imádjuk	466
Március	467
Ave Maria	468
Hová menjünk?.....	468
A katolikus férfi példaképe.....	469
Bencés centenárium	472
Szívek találkozója.....	474

	Oldal
Az ő ünnepe.....	475
Feltárult kapuszárnyak mögül	477
Szent Antal szívet sürget	479
Csodákat kik látni vágytok	481
Egyik szenttől a másikhoz	483
Nagyboldogasszony	485
A nagy Király hírnöke	486
Ha Szent Ferenc a földre visszajönne.....	490
A mi ünnepünk	494
Szent Imre esztendeje	498
Vezeklő emlékezés	500
A jászol előtt	502
Karácsony	503